Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Leerreeden.

https://hdl.handle.net/1874/373792

Erat quidam Regulus cujus filius infirmabatur Capharnaum.

Dnica 20. post Pent:

Ioan. 4. v. 46.

1735. 63.

Zeer verschillende is de historie van 't huidig ~~[illegible]~~ Ev: van ~~die [illegible]~~, van den hondersten man, ~~die [illegible] Matt. 8~~ Matt. 8.

't is waer de koninglijke höveling van 't huidig ~~[illegible]~~ Ev. als ook de honderste man, zijn wel om de zelfde zaek tot Xus gekomen, te weten om de gezontheid te verzoeken, d'eerste voor zijnen zoone en de honderste man, voor zijnen knegt; maer nogtans ~~[illegible]~~ zij verschillen zeer van elkander omtrent de verscheide gestelteniβen waer ~~mee [illegible]~~ zij tot Xus gekomen zijn, en dit geven de verscheide manieren van spreken, die zij gebruijken, genoegzaem te kennen.

Veel grooter was het geloof van den hondersten man, dan wel van den koninglijken höveling. De honderste man, betrouwde dat Xus zijnen knegt geneezen kon, hij betrouwde dat hij hem afwezende geneezen kon, hij betrouwde dat hij hem met een woorde alleen, geneezen kon. Tantum die verbo inquiebat &c.

De koninglijke höveling van 't huidigh: Ev: geloofde ook wel ~~[illegible]~~ Xus zijnen zoon geneezen kon, maer hij geloofde niet, dat Xus ook afweezende zijnen zoon geneezen kon, hij miste, en doolde hier in, dat hij meinde dat de tegenwoordigheid van Xus noodig was, zou hij zijnen zoon geneezen; ja zelfs hij wantrouwde ook dat Xus zijnen zoon, indien hij mogt gestorven zijn, het ~~[illegible]~~ leven zou kunnen wedergeeven. Domine, inquiebat &c.

Erago hinc, patet hoe zeer beide deze, de koninglijke höveling van 't huigh: Ev: en de honderste man, van elkanderen verschillen, alhoewel zij schijnen om de zelfde zaak tot Xus gekomen te zijn.

At o in hoc solum, sed et in eo differunt h. historia Scil: dat d'een een knegt, en dienaer was, en d'andere eens konings of ten minsten, eens hövelings zoon; ~~et~~ d'een ~~[illegible]~~ een slegt, en gering persoon, die om te leven genootzaakt was zijnen dienst, en arbeidt te verhuuren en eens anders knegt te wezen, d'andere integendeel ~~[illegible]~~ de zoon, van een koning, of tenminsten eens konings höveling, een persoon van aenzien, en gezag bij de menschen. En dit, dit onderscheid is in zonderheid remerken. ~~Dit dit is niet zonder geheim of [illegible]~~

Dit wijst ons aen, dat nog de hutten der onderdaenen, nog de huizen der koningen, nog knegten nog koninges zou nog klijn nog groot vrij of uitgenoomen zijn van ziekten, gebreken, tegenspoed of allenden.

Een bemerking voorwaer die niet oneigen, of onprofijtig voor ons is. Vervolgens ook een bemerking die zonderling onze bedenking verdiend.

Lubet hodie occasione infirmitatis filii hujus Regum hanc considerationem, paulo Latius proponere ostendendo

Propositio

dat god in 't overstueren van ziektens of gebrekkelijkheden niet aenziet de hoedanigheid der persoonen, over zulks niemand meinen moet van de zelve vrij te ~~moeten~~ zullen zijn.

Attendite

Grotelijks zou men missen, ~~door zaeken dat~~ indien men de verschillende uitvallen der wereldsche zaeken, de ziektens en qualen, die hier, dan daer de menschen overkomen, aen iet anders als god ~~moeten~~ wilde toe te schrijven; grotelijks zou men doolen ~~door zaeken dat~~ indien men zou meinen, dat de zelve van god niet voortkomen en overgezonden worden.

Vere ut dicam id ethnici sibi persuadere existimantes hic in terris casu fortuito evenire, en dat alles aen 't fortuin of aen een onveranderlijk noodsbedwang moest toegeschreven worden.

At tale quid cogitare, multo minus dicere Xtiano Xtiano, die, die bestraeld zijnde door het ligt der godlijke waerheid onderweezen door gods h. woordt, beter weet, en niet twijfelt of alles, 't zij ziektens, rampen, of ellenden van god almagtig aen ons hier overgezonden worden.

I. Om dit te bewijzen, hebben wij de hale h. Scriftuer tot ons voordeel. Si erit malum in civitate quod non fecit Dnus? zegt

Amos 3-6.

Amos. Amos spreekt hier niet van 't quaed der zonden, maer van 't quaed der straffen, dat is van de straffen der zonden, als zijn honger, pest en voorts alle andere rampen en ellenden.

daer van zegt kij: Si erit.... i.d.

Sic et Tobias de hac re loquitur, 't zelfde gevoelen is hij er van: gij heer, gij geeselt, en gij geneest, gij brengt iemand tot aen het graf, en gij brengt hem weder om te rug.

Tob. 13-2.

Sic et Job ... spoliatus: Dnus dedit, Dnus abstulit, sit nomen Dni benedictum. Sic et David respondit maledicentis Semei.

Job. 1-
2. Reg. 16-10.

Igitur Deus est die alle qualen, ellenden en tegenspoeden overstuurd, hij is 't die het zwaerd draegt, en wendt op de hoofden der volkeren, hij is 't die den dueren tijd en hongersnoodt in 't Land brengt, hij is 't die de lugt ont vergiftigd, en de pest veroorzaekt, hij is 't die brandt en verwoest de Landen, hij is 't die de gezonde mensch ziek, hij is 't die de gaeve en frisse menschen gebrek

gebrekkelijk doet worden. Kortom hij is 't die alle quâlen, alle rampen, allen tegenspoedt, alle ellenden, die'er oit geweest zijn, nog zijn, of oit zûllen zijn, overgezonden heeft, over= zond, en zenden zal, en dat zonder onderscheid, aen dien, en aen wien 't zijnen godlijken wil behaegen zal.

2. Id patet in hodierno Ev. ook zelfs de zoon van een Koning= lijken hôveling ziem wierd met een ziekte geslaegen; god ziet niet naade hoedanigheit der menschen, god is geen ûitnemer van personen, inquit Petrûs. Hij stûûrd ziektens en quaelen over, aen die't hem believt, voelen de armen zijne hand in hunne hutjes, die in de paleisen woonen maeten ook de zelve voe= len. Doet zijnen donder de laege hûisjes bêven, en meenje dat onwrigbaer staen, de groote en verheeven gebouwen? Neen, neen! hij bezoekt zoo wel de grooten als de kleijnen, hij geeft zonder onderscheid zijnen kelk te drinken en aen armen, en aen rijken, op de schoûderen van alle menschen, legd hij dat jok van quellingen en ellenden: Daer is inquit, een groote moeylijkheid voor alle menschen geschaepen, en daer is een zwaer jok op de kinderen van adam gelegd. Act. 10 — Eccli 40-3....

En opdat men niet zou meinen dat dit jok van quellingen alleen maer drûkte en beswaerde sommige menschen, zoo vervolgt d' Eclus de bovengemelde woorden, en zegt daer is, inqt., een zwaer jok op de kinderen van adam gelegd... zoo wel van die op een pragtige throon zit, als die op d'aerde in assche nederlegd, zoo wel van die in hemelblauwe kleederen gaet, en een kroon draegt, als die met rouw linnen gedekt is. Itaq. nemo excipitûr, alhoewel de koninglijke hoveling een kroon droeg of eenig bewind had, zijn hûis was daerom van ziektens, en quellingen niet vrij, zijn zoon was ziek, ja lag op zijn sterven, en daerom ging hij tot Xus.

3. Idem confirmatûr testimonio et exemplo Iobi; zijne ge= tûijgenis kan ons meer dan eenige andere getûijgenissen verzékeren, hij spreekt niet alleen van hooren zeggen maer van eige onder= vindinge. Aûdi loqûentem: Homo natûs de mûliere, brevi vivens tempore repletûr mûltis miseriis. Let wel: een mensch geboorën van een vroûw, inquit, vervolgens geen on= derscheid maekt hij tûssen menschen, nog tûssen die van groote en koninginnen geboore worden, nog tûssen die van slegte en geringe vrouwen geboorën worden, alle menschen worden geboorën van vroûwen, vervolgens alle zijn zij vervûlt met veele ellenden, mits Job in 't algemeen zonder de minste bepaelinge zegt: Hoo natûs q. d.... hij onderscheid dan nie= mand, hij onderscheid ook niet de plaets, waer ze geboorën zijn; 't zij in palijzen, en koninglijke gebouwen, 't zij in slegte of geringe wooningjes, alleen zegt hij maer: hoo natûs de m. Over zulks alle menschen, waer, of in wat hûis zij mógen gebóren zijn, allen zijn zij onderworpen aen veele ziektens of quellingen Job. 14-1.

dit goed, blieft over te zenden;

~~[illegible] quam accurate testimonium [illegible] et Salomonis convenit.~~ Beiden zeggen zij, dat niemand op aerde vrij is v[an] bezoekingen, beiden zeggen zij 't, en beiden hebben zij 't z[elf] ondervonden, Salomon op zijn throon en Job op zijn m[est]

~~Salomon had overvloed van plijsier en Lusten, maar vond ook in het midden van die Lusten zijne quellinge[n]~~
~~Vidi in [illegible] vanitatem et afflictionem animi~~

Eccle. 2.
ligt zou iemand. — 4. ~~[illegible]~~ meinen of Salomon zonder [illegible] quellingen en ellenden was geweest, immers men zou gemeind hebben [dat] god, die Salomon op den throon van Israel bevestigd had, hem verrijkt had met al wat oit de aerde kostelijk heeft, had, die hem gegeeven had het gene hij vraagde ~~[illegible]~~

en meer als hij vraagde
ligt, zeg ik, zou men denken, dat god aen hem ook zou vergund hebben, bev[rijd] te zijn van alle quellingen, bezoekingen, ellenden, en teg[enspoeden] ~~[illegible] zou zulks ook niet denken~~ Maar, neen, neen, [zijne] woorden betuijgen ons heel anders, hij was een kindt va[n] Adam, hij was een mensch geboren van een vrouw, over[al] maest het zwaere jok hem ook drukken, en hij was hier ~~niet~~ van ~~bevrijdt~~ niet meer bevrijd dan alle anderen.

\# Ook zelfs in 't midden van alle weelden betuigde hij Eccle 2. 11. Ik bevond dat 'er in alles maar ijdelheid, en kwelling des geests was. Zie daar hoe wonderwel de getuignis van Salomon overeenkoomt met die van Job. Beiden # ut sup: in hac pagina.

Et Sic se res cum filio regulis habet, ipse Lieet [illegible] Regis .... o ... [illegible].

Immo nil certius quam quod Deus aen wien hij wil, 't zij aen grooten, 't zij aen klijnen, 't zij aen zondaeren, 't zij [aen] regtvaerdigen, ziektens, quellingen, en tegenspoed over[zendt]

5. Sies was 'er in 't huis van Saul groote tegenspoedt, o[ok] in 't hof van David ging het ook zoo effen niet, daer had men ook alles naar zijnen zin niet, daer vond men mee tot [lasten] van den vader, eenen zoon, die de dogter verkragte, eenen [an]der die den anderen doodt sloeg; daer vond men eenen we[er]spannigen zoon, die zijnen vader de kroon van 't hoofd [wilde] te rukken, en den schepter nu al in zijne handen w[as] zenden 't eenemael tragte t' ontweldigen.

O! ja men ontmoet in 't hof van dezen David al vee[l] ellenden, en al vrij wat quellingen. Immers zat hij stil [in] 't huis, zijne beste vrienden sneuvelden in den oorlog d[oor] den deegen des vijands of der geveinsde vrienden: was hij [ge]zond in zijn palijs, hij moest egter seventig duizend [men]schen, in zijn rijk door de dood zien sterven; was hij 't [die] de wetten gaf en zijnen onderdaenen voorschreef, [hij] moest evenwel al gedoogen, dat hij van zijne onderdaen[en] gescholden en verwenscht wierd; was hij een man naar gods [hert] 't is evenwel al na zijn hert en zinnen niet; neen neen! d'er [was] vrij wat dat hem tegen de borst stuijte, al veel dat hem quel[de] pijnigde; god beproefde hem met vrij wat tegenspoedt, die kroon op zijn hoofd was niet 't eenemael zonder doornen, die See[p]... viel

viel hem al wat swaer te draegen in de hand, onder dien pur=
peren mantel schoot een hert meenigmael beklemd, hij ontfing
eer, maer ook versmaedheden van zijne hovelingen, dronk hij
uit den koninglijken beker den wijn, die zijn hert verquikte,
O! hij dronk ook zoo meenigmael uit dien bitteren kelk, dien
God hem schonk en te drinken gaf.

Zie daer eenen David, eenen koning, en eenen godvrugtigen koning
die word zelf ook beproeft, zijn hof is niet vrij van quellin=
gen, gods hand laet zig zoo wel zien, in zijn pallijs, als in de
huizen zijner onderdaenen, en d'een, en d'andere, en hier en daer
komt hij met zijne bezoekingen, en na zijn wel behaegen de
selve overkomen

Id e in Davide solum, sed et in filio reguli, ad ocu=
lum patet....

6. Et hoc idem tota Ev: historia nos docet, ja, om deze zaek
te verklaeren had men zelfs niets van noden, dan alleen 't geene
men in de historien der Evangelisten beschreven vind, men
had maer noodig aen te toonen, dat daer alle slag van menschen
zoo armen, als rijken, zoo goeden als quaeden met siek=
tens quellingen, en gebreklijkheden geslaegen zijn. Vind men
'er eenen armen Lazarus, die honger en kommer lijd, men
vind'er ook eene rijke weduwe van Naim, die door de dood eerst van haaren man, dan
van haeren zoon, en eenigen zoon bezogt word. Hier men te
Jerusalem aen den waterpoel een man die niemand had om hem
te helpen, die hem in 't water tilde, en die bezogt was met een ziekte
selfs 38 jaeren lang, men ziet 'er ook eenen Jairus, die beproefd
word door het afsterven van zijne dogter. Deze et plura
similia exempla proferri possent, at ad quid? cum in
hodierno Ev: vivum exemplum hujus rei habeamus. filius
reguli morbo correptus sufficit ad nos convincendum, quod
Deus in immittendis morbis et adversitatibus personam
non accipiat, ipse licet filius reguli etiam ægrotat, sicut Ser=
vus centurionis, licet parva et vilis conditionis esset.
Itaq hinc patet quod ab initio diximus....

Hinc disce 1o patienter ferre, 2o pro liberatio=
ne ad Deum currere.

1o Discimus te vreede zijn, als god ons hier of daer
mede komt beproeven, wij leeren 't zelve verduldelijk verdraegen. Wij
moeten denken dat het gods wil is, wij moeten ons niet inbeelden
dat wij vrij zullen zijn van de beproevingen, wij moeten gedenken
kinderen van adam te zijn, en menschen van een vrouw ge=
booren, vervolgens dat wij 't jok van adam moeten draegen
en beproevingen te verwagten hebben, en dit dit moet ons leeren
de rampen, ziektens of quellingen die god ons overzend

Tob. 2. 12. verduldiglijk gedragen. Sic David, Sic Job.... Sic
Sic Xtus nos docuit Tobias.... Sic et alii Sancti, Sic et nos Similiter
fiat voluntas tua. Et hoc primum ē quod hinc discere oportet.

2° Discimus ad Deum pro Liberatione a mali
recurrere. Sic regulus pro filio fecit.... Sic et alii, ag
Matt. 8 Sic Leprosi de qbs Matt. 8. Sic et 10 Leprosi de qbs L
Luc. 17 ad Xtum accesserunt et Liberati Sunt, Sic paralyticus
portatores ejus.... Sic jairus.... Sic centurio.... Sic et
in hodierna Ev:.... Ito Sic nos quoq ad Deum recurrere
tet. Sic Xtus nos quotidie orare docuit: Libera nos
malo. Itaq Licet media et medicos adhibeamus a
Deum precipue recurrere oportet, Sine Deo nec medicus
nec medicina prodesse poterit. Sicut agricula.... Sic
qui incrementum dat Deus. Igitur Semper et praeci
ad Deum ire oportet, et ipse nos Liberabit. Sic vide
in regulo, et aliis.... oes Sanati Sunt, Si et nos cum
regulo ad Xtum accedamus, et nos Sanabimur.... Sin
v.g. Si nobis ō Sit Salutare nos Liberari, tunc hoc
impetrabimus ut adversa patienter tolleremus, Sic
jugum nobis erit Suave et onus Leve.

Conclusio Eja A. A.

Erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Jois. 4. v. 46.

Dominica 20 Post Pent: 1739.48. 66.

T is zéker, en buiten allen twijfel een zaek aen ijder een bekend, dat de Heere Jesus de 3 laetste jaeren van zijne leeven, te wéten zijn een, twe, en 33ste jaeren, heeft besteed niet in 't openbaer te preeken, en te leeren A. A. en mirakelen te doen.

Nu in 't begin van 't twede jaer zijnen predikatie, als hij vernoomen had, gelijk blijkt uit Matt. 14-3., dat Herodes Joës den Dooper, in de gevangenisse had doen zetten, zoo vertrok hij zig, als blijkt Jo. 4-3, uit Judéën naar Galiléën, en nam zijne reijs door Samariën, alwaer hij niet alleen de Samaritaensche vrouwe, maer ook nog veele inwoonders van Samariën bekeerde, volgens dat d' Ev. Joës aenmerkt, dat 'er veelen om zijn woord in hem geloofden. En van daer vertrok hij verder nae Galiléën, en quam eindelijk te Kana in Galiléën, alwaer hij een jaer geléden, zijn eerste mirakel had gedaen, veranderende het wáter in wijn. En aldaer is 't nu ook dat hij een jaer daer aen, een tweede mirakel deede, te weeten de genezinge van den zoone van den Köninglijken Höveling, gelijk ons verhaeld word in 't huid: h: Ev:

Dit vooraf, wégens den tijd dat van ons huid: Ev. aengemerkt hebbende, zoo is onze méeninge, en voorneemen nu ook verder deze Evangelische Historie van den Köninglijken Höveling UW. Godv. bréder voor te draagen. 1mo. wij zullen de Historie naer den Letter, in 't kort doorloopen

2do Eenige zédelijke bemerkingen uit de zelve trekken. Attendite

Propositio

'T is gansch niet bijgeval, merken d' Uitleggers der h. Schrifte heel wel aen, maer door gods wonderentaed[?] en voorschikkinge geschied, dat de Zoon van den hóveling van 't huid. h. Ev. krank geworden was: want nádemael de Heer Xus dezen hóveling met geheel zijn huisgezin tot geloof, en de kennisse der Záligheid wilde brengen, zoo is dat hij toeliet dat deze zoon ziek wierd, en zelfs zoo gevaerlijk dat hij nú reeds op sterven lag, om alzoo de gelegentheid te hebben van dezen hóveling tot zig te trekken en niet alleen aen zijnen zoone de gezontheid des lighaems maer ook die van de ziele aen hemzen zijne geheel huisgezin te geeven.

(Daer was dan, zegd d' Ev. Joes, een kóninglijk hóveling wiens zoon te Capharnaúm ziek lag.

D' Uitleggers der h. Schriften zijn verdeeld wie die kóninglijke hóveling geweest is. Zommigen die den latijnschen text van woordtje tot woordtje, van mannetje tot mannetje volgen, hebben gemeind, dat hij zelfs een kleine kóning was. Maer waerschijnlijkst is, volgens dat de gr. text niet duister te kennen geeft, dat hij geen kóning, maer een kóningsbediende of hóveling was van 's hof van Herodes, en geen heiden maer zelfs ook een Jood, als blijkt uit 't géne de Heere Xus hier verwijt, tewéten dat hij mirakelen en wondere tékenen 'tis den jóden bezonderlijk eigen was, als blijkt Matt. 12-16-3. en 1. Cor. 1-22.

Daer was dan zegd d' Ev. een kóninglijke hóveling NB d' Ev. zegd enkel, en alleen maer, Een kóninglijke hóveling zonder den naem te noemen. de reden hier van is: op dat wij zouden denken, als of édeldom, rijkdom, magt deezer wereld ons aengenaem bij Gode zoude maeken, daer 't de deugd alleen is die uitwerkt dat onze naemen schoon onbekend voor de wereld

Apoc. 3-5 in 't boek des eeuwige leevens geschreeven staen. En daerom zegd d' Ev. enkel en allen, zonder eens den naem te noemen daer was een kóninglijke hóveling.)

NB d' Ev. zegd Daer was, tewéten te Capharnaúm daer zijn zoon ziek lag. Capharnaúm, een groote rijke

Koopstadt van Galiléën, alwaer hij een Koninglijk ampt be-
kleede. # alwaer de Zaligm: eenigen tijdt zijn verblijf gehad, # waarom hij ook een Köninglijke höveling genoemd word; te Kafarnaum
en veele mirákelen gedaen had, is waerschijnlijk dezen höve-
ling ter ooren gekoomen, wátren: te Kafarnaum

Hij dan hoorende, zegd d: Ev., dat Jesus van Judéën na Ga-
liléën tewéten te Kana in galiléën quam, ging bij hem, en bad
hem, dat hij wilde afkómen, en zijnen zoone geneezen.

Z is zékerlijk een zaek ten uitersten verwonderings waerdig,
dat d' Ev. zegd, dat deze höveling tot Jesus ging, en des zelfs
magt erkende om zijnen zoon te geneezen, niets 't een zeldzaeme
zaek was dat de grooten dezer wereldt tot Xus quamen, om
aldus door dat komen ter záligheid gebragt te worden. Immers
de Jóden zelfs zeiden, al versmaedenden wijze van Jesus: Joh. 7-48
Is'er wel iemand van d' Oversten, of van de Pharisëen, die in
hem gelooft heeft? En hierop, tewéten dat 't een zeldzaeme
zaek was dat de grooten dezer wereldt tot Jesus quamen,
hierop, zeg ik, ziet ook 't géne Paulús naderhand zeide: 1. Cor. 1-26
Broeders, beziet uwe roepinge hoedat'er niet veele wijzen naar
den vleesche, niet veele magtigen, niet veele edelen geroepen
zijn &. Vervolgens dan met regt is 't dat wij zeggen, dat 't
een zaek zeer te verwonderen, is dat deeze höveling, een man
in een rijkdom, en aenzien naar de wereld, nogtans tot Xus
quam, en bad, dat hij wilde afkómen en zijnen zoon geneezen.

NB dat d' Ev. zegd dat hij hoorende quam en bad, dat Jesus
af zou kómen, en zijnen zoone geneezen. En hierin is deeze hö-
veling zeer te prijzen, dat hij hoorende dat Jesus te Kana
was, hij terstond tot Jesus ging, en de gelegenheid waernam
om hem te bidden, dat hij wilde afkómen en zijnen zoon genezen.

Ten anderen, zoo is hij hierin ook nog te prijzen, dat hij
in de ziekte van zijnen zoone niet naevolgde de godloosheid 2. Par. 16-12
van den koning Asa, die van Godt zeer bestraft wierd, omdat
hij in zijne krankte niet godt en zogt, maer zijn betrouwen
meer op de kunst der geneesheeren stelde.

Ten derden, zoo is deeze höveling ook nog te prijzen, daerin,
dat d: Ev. zegd, dat hij quam en bad, te kennen gevende zijne uiterlijke eerbiedig-
needrigheid, een deugd, zoo eigen aen eenen Leerling van Jesus

als zeldzaem, bij de grooten en hóvelingen deezer aerd[e]
Hij quam dan bij Jesus / zegt d'Ev. / en bad hem, zeg[gende]
Heer koom dog, eer mijn zoon sterft. q.d. Gij Heer [gij]
kúnd mijnen zoone geneezen, hoe ziek dat hij ook mag we[zen]
maer koom af in mijn huis, koom schielijk en wilt niet
vertoeven, opdat hem de doode voor dat gij komt niet
verrasse.

(En hier uit blijkt dat, alhoewel hij te prijzen is dat
hij terstond, zoo als hij van Jesus hoorde, tot hem qua[m]
en hem bad, om de genezinge van zijnen zoone, hier uit
blijkt, zeg ik, dat hij evenwel ook te berispen was. 1°. Te
berispen was hij, om dat hij aen den Heere de plaets ~~[illegible]~~
bepaelde om zijnen zoone te geneezen. Hij zeide koom
meenende, dat de Heere Xus 'er zelfs moest tegenwoordig
wézen, zou hij zijnen zoone geneezen. En dus was hij nog
Matt. 8. verre van 't geloof van den hondersten Man, die van Xus
maer een woordt vraegde om zijnen knegt, ook afweezig
te geneezen. 2°. Te berispen was hij, om dat hij aen den H[eere]
ook den tijdt bepaelde om zijnen zoone te geneezen. Koom
zeide hij, eer mijn zoon sterft, meenende dat de H[eere]
Xus 'er eer moest weezen, voor dat zijne zoon stierf, [zou]
hij zijnen zoone behouden, ~~[illegible]~~ en dus viel hij in die zelf[de]
fout, die de vroome en deugdzaeme Judith aen d'ou[-]
Judith. 7-23. ders van Bethulien verweet, die aen Godt den Heere [...]
8-10. den tijdt bepaelden om hen te verlossen, die voorgenom[en]
en besloten hadden de Stadt over te geeven aen d'Ass[y-]
riers, bijaldien zij binnen 5 dagen van Godt geen hulp
kregen.)

En dus gaf deeze hóveling te kennen dat hij nog ze[er]
zwak was in 't geloof, dat hij niet ~~en~~ geloofde dat Jesus
magtig was afweezig zijnde zijnen zoon te geneezen, of
indien hij mogt gestorven wézen, van de doode te verw[ekken]
En dus was hij te berispen, en om dat hij de plaets, en ook
hij den tijdt bepaelde &

En dit was ook de reden waarom de Heere Xus tot
wijt van zijn klijn geloof hem toeduwde: Ten zij dat gij
teekenen en wonderheden ziet, zoo geloofst gij niet. Xus v[...]
hem aldus zijn klijn geloof en toond hem aen dat hij gelijk is des

(En dus was hij nog verre van 't geloof van Martha de Zuster van Lazarus, die, alhoewel zij tot Jesus zeide Dne si fuisses hic frater meus o fuisset mortuus, nogtans terstond daer ook bij voegde: Maer ook weet ik nú wel dat Godt ú geven zal, al wat gij van Godt be[geert] geven zal, beweeren d'opstandinge en verrijzenis van Lazarus mijnen broeder. Jois. 11-23.

aen d'ongelovige jooden, die eer zij geloofden, t'ekenen wilden
zien, gelijk Xus haer verwijt, Matt. 12-38. Hij toond hem aen,
dat hij nog veel verschild van de Samaritaenen, daer hij van
daen quam, en die op zijn enkel woordt zonder eenige mi-
rakelen gezien te hebben, in hem geloofden.

Edog hoe zeer de hoveling van den Heere Xus berispt, en
hard toegesproken word, hij houd niet op van smeeken
en dringt zelfs nog vieriger aen, dat de Heer tog zou
willen koomen. En dus handeld de Heere Xus met dezen
hoveling, gelijk hij met 't Kananeesche vrouwertje deede. Matt. 15-23.
Om geen andere reeden, wees de Heer dit vrouwertje zoo
hard van de hand af, dan opdat ze des te kragtiger, en des
te vieriger zoude aenhouden, en door haer smeeken, als een
heilig geweld, op ~~Jesus~~ hem zoude doen. En zoo handeld de Heere Xus
alhier ook met den koninglijken hoveling; hij vermaend
hem door zijn verwijt dat hij maer zou aenhouden met
zijn smeeken; En dus herneemt hij ook andermael zijn
smeeken, en zegt: Heer kom dog af, eer mijn zoon sterft.

En, zie! terstond, zeide hierop de Heer: Gae henen, uw
zoon is wel te pas. q.d. Dnus: 't is niet noodig dat ik met
afkoome, zoo wel afwezende, als tegenwoordig kan ik
uwen zoone geneezen, Gae henen uw zoon is wel te pas.

En dus blijkt hier, dat als de Heer barmhertig zijn wil
hij dan eerst 't meest ook schijnt gestoord te wezen. Hij is als
verstoord op dezen hoveling, dat hij zijne magt dus wil be-
paelen, en niet te min hij geeft hem 't geene hij vraegt. zoodat
wel te regt Habacuc heeft gezeid: Wanneer gij Heer, ver- Hab. 3-2
gramd zult zijn, zult gij ook uwer barmhertigheid indag-
tig wezen. Vide Ps. 59-3. Isa. 54-7.

En de man, zegt d'Ev., hoorende dat Jesus zeide, Vader,
de man / zegt d'Ev. / geloofde 't woord 't w[elk] Jesus hem
zeide, en ging henen, en niet alleen hij geloofde, maer
hij, en zijn geheel huisgezin, geloofde in Xus, en erkende
zijne godlijke kragt, en magt van met een woordt ook
afwezig de zieken te kunnen geneezen, met een woordt
zij geloofden, dat hij godt zelf was.

En dus is 't dat deeze hoveling, als 't hoofd, en de vader
des huisgezins, alle zijne huisgenooten, tot 't geloof bragt.

(En zulke voorbeelden vinden wij meer in de h. Schr
teweten dat als d'opperste en 't hoofd van een huis tot
^door Godsbarmhertigheid komt, dat dan ook d'andere huisgenooten ^aen de zelfde
verdeelagtig worden. Zoo zien wij dat word Zachæ
Luc. 19-9. bekeerd, dat ook aen zijne heele huisgezin de zaligheid
Act. 16-15 komt. Word Lijdia, de koopvrouw in purper, bekeerd
v. 33 ook te zaemen met haer word haer geheel huisgezin
doopt. Word de Sipier, die Paulus en Silas in de k
bewaerde van hem bekeerd, ook met hem alle zijne h
Act. 18-8. genooten. Word Crispus, d'Overste der Sijnagoge
't preken van Paulus te Corinthen tot den Heere gebr
ook te gelijk met hem zijn geheel huisgezin, en veel
van d'andere Corinthiänen. En dus hier ook in 't
h. Ev. &c.)

Hæc de Littera historiæ hodierni Evangelii

Ad Moralia.

Ac 1mo quidem Observare possumus quod R
lus Ev. ad Jesum venerit seil: occasione morbi fi
sui. Mogelijk zou deze hoveling nooit gedagt hebben
tot Jesus te komen, veel minder gedagt hebben om hem
smeeken en te bidden, tenwaer God zijnen zoon met
bezogt had, en dus de nood hem gedwongen had, te ga
tot den gene, die hem alleen kon genezen.

En hieruit kunnen wij leeren, hoe dat Godt, als hij
mensch tot kennisse van zijn zelven en van zijne zalig
brengen wil, hem dan meenigmael veele quellingen
zoekingen en beproevingen overstuerd, door dew
mensch gedrukt tot Godt zijne toevlugt zoude n
Hinc S. Greg: Mala quæ nos exterius premunt
Deum ire compellunt. Vultis ne hujus rei explan
scriptura eis plena e.

Zoo zegd David, dat de Joden van Godt bezogt
wordende, door deze of gene vijanden gedrukt wo
tot Godt om hulp en verlossinge hunne toevlugt
Ps. 77-34 namen. Als Godt hen doode, dan zogten zij hem
dan keerden zij weder tot hem, en quamen al vroeg t

dan wierden zij indagtig dat Godt hunne toevlugt was,
en dat Godt de Alderhoogste hunne verlosser was.

Eer Godt Pharaö, den geslaegenen vijand van Godts volk,
door verscheiden plaegen quam bezoeken, wilde hij op 't enkel
bevel van Godt, 't welk hem door Moijses en Aaron wierd
bekend gemaeckt, 't volk Israël uit zijne land niet laeten
trekken. Wie is de Heer, zeide Pharaö, dat ik naar zijne Exod. 5-2.
stemme zoude hooren, en Israël laeten gaen! ik ken dien
Heere niet, nog ik zal Israël ook niet laeten gaen.
Maer als hij de hand des Heeren over hem gewaer wierd
ter straffe zijner zonden, dan wierd hij eenigzins ten minste
met den mond, schoon zijn hert versteend bleef, ge-
noodzaekt tot Moijses en Aaron te zeggen: Bid den Exod. 8-8.
Heere dat hij die plaag van mij, en van mijn volk wil
wegneemen, en ik zal terstond 't volk laeten gaen, op
dat zij aen den Heere hunne offerhande mogen opdragen.

Dus is 't ook dat de koning Nabuchodonosor volgens
de voorzegginge van Daniël uit zijn rijk verjaegd, en nu Dan. 4.
seven jaeren met de beesten des velds verkeerd, en zelfs gegee-
ten hebbende, eindelijk, en ten laetsten, den Godt des hemels
erkende, en beleed, dat die bezoekingen aen hem regtvaer-
delijk om zijne zonden van Godt overgezonden waeren.

Zoo, zoo is 't ook dat de godloze Antiochus, die in zijnen 2. Mach. 9.
voorspoet Godt niet eens kende [illegible], naderhand van Godt
geslaegen en vernedert, zelfs (alhoewel te laet) in 't
midden van zijne pijnen uitriep: Het is billijk dat men
Gode onderdanig zij, en dat een sterveling zig niet ge-
lijk stelle met Godt.

Zoo is 't ook dat de koning Manasses hier ten v.b.
strekt. Deze koning zoo lang als hij bleef in bezittinge 2. Paral. 33.
van zijn rijk, dagt hij niet eens om den Heere, maer
ging ook zelfs zijne voorzaeten in boosheid te boven, zegt de H. Schrift,
Maer als Godt dezen Manasses quam bezoeken, hem
van zijn throon afzette, geboeijd naa Babijlonien liet voeren,
dan dan quam hij tot zijn zelven, dan begon hij om den
Heere te danken, dan wierd hij gewaer waerom dat Godt
hem die ellenden t' huis stuerde, dan sprak hij dat

schoon gebed tot Godt; door 't w hij een voorbeelt dient
alle boetvaerdige Zondaers, die hunne misdaeden voor
oogen hebbende, naer zijn v. B. godt om genaede, en be
hertigheid smeeken.

In dus zien wy hoe dat Godt meenigmael qualen
rampen, en Zijne straffen gebruijkt om den Zondaer
hem te trekken, of ten minsten zijne magt te Leeren

Met een woordt, om maer kort te gaen, en ons nie
langer met ontelbaere v. B. op te houden, hoe zien we
niet duidelijk in den verlooren Zoone, te wesen dat god
hem door gebrek, hongersnood, en d'uiterste ellenden
zig heeft doen wederkeeren? Immers zoo lang als al
met hem naer wensch ging, zoo lang zijn geldje duer
zoo lang hij zijne plijzieren en wellusten genoot, dacht
hij niet van tot zijnen vader weder te keeren, gij h
er hem niet van kikken, of reppen. Maer doen dat
zijne plijzieren begonnen te stuijten, d'ellenden hem
alle kanten overvielen &c toen, toen was 't dat hij
dagt van tot zijnen vader weder te keeren, toen w
dat hij zeide: Surgam, et ibo ad patrem, toen was 't
dat hij ook opstond, en tot zijnen vader ging &c

Zie daer zoo hebben d'ellenden, die Godt dezen
overstuerde, hem tot zijnen vader doen wederkeeren

Zoo hebben de qualen en ziektens de gebrekkelijke
en ellendige menschen (die alle afbeeldsels van de ... A van 't h. Evang.
zijn) tot Jesus doen loopen, daer zij misschien an
niet zouden gekomen zijn ~~hebben~~, had Godt hen die q
en ziektens niet overgezonden.

Ja, wie weet of de hoveling van 't haed. h. Ev. tot
zoo wel zou geloofd hebben, had Godt hem met de zi
van zijnen zoone niet bezogt? Immers d'oorzaek
zijne komste is de ziekte van zijnen zoone? toen g
hij tot Xus als zijne zoon ziek was, en nu begon te
ven, toen ging hij die mogelijk anders zou t'huis
bleven zijn ~~hebben~~, toen bad hij Jesus om in zijn huis te kom
hij, die Jesus mogelijk eerst in zijne huis niet zou he
willen ontfangen.

vervolg

Vervolgens wat leerd ons dit v. B. van den Köning=
lijken höveling, en alle andere diergelijke ontelbaere
B., wat leeren ons die anders, dan wel dat Godt me=
nigmael de quaelen, rampen, en ellenden gebrüijkt, om,
ons tot zig te trekken &c

Verre dan, van daen, dat wij de kastijdingens en beproevin=
gen, die ons t'huis komen, aenzien zouden, als of z' ons
bij geval maer overquamen; ô neen, ganschelijk niets
geschied'en bij geval, niets geschied'en zonder raedt, en
schikkinge van Godt. 't is godt die ons dit en dat...
laet overkomen. hij doet dit, op dat wij met den höveling
op hem zouden denken, tot hem zouden komen &c
gelukkig, gelukkig! ten minsten indien wij de kruijsjes... zoo
aenzien, zoo van godt ontfangen! o! dan, zullen w' ook
met David zeggen: Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas. Ps. 118 - 71.

2do Observandum, dat, gebrüijkt Godt de
ziekte van den zoone om den höveling met geheel zijn huis
tot zig te trekken, de höveling verzuimde ook deze ge=
legentheid niet om tot Jesus te komen. qualijk had hij
gehoord, dat Jesus van Judéën naer Galiléën quam, of hij
was 'er daadelijk bij, om Jesus te verzoeken, dat hij zijnen
zoone genezen zoude.

En, hier uit moeten wij leeren wel terdeeg waerneemen
de gelegentheden die Godt gebrüijkt om ons tot zig te roepen, hier toe maend ons aen de Prophet Isaias: Zoekt den Heere, terwijle dat hij te vinden is, roept hem aen terwijle dat hij nabij is. Is. 55 - 6. Conf. v. Luci. 19 - 11.... 2. Cor. 6 - 2

Innumera media hbt deus, qbs nos ad se vocet. talia st bona tēporalia et alia, o infima morbi et similia. ut his uti dbmus ut ad deum veniamus.

Is de Heer dan nabij bij ons, zend hij ons deze of
gene quaelen, die of die ziekten tens wet om ons tot zig te
roepen? o! wij moeten die gelegentheid waerneemen, wij moeten
denken dat Isaias van Godswegen tot ons zegt: Zoekt den Heere terwijle
dat hij te vinden is &c. wij moeten denken, dat David
tot ons zegt: Hodie si vocem ejus audieritis &c Ps. 94

Maer, eilaes! hoe veele zijn 'er, niet die in plaetse
van de gelegentheden te gebrüijken de zelve verwaerloozen

en verzuimen? Hoe veelen die in plaetse van door de
ziektens, of bezoekingen des Heeren, tot Godt te k.
daer van meer en meer verwijderen? Immers laet de
ziekte, laet 't kruijsje maer eens overwéren, zij
Godt haest vergeeten? &c. zoo niet, zoo niet de
van 't &c. &c. Sic et nos ejus exple &c. Wij moeten
wel gedenken, en ook doen na de les van Paulus: dum

Gal. 6. tempus habemus operemur bonum, wij moeten niet z
morgen, morgen, 't is mogelijk voor veelen niet een
komen zal, maer daedelijk moeten wij met den höveling
x Audiendus hic den Heere gaen zoeken, niet alleen beloven maer ook meer daer vooren
Siracides [illegible] 5-8. 't is niet genoeg dat wij al goede voorneemens maken
om den Heere te zullen zoeken, ten zij wij z'ook in 't werk
stellen. Te vergeefs tragt iemand den brand in zijn h
te blussen, ten zij hij ook opstaet en te gelijk verhand
alles wat hier toe dienen kan. zoo ook de goede voorn
zullen niet baeten, ten zij z'ook worden uitgevoerd &c.

Conclusio

Wel aen dan A. A. laet en wij naer 't v. B. van de
höveling &c. zoo deed ook de verlooren zoon. Godt
hem &c. om hem tot zig te trekken. Hij maekte niet
goede voorneemens, hij zeide niet alleen surgam et ib
maer hij deed 't ook, hij stond op en ging tot zijnen
vader. Sic et nos &c.

Wat al goede voorneemens leggen 'er in de hel
te branden met de veelen uit deze wereld gescheiden z
ij! konden die zielen uit 't midden der vlamme
spreeken, en hier voor ons verschijnen, wat zouden wij
niet verstelt staen, ziende alle die goede propoosten en
neemens die zij hier in 't leeven gemaekt, maer niet
komen hebben? ij! daelt eens met awegedag
tot die duistere en droevege plaetse, beschouwt die onge
kige zielen eens door 't geloof, en leert uit haer onge
dat in 't werk stellen en na te komen, 't géne zij wel voor
noomen maer niet nagekomen hebben, opdat wij nie
gelijk als zij eeuwig ons naemals beklaegen. M
integendeel laet en wij met den höveling tot Jesus
~~[illegible]~~ om genade en barmhartigheid te verkrijgen tot
hulpe ten bekwaamen tijde, en naemals d'eeuwige glorie. Amen

Erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset qa Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, &c

Dominica 20 Pentecostes 1742. 52. 70.

Jois. 4. v. 46.

Verscheiden zaaken doen zig op in den koninglijken hoveling van ons Ev., van den zommigen te laaken, anderen zeer te prijzen te zijn. A. A.

En wel 1mo zeer te ~~mispryzen~~ laaken is onze hoveling dat hij den Heere Chs plaats en tijde bepaalde om zijnen kranken zoone te genezen. 1 plaatse bepaalde hij, vermids hij bad, dat Jesus afkomen zoude om zijnen zoone te genezen. 2 tijde bepaalde hij, vermids hij bad: Heer koom nog, eer mijn zoon sterft.

2do Dog gelijk deze hoveling in beide deze bepalingen van plaats en tijde te ~~mispryzen~~ laaken is, zoo is hij ook zeer prijzens waardig in verscheiden andere zaken en wel 1o hierin dat hij zorg droeg voor zijne zieken zoone, en geene gelegenheid verzuimde om des zelfs genezinge te erlangen; want daarom als hij gehoord had dat Jesus van Judeën naa Galileën kwam, ging hij bij hem, en bad hem. &c 2o. te prijzen is de hoveling dat hij Chs bad om zijns zoone genezinge, en dat, alhoewel hij over zijn klijn geloof bestraft wierd, hij egter den moed niet op ~~en~~ gaf, maar bleef aanhouden tot dat Jesus hem zeide: Vade, filius tuus vivit. 3o. eindelijk zeer te prijzen is hij dat hij Jesus woorde geloofde, en niet alleen hij, maar ook zijn geheel huisgezin.

Uit alle deze verscheiden zaken zal onze meining alleen maar wezen, met U. A. nader t'overwegen, 't geene onze opgenoomene woorden melden. ~~[illegible]~~ Erat quidam regulus, zegt Joes, cujus &c

Hæc verba 1mo ad Litt. explicabimus

2do Moralia deducemus, Attendite

Propositio

Zeer gevoeglijk kunnen wij onze ~~[struck through]~~ opgenoomene woorden in twee ver-
len. 1mo Kunnen ~~lat~~ wij aanmerken wie deze koninglijke ho-
ling was, 2do Wat dat hij deed ~~[struck through]~~

1mo Wat den persoon aanbelangt verscheide zijn
uitleggers van gevoelen, wie hij is geweest.

1o S. Chrijsost. refert aliquos existimasse eum illum centu-
rionem, de quo Matt. 8. facta e mentio, quamvis id ipse
probet. // 2o Wel is waar dat Joes van een zieken Zoon 3o

// en met reeden, mids Matt:s spreekt van eenen zieken knegt, en Joes van eenen zieken zoone. Dog men andwoord:

en Mattheus van een zieken knegt spreekt maar, zeggen zij, ge-
noemd den zieken met een naame van Zoon om daar door uit te drukken
groote liefde, die deze man had voor zijnen knegt, dat
hij zoo tederlijk, als zijnen zoone, beminde, weshalven zij
zig ook niet schaamde den zelven zijnen zoone te noemen

vide post finem.

A Dog als men 't verhaal van Matt. vergelijkt met 't
van Jo:s zoo blijkt 't duidelijk, dat de hopman en de ko-
ninglijke hoveling twee onderscheide persoonen moeten ge-
weest zijn, want 1o de hopman te Kapharnaüm tot J. kwam
ging, en de koninglijke hoveling // ~~[struck through]~~
~~[struck through]~~. 2o Heel volmaakt was 't geloof van

// te Kapharnaüm zijnde, ging van daar J. te gemoet als hij hoorde dat J. van Judeën na galileën kwam ~~[struck through]~~

den hopman, Spreek zelf maar een woord (ook afwezende
zijnde) en mijne knegt zal genezen worden, zeide hij
J:sus. Maar integendeel heel zwak en krank was de ho-
veling in zijn geloove, hij bepaalde plaats en tijd om
zijnen zoone te genezen. Zoodan &

3o D'uitleggers onderzoeken ook of deze man een Jood
dan wel een Heiden geweest is. S. Hier:s videtur eum gen-
tilem et affirmasse, sicuti erat Centurio, et Cananaea
Origines (tom. 35. in Joan.) incertum et asserit, quis
et qualis fuerit. Dog 't waarschijnlijkste van al
is dat hij een jood geweest moet zijn; id ipsum n. indi-
V. 48. Salvatoris eum verba: Nisi signa et prodigia videritis,
credititis; want deze woorden des zaligm. een verwijt zijn
't is eigentlijk op de jooden pasten; want de jooden den za-
ligm. geduurig lastig vielen om nieuwe tekenen en mi-
rakelen; als blijkt Matt. 12. alwaar de schriftgeleer-
en pharizeën tot hem zeiden: Meester, wij wilden wel
een teken van u zien, als blijkt Matt. 16. alwaar d'

Zegt: Toen kwamen de Pharizeën, en Sadduceën Jesus
beproeven, en verzogten hem, dat hij een têken van den
hemel wilde vertoonen: als blijkt uit 't gêne Paulus in 't 1. Cor. 1-22.
algemeen van de jooden zegt, naem: de jôden eischen têke-
nen, en de heidenen zoeken wijsheid. Terwijl 't dan den
jooden eigen was têkenen, en mirâkelen te eischen, ter-
wijl Chs zulks aan den hoveling ook terstond op zijne tot andwoord gaf, en hem verweet, zoo is 't er
natuurlijk uit te besluiten, dat hij een jood geweest zal zijn.
2°. d'uitleggers onderzoeken wat bedieninge ~~dat~~ deze man
eigentlijk bekleedde. Sommigen, die de latijnsche overzettinge van
woordtje tot woordtje, van mannetje tot mannetje ver-
taalen, meinen dat hij zelfs een klijne kôning geweest zoude
zijn, waarom zij 't woordtje Regulus, een klijn koningje
verduitschen. Maar anderen, die den gr. grond best volgen,
zeggen met meer waarschijnlijkheid, dat hij eens konings
bediende, of hoveling geweest is, waarschijnlijk van 't hof
van Herodes. # 1. 't kans wat 'er van zij of niet, dit is zêker,
dat hij een aanzienlijk, en rijk man geweest moet zijn;
habebat n. servos, et familiam numerosam, ut ex subse-
quentibus patet, ubi Ev. ait, dat als hij nu afkwam, zijne
knegten hem al boodschapten, dat zijne zoon wel te pas was.

\# waarom onze Nederduitsche vertaaling zeer wel heeft gesteld: daar was een koninglijke hoveling.

2. 't kans dit is zêker, dat deze rijke, en
aanzienlijke man te Kapharnaüm woonde; want d'Ev. zegt:
daar was een koninglijke hoveling, wiens zoon te Kaphar-
naüm ziek lag. Kapharn: was een groote rijke koopstad
van galileën, maar zeer godloos, en ondeugend, als blijkt
uit 't gêne de zaligm: al verzugtende tot haar uitriep: in Matt. 11-23
bij Kapharn., meind gij tot aan den hêmel toe verhêven te
worden? gij zult tot in de helle nêderdaalen. want zoo de
wonderdaaden, die in u geschied zijn, in Sodoma geschied
wâren, het was mogelijk tot dezen dag blijven staan.
Derhalven zeg ik u, dat het den lande van Sodoma in
den dag des oordeels verdraaglijker zal zijn, dan u.

3. Dit is zêker dat de ~~rijke man~~ zoon van deezen rijken man
ziek was. de rijkdom, of groote staat bevrijde hem, en
de zijnen niet van ziekte of ongemak. Neen! zijn zoon lag
ziek; ja liep zelfs gevaar van te sterven, waarom hij
aandrong en zeide: Dne descende priusquam &

2do En, zie! dit was 't middel waardoor hij tot Cts getrokken wierd. daar was een koninglijke hoveling, zegt d'Ev., wiens zoon te Kapharn. ziek lag, deze gehoord hebbende dat Jesus van Judeën naa Galileën kwam, ging tot hem, en bad hem, dat hij wilde afkomen, en zijnen zoon genezen. Had Godt den zoone van den hoveling met geene ziekte bezogt, moogelijk zou hij nooit gedagt hebben om tot Cts te komen. Maar, zie! de ziekte des zoons, die zette hem aan om tot Cts te gaan &c

dat d'Ev. zegt dat de hoveling Jesus bad, dat hij afkomen zoude, dat geeft te kennen dat Cana, daar Cts vandaan kwam, volgens de landstreek hooger lag dan Kapharnaüm.

Hij bad dat Cts met hem zoude afkomen, qa forsan nobilitas, et divitiae eum audacem ad id petendum faciebant, seu, quod probabile e, amor vehemens filii, quem in tanto periculo positum videbat: nam quo vehementius quid desideramus, et appetimus, eo confidentiores, et audaciores ad ea, quibus obtinere, et consequi id possumus efficimur.

dat hij Cts bad, dat hij zoude afkomen, en zijnen zoon genezen, geeft ook te kennen dat hij, alhoewel een zwak, egter eenig geloof, en betrouwen op Cts moet gehadt hebben. Nisi n. credidisset Chrm sanare posse filium suum, etiam si filius morti esset proximus, et desperatus, utiq ad eum non venisset, et rogasset ut descenderet.

Moralia

Haberis A. A. quis Regulus fuerit, quid fecerit, ~~[illegible]~~ Utrum Cr utilissimam lectionem subministrabit.

Ac 1mo quidem als w' aanmerken den persoon van den hoveling, wie hij was, te weten een rijk en aanzienlijk man, en dat nogtans zijn zoon gevaarlijk ziek was, zoo leert ons dit, dat nog staat, nog geld, den mensch bevrijdt van kruis, en wederwaardigheden, maar dat Godt de zelve zonder onderscheid overzend aan die aan wien 't zijne godlijke wille behaagd. Godt, zegt

Act. 10

is geen uitneemer van persoonen. Voelen d'armen, en ge-
ringe luidjes zijne slaande hand in hunne hutjes? O! die
in paleijzen en groote huizen woonen zijn 'er ook niet vrij
van, maar gelijk groote gebouwen, zoo wel als laage huis-
jes door zijne donderslagen beeven ^, zoo bezoekt hij ook zoo ^ jaa de groote
wel jaa meer de grooten, ~~als~~ dan de kleijnen, en geeft zonder onderscheid gebouwen, en hooge
zijnen bitteren kelk te drinken, zoo wel aan rijken als aan toorens aan den
armen. Hoord d'Ecclus hier maar eens van spreken. donder en 't onweer het meeste
Daar is, zegt hij, een zwaar jok gelegd op de kinderen Eccli. 40 bloot staan.
van Adam van den dag af dat z'uit het lighaam huns
moeders gebooren worden, tot den dag toe dat ze weder
in d'aarde, onzer aller moeder, begraven worden. In op
dat men niet zou meenen als of dit jok van kwellinge, van
kruis, en wederwaardigheid alleen maar drukte, en be-
zwaarde zommige geringe menschen, zoo voegt d'Ecclus
er nog verder bij: In dit jok legd zoo wel bij den genen die
daar op eem pragtigen throon zit, als die op d'aarde in
d'assche nederzit, zoo wel bij den genen die in hemelsblauwe
klederen gaat, en eene kroone draagt, als die met een linne
kleed gedekt is. Hier meê komt ook overeen de spreuk Job. 14
van Job: Hoō natus de muliere, brevi vivens tpore, re-
pletur multis miseriis. NB een mensch gebooren van
een vrouwe, zegt Job, en dus maakt hij geen onderscheid
tussen die van groote en rijke, en tussen die van slegte,
en geringe vrouwen gebooren worden, alleen zegt hij maar: Hoō
natus de muliere ... repletur ...

Geen huisje dan zonder kruisje, d'een vind zijn
verdriet, druk, en droefheid hierin, d'ander daarin.
Hoe groot, hoe rijk ~~dat~~ iemand ook zij, hij is hier van
niet meer bevrijd, ~~als~~ dan een ander. hoe rijk, hoe aanzien-
lijk de vader van ons Ev. ook was, hij had een zieken
zoone.

Nu is dit hier zoo geschapen? hoe behoorden w'ons
dan ~~niet~~ te troosten, en ons geduld te oeffenen, als ons
eenig kruisje, of bezoeking overkomt? Al wat u over Eccli. 2-4
komt, zegt Ecclus, neemt dat aan, en wees lijdzaam in
uwe bedruktheid, en behoud de verduldigheid in uwe vernederinge.

en dat niet slegs in den beginne, of voor eenwijle
maar wees lijdzaam, en behoud de verduldigheid zo
lang de bedrukheid en vernedering duurd; want wee
Eccli. 2-16. zegt d'Eclus: ter gem: plaatse, die de geduldigheid ver-
liezen! hoe zullen ze het maken als God hen zal be-
oordeelen.

Vultione expla, hoc in re imitanda? Jobum aspice
oibs bonis, et liberis spoliatus, à capite ad calcem
Job. 1-21. ulceribus plenus, aequo ao dicebat: Dns dedit, Dns
C-2-10. abstulit &c. Si bona de manu ejus accepimus &c.

David van Saul vervolgd, gehaat van Doëg,
lasterd van Semëi, van zijne eige kinderen overla-
met droefheid &c. verre van daar over te knorren
en te morren, als een doove, zegt hij, hoorde ik het,
Ps. 37-14 en als een stomme deed ik mijnen mond niet open; ik ben
geworden als een mensch die niet hoord, en die geen
spraak in zijnen mond heeft.

Hoor ook wat de schrift van den ouden blinden To-
bias getuigt. Hij toonde, zegt de H. Schrift geene droefheid te-
Tob. 2. gen God, omdat hem deze plaag der blindheid over
maar hij bleef onberoerlijk in de vreeze Gods, dankende
God alle de dagen zijns levens.

Dat was de roem, die Paulus aan de geloovigen van
2. Thess. 1-4 Thess. gaf. Wij roemen, inquit, over u in de kerken
wegens uwe verduldigheid, en geloove, in alle uwe ver-
volgingen, en verdrukkingen, die gij verdraagt.

En zoo behoorden wij ook ons zelven te gedragen als
God ons d'eene of andere ramp overstuurd. dan behoorden
wij naar 't V. O., en de Lesse, die CHS ons gegeven heeft
Non mea, sed tua. zeggen: # Fiat voluntas tua.

NB. Tempore effuso Conclusi,
Maar, elaas! laat God ons maar eens 't een of
kruisje overstuuren, laat hij ons maar met eenige
ziekte, schade, of tegenspoed bezoeken, hoe
knorren, en morren 'er dan al met 't slaafelijk
die, als 'er maar 't een of ander in de wildernis over-
het terstond op een knorren, en morren tegen God

zijnen dienaar Moijses stelde?

Dog zoo niet, zoo niet! A. A. Maar integendeel, zien wij vandaag in den koninglijken hoveling, dat godt 't is, die zonder onderscheid van groot, of kleijn, rijk, of arm de ziekten, en rampen, overzendt? wij zullen daar uit leeren, ons aan godts wille onderwerpen, en geduldig ons te ondragen in zijne bezoekingen.

2°. In anderen zullen wij leeren dat, bezoekt godt ons met ziekte, ramp, of tegenspoed, wij tot hem onzen toevlugt zullen nemen, om 'er van verlost te worden. zoo deed vandaag de koninglijke hoveling. Had godt zijnen zoon bezogt? hij nam tot Jesus zijnen toevlugt, hij bad hem, dat hij wilde afkomen, en zijnen zoone genezen. zoo deed de honderste man voor zijnen zieken knegt. zoo de Kananeesche vrouw voor haare zieke dogtertje. met een woordt zoo zien wij dat d'andere zieken en gebrekkelijken van 't Ev: tot Jesus hunnen toevlugt genomen hebben. # Daarzoo heeft Jesus ook ons allendagelijks leeren bidden: Libera nos a malo.

Aanmerken wij dat de koninglijke hoveling voor zijnen zieken zoone tot Jesus ging! daar uit

zoo is Jesus, als zijn lijden zou beginnen, door zijn v. B. ons voorgegaan, zijnen vader biddende: Mijne vader is 't mooglijk &c.

Licet itaq humana media v. g. medicos in morbis adhibeamus, ad Deum præcipue recurrere debemus, nam nisi deus medicinis benedicat, nihil proderunt. 't Gaat daar mee, als met den akkerman, hij mag graven, spitten, ploegen, zaeijen, natmaken, dog alles is vrugteloos, zoo godt 'er den wasdom niet aan geeft. zoo dat wij 't ook hier mogen toepassen 't gene Paulus van de verkündigers des h. Ev. zeide, te weeten, Nog die plant, is iet, nog die natmaakt, maar godt die den wasdom geeft. 1. Cor. 3-7

Igitur semper et præcipue ad Deum recurrendum est ipse nos liberabit. sic regulus abiit ad Jesum, et ecce filius ejus, jam morti proximus, sanatus est. sic filiu... Idem nobis expectandum si malis oppressi cum regulo ad J. sum accedamus.

Si autem nobis non sit salutare liberari, hoc saltem impetrabimus, ut adversa patienter tolleremus. Conclusio

Filia! A. A. ....

(A. 2. Wel is waar dat de man van 't heid: h:
een koninglijke hoveling genoemd word, en
bij Matt. 8. een hondersten man, of hopman
dit staat heel wel zaamen, want, gelijk wij
gelijks hooren, niets is 'er gemeender dan dat
eerste hovelingen, en prinsen van den bloed
krijgsluiden zijn.

3. Wel is waar dat Joes zegt dat de zieke
voor wien de koninglijke hoveling den zalig
quam bidden, met de koors behebt was, en
Matt zegt, dat die, voor wien de hopman bad, be
roerd was; maar dit kan ook zaamen staan
want wat is 'er gemeender dan dat de doktors van
een zieken zeggen, daar is ook koors bij:
door zij te kennen gêven, dat'er weinige zieken
zijn, daar geene koors bij ~~en~~ is. zoodat dan
zieke zoon, of knegt en beroerd, en koorts
geweest zou zijn, en vervolgens dat Joes
de koors, en Matt van de beroerte sprêken
niet têgen [redacted]elkânder strijden.

En dus zou 't ligtelijk met den eersten op sl
schijnen, dat de man van ons Ev: de zelfde kan wêzen
met die van ~~den~~ Matt. gewaagd ~~aan~~ in zijn 8.
dien de têgenstrijdigheden dus gemakkelijk
vereffend worden.

Dog âls men 't verhaal der beide Ev
nog nauwer inziet, zoo blijven'er zulke te
strijdigheden over die al t'hans niet vereffend kun
worden &c.)

Vide Tolerum in hunc locum, item serm: hujus Dom. 1735.

15

Erat quidam regulus cujus filius infir= mabatur Capharnaum. Dic... abiit ad Jesum Jois. 4. v. 46..

Dominica 20 Pintecostes 1744. 54. 73.

Tweeverscheide wonderen of mirakelen, in een
in't zelfsgeval door den Heiland uitgewerkt, ver-
haald ons vandaag d'Ev. Jo:s A.A.

Jesus geneest op een oogenblik, ook zelfs afwezig
zijnde, den Zoon van den koninglijken hoveling van zij-
ne lighamelijke krankte: en hij geneest ook te gelijk
den vader, met gantsch zijn huisgezin naar de ziel, zoo
dat d'Evt. dit geval sluit met te zeggen: Hij geloofde, hij,
en zijn geheel huisgezin.

Waarlijk wie hoord deze wonderdaden zonder uit te roe-
pen: hij heeft alles wel gedaan, en hij heeft de ziel genezen,
en't lighaam gezond gemaakt? (Niet ongelijk aan't geene
eertijds uitriep een verbaasde schaar, als Chs eenen stommen
en dooven genezen had, hij heeft alles wel gedaan, de doo-
ven heeft hij doen hooren, en de stommen doen spreken.)

Dog# hoe groot deeze wonderdaad ook schijnt, zij is maar
een ruwe schors, indien wij ons alleen bemoeijen met deze
genezinge t'aanschouwen, zonder ons niet daaruit te trek-
ken, waardoor wij ook geestelijk genezen worden. Hoe
treffelijk ook het mirakel is, 't is maar eene schaduw
daar wij ons mede genoegen, indien wij niet verder gaan, en
de leerstukken, die hier onder verborgen zijn, oplossen.

om nu maar van de lighaamlijke genezinge te spreeken;

Hier geld de regel van Paulus: al wat er geschreven is, Rom. 15-4.
is tot onze leeringe geschreven. Alles, zegd Pau., zoo wel
de wonderen, en mirakelen, als de leeringen, en onderwijzin-
gen die Jesus ons gegeven heeft. de mirakelen leeren ons niet
alleen de godlijke almogenheid, en menschlievenheid, maar
ook verscheide pligten, die ons Chnen noodig zijn.

Propositio

De meining is u. A. op dezen voet alleen nu voor te
houden het geene't mirakel van't heid. Ev. is voorgegaan,
en verwat is in onze opgenomene woorden. D'Ev. ~~die~~ zegd: Erat
quidam regulus &. drie dingen zullen wij in deze woorden
aanmerken 1o den Perzoon die tot Jesus kwam, 2o den Perzoon
tot wien hij kwam 3o d'omstandigh in dewelke hij kwam. Attendite

De Heer CHs had nu zijn Ev. binnen Jerusalem be-
gonnen te staven door verscheide mirakelen, en had
op het Paaschfeest verscheiden in zig doen gelooven, bew-
door de wonderdaaden, die hij gedurig deede. Veelen (ait
Joïs. 2-23. hebben 'er in zijnen naame geloofd, ziende de tekenen die
deede.

Edog hier mede CHs niet te vreeden zijnde, vertrekt hij
Jerusalem naa Galileën, om ook aldaar te zien, wat vrugt
het zaad van mirakelen daar had voordgebragt, wat
dat het beraemd mirakel op de bruiloften van Kana in Galileën
had uitgewerkt, wat vrugt daar deeden de mirakelen
hij te Jerusalem op 't Paaschfeest had gedaan, en die
Galileërs hadden gezien.

Hij komt dan wederom te Kana. En zie, een zeker
(wien de ~~[illegible]~~ Latijnse text ons noemd een Koningje) gehoord
hebbende, dat deze wonderlijke geneesmeester CHs
gekomen was, die komt hem verzoeken, dat hij wilde af
en zynen zoon, die te Kapharnaum ziek lag, gen
(Wat voor een perzoon hij staarshalven geweest is, g
d'Ev. ons niet ten vollen te kennen. Waarom verschei
Vaders, en uitleggers daarvan verscheide meiningen
had hebben.)

De grond text, gelyk ook onze nederduitsche ver
noemd hem eenen koninglijken hoveling, waarschijn
van Herodes, die eershalven koning onder de Jooden geno
wierd. Twee voornaame hoedanigheden zijn in hem taan
(Zommigen meinen, dat hij geweest is een krijgsbevelhebb
of bediende van den Roomschen keizer.

Origines meind dat hij gouverneur was van keizers
gen in de stadt Capharnaum.

Edog hoe onzeker ook deze meiningen zijn, zoo wyst
ons evenwel twe zekere hoedanigheden aan in zyne p
viz. dat hij geweest is 1 een voornaam perzoon, 2 en een vad
twee hoedanigheden, die ons zoete lessen verschaffen.

En wel 1 als men aanmerkt dat hij een perzoon van a
zien, en waardigheid was, hoe kunnen dan geringe, en g
Luiden, jaa hoe kunnen wij al te zaamen beter, en verdul
leeren verdraagen de pijnelijkheden, smerten van dit
~~Als~~ 2 wel dan 3 wanneer w' aanmerken dat wij niet allee
kruisjes hebben, maar dat wij als alle andere mensch
niemand uitgenoomen, voelen de naweeenen der zonde van onze

-ten vader Adam.

En waarlijk het zijn niet alleen de slegte, en geringe men=
schen, die hier ~~hunne~~ zwârigheid, en verdriet hebben: ô neen!
de grooten, rijken, en aanzienelijken hebben zoo wel'er kruis-
se, als d'allergeringste, die'er is; ja niet zelden is het kruis
van de grooten, grooter, en onverdrageliJker, ~~als~~ dan dat van den
minsten. 't is een staale wet, geen huisje zonder kruisje.
Bedrieg u dan niet, ô mensch! wie gij zijt, die onverduldig
uw kruis maar draagd, die gedurig knord, en mord bij u ei=
gen zelve, en benijd het geluk, en den voorspoed van een
ander, die bij u zelven denkt, indien ik eens zoo groot, en aan=
zienlijk was als dees, of gêne, indien ik eens zoo rijk was als
die perzoon, ~~indien ik eens zoo geleerd ...~~ als deze
man, als deze vrouw, ~~[illegible]~~ ik
zoû niet weeten van ramp, of ongemak, ten minsten ik zoû
mij kunnen lâten dienen, &c. bedrieg u daar niet mêe, zeg ik,
uwe inbeeldende als of deze, en gênen die gij wenscht te weezen,
zonder kruisjes zijn, ô neen! nog eer, nog rijkdom, nog
afkomst, of wat 't ook zij kan iemand hier van ontslaan;
Daar is een zwaar jok (zeit Sp. S.) op de kinderen van — Eccle. 40-1.
Adam gelegt... zoo wel van die op een pragtige throon zit,
als die op d'aarde in assche nederleid, zoo wel van die in he=
mels blauwe kleederen gaat, en eene kroon draagd, als die met
rouw linnen gedekt is. Zonder onderscheid, of bepâlinge
zeide Job: homo natus de muliere, repletur multis miseriis. — Job 14-1
Zigtelijk, en naar alle gedagten was de hoveling van 't Ev.
voorzien van geld en goed, van dienst en gemak langs alle
kanten; maar evenwel hij kon zijn kruis, zijn smert, en pijn
niet ontvlieden, had hij geld, en goeds genoeg, hij kon evenwel
zijns Zoons gezondheid, die gevaarlijk ziek lag, daar mêe
niet kôpen.

(Job, die dit door 't ingeeven des H. Geest heeft geschreven, heeft 't ook bij eige ondervinding rijklijk beproefd &c.)

Dierhalven hebt geen verkeerd denkbeeld van 't geld en
goed, zij zijn geen beschût genoeg om iemand van kruis, en
lijden te bevrijden. De rijkdommen zullen niet baaten in — Prov. 11-4.
den dag der wrâke, zeide d'allerrijkste der koningen, in zijne
spreuken, die hij ons heeft nagelâten. de koning word — Ps. 32-16.
niet behoûden door groote magt, zei een koning david,
dien ook nog geld, nog goed ontbrak. Is 't om bij ons Ev. t. B.
van den koninglijken hoveling maar te blijven; god bezoekt
zoo wel de koninglijke huizen, als de geringste hûtjes met
zijne kruijsjes.

2. Wij gaan over tot de hoedanigheid van eenen der, die d'Ev. in den koninglijken hoveling aanwijst. 1. zijne vaderlijke Liefde tot zijnen zoon, die hem, naaalle gelijke vlijt aangewend te hebben, zelfs tot Jesus dr om daar de genezinge voor zijnen zieken zoone t'erlang Hij zend gene dienaars, of knegten, die hij ongerwijf in overvloed had, maar gaat zelfs in perzoon, en leer zoo hoe ver dat moet gaan de zorg der ouders voor hun kinderen.

Een lesje dat de natuur hen zelf leerd. Zie maar d'onedelijke dieren hoe zorgen zij voor hunne jon Zie maar eens eenen koninglijken hoveling, eenen hij nog maar alleen beschenen door 't kranke ligt der na tuure, wat zorg wend hij aan voor zijnen zieke zoone?

Het geen dan de natuur de beesten leerd, het geen hijdensch man, de koninglijke hoveling deed voor zoone, hoe veel te meer zijn de Ouders verligt door het des geloofs, dat verpligt te doen voor hunne kin 'T is hierom dat d' Apostel Paulus zegd van die hier

1. Tim. 5-8. ontbreken: Zoo wie geene zorge draagd voor de zijnen vooral voor zijne huisgenooten, die verzaakt het gel en is arger dan een ongelovige.

2da Pars. Dog laat wij verder gaan, en aangemerkt hebb in deze perzoon van den koninglijke hoveling, dat hij man van aanzien, en een Vader was, nu eens aan m ken deze perzoon tot wien hij ging. D' Ev. zegd: ging bij Jesus, en bad hem dat hij wilde afkomen zijnen zoone genezen, want hij nu op zijn sterven lag. 'T was eene gevaarlijke ziekte, daar zijn zoon mee b was, hij scheen ontbloot van alle hulpe, hij lag nu op sterven, egter de Vader mistrouwd niet, maar geefd zig met'er haast op weg, gaat tot Jesus, en hem dat hij zijnen zoone wil genezen.

Een regt V. B. voor alle Ouders: 't beste m om'er kinderen in alle nood te helpen, is te gaan tot Jesus moet van ons nu niet meer gezogt worden, w ten al te samen waar hij nu te vinden is. Bezoekt iemands kinderen met eenig geestelijk, of tijdelijk gemak tot Jesus moet hij gaan, daar kan hij de be hulpmiddelen bekomen.

'T is waar men moet voor het lighaam de tijdelijke

middelen, niet versmaden, men moet bij v. B. in lighamelijke ziektens, en krankheden den doktor, en verdere bedienens van de zieken gebruijken. Eer den geneesheer (uit Ecclus. 38-1) om de noodzakelijkheid, dewijl d' Alderhoogste hem geschapen, i.e. tot dat beroep geschikt, en geroepen heeft. Men moet ook van onzen kant, zoo veel als doenlijk is, in het geestelijke niet verzuimen, d' onderwijzingen, vermaningen, berispingen, en vooral de kastijdingen. Maar met, en bij dit al moet men vooral door de gebeden tot Jesus gaan; want nog die plant, nog die natmaakt is iets, maar Gode die den wasdom geeft.

Prov: 23-13.

1. Cor. 3.

Zoo ging voor de lighamelijke ziekte van zijnen zoone, de koninglijke hoveling tot Jesus, zoo ontelbare anderen, waar van wij in 't Ev. lezen dat zij Jesus voor hunne, en hunner genezinge baden.

zoo de vader wiens zoon de maanziekte had Matt. 17. zoo de Kananeesche vrou voor haare dogter c. 15-22.

Zoo ging tot Gode voor de geestelijke ziekte zijner kinderen de vroome Job, offerende voor hen brandoffers op den Heere. Zoo een godvrugtige moeder Monika voor haaren zoone Augustinus nog versmoord leggende in de zonden. Conf. Lib. 5. Cap. 9.

Job. 1-5. c. 42-8.

En naar deze, en diergelijke v. B. moeten alle ouders voor 'er kinderen, tot Jesus gaan, hoopende, en vertrouwende, dat, gelijk hij deze, en diergelijken, tot hem hunnen toevlugt neemende, heeft verhoord, ook hunne gebeden zal verhooren, en hunne kinderen, van hunne 't zij lighamelijke, 't zij geestelijke kwaalen zal genezen. Ten dien einde moeten z'al meenigmaal met eenen David roepen; God! zie op tot mijner hulpe; Heere, haast u om mij te helpen. En met den koninglijken hoveling, Heer, haast u, kom af, om mijnen zoone te genezen, want hij nu op zijn sterven leid.

Ps. 69-2

3tia Pars

Ab Tempore, effluxo Conclusi

Nadat wij nu gezien hebben den persoon, tot den welke de hoveling ging, laaten wij nu ook eens aanmerken in w. omstandigheden dat hij tot Jesus ging. D' Evt. die zegd, dat hij tot CHS ging als zijn zoon op sterven lag. jaa dit zelfs geleide hem tot den Heere, zonder 't welk hij mogelijk nooit naa CHS getaald zou hebben. Hij had te vooren wel gehoord dat CHS zulke wondere mirakelen deeda, als B. v. dat hij op de bruiloft te Kana in Galileëa 't water in wijn veranderd had; jaa waarschijnlijk was hij volgens sommigers meininge, op die bruiloft zelf tegenwoordig geweest, maar egter zoo lang hij in weelde was, zoo lang als alles voor den wind ging, zoo lang gantsch zijn huisgezin in volle gezondheid was, dagt hij op J. niet.

Maar nauwlijks word zijn zoon ziek of hij gaat eerst tot den Zaligm. En ter gelegentheid van deze komste, waar toe hij door 't ongeval van zijnen zoon aangedreven, ontfangt hij de genade van het geloof zig, en voor zijn geheel huisgezin. Hij geloofde (zeit [illegible]) hij, en zijn geheel huisgezin.

zelden word men door de voorspoed geraakt om zig tot Gode te keeren. Godt gebruikt integendeel de tegenspoed om 't herte te raaken, en te veranderen. Hierom

Nu zoo gaat 't ook doorgaans met ons dagelijks op wereld. zoo lang 't ons wel gaat naar den vleesche, zoo lang we gezond zijn, zoo lang wij geen kreuk of [illegible] hebben, denken we wijnig ter deeg op gode. Maar gaat 't ons eens tegen, bezoekt godt ons met ziekte of ongemak, dan begint men op gode te denken.

Zoo getuijgd David dat 't wel eer met Israël ging.

Ps. 77-34 Als godt hem doode (zegd David) dan zogten zij [illegible], dan keerden zij weder tot hem, en kwamen al vroeg [illegible] hem. Dan wierden zij indagtig dat godt hunne [illegible] vlugt was, en dat godt d' allerhoogste hunne ver[illegible] was.

~~[illegible]~~

Ps. 114-4
33-4.

gelukkig zijn ze dan die godt al zoo praamdt tot hem te komen met hen te verstooren, en t' ontnemen het géne hen meer en meer van gode afleidde. Wie zou niet gezeid hebben dat deeze vader zeer te beklaagen was over de ziekte zijns zoon, en egter deeze ziekte is zijn, en zijns geheel huisgezins geluk geweest

Zoo ging 't ook met den verlooren zoon: zoo l[ang] hij in weelde was, hij dagt niet om zijns vaders h[uis]. Maar zoo dra was zijn geldje niet op .... of hij gon om zijns vaders huis te denken. &

En vervolgens zoo moeten we de ziektens, tegen[spoeden], kruisjes, en wederwaardigheden juijst zoo zeer niet aanzien als een straf, dan wel als eene sterkte waardoor wij tot gode getrokken worden. Hierom [illegible] de h. Augs. Res prospera donum est consolantis, adversa donum est admonentis dei.

't is bijnaamet ons als met 't vleesch, 't wal als 't in [illegible]kel, of zout water leid, zoo blijft het goed, maar [illegible]

en 't in zoet water leggen, het verrot, en bederft. zoo
ook, zoo lang wij door 't scharpe zout omvangen worden,
zoo blijven wij goed; maar houd dat op, 't is te vreezen dat
wij bederven, en verstinken, zullen in onze zonden. Waarom zeer
wel de h. Greg. : Quod flagellum grano, hoc tribulatio
facit viro justo.

De kruisen, ziektens, en wederwaardigheden moeten
w' aanzien als scharpe pijlen, waardoor God ons van de
wereld afsnijden, en tot zig trekken wil; waardoor
God ons genezen wil, gelijk een geneesmeester ons door
bittere, en onäangename dranken tot de gezondheid brengt.
God gaat met ons hierin te werk, gelijk hij eertijds in
zijne toorn met d'arke Noë deed. Hoe meer de wateren
zijner verbolgentheid neder stortten, hoe d'arke zig meer
hemelwaarts verhief; zoo ook hoe meer dat God de wateren
van verdrukkingen, en bezoekingen, over ons uitstort,
hoe dat wij hoger gaan naaden hemel, hoe dat wij digter
tot God komen, bijaldien wij maar Gods hand aan-
zien, en 'er ons aan onderwerpen. Want 't is een vaste regel
van den Apostel, dat we door veele kwellingen moe- Act. 14-21.
ten ingaan in het rijke Gods.

Zoo dan gelijk de koninglijke hoveling door de ziekte
zijns zoons tot CHS gedreven wierd, zoo gebruikt God
nog zijne bezoekingen, om den mensch tot zig te trekken.

Niet alleen word de hoveling door de ziekte zijns zoons
geleid tot CHS, daar hij wel ligt anders noit toe zou ge-
komen zijn; maar daarenboven doet z' hem ook nedrig
en oetmoedig zijn. Hij leerd nu wat de mensch is, hoe
broos, hoe bouwvallig, hoe haast 't met hem gedaan is,
dat nog rijkdom, nog hooge staat, nog wijsheid, en ge-
leerdheid hem kunnen gelukkig maken, en redden uit
den nood.

Wat zou 'er menig een het hoofd ~~niet~~ opsteken, en
onverdraaglijk zijn, indien de hemel hem niet door kruis,
en lijden verneederde?

Wat was een Pharaö ~~niet~~ spijtig en opgeblazen?
Dog kwalijk zond God hem zijne plagen t' huis, of, zie!
hij liet zijne trotse vlerken hangen.

Wie kon Nabuchodonozors hovaardigheid teugelen,
dan God, die hem van zijn throon, en uit zijn rijk tot
onder de beesten des velds verbandde?

Wanneer Koam, een Manasses tot inkeer, dan wo
Godt hem van den throon afzette, en gevangen na
bel liet vervoeren?

Ps. 29-7. 't Zelfde heeft ook David ondervonden. Hij die in
weelde zeide: ik heb gezeid in mijne overvloedighe
zal niet beroerd worden in der eeuwigheid, erken
daar ook bij, dat, Godt hem beroekende, hij terstond
v. 8. zijne magteloosheid gewaar wierd, Gij (zeide hij) he
hebt uw aangezigt van mij afgekeerd, en ik ben
voerd geworden. Ja hoe goed, en voordeelig da
hem was, dat de Heer dus met hem handelde, erke
hij ook daarna ootmoedelijk, en dankbaarlijk als
zeide: Bonum mihi qa humiliasti me ut discam j
tificationes tuas.

Indien wij dan ook op zoo een maniere ons kru
en lijden aanzien, als een goed brijdel 't w onze hov
dighed beteugeld, ô! in plaats van knorren, in pl
van morren, zullen wij 't met alle nedrigheid aan
den, 't zelve aanzien, als een middel waardoor Go
ons ter zaligheid roept, met Augs. zullen wij ze
„Quid ergo ex o misericordiir præstatur à Dno
„à quo etiam tribulao beneficium est„.

Conclusio

Hic cùm audisset qa Iesus adveniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat n mori.

Dominica 20 Post Pent: 1740. 9.
68.

Iois. 4. v. 47.

Sicuti diversi st status, sic et diversa st officia cuiq statui propria A A.

Sunt status in qbs quis solus salvari pt, et sunt status qbs vix quis solus salvari pt sine aliis. Sic in statu religioso aut virginali, sufficit ut quis exerceat virtutes ... statui proprias, ut cogitet quæ Dni st, et sanctus ... spiritu, et corpore. Sic econtra patres, et matres familias, aesq superiores vix salutem suam operari pnt nisi et subditorum saluti invigilent, salus ipsorum quasi ... nexa e saluti subditorum.

Exemplo nobis sit Regulus Evangelicus. Hic nisi salutem filii sui curasset, suam o fuisset assecutus, sed ... um filii sui salutem quæsivit, et suam pariter adeptus e.

Exemplum hoc Reguli Ev, nobis etiam silentibus, ... atis docet 1. quantopere 2. parentes 3. obligentur curare proles ... as, earumq quærere salutem; item docet eos quod dum proles suas ... curant, earumq salutem quærunt, et sese curant, ... suamq salutem operentur.

Lubet porro hujus Reguli Ev. exemplo docere quid parentes prolibus suis debeant, ut iidem hoc scientes, ... præstantes, et se et suos salvos faciant. Attendite

Propositio

Sicuti Aplus Paulus in suis Ep varios hominum status ... numerat, sic et quid cujusvis status exigat, seu quæ sit obligatio cujusq docet. Dicit quæ sit obligao Regum et

et subditorum, magistrorum et servorum, virginum ... duarum, atque ac conjugatorum, viri item et mulieris

filium, et parentum. (Si dicat quod Reges et ali qui in sublimitate positi sunt debeant subditos suos regere, malefactores punire, ... protegere, etiam subditis dicit: geeft schattinge, dien

Rom. 13-7 schattinge; tol, dien gy den tol; vreze, dien gy de vreeze dien gy d'eere schuldig zyt

Si dicat heris et Dnis dat zy het dreygen moeten ...

Eph. 6-9 Col. 4-1 laten, dat zy haere dienstboden moeten doen het gene regt en billyk ... wetende dat zoo des eene als des anders Heer in den he...

Eph. 6-5.. etiam servis praecipit et ait: gy dienstknegten weest ... heeren naer den vleesche met vreze en ontzag onderdanig in eenvoudigheit uws herte, als aen Xus, niet alleen als d'ogen dienende, als om de menschen te behaegen, maer dienaers van Xus, doende den wille Gods van herte &

Si dicat virginibus: een maagd bezorgd de dingen

1. Cor. 7-34 Heere, opdat zy heilig zy naer het lighaem en naer den ge...

1. Tim 5-5. etiam viduis ait: die een waere weduwe is maer op God ... en volharden in smeken en bidden nagt en dag: etiam

1. Cor. 7-3. injungit conjugatis ut sibi mutuo debitum reddant, ... litatem servent.

Si dicat mulieribus: gy vrouwen weest uwe mannen on...

Col. 3-18.. derdaenig, gelyk het betaemt in den Heere: etiam addit ... nen hebt uwe vrouwen lief, en wees niet bitter tegen ha...

En sic Paulus orbis his enumeratis horbs suam obli... ~~praecipit~~ ~~........~~ praescribit neq etiam is, qui tam accurate cuiq suam ... gatem ostendit, omisit docere qua sit obligatio par... erga proles suas. In qua de parentibus dicit: qui suorum et maxime do... meorum curam non habet fidem negavit, et est infideli dete...

x Si dicat prolibus gy kinderen weest uwe ouders gehoorzaem in den Heere, want dit is billyk. Eert uwen vader en uwe moeder, twelk het eerste gebod is met belofte, opdat het u wel gae, en dat gy lang moogt leven op d'aerde. Eph. 6-1... Etiam de parentibus in qua ait:

Exemplum patris, qui recte curam suorum habuit, ha... in hod. Ev. Hic curam filii sui habuit et quoad corpus quoad animam.

Ac 1mo quidem, curat quae spectant corpus. ... ejus febre correptus erat, ~~quoniam~~ ut ut audivit qu... adveniret à Judaea in Galilaeam, abiit ad eum, et rog... eum ut descenderet, et sanaret filium ejus. Jesu au... renuente venire, immo increpante eum de modica fide, instat ipse, rogat, et dicit: Dne descende pri...

…riatur filius meus. Verum quidem, praepostere urget
in descensum &c. attamen, ob magnam ejus erga filium
am paternalem, exauditur, &c.
Sic et oes parentes explo hujus Reguli, quae corporis prolium suarum
curare debent.
Hanc curam eis dbnt praecipue in aegritudine, tum nulli
…, nulli labori, aut molestiae parcere dbent. (dilata) Eccli. 38-3....
in hoc deficiunt illi parentes, qui sub praetextu dat de
kinderen niets können innemen, dat daer niet veel aen te
en is, hunne gierigheid bedekken, en hunne kinderen laeten
…gen, geene middelen gebruijken, en in 't werk stellen om
genezinge hunner kinderen te erlangen. 2o qui, hi diffi…
…les Regulo Ev. &c. adhuc multo pejus illi agunt, qui sic fatuum eas spe[ctant]
Hanc curam parentes etiam dbnt filiis dum sani … ut moriantur proles
…nt, et bene valent, tunc eis de temporalibus providere et ipsi ab onere earum liberentur. tales
…bent, et vitae necessaria procurare. Huc illud Pauli, 2. Cor. 32-34 … vere dicerentur
Kinderen moeten geen schatten voor d' ouders vergaderen homicidas prolium suarum.
…aer d' ouders voor de kinderen. Principium, e tam apud phi…
…sophos quam Theologos coe, quod res quae dat alteri rei
… esse, eidem debeat et conservationem. Sic arbor quae
terra nascitur, etiam ex ea vivit, et fructus qui ex arbore
…it originem, eidem dbt et suam maturitatem. Bestiae
…sae ferocissimae idem explo suo docent, nam pullos
…os genuerunt, etiam nutriunt.
Itaque parentes curare dbnt proles suas et aegras, et
sanas; aegrotas ut, quantum in ipsis e, convalescant; sanas,
…is de necessariis providendo.
Atque hanc curam prolibus impendere parentes debent,
quisvis facile illigit, secundum cujusque statum, et con…
…tionem, non mi, nec etiam ma: non mi, aut infra suum
…atum, sed o e opus ut hoc inculcem, cum vix ullus, aut
…ltem pauci in eo deficiant, econtra plurimi, nisi forte unus
…orbitent in eo quod proles suas plus aequo (meer dan behoord) curent 4. aut alter sordi-
…s nimis splendide, compte, ornate et supra suam dus avarus, qui
…ditionem vestiendo, eis plura, quam quae eas postea bonis a Deo accep-
qui poterunt, indulgendo. Unde fit ut parentes illi tis ne quidem se-
…sius se gravent aere alieno; unde fit ut prolibus suis cundum Deum
… a teneris superbiam, et mundi spiritum instillent uti andere &c.
…d et in caa suus ut ipsae cum adoleverint aliis similia. Dog zijn'er weinigue die hunne kinderen te min, en onder hunnen staat bezorgen? 70!

instillent, aut per concessam eis indulgentiam, ex ord[...] in multis. Adeoque ut parentes rite proles suas [...] cavere sedulo debent ne in eo statum, aut conditio[nem] suam excedant.

4 Ut parentes hanc curam suis praestent man[...] vi applicare debent, lucris intendere &c, ut sic pro[les] suas sustentent, et id una cujusque conditionem [suo tempore] Id ipsa ratio dictat. Nam si quivis hoc à deo d[...] sit ut in sudore vultus sui, comedat panem suum [...]

2. Thess. 3 - 10 Paulus de quovis in particulari: Dat zoo wie niet wilt werken, ook niet moet eeten, quanto ma[gis] ad parentes spectat, quibus etiam cura et sustent[atio] prolium incumbit? Unde per se sequitur quam male ag[unt] parentes, qui pro eo quod manum operi applicent [...] intendant, econtra dies otiose transigunt, altijd meestendeels uithuizig zijn, aergens minder dan [...] hun ambagt, winkel, of kostwinninge passen.

1. Tim. 5 - 8 Sed de his nunc Paulus dicere intendit [...] rum, et nunc domesticorum curam non habet, fidem [...] vit, et est infideli deterior. Adeoque zullen d'ou[ders] naarbehooren hunne kinderen bezorgen, zij moeten [...] den uit steken enz: oppassen is hier de boodsch[ap]

5 Denique ut recte parentes proles suas curent, etia[m] [...] dant necesse est, ut omnes aequaliter curent. Paulu[s] quae ait: Parentes debent filiis thesaurizare. X Ip[sa] natura, et ratio concordant. Nam omnes rationes quae d[...] rentes naturaliter debere curare proles, pro omnibus prol[ibus] indifferenter militant. Rationes sunt: quod omnes sint [...] et sanguis parentum, omnes imago et figura paren[tum] in omnibus post mortem parentes vivant. Adeoque omnes [...] liter curare debent.

X id exigit justitia distributiva, quae vult cuique dari quod suum est.

Atque hinc sequitur, pessime agere parentes illos qui prol[es] non aequaliter curant, qui uni plus quam alteri tribuunt [...] spreeke niet van een prul of bagatel, maer die aen [...] een zoo veel meer geven, dat die overvloedig heeft [...] die er maer leeg op loopen, de Seigneur van Spel[en] [minst van] d'anderen, onderdrukken, si non egeant, saltem minus aequ[e] [...] aut habitari sunt.

Tales parentes praeter quam quod peccent contra [...]

apertam Dei legem, ctra rectam, aut rectam rationem, etiam ctra justitiam,
in casu est, quod postea, cum caetera proles adoleverint,
... sint ut sua carent # inimicitiae, invidiae, ira con= # en als'er wat is erven, en te deelen zal vallen, dan
tentiones o minimae inter eas exorientur. Si enim contigat
inter proles etiam ob multo minora v. g. ob splendidio=
rem vestem, et similia, invidia, et odia oriantur, uti S. 21
Pagina de filiis Jacobi narrat, qui oes fratrem suum Gen. 37.
Josephum oderant eo qd pater Jacob ei tunicam polymi=
tam fecerat, quid ergo timendum erit cum parentes tantum
plus uni, qm alteri, tribuunt, ut ista una abunde habeat
quod dissipet et dilapidet, caetera autem si non egeant, ~~...~~
saltim mi aequo habeant? Certe tales parentes rei sunt
magnum illorum peccatorum, quae proles ista committunt,
quae impingunt in apertam Dei legem, et peccant ctra
rectam rationem, atque justitiam.
Verum quidem ~~quod~~ licet parentes oes aequalitatem curare
debeant (uti jam diximus) tamen aliquando uni quod plus qm
alteri dare possent, sed casus hi st particulares, et
generali excipiuntur regula.
Talis casus e si v. g. una proles plus caeteris mereatur,
Mereatur, o uti parentes mundani, carnales, et
injusti illud meritum censent, qui unam prolem prae
aliis diligunt, uni prae aliis benefaciunt qa ab isto vel ista
nominata e, qa mater eam lactavit, et alia nutricem
alienam habuerunt, qa ma amant proles masculas qm
puellas, aut ctra ma filias qm filios, qa e corpore
formosior, licet forte moribus deformior (mismaakter): Qbs proinde Eccli. 16-1.
erit cultus: Ne jucunderis in filiis impiis... nec
oblecteris sup ipsos, si n e timor dei in illis. Non hoc
sensu dicimus prolem aliquam mereri ut a parentibus
plus aliis diligatur; sed si magis proba, et pia sit alius, of ook
indien hij of zij des te voordeeliger aen 't huishouden is dan
anderen, dan is 't dat wij zeggen dat hij of zij verdient meer
bemind, of wel gedaen te worden. Zoo is 't dat god onzen
Vader den eenen naar zijne verdiensten beter handelt dan
den anderen. Ego (inqt) diligentes me diligo. Paulus: Prov. 8-17.
Salvator e oium hoium, at mxe fidelium. Sic vult 1. Tim. 4-10.
Paulus: Doet wel aen alle menschen, maer allermeest aen gal. 6-10.

verblijd u niet in uwe kinderen indien zij godloos zijn; nog stel uw vermaak niet in, indien zij de vreeze godts niet hebben

de huisgenooten des geloofs. Si Jacob et hoc co[...]
" merito Josephum plus amabat (ait S. Ambr.) in [...]
" jora virtutum insignia praevidebat. Atq si [...]
in similibus casibus uni prae aliis [bene] facere possunt[...]

Attamen et tunc parentes hanc suam majorem [...]
gentiam quantum possunt, celare debent 1°. si fieri [...]
ipsi proli, ne forte ipsa inde capiat occasionem [...]
lescendi, aut exorbitandi. unde tutus parentibus [...]
Lecti. 7-26. gij dogters (idem c de filiis) verrooolijk uw gelaet [...]
jegens haer. Huc et illud patria proverbium: [...]
maer de Kinderen wel lief hebben, ~~[...]~~ maer men m[...]
het ~~[...]~~ niet laeten weten. , 2°. aliis [...]
ne illas ad invidiam, et odium excitent. unde et fi[...]
liter juste ob virtutem Josephum plus [caeteris] diligeret [...]
prudentiae regulam excessit, qa hunc suum amor[...]
caeteris filiis o celavit, unde et odia exorta s[...]

Igitur his prudentiae regulis observatis ~~[...]~~
~~[...]~~ [Parentibus] licitum [...]
d'eene [omdat hij het verdiend] meer te beminnen en wel te doen ~~als~~ [dan] d'an[...]

Alius casus esse posset si illa una sit in n[...]
of verlegentheid, en bezonderlijk als hij buiten zij[...]
schuld daer in gekomen is: want vereischt zulk[...]
liefde ten aenzien van anderen, # hoe veel te meer [dan van d'o...]
aenzien van ~~zijne~~ [hunne] Kinderen? sume explo pastoris [...]

Jaa niet alleen dan wanneer zoo een kind bu[...]
zijne eige schuld, in den noodt en verlegentheid ge[...]
is, maer dan ook zelfs als hij [of zij] en oorzaek van is, [...]
zeggen [ik], maer en d'Ouders (idem c de amicis erga [...]
zulk een meer ~~als~~ [dan] andere Kinderen helpen, [...]
allaan, en gestaedig, zoodat zijne ondeugd daer [...]
maer gevoed zou worden, [neen!] maer eens ander[...]
maels behoord men [er de proef van te nemen] ~~te probeeren~~ of het lukken [...]
Waernaer, indien 1° al niet beter opneemt, [moeten] d'Ouder[...]
ten zulk een kind, in zijne verlegentheid ~~[...]~~
laeten zitten, ~~als~~ [dan] zig en ~~hunne~~ andere Kinderen
gelukkig te maken.

Marginal notes:

omdat hij het verdiend,

die zoo naa niet bestaan als de kinderen aan d'ouders,

x alia ovis, seu prolis quasi relinquenda, et perdita quaerenda, ut parentes omnesq proles de inventa ove simul gaudeant. ik zag, op dat alle d'andere kinderen zig verblijden, dat de noodlijdende door de behulpzaamheid der Ouders geredt is.

Zalco (?) [...]

Conclusio

Haberis A. A. quid parentes quoad corpus
prolibus debeant. Quantum ad aam; tempus
fluxit ut hac tractemus. unde in aliam occasionem
differendum. Dura repetere sufficiat. Repete.
adhortare filios ut eo suum officium erga paren=
tes, qui tanta pro illis dbent, exequantur &
O! wat eerbied, wat dankbaarheid, wat gehoorzaam=
heid, trouw, en liefde zijn dan de kinderen aan hunne
schuldig aan hunne Ouders? en vooral schuldig
aan eene moeder weduwe, die vader en moeder zaamen
wezen moet? Hierom d'oude Tobias, denkende dat hij Tob. 4-3..
haast zoude steeren, vermaande zijnen zoon zoo ernstig,
en zeide: Uwe moeder zult gij eeren alle de dagen uws
leevens; want gij moet gedenken &
Ongelukkig hier, en naamals, die hier aan ontbreeken:
deeze moeten vreezen, zelf hier in dit leeven, vroeg of
laat, met eenen Cham, vervloekt te zullen worden;
deeze steld, en teld d'Apostel onder de grootste Rom. 1-30
gruweldaaders, en zegd van hen: den Ouderen onge=
hoorzaamen zijn der dood waardig.
Maar gelukkig, ja gelukkig zijn kinderen, die de groote
zorge hunner Ouderen, met dank, eerbied, gehoor=
zaamheid, trouw, en liefde beandwoorden! Hoord kinderen, wie gij zijt,
hoe d'Apostel UL: aanspreekt, en wat hij van godswegen UL:
toezegd, en beloofd: Gij kinderen, zegd hij, weest uwe Eph: 6-1...
Ouders gehoorzaam in den Heere, want dat is billijk.
Eerd uwen vader, en uwe moeder, 't wi 't eerste gebod is
met belofte (i.e. 't eerste daar een uitdruklijke belofte
aangehegt is) opdat 't u wel gaa, en dat gij lang moogt lee=
ven op der aarde, naam indien 't U zalig is, en tans
zeeker, dat gij lang, ja eewig gelukkig moogt leeven
in den hemel.
Wat een geluk voor d'Ouders, welkers kinderen hun=
ne zorge zoo beandwoorden? ook wat een geluk voor
die kinderen? Beiden zullen zij gezeegend zijn hier in
den tijd, en naamals in alle eewigheid. Amen.

Hic cum audisset qa Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori.

Dominica 20 à Pentecoste

69. 1741.5A

Jois. 4. ℣. 47.

Wel te regt zegt 't Spreekwoord: gelijk de koning is, zoo is zijn volk, en gelijk d' overste zoo ook zijne onderdaanen. A. A.

D: waarheid dezer spreuke was eertijds duidelijk te zien bij 't volke Israël, etc, als 't goede, en vroome regters, of koningen had, ~~[illegible]~~ naar maate den Heere beter diende; en integendeel, als 't kwaade, en godloose leydsmannen had, ook ~~[illegible]~~ naarmaate des te meerder de boosheid was toegedaan. zoodat, daar men onder de kwaade oversten de deugd als verbannen zag, integendeel onder de goede koningen den godsdienst, en vroomheid als zag herleven.

Gelijk dit met gansche rijken, en volkeren gelegen is, zoo is 't ook met bezondere huishoudens, & familiën geschaapen. Is de vader vroom, & deugdzaam, men zal ook doorgaans zien dat hij zulke kinderen, en huisgenooten heeft. Daarom als de Schrift de vaders, of moeders prijst, prijst zij saamgetelt met hunne kinderen. Spreekt de Schrift van Abraham, & Sara, zij spreekt ook van Isaak; spreekt zij van Anna, zij spreekt ook van Samuël; spreekt zij van de moeder der Machabeën, zij spreekt van haar met haare kinderen; spreekt zij van Zacharias, & Elisabeth, zij spreekt ook van hunnen zoone Joës; prijst Lukas den hopman Kornelius dat hij godsdienstig, en een godvrezend man was, hij voegt er bij: ~~apud~~ Cum oi. domo sua. Daarom niet verder eens te loopen

't zelfde zien w' ook van daag in den Koninglijken ho-
veling van ons Ev. Credidit ipse, zegt d' Ev., et domus ejus

In dezen man vinden alle Ouders een uitmuntend v..
waardig om van haar nagevolgd te worden. Hier in zien
wat zij aan haare kinderen en naar 't ligchaam, en naar de ziel
verschuldigd zijn. Van 't ligchaam hebben wij voorgaande
jaar gesproken.

Propositio Nu zullen w' uit 't V. B. van den Koninglijken ho-
veling leeren wat d' Ouders naar de ziel aan haare kinderen al verschul-
digd zijn. Attendite.

'T is een zaak die vastgaat, en die de dagelijksche
ondervindinge ons gestadig leert, dat de zaligheid der kin-
deren en onderdanen meenigmaal afhangt van de zorg..
Xtelijke opvoedinge, die d' Ouders, of Oversten aan hen
zorgen. Dit vervuld dorpen, steden en landen met
Xtenen, de Kerk met goede harders, den Staat met goede
regters en bestierders, winkels met regtzinnige koop..
en winkeliers, huijzen en familiën met brave Vaders en
moeders des huijsgezins, met een woord hier van hangt
't welvaaren van Kerk en Staat. En vervolgens niets is
noodzaakelijker &c.

Om ons nu bij den Vader des Huisgezins den Konin..
hoveling van ons Ev. maar te houden, en dien aan d' Ou-
ren V. B. voor te stellen, zoo willen we zelfs nu nog
alles op dit stuk hier van hem melden. Alleen willen
volgens onzen tekst maar 2 dingen in hem bemerken: 1°
dat hij voor zijnen zoone tot den H. J. gaat. Cum au..
abiit ad eum.... 2°. dat hij tot J.sus gaande zijnen z..
in doodsnoode zijnde verlaat.

Wat 't 1ste aenbelangt Regulus pro filio abiit ad..
sum via 34 leucarum. Adeant et parentes Dnum pro
suis. Debent quidem parentes filios suos mittere, et dirig..
ad Dnum; sed hoc neqquam sufficit: et ipsi pro filiis
saepius accedere debent parentes. Idque varüs de causis.

1 Ut obtineant filiis à Deo benedictionem, sine qua
frustraneum, quodcumque parentes fecerint. verissime n..

Abiit ad Jesum & Jois. 4. v. 47.   Dominica 20 Pentecostes 1753.

Hy zou het regte spoor gansch misloopen, die zig wilde verbeelden dat Jesus, zo dikwils hy, op deze wereld zynde, zieken genas, en dode lighamen, wederom met de zielen verenigde, en zo dede leven, geen ander inzigt heeft gehad, als daardoor te leren, dat hy waarlyk meester was over de ziektens, over het leven en de dood, dat op zynen wenk de ziektens moesten vlugten, en de doden het leven wederkrygen. 't is waar Jesus heeft hierdoor zyn waar Messiasschap bezegeld en bewezen, van wien die mirakelen, lang van te vooren, door de prophêten waren voorspeld, hy trok daardoor het gezantschap van Joes tot zig, en onderregtte hen door zyne mirakelen. Daar en boven heeft hy ons uit alle deze genezingen der zieken en opwekkingen der doden geleerd, dat wy in onze ongemakken en ziektens voorn tot hem moeten vlugten in wiens magt 't alleen staat ons te genezen. hy heeft ons aangewezen, dat hy 't alleen is, die ons tot het graf kan leiden, en wederom brengen, dat hy alleen magt heeft over dood en leven, dat wy derhalven in ziektens en doodgevaren, voorn tot hem moeten vlugten.

Maar dit is 't egter alleen niet dat de Heiland ons hier door heeft willen leren, alle deze beschrevene mirakelen, leren ons nog veel meer, en bevestigen dus het zeggen van Paulus: Quaecumque scripta sunt ad nostram doctrinam, scripta sunt. Rom. 15 Ja niet alleen tydelyke, maar ook geestelyke leeringen, steken hierin, en hier geldt wederom, de gulde spreuk van den h. Augustyn: Dns Jesus Chs ea quae faciebat corporaliter, spiritualiter volebat intelligi.

Wy kunnen deze waarheid ligt bevatten, in onz voorgelezen Ev., en uit de lighamelyke zorge, die deze heidensche vader voor zyn ziek kind had, leren de geestelyke zorg die d'ouders voor hunne kinderen, moeten dragen.

Propositio.

Dit is ons voornemen, uit het geen de vader van onz Ev. voor zynen zone dede, te leren, wat geestelyke zorg d'ouders voor hunne kinderen moeten hebben. Attendite

[..]ixit: Nisi Dns ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, Ps. 126
[q]ui ædificant eam. Item Apls: Neq qui plantat, neq qui rigat 1. Cor. 3.
[est] aliquid, sed qui incrementum dat Deus. Hinc parentes
[f]ilios quos sdum carnem genuerunt, iterum Deo secundum
[s]piritum, p orationem regenerare debent.
Ita patriarcha Jacob benedicens filiis Joseph, i. e. ipsis pro eis Deum adiit
[b]enedicendo Dei benedictionem ipsis postulavit. Hij zegende Gen. 48 - 15.
[J]osephs zoonen, (zegt de Schrift) en zeide: De Godt, voor wiens
[a]anschijn mijne vaderen Abraham en Isaak gewandelt hebben.
[d]e Godt, die mij voed van mijne jonkheid af tot nu toe; de
[E]ngel die mij verlost heeft van allen kwaad; zegene deze kinde=
[re]n &c. Sic Chs, uti Paulus ex Isaia docet, Patri suos offerebat. Isa. 8 - 18.
Zoo getuijgt ook de h. Salesius van de moeder van den h. Ber= heb. 2 - 13.
[n]ardus, dat zij gewoon was haare kinderen aan Jus van jongs
[a]f aan op te dragen; en haar ook zoo wel gelukte, dat zij
[z]ig daarna in 7. h. kinderen, als eene andere moeder der
[M]achabeën, verblijde. Int. ad. Vit. 3. c. 38. Zoo dan willen d'ouders dat hunne
[...] Sæpius parentes pro filiis Deum accedere dbnt ut impe zorg, moeijte, en
[t]rent remissionem peccatorum. Ita Job pro filiis suis egit arbeid, die zij
[Z]ijne zoonen (zegt de Schrift, c. 1.) gingen bij malkander maaltijd voor hunne kin=
[h]ouden in hunne huizen, ijder op zijnen dag... Maar als de dagen deren aanwenden,
[de]s gastmaals rondgegaan waren, liet Job hen haalen, en heilig ook gedeije, en
[de]ze, en 's morgens vroeg opstaande droeg hij voor ijder van hen door de vrugten
[b]randoffers op. Want hij zeide: mijne kinderen mogten gezon= die z'er van ver=
[d]igd hebben, en Godt in hunne herten gelasterd hebben. Zoo wagten, [..]zig
[de]ed Job alle die dagen. Vide viri Sancti pro filiis suis sol= verblijden, tot
[l]icitudinem. "O sinceritas patris! (exclamat Origenes) O den Heere moeten
[d]ilectio parentis! O studium genitoris! Non n tt pro corpo= zegaan en om
[r]e sollicitus erat; sed plus de aa cogitabat. Ne forte (inqt) zijne zegen bid=
[f]ilii mei, qui in disciplina nutriti st, qui in eruditione cre= den.
[v]erunt, qui in Dei timore exercitati st... ne forte in corde suo
[i]n mente, in aio, in sensu, in cogitatione, aliquid cogitaverint
[c]ontra Deum. Ac si diceret: ne forte aliqua mala cogitatio in
[c]or eorum ascenderit, quæ à Deo longè facit, quæ à Sanctitate
[a]vertit, quæ à castitate separat, quæ à pietate abstrahit"
[E]t quidem adeo sollicitum se præstabat Jobus ex sola pec=
[c]ati suspicione: Ne forte, inqt, &c. Quid fecisset, si certò

scivisset filios deliquisse? Dic o Beate Job (ait Origenes)
„ quos permitteres ut aliquid mali filiis tuis in verbis atque ope-
„ ribus evidentioribus excideret, qui pro occultis et abditis, aut
„ oio forsitan, o existentibus, ita nimium sollicitus fueris ut
„ curam gesseris?„

Huic Jobi exemplo addi potest illud Monicæ orantis pro
Augustino. Audi ipsum Augum postea id confitentem. Gij zendt,
„ (zeide Aug. tot Godt) uwe hand van boven uitgezonden, en ... [illegible]
„ de duisternissen Gebt gij mij getrokken, als mijne moeder voor
„ weende, meer ~~als~~ dan de moeders hare dooden kinderen beweenen.
En elders: Ik ~~en~~ kan niet uitspreken hoe groot dat de liefde
„ was, die mijne moeder tot mij had, en hoe veel meer pijne
„ en zorge ~~dat~~ zij had om mij te baeren naar den geest, als
„ onderstaan had om mij te baeren naar 't lighaam.... Zoud gij
„ o mijn Godt! een vermorzeld en vernederd hert dan wel he-
„ ben kunnen verstooten van eene weduwe, die zuiver was, ma-
„ tig, barmhertig tot de armen, die alle dienst en onderwe-
„ pinge aan uwe dienaaren betoonde, die alle dagen tegenwoordig was
„ in de h. Offerhande des Outaers, die noit en ontbrak van
„ 2mael daegs 's morgens en 's avonds in de Kerke te zijn....
„ Zoud gij die traenen wel hebben kunnen verstooten, door
„ welke zij u vraagde, geen goud, of zilver, of eenig vergank-
„ lijk goed, maar de gezontheid van de ziele, en de zaligheid
„ van haeren zoone? &c Conf. Lib. 5. Cap. 9. N. 2. Zoodt
ook wel te regt de h. Ambr. aan Monika, biddende voor
„ Aug., zeide: Fieri o potest ut filius tantarum lacrijmarum
„ pereat„ Confss. lib. 3. Cap. 12. in fine.

't is naar dezen en diergelijke v. B. meer dat alle Christ.
Ouders tot Gode moeten gaan voor hunne kinderen, om
door hunne gebeden den zegen van hem af te smeeken, om
van hem te verwerven de betermissen en bekeeringe van hunne
kinderen &c Dit behooren d'Ouders te doen in alle
hunne gebeden; dit behooren zij te doen 's morgens, en
's avonds, als zij, volgens 't al oud, en loffelijk gebruik met hunne kinderen te zamen hunne gebeden doen. ~~[illegible]~~
dit behooren zij voornaam te doen in d' allerh. Offer
der Misse, en bezonderlijk als hunne kinderen zullen
Gevormd worden, als zij hunne eerste h. Kommunie doen

doen, of als zij eenen staat van leven zullen aanvaarden;

3 Nu moeten d' Ouders aldus door de gebeden voor hunne kinderen tot Gode gaan; zij moeten dit niet alleen doen voor de kinderen, die ze reeds al hebben, maar ook voor die ze nog verwagten: Cum n Matrimonii fecunditas à Deo sit, orandus est Deus, ne benedictionem, quam, ut fit in sterilibus, substrahat, aut malæ indolis prolis nasci permittat. Huc facit Raphaelis Angeli consilium Tobiæ datum. Als gij (zeide Raphael) uwe huisvrouwe zult gekregen hebben, en in haere kamer zult getreeden zijn, onthoud u 3 dagen van haer, zonder iets te doen dan met haer te bidden. Et quorsum istæ orationes? In den derden nagt zult gij den zegen ontfangen, opdat er gezonden kinderen uit U mogen voordkomen... opdat gij aldus onder 't geslagt van Abraham, in uwe kinderen gezegend moogt worden. Tob. 6. 38...

Pertinet huc etiam exemplum Annæ matris Samuelis orantis pro filio suo; quæ adeo preces multiplicabat coram Dno ut ab Heli crederetur temulenta; sed valuisse preces intellexit cum obtinuit Samuelem: de quo postea dicebat ad Heli: Ik ben die vrouw, die hier voor u stond biddende den Heere. Om dit kind heb ik gebeden, en de Heer heeft mij het verzoek gegeeven, daar ik hem om gebeden heb. Duo is 't ook dat de h. Monika, daar wij zoo even van spraken, als zij Aug. in haere schoot nog droeg, den Heere opofferde, en hem heel en gansch aan Gode, en zijnen dienst overgaf. Dat dan de vrouwen hier uit leeren (zegt de h. Salesius) haere vrugten, eer ze gebooren zijn, Gode op te draagen; want hij dusdaenigen opdragten geern aanneemt, als blijkt in Samuël, in Thomas van Aquinen &c" ibid. ut supra. 1. Reg. 1. 26...

Zoo dan uit deze V. W. leeren d' Ouders tot Gode door de gebeden hunne toevlugt te neemen om den zegen des huwelijks te erlangen; om goedaardige kinderen te teelen, behouden voord te brengen, en den Heere door den Doop, en eene Christelijke opvoedinge op te draagen.

Zoo dan gaat de Jongeling van 't Ev. voor zijnen zoone

1769. NB. Tempore effluxo, conclusi

tot J. sus, wi zien hier ook hoe dat alle ouders voor hu kinderen, tot den Heere moeten gaen.

2do Di Koninglijke Goveling tot J. sus g de verlaet als zijnen zoone, quamvis agonizantem, et lon satis itineres ab illo discedit. Numquid crudelis? im mxe pius, quia pro filii salute discedit. Atq hinc d cant parentes oes subinde à filiis suis recedere.

1. Recedendum à filiis carnalem et naturalem suum affectum erga eos abrumpendo, si hic spirituali affect adversetur. Hic Xus: Denkt niet dat ik gekomen ben

Matt. 10-34. den vrede op d'aerde te brengen: ik ben niet gekomen om d vrede, maer om het zwaerd te brengen. want ik ben gekomen om den mensch verdeeld te maeken, tegen zijn vader, en de do

v. 37. tegen haere moeder. i.e. ...... en die zoon of dogter meer be dan mij, is mij niet waerdig. Ad quæ rectè notat S. Hier

„ In cantico Cant. legimus, ordinavit in me caritatem. Hæ „ in oi affectu necessarius e. Ama post Deum patrem, ama „ matrem, ama filios: si autem necessitas venerit, ut amo „ parentum, ac filiorum Dei amori comparetur, et n p „ utrumq serveri: odium in suos, pietas in Deum sit.

Praeclarum hujus rei exemplum suppeditat Abrah Gen. 22 .... Dimittendi hoc exemplo sunt parent filii, quoties amor, et affectus naalis erga eos, e con cum amore Dei; nec putandum e amitti tunc filios sed certò credendum felicius hoc pacto servari.

2. Recedendum à filiis p dissimulationem, vel celation

\# sui erga eos amoris, et præcipue sui ---

\# qui parantibus et filiis noxius est.

Gen. 37-3

teneriores affectus, quo subinde parentes prosequuntur ejus filios,# Profecto ò bene cessit Jacobo, quod dilexe Joseph sup oes filios suos, eo quod in senectute genu eum, feceritq ei tunicam polymitam: Videntes n f ejus, quod à patre plus cunctis filiis amaretur, odera eum &c. Et hinc funesta illa consilia filiorum patrisq luctus. Rectè igitur, & prudenter facient p

^ suum in genere, et mxe erga cariores filios

rentes, si amorem teneriorem dissimulent ad vitandam aliorum filiorum invidiam, neve ipsi teneriùs dilec inde occasionem sumant insolescendi, et ita, ut pa tes oes merito meminerint hujus cois proverbii:

e kinderen; maar dat zij 't niet weeten.

B. Recedendum à filiis per severitatem disciplinæ quoties gravius delinquunt # Hoort Salomon hier maar eens van spreeken. Die de roede spaart, zegt Salomon, haat zijnen zoon, maar die hem lief heeft is vlijtig in hem te straffen. Item: Onthoud aan uw kind de kastijdinge niet. want het zal'er niet van sterven, dat gij het met de roede slaat, zoo verre dat het daar van zou sterven, integendeel. Gij zult het met de roede slaan (zegt Salomon) en zijne ziel van de helle verlossen, daar anders de kinderen, ligtelijk bekoomen, die, als zij misdoen, van hunne ouders, ~~van haere~~ ouders niet gekastyd en worden. Item: De roede en de bestraffinge geeven wijsheid: maar een kind dat men zijnen willen laat doen, beschaamt zijne moeder. Hoord ook wat Ecclus hier van zegt in zijn 30 hoofdstuk. Een paerd, dat niet getemd word, zal stug worden, en een zoon, die los gehandelt word, zal op den hol raaken. Streel uwen zoon (verschoon hem maar, handel met hem maar als een malle moeder, die geen kwaad in hem ziet, of'er van wil hooren....) streel uwen zoon (zegt de Ecclus) en hij zal u doen sidderen; speel met hem en hij zal u bedroeven, langt niet te zaamen met hem, opdat het u niet tot droefheid strekke, en uwe tanden in 't laetste eggig worden. Geef hem dog geen vrijheid in zijne jonkheid: verzuim ook niet op zijne gedagten te letten. Buig zijnen nek geduurende zijne jeugd, en beuk zijne lendenen, als hij nog een kind is, hij mogt anders verharden, en naar u niet luisteren, dan zoud gij'er hertzeer van hebben. Onderwijs uwen zoon, en maak uw werk af, opdat zijn vuil gedrag u niet tot verdriet ~~en~~ strekke. Zie daar dat ~~dat~~ de H. Schrift op deze, en meer andere plaetsen, leert aengaande de berispinge, bestraffinge, en kastijdinge, die ouders aen hunne kinderen verschuldigd zijn. Jaa om alle ouders hier toe deste zorgvuldiger aan te maanen, zoo stelt zij hun voor een schrikkelijk v. b. van den opperpriester Heli, die om zijne lastigheid van zijne kinderen niet straf genoeg te berispen, zelfs in zijnen persoon, in de persoon zijner kinderen, en in de huisvrouwe van Phinees

dico, quoties gravius delinquunt, nam puerilia connivenda sunt; gravia castiganda.

Prov. 13-24 non manu, pede, vel baculo, sed virgâ, uti S. Spiritus praescribit hoc castigandi

C. 23-13.. modo tenerioribus membris non lædat, ipsaq virga in domo praesentia pueris, maxime majoribus pudorem, et timorem incutiet, plusq quam ipsa castigatio efficiet.

C. 29-15

27

Eccli. 30-8-13

1. Reg. 2-3.

een zyner zoonen met de dood gestraft geworden is
zoo dat willen d' ouders zulke of andere onheilen vo-
komen, dat zij ~~hun~~ zig zagtjes aan een ander spiegelen;
Eccl. 7-25. dat zij volgen den raedt van den Eclus: Hebt gij zoonen
onderregt ze, en buig ze van hunne kindsheid af. O! by
dien d' ouders deze lessen wat meer volgden, men zou meer
deugd, & vroomheid bij de jeugd vinden, maer om dat d' ou-
te toegevend zijn, zoo zijn z' als ongetemde paarden, die
~~[illegible]~~ die nergens naar luisteren.
Wel is waar, ik wil gaarn bekennen, dat dit vrij moei-
lijk valt, en al vrij vreemd klinkt in d' ooren ~~[illegible]~~ de
malle moeders, ja ook van zulke vaders. Dog egter niet
minder dan hard, en moeijelijk moet dit aan d' ouders wezen
talis recessus durus parentibus videri o[mni]b[us], q[uam] filii
suis utilis, ac summe necessarius. Absente Regulo sa-
natur filius ejus: parentibus a disciplina severitate
recedentibus ab amore praepostero filiorum, curabun-
tur eorum morbi.

Conclusio Agit. A. A. Repete & adhortare.

Wel is waar gelijk Paulus spreekt Heb. 12-11. Alle kas-
tijding schijnt wel voor het tegenwoordige geen zaak van vreug-
de, maar van verdriet te zijn: maar daarnaar zal zij de-
genen, die'er door geöeffend zijn, een volgenoegende
van regtvaardigh: vrugt geven. D' kinderen zullen hunne ouders daer-
bedanken, en d' ouders zullen'er daarnaar de vrugt
van zien, en ~~[illegible]~~ zig verblijden. Die zijnen zoon onder-
Eccl: 30-2 zegt d' Eclus, zal over hem geprezen worden, en hij zal
hem roemen in 't midden van zijne huisgenooten. Een
Prov. 10-1 Wijze zoon (zegt Salomon) verheugt zijnen vader. Za-
1. Tim. 2-15. lig (zegt Paul.) zal de vrouw worden door het opkweeken
der kinderen. Jaa die'er veelen ter regtvaardigheid
Dan. 12-3. zullen onderwezen hebben, die zullen zijn (zegt Dan.)
als sterren in alle eeuwigheid.

Hic abiit ad eum, et &c. Jois. 4. 47.

Dom. 20.
Pent. 1758

Hic abiit ad eum, et rogabat eum, ut descenderet, et sanaret filium ejus.

Joãs. 4. v. 47.

Dominica 20 Pentecostes 1758.

Uit twe voorname hoofddeelen bestaat het pronkjuweel onder d'aardsche schepsels de mensch.

Godt, die het zelve ten dèlen aan de hemelsche, ten dèlen aan d'aardsche schepselen heeft willen gelyk màken, heeft den mensche een aardsch, en een hemels deel gegèven. Het lighaam, dat laag, en aardsche deel, had Godt hem gevormd in Edems hof als hij hem van een klont aerde schiep, en ~~[illegible]~~ die treffelyke uiterlyke vorm gaf.

Aan dit aardsche deel het lighaam had Godt een zuiver geestig deel, de ziel gehegt, dat deel 't welk een voortreffelyke heidensche Philosoof noemd: „divinae particula naturae„, waarin Godt zyn beeld op 't konstigste had ingeprent. Dit deel had Godt den mensche gegeven, als hij volgens Moises stijl in het aangezigt een geest des levens blies. gen. 2-7.

Maar gelyk beide deze dèlen in Adams zonde zig hebben te buiten gegaan, de ziel door haare toestemminge tot 't èten van de verboden vrugt, het lighaam in 't gehoorzàmen van deze verkeerden ziele drift, in 't dàdelyk èten van de zelve, zo heeft Godt yder bezondere straffen opgelegt. De ziel heeft hij ontbloot van d'oorspronkelyke regtvaardigheid, waardoor zij onbequaam geworden is om Godt te bezitten, daar zij toe geschapen was. Het lighaam heeft hij onderworpen aan alle pynlykheden, en smerten, en eindelyk aan de dood.

Jesús derhalven, die gekomen was om den ganschen mensch te verlossen, heeft alle beide deze dèlen in 't bezonder willen ~~[illegible]~~ genèzen. hij heeft de ziel van d'euwige dood verlost, haar reinigende van

de zonden, en alhoewel hij 't Lighaam niet gansch van alle rampen heeft ontheven, hij heeft de zelve ogter ~~strafrondom~~ veronderd, en gesteld als een middel tot d' euwige zaligheid.

Alle genezing, die de gezegende zaligm. zo naar 't lighaam, als naar de ziel in zyn menschelyk leven hier op aarde heeft uitgewerkt, zyn als onderpanden en verzekeringen geweest, dat hij door zyne aanstaande dood het zelve zoude uitwerken voor de gehele wereld.

'T is hierom dat hij zo menig een naar 't lighaam zo menig een naar de ziel genezen heeft. Een tollenaar en zondares, die hij de zonden heeft vergeven, waren bewijzen dat hij gekomen was om de zielen te genezen. Alle Lighamelyke zieken, die de zaligm. op ene ongehoorde maniere heeft genezen, waren blyken, dat hij quam om dit aardsche deel wederom tot zyne, door de zonde verloren, geluk te brengen.

Ons voorgelezen Ev. steld ons twe genezingen voor, een naar de ziel, en een naar 't lighaam. Naar de ziel geneest hij enen vader den koninglyken hoveling, dien hij door zyne genade tot 't geloof brengt het leven van de ziele. Den zoon geneest hij naar 't lighaam hem helpende van ene dodelyke koorse.

Onze text bevat een deel van deze laaste genezing, nam 't verzoek van den koninglyken hoveling om de gezontheid voor zijnen zone te verwerven. Deze ging tot bij Jesus, en bad hem, dat hij wilde afkomen, en zyn

Propositio zoon genezen. Wij zullen deze woorden 1° verklaren 2° nader toepassen. Attendite

Zo dra wij onzen text aanmerken doet zig aanstonds op de persoon, die tot Jesus quam. De text

Hic noemd hem Hic abiit. 'T 46 te voren geeft hem enen naam en zegd: Daar was een koninglyk hoveling.

'T is waar indien men juist bestipt onze gemene Latynsche overzetting wilde volgen, zoude men 't moeten overzetten een klyne koning, of koningje. Maar mits dien de grondtext een andere benaming geeft, noemd men hem beter, gelijk ook onze nederduitsche vertaling heeft,

heeft, <u>een koninglijke hoveling</u>. De h. Hier. schrijvende over Isaias 65. zegd van deze benaminge: Nos rectius interpretari posse palatinum, hoc ē, aliquem de palatio, sive ex aula regis.

(Deze zo duistere benaming heeft oorzaak gegeven tot verscheide raadzels onder de Joden, en latere uitleggers over de hoedanigheid van dezen persoon, die hier tot Jesus komt. 1. Enige hebben hem alleen voor een rijk en welgesteld man te boek gesteld, ter oorzake van zijne benaminge in den grond text, waardoor de grieken ook betekenen al wat groot en voortreffelijk is. 2. De geleerde Origines heeft eertijds die verbeelding daar van gehad als of hij uit name van den keizer het opper bewind te Capharnaum had. 3. Andere wederom hebben zig ingebeeld, dat hij een hoveling van Herodes was, die alhoewel maar viervorst was, eershalven onder de Joden koning genoemd wierd. Matt. 2-3. 4. De h. Chrys beeld zig in, dat hij van een koninglijk geslagte was, en wel ligt van't maagschap van den keizer Tiberius, voor wien hij waarschijnlijk enig ampt bekleedde. 5. Andere menen, en niet zonder waarschijnlijkheid, dat hij is geweest een rentmeester van Herodes, die nam, wiens naam ons bij Luc. 8 bekend staat, te weten Chusa, wiens vrouw Johanna Jesus daarna volgde en onder die vrouwen geteld word, die den Heiland van hare tijdelijke middelen dienden. 'T welk niet onwaarschijnlijk is, te meer dewijl ons hed. Ev. zeid, dat 't geheel huisgezin van dezen hoveling, waaronder deze godsdienstige vrouw, geloofd heeft.

Dog egter alle deze meiningen zijn maar gissingen, zo verre dat de zelve enige uitleggers reden gegeven hebben, om daar uit deze zoete zedenles te trekken, nam dat geboorte of geslagt, naam en faam, rijkdom eer, verstand, gezag, alle met de dood verdwijnen, en dikwils gene de minste gehugenis na zig laten; maar dat de deugd, en goede werken alleen vereeuwigen, gelijk alle d'eertitels, ja zelfs de rang en 't geslagt van deze

hoveling al lang vergèten zijn, terwijl zijn geloof
ons nog bekend is, en zò lang bekend zal zyn als 't Ev
van Jesùs zal dùren.)

abiit Van dezen hòveling zegd ons de text: Hic abiit
ad Jesùm. Hij had waarschijnlijk enigen tyd al van
te vòren gehoord dat beroemd mirakel 'tw Jesùs te Can
in Galilèen had gedaan, als hij 't water in wijn verande
had. Hij had daarùit wel ligt bevat het gène naam
d'Emaùsgangers zeiden, dat hij magtig was in werke
en in woorden. hij dagt dierhalven dat ~~hij~~ Jesus bequaam
zoùde zijn om zijnen zoon te genèzen. Hij hoorde dat
hij nù te Cana was. Hij gaat dan na hem toe, ùit vrees
dat hij van daar wederom mogt vertrekken.

Rogabat 't eerste compliment, 'tw hij den Hère Jesùs maak
was een verzoek, hij bad hem dat hij wilde afkomen
't is waar, indien men naar 't gemeen spreekwoord wil
voordgaan, preces potentùm sùnt mandata, zo is 't
een verzoek geweest, 'tw met een een begeerte in zig
besloot, waardoor hij, als de magtigen, door zijn ver
zoek zijnen wil te kennen ~~gaf~~ gaf. Maar evenwel
hij mengd ook zijne nèdrigheid daar onder, hij smeek
hem, en toond zo 't ontzag 'tw hij voor ~~hem~~ Jesus had, die
hij ten minsten als een heilig propheet, en gròten
wonderdoender aanzag. Hij bad hem dan. En wat tog?

Twe zaken bad deze hòveling 1º dat hij zoùde af-
komen 2º dat hij zijnen zoon zoùde genèzen. Rogabat

ut descenderet De rèden waarom deze hòveling bad dat Jesùs bij
zijnen zoon zoùde kòmen, was omdat hij ene verkeerde
meining had. hij beelde zig in dat ~~hij~~ Jesus door de hand
deze genèzing moest te werk stellen, dat hij dierhal
ven tegenwoordig moest zijn om hem tot de gezondheid
te helpen. Dùsdànig zwak geloof zien wij meer in
degenen, die door Gods hulp de gezondheid zogten.

4. Reg. 5 Zò ging het met Naaman den Syrier. deze als hem de
propheet Eliseùs zeide, dat hij zig zevenmaal in de Jorda
ne zoùde wassen, beelde zig ook in dat de propheet da
bij moest wezen zoùde de genèzing stand grijpen. Ik
meinde, zeide hij, dat &c. Zo de hòveling. dus bad hij ut

Het

Het moet niemand vreemd voorkomen dat deze
hóveling Jesús bad aftekómen, als of zij boven waren,
en de zieke zoon benéden te genézen was. Neen! deze spreek-
wijs komt van de gelégenheid der Landstreke, volgens
dewelke Cana hóger dan Capharnaüm was. Mitsdien dan de
zoon te Capharnaüm ziek lag; bad hij Jesús dat hij
wilde afkomen; en zijnen zoon genézen.

De ziekte van dezen zóne hoeven wij niet verre te
zoeken, dewijl d'Ev. z'ons in't vervolg bekend maakt
als de knegten op't wederkómen van hunnen héer zeiden:
gisteren ten 7 úren heeft hem de koors verlaten. het was
dan de koors, een ziekte in die warme landen gansch
geweldig, en die al eijlende den mensch wegrúkte. hier-
om bad hij dat Jesús ten eersten wilde afkómen, om
met zijne tegenwoordigheid, die hij oordeelde nodig
te wézen, zijnen kranken zoon te genézen. Et sanaret

Gene vergezogte toepassing op deze úitlegging Toepassing
hoeven wij te zoeken, om 'er een zédenles úit te trekken.
Zie alleen wat deze hoveling déde om de gezontheid
van zijnen zone te erlangen. hij ging tot Jesús. daar
vond hij zó ene kragtige húlp, dat hij, die enen dood-
zieken zoon verlaten had, wederkomende enen herstelden
en gezonden wedervond. Past hierop toe in't geval
van ziektens onzen handel, en zie of wij 't zelve middel
ter genézinge wel gebrúiken. Indien de Heer op iemand van
ons húis zijne hand verswaard; indien een moeder haar
kind, het kind zijne lieve ouders van Godt door ene
droevige ziekte bezogt vind, ziet een man zijne vrouw,
en vrouw haren man op't ziek bedde geworpen, hoe veel
verschillen veeltijds niet de middelen die men bij der
hand vat van onzen Ev. hóveling? Men roept aanstonds
man en maag bij een, men húild, en kermd, en ge-
brúikt alle menschelijke middelen. Maar, eilaas! op
den heer van ons leven en de dood, die ons tot de poorten
der helle leid, en weder af leid, denk men niet eens, of maar zeer weinig.
dan oordeeld men tijds genoeg te zijn tot dien opperge-
neesmeester te lópen, als alle menschelijke húlp verloren is

Waarlijk anders deed de hoveling van ons Ev., hij die
nog geen ander gevoelen van Jesus had dan dat hij een
groot propheet was, aanstonds, als hij maar hoorde dat
Jesus van Judeën in Galileën quam, ging hij bij hem
en bad hem, dat hij wilde afkomen & de h. Ambr. aanme[rkt]
dat 'er nievers word gewaagd dat hij eerst tot de medicij-
nen en menschelyke hulp zyne toevlugt nam, maar wel[k]

Wil U.A. een ander V.B.? Lazarus, die groote vriend
van Jesus, was nog maar in d'eerste dagen van zijne ziekte
Joes. 11-1 of onpasselijkheid, en zie aanstonds zijn zijne lieve
zusters bezorgd om Jesus te hulp te roepen; zij zonden
v. 3 tot Jesus en zeiden: Heer, zie, dien gij liefhebt, is kran[k]

Was de schoonmoeder van Petrus met een zware koors
Luc. 4-38 bevangen, qualijk quam Jesus in huis, of d'apostelen ba-
den hem voor haar. En zie, Jesus bestrafte de koors,
en zij verliet haar. Ja zo veel kragt had dit V.B. va[n]
de genezen schoonmoeder van Petrus, dat alle, die ziek
hadden van verscheide ziekten, de zelve tot Jesus brag[ten]

Maar, elaas! hoe wijnig indruk doen deze V.B. bij
verscheide Chrnen, die zig nauwlyks of niet tot Chs bege-
ven, die het dan eerst doen als alle natuurlyke midde-
[len] te vergeefs zijn aangewend. &

O! veel beter doen de die, die met onze hoveling ee[r]
of tijdig tot Jesus in zyne dienaars gaan, die zig door een goed gebruik van 't Sa-
crament van Penit. verzoenen met hunne wederpartije terwijl zij
nog op den weg zijn, die als zij maar krank zijn ^ de pries-
ters der kerke inroepen om over hen te bidden, en te zal-
ven in den name des heeren, opdat 't gebed des geloofs
hen behoude, die bij tijds de teerspijs der onsterfelijk-
heid opdoen of Godt hen ook na d'euwigheid mogt wil-
len roepen. O! de deze zo tot Jesus gaande zullen ook
ondervinden dat zij, behalven de genezing hunner ziel
ook die hunner Lighamen, als 't hen zalig is, deste eer-
der zullen erlangen. Maar om dat men dit verzuimd, en
alleen de menschelyke hulp zoekt, dit is d'oorzaake
dat men veeltijds van zijne ziektens niet genezen word, ja ook sterft, gelyk de h. Ambr. zeer
wel heeft aangemerkt. En hij helderd dit door een zoet V.B.
op. Wat is de reden, vraagd deze h. Vader, terwijl 'er ten tijde

^ zonder af te wagten dat het sterven is

tijde van den Propheet Eliseus vele melaatsen in Israel waren, dat'er ogter, volgens den Ev. Luc., niemand van hen wierd gezuiverd dan alleen Naaman de Syrier? Luc. 4-27.
Was't niet behoorlijker dat de Propheet, of Godt door den zelven, voor onen heidenschen Syrier, aan zyn volke Israel de gezontheid had verleend? Maar, neen! dit doet Godt niet, integendeel Naaman de Syrier word alleen gezuiverd, en hoor d'oorzaak volgens dezen Vader.
„ Niemand wierd gezond, en van de vlakkige ziekte des „ Lighaams ontslagen als die op ene godsdienstige wyze „ voor zyne gezontheid gezorgd heeft. „ Willen wij dan voor ons, of d'onzen de gezontheid erlangen? Met den hoveling van ons Ev. moeten wij tot Jesus gaan.

Nemo sanus ostenditus, et a maculoso morbo corporis absolutus, nisi qui religioso officio studuit sanitati.

Obj. Maar mij dunkt ik hore zommigen al bij zig zelven zeggen: Moet men dan in de ziekte gene hulpmiddelen buiten Godt zoeken? is't een Christenmensche zyne pligt zo tot Godt te lopen, dat hij zelfs de natuurlijke middelen van de medicynen vergeet?

R. Om deze zwarigheid op te lossen kan men niet beter als Gods Woord gebruiken, en de Leere der hh. Vaders te raden gaan.

De h. Aug. in zynen 109 brief, sprekende aan en van de geestelijke dogters zyne zorge aanbevolen, stelde voor enen stokregel: Consulatur medicus.

De h. Hier. was van de zelve gedagten, schrijvende aan ene dame van den eersten rang, die in hare gezontheid een voornemen maakte van buitengewone strengheid, ook zelfs als zij ziek zoude zijn zig de medicijnen t'onttrekken. Hier., hoe streng hij ook voor zig was, vermaande haar het tegendeel, en wilde dat zij't slagoffer, daardoor verstaande haar lighaam, moest goeddoen opdat d'offerhande zo veel te langer zoude duren. Godt, zeide hij, heeft ons bevolen de medicijnen te eeren om dat wij ze noodzakelijk hebben, 't is dikwils gevaarlijk dat t'onderwinden 't w boven onze magt is.

De h. Basilius van enige Religieusen gevraagd zijnde of zij de medicijnen wel mogten gebruiken, antwoordde:
„ Wij bedienen ons van andere konsten om ons lighaam van „ d'ongemakken te verhoeden. Wij gebruiken den landbouw

„ om ons te voeden, wij gebrúiken de konst van stoffen te
„ bereiden om ons te dekken, de bouwkonst gebrúiken wij
„ om onze woningen te hebben. Indien dierhalven Godt aan
„ de Medicijnmeesters de konst gegeven heeft, om ons te gene-
„ zen, waarom zoúden wij die ook niet gebrúiken?

Het gaat dan vast dat men in zúlk een geval de medi-
cijnen mag gebrúiken, ja dikwils ook moet gebrúiken;
maar evenwel niet verkeerd. Onze eerste zorg moet zijn
tot Godt te gaan om húlp en bijstand te verzoeken, zonder
wien alle medicijnen vrugteloos zijn. Men moet de medi-
cijnen niet geheel versmijten, nog ook zijn betrouwen
in de zelve alleen stellen. Wij moeten doen zeid de h. Ba-
silius gelyk een godvrugtig landman, die zijne aarde
wel bereid, en bezayd, en alle menschelijke middelen
aanwend, maar godt vooral ook smeekt dat hij 'er den
wasdom aangève; zo wij ook wij moeten de medicijnen gebrúiken
en al ons betrouwen op godt stellen, en smèken dat hij
ons door de zelve de gezontheid verlène.

Zeer deftig vermaand ons hier van de h. Geest Eccli. 38
Eccli. 38-9... O zoon, ait, verzuim ú zelven niet in úwe krankheid,
maar bid den Heer, en hij zal ú genèzen. keer ú van de
zonde af; bestier úwe handen ten goede, en zuiver úw
hert van alle misdaad, offer roukwerk, en meelbloem
tot een gedenktèken, draag een vette offerhande op;
maar geef ook plaats aan den geneesheer, dewijl
Godt hem geschapen heeft. Laat hij dan van ú niet weg
gaan, vermits zijn dienst noodzàkelijk is.

Zodan 't is godt tergen zonder de natúúrlijke mid-
delen van hem ingesteld de gezontheid te verwagten;
en in tegendeel 't is godt versmàden op de medicijnen
te vertrouwen. zonder zijnen zègen te verzoeken.

Hierom strafte godt den koning Asa met de dood
2. Paral. 16-12. die alleen op de medicijnen zijn betrouwen stelde

In tegendeel toonde godt de noodzàkelijkheid der
medicijnen voor degenen die op hem hún vertrouwen
4. Reg. 20-1.. stellen in den persoon van den koning Ezechias. godt
zond tot hem den propheet Isaias, en liet hem zeggen:
dit zeid godt de Heer: geef bevel aan úw húis, want gij
zúlt sterven, en niet leven. Waarop de koning zijn aan-
gezigt wendde na de múúr, en den Heer bad. En zie godt
zond

zond Isaias wederom, en liet hem zeggen, dat hij zoude genezen worden, en zelfs dat hy hem uit de handen der Assyriers zoude redden. Dog op dat Godt door den propheet zoude tonen hoe hij gewoon is door de medicijnen de helpende hand te bieden, ging e onstends tot het geneesmiddel over. Isaias zeide: Breng hier een klomp vijgen. En als zij die gebragt, en op zijn geswel gelegt hadden, wierd hij genezen.

Zie daar de regte weg om, als 't ons zalig is, van onze quaal, of ziekte hersteld te worden. Tot Godt moeten wij gaan, en de natuurlijke middelen gebruiken die hij ter genezinge heeft geschikt.

't is om deze reden dat verscheide kerk regels ook aan de doctoren of geneesheeren gebieden, dat zij de zieken zullen vermanen, dat zij ook de medicijnmeesters der zielen tot zig roepen. Conc. Lateran. sub Innocentio 3.

Hoe menig een zoude niet tot zijne gezontheid komen indien hij zig in zijne ziekte aldus gedroeg.

Conclusio

Wel aan A. T. bezoekt Godt ons, of d'onzen met ziektens of qualen? tot Godt, tot Jesus moeten wij onzen toevlugt nemen, en smeken om de genezing onzer zielen, en ook des lighaams zo 't ons zalig is. Hij is 't die 't bewind heeft over levenden en doden, die tot de poorten des doods geleid, en weder af leid. Hem moeten wij dan met den heveling van ons Ez. bidden dat hij ons geneze. de hulpmiddelen, die hij 'er toegeschapen heeft, moeten wij gebruiken, en eeren den geneesheer om de noodzakelijkheid, en Godt, de meester der nature, zal de natuurlijke middelen kragt geven, hij zal ons, indien 't ons zalig is, de gezondheid wedergeven, of zo hij ons onze ziekte, of quaal bij laat blijven, hij zal ons door zijne genade vertroosten; ja zo 't hem believd ons de schuld des doods te doen betalen, hij zal ons met zijne geestelijke medicijnen bijstaan, en al gaan wij in de schaduwe des doods wij zullen geen quaad vrezen, want Jesus bij ons is, die ons zal geleiden na de plaats daar geene ziekte, pijn, of smert meer zal over zijn, maar d'euwige vreugde [illegible]

Hic abiit ad eum, et rogabat eum, ut descenderet, et sanaret filium ejus. Jois. 4. v. 47. | Dom. 20. Pentecostes 1762.

Twe voorname middelen gebruikt Godt om den mensch tot zig te trekken, twe tegenstrijdige bezoekingen waardoor hij dit wankelbaar schepzel aan zig vast hegt. D'eene is de zegen en voorspoed, d'andere kastijding en tegenspoed.

Hoe menigen heeft godt door zijnen mildadigen zegen tot zijnen dienst verpligt? Men moet maar t eerste deel van Deutr: 28. inzien om overtuigd te zijn van de grote belofte, waarmede Godt door den mond van zijnen dienaar Moises het slafelijk Jsraël tot zijnen dienst wilde trekken. De böze geest zelf zag den tijdelijken zegen, dien Godt mildadig over Job uitstortte, aan als een zoeten band waardoor hij hem aan zijnen dienst vast hegte. Hierom als godt op de vroomheid van dezen verduldigen heiligen roemde, zeide de duivel aanstonds: Job. 1-9
Is het wel te vergeefs dat Job zo godvrezend is? hebt gij hem, en zijn huisgezin, en al wat hij bezit, niet van alle kanten beschanst? hebt gij de werken zijner handen niet gezegend, en zijne goederen niet vermenigvuldigd op de aarde?

In tegendeel hoe menig mensch trekt godt tot zig door de roede zijner tugtinges, door droevige bezoekingen en bitteren tegenspoed? die door voorspoed van hem geweken waren, en zijne geboden vergeten hadden, doet hij dikwils door tegenspoed wederkeren. Indien oit iemand hier van proef heeft gehad, 't was David. Als hem alles voor den wind ging, had hij Godt vergeten; maar nauwlijks keerde de kans om, nauwlijks begon Godt hem door tegenspoed te bezoeken, of aanstands keerde hij wederom tot Godt. hij getuigd dit zelf Ps. 114-4.
Ik bevond mij in bedruktheid, en in smerte, doe ik riep den naam des heeren aan. Ja zelfs hij dankte Godt mits hij overtuigd was, dat hij door die bittere tugting tot zijnen pligt was gebragt. Het is mij goed, dat gij mij Ps. 118-71
vernedert hebt, opdat ik uwe geregtigheden leere.
Zoo erkende een trotze Nabuchodonosor den Godt des hemels &c. dan. 4

Op de zelve manier schynt de zaligm den koninglyken hoveling van ons E: aan te tasten. Al had Jesus enigen tyd van te voren door Galileen gewandeld, en daar zyne almagtige hand in't doorlugtig mirakel op Canaas bruilost laten zien; egter quam deze grote man nog niet tot den zaligm; maar zo dra hy hem met zyne tugtroede bezogt, zo dra hy zyn kind door een brandende koors in't bed wierp, en in levensgevaar stelde, aanstonds quam hy tot Jesus. Onze opgenomen text bevat deze komst, nevens het verzoek dat hy dede. Deze (zeit Joes) gehoord hebbende, dat Jesus van Judeen naar Galileen quam, ging by hem en bad hem dat hy wilde afkomen, en zynen zoon genezen.

Propositio

Wy zullen dezen text in't kort naar den letter verklaren. hier uit zullen wy de gelegenheid nemen om een van de noodzakelykste zedenlessen daar uit te trekken, nam den geestelyken pligt der ouders voor hunne kinderen Attendite

Vide explicationem textus in aliis serm: 4. G. 1758.

Applicatio

Hoe deftig leerd ons hier het doen van dezen halsgelovigen hoveling den pligt, dien d'ouders hebben om de tedere vrugten, die zy door een mildadigen zegen van den Here hebben ontvangen, wederom tot hem te brengen, en aan hen alle pligten van liefde, d'onderstanden van een kuische liefde tussen man en vrouw, te tonen en te bewyzen?

't is waar indien wy alleen inzien het gedrag van dezen koninglyken hoveling als hy tot Jesus quam om de gezondheid voor zyn ziek kind van hem af te smeken, men kan die aanmerken als een pligt, die de natuur alleen d'ouders ten opzigt van hunne tedere vrugten inblaast. Deze alleen is zo sterk uit zig zelver, dat zy, zonder enige pligten van't E:, d'alderwoeste heidenen heeft geleerd een tydelyke zorg voor hunne kinderen te dragen.

Maar indien de natuur ons de naturlyke zorg leert tot de kinderen, de Godsdienst leerd ons de geestelyke zorg voor degenen voor wiens geestelyk welvaren d'ouders eens aan een regter over levenden en dooden een strenge rekening zullen geven.

Dit bezatte aanstonds de koninglyke hoveling van onzen text. zodra hy door de genade van Jesus in't geloove versterkt was

was. Hij, die van te voren zig met een tijdelijke zorg vergenoegde, voegde daaraanstonds een verhevender en gansch geestelijke zorg bij. Hierom aanstonds, nadat d'Ev: zijn volkomen geloof had verhaald, voegde hij daar bij het geloof zijner huisgenoten (zonder twijfel door de zorg van den bekeerden vader) Credidit ipse et domus ejus.

Vaders en moeders, zie hier dan een van de hoofdpligten waartoe u het huwelijk verpligt, nam niet alleen een tijdelijke, maar ook een geestelijke zorg voor uwe kinderen te dragen. „Magnum (riep eertijds uit de grote Chrys:) habemus, prothosuma depositum: filios, ingenti illos servemus cura, atq. oia faciamus ne forte id nobis astutia auferat." in 1 Tim. C. 2. hom. 9. Godt heeft u dan met de kinderen begiftigd, en ze aan uwe zorg toebetrouwd? Gij zijt hunne schutengel of engelbewaarder. Des draag zorg dat zeu door den helschen dief niet ontroofd worden.

In derdaad het bestaat ook in regtvaardigheid dat, nadien gij aan uwe kinderen naast Godt, het leven hebt gegeven, dat zij gemeen hebben met de beesten, dat gij, zeg ik, ook zorg draagt, dat zij daarna een hemels leven erven gemeen met d'Engelen. Verzuimd gij dezen uwen pligt? 't zoude voor uwe kinderen beter zijn noit in de wereld geweest te zijn, als bij gebrek van geestelijke zorge in 't opvoeden eeuwig verloren te gaan.

Indien dit V. B. d'ouders in hunnen pligt kan onderwijzen 't is dat van Job. Wat zorg droeg die man voor de kinderen, daar de hemel hem mede had begunstigd? Deze hadden de gewoonte van malkander bij beurten tes maaltijd te onthalen om zo ondereen de vreeden eenigheid te voeden en te bewaren. Maar gelijk in diergelijke vrolijkheden dikwils gebeurd dat onder dezelve, hoe stigtig z'ook schijnen, enige wanorder en zonden zig vermengeben, zo stond hunne godvrugtiger vader Job, die niet anders tragte als zijne kinderen tot de zaligheid te brengen, 's morgens vroeg op, en droeg voor hen brandoffers op. Want (zegd de text) hij zeide: mijne kinderen mogten gezondigd, en Godt in hunne herten gelasterd hebben. Job. 1 – 5

„Vaders en Moeders, roept de grote Paus Greg: „als hij dit gedrag van Job aanmerkt, zie hier een V. B. „voor u. 't is uwe pligt, niet minder als die van Job,

úwe kinderen te heiligen, Sanctificabat illos. 't is úwe pligt die toevertroúwde panden, die de godlyke voorzienigheid in úwe handen heeft gesteld, te heiligen, 't is úwe pligt úwe handen tot Jesús op te heffen, voor hen een geestelyke zorg te drágen opdat zij mógen geestelyk gezond zijn, of worden.

Maar, elaas! hoe zeer is deze kindere zorg in onze tyde bij vélen veranderd en verbasterd? In plaats dat d'eerste zorg zoúde zijn met den koninglyke hóveling voor zyne kinderen tot Jesús te spréken, men offerd ze op aan de wereld, men meend dat de godvrúgt tyds genoeg zal kómen, indien de wereldse welLévendheid 'er maar in is. Wijnig zorg draagt men of ze godvrúgtig zijn, of zij d'onderwijzingen, en godsdienst waarnémen, als zij bij de wereld maar wel geráken. &c.

Ach! of zúlke verbasterde Chne Oúders eens ten laasten zágen hóe zeer zij dús doende húnnen pligt te búiten gaan, dat zij ten laasten eens gewaar wierden wat groot nádeel zij doen door deze zorgloosheid in 't geestelyk opvoeden der kinderen, aan de gemene zaligheid der Chnen, wat zij zelfs aan húnne kinderen, die zij zó verkeerd beminnen, te kort doen.

De gróte Chrys:, dat deftig ligt van 't Oosten, is mij genoeg om getúigen te zijn van de waarheid die ik U. A. voorpréke. Aan 't verzúim van deze oúders pligt schrijft die gróte léraar onder andere toe, dat 'er zó wijnigen zalig worden. Hoord hoe hij eertyds in zyne 40 kerkréden zyne gelóvigen in die gróte stad Antiochie toesprak. „Quot esse „pútatis in civitate nostra qúi salvi fiant? infestúm est qúidem qúod dictúrús súm, dicam tamen „non possúnt in tot millibús hoiúm centúm inveniri „qúi salventúr, qúin de his dúbito: qúanta enim „in júvenibús qúaeso malitia? qúantús in senibús „torpor? Filii cúram gerit nemo &c. O schrikkelyke woorden! Hierom word het getal der gelúkzaligen zó klijn, hierom gaan de menschen met benden ter helle omdat Filii cúram gerit nemo.

Ja deze Vader schat de zonde van dat slag van oúders, die deze geestelyke zorg veronagtzamen, veel

veel grôter dan zelfs de zonde van doodslag. Hoord, en verschrikt Ouders, die indagtig zijt dat gij u daarin oit te buiten hebt gegaan." Ideo filii perversi sunt quia eorum Patres circa presentis vitæ commoda plus æquo incumbunt, et verè dixerim insaniunt. Cum enim ea ardenter inquirunt, et suam et filiorum negligunt animas: hi parentes paricidis immaniores sunt, et is qui necatur necessario naturali lege, etiamsi necatus non fuisset, moreretur. Hic vero sempiternam mortem vitare potuisset, nisi hanc illi conciviisset paterna negligentia. Deteriores ergo hi paracidis. NB huic inhæsi, et de sequentibus nihil dixi

Maar mij dunkt ik hôre u al zeggen, terwijl gij schrikt en vreesd voor die droevige zonde, wat geestelijke zorg diene ik dan voor mijne kinderen te drâgen? hoe zal ik hen een geestelijke gezondheid naar de ziel bezorgen?

R. Drie voornôme zâken zijn d'ouders verpligt aan hunne kinderen te gêven om hen met alle pôginge in een geestelijke gezondheid te houden, of ten minsten door den bijstand van Jesus van hunne geestelijke ziektens te genezen 1° D'ouders zijn verpligt hunne kinderen door goede voorbeelden te stigten 2° door goede onderregtingen t'onderwijzen, en 3° hen te straffen zò zij zig te buiten gaan.

1° Ider weet hoe veel het voordeel en nadeel van goede en quade voorbeelden uitwerkt onder de menschen. Wat zoete vrugt van goede voorbeelden ziet men indien de hemel een Land, stad, of huisgezin zêgend met bewindhebbers die van een stigtig lêven zijn? hoe deeld zig dat goed mede aan allen die daar deel in hebben? het voorbeeld van een Vorst is de rêgel en wet van zijne onderzâten. Regis ad exemplum totus componitur orbis. zegd het oud veersje. Claudianus

Hauwlijks zêgende de hemel het vleeschelijk Israël met een deugdzâmen Vorst, of aanstands stroomde de deugd over tot d'onderzâten. Hierom zeide eertijds de Prêdiker: *Gelijk de regter van 't volk is, zò zijn ook zijne staatsdienaars, en gelijk d'Overste van een stad is, zò zijn ook d'inwoonders.* Dit wist die Eccli. 10-2

grôte Lêraar van't Nieuwe Verbond d' Apostel Paulus en hierom zo dra hij zijnen discipel Timotheus tot kerk-oversten had aangesteld, schreef hij hem onder andere

1. Tim. 4. pligten: In oibs præbe te ipsum exemplum bonorum operum. Hij wist wat kragt de goede V. B. der oversten hebben op de gemoederen der onderzâten &

Integendeel gelijk de pest voortzet, zô zetten de zonden van d' overigheid over op d' onderdânen. Gans Israël kan ons tot een V. B. dienen. Zô dra Godt tot straf aan dat hardnekkig volk quâde koningen gaf, het heele hof was aanstonds met 't zelve euvel verziekt

Zô dra in't niewe Verbond een rijke vrek zijne onverzâde gierigheid toonde, aanstonds was al zijn huishoude aan't zelve euvel ziek. Nemo illi dabat.

Luc. 16. 20.

Is zô voor en nâdeelig het goed en qûaad V. B. van een goeden of qûaden oversten? Wat kragt moet dan het V. B. van d' ouders op de gemoederen der kinderen hebben? Deze brengen hunne jonge en buigzâme jâren meest door in't gezigt van hunne ouders. Zij volgen dierhalven al wat zij d' ouders

|| Hierom zegt men: kinderen zijn aapen.

zien voordoen||. Hierom schreef die grôte Lêraar van der tugt de h. Hier. aan een deftige vrouwe van Rôme, die hij onderregtte in't opvoeden van „ hâre dogter: Nihil viderit a te filia tua quod „ si feceris peccet.„ Hierom zô dra de kinderen hunne ouders hôren ontugtig spreken, vloeken, liegen, aanstonds nêmen zij die gewoonte aan. Integendeel zodra d' ouders ênige zigtbâre deugden oeffenen; de kinderen volgen ze aanstonds in hunne leibâre jâren na. Wat pligt hebben dan d' ouders om door goede V. B. hunne kinderen te stigten, dewijl hunne manieren van de kinderen als met de melk worden ingedronken?

Niet alleen worden de kinderen door de deugden en ondeugden van d' ouders, die hen tot goed of quaad V. B. strekken, gestigt of ontstigt, maar zelfs de deugden en ondeugden van d' ouders gaan als een loon of straf over tot de kinderen. U. A. zal het bêter vatten als ik het door geschiedenissen zal gestaafd hebben. U. A. weet hoe de grôte Vorst Salomon

man zig in alle zoorten van zonden heeft vergêten.
Zijne mênigvúldige wijven en bijwijven, nèvens zijne
overschrômelijke afgôderijen zijn daarblijken van.
Zijne zoon Roboam was niet veel bêter als zijne vader
Salomon. En daarentússen om David húnnen vader 3. Reg. 11-11.
handhaafde Godt Salomon in zijn rijk, en lìet aan
Roboam nog twe stammen over. Zò zègende Godt zelf
door een tijdelijken zègen beide deze zondige kinderen
om húnnen godvrèzenden vader David, en beloonde
zò tijdelijk de deugd van d'oúders in de kinderen.
Maar hoe dikwils worden ook de kinderen om de
zonden van húnne oúders tijdelijk gestraft? ~~op deren~~
~~...~~ Hoord Godt
dit zelf bedreigen. Ik ben de Heer úwe Godt, sterk en Exod. 20-5.
ijverig, doorzoekende d'ongeregtigheid der vaders
op de kinderen, tot in het derde en vierde geslagte.
Dús mênigmaal om dat d'oúders hún geld en goed door
ongerègelde wègen, met 't schenden en overtrèden van
leden en persoon, of van anderen die zij daar toe gebrúiken,
gewonnen hebben, zúllen de kinderen dit bezúren als
hen tot straf het geld zonder zègen of gelúk door de
hand zal druipen. Dús om dat d'oúders zig door ver-
scheide zonden van ongerègeldheid en onmàtigheid
te búiten gaan, zúllen de kinderen door zwakke
lighâmen en gedúrige ziektens die ongeregeldheid en
onmàtigheid moeten boeten. Om 't vloeken, zwèren, en Eccli. 23-12-14
verwenschen van de vaders word menigmaal hún húis
met straffen vervúld, en wijkt de straf niet van hún
húis. Om de gierigheid van Giezi, wierden zelfs zijne
nakômelingen met melaatsheid geslâgen. De melaats-
heid van Naaman zal u, en úwe afkomste aanhangen 4. Reg. 5-27.
voor altoos. Zeide Elizeus van Godswègen tot Giezi.
Oúders, oúders! vat, en onthoud dan deze onderregting
wel. Niets is'er zò voor en nâdeelig voor de kinderen
als de goede en quade v. B. van d'oúders, en dezers deug-
den en ondeugden gaan als een loon of straf over tot
de kinderen. En dienvolgens wild gij regt christelijk
voor d'opvoeding úwer kinderen zorgen? úwe eerste
pligt is hen door úwe goede v. B. te stigten en voor te
gaan.

Domine descende, priusquam moriatur filius meus. Joan. 4. v. 49.

Dominica 20. post Pent. 1736. 45. 55. 74.

Nihil ab omni parte beatum. A. A. (Niet volmaakt.)

Testis hujus rei esse potest hodiernus Regulus. In eo cum multa commendatione digna sint, aliqua tamen Domini reprehensionem meruerunt. Sollicitus est pro filio, non negligit oblatam sanationis occasionem, sat longo itinere pergit ex Capharnaum in Cana Galilaeae, supplicat Christo pro sanitate filii, reprehensus non indignatur, sed iterat preces, credit in Christum, denique suo exemplo totam domum adduxit ut se Christo dedat (credidit ipse et domus). Numquid haec laude atque imitatione digna sunt?

Sed ~~etiam~~ in his omnibus ~~quod~~ reprehendendus est, nimirum quod adeo crassam de Christo persuasionem habeat, 1o ut corporalem ejus praesentiam ad salutem filii necessariam putaret, 2a eamque necessariam antequam moreretur, quapropter Christum deprecabatur dicens: Domine descende priusquam moriatur filius meus. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~.

Propositio

Hos binos ejus errores nunc proponemus, quos dum proponimus a nobis evitandos esse ostendemus ~~[illegible]~~ Attendite.

Regulus ad Christum pro sanatione filii sui accedens deprecabatur eum dicens: Domine descende priusquam...

Domine descende, inquit: Descendendi vocabulo solemus uti, quoties ex interiori parte regionum ad loca maritima tendimus, hinc quia Capharnaum ad mare Tiberiadis sita erat, iter ex Cana in Capharnaum descensus dicebatur Capharnaitis, etsi alias ratione maris mediterranei aliter videatur loquendum. Hunc ergo descensum urget Regulus, sed importune, cum enim Christo Deo-homini facile esset sanare filium sive absentem, sive praesentem, tactu, verbo, nutu, sola denique

voluntate, ô abbat. Regulus Xto praescribere modum, sa-
randi; sed nondum recte credebat in Chm, quare Dns ei: Nisi Signa &c
atq hic primus ejus error.

Alter priori suppar, quod tempore etiam Xti poenam metie-
retur, dicens: Descende priusqm moriatur. Sed enim
tam facile erat Dno excitare defunctum, qm sanare vivum
Igitur et in hac parte, ô recte de Xto sensit Regulus.

Satis hac de Reguli erratis. Ad nostra veniamus.

Mala quae nos hic premunt; frequenter nos quoq ad Du-
ire compellunt. Et recte: Ille enim e refugium, et virtus

Ps. 45-2. adjutor in tribulationibs quae invenerunt nos nimis. Item
123-7. Adjutorium nostrum in noie Dni. # Sed pauci ea fide ac

// Chs nos docuit orare: Libera nos à malo.

fiducia, qua par e, accedunt, plurimi, uti Regulus, faci-
Deoq praescribere volunt quod et qdo auxilietur. affl-
et in eo hi oes, multo magis reprehendendi sunt, quam Regulus, qui a Xto
Ev. reprehenditur. Utrumq latius excutiamus. #

En wel 1o om d'eerste fout van den koniglijken koveling, die meende, dat de lighaamlijke tegenwoordigheid van Chs noodig was om zijnen zieken zoone te geneezen, om zeg ik, die fout te leeren vermeiden, moet gij men maar aanmerken

Varia Deus hbt remedia, qbs hoes pt visitare, varia fla-
gella qbs pt hoes punire, varios morbos, pestem, famem, sterilitatem
terrae, pluvias &c.

Sicuti autem Deus varios hbt modos visitandi, et castigandi, sic e-
varios hbt modos, qbs pt afflictos juvare et Liberare.
1o juvare pt per ablaoem afflictionis, et concessionem i-
quod isti afflictioni e contrarium. v. g. aegrum Liberat d-
morbum aufert et sanitatem restituit; 2. inopem Liberat dum
inopiam in divitias mutat; ~~[struck through]~~
~~[struck through]~~; 3. persecutiones patientes Liberat dum per-
secutiones cessare facit; 5. tentatos Liberat dum tentationes
aufert et cessare facit.

Sic Liberavit a morbo regem Ezechiam, morbum revera ei au-
rendo, et restituendo eum pristinae sanitati. Sic 2. Liberavit
ab extrema miseria, et inopia Jobum, paupertatem mutando
in divitias, et restituendo ei duplicia. Sic 3 primitivam Ec-
Liberavit à saevis persecutionibus dum p conversionem im-
ratorum, persecutiones cessare fecit, et pacem Laeta red-

5 Sic tentatos liberat hij die, ut Paulus ait. 1. Cor. 10-13. niet t.b. zal lijden, dat zij &c

~~[struck through]~~
hic primus modus e...

2o. Potest afflictos juvare, ô ab eis tollendo afflic-
tiones, sed taliter eos in iis consolando, ut dulces eis r-
deantur aerumnae.

Tali modo Liberabat Deus Paulum ex persecutioni-
suis, ô eas ei auferendo, sed in illis eum consolando

Audite eum: Non volumus, ait, ignorare fratres de tribu- 2. Cor. 1 - 8
latioe nostra, quae facta e in Asia, quoniam supra modum
gravati sumus, supra virtutem, ita ut taederet nos etiam
vivere. At quid ait eod. cap. Benedictus Deus et Pater 4. 3...
Dni nostri. J. C., pater misericordiarum, et Deus totius
consolationis, qui consolatur nos in oi tribulatioe nostra....
quoniam sicut abundant passiones Xti in nobis, ita et per
Xum abundat consolatio nostra. vide et 2. cor 7 - 5.
(Sic liberavit Deus tres pueros in camino ignis, o eos ma=
nibus Nabuchodonosoris et camino eripiendo, sed hun ver=
quikkende en verkoelende door eenen zoelen dauw, dien d'engel Ps. 93 - 19
des Heeren daer te weegbragt.) Sic et David. In tribulatioe Ps. 4 - 2.
dilatasti mihi. Sic Apli. Ibant gaudentes a conspectu Act 5 -
Consilii.... Sic Hebraei rapinam bonorum cum gaudio Heb. 10 -
susceperunt.
(Et hic secundus modus....

3°. Potest afflictos adjuvare Deus per hoc quod eis
tribuat Sptum patientiae. Sic juvabat Deus Jobum in
oibs aerumnis suis, o eas tollendo, sed patientiam subminis=
trando, sicq Jobum in patientia audimus eructantem: Dnus
dedit, Dnus abstulit &... Sic et Tobiam. unde de utroq Spiritus Sanctus
Et hic 3tius modus e...). Tob. 2 - 12.

4°. Potest afflictos adjuvare Deus per hoc quod viva=
citer eis imprimat anteactae vitae peccata, et simul necessi=
tatem ostendat castigationis, qua commissa scelera expien=
tur, ita ut afflicti libenter suas ferant afflictiones. talem
in ao Davidis constitutionem excitaverat Deus dum coge=
batur fugere ex Jerusalem a facie filii sui Absalomis.
Audite Davidem ipsum loquentem ad Sadoc dicens: Reporta 2 Reg. 15 - 25.
arcam Dei in urbem, si invenero gratiam in oculis Dni, re=
ducet me, et ostendet mihi eam, et tabernaculum suum; si
autem dixerit mihi, o places, praesto sum, faciat quod bonum
e coram se. Eodem modo se constitutum esse declarat dum
ait: Ego in flagella paratus sum, et dolor meus in con= Ps. 37
spectu meo semper, quoniam iniquitatem meam annun=
tiabo, et cogitabo pro peccato meo.
(Et hic quartus modus e...).

5° verbo dicam: Deus
Potest afflictos juvare imprimendo ipsis tam
vivam ideam magnitudinis et immensitatis caelestium
bonorum, et gaudiorum, ut ex istorum intuitu libenter

imo gaudenter ferant adversa, et ea quasi nihil reputent.
Hoc modo juvabat Paulum, cui tam vivam cælestium bono-
rum et consolationum impresserat ideam, ut oes vitæ ærum-
nas nihil reputaret. Audite eum: Existimo quod ō st con-
Rom. 8-18 digna passiones hujus tporis ad futuram gloriam quæ reve-
2. Cor 4-17 labitur in nobis. Item: Quod in præsenti ē momentaneum
et leve tribulaois nostræ, supra modum in sublimitate
æternum gloriæ pondus operatur in nobis, ō ɔtemplantib.
nobis quæ videntur, sed quæ ō vdnr. Sic et Moses elegit
Heb. 11-25. affligi cum populo Dei .... aspiciebat enim in remuneratio
et eod. cap. de pluribus aliis ait: Non suscipientes re-
11.35. demptionem (nolebant, libenter patiebantur) ut meliorem
invenirent resurrectionem.

Et hic Quintus modus....

Itaq cum Deus his multisq aliis modis afflictos juvare
possit, per se patet quantopere corripiendi sint illi, qui
Deo quasi legem ad ipsos juvandum præscribunt, qui cum
Regulo dicunt Dne descende, quasi Deus alio modo,
quam ipsi putant, ipsos juvare ō posset. Hi similes sunt
ægrotis qui medico præscribunt medicinam, et modum, quo sa-
nari volunt. Sic v. g. æger ē aliquis? vix cogitat de pa-
tientia, aut pœnitentia ad expianda peccata sua, ō judicat se juvari posse, nisi
reddita sanitate: sic paupertate ~~pressi~~, ignominia, inju-
riis, aliisq ærumnis pressi. &

Non diffiteor honestum esse posse quo ab ejusmodi mo-
lestia liberari cupimus, addo etiam nos posse Xtiane et
laudabiliter ad hoc adhibere auxilia quæ suppetunt n
Sed in his oibs divinæ voluntati nos dbre committere ass
atq inde rei eventum submisse expectare.

Præivit eximie Chs Dns, cum in passionis præcinctu sic oravit
Pater si possibile ē transfer à me calicem istam: Liberari qui-
dem humanitus desiderabat, sed tn suam voluntatem pater-
næ plenissime subjecit. Calix ō fuit translatus ut petebat,
sed venit angelus Dni confortans eum.

Atq id ō tt in corporalibus ærumnis locum hbt, sed et in
iis quæ mentem premunt: quid n Paulum affligebat, q̄da
stimulos carnis, et colaphos satanæ de[afbad]precabatur? ~~Daar~~
2. Cor. 12-7. om ~~[illegible]~~ heb ik driemaal den Heere gebeden ~~heb~~, op dat hij van
mij zoude wijken. En hij heeft mij geantwoord: Mijne genade
is u genoeg, want mijne kragt word in de zwakheid volbragt

Et

et acquievit Paulus divinæ in his dispositioni, qui eum ô eo quo optabat modo à tentationibus liberabat, sed dedit ei cum tentatione proventum ut posset sustinere.

Quotiescumq igr affligimur, cogitemus ea quæ diximus, ô temerè Deo feramus legem; dicamus potius cum tribus pueris, qui jussi adorare statuam Nabuchodonosoris sub minâ ardentis fornacis respondebant: Onze Gods, die wij aanbidden, kan ons uit den brandenden oven verlossen, en uit uwe handen, o koning, redden, dog belieft het hem niet, zoo zij u kennelijk, o koning, dat wij uwe goden niet zullen eeren. Sic et nos dicemus....

Wij zullen met den melaatschen van't Ev. zeggen: Dne: si vis, immo, sicut vis, potes me mundare, juvare, dicemus spr, uti Chs nos docuit: libera nos à malo, sed simul: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra.

En dus zullen wij vermeiden d'eerste fout van den koninglijken hoveling, die doorin mistte dat hij den Heere Chs voorschreef, dat hij af zoû komen om zijnen zoon te genezen.

2o. De tweede fout van den hoveling, zeiden wij, dat was dat hij den Heiland den tijd bepaaldde, descende priusqm; quasi Chto æquè facile fuisset defunctum excitare, quam ægrotum sanare.

En hierin is't dat wij veeltijds ook al missen. Brevem patienter ferimus calamitatem, diuturnæ succumbimus. Hinc questus, ejulatus, atq etiam desperao, nisi præscripto tpore liberemur.

Ast et hic cogitandum erat Dei nutibus vitæ nostræ momenta decurrere (uti orat Ecclã), adeoq sicut alia, ita et opportunum auxilii tempus, accuratissimè observare.

Hæmorroissam post duodennium Chs sanat, paralyticum post annos 38. Ecur ô citius illi adfuit Dns, nisi qa ipse novit, ô solum quod, sed et qdo auxiliari conveniat. Velle ergo illud tempus prævenire, planè præposterum ē, ac temerarium. — Matt. 9. Joes. 5.

Dit leerd ons zeer schoon die uitmuntende heldinne Judith in de belegeringe van Bethulië, wanneer Ozias, d'overste van die stad, nu al beslooten had, de zelve over te geven bijaldien'er binnen 5 dagen geen uitkomst kwam. Waarover deze vrouw door Gods geest bezield Ozias, en alle d'inwoonders al bestraffende aan sprak in dezer voegen: Wat is dit te zeggen dat Oziäs zijn woord gegeven heeft, om de stad aan d'assuriern over te geven, indien'er voor u.l. binnen 5 dagen geen — Judith. 8-10.

hulp en koomt? Wie zijt gijl. dog, die aldus den Heere tergt? zulk
een taal diend niet om, hem tot barmhertigheid te verwekken,
maar veel eer om zijne gramschap gaande te maken, en zijne
verbolgentheid te ontsteken. Gij hebt den tijd van Gods ontfer-
minge beperkt, en hem naar uw welgevallen den dag gesteld.
Sic eum reprehendit eos Judith, qui auxilii tempus Dno prae-
scribebant, eosq docebat quod Dei auxilium expectare deberent, di-

~~dicens~~: v. 17. al wee-
nende zullen wij God
verzoeken, dat hij
ons zijne barmher-
tigheid bewijze naar
zijn eigen goed-
dunken.

Caveamus ergo dum affligimur auxilii tempus Deo prae-
scribere. Davidem ~~potius~~ imitemur, et dicamus: Om uwe

Ps. 129-4.

wet, o Heere, heb ik op u gewagt. Mijne ziel heeft op zijn woord
gewagt, mijne ziel heeft op den Heere gehoopt. Van den mor-
genstond tot in den nagt, moet Israël op den Heere hopen.
Expende reperitam Sustinendi phrasim, quod patientiam
ejus indicat, licet diu expectare deberet; quare merito Is-
raelem suo exemplo sperare jubet van den morgenstond tot
in den nagt, i.e. niet tot de derde, zesde, negende, of elfde
uure, maar tot 's avonds toe, jaa zelfs tot den nagt, i.e.
geheel ons leven, tot de dood toe wil David dat wij gedul-
dig Gods hulpe zullen wagten, en blijven wagten, zonder
hem te bepalen, verzekerd door 't woord van de Propheet

Hab. 2-3.

Habacuc: Indien de Heer wat vertoefd wagt er evenwel na
want hij zal zekerlijk komen en niet agter blijven.

't was de fout van den koninglyken koveling &c

Conclusio

Wel aan dan! A. A. Laten wij, ziende de gebreken van
den koveling, daaruit leeren de zelve in ons vermeiden.
Hij spiegeld zig wel, die zig spiegeld aan 't leet van
een ander; zegd 't spreekwoord. &c

1° Was 't gebrek van den koveling...; laat en wij ons naar 't v. 13 en naar 't voorschrift van Jesus onzen Meester bidden &c
2° Was zijn gebrek...? laat en wij ons met Judith bidden v. 17. vide sup. zeggen wij al eens met David Ps. 6-4. Maar gij heere hoe lange? 't moet niet wezen uit verveel, of om Gode te bepalen, maar alleen om de onze wensch en verlangen op het kragtigste te uitten.

Indien dit lesje ooit diend, al 't kans zeker in deze
dagen! Godt de Heer bezoeckt, en schynt ons te blyven
bezoecken, niet alleen met den oorlog in onze nabuurige
grensen, &c maar ook met de sterfte van 't rundvee,
zeggen v. 17. Al weenende &c
't geen nu reeds byna een jaar geduurd heeft.

Om Gods straffende hand over ons te verbidden verzoe-
ken wy nog dagelyks eenige gebeden tot hem te storten
en zie wy schynen nog niet verhoord te worden. En waar-
om dog niet? ô 't is misschien, om dat wy den Heer, gelyk
de hov. van 't Ev., maar gebrekkelyk gebeden hebben &c
waarom wij &c: conversio Dus zullen wy met
den zelfden David dan ook zeggen: Ps. 39-1 Al wagtende heb ik den Heer
verwagt. En dan zal 'er ook op volgen: En hy heeft mij aangehoord &c

Domine descende priusquam moriatur filius meus.

Dominica 20. Post: Pent: 1737.

Jois. 4. v. 49.

N.B. aliâ occasione solùm immorari poteris in 3 requisitis ad veram conversionem, omissis objectionibus de Dei benignitate. 2o vide ibid.

Quamquam laudabili prorsus exemplo accesserit hodie Regulus ad Dnum, ut filio agrotanti sanitatem obtineret, multa tn. in hoc ejus facto licet observare, quae non usquequaque sit probanda, et A.

Atque inter illa, non minimum fuit, quod vacillaverit in fide, in qua firmior esse debuerat, post audita tot Xti miracula. Id Xtus indicat dum Regulo ait: Nisi signa et prodigia &c

Hancque fidei suae infirmitatem primum prodidit, dum dubitavit an posset Dnus sanare filium suum. quod inde colligit S. Chrys, qd in Judaeam non porrexerit ad Xtum, sed tunc demum oblata occasione usus sit, cum illi Xtus quasi casu aliquo in Cana occurrisset. „Si enim, inquit, credidisset valde Xti virtutem, non neglexisset ire in Judaeam."

Eandem in fide vacillationem ostendit, cum postularet, ut accederet Dnus ad aegrum, quasi Dnus plus posset praesens corpore qm absens. Atque in hac re valde dissimilis fuit Regulus hic centurioni, qui se non dignum aestimavit Dni praesentiâ, sed vel solo verbo sanandum puerum certo sibi persuasit.

Denique imperfectionem fidei prodidit, cum ita Dnum alloqueretur, Descende priusqm moriatur filius meus, quasi non posset eum suscitare post mortem, quod tn. credere debebat aeque facile esse salvatori, ac sanare aegrum.

Verum qmvis hac Reguli postulao, imperfectam

Domine descende priusquam moriatur filius meus.

Dominica 20. Post: Pent: 1737

Jois 4. v. 49.

Quam qm laudabili prorsus explo accesserit hodie Regulus ad Dnum, ut filio agrotanti sanitatem obtineret, multa tn in hoc ejus facto licet observare, quae o usque=quaq st probanda, et A.

Atq inter illa o minimum fuit, quod vacillaverit fide, in qua firmior esse debuerat, post audita to[...] miracula. Id Xus indicat dum Regulo ait: Nisi si[...]

Hancq fidei suae infirmitatem prim[...] dum dubitavit an posset Dnus sanare filium [...] inde colligit S. Chrys, qd in Judaeam o porrex[...] Xum, sed tunc demum oblata occasione usus s[...] illi Xus quasi casu aliquo in Cana occurrisset. „Si [...] ingt / credidisset valde Xti virtutem, o neglexisset in[...] in Judaeam."

Tandem in fide vacillationem ostendit, cum postu=laret, ut accederet Dnus ad agrum, quasi Dnus plus posset praesens corpore qm absens. Atq in hac re valde dissimilis fuit Regulus hic centurioni, qui se o dignum aestimavit Dni praesentiâ, sed vel solo verbo sanan=dum puerum certo sibi persuasit.

Deniq imperfectionem fidei prodidit, cum ita Dnum alloqueretur, Descende priusqm moriatur filius meus, quasi o posset eum suscitare post mortem, quod tn credere debebat aequè facile esse Salvatori, ac sanare agrum.

Verum qmvis hac Reguli postulao imperfectam

in ipso demonstraverit fidem, nobis in opportunum suggerit consilium salutis nostræ maturè procurandæ.

Sanè nihil nobis utilius, aut magis necessarium, quam ut exemplo Reguli, Xum ad nos vocemus, priusquam moriamur, i.e. ut per veram conversionem, maturè antè moriamur, Xum ad nos vocemus, si forsan peccato Xum à nobis elongaverimus.

Propositio.

Quam æquum, immò quam necessarium illud sit hodie breviter expendemus. Attendite.

Quanti res momenti sit bene mori indè satis liquet, quod tunc momentum attingimus unde pendet æternitas aut felix, aut infelix; nam si bene morimur, æternum erimus beati, si malè æternum miseri. Prudentiæ igitur erit in id seriò incumbere ut tanti momenti negotium feliciter nobis succedat.

Non est mihi nunc propositum omnia in medium adferre, quæ huc possunt facere. Illud solum prosequar, si bene volumus mori, non debere hujus rei curam differri in extremum vitæ. Descende (aiebat Regulus) priusquam moriatur filius meus. Et illud nobis assiduè ingeminandum, Descende ad nos Domine priusquam moriatur corruptibile hoc corpus. Illud seriò nobis agendum ut tempestivè ad nos veniat Salvator.

Et quamquam variæ rationes sint, quare hac in re festinandum sit, in præsentiarum ista nobis sufficiet, quod qui totam vitam peccando transegit, ægrè admodum pœniteat dum moritur.

Profectò humanitus loquendo est ferè impossibile ut qui semper amavit vitia, subitò virtutem amplectatur, ut avarus seriò liberalitatem æstimet, superbus fastum detestetur, luxuriosus libidinem cum longa assuetudo jam quasi in naturam abierit. ut

Ut verò hæc pœa [struck: difficultas] difficultas magna pateat perpendere licet quid exigat pœa. Pœa tria exigit Contritionem, Confessionem, et Satisfactionem. Jane qm̃ difficilia singula horum trium morienti sint facile percipiemus, si quid singula requirant consideremus.

Ac imprimis contritionem quod attinet, ē illa dolor ai peccata detestantis, cum proposito non peccandi de cætero. Hic verò dolor quis ee dbat luculentè expressit Propheta Regius, ac præcipuè in Psalmis pœnitentialibus. Laboravi (inquit) in gemitu meo, Lavabo per singulas noctes Lectum meum, Lacrijmis meis stratum meum rigabo, turbatus ē a furore oculus meus. Ps. 6
Succinit Ezechias: Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine aæ meæ. Isa. 38
Dolentem de peccatis peccatorem etiam sic graphicè exhibet S. Augs. Serm. 7. de Temp. Vide (ait) qualis ee debeat pœa, pœam certam non facit, nisi odium peccati, et amor Dei, qdo sic pœnites ut amarum tibi sapiat in aio, quod ante dulce fuit in vita, et quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente." Pœa Laboriosum Baptisma nuncupatur. Vide Conc. Trid. sess. 14. cap. 2. sub finem, ubi verè pœa difficultas clarè proponitur. Vide et illud S. Ambr. ad Virg. Laps. Cap. 4. Dbt æqualis ee pœa delicto, vel certè superare.

En ergo qualis contritio, seu qm̃ magnus dolor requiratur.

Jam autem dolor ille nascitur ex viva idæa peccatorum commissorum, gravitatisque eorum, et ex seria cogitatione quopere Deum offenderimus, proximum scandalizaverimus, et nos ipsos æternæ damnationis reos reddiderimus.

9. 4. Quæ qm̃ vivam idæam, qm̃ seriam horum oium

cogitationem, libere poterit agere, in Lecto morbi decumbens, benauwt door de pijnen der ziekte? O! vehementia morbi, corpus plenum van smerten en pijnen, laeten hem niet toe dit eens te bedenken; hij denkt alleen maer aen het gène hij gevoelt; dat is, aen de ziekte, en aen de middelen, om de ziekte te ontkômen.

Quomodo igitur dolebit, et ut oportet dolebit infirmus peccator, terwijl hij niet in staet is alle die dingen te overwegen, en levendig te overwêgen, die de droefheid des herten in hem moet baeren, en te weeg moet brengen.

Huc accedit quod medici maestitiam animi omnibus modis ab aegro studeant ablegare, sanandi corporis causa, aegroto prohibeant tristia obtata cogitare et fovere.

Peccator itaque infirmus difficulter habere potest, talem, qualis requiritur, dolorem, et contritionem. Adeoque quis est videat etiam ex hoc solo capite tempestive Deum advocandum, et serio ingeminandum; Domine descende priusquam moriatur corruptibile nostrum corpus.

Ao in extremum differendum, sed

Ad Confessionem veniamus. Et ex hac parte patebit tempestive Deum advocandum.

Confessio nihil aliud est quam accurata peccatorum gravium coram sacerdote enumeratio, post diligentem sui discussionem.

At qualis discussio fieri potest ab aegro, in quo vacillat jam memoria, quique domesticis curis adeo obrutus, ut nihil fere mihi cogitare liceat, quam quae ad salutem pertinent? num ibi recogitatio esse potest praeteritae vitae in amaritudine animae?

Accedit quod angustiae perturbent moribundum gravissimae. Urgebitur tunc à judice Redde rationem villicationis tuae Luc. 16. Solve quod debes Matt. 18. Hac nocte repetent animam tuam à te Luc. 12. Urgebitur et turbabitur à diabolo persequente, et circumveniente

tqm Leo rugiens ut moribundum devoret 1. Pet. 5.
Qualis, qualis, obsecro, in his angustiis erit sui dis=
cussio, et confessio? equidem experimur, o semel
qtae difficultatis sit aegro confiteri &c

Igitur quis illud negotium in extremum differet,
cum et ex hac parte pateat qm difficile illud sit?
Ne igitur in extremum differamus, sed tempestive
Dnum inclamemus: Dne descende &c

Denique ad satisfactionem transeamus. Sa=
tisfactionem quod attinet, facite fructum dignum
poae, clamat Baptista, Matt. 3. Dignus autem
poae fructus o qm arduus? Satisfactio e tt facere
qtum satis e. o consistit in eenige gebedtjes te leeren
die de priester oplegt, maer in zijne zonden zoo zeer
te straffen, door vasten, bidden, en aelmissen geeven,
als de zelve gods regtvaerdigheid geschonden hebben;
Het gene de priesters hun oplegt, daermê voldoet men
niet ten eenemael aen gods regtvaerdigheid, dit is maer een klijn deeltje
van 't gene men doen moet: Patet ex antiquis poae
canonibus..... Indien dat voldoen is, quid aeger agit
qui vix tollerando morbo sufficit?

Igitur nemo differat ad extremum Dnum ad se vocare,
et sese ad Dnum convertere, difficillimum illud e ex
oi parte, zoo uit hoofden van 't berouw, van de
Belijdenisse, als van de voldoeninge.

At inquies: Misericors e Deus, nec desunt exempla
illorum, qui sub exitum vitae resipuerunt. R. Ita e,
Misericordia Dei super oia opera ejus. Fuere etiam
o diffiteor, qui ad undecimam horam diei vocati, et
et in vineam venerunt..... At qm pauci? Legimus id de
uno et unico scil: Bono Latrone... si men zig
maer gerust tot op 't einden mogt verlaeten, qa unus
Latro in extremo conversus legitur, qa ad undecimam horam

in vineam venisse leguntur, tunc furem, ex iis qui
ideo audacter furantem, qa forte aliquis jam ad
melius singulari privilegio revocatus e. An ignor-
ras paucorum privilegium ee? Forte id privileg-
tibi o defuturum putas? At qua fronte? Deus inq
misericors e. Ita plane, sed iis qui ante actam
vitam honeste transigerunt, qui Jesum advocarunt
priusqm morerentur, qui maturarunt pœam,
neq vocanti Numinis pertinaciter ~~[illegible]~~ [illegible]
obsecrati. At tu quidem dum sanus eras, Dei mi-
sericordiam pertinaciter, et contumaciter abjecisti
qua fronte Deum tibi promittis misericordem? Audi
„ quid tibi respondeat S. Augs. Non facile (inqt) inve-
„ niuntur in adversitate præsidia, quæ o fuerunt
„ in pace quæsita". Audi S. Hier. in c. 3 Jeremiæ
„ Impudens postulas tpore necessitatis, et angustiæ
„ ab eo quærere auxilium, quem in prosperitate con-
Prov. 1-24... „ temsistis". Audi Deum ipsum: Omdat ik geroepen
heb, en dat gij niet hebt willen ~~komen~~ hooren, omdat ik
mijne hand uitgesteken heb, en'er niemand agt op [illegible]
Omdat gij alle mijne raedgevingen veragt hebt, en u niet
gekreund aen mijne berispingen. Zoo zal ik ook lagh[en]
in uw verderf, en'er mee spotten, als het gene gij
vreesde, u zal overkomen. Ibid. Dan (ait Deus) [illegible]
zullen zij mij aenroepen, maer ik zal ze niet verhooren
zij zullen in den morgenstond opstaen (alle mogelijke
vlijt aenwenden) dog zij zullen mij niet vinden.
vide item Isa. 5-4....
Deut. 32-38. Tunc improperabit impiis Dnus, dicens: Waer zijn
hunne goden op dew: zij betrouwden. Dat zij nu op[staen]
en u helpen, en u beschermen in den nood.
Sic Sic Deus ipse ad impios Lqtr, qt opere ergo
sese decipiunt.....
Ex his ni fallor videbitis qta sit illorum in[sa-]
nia qui pœam rejicere o verentur in extremum vitæ
Atq

Atqe è contrario qm illi rectè, et sapienter agant, qui maturant eversionem, sicubi deliquerunt.

Huc spectat Elizei monitum, cum ad Giezi excitaturum Sunamitidis filium ita ait: gord uwe lenden op / ne quid itinerantem impediat / en neem mijnen stok in uwe hand, en gae henen, zoo u iemand tegen komt, groet hem niet, en of iemand u mogt groeten geef hem geen antwoord. Cur ita properare jubetur? nam ō inhibet propheta benevola salutationis obsequium, sed moram tm prohibet, sicut et Dnus, dum ait in Ev. Neminem p viam salutaveritis / Cur, inquam, ita festinare propheta jubet servum? R/ qa docere nos debebat qta opus sit festinatione ut peccatoris emortua mens excitetur à morte peccati; accingendi lumbi auferendo spiritualis vitæ impedimenta. Baculus Elizei i.e. Xti graa sumenda in manus, ac mora oi seposita, accurrendum ad aæ funus ut excitetur ac reviviscat. — 4 Reg. 4-29; Luc 10

Transitum Israelitis præbebat siccatus Jordanis alveus, festinavitq populus, et transivit. Quid Jordanis? transversum flumen in via ad patriam transitum. Hæc aliqdo præbet Deus cum graam offert. Festinemus ergo / dicam cum Aplo / laet ons dan vlijtig tragten in die ruste in te gaen, opdat niemand in diergelijke ongeloovigheid vervalle, in quod illi inciderunt qui, cum vocem Dni ~~audi...~~ audirent, obduraverunt corda sua, qbs ait Dnus: Juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam; — Josue 4; Heb. 4-33; Ps. 94-33.

Conclusio

Ergo ut finiam, salutis curam agite. Tempus invitat dum sanitas favet, dum Deus manum offert auxiliarem, dicite: Descende Dne, sana peccatricem aam meam priusqm moriatur mortale hoc corpus & ~~~~~~ Festa proxima Oium Sanctorum invitant & ~~~~~~

Domine descende priusqm moriatur filius meus. Joan. 4. v. 49.

Dominica 20. Pentecostes 1746. 59.

Exordium ex serm. 1737.

Licet Regulus &c. praeposterè Dni praesentiam, pro filii sui morientis salute requisierit, rectè id quem civis moribundum pro salute ac suae facere debere demonstrabimus. Attendite

(Quibus autem modis Jesus à moribundis advocandus sit exponemus, viz. 1mo per Confessionem, 2do per Viaticum, 3tio per Extremam Unctionem. Attendite) Propositio

Heer, kom dog, eer mijn zoon sterft, zeide de hoveling. Het gene de hoveling gebrekkelijk vraagde, mits de Heer afwezig, ja ook al was de zieke al dood geweest, hem kon genezen, dit moet ijder van ons op zijne ziek- en sterfbed tijdig vragen, zeggende: Heer kom dog, eer ik sterve. Want bijaldien men sterft, vooraleer Jesus behoorlijk geroepen is, gene de minste hoop van zaligheit is'er over.

Wel is waar meermalen heeft de Heiland de dooden heroepen tot het Lighamelijk leven; maar noit heeft hij die in de zonden gestorven zijn, als zij Lighamelijk dood waren, tot het geestelijke leven herroepen. Voor deze is'er gene de minste hoop van zaligheit. Uit de hel is gene verlossing. Indien de boom naar't noorde of zuide valt, (Eccles) waar dat hij valt, daar zal hij blijven. En dierhalven wel tijdig moeten wij voor de behoudenisse onzer zielen den Heer Jesus roepen, en hem met den hoveling vragen: Heer, kom dog, eer ik sterve, en euwig van u gescheiden verloren ga. Vraagd iemand: wel hoe, of op wat wijze zal men op zijn ziek- of sterfbedde met den hoveling roepen: Heer, kom dog eer ik sterve? R. dit zal men doen met tijdig de middelen te gebruiken, die de Heer Jesus zelf van dien heeft ingesteld. Prov. 11-7. Eccle. 11-3.

Nu de middelen waardoor een zieke Jesus tijdig bij zig moet roepen zijn 1mo het Sacr. van de Biegt, 2do de teerspijs van't h. Vleesch en Bloed van C. J. in't aldrh. Sacr., en 3tio het Laaste Olijzel. Door deze middelen moet een zieke, zo veel hem mogelijk is, zijne zaligheit verzekeren, ja kon in ene zake van zulk ene gewigt, en onherhaalbaar, als is het sterven, gene vlijtigheit te veel aanwenden. Dierhalven wel tijdig, en zorgvuldig moet hij roepen: Heer, kom dog, eer ik sterve.

En wel 1mo. Jesus moet hij bij zig roepen, door de Biegt of Belijdenisse der zonden. En wanneer we de Biegt of Belijdenis noemen, begrijpen wij daar onder alles wat'er behoord tot het h. Sacrament van de Biegt of Penitentie. Want in ene enkele optellinge of belijdenisse der zonden aan den priester is het niet gelegen. Wel is waar velen zijn'er, die de gebreken, die zij gezond zijnde in het belijden hunner zonden begaan hebben, op hunne ziek- of sterfbedde verbeteren; met het gene zij uit schaamte in hunne gezondheit bewimpeld, of verzwegen hebben, nu aangezet door de vreze des doods en Gods oordeel, dan opregt, en eenvoudig te belijden. En dit is voor zo veel wel goed, ja ook noodzakelijk; maar egter in ene enkele, ook in ene opregte belijdenisse aller zijner zonden, is het niet gelegen; mits de Biegt of Belijdenis zelfs maar een deel is van het gene 'er al nodig is tot het Sacr. van Penitentie.

Zal de Biegt of belijdenis goed zijn, zo moet haar verzellen, ja voor af gaan, een naarstig onderzoek van Conscientie een hertelijk Leetwezen over de zonden, met ene vast opzet

4 de belijdenis moet gepaard wezen met

van niet meer te zullen zondigen, de verzoening met zijne vijanden, mee de restitutie van het gene een ander toebehoord, een hoop en betrouwen op Gods barmhertigheit, die men zo veel te meer moet verwekken, hoe dat alsdan de duivel 'er het meest op uit is om den stervenden tot klijnmoedigheit, en wanhope te brengen. En bijaldien 'er iet van dit alles maar ontbreekt vrugteloos is de biegt of belijdenis hoe opregt z'ook zou mogen wezen.

Nu hoe noodzakelijk het is voor den zieken Jesus aldus bij zig te roepen, is niet nodig wijdlopig te bewijzen. Dat zij wie hij zij, maar eens ga bij zig zelven, en vrage, of hij zo gelijk hij zig bevind, voor Gods vierschaar zou willen verschijnen of hij niet zou wenschen, zig eerst nog met Godt te bevredigen en te verzoenen? Ja 't is dan, dat vooral plaats moet hebben de vermaning des Zaligm. Stem in tijds met uwen tegenpartij over-een, terwijl gij nog met hem op den weg zijt, opdat hij u mogelijk de tegenpartij den regter niet overgeve, en de regter u den dienaar levere, en gij in de gevangenisse geworpen word.

Matt. 5-25

NB. wat de Heiland zegt: Stem in tijds, zeid hij. Zal de de zieke geen gevaar lopen van zonder verzoeninge te scheiden van de wereld, zo moet hij alt'hans niet tot het uiterste wagten. Men heeft zijne volle verstand van node, als men gezond is om

zig wel te bereiden, tot het ontfangen van het h. Sacr. van Penitentie. 't onderzoek vereischt tijd, en aandagtigheit. Het biegten van alle zijne zonden is zo gemakkelijk niet. Is't dat iemand gezond zijnde, als hij het naar behoren, zonder zig te strelen; wil doen, daar merkelijke moeijte in vind, zo is het duidelijk, dat een zieke, die tot op het laaste wagt, groot gevaar loopt van zijne zaligheit; mits zijne verstand dan belemmerd is, de ziekte hem bezwaard, de vreze des doods zijne ziel ontsteld, en den vreden benoemd, die'er nogtans zeer noodzakelijk is, om alles wel te volbringen. zodat al is't dat men, om Gods oneindige barmhertigheit, niet moet wanhopen van de genen die tot het laaste wagten, d'ondervinding egter duidelijk leerd, dat men voor de zulken zeer bedugt moet wezen.

Hierom De genen, die op voorgeven van den zieken niet t'ontstellen, hem niet als op het laaste zoeken te spreken om voor zijne conscientie te zorgen, die doen hem voorzeker genen dienst, maar ondienst, hunne vrees is al te slegt, en hunne medogentheit is veeleer vreedheit. Want indien men enen zieken waarlijk bemind; zo moet men veel meer vrezen, dat hij voor Godt nog niet verschijne zonder regtzinnig bekeerd, en niet hem verzoend te zijn, dan wel van hem wat t'ontstellen met hem zijne gevaar voor ogen te stellen.

In dierhalven moet een ijder zo voor zig, als voor andere zieken door een goed, en tijdig gebruik van't Sacr. van Penitentie met den kr. Hoveling roepen: Heer, kom dog, eer ik sterve. Zie daar d'eerste wijze op dewelke zo voor ons, als voor onze zone, ik zeg, voor onzen naasten met den koninglijken hoveling moeten roepen: Heer, kom...

2do De zieke moet ook tijdig Jesus tot zig roepen, door ene h. Communie. Dit brengt de naam, die aan de Communie der kranken gegeven word, zelfs mede. Deze Communie word het Viaticum, teerspijze, voorraad, of reis~~spys~~ middel genaemd, om dat zij den kranken gegeven word wanneer zij in gevaar zijn van te sterven, en zij zig tot die grote reis willen bereiden, daar ene gelukkige of ongelukkige euwigheit van afhangt; en op w reis zij tegen d'aanvallen des duivels, die dan de hevigste zijn, voor al voorraad, teer- en reisspijze nodig hebben.

Waarom ook de Bedienaar de h. Coie aan den kranken zullende toereiken zegt: „Ontfang Broeder (of zuster) de teerspijze van het ligchaam Onzes Heren J. C., die u bewaare van den bozen vijand, en geleide tot het euwig leven. Om U. L. de nootzakelijkheid hier van des te levendiger te doen vatten, zal't niet ondienstig Exod. 12. wierd wel eer aan Israel geboden, dat zij, zullende uittrekken, uit Egypte, geheel reisvaardig eerst het Phaaslam menige geschiedenissen des O. T. als figuren en afbeeldzels van deze zake aan te halen.

moesten eten. En ons C.̄ Dnin, 't ware Israel, word geboden ons Pa-
Paaschlam C. J. te eten. wanneer wij reisvaardig staan om door
de dood uit 't zondig Egijpte dezer wereld uit te trekken.

Wanneer wel eer de kinderen Israels door de Iordane zouden
Iosue. 3. trekken, gebood Godt dat de priesters de arke des verbonds in
de Iordàne zouden dràgen, waarop zig de wàteren van een zouden
scheiden, om den weg voor 't volke te bànen. Nu wat is de door-
togt door de Iordàne anders dan de dood? Wat zijn de wàteren
anders dan, de aanvegtingen des Satans, de benauwdhèden en
vrèze des doods? En om die weg te nèmen moeten de priesters
de arke des verbonds, ik zeg, de levende arke van C. J. voor-
tot den zieken binnen bringen ~~gaan in de ..~~, waarop dan de wàteren van benauwdhèden
wijken, en, enen gemakkelijken doortogt bànen aan den ster-
venden.

Elias voor Iesabel vlugtende, en wenschende maar te ster-
3. Reg. 19. ven, wierp zig te slàpen onder enen jenèverboom nèder, de
Engel des Hèren bragt hem een broodkoek en ene flesche wàter
stiet hem andermaal aan zeggende: Sta op, eet, want gij hebt nog
enen groten weg te doen. Elias stond op, en als hij gegèten en
gedronken had, wandelde hij door de kragt dier spijze tot aan
den berg Gods Horeb. Elias mori petens moribundi týpus è
sic viatico opus hbt, dum Iesabelem hujus mundi fugit, et
arduum æternitatis iter aggreditur. Si manserit jejunus defi-
ciet in via (Mar. 8.) at hujus viatici vigore confirmatus ex hu-
jus miseræ peregrinationis itinere ad montem Dei sacratum
facilè perveniet.

Non ē itaq quod quis timeat, hoc instructus viatico: ē n fort-
issimum adversus infernales Latrones præsidium. Paulus mon
Eph. 6. 13 fideles: Neemt de wàpenrusting Gods aan, opdat gij moogt we-
derstaan in den quàden dag, en in alles wel toegerust moogt
staande blijven. Malo sane dies, dies mortis. Si quis in ea
suâ culpâ destitutus sit hoc præsidio præda fit Latronibus infernalibus
accipienda ergo armatura Dei. Et quænam illa? S. Eucharistia
" de hac S. Chrys. Morientes sumto Dni Corpore, mundo exi-
" mus, induti armis aureis, quæ invincibilia st inimicis nostris.
Et alibi narrat, quod insignis Dei famulus ipsi qdo q dixerit
quod Deo ipso docente et demonstrante vidisset, quod dum
hoes hinc discedentes conscientiâ purâ huic mysterio parti-
cipant, ipsi angeli adsint, et ambiant tqm custodes fidel
morientem, et eam post mortem suscipiant propter Eucha-
ristiam susceptam.
Zeer

Zeer zoet is dit afgebeeld in 't zwaard van Gedeon. Imand (zeid de Schrift) vertelde zijnen medegezelle enen droom. Mij dogt (zeide hij) dat 'er als een garstebrood onder d' assche gebokken, zig wentelde, en afquam in het Leger van Madian, en komende aan ene tente, sloeg het die, en wierp ze omverre, en smeet ze vlak ter aarde. Hierop voegd de text 'er bij d' uitlegging die die andere daervan gaf: Dit is (zeide hij) anders niet als het zwaard van Gedeon.... want de Heer heeft de Madianieten met hun gansche Leger in zijne handen gelevered. Iud. 7-13

Zeker wel ene wondere uitlegging van dien droom! want wat overeenkomst heeft het brood met het zwaard? Dog gansch niet vreemd als men 't toepast op 't brood gedaald uit den hemel C. J. in 't de Communie, want dat brood waarlijk een zwaard, en wapenrusting is tegen den helschen Madian den duivel.

'T is dan met dit zwaard dat een stervende krijgsknegt van C. J. zig moet wapenen. Dan dan moet hij zeggen..

O salutaris hostia,
quæ cæli pandis ostium
Bella premunt hostilia
Da robur, fer auxilium.

Finxerunt gentiles Poëtæ, dat de zielen der overledenen door Charons boot moesten overgezet worden, en dat zij daarom, de gewoonte hadden van in den mond der afgestorvenen enen zilveren penning te leggen om aan Charon de vragt te betalen. Dit is zeker een fabel.

Maar bij ons C[hriste]nen is 't ene waarheit, dat de zielen der regtvaardigen van d' engelen gedragen worden in den hemel, gelijk wij lezen van Lazarus ziele door d' Engelen in Abrahams schoot gedragen is.

Dog deze dienstbare geesten geleiden niemand liever, dan dien, in wiens mond en ziele die h. scheepsvragt van van 't Lighaam en Bloed van C. J. gevonden word. Daar het Lighaam van C. J. is, daar vergaderen de arenden, ik zeg de h. Engelen om die zielen ten hemel te geleiden. Een zoet staaltje verhaald ons hier van de h. Chrys[ostomus], deze vader zegd, Quod insignis dei famulus ipsi quondam dixerit & ut hic è regione, in pag. anteriori.

Dus verre van de twe eerste wijzen op dewelke de kranke Jesus roepen moet, en zeggen: Heer, kom tog, eer ik sterve.

NB de hoc 3^tio nihil dixi.

3^tio De zieke moet Jesus tot zig roepen door 't
Sacr. van 't Laaste Olijzel, aldus genaamd omdat 't is de laast
zalving, die een Christen ontfangt. Hij ontfangt d'eerste in den
Doop, de twede in 't h. Vormzel, de derde, indien hij Priester of
Bisschop is, in die h. Wijdinge, en de laaste als hij gevaarlijk
krank is. zodat deze naam den kranken genoeg vermaand ^van dog voor al Jesus door de bedieninge van van dit Sacr. tot zig te moeten roepen.

De meining is niet hier met vele bewijzen te bewèren, dat
het Laaste Olijzel een waaragtig Sacrament is. Alleen zeg-
gen wij daarmaar van met den Catechismus van 't Conc. van
„Trente „ dat dit duidelijk blijkt, als wij maar agtgeven op
„ de woorden, daar de h. Apostel Jacobus de Wet, wegens dit Sa-
„ crament, mè uitgedrukt heeft, zeggende: Word'er iemand
„ onder u krank? dat hij de Priesters der Kerke inroepe, en
„ dat zij over hem bidden, hem zalvende met olij in den name
„ des Heeren, en het gebed des Geloofs zal den kranken behou-
„ den, de Heer zal hem verligten, en zo hij in zonden is, die zul-
„ len hem vergèven worden. Want ^dat d' Apostel verzekerd, dat
„ de zonden door vergèven worden, daar door verklaard hij
„ dat het de kragt, en eigenschap van ene Sacr. heeft. Dit is ook
„ d'altijddurende Lèring van de Catolijke Kerke wegens 't laaste
„ Olijzel geweest, zo als vele Kerk vergaderingen getuigen, en

Conc. Trid. Sess. 14. de Extr. Unct. Cap. 1. et Can. 1.

„ bezonderlijk die van Trente, die den Ban uitspreekt tegen de-
„ genen, die anders durven lèren, of gevoelen „ de Ext. Unct. 1.

En omtrent dit Sacr. moet men (zeid de gem. Cat.) nauw-
„ keurig verklàren de voordelen, die wij uit dit Sacr. trekken,
„ opdat de Gelòvigen, zo zij door geen andere beweegreden tot de
„ zelfs gebruik verlokt wierden, ten minste door hunne eige be-
„ langen getroffen worden; dewijl wij dog zò gesteld zijn, dat wij
„ alles op ons eige baat afmèten. §. 4.

Opdat dan de kranke zo veel te eerder roepe, dat Jesus door
dit Sacr. tot hem kòme, eer hij sterft, zo moet hij wèten, dat
dit Sacr. 1º vergeeft de zonden, 2º de ziel zuiverd van d'over-
blijfzels der zonden. 3º de genade verleend om d'ongemakken
der ziekte Christelijk te dràgen, en d'aanvallen des duivels
te wederstaan, 4º de gezontheit des Lighaams geeft, als het
voor de ziele zalig is.

En wel 1º dat ^dit Sacr. ~~vergeeft~~ de zonden vergeeft, getuigd
d' Ap. Jac. duidelijk zeggende: zo hij in zonden is, die zullen
hem vergèven worden. Ook zegd de Bedienaar den kranken
zalvende: .... Indulgeat tibi Dns. de meergem. Cat. zeid hier
van: „ Men moet Leren, dat dit Sacr. de genade verleend, wo-
door

„door de zonden, en wel bezonderlijk de ligte, die men dage-
„lijksche noemd, vergeven worden: want de doodzonden worden door
„het Sacr. der Boete weggenomen. Want dit Sacr. is niet voor-
„namentlijk ingesteld om de grote boosheden te vergeven. Dit
„werkt het Doopzel, en de Boete alleen door eige kragte uit. §. 4.

2°. Dat dit Sacr. de ziel zuiverd van d'overblijfzels der zonde, i.e. dat het vermindert de genegentheit tot het quaad, en de moeijelijkheit, en traagheit tot het goede, geeft d'Ap. Iac. ook te kennen, zeggende: de Heer zal hem verligten. Ook word dit betekend door de nature der Olije, daar de zieke mé gezalfd word, want gelijk d'olij zeer dienstig is om de pijn des lighaams te verzagten, te helen, en te generen, zo verminderd ook de kragt van dit Sacr. de genegentheit tot het quaad, en traagheit tot het goede.

3°. Wij krijgen daar door nog eene weldaad, dat met
„regt het grootste van al kan schijnen. Want schoon de vijand van
„'t menschelijke geslagt, zo lang wij leven, niet ophoud, van op
„onzen ondergang, en ons onheil te denken, egter spand hij noit
„zijne kragten sterker in, om ons geheel te verderven, en zo het
„mogelijk ware, ons de hope op de goddelijke barmhertigheit
„t'ontrukken, dan als wanneer hij bemerkt dat ons de laaste dag
„naderd. Hierom worden'er dan, door dit Sacr. aan de gelovigen
„wapenen ter hand gesteld, en kragten bijgezet, waardoor zij
„het geweld en den aanval van den Tegenstrijder kunnen bre-
„ken, en hem kloek wederstaan. Want de moed van den zieken
„word door de hope op de goddelijke barmhertigheit opgebeurd,
„en door de zelve versterkt zijnde, verdraagt hij niet alleen
„alle d'ongemakken zijner ziekte met meer gedùld, maar
„hij verijdeld ook veel gemakkelijker het bedrog, en de boosheit
„des duivels, die hem listig zoekt t'overvallen." Dus verre d'eige woorden van den Rom. Cat. uitleggende het 3de uitwerksel van 't h. Sacr. des Olijzels. §. 4.

4°. Eindelijk geeft het h. Olijzel aan den zieke de gezondheit des lighaams, indien zij hem zalig is. Het gebed des geloofs zal den zieken behouden, zegt Jacobus zonder bepalinge, maar is te verstaan als zij hem zalig is want de h. Sacramenten zijn maar ingesteld tot ons voordeel en de gezontheit des lighaams is ons maar voordelig, als zij dienstig is ter zaligheit.

Dit Sacr. alhoewel het volgens het Rom. Rit. na het Sacr. des Outaars den zieken bediend zou moeten worden, wierd oudtijds tot den

13. eúw toe door geheel het westen, en nú nog in de meeste Ker-
ken van Vrankerijk, en elders, daar de Bisschopen het zo goet
vinden, als het natuúrlijkste voor de h. Coie bediend, om dat
't h. Olijzel, gelijk 't Conc. van Trente met de h. Vaders zeid, een
vervolg en voltrekking is van de Boete, en dat het de ziel zui-
verd van d'overblijfsels der zonde, en de ziel zeker niet te
zeer gezúiverd kan zijn, om waardiglijk de h. Coie t'ontfangen.

Dit Sacr. moet den kranken tijdig bediend worden, als'er
maar enig gevaaris van sterven, moet hij met den Hoveling
van't Ev. al roepen. Heer, kom dog, eer ik sterve. Ja grote-
„lijks zondigen de gènen (Cat. Rom.) die zo lang wagten met
„den h. Olij aan den zieken te lâten bedienen, tot dat hem al
„hope van beterschap benòmen zijnde, hem het lèven en't ge-
„voel reeds begint te verlâten. Want het is zèker, dat het zo
„veel helpt, om de Genade van dit Sacr. overvloediger t'ontfan-
„gen, indien de zieke met den h. Olij gezalfd word, als hij bij
„zijne volle verstand en redenis, en zijne geloof godvrugtige en gemoeds
„gesteltenis nog kan betuigen. Cat. Rom. §. 3.

De zieke den Heere Iesús tot zig roepende met dit Sa-
tijdig t'ontfangen, kan onder het ontfangen niets bèters doen
dan zig verènigen met de gebèden der h. Kerke, ootmoedig
vergiffenis vrâgende van alle de zonden die hij bedrèven heeft
door die dèlen des Lighaams, die met de h. Olij gezalfd
worden, en verders zig aan Gods wille overgevende.

En dús is't dat de Vrienden en verdere omstânders zig
met den bedienaar van den h. Olij, en met den kranken, ver-
voegende, gelijk de hoveling van't Ev. voor zijnen zòne,
zo ook voor den kranken tot Iesús moeten roepen: Heer
kom dog, eer deze zieke sterft.

Exordium
59.

Hoe zeer de hoveling van ons Ev: ook te prijzen zij
dat hij om de gezondheid voor zijnen zieken zone tot
den Here Iesus zijnen toevlúgt nam, egter zijn'er verscheide zaken
in deze zijnen daad niet te prijzen. 1. Zekerlijk is niet te prijzen zijne
wankelbaarheid in't gelove, 't welk nog zo zwak was, dat't na verschei-
de mirakelen van den Here Iesús nog deze bestraffing verdiende:
Nisi signa &c. 2. Ook toonde hij zijn gebrekkelijkheid in't gelove
misdien hij bad: Heer kom af, net als of de tegenwoordigheid van
den Here Iesús'er nodig was om zijnen zoon te genezen. En hierin
verschilde hij van den hondersten man, die &c. 3. Gebrekkelijk was
ook zijn geloof om dat hij den Here den tijd bepaalde: Kom vooral eer
net als of Iesus hem niet zoude hebben kunnen helpen indien zijne zoon
was gestorven. Dog hoe gebrekkelijk 's mans geloof ook geweest zij,
dat hij bad: Heer kom af &c. zo geeft hij ons een les dat wij ziek zijnde
den Heer Iesus dog tijdig moeten bidden: Heer kom af eer ik sterve. 3re

Credidit ipse, & domus ejus tota. Jois. 4. v. 53.

Dominica 20 Pintecostes 1743. 537.

God die't huwelyk heeft ingesteld als den bronader van't menschelyke geslagt, die door't zelven de kerk met harders, en leidsmannen, en den staat met heerschers in hulpgenoten heeft willen voorzien, heeft ook aan deze heiligen staat eenen grooten pligt opgeleid A. A.

Zoo dra het den Heere behaagd den gehuwden, te laten, beryken het einde waarom die staat is ingesteld, aanstonds eischt hy van d' ouders eene dubbelde zorg over de vrugt die hy hen verleend heeft.

Ider deel van't geboren kind, de ziel en't lighaam, verpligt aanstonds d' ouders tot eene bezondere zorg. Het lighaam, dat zyn voedzel en koestering van de geboorte af van noden heeft, eischt aanstonds van d' ouders eene teedere zorg om ten allen tyde gevoed en onderhouden te worden. De ziel dat eedel en geestelyk deel, dat Godt op zoo een onvattelyke manier met't lighaam heeft gepaard, eischt ook van d' ouders eene bezondere zorg. Zoo dra met de teedere jaren het verstand der kinderen opengaat, moet de zorg van d' ouders waaken om dit geestelyk deel met de kennisse Gods en de deugd op te pronken.

D' Apostel Paulus die de pligt der ouders tot de kinderen en der kinderen tot d' ouders bezonderlyk voordraagd in zynen brief tot die van Ephesen, bevat deze dubbelden pligt der ouders tot hunne huwelyks vrugten met deze korte dog bondige woorden: Voed z' op in d' onderwyzinge, en in de tugt des Heeren. Eph. 6. 4

Voed z' op (zeid Pau.) i.e. queekt z' op, bezorgd ze het geen tot haare gezondheid en lighaam van nooden is. dog dit is maar't geringste. de ziel moet ook gevoed worden, terwyl't lighaam zyn voedzel krygt. leer hen dan ook, voed z' ook op in d' onderwyzinge, en in de tugt des Heeren. Ja zoo veel te waardiger de ziel is boven 't lighaam, zoo veel te grooter is de ziele pligt der ouders tot hunne

kinderen, ~~als~~ boven de plegt voor 't lighaam.

'T is deze geestelyke zorg, die eene vrugt is van eene wa-
re geloof, terwyl de natuur zelfs den ongeloovigen de lig-
hamelyke zorg tot de kinderen inboezemd.

Dit blykt op zyn heerlykst in 't hed. h. Er. de koning-
lyke hoveling, die voor 't ontfangen van 't geloof in den
waren Messias C. J., alleen schynt zorg te dragen voor de
tydelyke en lighamelyke gezondheid van zynen zieken
zoone, gaat aanstonds, nadat hij de gave van een kragtig
geloof had ontfangen, over tot de zorg van de ziele, niet al-
leen voor die van zyne kinderen, maar zelfs tot die van
alle zyne huisgenoten. Credidit ipse (zeid de text) et..

Propositio 'T is dit V. B. van dezen hoveling 't w wy van zins zyn u
nader voor te dragen, nadat w' eerst der text letterlyk zul-
len verklaard hebben. D' Er. zeid: Credidit ipse &.

deze woorden dan letterlyk te verklaren, en daar uit onze
onderregtinge te trekken zal wezen enz.

Gelyk het ging met 't mosterdzaad waarby de zaligm.
eertydts Matt. 33. vergeleek zyne kerke, en by den zelven H:
57. het geloof, zeggende: Si habueritis fidem sicut granum
sinapi, gelyk, zeg ik, 't ging volgens Jesus zyne gelykenis
met 't mosterdzaad, 't w in 't eerst wel klyn en gering was,
maar met er tydt boven alle moeskruiden heen waste, en
een groote boom wierd, waar in de vogelen des hemels hun-
ne wooningen quamen vonden, zoo ging het ook met 't geloof van den
koninglyken hoveling, waar van onze text gewaagd.
Het was eerst klyn en gering in zyn begin, gelyk een ge-
ring mosterdzaadtje; maar nauwlyks had de Heer, die dit
klyn zaadjes in 't hert van dezen koninglyken hoveling
geplant had, door zyne genade dauw, het zelve tot zyne
wassing gebragt, of aanstonds, dat gering was in 't begin
word op korten tyde een verheve en groot geloof, en als een
boom die zelfs vrugten voor den dag brengt.

Men moet maar de hoedanigheid van dit wassende geloof
van trap tot trap in ons Er. naspeuren, en men zal aan-
stonds bevinden wat voor zoort van geloof de hoveling had
waar van d' Er. Joes met korte woorden in onze text zeid: Cre-
didit

dixit ipse, et domus ejus tota.

'T is om dit kragtig uit te drukken, dat d' Ev. op 3 verscheide plaarzen van t Ev. Spreekt van het gelove ~~te kennen geeft~~ van dezen voor zynen zoone bezorgden hooveling. ~~wdoorgeloof~~

1mo Zoo dra de hoveling tot den zaligm. quam, en van hem verzogt, dat hy zynen zoon wilde genezen, antwoordde hem aanstonds de zaligm: Nisi signa et prodigia videritis e credetis. 't Schynt dat de Heiland hier de zwakheid van 't geloof van dezen koninglyken hooveling bestraft, waar door hy alleen, door 't teken op Canaas bruiloft getoond, aangelokt wierd om de gezondheid van den zaligm te smeken, dien hy nu erkende, gelyk daarna d' Emausgangers, voor eenman magtig in werken; // want wie zou zig anders kunnen inbeelden, dat deze hooveling zoo ver zou hebben komen reyzen om de gezondheid van zynen zoone te verzoeken, zoo hy geen geloof gehad had, dat Jesus zynen zoon kon genezen. dog dit geloof was nog zeer zwak, 't was nog maar een klyn mosterrzaadje, 't w, alhoewel van Godt door zyne genade gezaayd, gene wasdom zou gehad hebben, ten zy de Heer daar verder zyne wasdom aan verleend had. Luc. 24 // zodat hy van chs bestraft wordende dat hy maar geloofde om de tekenen en wonderheden die hy zag, zekerlyk reeds al geloofde, alhoewel gebrekkelyk.

2do De twede trap, waar in dit zaad nu aan 't groeyen was, en die dit zaad nu deed vermeerderen, verhaald ons d' Ev. als hy zeid: Credidit hoo sermoni quem dixit ille Jesus et ibat. In 't eerst geloofde de hooveling dat Jesus zyne kind kon genezen, als hy by den zieken zoon tegenwoordig quam; maar nu was zyn beginnend geloof al wat vermeerderd, en hy begon nu ook al te geloven dat de zaligm ook afwezende zynen zoon kon genezen. en hierom zoodra Jesus hem had gezeid: Filius tuus vivit, voegd d' Ev. 'er by: Credidit hoo sermoni, quem dixit ille Jesus. Maar egter dit, alhoewel een wassend geloof, was nog geen regtvaardigmakend geloof, 't w hem kon zalig maken. 't was maar een geloof steunende op de mirakelen van Jesus, waar door hy meer geloof in de magt van Jesus kreeg; maar nog niet zulk een geloof, waar door hy Jesus voor den Messias en Verlosser des werelds erkende. tot deze grootte was dit mosterrzaadje nog niet gekomen.

3tio Dit was nog de laaste trap die dit wassende geloof zou berijken, naam als hy door zyne knegten overtuygd, nu zou erkennen het groot mirakel van Jesus, die door zyne

zyne almogendheid op zyne enkele wil en wenk den zieken
zoon, ook afwezende, en dat op 't zelve uur, als de knegten zei-
den, had genezen. zoo dat deze hoveling volkomentlyk
gelovende zyn verstand ten dienste van Jesus zoû gevan-
gen geven. En daarom is 't dat d' Ev. dit volwassendegeloof
van dezen hoveling willende beschryven, zonder eenige om-
standigheden te noemen, ook zeid: Credidit ipse. q. d. hy
geloofd nu niet alleen meer, dat Jesus als een bequaam
meester, of magtig propheet zynen zoon alleen in zyne
tegenwoordigheid kan genezen; hy geloofd nû niet alleen
dat Jesus ook afwezende zyne kind gezond kan maken
maar hy geloofd nû gansch en geheel aan 't Messiasschap
van Jesus, en neemt hem aan voor den Verlosser en Za-
land des wereld.

Maar gelyk een goede boom niet zyne volle wasdom krygt
of de zelve geeft ook vrugten van zig, zoo ging 't ook met
't geloof van onzen hoveling. Nauwelyks was zyn geloof
tot ~~[illegible]~~ zyne volmaakte grootheid gekomen, of aanstonds
gaf 't zyne vrugten. Qualyk zeid d' Ev. Credidit ipse,
of hy voegd 'er by: Et domus ejus tota.

Men hoeft niet ver te zoeken, wat aanleiding de huisge-
noten des hovelings hebben gehad, om te zamen tot 't geloof
te komen. zoo yverig was deze nieuwgelovige hoveling dat
hy aanstonds naar zynen pligt allen vlyd inspande, alle
pogingen aanwende, opdat de zelve genade des geloofs
mogt overgaan tot zyne huisgenoten, opdat dus zyne
vrouwe, kinderen, en bedienden, het zelve geestelyk ligt
mogt opgaan, 't w aan hem zoo genadig was verschenen.
dus wierd onze hoveling een Leeraar in 't geloof, zyne fa-
milie wierd als een huiskerk in dewe hy als leeraar zyn
nieuw geloof aan zyne huisgenoten leerde, gelyk Paulus
naamals de familie van Prisca en Aquila een huiskerk of
Rom. 16-5 huisgemeinte noemde. Met een woord: Credidit ipse, et...

(a) ten dien einde verhaalde hy hen al te zamen, zyn wel-
daad van den Heer ontfangen, hoe dat zyne zoon op d' en-
kele wenk van Jesus aanstonds was genezen, op 't zelve
oogenblik als Jesus ook ver af gelegen, aan hem zeide: Fili-
tuus vivit, en dus leide hy hen al te zamen aan om Jesus
voor den Messias te erkennen

Zie daar A. A. den staat van den Koninglyken Coveling als nu Jesus zoo wonderlyk zynen Zoon had genezen. Jesus genas den Zoon naar 't lighaam, en den Vader naar de ziel, en door deze geestelyke genezing van den Vader genas hy 't gansche huis, en stortehen genadig in de dierbare deugd van 't geloof. zoodat d' Ev. en van den Vader, en van 't geheele huisgezin, zeid: Credidit ipse, et domus ejus tota

Dit is in 't gemeen eene eigenschap van die groote schikkinge van Godt als hy een land, stad, kerk, vergadering en huisgezin bezonderlyk wil zègenen, hy zègend eerst de hoofden, of oversten van de zelven, die voorziet hy eerst met deugden, en stort ze zoo over van de zelven in d' onderdanen, kerk-of huisgenoten.

Jesus wilde 't geloof genadig mededeelen aan alle de huisgenoten van onzen Koninglyken hoveling, en ziet, hy stort eerst die verheve deugd in de ziele van 't hoofd, of den Vader des huisgezins, en doet ze zoo overvloeijen in alle d' onderdanen, en alle de huisgenoten. Credidit ipse, et domus...

Het gaat in zulken geval als met den kostelyken balsem olije, waarmede het gansche lighaam van Aaron was besproeyd. de Ps. 132. beschryft ons dezen opperkerkvoogd van 't oude Test. van alle kanten besproeyd met dezen dierbaren balsem geür, dog zoo dat z' eerst gestort wierd op zyn hoofd, en van daar overal henen vloeyde: gelyk die liefelyke balzem op het hoofd van Aaron, die overal af vloeyd over zynen baard, die afvloeyd tot op den boord van zyn kleed. Ps. 132-2

Zie zoo gaat 't als Godt een zèdelyk lighaam van ~~...~~ staat, kerk, vergadering, of huisgezin wil zègenen, hy giet zynen genaden balzem eerst uit op 't hoofd, en van 't hoofd vloeyd het over tot d' andere leden van 't lighaom, de baard, het kleed, ja zelfs tot de boord toe word 'er me besproeyd. i.e. alle, of ten minsten veelen in zoo een staat, stad, kerk, vergaderinge, of huisgezin ontfangen den invloed van Gods heilige genade balzem; de zoete reuk van Cts gaat ~~...~~ tot alle de leden over, zoodra hy ze genadig op 't hoofd belieft uit te storten. als 't Godt behaagd d' oversten te doen een zoete geur van Cts worden, ach! die heilige zoetigheid stort zoo ras over tot d' andere ledemaren van dat lighaam. zoodra de Koninglyke Coveling tot een volslage geloof komt, aanstonds de huisg. volgen...

Men moet maar de geschiedenissen van Gods h. Woord na-
zien, en men zal van alle kanten overtuygd zyn, dat zoo
dra d'oversten tot Godt komen, zoo dra de hoofden van
eene vergaderinge of huis door Jesus bezonder begenadigd
worden, het aanstonds overvloeyd tot d'andere leden.
Luc. 19-9 Zoo dra ons Lucas beschryft de bekeering van Zacheus,
die Jesus in zyn huis ontfangt, aanstonds vloeyd de zelve
volgens 't woord van den Zaligm. tot zyne huisgenooten over.
Hodie (zeid Jesus) salus domui huic facta ē. Als Ly-
dia de koopvrouw in purper, en na haar de sipier van
Act. 16-15. 4. 33. de gevangenis van Paulus, tot de genade van't geloof, en
des h. doopsels gekomen waren, aanstonds gaat die hemel-
balzem over tot 't gansche huisgezin, beiden worden die
// zo zeid Lucas wederom c. 18-8. van Krispus d'opperste der synagoge en ook gedoopt, en ontfangen dat h. Sacr. des Geloofs. //
Ja 't is hierom dat Godt het stelde als een van de voornaamste straf-
fen, waarmede hy zyn volk door zyne propheten van oud
~~'t is zegt ... van de voornaam ... ste straffen, die hy zyn volk dreig- de, dat~~ dreigde, dat hy hen ondeugende harders en oversten zoude
geven. En in tegendeel als hy hen zoude zegenen, was een
van de voornaamste zegeningen, dat hy hen goede oversten
deugdzame herders gaf. En zoo dra Godt deze zegen over
Israel uitstortte, aanstonds deelde het volk mede van de
deugd hunner oversten. En in tegendeel zoo dra godt aan
zyn volk prinsen en oversten in zyne toorn gaf, zoo de
oversten, herders, en priesters waren, was aanstonds ook
't volk. de leden deelden mede het goede en het quade
van hun hoofd.

Gelukkig dan zyn die volkeren, die Godt in zyne genade
aanziet, en godvreezende overigheid toeschikt! gelukkige
kerken, gelukkige huisgezinnen, welkers bestierders en
hoofden met overvloedige deugd en genade verzierd worden
't is deze deugd die aanstonds van die gelukkige hoofden
tot d'andere leden overvloeyd; de deugd die in een kerke,
land, of huisoversten blinkt en uitschynt, word als een
gemene deugd van't land, kerke, of huis dat zy bestieren
't is als een fontyn van genaden die overvloeyd tot 't
gansche lighaam.

Wel is waar 't gebeurd wel dat goede oversten, vroome
ouders quade kinderen, ondeugende onderdanen hebben.
vader adam had zelfs in zyn huis eenen broedermoorder
Cain.

Cain, Noach had wel eenen oneerbiedigen Cham, Jacobs meeste zoonen hadden ook niet veel deugds, David had wel eenen bloedschendigen Ammon, eenen wederspannigen Absalon, ja onze Zaligmaker C. J. had zelfs onder zyne Apostelen eenen gierigaard, ja verrader Judas. Zoodat 't dan wel gebeurd dat goede overstens, en vaders des huisgezins quade onderdanen en kinderen hebben.

Ook integendeel gebeurd 't wel, dat godt dikwels door eene bezondere genade verhevene deugden hier of daar geeft aan een lidmaat van een ongeregeld, en zondig lighaam. In 't godloos Jerusalem waren Zacharias en Elisabeth, beiden regtvaardig voor Godt, wandelende onberispelyk in alle de geboden en instellingen des Heere; daar wierd ook gevonden eene regtvaardige en godvrezende Simeon, eene Anna prophetesse dienende Godt nagt en dag met vasten en bidden: men vond 'er zelf een Nicodemus, een raadsheer Joseph van arimathea een goed en regtvaardig man. Zoodat quade overstens nog wel goede onderdanen hebben of ook goede overstens quade onderdanen; maar dit is iets buiten gemeens. doorgaans gelyk de koning is, zoo is 't volk. doorgaans indien godt zyne overvloedige genade, en door de zelve de liefde tot de deugd stort in de hoofden van kerk, staat, of huisgezinnen, daar door volgt eene gelukkige afdaling tot d'andere ledematen van 't lighaam. Brengt Jesus onzen Hoveling tot 't geloof, zyne huisgenooten deelen 'er mede van. <u>Credidit ipse, et domus ejus tota</u>.

Is dit zoo? || vloeyd de deugd en genade van d'overstens tot d'onderdanen? ô! wat een groote pligt is 't dan niet voor alle overstens en vaders des huisgezins de godvrugt en de deugd te betragten? Zij zyn hier toe niet alleen verpligt voor ~~hun eigen~~ zig zelven, maar ook wel bezonderlyk voor ~~hunne~~ onderdanen: want by gebrek van dien, ook 't verderf der onderdanen hen zal geweeten worden. Hierom de koninglyke hoveling van ons Ev. qualyk had hy van Jesus de gave des geloofs ontfangen, of hy zogt zyne huisgenooten en met woorden en met werken, tot 't zelve geluk te brengen; hy maakt 't bekend 't mirakel 't welk Jesus had gedaan; hy gaat 'er voor met zyn v. B. <u>Credidit ipso</u>. En zie daarop is gevolgd, <u>Et domus ejus tota</u>.

|| dat danen overstens, en onderdanen hier kunnen pligt leeren. Er wel 1o.

Zie eens hoeveel dat 'er aan gelegen is (S. Hier.) dat d'overstens wel onderregt en goed van leven zyn. in de K. Fulg.(?) zeid dat degenen die in overh. gesteld zyn, of velen met zig zaligmaken, of velen met zig verdoemen. Sic oes parentes dni.

^ zal Gods genade en zegen van d'ouders afvloeyen tot de kinderen en onderdanen, zoo

En wel d^o. moeten, ~~vaders~~ zyn naar 't 4. B van den Hoveling ^ hunne kinderen daartoe aanleiden met hunne woorden, m[et] de zelve van jongs af de kennisse Gods en de deugd in te prenten, ten deen einde vooral zorg dragen dat zy onder de hand[en] van goede meesters en meestressen komen, dat zy vlytig bywoonen de Catechis. en onderregtingen. Hierop ziet Paulus als hy alle vaders en moeders gebied: Voed uwe kinderen op in d'onderwyzinge en in de tugt des Heere. Hier in hebben uitgemunt.

2°. dog wynig zou 't baten dat d'Overstens hunne onderdanen ondergingen enkel en alleen met woorden. by de woorden moeten nootzakelyk ook de werken komen: want 't spreekwoord wel waaragtig is: Woorden wekken, maar exempelen trekken. zoo de Hoveling. Credidit ipse. en zie: Et domus zoo d'Oude Tobias.... Ja om deze reden was 't dat d'Engel Raphael, en naamals nog Gabelus aan den jongen Tobias zulken grooten zegen voorzeide, om dat hy was boni et optimi viri filius

2do. Is dit zoo vloeyd de genade en de deugd van d'oversten tot d'onderdanen? ô! wat een pligt is 't dan ook niet voor d'Onderdanen, om voor hunne Overstens te bidden? Ja dit is de reden waarom de kerk van 't begin af aan zoo zeer haare kinderen heeft willen aanleiden, om voor hunne Overstens te bidden. Hierom is een onderdaan zoo zeer verpligt voor zynen Oversten, een kerklid voor zynen Herder, een huisgenoot voor zynen huisvader, een kind voor zyne Ouders te bidden, en de deugden voor hen af te smeken, op dat de zel[ve] ook verders tot de minderleden zouden afvloeyen. Om deze reden onder andere was Paulus zoo vlytig, en met zulke kragtige woorden bezig om d'eerste Christenen in te boezemen den pligt van voor alle zoorten van overigheden te bidden, op dat 't Gode zoo veel te eerder zou behagen zyne genade te storten in de zelve, om zoo door haare de[n] als een genade fonteyn t'ontslugten, die alle de leden van 't geheele ligchaam zou bedouwen. 1. Tim. 2-1...

Conclusio

Wel aan dan A. A. overstens, of onderdanen, wie ge zyt wil je aan Gods ryke gaven deelgenooten wezen Leer hier je pligt. vloeyd Gods zegen en genade van d'oversten tot d'onderdanen? Leer dan Ouders.... ~~[illegible]~~...

Leer dan kinderen, en onderdanen....

Dominica 20
Post Pent.
1738 47.
64.

Credidit homo sermoni quem dixit ei Jesus, & ibat.
Jois. 4. v. 50.

Zeer troostelijk is de spreuk van den Propheet Habacuc 3-2. A.A.

Propheta, ibidem Deum orans pro liberatione populi ex captivitate Babylonica, confidit bonitati et misericordia Dei, quam Deus etiam tunc ostendere solet, cum hoes castigat. Hinc aiebat: Heer, wanneer gij vergramd zult zijn, zult gij der barmhertigheid ~~te~~ ~~dagtig~~ indagtig worden.

Het gene de Propheet door deze woorden van gods goedheid en barmhertigheid roemd, re ipsa patuit, cum Deus populum Israel tam miro modo ex captivitate Babylonica liberavit. Eadem hac Dei misericordia innumeris aliis exemplis patuit, quæ omnia ostendunt etiam tunc Deum, cum iratus fuerit, misericordiæ recordari.

Vultisne hujus rei aliqua exempla? allegari posset quod Deus, ob Adami peccatum iratum, misericordiæ recordatus sit in promittendo Messia. Allegari posset quod Deus ob peccata primi mundi iratus, misericordiæ recordatus sit dando 100 annos pœnitentiæ, o delendo mundum universum &c. Hæc et similia allegari possent innumera misericordiæ Dei exempla.

At quid opus est? cum Xus Dnus in terris existens idem illud sæpius probaverit. Et ne longius abeam, exemplo sit hod. Evangelium. Ibidem Xus reprehendens Regulum quasi iratum se exhibet, at misericordiæ

recordarum, probat rei exitus. Primo Xus Regulum increpat dicens: *Ten, zij dat gijlüiden tekenen en wonderheden ziet, zoo gelooft gij niet*. Attamen quum primum ejus misereretur, *Vade, inquit, filius tuus vivit*. Quid porro? *De man geloofde 't woord, 't w: Jesus hem zeide, en ging henen*.

Propositio. Hæc Evangelistæ verba explicabimus, et ad mutuam nostrum instructionem ~~expositionem~~ applicabimus. Attendite

Zékerlijk, en buiten allen twijfel geloofde reeds al de koninglijke hoveling als hij bij den Záligmáker gekomen is, nádemael hij tot den Zaligm. niet zoude gekomen zijn ~~hebben~~, indien hij niet geloofd had, dat hij zijnen zoon genezen konde. Maer nogtans was zijn geloof zeer zwak en onvolmaekt, dewijl hij Xus zelf bod, dat hij wilde afkomen, zijnen zoon genezen. Door welk verzoek hij wel te kennen gaf, dat hij geloofde dat Xus zijnen zoon genezen kon, maer meinde nogtans evenwel dat Xus aen zijn huis maest komen, en 'er tegenwoordig wezen. Hij was nog verre van het geloof van den honderdsten man, die alleen maer vraegde dat Xus een woord zou spreken, en dat zijn knegt wel zou genezen worden.

Nu over dit zijn zwak en zeer onvolmaekt geloof daerover bestraft hem den Zaligm. dicens: *Nisi signa et prodigia videritis, o creditis*. Et ecce statim qui hucusq. tam incredulus, sive tam debilis in fide fuerat, reprehensus *Credidit* (inqt ter.) *et ibat*. Zoodat hij náde berispinge, en bestraffinge des Zaligm. eerst terdeeg geloofde dat de Zaligm. etiam absens filium sanare potuerit. enim ut primum Xus dixit: *Vade filius tuus vivit*, Et addit: *Credidit hoc sermoni*, &c.

At forte dicet quis: Si ad dictum Xti; *Filius tuus vivit* crediderit, Cur ergo servos interrogat, nonne hoc indicat etiam tunc fidem fuisse infirmam?

Resp. 1º. quidam dicunt: verè credidit verum esse q^d Xus dixerat, scil: filium vivere, sed dubitabat an Xus etiam virtute sua, eum sanasset, ita ut tunc etiam adhuc imperfectè crediderit.

2º. Alii, et verisimilius dicunt, q^d pfectè crediderit q^m primum Xus dixit: Filius tuus vivit, nam hoc audito, credidit hoc sermoni... Et ibat, quasi jam nullo modo dubitans. Quod autem, Ev. postea dicat, quod servos interrogaverit qua hora se melius habuisset, dicunt Interpretes o defectu fidei, id illum suscitasse, sed ut se in fide ma ai ma, cfirmaret; neque mirum, nam solent hoes ad ea, qua credunt, confirmanda, congerere raoes n. ales. Sic et hic Regulus &c.
Rectè itaq tunc credidit, et in confirmaoem hujus Ev^ta etiam in fine addit: Credidit ipse et domus ejus tota.

Quid verò credidit? Verum esse sermonem de valetudine filii, quem dixit ei Jesus. Optimè. Credimus hoibs mendacibus, deceptoribus, nam teste Davide, ois hoo mendax. At Jesus veritas e. Ego (inquit) sum via, veritas, et vita. Et de eo Joes: Amen testis fidelis et verus. Quid ni credamus ei? Recta ergo credidit Regulus sermoni Jesu, et rem ita se hbre cperit, sicut crediderat. Interrogavit horam &c. En de vader erkende, dat het de zelve uer was, op dewelke Jesus hem gezeid had: uw zoon is wel te pas. — Ps. 115-11; Jois. 14-6; Apoc. 3-14

Itaq Credidit, Et ibat, (inq Ev. Hac obedientia e probatio externa fidei interioris: nisi enim credidisset o ivisset, sed hasisset in prima sua postulaoe, et ursisset descensum expto Sunamitidis, die bij Eliseus aenhiel, en aendrong dat hij bij haer zoon zoude komen. Zoo leeft de Heer, en zoo leeft uwe ziel (aiebat Elisaeo) ik en zal niet van uw gaen. Sic et similiter, procul dubio fecisset Regulus &c. — 4. Reg. 4-30

Saepius Xus iis, qbs impertiebat sanitatem, fidei exercendae, ac probandae gra, externum imponebat praeceptum. Sic sanans leprosos jubebat eos ire ad sacerdotes; sanans caecum natum, mittebat eum ad aquas Siloe; sanans para=

paralyticum jubebat tollere grabatum suum, et ambulare. Hæc et similia, ~~Xus~~ externa præcepta imponebat Xus iis, quos sanabat, fidei exercendæ gratiâ, quæ fidem sequi debent opera, ut vera esse probetur. Atque ideo et Regulo aiebat: Vade... Credidit... Et ibat.

Nunc forte rogabit quis: quare nunc vocetur hoc, qui ante Regulus? cum textus dicat: Credidit Homo?

R. 1o. Propter fidem. Multa ante de Xto fide dignis testibus audierat, nec tamen verè crediderat, quod ex Xti reprehensione manifestum est; hoc verò hominem ratione præditum dedecet: quæ enim fide dignis testibus audimus, rationabiliter credimus, etiamsi non videamus oculis. At nunc demum Xto credidit, adeoque hominem se probet præditum ratione.

2o. Hominem vocat humilitatis et obedientiæ gratiâ. Vade (inquit Xus) Et ibat. Ante volebat Xum sibi obsequi. Descende, Descende, inquiebat. At nunc cedit ut obsequatur Xto. Nimirum imperiosi et superbi solent esse aulici, quasi omnibus superiores, et dii quidam terrestres. Ideoque et Regulus merito vocatur hoc ex humili obedientia, qua Xto obsequebatur, et ibat. Regulus ergo prius superbus, et imperiosus submittit se Xto velut ho[mo] ideoque recte homo dicitur.

Applicatio Habetis A. A. paucis explicationem assumpti textus. Superest ut ex dictis quædam ad mores observemus.

Ac 1mo quidem quod Regulus tunc crediderit cum à Xto reprehensus est. Nota ex correptione profectum! Regulus correptus non irascitur, non obduratur, sed de errore in fide reprehensus quantocius illum emendat.

Videmus hic fructum correptionis. Utinam imitemur! Exemplum sapientis hoc ponit Salomon: Bestraf den wijzen en hij zal u beminnen. Item: Een man die wijs

Prov. 9-8. is, wel onderregt is, zal niet morren als hij berispt word

Eccli. 10. Talis hoc erat Regulus Ex. &c.

Quam optandum esset, ut nos correpti exemplo Reguli

proficeremus?

At, eheu! nihil magis aures abhorrent quam correptionem. Quam difficile invenitur, qui reprehendi velit? ubi est ille sapiens, de quo supra, Salomonem testantem, audivimus? Argue Sapientem, et diliget te? O! quam rara avis est ejusmodi sapiens?

Nihil frequentius quam quod veritas odium pariat, et quod increpationis fructus sit atrocissimarum injuriarum moles. Atqui et corripi, (ait Origines) adeo gravis plerumque videtur cruciatus, ut etiam ii, qui religiosi videntur, si forte humana infirmitate in delictum aliquod inciderint, unde corripiantur, indignentur adversus illos, illosque oderint, a quibus corripiuntur.

Atque hoc malum in causa fuit, quod olim a Judaico populo odio haberentur prophetae, et persecutionem ab illo paterentur. Haec fuit causa quae Isaiam secari fecit, quae Zachariam inter templum et altare trucidari fecit, quae omnes prophetas male tractari, et occidi fecit. Unde Christus aibat ad Judaeos: Jerusalem, Jerusalem quae occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. Haec causa fuit, quae Joannem praecursorem trucidari fecit, quae ipsum Dominum in crucem egit, quae omnes ejus apostolos, et discipulos tam male excepit, uti Dominica proxima adhuc audivimus in Evangelio quomodo servi a Rege missi excepti sint.

Neque hodiedum aliter agitur, reprehendere nihil fere aliud est, quam reprehensum irritare, nihilque pronius quam indignissimis quibusvis modis exagitare fidelem veritatis assertorem, et sceleris correptorem.

At vero quam iniquum hoc sit facile colligitur ex ipsa correptionis utilitate, et necessitate. Audi Salomonem. De berisping gedaen aen een verstandigen, die gehoor geeft, is als een gouden oorsieraet, en een blinkende pârel. Prov. 25-12 Jam vero numquid insanum diceremus, qui succenseret ei, a quo inaures aureas, et margaritum fulgens dono acciperet? Jam aurem, inquit Salomon, hoc est aurem nostram corripientis

monita, qd corpori, sunt illa margaritarum, et inauri[um]
ornamenta: Suscipe igitur oblata munera, et gratias age
munifico datori, ik zeg, neem dan in dank de berisping aan.

At inquis: durum et grave est corripi. R/ Ita esse fa-
teor; sed et meminisse oportet quam utile quamquam necessarium
illud sit. An ideo Medico indignaris quod amaram tibi
potionem probeat, quod secet, quod urat, quod cruciet causa
sanitatis? Quanta ergo perversitas sit censere medico animarum?
et exhibita ab eo pharmaca aspernari, eo quod amara sint.

O quam infelices illi, en qualijk beraeden! Audi Salo-
monem: Den man die met hardnekkigheid versmaed den
Prov. 29-1 génen, die hem bestraft, zal een schielijk bederf overko-
men, en daer zal geen herstelling voor hem op volgen.
Exemplo sit Pharao, Saul, Judas, totus populus Israel
qui omnes saepius, sed frustra, moniti, misere perierunt.

Felices e contra illi, qui correpti proficiunt, illi vere
sapientes &c talis erat Regulus &c.... tales et nos esse
debemus.

2do Observ. quod Regulus crediderit, et quam primum
iverit, atque sic fidem suam operibus testatus sit; sic
et nos fidem testari debemus. Fidei opera adjungi debent.
Jac. 2 Fides sine operibus mortua est. Religio munda et imma-
3. culata apud Deum et patrem haec est (inquit Jacobus) Quid?
credere tantum? non! sed operari / visitare pupillos, et viduas
in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc
c. 2. saeculo. Item: Ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum.

Multi bene credunt, sed non ex fide operantur,
immo saepius operibus fidem suam destruunt. Ex operi-
bus judicandi erimus. Ante tribunal Dei, nos compari-
turos docet Paulus, ut recipiat unusquisque non prout cre-
didit, sed prout gessit in corpore suo, sive bonum sive
malum. Ex operibus factis, aut neglectis, ait Christus se ju-
dicaturum in die judicii, Matt. 25.

Fidei ergo jungamus opera. sic Regulus &c...
sic et nos...

Conclusio

Agite A. A. hæc a Regulo Ev. hodie discamus.

Discamus ejus exemplo ex correptione proficere. dicamus cum Davide: Corripiat me justus in misericordia Ps. 140.

Discamus fidem operibus vestari, & complaceamus nobis in fide vera, si sola, dum tempus habemus operemur bonum. &c.

Dominica 21
Post Pent:
1739. 56

1748. In Aalsmeer

Assimilatum ē. Regnum Cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

Matt. 18. v. 23.

Zeer aenmerkens waerdig is de Les, die Paulus ons geeft Col. 3-12. A. A.

Paulus willende aldaer, de Gelovigen aenmaenen om elkanders zwakheden met liefde te dragen, en elkanders misslaegen uit Liefde te vergeeven, stelt hen 't voorbeeldt van Godt zelf voor, om door dit voorbeeldt van Godt, die ons menschen genaedelyk vergeeven heeft, hen op te wekken, om elkanderen te vergeeven. Doet aen 12 zeid Paul als uitverkoornen Gods, heiligen en welbeminden, een inborst van meedoogen, goedertierentheid... verdraegende elkanderen, en vergevende d'een den anderen, zoo iemand eenige klagte tegen een ander mogt hebben, gelyk het de Heer u vergeven heeft, zoo moet gy ook doen.

Met deze Les van Paulus komt heel wel overeen, de Parabel van 't hed. h. Ev. Daer in stelt Jesus ons voor zynen hemelschen Vader, die ons uit louterer genaede en liefde 10000 talenten, i. e. alle onze zonden, quytgescholden heeft, opdat wy dit hemels voorbeeldt van liefde ziende aengezet zouden worden, om ~~aan~~ onsen evenmensch te vergeven dat wyn eggen dat hy tegen ons heeft bedreven, ~~hebben~~

Ja, tot deze broederlyke vergevinge verpligten wy ons

dagelyks als wij volgens de Leere, en 't uitdrukkelyk
gebod van Jesus dagelyks bidden: Vergeef ons onze
schulden, gelyk wy &c.

Dit nu breder uit te haelen, is heden onze meining
niet; maer enkel en alleen, zullen wy ons omtrent d'opge-
noomde en eerste woorden, van 't hed. h. Ev. bepaelen
de text zeid: Assimilatum e regnum Cœlorum &c.

Propositio Hæc verba, ad Litteram explicabimus, et Moralia
deducemus **Attendite**

Twe zaken, komen hier in de text in overweging,
1º Wie de koning is daer de text van meld, en
wie des zelfs dienaeren, 2º dat de text zeid dat de koning
met zyne dienaeren wil rekening houden.

Ac. 1mo quidem door de Koning van de parabel word
volgens 't algemeen gevoelen der h. Vaders verstaen, Godt
zelf, en door des zelfs dienaeren, alle menschen.

1º 't is de Heer onze Godt die in d'Openb. van Joes met
dit opschrift in deze eertytel van koning te voorschyn kom
hebbende op zyn kleedt en op zyne dyen geschreven: de
Koning der Koningen, en de Heer der Heeren.

2º 't is deze Godt, die hier als koning te voorschyn kom
van wien, Daniel zeid, dat hy de tijden, en eeuwen, verandert
en de koningryken, der aerde tot anderen doet overgaen;
dat hy d'Alderhoogste is, die d'opperheerschappy voerd
over de koningryken der menschen, dat hy die geeven kan
aen wie 't hem belieft, en dat hy ook d'alderslegsten mens
daer over kan, aenstellen.

3º 't is deze Koning van wien Isaias zeid, dat de hem
zyne throon is, en d'aerde de voetbank zyner voeten.
En om dezen Godt en koning te loven en t'aenbidden wekt
David ons allen op, want, zeid hy, de Heer is een groot
Godt, en een groote koning boven alle goden.

Nu, die groote Godt, van wien, de schrift meermael
als een koning spreekt, word ons ook van daeg als een
koning in 't Ev. voorgebragt.

Drie zaken of leden behalst onze text 1º Wie de re-
koning vorderd, 2º van wie zo ge-
vorderd word, 3º de rekenschap zelfs
die 'er gevorderd word.
En wel 1º al wie zyn geld en goed overlaat aan een
ander om het t'ontvangen, en wederom tot voordeel uit te
geven, en te beleggen
Apoc. 19-16.
heeft regt en magt om van dat bewind naer zyn welgevallen rekening te vorderen.
Dusdanig een Dan. 2-21.
persoon was in ons Ev. die rekening met 4-34
zyne dienaars wilde houden.
zeker geen gemeen persoon of heer
gene koninglyke poveling als voorgaande Zondag,
Ja. 66-1.
maar een groot magtig Koning.
zyne grootheid
Ps. 94-3
blykt uit die groote somme gelds, die hem niet alleen zyne dienaren,
maar alleen een uit den hoop hem schuldig was;
een somme van deeze somme die genoeg zyne voortreffelykheid te kennen geeft
Wat

2o. Wat de knegten of dienaeren van dien grooten en almogenden Koning aenbelangt, deze zyn wy menschen zelfs. Ja zelfs niet op een maer verscheide wyzen zyn wy dienaeren van dien alm. Godt van dien opperheer en Koning

Ac 1o. quidem istius Regis servi sumus uit kragt onzer Schep-pinge, want niemand dan God ons gemaekt en geschaepen heeft. Hinc recte mater Machabaeorum ad filios suos: Hoe ge in myn lighaem voortgekomen zyt, dat weet ik niet: want ik heb u den geest, nog de ziel, nog het leven niet gegeven, en u alle ledemaeren heb ik ook niet aen elkanderen gehegt, maer het is de schepper des werelds, die den mensch in zyne geboorte vormt, en di uitvinden van alle oorsprong is. Hinc et David monet: Weet dat Godt zelf de Heer is, hy heeft ons gemaekt en niet wy ons zelven. en hierom, om dat Godt ons menschen geschaepen heeft, zoo wilde, en ver-maende Godt eertyds 't volk Israel dat zy hem niet vergeeten en tot di afgoden lopen zouden, maer hem als getrouwe dienaeren van hunnen Schepper getrouwelyk dienen zouden. Denk hierop ô Jacob en Israel, zeide Godt, want gy zyt myn dienaer, ik ben 't die ü geschaepen heb, gy zyt myn dienstknegt ô Israel vergeet my tog niet. en dus is 't ook dat wy alle uit kragte van onze Scheppinge dienaeren van dien grooten Koning zyn, van wiens hand wy voordtkomen, in wien wy leven, ons roeren en 't wezen hebben

2. Mach. 7-22

Ps. 99-3

Isa 44-21

2o. Zyn wy nu dienaeren van Godt uit kragte onzer Scheppinge, zoo zyn wy ook ten anderen zyne die-naeren uit hoofde onzer Verlossinge. Alle waeren wy door Adam slaeven en dienaeren geworden van den duvel. en hier uit heeft een Godt=mensch ons verlost en gered. Even aleens gelyk eertyds Moyses 't volke Gods verloste uit de druk en slavernye van Egypten, zoo heeft ook die groote Godt en magtige Koning ons verlost uit de dwinglandye en slavernye des duivels. Van deze ver-lossinge seid Paulus: Gy zyt gekogt voor een grooten prys 1. Cor. 6-20

En w dese prijs onzer verlossinge is drukt Petrus ons duidelyk uit, als hy zeid: Weet dat gy niet door vergankelyke dingen, door zilver of goudt verlost zyt, maer door het dierbaer bloedt van Xus, als van het onbevlekt en zuiver Lam.

1. Pet. 1-18.

Zyn wy dan door Godt gekogt, en is zyn bloedt de prys ~~[illegible]~~ onzer verlossinge, wie ziet dan niet dat wij behalve de scheppinge ook daerenboven, uit kragte onzer verlossinge dienaeren zijn van Godt onzen koning. Al 't hans zoo begreept 't d'Apostel, en daerom zeide hy ook tot de Corinth: dat zij haer eigen zelven niet toebehoorden, en tot de Ro: sive vivimus, sive morimur Dni sumus

1. Cor. 6-19.
Rom. 14-8

3º. Niet alleen uit kragt onzer scheppinge, niet alleen uit kragte onzer verlossinge, maer ook ten derde (ik spreeke nu van Xtenen, die aen de h. zaeken deelagtig worden) zoo zyn wij gods dienaeren, uit kragte onzer heiligmaekinge. Van deze heiligmaekinge zeid Paulus: Godt heeft ons niet naer de werken der regtvaerdigheid, die wy gedaen hadden, maer naer zyne barmhertigheid zalig gemaekt door het bad der wedergeboorte en der vernieuwinge van den h. Geest, dew. hy rykelyk over ons heeft uitgestort door J. C. onzen zaligmaker. En dus is 't dan, dat deze heiligmaekinge of twede geboorte ons wederom op nieuw doet worden dienaers van den grooten en Alm. Koning. (En inderdaer, als de geest ons door 't doopzel als door de poort brengt in den wyngaert van de kerke van Xus, zoo brengt hy ons daer, op dat wij als dienaeren in de wyngaert zouden werken, gelyk de Heer Xus ons af maelt in de parabel by Matt 20.

Tit. 3-5.

En zoo zyn we dan uit 3 hoofden dienaeren van den Koning van 't hed. h. Ev. (repete)

Dit alles drukt d. h. Chrijs. uit met te zeggen:

hom. 65 in Matt.

1 Hy heeft ons geschaepen, als wi en nog niet en waeren, en zelfs al wat we met ogen aenschouwen, heeft hy t'onzen wille gemaekt,

2 Wanneer nu Adam (zeit die Leeraer) ondankbaer de

aen zynen weldoenden, uit het paradys verdrèven wierd
heeft godt ook zelfs zynen zoon, tot d'overtreders gezonden
den hemel heeft hy voor hen geopend, het paradys heeft hy
voor hen ontslooten, en ondankbaere vyanden, heeft hy
kinderen doen worden

3. Ja, hy heeft ons gegeeven, zeit hy nog al, zyn doopsel
tot vergèvinge der zonden, hy heeft ons getrokken uit de
straffe, hy heeft ons gestelt tot erfgenaemen van zyn ryk
en oneindege goederen beloofd aen die waerlyk zouden gelooven
want tot onderpand, en verzekeringe hy ons de hand geboden
en zynen geest gestort heeft in onze herten.

En dus bevestigt de h. Chrysost. onze scheppinge, onze
verlossinge en onze heiligmaekinge, waerdoor we dienaers
zyn van dien grooten Koning van 't hed. h. Ev. (NB et S. Chrys. omittenda)

2. dio Nu van dezen Koning, die godt zelfs is, en
van des zelfs dienaeren, bestaen van ons menschen, daer
van zeit de Heere Xus, dat de Koning rekening met zyne
dienaers wilde houden, Assimilatum e regnum calorum &

1° is van deze rekeninge, die wy menschen alle, wie w'ook
zyn, aen godt onzen opperkoning eens zullen moeten geeven,
dat de Heere Xus elders meermaelen, als ook Paulus
zyne Apostel gesproken hebben.

1° is van deze rekeninge dat spreekt de Heere Xus als — Luc. 16.
hy ons voorbrengt de parabel of gelykenisse van dien on-
regtvaerdigen rentmeester, die het goed zyns heeren ver-
quist hebbende word uitgedaegd, Redde rationem villi-
cationis tuæ

Van deze rekeninge spreekt de Heere Xus als hy de ge- — Matt. 25.
lykenisse voorstelde van zekeren man die buiten 's lands
zullende gaen reizen, zyne dienstknegten riep en hen zyne
goederen in hande stelde om'er op zyne wederkomste
rekening van te eischen

Ja, van deze rekeninge spreekt de Heere Xus zoo duidelyk, en zeit dat 't zoo streng'er mede toe zal gaen, dat — Matt. 12-36.
w'in dien dag des oordeels ook rekenschap zullen moeten geeven van 't minste ydel woordtjen dat wy zullen gesproken hebben

Heb. 9-27
2. Cor. 5-10.

Nu gelyk onze Heiland, zoo is 't ook dat de groote Apostel Paulus meermaelen van deze rekening gesproken heeft. Statutum est hominibus semel mori, et post hoc judicium. Item, omnes stabimus ante tribunal Xti, ut recipiat unusquisque et alibi saepius. En dus sprekende zoo ist als of d' Apostel de taal van 't hed. h. Ev. ontleende, dat de Koning met zyne dienaeren rekening wil houden.

Luke. 12-14.

In waerlyk al van veele, verscheide, ja bykans ontelbare zacken zal een mensch aen Godt zynen Koning rekening moeten geeven. Godt zal alles (ait Lucas) wat 'er geschied alle misslaegen, en 't goede zoowel als 't quaede, voor 't oordeel brengen. Omnes stabimus (ait Paul.) opdat een ygelyk ontfange, naer het gene hy in zyn lighaem gedaen heeft, het zy dan goedt of quaedt. Ik zeg u (ait Jesus) dat de menschen in den dag des oordeels rekenschap zullen geven van yder ydel woord, het welk zy zullen gesproken hebben. Vervolgens niets is 'er, tot 't minste dingetje toe, of wy zullen 'er rekenschap van moeten geven.

Dog om nu maer te blyven by de parabel van ons h. Ev., rekening zullen wy ook in 't bezonderheid moeten geven van de schulden die wy by onzen Koning gemaekt hebben, te weten van onze zonden, die wy bedreven hebben: want immers wat zyn die schulden, daer de gelykenis van spreekt, anders als onze zonden? wat zyn die anders als die schulden, daer Jesus ons dagelyks om heeft leeren bidden: Dimitte nobis debita nostra? En van die schulden, ik zeg, van onze zonden, die als onze grootste en zwaerste schuld, als een schuld van 10000 ponden gerekend word, zullen wy tot 't minste toe moeten rekening geeven, groote en klyne zonden zal de Koning in de vierschaer van zyne regtvaerdigheid overwegen, verborge en openbaere zonden zal hy doorsnuffelen, zoo de in de vroege tydes en jongere jaeren bedreven zyn en bykans als vergeeten zijn, als die in laetere jaeren gedaen zyn, zal hy in onderzoek neemen, met een woord, geen een zonde bedryft de mensch, met gedagten, woorden of werken of Godt zal ze hem voor ogen leggen, Godt zal alles # Ende

ait Lucas 12. alle misslagen voor 't oordeel brengen

in wanneer dog zullen wy deze rekening moeten geeven?
B. Die, die rekening zal ijder een in 't bez. onder oordeel moeten doen terstont naer zyne doodt, want gelyk paulus wel uitdrukkelyk zeid: Statutum e. obs hobs semel mori et post hoc judicium. 2. deze rekening zullen wi al te zaemen eens moeten geeven in 't algemeen oordeel ten jongsten dage, van w. rekening d. Ev. Matt. zeid dat de zoon des menschen zal komen in heerlykheid met alle zyne engelen en dat hy zal zetten op den zetel zyner heerlykheid, en alle volkeren zullen voor hem vergaederen, en hy zal ze van elkanderen scheiden gelyk de harder de schaepen van de bokken & — Matt. 25-33.

3. Ja die rekening zal niet alleen geschieden naer een yders doodt in 't bezonder oordeel, niet alleen ten jongsten dage in 't algemeen oordeel, maer ook zelfs van heden af begint die koning al met ons te rekenen ‖ daer doet godt als hy ons eens in 't gemoedt tast, onze zonden en zyne regtvaerdige straffen voor oogen stelt & zoo zoo daegde Godt al in den beginne des wereld een Adam voor zyne vierschaer, als hy tot Adam zeide: Adam ubi es? quis tibi dixit te nudum, nisi quod comederis & zoo riep godt eenen David, door zynen Nathan, ter rekeninge, zoo de Ninivieten, door een Jonas & en zoo roept hy ons ter rekeninge wanneer zyne bedienaers der kerke onze zonden en misslagen bestraffen, en ons tot verbeteringe zoeken te brengen X. 2. zoo roept hy ons ter rekeninge door rampen onheilen, droefheden en allerley bezoekingen, die hy ons laet overkomen (zo Antiochus, door te vergeefs, zo den verloren zoon met voordeel) en dit geeft de Heer Xus ons ook niet duister te kennen, als hy zeit 't ryk den hemelen is gelyk een koning die rekening met zyne dienaeren wel houden, hy zeit niet die rekening zal houden, maer die rekening wel houden, te kennen gevende hoe Godt die groote en magtige koning zijn vierschaer reeds van nu af aen in dit leven meenigmael al aenregt. Quis? recte dicit Xus Dnus: Assimulatum e. & Transeamus ad Mores.

‖ gelyk de parabel van 't Ev. zelf schynt aan te wyzen, en de Heere Chs niet duister te kennen geeft & vide infr. daer en boven. zo Gen. 3-9... word de koning gezegt toen rekening te houden doen 'er nog kans was om de zelve goed te maken, doen de knegt hem nog kon verbidden en deerhalven zeer dit ook nog, behalven het bezonder en algemeen oordeel, op ene bezondere rekening heer in dit leven wanneer godt nog kan verbeden worden. Vraagd temand: wel hoe, of op wat wyze houd Godt hier met ons rekening? R. 3

X ons ter vierschare in 't Sacr. van penit. met een Paulus uitnodigende, en zeggende: Wy bedienen het gezantschap van Chs, als of Godt door ons vermaande. Wy bidden u van Chs wegen & 2. Cor. 5-20

A(3mo quidem observare possumus dat, is Godt onze Koning en wy zyne dienaeren, wy ons ook als waere en trouwe dienaers moeten quyten.

T is geen kleyn geluk dienaers te wezen, van den Koning der Koningen. ô! dit was de grootste roem, van d'apostelen dat zy Gods dienaeren waeren, dit stelden zij als hunnen eernaem boven, en in 't begin hunner brieven, die zy aen de gelovigen geschreven hebben. Hier door vermaenden zy de gelovigen, hoe zy niet moesten roemen op goederen of rykdommen, niet op verstand, of begaeftheid, niet op staet of afkomste, maer hier in dat zy dienaeren waeren van godt, die ons geschaepen, verlost, en heilig gemaekt heeft.

Dog ijdel zou 't wezen op dieneernaem van dienaers en dienaeressen Gods te roemen, zoo w' ook niet als trouwe dienaers onzen dienst voltrokken.

Nu de dienst, dien wi aen godt onzen Koning schuldig zyn, die moet bestaen 1 in een opregt, vroom, christelyk leven, te lyden. zoo besloot vader Zacharias uit

Luc. 1-74. 't weldaet onzer verlossinge dat wy verpligt zyn godt te moeten dienen, te wezen zonder vreeze, in heilighe[id] en geregtigheid voor zyn aenschyn, alle onze dagen. zoo besluit ook paulus dat wy verschuldigd zyn, vrygemaekt

Rom 6-18 zynde van de zonden, zyt gij dienstknegten der regtvaerdigheid geworden &c 2 onze dienst die moet bestaen, met te versmaeden, en kleyn te agten, al wat de wereld groot agt, en waerdeerd, volgens dat Joes zeid Filioli

1. Jo. 2. ô diligamus mundum &c met paulus moeten wy tragten

Gal. 6. te kunnen zeggen. Mihi mundus crucifixus est ego mundo si ô tam perfecte, saltem aliquatenus, et quasi à longe id pauli, exple canemur oportet. 3 Demum, zoo moeten wy onzen Godt eenen waeren dienst bewyzen, met ten einde toe getrouw in zynen dienst te blyven. 't is niet genoeg dat men al een tydt lang godt gediend heeft, dat men al een tydt lang de zonden gelaeten, de deugd beoeffend heeft maer wy moeten daer in volharden. Godt heeft ons in de wyngaerde van zyne kerken niet gehuerd om maer een

een deel van den dag, maer om den geheelen dag van 62
ons leven, tot den avond toe als trouwe knegten te
arbeiden. Dit vermaent ons den H. Geest: kamp voor Luk. 4-33
de geregtigheid tot de doodt toe. Item: Wees getrouw Apoc. 2-10
tot de doodt toe.

Igitur, zullen wij waerein dienaeren van dien grooten
Koning wezen, zullen wij met reden daerop roemen, zoo
moeten wij &c

2do Als wij aenmerken dat Godt onze Koning
met ons zijne dienaeren rekening wil houden, een
rekening die hy dikwels hier al begindt, en in d'eeuwigheid
zal geslooten worden, zoo moeten wij daer uit leeren, om
zigtig zijn in allen onzen handel in wandel, wetende
dat 'er niets zoo verborgen is of 't zal eens te voorschijn
moeten komen &c wij mogen hier de menschen wat blauwe
blommetjes verkoopen, of doekjes voor d'ogen binden &c
maer de tijdt zal komen dat dat niet meer zal gelden
de tijdt zal komen dat wij tot den minsten penning toe
rekening zullen moeten geeven. Vervolgens hoe om=
zigtig moeten wij dan niet wezen, niet alleen in woorden
en werken, maer zelfs ook in gedagten en begeerten des
herten &c?

Ten anderen zal Godt zijne strenge vierschaer
na de doodt inspannen, zoo moet ons dit leeren reeds
in dit leven ons eigen zelven ter vierschaer van ons gemoed
en gewisse uit te daagen. Zoo zoo deed wel eer een
Paulus, die alhoewel hy ook zelf zig niet bewust en vond zig daerom niet
en zoo wil hij ook dat wij ons zullen doen, en de reden gerust in stelde.
is omdat, gelijk hy zeit: Indien wij ons zelven oordeelden
zoo zouden wij niet geoordeelt i.e. veroordeelt worden 1. Cor. 11-31
zoo zoo deed, en vermaende met zyn voorbeeldt de h.
Aug.s zijn volk. Alle uren, zei die leeraer, en alle
ogenblikken door grondelk mijn gemoed, als ik maer
overweeg wat zwaere last my is opgelegt, en dat ik daer
van eens rekening zal moeten geeven.

En zoo zoo moeten wij ook dagelyks, B.v. des avonds
voornaementlyk, ons gemoed doorgronden, en deze vierschaer
aenregten, tot ons zelven moeten wy al te met wys zeggen
zoo Godt my heden uit dit leven haelde, zou ik heden op
dit uer wel aen hem rekening kunnen geven, zou ik heden
in de schaale van Gods regtvaerdigheid leggende wel zwaer
genoeg bevonden worden? zou ik niet wel een schulde-
naer van 10000 ponden bevonden worden? zoo zoo zegh
zouden wy zelf al dikwels ons uit moeten dagen, en ons
zelven oordeelen, opdat wy naemaels met de booze wereld,
niet verdoemd en worden.

Maer zie wat zeid de Wyzeman? in Godt gave! dat
Ecle. 8-11. 't ook in onze dagen maer zoo waer niet was! Omdat
het vonnis tegen den godloozen niet ten eersten geveld word,
zoo is 't dat de kinderen der menschen zonder eenigen schroom
zonden bedryven. Maer daer uit zelf dat de zondaer hon-
derdmael quaed doet, en met langmoedigheid verdragen
word, heb ik begrepen, dat het den genen wel zal gaen
die Godt vreezen, en zyn aenschyn ontzien, maer dat het
den godloozen niet wel zal gaen, en dat zyne dagen
niet lang zullen dueren, want die het aenschyn des Heeren
niet en vreezen zullen verbygaen als een schaduwe

Conclusio. Willen wy, willen wy Xtenen deze bedreigde straf
des Wyzemans vermeiden? zoo laet ons wel toezien
dat 't uitgestelde vonnis geen oorzaek zij van onze
rekeninge al meer en meer te bezwaeren, want hoe
of lang dee Koning zal op den zetel zyner heerlykheid
gezeten zyn, en als hy zal gezeten zyn / aet Aug.
dan zal men hem niet meer kunnen verbidden, &

Dat yder een dan by zyn zelven overwegen of hy
ook nog geen schuldenaer is van Godt voor zyne
voorgaende bedreve zonden, en dit bevindende dat yder
Aen wie, wie is'er die niet al een schuldenaer is? een tragte tydig zyne rekening te effenen, laet wy ons
volgens de vermaeninge van Jesus, by tyds met onse te-
Matt. 5-25 gen party verzoenen, terwyl wy nog met hem op de weg
van dit leven zyn, opdat ons mogelyk onze tegenparty
dien

den regter, niet overgèven, en de regter ons aen de-
dienaeren leveren, en wy in d' eeuwige gevangenisse
geworpen worden, daer wy niet uit zullen komen, tot
dat wy den laesten duit betaelt zullen hebben, en deze
wy noit zullen kunnen betaelen. Laet w' ons, zeg ik,
dan bytyds met onze tegenpartije verzoenen, opdat wy den
regter niet gelèverd ~~worden~~, en van den regter niet ver-
wezen worden: gaet weg van my gy vervloekten, &c
~~Maer~~ opdat wy dus dit droevig vonnis vermeidende daar en tegen
dat gezégend vonnis zúllen mógen ontfangen: venite
Benedicti patris &c

1756.
in primo 3ouro
de 3a. parabola
parte egi 30=
cutus den Ch.
4ader.

Assimilatum ē Regnum Cælorum Hoi Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis

Matt. 18. v. 23.

Dominica 21 à Pentecoste 1741. 58.

Dit is mijn gebodt, dat gij elkanderen lief hebt, gelijk ik u lief gehad heb, zeid de Heiland C. 9. Jois. 15. A. A.

Door deze woorden gebied de Heere Xus niet alleen lief te hebben en te beminnen, die ons beminnen, maer ook die ons haeten en onze vijanden zijn. Gelijk ik u lief gehad heb, zeid Xus, en nog Xus heeft ons lief gehad? als wij nog zondaers en vijanden waeren. zeid Paulus. Rom. 5-8-10

Deze zelfde pligt geeft de H. C., wel kennende onze zwakheid op dit stuk, menigvuldigmael herhaelt. zoo wil hij dat w'onze gift zelfs aen 't outaer zullen Matt. 5-23
laeten staen, en ons eerst met onzen broeder gaen verzoenen. Uitdrukkelijk zeid hij, en gebied hij in 't zelve v. 44
hoofdstuk: Bemind uwe vijanden, doet wel diegenen, die u haeten, en bidt voor de genen die u vervolgen en belasteren en om ons dies te meer op te wekken, zoo voegt hij 'er bij: Opdat gij kinderen zijt van uwen vader, die in den hemel is Ja dat meer is dagelijks heeft hij ons doen bidden: Dimitte... sicut et nos dimittimus. zoodat wij dit gebed biddende eigentlijk en in den grond bidden dat godt zoo met ons wil handelen, gelijk wij met onzen naesten. en of wij door onze verblindheid de kragt van dit gebod en gebed nog niet merkten, zoo voegt de Heere Xus 'er zelfs den zin en uitlegging bij: Indien, zeid hij, gij den menschen hunne Matt. 6-14

misdaeden vergeeft, zoo zal u ook uwe hemelsche Vader
uwe zonden vergeven. Maer indien gij den menschen niet en
vergeeft, zoo zal u ook uw Vader uwe zonden niet vergeven.
Want met de maete, waer mede gij meet, zal u weder
Luc 6-38 gemeeten worden, zeid hij bij Luc. 6. die geen barmhertig
heid gedaen heeft (zeid Jac.) zal ook oordeel zonder
Jac. 2-13 barmhertigheid ontfangen.

Dit alles komt wonder wel over een met de parabel
of gelijkenisse van ons hed. h. Ev., in dewelke de H. C. een man
invoert, die aen zijnen heere 10000 talenten schuldig was,
van dewelke hij genadelijk quijtschelding gekregen heeft,
welke knegt naderhand zijnen medeknegt over 100 pen
ningen aendoet, dien zelven zeer straffelijk handelde tot
dat hij alles betaelde. En dan besluiten past de H. C. het
gezeiden toe op d'onbermhertigen en wraekgierigen, en
zeid: Sic & Pater meus cælestis faciet vobis &c.

Propositio 't is de meining nu juijst niet dit verder uit te baelen
wij willen dit nu verder aen uwe bedenkinge overlaeten
Wij zullen ons maer alleen omtrent onzen text bepae
len. Assimilatum e regnum Cælorum homini regi zeid d'Ev.
qui voluit rationem ponere cum servis suis. Hæc ver
ba dum expendimus, Attendite

Drie zaken zijn'er zonderlingen in den text op te
merken. 1mo wie het is die rekening wil houden, naem.
de koning 2do met wie hij rekening wil houden, naem. zijne
dienaeren. 3tio Het rekening houden zelfs.

1mo Wat aenbelangt de persoon die rekening hou
den zal, ons geloofsbegrijp spreekt van den Zoone Gods
Ascendit &c. Inde venturus e judicare vivos & mortuos
Matt. 26-64 Xus zeide hier van: Ik zeg U, gij zult den zoone des
menschen eens zien zitten aen de regterhand der kragte
Rom. 14-10 gods, en komen op de wolken des hemels. Des Paulus
Wij zullen alle staen voor den regterstoel van Xus.
zoo dan A. A. de Zoone Gods zal met zijn ligchaem oog
Jois. 5-22 zienlijk nederdallen om te oordeelen. Neq. enim pater judicat
uddecensis quemquam

quemquam; sed omne judicium dedit Filio. i.e. 't is de Zoon die zig vertoonen zal uitwendig als Regter, hoewel de Vader en de H. Geest ook inwendig zullen oordeelen, ten eten door den Zoon Die ons de Godlijke wetten heeft voorgeschreven, die zal ons ook volgens de zelve oordelen.

Hij word genoemd een Koning. 't voorens wilde hij geen Koning zijn. Als Jesus verstaen had, dat zij komen zouden om hem Koning te maeken, zoo vlugte hij wederom alleen op den berg. Maer hier is hij een Koning. Dit geeft hij te kennen: Cum potestate magna & majestate Joes. 6-35 Luc. 23-
'tz eigendommen van een Koning Magt & Heerlykheid
1° De magt der Koningen bestaerd in 't getal hunner dienaeren, of krijgsknegten. Des David om te weeren hoe magtig hij was, liet hij optellen hoe veel weerbaere mannen hij onder zijn gebied had 2 in het verdelgen van zijne vijanden, en na dat die magtiger zijn, is de magt van den Koning, die hen overwint, ook grooter ^ is een magtige ~~is een heerlyke~~ Koning. 1. een magtige Koning. Ontelbaar zijn zyne dienaeren.
Nu onze Koning C. J., van wien in de text ^ Ziet hij komt met duizenden zijner Heiligen, zeid d' Apostel Judas, om 't oordeel aen te rigten tegen een ijder. Ja de heele wereld (zeid de Wijzeman) zal met hem tegen d' uitzinnigen vegten. Alle d' elementen zullen hem dienen, waeter, vuur &c. hoe wel dit niet noodig is, want hij is magtig uit zijn eige natuer, tot onderscheid der aerdsche Koningen H. 34. Sap. 5-23
2 Hij zal komen, vervolgd ibid. d' Apostel Judas, om alle godloozen te bestraffen over alle de werken hunner godloosheid, die zij godloosl ijk bedreven hebben, en over alle smaedwoorden, die de godloze zondaeren tegen Godt gesproken hebben. Alle die vrijgeesten, die met alles plegen te lachen, alle die ontzaggelijke mannen, die nog Godt nog de menschen vreesden, alle die overtreders van de Wet des Heeren, die zoo lang tegen het ligt van de waerheid gestreden hebben, die het jok van d' evangeliesche tugt van hun hals geschud, en in hunne herten gezegd hebben: Ik zal niet dienen, Non serviam, alle die optimmeraars van het verwarde Babel, waer uit zij de regtvaerdigen en Lidmaten van X'us bestreden hebben, die zig plegen ‖ is een magtige Koning in 't verdelgen zijner vijanden. hij

aen te kanten tegen hunne waere overigheid, die de h. Geest gesteld heeft om de Kerke Godts te bestieren, hunne vermaeningen beschimt, en hunne bevelen met voeten getreden hebben. Kortom, hij zal zijne magt toonen met alle die tegenstrevers, al dat gespuijs te stellen tot een voetbank zijner voeten; en daer zal niemand bequaem zijn om zijne magt te wederstaen, of zijn geweld te stuijten. En zoo zal hij als een Koning zijne magt vertoonen.

2o. wat zijne majestyd of heerlijkheid belangt, alle de gelukzaligen, hh. Engelen, Apostelen en alle heiligen zullen staen rondom zijne troon, omringt zal hij weezen van de blinkende wolken. Joannes beschrijft dit in 't wijt en breed Apoc. 19. Ik zag den hemel open (zeid Joannes) en daer verscheen een wit paerd, en die er op zat, wierd genoemd de Getrouwe en de waeragtige, die oordeelt en strijdt met regtvaerdigheid. Zijne oogen waeren als vlamme vuers, en op zijn hoofd veele kroonen, hebbende hij een naem geschreven, die niemand kend dan hij zelf... En de hairlegers die in den hemel zijn, volgden hem op witte paerden, gekleed met wit en zuiver fijn lijnwaet, en uit zijnen mond quam een scherp zwaerd, snijdende van beide kanten, op dat hij de volkeren met het zelve verslaen zoude. Hij zal ze beheerschen met een ijzeren staf... En hij had op zijn kleed en op zijne dije geschreven: de Koning der koningen, en de Heer der heeren. Zie daer de Heere als een Koning, een strijdende koning, een overwinnende koning, een straffende koning. Zoo een hebben wij te verwagten in den laesten dag, die dag van gramschap en ellende.

De Schrift verhaeld Esth. 15. dat de Koninginne Esther voor Assuerus verschijnende, en hem ziende zitten op zijnen troon, besweek, en van haer zelven viel, dat zij van hem aengesproken en getroost eindelijk antwoord gaf, en zeide: Mijn heer ik zag u als een engel Godts en mijn hert wierd ontroerd door de vreze van uwe heerlijkheid. Ging dit zoo met Esther, als zij den Koning Assuerus in zijne luister zag? hoe zal 't daer dan gaen

daer

daer Jesus de Koning der Koningen in zijne luis-
ter, en heerlijkheid zal verschijnen? als hij zal komen
rekening houden?

2do Maer met wie zal Jesus, die groote Koning
rekening houden? de text zeid: met zijne Dienaeren,
te weten met ons menschen: Omnes nos manifestari oportet
ante tribunal Xti. Dienaeren, of om beter te zeggen
slaeven, en lijfeigenen worden wij genoemd van die ont-
zaggelijken Koning, en dat uit 2 hoofden, te weten uit hoof-
den der scheppinge, en der Verlossinge. ~~Uit hoofde van~~
~~de scheppinge zijn we zijne dienaeren, want we geschá~~
~~pen zijn om Godt te dienen.~~ Dat wij zijn hebben wij
door de schepping, dat wij goed zijn hebben wij door de
Verlossing. En hierdoor zijn wi aen hem nog meer verbon-
den als d'Engelen. Nec angelos apprehendit &c.

Hij zal dan in 't oordeel treden met zijne dienaeren,
met die hij tot zijnen dienst geschapen, en met die hij
wijgekogt heeft, en de zijnen moeten zijn.

Een slaef moet alles doen voor zijnen heer, daerom werkt
hij, daerom leeft hij. des laeten d'ongeloovigen ~~hun~~ zig
voorstaen, dat zij meester zijn over der slaeven leven,
en dooden ze op 't minste quaed dat zij maer bedrijven.

Nu A. A. Niemand van ons (zeid Paú) leeft voor zig zelven,... wij behooren de Heere toe. Item: Xtus is voor alle gestorven, opdat de genen die leven, niet meer voor zig zelven leven, maer voor die genen, die voor hen ge-storven is. Terwijl wij hier dan leven, moeten wij voor Xtus leven. Rom. 14 2. Cor. 5.

Ach! B. hoe moet dit ons niet voor ons doen zien?
Wij hebben groote reden gehad dat wij in ons Doopzel
hebben afgezwooren den duivel &c. Maer wat moeten
wij niet bezorgd zijn, om dat na te komen? 't is wel een
groot geluk Xtenen te zijn, ~~zijne~~ slaeven of dienaeren van Xtus
genoemd te worden; maer dan zal 't ons des t'ongeluk-
kiger zijn, die geweest te zijn, en ons als zoodanigen niet

gequetst te hebben. Deze godlijke Koning maeckt nu wel veel werk van ons. Quoad corpus, in ipso vivimus, movemur et sumus. Quoad aam ipse in nobis operatur velle et perficere pro bona sua voluntate; hij bemind ons als d'Appel van zijn oog; hij belast zijne engelen ons te bewaeren; hij overlommerd ons met zijne godlijke genade, hij voed ons met het brood van zijn h. Woord, hij onthaeld ons met zijn h. Vlees & bloed &c. waer, waer vind men iet diergelijks?

Maer A. A. weet ook dat wij deze zorg, liefde, en bekommernisse zoodaenig moeten beantwoorden, dat 't gene hij voor ons doet om ons te bewaeren, wij voor hem moeten doen om hem te believen, en getrouw te dienen.

Ach! wat zullen die dan te verwagten hebben, die der zoo wijnig werk van maken? Waer is die zorg en bekommernisse onder de Xtenen? Goede Soldaeten, en trouwe dienaeren hebben hunne gedagten vol van hunnen Oversten tragten hem getrouw te dienen, spreken daer van, helpen elkander, geven elkander raad, moed, en troost als hem daer omtrent moeijelijkheid opdoet. Maer gaet eens bij de die den naem hebben van dienaeren van K[illegible] begint eens te spreken, van dingen die zijnen dienst aengaen, zij zullen u uitlachen, & bespotten.

Ongelukkige gesteltenis! wat zal daer eens op volgen? Quantum in deliciis fuit, tt date ei tormentum & luctus. Hij zal ze voor zijne vijanden verklaeren die hij hier zijne dienaeren gemaeckt had. 't Lam zal voor hem in een leeuw veranderd zijn, de Vader in een wraeknemenden Vorst, zij zullen zig zoeken te verbergen in de hoolen en steenrotzen, maer 't zal al te vergeefs zijn dat zij zullen uitroepen: valt op ons, en
Apoc. 6. 16. verbergt ons voor het aensebijn des genen die op den troon zit, en voor de gramschap des Lams: zijne gramschap zal des te grooter zijn, hoe zijne goedheid des te grooter is geweest: hij heeft zig hier laeten slaen &c. maer een moeder smijt haer kind in 't vuer. Xus ons gebaerd met

mer smert, en pijn aen 't kruijs, maer de godloozen smijt hij in de helsche vlamme. Wat een verandering, wat een gramschap!

Zoo dan C. J. die godlijke Koning zal met ons zijne dienaeren rekening houden, als hij ten oordeel zal verschijnen.

3tio. Het oordeel word genoemd Rekening houden, omdat hetnier zal gedaen worden als op een nauwkeurig onderzoek van alle onze gedagten, woorden, & werken. Godt zal alles wat 'er geschied, zeid d' Eccles, alle misslaegen, en 't goede zoo wel als 't quaede voor 't oordeel bringen. Eccle. 12-14
Oes stabimus ante tribunal Xti opdat een ijder ontfange na het geene hij in zijn ligsaem gedaen heeft. 2. Cor. 5-10
Ik zegu (zeid Xus) dat de menschen in den dag des oordeels rekenschap zullen geven van ijder ijdel woord tw zij zullen gesproken hebben. Matt. 12-36.

2. De tijdt wanneer deze rekening zal geschieden, is de dag des oordeels, voor ijder in 't bezonder na ijders dood volgens dat Paulus zeid: Statutum e oibs hoibs sl mori post hoc judicium, en voor alle te zaemen ten jongsten dagen, volgens dat d' Ev. Matt. zeid: Als de zoon des menschen zal komen in zijne heerlijkheid .... dan zullen alle volkeren voor hem vergaderd worden &c. He. 9-27 / Matt. 25-31 ...

3. Wanneer die dag van rekening voor ijder in 't bezonder, of voor alle in 't gemeen wezen zal is onzeker. Niemand weet (zeid Xus) van dien dag of ure, zelfs niet d' engelen in den hemel, nog de zoon, dan alleen de Vader, Ziet dan toe, waekt en bidt: omdat gij niet en weet wanneer de tijdt zal wezen. Mar. 13-32
Niemand weet van dien dag of uere, zelfs niet de Zoon, zeid Xus, scilicet ut Legatus à Patre missus, qui facere potérat aliud qm quod mandatum erat à Patre: ita ut recte dicatur Nescire quod ei à Patre mandatum o fuerat ut declararet. dicitur Xus Nescire, uti Confessarius nescit quae scit ex sola confessione pœnitentis &c.

4. Hoe deze Rekening zal toegaen, zeid Joes: Ik zag de dooden, groot en klijn, voor den troon staen, en de boeken wierden geopend: ook wierd 'er een ander boek Apoc. 20

geöpend, zijnde het boek des levens; en de dooden wierden
geoordeeld uit het geene in de boeken geschreven stond volgens
hunne werken. Deze boeken zijn de Conscientien. Nu
zijn die boeken geslooten, zelfs ook voor die genen, die ze
moesten weeten, deels uit onwetenheid, uit sloffigheid,
of ook uit wederhoudenheid; maer dan zullen die boeken
geöpend worden, voor de heele wereld. Het boek des
levens is volgens Beda de H. Schriftuer, dat zijn de
wetten, daer tegens zullen onze werken ondersogt wor-
den. ach! 't zal de gewoonte niet zijn van een Land,
de zwakheid der Natuere, de meenigte der genen die

N.B. vide Serm. Dom. 8. 1744.

zoo en zoo wel doen enz: daer men na geoordeeld zal
worden; maer 't boek des levens, de h. Schriftuer, daer
na zal de rekening geschieden. Het woord dat ik ge-
sproken heb, zal hem oordelen in den laesten dag.

Joa. 12. 48

Conclusio

Zie daer dan A.A. Wie de koning is, daer de
text van zeid, dat hij rekening met zijne dienaeren
wilde houden.

C. J. is die Koning, die op zijn kleedt, en dije ge-
schreven heeft: d: Koning der koningen, en de Heer
der Heeren. &c.

Wij zijn de dienaeren van dezen Koning, zoo door
de scheppinge, als door de Verlossinge &c.

Met ons, ons zijne dienaeren zal hij rekening
houden &c.

O! laet ons dan bij tijds arbeiden om onze gebreken te vermin-
deren, en de deugden te vermeerderen.

Dit is de pligt ook van de vroomsten, en deugdzaemsten
zelfs. Immers de 5 wijze Maegden hoewel zij oleij had-
den in haere lampen, hoewel zij daerom wijze en voorzig-
tige Maegden genoemd worden, egter nogtans waeren zij be-
dugt voor haer zelven, en daerom zeiden z' ook tot haere
mede maegden: Ne forte non sufficiat &c. En zoo is 't met alle
hh. heiligen, hoe vol dat haere vaeten ook zijn, zij vreezen
altijd nog te kort te schieten. Wat had Job al geen oliej,
hij die het oog was geweest der blinden, de voet der kreupelen,
hij die alle zwarigheid doorstaen had, en egter nogtans
zoo zeid hij tot godt: Si mane me quaesieris non subsistam.

Sicut David: Waerom (vraegt David) zal ik vreezen in
in den quaeden dag, tenweten, in d'uere des doods, of in den
dag des oordeels? O! de misdaed mijner Sielen, antwoort
hij zig zelven, zal mij omvangen, i.e. d'ongeregtigheid
van mijnen handel & wandel, die zal mij dan van alle kan-
ten benauwen, dat is 't, daer ik voor te vreezen heb. Ps. 48. 6
Hinc orabat: Confige timore tuo carnes meas, a judiciis e-
nim tuis timui. Ps. 118. Adde Paulum, qui ipse verebatur

Assimilatum ē &—

Dom. 21.
1751.62.

Assimilatum est regnum cælorum hoi regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Dominica 23 Pentecostes 1751.62.

Matt. 18. v. 24.

~~De koninglyke bruiloft is zoo als 't nu veranderd in een rekenkamer~~ Voor 14 dagen vergeleek de Heiland
het Rijk der Hemelen bij enen Koning die een bruiloft voor zijnen Zone had aangeregt. Van daag word
't ons voorgesteld onder de gelijkenisse van eenen Koning, die rekening met zijne dienaars wilde houden. Zodat de koninglijke bruiloft nu in een rekenkamer veranderd is.
Even voor deze gelijkenis had de Zaligm. Petrus
onderregt hoe hij zig moest gedragen ten opzigt van
zijnen broeder, die tegen hem zondigde. En verder
gevraagd zijnde van dien Apostel hoe menigmaal
hij het zijnen broeder, tegen hem zondigenden, moest
vergeven? Tot zevenmaal toe? zo antwoordde hem
de Heer daar op, dat hij het moest doen, niet alleen
tot zevenmaal, maar tot zeventigmaal zevenmaal
i.e. altijd, en zo dikmaals als hij misdaan heeft.
Maar omdat dit gebod zeer moeijlijk valt aan de
bedorve nature, en nogtans een van de nootzake-
lijkste is om zalig te worden, zo heeft de Heiland
zijne discipelen, en ons alte zamen, door ene krag-
tige beweegreden, daartoe willen aanmanen met de
gelijkenisse van ons hed. h. Ev. ene gelijkenis die
niet zonder reden van den h. Aug. zeer schrikke-
lijk word genoemd.
Het einde dan en doelwit van deze gelijkenisse
is ons te leren hoe geern d'ene mensch den anderen
moest vergeven 100 penningen, i.e. de kleine en ge-
ringe misdaden of verongelijkingen, die den enen
van den anderen zomtijds worden aangedaan; daar
wij zien en ondervinden, hoe genadig en barmher-
tig Godt zelf is in 't vergeven van 10000 ponden
i.e. van onze zonden, tegen hem begaan, die over
groot en menigvuldig zijn. Weshalven hij de gelij-
kenis besluit zeggende: Sic et pater meus &c.
Zo wilde de Heer ons dan doen schrikken voor
ene nauwe en strenge rekening, en voor een oordeel
zonder barmhertigheid zo wij onzen broeder niet

barmhertig zijn.

Om dit oordeel en des zelfs verzaak des te vlijtiger te ontwijken zo laat ons van daag met aandagt eens betrachten de rekening die wij eens zullen moeten doen.

Ten dien einde zullen wij den text: Assimilatum ē &c.

Propositio mer U. A. nader overwegen. Attendite

Assimilatum ē &c. Chs wil zeggen, dat er iet zulks geschied in zijne kerke, als of een koning met zijne dienaars rekening wilde houden.

Zodan 1º de koning

2º de Dienaars

3º de rekening zelf moeten aangemerkt worden, En 1º de koning. Voor veertien dagen was de koning in de gelijkenisse van het bruilofts maal godt de Vader, de koning aller koningen, en de Heer der heeren, die magt heeft boven al wat er is in hemel en op aarde. En dus zou men ook vandaag in de gelijkenisse door den koning kunnen verstaan godt ~~den koning~~. de hemelsche Vader.

dog veel eigender schijnt het dat wij hier ter plaatse voor den koning nemen Chs onzen heiland, wien de

Joïs. 5-22. Vader alle oordeel heeft gegeven, mits de Vader volgens 's heilands betuiging niemand oordeeld. Van hem belijden wij ook dagelijks in het geloofs begrijp, dat hij zal komen oordelen levenden, en doden.

Hij is koning, zo als hij voor Pilatus staande heeft beleden in eene omstandigheid, wanneer hij niet min als koning scheen te weren, maar stond als een misdadige om van Pilatus gevonnist en veroordeelt te worden. En nogtans was hij waarlijk koning, 't zij wij hem als godt, 't zij wij hem als mensch aanmerken.

1. Voor zo veel hij godt is van eene nature en weren met den Vader, zo heeft hij ook de zelve waardigheid, magt, en heerschappije, die de Vader heeft, en dien volgens is hij van natuurswegen d'opperheer van hemel en aarde, en die koning, van wien alle koningen hunne magt en koningrijke ontfangen, waarom ook van hem als zijnde d'eeuwige wijsheid geschreven

Prov. 8-15.. staat: door mij heerschen de koningen .... 't is door mij dat de Vorsten het gebied voeren.

2. Als mensch is hij ook waarlijk koning, niet alleen van de Joden, uit welkers koninglijken stam

Stam hy in eene regte linie afkomstig was, maar van alle volken en geslagten, over w hij ook als mensch, om de persoonele vereniging zijner menschelijke en godlijke natuure, magt, gebied, en heerschappij heeft gehad van den eersten ogenblik zijner ontfangenisse. Waarom hij ook op zijn kleed, en op zijne dijen geschreven heeft de koning der koningen, en de Heer der heeren. Apoc. 19-16
Het kleed, en de dijen van Chs beteekend zijne menschheid. Zodat Chs niet alleen naar zijne godlijke natuur, maar ook naar de menschelijke koning is.

En wel vooral over zijne kerk en gelovigen, waar van wij hem hooren getuigen: dog ik ben door hem (de Vader) gesteld tot koning over Sion zijnen heiligen berg, en verkundig zijn bevel. Ps. 2-6.

Zijne koninglijke magt, die hem als mensch gegeven is, is twederlei, Uitwendig, en Inwendig.

D'inwendige heeft hij gebruikt en gebruikt hij dagelijks ook hier in deze wereld. D'uitwendige steld hij merendeels uit tot het andere leven.

D'inwendige koninglijke magt oeffend hij hier op de herten door zijne genade. T was door deze magt dat hij de Wijzen uit t Ooste trok tot zijne kribbe; Petrus, Andreas, Jacobus en Joes hun schip, netten, en alles deed verlaten om hem te volgen. T was deze koninglijke magt en heerschappij, die Mattheus uit zijn tolhuis, de Zondares uit hare vuiligheid trok, en nog dagelijks zo menige andere zondaars en zondaressen bekeerd tot boetvaardigheid. (En mogten wy eens onder ons die zelve magt zien oeffenen! wat zouden versteende herten vermorzeld, loome en trage brandende vlytig en vurig worden? Op deze wyze dan toond Jesus zijne inwendige magt, en koningdom.)

Uitwendig zal hij het eens toonen met ons t'oordelen, en naar verdiensten te loonen of te straffen, en wel vooral, wanneer na t laatste oordeel alles, niets uitgezonderd, hem zal onderworpen zijn, behalven den genen, die hem alles onderworpen heeft 1. Cor. 15-26. Heb. 2-8.
en hy vreedzamig zal heerschen over hemel en aarde

2°. Van dezen Koning der Koningen zijn
wij alle dienaars, en dienaressen. En wel volgens een
dubbeld regt zijn wij dus aan hem verknogt.

1. Hij is onze Koning als Godt, en voerd met regt
eene volkome heerschappij over ons als zijnde onze
Schepper, die ons uit niet heeft voortgebragt,* En dus
behoren hem toe, zijn zijne dienaars alle menschen
niemand uitgenomen.

*in wien wij leeven, ons roeren, en het wezen hebben.

2. Maar bovendien heeft hij ook een bezonder regt
en eigendom over ons verkregen, met ons te verlossen
en door zijn dierbaar bloed vrij te kopen. Dit regt
en eigendom doet d'Apostel de Corint: en in hen alle
Christenen wel aanmerken, als hij hen dus schrijft
1. Cor. 6-20. Gij zijt uws zelfs niet, want gij zijt gekogt voor een
Gal. 3-13. grote prijs. En wie heeft ons gekogt? Chs redemit nos
zegd de h. Paulus, Chs heeft ons verlost, en is uit dien
hoofde met een bezonder regt onze Heer en Meester.
En voor wat voor een prijs heeft hij ons gekogt! Niet
door verganckelijke dingen, door zilver of goud (zegt
1. Pet. 1-18.. Pet.) maar door het dierbaar bloed van Chs, als van
het onbevlekt, en zuiver Lam. Dit is de Heer, die
ons gekogt heeft, en zo groot is de prijs waar voor
hij ons gekogt heeft. Wat reden hebben wy dan niet
om zulk enen Here te dienen? Hoe gelukkig mogen
wy ons niet agten, zulk enen Here toe te behoren!

Maar is 't genoeg op zulk een geluk te roemen?
of dien enkelen naam, en eertytel te voeren van die-
naren en dienaressen van J. C.? Toonen wy ook met
'er daad dat wy dat geluk erkennen, en dien groten
naam verdienen? Zijn wy vlytig om hem te gehoor-
zamen en te dienen gelijk het behoord? Waar zijn 'er
de blyken van? Toonen wy dit met de werken? of
geven die mogelyk te kennen dat wy zyne dienaars
niet willen wezen? Elaas! wat roept het gedrag van
velen niet kragtig uit met die ondankbare burgers
Luc. 19-14. Wy begeeren niet, dat deze over ons zal heerschen
Wat zal dan de naam, en eertytel baten, indien de
daad daarme niet overeenstemd? Daarom indien
wy d'eer en het geluk erkennen, van dienaars te wezen
van dien groten Koning, laat ons het ook tonen met
de

de werken, met deen Koning vlytig en yverig te gehoorzamen en te dienen, wiens Dienaren wy niet alleen zijn, maar ook zyne) Wij zijn dan zijne dienaaren, en ook zijne

Schuldenaren, met dew de Koning eens rekening zal houden. O ja mensch, wie gij zijt, gij zijt een schuldenaar van dezen Koning 1. in hem dankbaarheid te bewijzen voor alle zijne weldaden 2. een schuldenaar wegens 't onderhouden zijner geboden, 3. een schuldenaar wegens de zware straffen voor het versmaden der weldaden, en 't overtreden der geboden.

1. Een ijder, wie het mag wezen, is den Heere ene grote dankbaarheid verschuldigd over ontelbare weldaden, die hij van Gods goedheid ontfangen heeft en nog dagelijks ontfangt.

Wien anders zijn wij verschuldigd ons wezen, 't onderhouden van het zelve, de voorname gaven der nature, de gezondheid des lighaams, de snelheid des verstands, de kragt der memorie, en meer diergelijke gaven van den Schepper? Uit w alle voor ons ontstaan zo vele verpligtingen van dankbaarheid als wij natuurlijke gaven ontfangen hebben. Maar wie is'er van ons, die volkomentlijk hierover zijnen schuld van dankbaarheid betaald? Wie is'er die zomtijds ter deeg overdenkt dat hij alle zijne natuurlijke begaafdheden van Godt ontfangen heeft? Wie stuurd ze tot Godt als hunnen oorsprong? Wie besteed ze alle en altyd voor Godt als den gever, en 't laaste einde van de zelve? O! wat zijn wij mogelijk al grote schuldenaars in dezen opzigte?

Dog deze goederen, hoe groot sot in zig zelve, zijn egter gering in vergelijkinge der geestelijke weldaaden, met dew de Heer ons begenadigd heeft. Dat wij uit d'erfzonde en verdoemenisse getrokken zijn, door den doop, in Chs zijn ingelijft, ledematen geworden zijn, en nog blijven, van zijne enige ware kerke, in de zelve gevoed en versterkt worden door zijn H. Woord, genade, en hh. Sacramenten. Wat zijn deze en zo menigvuldige andere geestelijke goederen, ~~wie~~ verheven onverdiend, en onuitsprekelijke weldaden! En wie is'er van ons die niet moet bekennen, dat hij meer als vele anderen

met die gaven en goederen van den Here es begunstigd!
(Indien dan volgens 't waaragtig zeggen van den h. Schoolleraar Thomas van Aquinas, de minste geestelyke genade een groter goed is als alle de goederen der wereld, wat zullen wy den Here kunnen wedergeven het geen deze zo menigvuldige: zo grote gaven waardig zy?) hoe groot en menigvuldig moest ten minste daarvoor onze dankbaarheid dan ~~niet~~ weezen? En wie is'er die dezen schuld naar behoren voldoet?

2. Daar en boven zijn wij nog schuldig om de gehele wet van Godt te volbrengen; en wie is'er die dit in alle delen getrouwlijk nakomt? hoe velen vallen'er in menige en grove overtredingen tegen die wet Gods? En wij alle || struikelen ~~nog nier~~ in veelen. En wie kan hier omtrent alle zijne gebreken nagaan? hoe menige zijn 'er ons onbekend? hoe groot het getal der gene die wy weten? Zodat wij alle uit dien hoofde grote schuldenaars zijn; en zo wij't niet boeten en voldoen, ook schuldenaars van vele en grote

|| ook zelfs die nog al vroom, en deugdzaam leeven, wij alle

3. Straffen, indiervoegen wij met den Propheet wel teregt tot Godt mogen verzugten: Indien gij Heer de zonden gade slaat, Heer wie zal bestaan? item: treed niet in het regt met uwen dienaar, want geen levend mensch zal voor uw aanschyn geregtvaardigd worden.

Ps. 142 - 2.

3°. Niet te min, wij zijn verzekerd dat de tijd eens komen zal op u die grote Koning, wiens dienaren, wiens schuldenaren wij zijn, eens rekening met ons zal houden.

1. Ja zelfs van in dit leven ondergaan wij al onwetende, of onoplettende deze gewigtige rekening. ijder werk, dat wij doen, of laten, word door een heimelijk oordeel van dien groten Koning goed of quaad gekeurd; in de zelve merkt hij aan niet alleen wat'er geschied, maar ook met wat inzigt en meining het geschied: zodat'er niets ter wereld is van 't gene hem mishaagd, of van 't gene hem eert en behaagd, 't'ú zijn oordeel kan ontsnappen. Dit oordeel kunnen wij met den h. Aug. gevoeglijk een oordeel van onderscheid noemen, om dat de Koning daardoor het goed van 't quade onderscheid, en hoe veel goed of quaad in ijder werk te vinden is. dit word nauwkeurig op de rekening van Gods alwetendheid opgetekend, en zelfs van in dit leven nu en dan ten dele of geheel afgedaan door tijdelijke en geestelijke beloningen, of straffen, naar eisch en

en verdiensten, van ijders bedrijf en handel.

2. Maar na dit oordeel en rèkening zullen'er nog twe andere volgen, het een in't bezonder dat geschied aanstonds na ijders dood. Statutum e oibs hoibs semel mori et post hoc judicium, 't ander in't algemeen dat geschieden zal op 't einde der wereld, in w laaste, of algemene oordeel aan de gehele wereld vertoond zullen worden de rèkeningen die in de bezondere oordèlen zijn gehouden. — Heb. 9-27

Hier van zeide Chs: Als de Zoon des mensche zal kômen in zijne heerlijkheid... dan zullen alle volken voor hem vergâderd worden &c — Matt. 25-33.

a. Niemand, wie hij ook moge wèzen, zal'er vrij van zijn, niemand zal de bezondere of algemene rèkeningen kunnen ontvlugten. 't is een algemène, en onwederroepelijke schikking van eenen onveranderlijken godt, dat wij alle (niemand uitgenomen) moeten verschijnen voor den regterstoel van Chs op dat een ijder ontfange naar het geen hij in zijn lighaam gedaan heeft. Wij alle: koningen, en prinsen, regeerders en regters van landen en stèden, rijken, en armen, grôten en kleinen, met een woord alle niemand uitgenômen, &c — 2. Cor. 5-10

b. Daar zal ik, daar zult gij rèkening moeten doen van alles, ijder van zijne doen en lâten, van zijne ampt en handteringe, van alle pligten en verbinteniffen, van zijnen staat, en conditie, en van al het gène godt ons heeft toevertrouwd. Met een woord alle, en een ijder naar het geen hij in zijn lighaam gedaan heeft.

c. Deze rèkening zal geschieden, niet naar de gewoonte, het zeggen, of doen van de menschen, ook zelf niet van de meeste, maar naar gods h. Woord, 't h. Ev. 't woord dat ik gesprôken heb zal u oordèlen in den laasten dag — Jo: 12-48.

d. Dit alles zal geschieden met de grootste nauwkeurigheid. Niets zal'er verbijgegaan worden. Wat is'er minder als een lèdig of ijdel woord? i.e. 't w zonder noot of zonder voordeel van den sprèker of aanhoorder word voortgebragt? en nogtans verzèkerd ons d'euwige Waarheid zelf, en de regter die ons zal oordèlen, dat de menschen in den dag des oordeels rèkening zullen geven van elk ijdel woord dat zij zullen gesprôken hebben. — Matt. 12-36

Jesus zegd niet, van alle spijtig, korzel, of versmâdelijk woord; hij zegd niet van alle valsch, dubbelzinnig, of bedrieglijk woord, hij zegd niet van alle dertel, wulps of onkuisch woord, maar van alle ijdel woord, 't w in zig niet quaad is, maar egter te vergeefs, zonder rèden gesprôken word. Tot daarvan zegd de heiland zullen de menschen &c

(Gròte Godt! moet men van dee kleyne dingen rèkening ge-
ven, wat zal 't dan zyn van al dee onnutten en verspilden
tyd? Wat zal 't zyn van al het verquiste goed? Wat zal
t zyn van zo vele godlyke insprâken, vermaningen, en
genaden, die wy verstôren hebben? Wat zal 't zyn van zo
vele natuurlyke en bovennatuurlyke gaven en weldaden
die versmaad of misbruikt hebben? zo vele predikatien
zo vèle biegten, communien, zo vele hh. Saer. die wy
verzuimd hebben, of niet wel aangehoord en ontfangen
hebben? Van uwe ziele, van uwe lighaam, van uw verstand
wil, en memorie / van alle uwe gedagten, woorden, en
werken/. Van uw gezigt, gehoor, reuk, smaak, gevoelen
van heel uwen handel en wandel, van al wat gy hebt of
zyt moet gy eens rekenschap geven tot het minste toe,
ook van deze onze vermâninge met dewelke wy U.L. uit Gods
nâme bezig zyn te waarschouwen.)

e. Deze rekening zal geschieden Oiscio Deo. Daar is
geen schepsel onzigtbaar voor zyn aanschyn, maar
alle dingen zyn naakt, en open voor zyne ôgen. Heb. 4-13.

f. Deze rekening zal geschieden Judici oipotenti,
die nadat hy het leven benômen heeft, de magt heeft om
in de helle te werpen, die van zig zegd: Data e mihi
ois potestas. Luc. 12-5. Matt. 28

g. Deze rekening zal geschieden voor enen strengen
en regtvaardigen regter, de quo Paulus: 't is schroomly-
lyk te vallen in de handen van den levenden Godt. Heb.

h. Aan het slot van deze rekeninge zal hangen een
lange euwigheid. Aan andere rèkeningen hangt maar
een somme gelds, die'er 't ontfangen of op te brengen is;
aan andere rèkeningen, hoe groot zy zyn, hangt maar
een tydelyk verlies of welvâren; maar aan deze hangt
Matt. 25-46. een eùwig gelùk of ongelùk, de hel of de hemel; een
eùwig vuùr, of een eindelôze eùwige gelukzaligheid.

i. Tot andere rekeningen word ook dag en ùur gesteld
en aan die ze doen word tyd gegêven om alles t'overzien
en gereet te mâken; maar van deze rèkening is d'ùur
onzèker, de tyd onbekend, op alle tyden, ja zelfs op
dezen ôgenblik kùnnen wy daar toe ùit geroepen worden
en als men'er het minst op denkt, het minste daar toe
bereid is, kan z' ons worden afgeeischt. Niemand
weet van dien dag of ùre, zelfs niet de engelen in den
hemel, nog de zoon (voor zo veel hy mensch was) dan
alleen de Vader. Mar. 13-32.

Wat een schrikkelijke rèkening! A. T. welke die
die grôte Kóning in hemel en op aarde J. C. onze Hei-
land met ons zijne dienaars en zijne Schúldenaars dan
zal hóúden? Een rèkening die hier in dit lèven ënig-
zins begint, maar in 't ander lèven terstond na ijders
dood, en in einde der wereld. zal voltrokken worden.
1. een rèkening die niemand zal kunnen ontgaan
2. een rèkening van al ons doen en lâten 3. een rè-
kening die gedaan zal worden naar Gods h. woord
4. een aldernauwste rèkening, 5. en dat voor enen
alwêrenden, 6. voor eenen Almagtigen. 7. voor eenen
regtvaardigen Regter. 8. een rèkening van welkers
slot afhangt een eúwig gelúk of ongelúk. 9. een
rèkening tot dew wij op alle tijden, ja zelfs op dezen
ôógenblik kúnnen gedaagd en geroepen worden.

O! dat wij dit wel overdagten, zoúden wij wel zo
zorgeloos lèven, gelijk wij doen? treed eens in úw
gemoed, alle die hier tegenwoordig zijt, en onder-
zoekt daar eens of úwe rèkening al effen staat, of
gij wel gereed zijt om ook dezen dag, en deze úre
aan Jesús rèkening te gêven.

Wat zou'er van u geworden gij afgúnstige, nijdige
wraakgierige, stijfkoppige mensch, ware 't dat gij
nú nú tot rèkening geroepen wierd, en ondervraagd wierd
of gij úwen naasten bemind hebt gelijk ú zelven,
of gij een ander hebt gedaan gelijk gij wild dat ú ge-
schiede, of gij vergêven hebt gelijk gij wild dat ú
vergêven worde? Denk dat de Kóning J. C., die met
ú eens rèkening zal hoúden, de parabel van daag
besluit: Sic, et pater &c.

Wat zou'er u geschieden gij vloeker en zweerder,
gij onregtvaardige, gij wúlpse en ontugtige in
woorden of in werken, ware 't dat gij van daag ú moest
verantwoorden?

Wat zoú ú geworden gij lasteraars, agterklappers,
oorblâzers, quâdsprêkers, en eerrovers van úwen naasten
indien gij op dezen stond voor 's Kónings vierschaar
moest verschijnen?..

Met een woord dat een ijder, ja zelfs ook die al
vrij schijnen van grove fouten, eens ga in zijn gemoed

apoc. 3-15. en onderzoeke hoe zijne rekening al staat, of hij niet
moet vrêzen, de bedreiging van uit gods mond gespo-
gen te zullen worden. om dat hij nog heet nog koud is.

Matt. 24-42. Dat het besluit van alles zij: Waakt dan want gij
weet niet wat uur uw Heer komen zal. Opdat de
heer komende, en ons wakende vindende, wij uit zijn
mond zullen mogen horen, Euge serve bone &c.

Oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus venumdari. Matt. 18. v. 24. 25.

Dominica 23 Pentecostes 1747. 59.

Indien men eens met zijne gedagten het menschelijke hert doorgrond, en in hetzelve ernstig wil beschouwen de zondige driften, die'er meermaals in verborgen leggen, zal men bevinden, dat'er onder alle deze driften geen is die zo geheim de herten binnen sluipt, die zo in't gemeen de zelve bezit, en die'er zo vast inworteld, als de hovaardigheid; maar 't is geen wonder, 't is deze droevige, en zondige hertstogt, die eerst binnen is getreden in't ongeschonde hert van onze eerste ouders in hunne oorspronkelijke onnozelheid, die door hare dodelijke fenijn de zelve vergiftigd heeft.

Gods onfeilbaar woord geeft ons hier meer als enen getuigen van. Dus getuigd ene heilige Tobias, als hy zijnen zoon vermaande de hovaardigheid te vlugten, zeggende: Tob. 4-14.
Laat de hovaardigheid noit heerschen in uwe gemoed, of in uwe woorden: want uit haar is alle bederf gesproten. Jesus Sijrach, of d'Ecclus getuigd het zelve: Initium ois peccati e superbia. Eccli. 10-15.

't is dierhalven met de gemene erfsmet, dat deze schrikkelijke drift tot d'ongelukkige nakomelingen met zo vele kragte is overgegaan, en zo gemeen de herten der menschen bezit. 't is hier uit, als uit ene vrugtbare zaade, dat de hoogmoed, staatzugt, gierigheid, en eigenbaat gedurig voortspruiten, en zo het schijnt het gansche menschelijke geslagt zoeken t'overstromen.

Maar dat het schrikkelijkste is ze verblind zelfs den mensch, dien ze bezit, en maakt hem bijna onbequaam om ene regte begrijp van zijne eige elenden, van zijne eige nietigheid, en droevigen staat te hebben. Ja zo ver gaat dit droevige ziele-fenijn, dat zelfs menschen, die nog door Gods genades in zig enen heiligen drift gevoelen,

om hem te dienen, van dit quaad besmet worden, en dus de prijs en waarde van hunne deugden, het genadewerk van Godt beklagelijk verliezen.

Dierhalven al zeer dienstig zal het wezen U. G. van daag ene betere denkbeeld te geven van ons geestelijke wezen, ene denkbeeld gevormd niet door onze ingeboore hovaardigheid, maar door Gods onfeilbare woord. Het voorgelezene G. geeft ons hier geligenheid toe, als 't ons in ene gelijkenisse van enen knegt, die een schuldenaar van zijnen here was, ons afbeeld onzen staat ten opzigt van onzen opperhere, en Godt. De text zeid'er van: Daar wierd een knegt voor hem gebragt, die hem 10000 ponden schuldig was; maar alzo hij niet had om te betalen gebood zijn heer, dat men hem ... verkopen zoude.

In dezen text zullen wij als nu alleen 3 hoedanigheden van dezen knegt aanmerken. 1º dat hij een knegt was

Propositio 2º dat hij 10000 ponden schuldig was, 3º dat hij niet had om te betalen. Dit zal ons in 't gevolg aanleiden om ons zelven in dezen knegt te bespiegelen alle als schuldenaars van onzen groten Here Godt, en als onmagtig om hem te betalen. Attendite

Om den letter van onzen opgenomen text wel te beraden, diend men vooraf zig te binnen te brengen, dat de Heiland hier door ene gelijkenisse wil beschrijven ene van d'elendigste schuldenaren, die van genen kant uitkomst kan vinden om zig te redden, en dus moeten alle benamingen hier hoog geduid worden.

I. Jesus noemd dan dezen droevigen schuldenaar enen knegt. Daar wierd, zeit textus, een knegt voor hem gebragt &c. 't is waar 't woord knegt, volgens de betekening in onze vrije landen, hier niet anders als iemand die enen anderen om loon ten dienste staat, en wiens dienst ophoud, zo dra de bedonge loon verdiend is. Maar zo wel de heilige, als onheilige schrijvers verstaan door 't woord Servus, knegt, of slaaf dikwils enen gansch anders elendig mensch, die zijnen Here geheel toekomt, die ~~mensch~~ de heer naar zijne wel geval kan handelen

en verkopen; zij verstaan'er door enen knegt die niet alleen voor zig, maar met al het gene hij heeft, vrouwe, kinderen, arbeid, winst in de magt van zijnen here is. Van zulk ene zoort van knegten maakt'er Moises gewag als hij in 't boek Lev. 25. sprak van de Joden die zig zelven uit armoede aan hunne broeders als knegten of slaven verkogt hadden, zeggende: Indien uw broeder door armoede geparst, zig aan u verkoopt, gij zult hem niet drukken met slavernije gelijk de dienstknegten, maar als een huurman, en een bijwoonder zult gij hem houden. Et post pauca: Uwe slaven en slavinnen zullen zijn uit de volkeren, die rondom u wonen, en van de vreemdelingen, die zig onder u bevinden, of die uit hen in uwe land geboren zijn, daar van zult gij slaven hebben, en die zult gij uwe afkomelingen, met erfregt nalaten, en ze voor altoos bezitten. Zulk ene slafelijke knegt was Joseph, als hem zijne godvergetene broeders aan d' Ismaeliten verkogt hadden, en hij dus een slaaf wierd in Egijpten ~~[illegible]~~. 't Is waar de heren kunnen veel aan zulke knegten veel schats toe betrouwen, als Putiphar Josephs heer aan zijnen vernuftigen slaaf deede; maar evenwel blijven zij met al wat zij hebben, in de magt, en 't bezit van hunnen here.

Lev. 25-39

v. 44.

Van zulk enen knegt schijnt Jesus te spreken, als hij in onzen text van enen knegt gewaagd, terwijl hij zonder regtbank of voorgaande geding den zelven aanstonds beveeld te verkopen, met zijne vrouwe, en kinderen, en al wat hij had.

2.

Van dusdanigen knegt zeid Jesus dan bij gelijkenisse, dat hij zijnen here 10000 ponden of talenten schuldig was.

Die de nieuwsgierigheid hebben gehad, als eertijds de geleerde Budeus, van nauwkeurig na te zoeken, hoe groot deze somme is geweest, meinen, dat ijder Attische pond, of talent 600 kronen, is geweest, en bijgevolg de gansche schuld van dezen elendigen 6 millioenen kronen, ein somme die wijnige rijke menschen op de wereld kunnen opbrengen, veel min ene elendige knegt

die met al dat hij heeft, en bezit zijnen here toekomt.

Dat Jesus hierdoor ene ongemene somme wil doen bevatten zullen wij ligt ~~uit~~ andere plaatzen kunnen afmeten, daar hij ook van ponden of talenten spreekt. Immers als Jesus Matt. 25. van enen goeden knegt spreekt, aan wien zijne heer veel toevertrouwde, om in zijne afweezen koopmanschap te drijven, en die voor zijnen here enen bezonderen groten winst had gedaan, zeid de Zaligm. dat hem alleen 5. ponden of talenten toevertrouwd waren, en wel als ene overgenoegzame somme om koopmanschap mede te drijven, terwijl d'anderen maar 2. of 3. tot het zelve einde waren toevertrouwd, en de winst van 5. of 2. ponden bij dien groten here als ene grote winst wierden aangezien.

Jesus dan als hij hier van 10000 ponden of talenten spreekt, wil daar door uitdrukken, enen overgroten en onbetaalbaren schuld.

3. En om opentlijk te getuigen d'aldergrootste elende van dezen droevigen schuldenaar, zeid hij 'er bij dat de zelve niet had om te betalen: Maar alzo hij niet had om te betalen.

Missebien zou iemand kunnen denken, dat dezen knegt zo veel was toevertrouwd, en dat hij missebien nog wel veel van 't zelve, als d'ondeugende bankrottiers, agter den hand had, 't w. voor den here verborgen was. Maar

neen! Jesus steld hem voor als iemand die in zulke schrikkelijke ~~ponden~~ schulden niets had om te betalen.

'T was dan een knegt, die genen eigendom kon hebben, terwijl hij aan zijnen ~~eigen~~ here eigen was, en alhoewel hem de heer missebien veel toevertrouwd had, egter ene ongemenen groten schuld gemaakt had, zonder iets te hebben, waarmede hij betalen kon.

2da Pars. Ik oefzeker niet verder te gaan om U. A. den letterschors van onzen text verstaanbaar te maken, treed dan met ons over tot de betekening van den zelven.

1. Wij moeten niet ver zoeken om te weten wien Jesus door

door dezen elendigen knegt wil verstaan, terwijl wij al te zamen waarlijk knegten zijn van onzen groten koning Godt zelver, ja zelfs niet uit ène, maar uit verscheide hoofden.

Wij zijn 1° knegten van Godt uit hoofde van onze scheppinge. Gelijk een pottenbakker meester is over den pot, dien hij vormd, en zijne wèzen geeft, zo is Godt, die ons uit niet geschàpen heeft, uit hoofde van deze scheppinge alleen onze heer, en wij zijn bijgevolg zijne knegten. De 99 Ps. schijnt deze waarheid kragtig uit te drùkken, als hij ijdereen aanmaand om Godt te lòven, en te kennen, zeggende: Weet dat Godt zelf de heer is; en om deze waarheid wel te bevatten haald hij aanstonds die grote proef aan: Hij heeft ons gemaakt, en niet wij ons zelve. Dit is een blijk dat wij hem geheel toebehoren, dat hij waarlijk onze heer, en wij zijne knegten zijn. Godt drùktte d'oorzaak van dit knegtschap bezonder uit aan 't oùde Israel door den mond van den prophEet Isaias als deze prophEet tot Israel zeide: Servùs meùs es tù, formavi te. Ps. 99-3. Isa. 44-21.

2° Indien deze titel nog niet genoeg is, zie daar nog ènen nieùwen. Die zelfse Godt, die ons geschapen heeft, als wij er niet wàren, heeft ons weerom gekogt als wij verlooren ~~waren~~, en tot de slavernije des duivels wàren overgegaan, en heeft dus wederom enen nieùwen titel gekrègen van ons als zijne aangekogte knegten te bezitten. Van deze grote koop sprok paùlùs: Empti estis pretio magno. 't is die dierbare koop die de gròte Apostel Petrùs zo heerlijk aanhaald Wetende dat gij niet door vergankelijke dingen, door zilver of goùd, uit den ijdelen wandel, ù van ùwe vooroùders overgelèverd, verlost zijt, maar door het dierbare bloed van Cs, als van 't onbevlekte en zùivere Lam. Van deze dierbare koop zei paùlùs: Daar is ene Middelaar tussen Godt en de menschen, C. J., die mensch is, die zig zelven tot verlossinge gegeven heeft voor alle menschen. 1. Cor. 6. V. ult. 1. Pet. 1-18 1. tim. 2-6.

1 teweren, uit regt van makinge, en van koop, even gelijk

Uit beide deze hoofden komen wij dan geheel onzen Godt en Here toe,[1] als knegten en slaven hunne meesters toebehoren, met al wat zij hebben, en winnen.

2. Maar dat 't schrikkelijkste is, en ons allen moet doen beven, is, dat door dezen elendigen knegt, die zijnen Here 10000 ponden schuldig was, en niet had om te betalen, wij al te zamen betekend worden.

Wij weten wel A. A. daar zijn vele uitleggers, die door dezen elendigen knegt dat zoort van zondaren verstaan die bij uitnementheid zondaren genoemd worden, die door enige grove doodzonde Godt vertoornd hebben, die met David moeten zugten, en roepen: Mijne ongeregtigheden zijn boven mijne hoofd gewassen, en gelijk eene zware last zijn zij mij te zwaar geworden.

Ps. 37. 5.

Dog om de waarheid te belijden, wij meinen, dat door dezen elendigen schuldenaar wij al te zamen, alle menschen moeten verstaan worden, ook die genen, die zig niet door oogschijnlijke grote zonden te buiten gaan, en dat wij dus allen 10000 ponden aan Godt schuldig zijn, en in ons niet hebben, waarmede wij betalen kunnen.

Men moet maar de hele aaneenschakeling van de gelijkenisse na speuren, en 't einde en oogwit dat Jesus had om de zelve voor te stellen, en wij zullen ligt kunnen besluiten, dat Jesus door dien elendigen schuldenaar ons allen, niemand uitgezonderd, wil verstaan.

Wat is 't inzigt van deze gelijkenisse anders als aan den mensche te doen bevatten den pligt, dien een ijder heeft, gene uitgenomen, van aan zijnen broeder of medemensche quijt te schelden alle hoon, smaat en ongelijk, dat hem is aangedaan? Gaat deze pligt alle menschen zamen aan: zo moet de reden, die hen hier te zamen toe verpligt, allen aangaan, dat is, dat z'allen zo ene onvoldoenlijke somme schuldig zijn, en daarom allen verpligt zijn hunnen evenaasten quijt te schelden. Ons is dan van Jesus allen opgeleid onzen evenaasten te vergeven, omdat wij allen zulke grote schuldenaars zijn bij Godt, die zonder deze vergiffenisse ook

ook ons niet wil qùijtschelden.

Ja A. A. alle menschen, ook die Godt waarlijk zoeken te dienen, zijn egter, als deze èlendige schùldenaar, aan Godt 10000 ponden schùldig: zodat wij allen in waarheid moeten belijden, hoe zeer wij ook door Gods genade de zonde zoeken te meiden, dat, zò hij ons naar de scharpte zijner regtvaardigheid wil handelen, hij regt heeft om ons over ène ontelbare menigte van foùten te beschùldigen, waar door wij niet minder dan 10000 ponden aan hem, als deze èlendige knegt aan zijnen hère, schùldig zijn.

Niet dat wij willen zeggen, dat alle menschen, ook die genen, die waarlijk Godt zoeken te dienen, met grove doodzonden ~~zijn~~ belàden, en dùs verstoken zijn van de heiligmakende genade, en vijanden van Godt zijn: geenzins! maar, dat wij alle zonden hebben, en dagelijks doen, en dùs 10000 ponden schùldig zijn.

Men moet maar Gods h. Woord nagaan, om van deze waarheid overtùigd te zijn. 1. Indien wij zeggen (schreef eenrijds Joes, en rèkend'er zig zelven onder) dat wij gene zonde hebben, zò bedriegen wij ons zelven, en de waarheid is in ons niet. 2. Dit erkende de wijste der koningen Salomon in zijne heerlijke gebed, dat hij voor den Here uitsprak, in 't pragtige inweiden van Gods huis, als hij verzogt, dat Godt de zonden zoude vergèven van die genen, die hem in dit heilige gebouw om vergiffenis zouden smèken, en ten laasten deze gròte waarheid bekende: Quis ē hoo qui ō peccet? 3. En waarlijk wij moeten maar aanmerken, dat over heilig gebed, 'tw Jesùs gewild heeft dat alle Christenen dagelijks zouden bidden, als hij tot zijne leerlinge zeide: Sic orabitis. In dit gebed doet Jesùs ons ene openbare belijdenis doen, dat wij dagelijks zondigen, terwijl hij ons gebied dagelijks te bidden: Vergeef ons onze schùlden: // of wel Jesùs leerd de heiligen en godvrùgtigen in dit gebed tegen de waarheid sprèken en belijden dat zij gene zonden hebben, en dùs gene qùijtschelding van nòden hebben; of wel wij erkennen daar allen in waarheid dat wij dagelijks in zonden zijn, ene waarheid, die wij dagelijks voor den hère moeten belijden.

Margin notes: 1. Jo. 1. 8 — 3. Reg. 8. 46. — // want een van twèen gaat vast:

Maar wat hoeven wij zò veel bewijs van bùiten in deze zàke aan te hàlen, terwijl wij hiervan. bij ons zelve allen kùnnen van overtùigd zijn? Làtin de Godvrezendste zelfs sprèken. Hoe dikwils gebeùrd het niet, dat men in zijne gedagten strùikeld? en al staat men in de zelve gene zonden toe, men word'er egter nog van besmeùrd. Wie is'er die niet dagelijks in zijne woorden valt? Wij strùikelen allen (als Jac.) in vèle dingen. Zò iemand in woorden niet en strùikeld, die is een volmaakt man. Hoe ligt slipt'er niet wat uit den mond, 't w. zodra als 't aan 't heiligdom, van Gods Woord word getoest, niet zonder zonde is? Wat tijd verquisten wij niet al onnùttelijk, is't niet zondig? Hoe vèle gaven hebben wij van Godt niet gekregen, die wij zonder enige geestelijke voordeel làten verbijgaan? In onze gebeden zelfs, de middelen om van Godt vergiffenis te krijgen, hoe vèle verstroidhèden, hoe vele oneerbiedighèden, en onoplettinthèden mengen zig niet onder 't storten van de zelve! Met een woord: 7maal op den dag valt de regtvaardige, wij zondigen allen, en hebben Gods heerlykheid van nòde.

Met regt dan roepen de regtvaardigen zelfs tot Godt met David: Si iniquitates observaveris Dne, Dne quis sustinebit? Met regt smèken zij allen met den zelven al worden ze door Gods genadige bijstand van gròte zonden behoed: Heer, treed niet in het regt met ùwen dienaar, want geen lèvend mensch zal voor ùwe aanschijn geregtvaardigd worden.

3. Maar dat het schrikkelijkste is in deze elendigen staat is dat wij ùit ons zelven niet hebben om voor deze schùld te betàlen. 't is waar 't is een pligt om onze grote schùlden door werken van boetvaardigheid ùit te wissen; tenzij wij allen boetvaardigheid doen, wij zùllen allen vergaan, geheel ons lèven, ook der regtvaardigsten zelfs, volgens de kerk leer van 't Conc. van Trenten. Continua poenitentia esse debet. Door zùlke vernèderingen word Godt verzoend. Maar die werken kùnnen zelfs tot gene betalinge strekken als voor zò verre zij met Jesùs bloed, de ware prijs van onze verlossinge, vereenigd zijn.

Zò zijn wij dan allen, niemand ùitgenomen, die elendige knegt, die niets ùit ons zelve hebben, om deze grote schùld te kùnnen betàlen, tenzij Jesùs de prijs van zijne heilige bloed door barmhertigheid bewògen, ons bijzet, en dùs onze zonden niet minder ùit regtvaardigheid, als ùit barmhertigheid quijtschelde.

Zie daar het regte afbeeldzel van enen mensch, ook van zùlken, die nog Jesus zoekt te dienen. Hij is een knegt die zijnen Here en Godt 10000 ponden schùldig is, en die niets heeft om te betàlen, ten zij Jesùs zijne heer hem zelf genadig bijspringd, en hem door de prijs van zijne lijden red.

\# quijtscheld. Uit barmhertigheid, om dat hij ons mildadig de prijs van zijne lijden bijzet; ùit regtvaardigheid, terwijl de zelve prijs oneindig zijnde, genoeg is om voor ons te betàlen.

Cs. 342. 230 tot wat ene heilige vernèderinge en ootmoedigheid leid ons deze zelfkennis niet? de regte grond, en 't egte grondwerk van ene ware ootmoedigheid is deze droevige gesteltenis van enen mensch te kennen. die kennis zal ons regt doen zeggen: Quid è too quod memor es ejus d. ps. 3. 342
2. dit moet ons aanleiden om geern alle ongelijk te vergeven &c

Oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

Matt. 18. v. 24.

Dominica 23 Post Pent
1740. 52.
63. 77.

Als men maer agt wil geven, ~~of de~~ bij wat gelegentheid, ~~bij den~~ de Heere Xus de parabel van ons heid: Ev: heeft voorgesteld, ~~zoo~~ zal men terstond ook zien, wat ~~dat~~ hij daerin besogde A.A.

Wat de gelegentheid aenbelangd deze was, dat Petrus Jesus ~~Heer~~ vraegde: Heere hoe menigmael zal ik het mijnen broeder vergeven, als hij tegen mij zal zondigen? tot sevenmael toe? Waerop Xus antwoordde en zeide: ik zeg u niet tot sevenmael toe, maer tot seventigmael sevenmael toe i.e. telkens en zoo dikmaels als hij tegen u zal zondigen.

Nu terstond naadat Xus aldus ~~aen~~ Petrus geleerd had dat men altijdt bereid moet zijn, aen zijnen evenmensch te vergeven, ~~zoo~~ voegde hij'er bij de parabel van ons Ev: zeggende: daerom word 't rijk der hemelen vergeleken bij een Koning die rekening met zijne dienaers wilde houden, etc: De Zaligm: doet hier (zegd de h. Chrijsost.) volgens dat gebruijkelijk was in Sijrië en Palestine, en voegd naar zijne redenvoeringe, eene parabel of gelijkenisse, om, 't gene hij ~~aen~~ Petrus nopens 't vergeven geleeraerd had, door deze parabel nog des te dieper in te prenten. Zoodat dan 't oogwit van den Heiland in onze parabel is, ons van den pligt en verbintenisse van te vergeten en te vergeven te overtuijgen. Daerom (ingt) word 't rijk der hemelen etc. door dat woordtje Daerom te kennen gevende, dat deze parabel slaet op 't voorgaende, en dat hij door deze parabel 't voorgaende ~~men~~ wilde aendringen en bevestigen. Idem confirmat conclusio parabolæ: Sic et pater meus etc.

Door den Koning, dien Xus in de parabel invoerd, word Godt zelf verstaen, die een Koning is boven alle Koningen en een Heer boven alle heeren, etc:

Di dienaers van dezen Koning zijn wij menschen, die van alles wat wij bezitten, rekening zullen moeten geven. Onder dezen word'er een gevonden, daer de text van zegd: Oblatus e. ei unus qui etc. Door dezen, eenen worden verstaen alle menschen, voor zoo veel w'alle zondaers zijn, en in

Propositio: 't zijn deze woorden, die wij met U.A. zullen nader overwegen. twe dingen zullen wij in de zelve onderzoeken 1º... 2º...

bezonder alle groote zondaers; die een doodt zonde bedre-
ven hebbende, te regt gezeid worden 10000 talenten verschul-
digd te wezen.

Propositio 't is hieromtrent dat wij ons alsnu alleen maer bepaelen
zullen naem dat de text zegt Oblatus e ei unus ben... we zul-
len daer omtrent aenmerken 3. 1mo Wat de schuld van
10000 ponden is daer de kristus van spreekt; 2do Waerom dat
'er maer van zoo eenen schuldenaer gesproken word, daer
'er zeker veelen zijn. Attendite

1ma Pars Het is een zaak zeer gemeen, en genoeg bekend dat door de

1mo Peccata sunt dibita. Schulden daer kristus in den text van spreekt de zonden verstaen moe-
ten worden, met de vraage van petrus, uit 't andwoord van Chr. en 't slot. Immers dit komt over een met 't gene kristus ons da-
gelijks heeft leeren bidden: Dimitte nobis debita nra, sicut et nos
dimittimus debitoribus nris.

1o Qa peccatorum dibitorum & servum faciunt diaboli. Jois. 8-34. 2. per. 2-19 De reeden waerom de zonden schulden genoemd worden is
1o omdat men door de zonde een slaef word van de zonde
en een schuldenaer van den duivel, volgens dat kristus zegt
Die de zonde doet is een slaef van de zonde. Item petrus Van wie
iemand overwonnen word, dien is hij tot een slaef geworden.
(Om dit te verstaen dient aengemerkt dat 'er in de zonde
een stilswijgend verbond gemaekt word tusschen den duivel en den
zondaer, op deze of gène voorwaerde en condivie, dat de duivel
en de zonde het vermaek zullen toe brengen, en dat de mensch
daer tegen het regt op zijne ziel zal overgèven. Geeft aen mij
zegt de satan, uwe ziel, en dan zal ik u uwen zin ook gèven
dit zal ik u gèven indien gij maer nedervallende mij aenbid
die wellusten, vermaeken, plijzieren, eeren, aenzien, en
zal ik u gèven. 't verbond dan ook door de daeropvolgende
zonde van de zondaer bekragtigd word.)

2o Qa dibitorem faciunt Justitiæ divinæ 2o Dog behalven dat de zonden schulden genoemd worden
omdat z' ons schuldenaers maken van den duivel, zoo worden
z' aldus ook nog genoemd omdat z' ons schuldenaers maken aen
de goddelijke regtvaerdigheid, om die pijnen straffen te lijden, die
Godt daer toe gesteld heeft. Waerom de h. Aug. zegt, dat het
onmògelijk is dat een zonde ongestraft zou kunnen blijven.
Ze moet gestraft worden, of in dit, of in 't toekomende lèven, of

in beide te zamen; Ze word gestraft in dit lèven door tijdelijke straffen, die Godt
overzend, door ziektens quellingen, verlies van goederen, te-
genspoed, ook word ze gestraft van den... door vrijwillige straffen en van penitentie over zijne
zonden

zonden; ze word gestraft in 't ander leven, of voor eenen tijd in 't vagevuer, of voor eeuwig in de helle; eeuwig word ze gestraft in de helle is 't dat 't doodtzonde is; en voor eenen tijd in 't vagevuer, is 't dat 't dagelijkse zonde is, of zelfs doodzonde, die wel vergeven is, maer wiens straffen nog niet uit gewist zijn door eene volle voldoeninge of penitentie in dit leven.

Zoodan, de zonde word een schuld genoemd om dat men daer door (indien ze een doodzonde is) een schuldenaer word van den duivel, en 2 om dat men daerdoor schuldig word aen gods regtvaerdigheid, om die straffen pijne te lijden, die zijne geregtigheid vereischt.

Maer waerom, zal iemand vragen, word de schuld, dat is de zonde, genoemd een schuld van 10000 ponden? R. om daer door uit te drukken 't groot kwaede dat er in de zonde gelegen is. Men rekend 10000 ponden meer dan 40 millioenen van ons geld, en berekend hier eene over groote somme die wij door de zonde aen gods regtvaerdigheid verschuldigd zijn. — 2do St debita 10000 talentorum,

En dit heeft zijne waerheid zoo in aenzien van kleindere en mindere zonden om der zelve menigte, als ten aenzien van groote en meerdere zonden om hunne overgrote booshied; dit heeft zijne waerheid zoo ten opzigt van verscheide vroomen voor hunne daglijkse zonden, als ten opzigt van groote zondaers voor hunne doodelijke zonden.

En wel 3tio word de doodzonde een schuld genoemd van 10000 ponden, vermits ijder doodzonde van eene oneindige boosheid is, zoodat der zelver schuld grooter is dan dat ze van iemand voldaen kan worden, al was 't dat alle menschen die 'er geweest zijn, zijn of nog zullen zijn, bij manier van spreken in een gesmolten waeren, en hun uiterste best deeden om voor eene zonde te voldoen, ja al kwamen 'er nog alle engelen bij, zoo zouden zij evenwel nog in 't minste niet kunnen voldoen voor de schuld, die door eene doodzonde aen godt gemaekt word. — 3 tale debitum e unum qdq peccatum mortale, qa infinitæ malitiæ

Om dit te verstaen, staet te letten, dat de doodzonde een ongelijk is gedaen in eene merkelijke zake aen gods opperste majesteit, zijnde godt een persoon van eene oneindige waerdigheid, die van een slegt verworpen schepzel in eene merkelijke zaake beledigd word. Waer uit dan volgt dat een doodzonde een oneindig kwaede is, om dat daer door een persoon van oneindige waerde in eene merkelijke zake beledigd word, want de grootheid des ongelijks word genomen van den kant des genen die in eene groote zaake verongelijkt word, gelijk de grootheid der voldoeninge van den kant des voldoenders.

Om dan nu voor de zonde volkomentlijk te voldoen, moet de voldoeninge mede van oneindige waerde zijn, of dat ze

ter onder alle groote zondaers, die een daadt aan den [illegible]
tegen ééne zonde van oneindige boosheid mag opgewoogen
worden. En vervolgens dewijl alle engelen, en menschen te
saemen geene oneindige voldoeninge kunnen geven, zoo
kunnen zij ook niet voldoen, voor ééne doodtzonde.
(Een gelijkenisse zal dit klaerder maken. B. v. een slegt
persoon doet een groot ongelijk aen een persoon van staet
en aenzien, dit ongelijk is zoo veel te grooter, hoe die persoon
van staet meerder is, B. v. geschied 't aen een prins, 't is grooter
als of 't aen een eedelman geschiede; geschied 't aen een
Kóning 't is grooter als of 't aen een prins geschiede. zoo dat
't ongelijk zoo groot is als de persoon die 't lijdt. Om nu voor
dit ongelijk te voldoen, zoo valt de misdoender B. v. te
voet aen den prins of Kóning. En deze voetval of deze voldoe-
ninge is zoo veel te waerdiger, als de persoon is die ze doet.
valt een edelman aen den Kóning te voet, 't is waerdiger als
of hem een boer te voet viel, valt hem een prins te voet die
voetval is nog al waerdiger. zoodat de voldoeninge zoo waer-
dig is, als de persoon die ze doet. En hier uit volgt dat is een
Kóning verongelijkt, en zal hij volkómen voldoeninge krijgen
dat hij door een Kóning voldaen moet worden: want de
voldoeninge van alle anderen, die minder als een Kóning zijn
is zoo waerdig niet dat ze mag opgewógen worde tegen het
ongelijk een Kóning aengedaen.)
En hier uit (deze gelijkenisse) besluiten de godsgeleerden volgens
de hh. Vaders, dat 't noodzaekelijk is geweest om voor de zonde
van onze eerste ouders te voldoen, dat god mensch wierde, en alzoo voor de zonde
in de menschelijke natuere voldeed.
Om dan tot ons voornemen weder te keeren zoo blijkt 't dat
dat ook zelfs één doodzonde om zijne oneindige boosheid
zeer wel vergeleken word bij 10000 ponden, die niemand kan
betaalen, en is dit waer van eene doodzonde, nog meer is dit waer van verscheidene doodzonden. zoodat door dien knegt, die 10000 ponden schul-
dig was, 1° alle groote zondaers beteekend worden, die waerlijk
aen gode veel schuldig zijn, jaa meer dan zij kunnen betaalen
dewijl ijder doodzonde van oneindige boosheid is.
2do. Deze knegt beteekend niet alleen alle groote zon-
daers, maer ook ons allen in 't gemein, zoodat 'er niemand
van ons is die niet moet bekennen beladen te zijn, met eene
groote meenigte van zonden. Immers 't toogwit van Jesus in
deze

Tale debitum dent et justi pro innumerabilibus suis offensionibus & negligentiis.

deze parabel is ons allen, zoo wel regtvaerdigen, als zondaars
aen temaenen, om onze schuldenaeren te vergeven, en vervolgens
zoo ziet de beweegreden die Chris bijbrengt, naem dat wij aen Gode
10000 ponden schuldig zijn, ook op ons allen. zoodat ook de
vroomen en regtvaerdigen verpligt zijn te erkennen, dat
indien God volgens zijne strenge regtvaerdigheid te werk ging
hij hen eene groote menigte van schulden, te last kon leggen; confer Ps.
1 Dit zal men ligtelijk bevatten, als men maer gedenkt dat 142-2. Job. 9-2
wij alles wat wij hebben, aen Gode schuldig zijn, en ter zijner
eere moeten gebruijken. Nu bijaldien men zig hier over eens
ernstelijk wil onderzoeken, wat al schulden zal men dan al
vinden? B. v. hoe veel tijds loopt er, in ons leven,
t'onnut verbij, een tijd dien God ons nogtans gegeven heeft om onze
zaligheid te bewerken? 2 Hoe menigmael bekommeren wij
ons met ijdele en beuzelagtige zaken die ons afleiden
van 't eenen, dat er alleen noodig is? 3 Hoe dikwils
laeten wij onze begeertens en genegentheden al eens vallen,
en staen op de schepselen zonder die te stieren tot den schepper?
4 Hoe veele ijdele, onvoorzigtige, onnutte en arge woorden sprecken wij al om of dezen en genen te behaegen, of ons zelven
te doen agten, of om anderen te verklijnen, en te steken,
of die nergens toe dan tot onnutte tijdverkwistinge dienen? Matt. 12-36.
en minste woorden
5 Hoe veele occasien en gelegenheden van goed te doen, van
in de deugd te voorderen, van zijn naesten wel te doen, laet
men dagelijks al henen sluijpen, of door onagtzaemheid
of aengekleeventheid, aen onze zinnelijkheden? 6 Hoe menige weldaeden ontfangen wij dagelijks van Gode zonder
de minste erkentenisse, ja met groote ondankbaerheid?
7 Hoe veele vrijwillige onagtzaemheden, oneerbiedigheden,
en verstrooijtheden hebben wij in onze gebeden? 8 Hoe
veele misbruijken van Gods genaden, van zijne hh. Sacramenten,
van zijne waerheden, en leeringen, die hij ons op duizenderhande wijzen geeft? 9 Hoe gebruijken wij gemeenlijk
de straffen, kwaelen, en bezoekingen, die hij ons overzendt
om ons van onze schulden te zuiveren? misbruijken wij die niet al
dikwils? zoodat wij, in plaatse van door dit bezoekinge aan Gode te voldoen, door onze onverduldigheden en murmeeringen nieuwe schulden maken? 10 Met een woord
laet ijder een maer eens doorloopen, de pligten van zijn staet
ampt, en beroep. Laet hij maer eens nagaen allen zijnen

handel en wandel, en hij zal bevinden dat zijne ziel belad
met eene groote meenigte van schulden; zoo dat ook de heilig
Priesters ~~mmmm~~ dágelijks in de h. Offerhande der Mis[se]
als zij 't broode op[ff]eren bidden voor hunne ~~eigen~~ ontallijke zonden,
struikelingen ~~verzoomissen~~ en onagtzaemhéden.

Zoodat dan, de schuld der zonden met regt een scha[t]
van 10000 ponden genaemd worden mag, 1° en om d'overgroote boos-
heid die'er ook zelfs in ééne eenige doodzonde is, en om 2° de
meenigvuldige dágelijkse zonden, daer ook de heilig[en]
zelfs aen schuldig zijn, en waarom zij dagelijks bidden: Dimi[tte]

2da Pars
Unus debitor

Nu, wat zegt de text van die overgroote schuld van 100[00]
ponden? Oblatus e ei Unus qui debebat &c. Quare Un[us]
cum tamen multi, immò oes hoes debitores sint, et quotidi[e]
orare debeant: Dimitte nobis debita nra, sicut et nos &c.?

1° qa oes, sive magnos, sive minores repræsentat.

R. 1° Unus exhibetur qa hoc uno repræsentatur totum
genus humanum, oesq hoes sive magni peccatores, sive
justi peccatores.

2° qa in particulari oes magnos exhibet.

R. 2° Unus exhibetur repræsentans oes magnos peccato[res]
qui gravitate peccati præcipue 10000 talentorum deo de[-]
bere dicantur. Et sic sæpius tota multitudo peccatorum
quasi unus exhibetur. Sic Matt. 22. unus o vestitus veste
nuptiali. Item 25. unus servus malus et piger. Et sic h[ic]
in textu similiter Oblatus e ei Unus.

Eccle 1-15
Matt. 22.

Quasi unus exhibetur tota multitudo peccatorum, o qu[od]
pauci sint respectu piorum. Econtra: Stultorum (ait Eccl[es])
infinitus e numerus. Multi vocati (ait Xus) pauci vero electi.

Non quasi talis pauci sint, èctra talis innumeri

Hinc et Chrysostomus in oratione sua ad populum Antioche-
num, civitatem simillimam Amstelodamo nro „Quot putat[is]
„in civitate nra, qui salvi fiant? infestum quidem e quod dic-
„cam, dicam tamen, o pnr in tot millibus 100 inveniri qui
„salventur, quin et de his dubito. (rationem addit) qta enim
„in juvenibus malitia? qtus in senibus torpor? filiu curam
„gerit nemo &c. „ Hom. 40. Quod Chrysost. de Antiochia
et nos multo ma de hac nra civitate dicere possemus. Adeoq vi[detur]
et hoc solo patet, quod unus debitor 10000 talentorum ex-
hibeatur, qui oes repræsentet o quasi tales pauci essent
respectu bonorum, ectra infinitus e eorum numerus in
comparatione bonorum. Sed tamen unus exhibetur
idq ob varias rationes.

3

Dom: 23. Pent: 1740. nunc 1777. Pag: 6. ad #

Wij stappen 'er hiermêe af, en laaten, voor eene andere geleegentheid over dat de Heiland den Schuldenaar van 10.000 ponden invoerd als één; daar 'er egter veelen zijn: Oblatus est ei Unus.

Conclusio. Wij sluiten, met U. A. al vraagende t' erinneren: Is dan de dood-zonde zulk een groote schuld van 10000 ponden? worden wij zelf door zoo ééne pligtig aan d' eewige verdoemenisse? God gave dan dat alle ouders aan hunne kinderen van jongs af inprentten 't gene de godvreezende Blancha aan haaren zoone den h: Ludovicus had in=gedrukt: die jonge koning was al zijne léven indagtig 't gène zijne moeder hem had gezeid, dat zij hem duizendmaal liever zoude zien zijn léven verliezen, dan ééne doodzonde zien doen. Ouders, zorg dan zoo voor u zelve, en voor uwe kinderen, ja allen, wie gij zijt; Quasi á facie colubri fuge peccatum. Eccli. 23-2.

2º. Is iemand zoo ongelukkig, dat hij van dien helschen slange is gebeeten? Dat hij zig bij tijds, volgens 's Heilands bevel, terwijl hij nog op wege is, met zijne tegenpartij bevreedige, opdat hij niet aan den regter overgegeeven werde, en de regter hem aan de dienaars leevere, en in d' eewige gevangenisse der helle geworpen werde. Matt. 5-25. Vertoef dan niet &c. Eccli. 5-8.

3º. Zijt gij A. F. zoo gelukkig, dat gij met grond moogt vertrouwen, dat gij aan geen doodzonde schuldig zijt? Dank den Heere voor zijne onuitspreeklijke genade, roep uit met David: Non nobis Dñe &c. Zeg met Augᵘˢ: 'T goede dat ik doe, en 't kwaade dat ik niet doe, ben ik aan uwe genade schuldig; dog heb altijd eene heilige vreeze, en bid met David: Ne intres in judicium cum servo &c. Ps. 142.

4º. Kortom: dewijl wij allen, zondaars, en regtvaerdigen, zondigen, en geen roem bij Gode hebben Rom. 3-23., Laaten wij met betrouwen gaan, tot den troon der genade, om barhertigheid te verkrijgen, en genade te vinden, tot onze hulpe ten bekwaamen tijde; Heb. 4-16. #'t gene aan ons allen verleene de vader, de zoon, en h: Geest. Amen.

en naamals de genade Gods 't eewig leven door J. C. onzen Heere.

1 Unus exhibetur more humano, quia dominus quili= bet unum solum debitorem audire pt reddentem rationem, &c.
2 Unus exhibetur ut attentius illum contemplemur et ex uno discamus oes.
3 Unus exhibetur pp consensum oium in malum. Sic de oibs filiis Israel dicitur, dat zij zig vergaderden als een eenig man om tegen de stamme Benjamin op te trekken. Sic de 10. Leprosis Evangelicis dr dat zij allen bij elkanderen stonden [...]. Sic de invitatis ad cenam et sese excusantibus dr: Caeperunt simul oes excusare. Igitur &c.
4 pp eorum vilitatem, qa oes mali simul sumti e pro uno numerandi sunt, uti de multis parvulis dicitur quod vix unum hoem faciant in viribus. Sic Eccus: Melior e unus timens deum qm mille impii. i.e. God maakt meer werks van eenen regtvaerdigen, van eenen die hem vreest, als van duizende godloozen. Zoodat alhoewel de godloozen ontallijk zijn, evenwel nauwlijks voor een mensch mögen gerekend wor= den. Hierom vinden w' ook in verscheide historiën der h. Schriftuur dat godt meer gedaen heeft tot voordeel van eenen regtvaerdigen, als voor ontallijke godlozen. Immers wat heeft godt al gedaen ten dienste van eenen Abraham, van eenen Isaac, van eenen Jacob, van eenen Loth, van eenen Moijses, van eenen Josue en anderen? Wat eene groote zorg heeft hij geroond voor eenen Noë, met zijn huisgezin? de gansche wereld liet hij verlooren gaen, en 't eene huisgezin van Noë bewaerde hij zoo wonderlijk. Vijf steden, met al 't landt daeromtrent deed hij verbranden door dat schrikkelijk vuer van den hemel en voor eenen Loth met zijn huisgezin was hij bezorgd. En waer 't, volgens het gevoelen van sommige godsgeleerden, dat Loth bij die van Sodoma gebleven was, mögelijk zouden zij allen om den eenen vroomen Loth gespaerd geweest zijn.
En vervolgens dewijl de godloozen alhoewel ontallijk, egter van godt zoo wijnig geteld worden dat ze allen t'effens niet eens tegen eenen vroomen mogen vergeleken worden, zoo is 't dan ook niet zonder reeden, dat de Heere Chs in ons Ev. om deze haere geringheid te kennen te geven, van alle de goddeloozen spreekt als van eenen eenigen die 10000 ponden schuldig is.
5 Qa Deus sic attendit oibs peccatoribus, ac si tt uni intenderet, et sic oium rationes inquirit, ac si unius tt

Ad Unus exhibetur ob 5. Rationes 81

Judic 20-1....
Om deze reeden worden die de menigte der soldaeren verbeelden [...]
Luc. 17-12
ibid. 14-18.

Eccli 16-3

Sic populus Israel Davidi volenti ad pugnam procedere Gij en zult niet op trekken, (et rationem addunt) want gij word voor 10000 gerekend. Het is dan beter dat gij in de stadt ons tot hulpe zijt. 2 Reg. 18-3

inquireret

S. Aug. de Dei pro justis cura loquens exclamat: Sic curas oes, tqm singulos. idq justis mxo solatio esse dbt. At sicut hoc justis e solatio, sic injustis e terrori mxo nam sicut Deus misericordissime sic curat oes justos tqm singulos, sic justissimè attendit oes injustos tqm singulos. atq ideo Ev: oblatus e ei unus.

Conclusio

Agite itaq, A. A. hoc ultimum serio meditemur; sic deus oes peccatores attendat, tqm singulos, quis nostrum tam audacter in futurum peccare auderet? cum deo res agitur de quo Paulus Heb. 4. Non e ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, oia nuda et aperta sunt oculis ejus.

Oculos hoim fallere possumus, et fit quotidie, sed dm fallere, aut effugere o possumus, daer en helpen géne duisternissen, géne nagt, géne beschoote plaetzen, of verborge hoolen. Quo ibo a spiritu tuo, aut quo à facie tua fugi

Ps. 138-7-12. Tenebræ o obscurabuntur à te, et nox sicut dies illuminabitur. Zeg niet, zeg niet (ait Ecclus) ik zal mij voor

Eccli 16-16... god verbergen, en wie zal uit den hoogen hémel op mij denken, onder zoo veel volks zal ik niet gekend worden. Et quare ait Ecclus: Zeg niet &c. O! daerom want, zie (zegt hy) de hémel en de hémel der hémelen, d'afgrond en de gansche aerdbodem, met alles wat'er in is, zullen zijn enkel gezigt beroerd worden. Bergen, heuvelen, en de grondwerken der aerde zullen béven dat zij schudde als god z'aenschouwen zal. Bedrieg je dan niet o zo daer! wie gij zijt, die nú &c god doorziet ú zoodaenig al of gij d'eenigste waert op w hij maar moest letten.

't is waer mogelijk zúl je denken, god ziet nú, en weet nú alles wel, maer egter 't zal alles zoo nauw niet ondersogt worden, als 't op een rékening géven zal gaen, 't zal dan al te drúk zijn, om eenyders zaek zoo nauwkeúrig te onderzoeken, sed erras. Siquidem fit apud hoes, sed

Eccle 12-14 o apud Deum. Cuncta quæ fiunt (ait Eccle) adducet deus in judicium. Accuratissimus numerus peccatorum exprimitur in Evangelio 10000 talenta, nec unum è tot millibus latet.

Matt. 12. Verbum otiosum judicabitur. cúm oibs deús sic rationem ponet, quasi cum uno &c Itaq sic agamus &c ut aliqdo audire mereamur. Venite Benedicti Patris mei &c

Dominica 23 Post Pent: 1737. 53. 69.

Procidens servus ille rogabat eum dicens: patientiam habe in me, & oia reddam tibi.

Matt. 18. v. 26.

Meermaalen deet zig in 't Ev: iets ons word voorgeleezen iet op, iets ons tot troost, en ook iet, iets ons tot schrik en vreeze dienen moet. Dus voor 14 dagen wierd ons voorgehouden de parabel van de

Heden over 14 dagen merkten we in 't h. Ev. van dien Zondag aan, dat er verscheidene dingen waeren die ons tot troost, en vreugde konden dienen, en anderen die ons tot schrik, en vreeze moesten wezen. A. A.

Het gene ons in dat Ev. tot troost, en vreugde diende was, dat god zig gewaardigde ons menschen tot de bruiloft zijner kerke, en tot 't hemelsch bruiloftsmael te roepen. Beati, qui Apoc. 19. 9.

Het gene ons tot schrik en vreeze moest verstrekken was, dat w' aldaer zagen, een mensch enkelijk omdat hy geen bruiloftskleed aanhad, handen en voeten gebonden, in uiterste duisternissen geworpen worden. tot schrik en vreeze moest ons dienen, het vonnis waermede de Heiland die gelijkenisse sluijt, scil: Multi st vocati, pauci vero electi.

Iets diergelijks ontmoeten w' ook wederom in 't huid. h. Ev. zien wij daar ita quod solari pt peccatores, w' ontmoeten aldaar ook quod ipsos terrere pt.

Solari pt quod videant servum pedibus dni advolutum impetrare debitorum remissionem. Solatur hoc peccatores cogitando, quod, si eodem modo Deum adeant, idem ab eo sint impetraturi.

Terrere autem pt, quod videant eundem servum tradi torroribus, eo qd, post acceptam condonaois graam, iterum deliquerit. terret hoc ingm peccatores, cogitando

quod simili modo, si post acceptum remissionis beneficium iterum deliquerint, cum eis agetur.

Immo vero A. A. ea e divina bonitas, ut lubenter graam, et condonationem impertiatur peccatoribus eam humiliter deprecantibus, sed et ea e ejus justitia ut in recidivis saepe saepius suam demonstret justitiam et severitatem.

Agite igitur peccatores! si vos debitorum vestrorum condonaoem desideretis, hunc servum imitemini, in bono sed o in malo, imitemini inquam, in eo quod humillime Dnum pro remissione debitorum deprecatus sit; at nolite postquam id impetraveritis, tam facile reincidere, ne cum hoc servo tradamini tortoribus infernalibus.

Propositio. Hunc itaque servum Evangelicum, vobis hodie paululum proponam, tanquam peccatorum paenitentium exemplar, et quod in eo observabimus nostro usui applicabimus. Attendite

Si miser hujus servi Ev. status paradigma, sit miseri peccatoris status, ejusque actus adumbrant quid peccatori agendum, ad hoc ut ex hoc misero statu libere

Zie eens den toestand van dezen knegt. Multa Dno suo dbbat, scil: decem millia talentorum. 46 milioenen. Dnus ei ttam summam crediderat in usum et administraoem Non dederat ei dominium, qd. patet, alioquin repetere o potuisset. Servus vero hic Dno suo o, ut debuerat, ~~[illegible]~~ eam summam expenderat.

Atque et sic sese cum peccatore hbt. Deus, magnus ille Dnus universorum, peccatori quoque magna multaque credidit; enim vero, om nu niet eens van de tijdelijke en aardsche goederen, en rijkdommen te spreken # quot admonitiones, expla, internas inspirationes ei credidit? At vero horum omnium peccator ~~[illegible]~~ debitor est, ut debuit, ad Dni lucrum ~~[illegible]~~ o applicavit ea, extra dilapidatus est ea, nec hbt quod jam solvat.

O! infelix certe peccatoris status, multa dbet, et o hbet quod solvat. Quid igitur consilii? Id agere quod servus debet Evangelius egit.

Hij heeft hem en afgewassen in den H. Doop, gemaakt ~~[illegible]~~ zijn kind, en een kind zijner kerke. Hij heeft hem een volmaakt Kristen ~~[illegible]~~ gemaakt in h. Vormsel. Hij heeft hem gespijsd ~~[illegible]~~ Hij heeft hem dus door de hh. Sakr. veele genaden medegedeeld. daarenboven quot

Chs Dnus in assumptis verbis de eo dicit: ~~[illegible]~~: Procidens Servus. En, primum quod agat ut gratiam apud Dnum suum inveniat, procidit ad pedes dni; et per hoc statim quod se coram Dno humiliaverit. 3°. Procidens Servus

Sic et tu, o peccator, quicumque sis, facere dbs. Sic oes peccatores pœnitentes fecere. Sic David, Ninivitæ &. Sic Publicanus in tplo, mulier in civitate peccatrix &c (dilata singula.) Sic in textu Servus Ev. Sic et tu peccator.

O! mxam vim hbt humilitas ad impetrandam veniam et remissionem peccatorum (ostende in supra memoratis exemplis) Eulus ait: Het gebed van die zig verootmoedigd, zal door de wolken dringen. Hij zal geen troost aenneemen voordat hij bij Gode gekomen zij, en hij zal niet weggaen eerdat d'Allerhoogste zijne oogen op hem slaat. ~~[illegible]~~ David, qui hac spe fretus Dno dicebat: Dei misericordiam in se expertus est. Cor contritum et humiliatum Deus o despicies. Ne longius abeam testis e et servus Evangelicus ... Ecli. 35-21. Ps. 50.

Immo e tt mxam vim hbt humiliatio ad impetrandam v. sed et sæpe comminatam Dei pœnam et flagella avertit. Testis e Achab. Dnus huic minatus fuerat; ille sese humiliavit coram Dno, et Dnus ignovit ei. videe 3. Reg. 21. Testari idipsum pt Ninivæ ..... Immo et servus Evang......

Eia, o peccator! cum servo Ev. humilia te coram Dno Hebje veele schulden, hebje groote schulden, de moed zij egter niet verlooren, val met den knegt van 't Ev. den Heere te voeten.

De knegt viel dan zijnen Heere te voeten, en, zegt de tekst: Rogabat eum dicens, patientiam habe in me et oia reddam tibi. 2°. Rogabat eum dicens:

Nota, o negat debitum, nec desuper sese excusat. Illud ~~[illegible]~~ erat vitium Caini; hoc erat vitium Adami, et Evæ. quis scit si forsan Adam et Eva culpam humiliter agnovissent, an o statim veniam impetrassent? Ipsis omnem Deus veniam promisit, o qui cum Adamo sese excusant, o qui cum Caino peccatum negant, o qui cum Pharizæo in tplo sese justos jactant; sed qui cum servo Ev. humiliter culpam agnoscunt: Die zijne zonden belijd (ait Salomon) Prov. 28-13

en, en afstand van doet, zal barmhertigheid verwerven.

1. Jois. 3-9 — Indien wij onze zonden belijden, ait Jois, God is getrouw en regvaardig, om onze zonden te vergeeven, en ons te reinigen van alle ongeregtigheid. Sic David veniam consecutus e: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Et au[peccavi]

dixit: Transtulit &c # Luc. 7-48. Remittuntur tibi &c # Luc. 18-14. Descendit hic &c # Luc. 15. &c

Sic Peccatrix .. # Sic Publicanus in templo: Propitius esto mihi peccatori .. # Sic Filius prodigus: Pater peccavi in coelum et coram te ... # Sic Servus Evang.... Sic et nos facere oportet.

Hebben we gezondigd? Non excusandum, ô negandum; eo quid juvaret coram Deo se velle excusare, aut negare, qui oia novit, qui scrutatur renes et corda? si quis coram hoibs, aut etiam Dei ministris sese excuset, aut culpam neget, apud eos innocens habeatur, sed ô sic apud Deum? Unde Salomon: die zijne boozedaaden verbergt, zal niet te regt koomen; maar &c Prov. 28-13.

Agnoscit Servus Ev., ô negat. Sic et nos.

3°. Patientiam habe in me

NB quid dicat, Patientiam, inqt, habe in me. Non ait: Fac mihi justitiam, sed: patientiam habe. Ita, O peccator deprecari dbs, cum Davide dicas: Heere, treed niet in het regt met uwen dienaer, want geen levend mensch zal voor uw aenschijn geregtvaerdigd worden. (Ps. 142-2) Item: Si iniquitates observaveris Dne, dne, quis sustinebit. Illud # rogo, supplex peto, misericordiam habe in me, Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, Apud Dnum misericordia et copiosa apud eum redemtio. Wij storten onze gebeden voor uw aenschijn neder, niet steunende op onze geregtigheden, maar op uwe menigvuldige ontfarmingen. (Dan. 9-18.)

4°. Oia reddam

Igur cum Servo Ev. supplex peccator dicat: Patientiam misericordiam habe in me.

Hebt gedult met mij ait, et addit: Et Oia reddam tibi. Sic et loqui dbt peccator. de Knegt van 't Ev. bad maar om gedult, en dan beloofde hij alles te zullen betaalen, omdat hij zig op zijns heere goedheid verliet. Sic et peccator promittere dbt # ~~[illegible]~~ Non qd hac ex nobis possimus ~~[illegible]~~ Sed # merita Chri, sine cujus # ~~[illegible]~~ Jois. 14-6. et 15-5. nos satis facere possumus. Non satisfactione, quae in sola cogitatione, seu imaginatione consistit, ut Acatholici volunt, qui docent: Xus satisfecit, quid opus est nostra satisfactione? Non sic, dico, sed nos satisfacere dbmus per Chri ... ~~[illegible]~~

1° contritie van leeren, 2° d'occasien en gelegentheden der zonden te zullen meiden, en 3° en voor de bedreevene zonden aan Gods regtvaardigheid te voldoen.

En wel 3° de deugs singula. # graâ male actam vitam mutare possumus. Jois 15-5: Sine me &c cujus graâ nobis opus est et vincula occasionum abrumpimus, et cujus solius meritis

et nostram, per Xti, satisfactionem Deo offerre debemus. atque sic cum servo Ev. (licet ex nobis nihil possimus) vere dicere possumus, et debemus: Patiam habe me, et omnia reddam tibi, of gelijk d'Apostel sprak: Niet ik, maar uwe genade met mij; en wederom: alles vermag in U, o Jesus! die mij versterkt. vide Conc. Trid. Sess. 14. Cap. 8.

Sic David licet Sciret dat hij, met den hijssoop van 't bloed van Xtus besproeid moest worden, zou hij gereinigd, en afgewassen worden; tamen Deo promittebat: Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur. q. d. O! Dne: si lectum meum adulterio fœdavi, satisfaciam tibi per lacrijmas, quibuscum lectum meum lavabo, et stratum meum rigabo: si sanguinem injustum effudi, satisfaciam # ~~[illegible]~~; si malo exeplo alios ad peccandum praivi, et quasi peccare docui, satisfaciam per hoc quod docebo iniquos vias tuas, ut sic meo exeplo impii ad te convertantur. En quod David... sic et servus Evang... sic et tu, o peccator, cum servo Ev. dicas: Omnia reddam tibi; satisfactionem pro præteritis, et emendationem pro futuris spondere debes.

mortem filii ex Barsabea nati, aliorumque filiorum meorum patienter ferendo; et

Et ad hoc patiam, Dnis postulare, et dicere debes: patiam habe in me. Non aiebat servus: statim tibi solvam; sed: patiam habe i.e. tempus concede mihi. Sciebat parvo tempore sese posse tanto debito satisfacere.

Sic et tu, o peccator, o pebes, in instanti male actam vitam mutare, occasiones deserere, brevi tempore Deo satisfacere, ut oporteo; o neen! dit is met eenige weinige dagen niet gedaan, met eenige gebedetjes maar te lezen. Multi quidem id opinantur, quasi conversi essent, et satisfecissent Deo met ~~[illegible]~~ zonder gebiegt te kunne en d'opgeleide penitentie volbragt te hebben..... o neen! o neen! daar meê heeft men niet voldaan; is men niet bekeerd, daar meê. Patet ex antiquis canonibus penitentialibus......... Patet ex Conc: Trid: qd. omnibus confessariis præcipitur 1º ut pro publicis peccatis etiam publicam ~~[illegible]~~ poenam imponant 2º ut penitentibus antiquos canones sæpius proponant, ut inde discant gravitatem peccati, et animentur quantum possint satisfacere, en zig niet gerust te stellen met 't wijnigje dat hen à confessore word opgeleid....

Conclusio

Omnia, A. A. Qui vivam peccatoris penitentis imaginem Xi ... sic et justus debet; quis e qui vivit, et non peccat? &c Omnia ergo &c

Procidens servus ille orabat eum dicens: patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Matt. 18. v. 26.

Dominica 25 Pentecostes 1742. 64.

Recte monet Siracides: Ante mortem ne laudes hoem quemqm A. A. Eccli. 11-30.

Causam si quis roget: In fine, inquit, hois denudatio operum illius. Et vero quis nescit optimis initiis aliqdo succedere finem pessimum? Non procul petenda st ejus rei testimonia. Sufficit servus iste Evangelicus, cujus infelicem exitum ex Ev. percepimus; et tamen quam laudabilia erant initia? debitor erat decies mille talentorum, nec habebat unde redderet; ita tamen sese gessit, ut Dni sui gratiam promereretur. vocatus ad rationem cum non haberet procidit &. O servum felicem! O prudentem debitorem! sed, eho! Prys niemand voor zijne doodt. Initia vidimus: spectate finem. Iratus Dns ejus (ait Servator) tradidit eum tortoribus quoadusq reddet universum debitum. O quam luctuosus exitus optatissima claudit initia! Ergo quando in fine hois denudatio operum illius, ante mortem ne laudes hoem quemquam. v. 29.

Porro misso impraesentiarum infelici debitoris istius exitu, feliciora illius initia spectabimus, et 1um quidem in illo peccatoris, deinde vero poenitentis imaginem intuebimur. Attendite

Propositio

Ingens miserrimo servo impendebat periculum, cum ad rationes reddendas poscebatur a Dno. Quid n sperare poterat servus decies mille talentorum debitor, cum res illi foret cum Dno, et omniscio, et

justissimo, et potentissimo?

Juvat subinde reos judicis ignorantia; subinde rigorem justitiæ flectunt munera; alias legum vim rei potentia eludit: At nihil horum sperari poterat in hoc tribunali. Quid ergo sperare poterat ttus debitor, cum non esset solvendo, nisi extremum periculum?

Ponderasse profecto vdr hoc ipsum servus ac Dni sui tribunal vehementer exhorruisse: neq̃ n huic ipse accessit spontaneus; sed adductus e invitus. Oblatus e ei unus, ait Servator, nimirum qa vocatus venire non audebat, p satellites violentè ptractus e ad tribunal, ut rationem redderet accepti et expensi.

Porro ad hunc modum oblatus, cum non haberet unde redderet, ipse cum uxore et liberis, suisq̃ oibs venumdari jussus e.

Ecce A. A. miseri peccatoris imaginem: in hoc nãe servo quilibet sese etemplari dbt peccator, et cum Dni tribunal audit, meminisse dbt sacri pœnæ tribunalis, quod in Ecclã instituit Servator, qdo Aplis, eorumq̃ posteris potestatem remittendi et retinendi peccata impertiit Joes. 20-22.

Ad hoc tribunal vocatur, dum vivit, peccator, ut rationem reddat, et debita, quæ contraxit, dissolvat, peccata, inquam, oi ære alieno graviora: quæ quidem rectissimè comparantur debito decies mille talentorum qa millies, hoc e, sine fine transgredimur decalog.

Tanto igr ære alieno oppressi ad sacrum citamur tribunal pœn. ac multi quidem sive pudore, sive pecci consuetudine victi accedere ipsi differunt, ac renuunt sed urget illos judex, et p apparitores jubet accersiri, qdo illos p Eccla præceptum, divinæ legis comminationes, tormenta consciæ, graves morbos, aut alios ejusgris stimulos reluctantes ad pœam impellit.

Ac tunc quidem, si res serio agatur, videre incipit peccator, quo rerum degat statu, tunc incipit agnoscere peccatorum suorum multitudinem, seseq̃ esse illum evangelicum debitorem decem millium talentorum

torum, ut merito cum Davide dicat: Ellenden zonder Ps. 39-13
getal hebben mij omvangen, mijne ongeregtighéden 86
hebben mij overrompeld, dat ik niet zien en kan: zij
zijn vermeenigvuldigd bóven de hairen mijns hoofds
en mijn hert heeft mij verlaaten. Tunc sentit de-
bitorum suorum gravitatem, ita ut cum eodem Davi= Ps. 37-5.
de dicat: Mijne ongeregtighéden zijn bóven mijn
hoofd gewassen, en gelijk een zwaare last zijn zij
mij te zwaar geworden. Breviter: videt ad hoc
tribunal periculum sibi imminere ignominiosissimæ
venditionis, hoc e, videt hoc sese peccatis suis com=
meruisse, ut aa cum corpore, et utriusq facultates
tradantur diabolo, ac infernali carceri mancipentur
in æternum discrucianda.

En miserrima peccatoris conditio. Quid hic jam
consilii? quid remedii? Hucusq docuit servus Pars 2da
parabolicus peccatorem, ejus periculum. Nunc utile
malis ejus dabit remedium. Procidens servus &
tria dicit Servator servum hunc Ev. fecisse 1o
humiliter in genua provolvisse 2o Dni patientiam
implorasse 3o promisisse se oia redditurum. Atq
in his tribus tria vera poa argumenta peccatori
necessaria exhibentur. 1um e ut cum servo Ev. ag=
noscens debitorum suorum magnitudinem, solven-
diq impoam humiliter in genua provolvatur 2dum
ut confugiat ad Dni patientiam, 3um Deniq pro=
mittat oia sese redditurum.

Ac 1um quidem ab humilitate servus Ev. rem
auspicatur: Procidens servus ille orabat, ait Salvator.
Sic et similiter peccator pœnitens coram Sacerdote
prostrari in terram corporis habitu animi demissio=
nem profitetur: sic n æstimandi st ritus externi cor=
poris, ut, quid interius geratur in ao, sine fuco ex-
primant. Igitur sicut servus Ev., sic et peccator
pœnitens humiliat se in confessionali ante Dnum
Et merito: quid n æquius, quam humiliari illum ac
deprimi, qui se ipse indebitè ctra Dnum erexerat?

Eccl. 16-35 Initium ois peccati ē superbia, inquit Siracides. Ind
ñ quodvis peccatum, suam trahit originem, quod pec
cator obedire, et subesse renuit Deo, confringitq (ut Je
Jer. 2-20 remias loqr) dei jugum, rumpit vincula et dicit, ñ
serviam.

Estq hæc superbia tto gravior, quanto quis ma sci
ens, ac volens delinquit. Unde hujusmodi voluntarii
ac ptinacem peccatorem, genuè descripsit Eliphas his
Job. 35-25.. verbis: Hij heeft zijne hand uitgestooken tegen Godt
en zig zelven tegen den almagtigen met kragt aangeko
Hij heeft met uitgerekte halze tegen godt aangeloopen
zijnde gewaapend met een dikke nek.

Cum igitur peccator ois indebitè sese ctra Deum
erigat, quoties peccat, requiritur ūoiq, ūt, si vult re-
sipiscere, humilitate ad Deum redeat, à quo superbi
endo discessit, perpensaq debitorum suorum gravitate
flectat cervicem, quam impudenter erexit.

Prima hæc via ē ad promerendam graām Dni, qui
1. Pet. 5-5 superbis resistit, humilibus autem dat graām; qui
Isa. 66-2 ait apud Isaiam: Ad quem respiciam nisi ad pauper-
culum, et contritum spū, et trementem sermones meos?
Ps. 50-19 Nimirum sacrificium Deo sptus ctribulatus, cor con
tritum et humiliatum, Deus ō despicies.

Hoc sacrificio Deum placavit David &

Cujus imagine sacrificii Dni iracundiam delinivit
Achab. cum ñ auditis, quas illi à Deo intentabat Elias,
minis, scidisset vestimenta sua, et operuisset cilicio car
nem suam, jejunasset, dormissetq in sacco, et ambulasset
3. Reg. 21-27.. demisso capite, factus ē sermo Dni ad Eliam Thesbiten
dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia
igitur humiliatus ē mei caā, ō inducam malum in diebus
ejus.

Idem experti sunt Ninivitæ &

Idem publicanus in templo, mulier in civitate
peccatrix, aliiq innumeri, et ne à servo nro ltr. abeam
idem, et ipse expertus ē, ut iratum suum Dnum placa
pro=

procidit in genua sua. Et ecce remissionem debitorum suorum à Dno suo accepit.

Primum igitur hoc in servo nro fuit argumentum grata Dno pænitentiæ quod se ipse procidens in terram humiliavit. Procidens servus ille orabat Dnum.

Et quid talis ō poterat oratio? Orao humiliantis se, ingt Siracides, nubes penetrabit; et donec propinquet ō consolabitur; et ō discedet donec altissimus aspiciat. Eccl. 35-21.

2do Sed audiamus quemadmodum oraverit servus noster. Patientiam, ingt, habe in me et oia reddam tibi. Agnoscens debiti magnitudinem, solvendiq impotentiam, ō justiam Dni appellat, sed patiam implorat. Idem cuivis peccatori pænitenti faciendum &.

Magnum peccatori solatium ē quod ō dubiis sacræ paginæ testimoniis exploratam habet Dni patientiam. Profusi in hujus commendationem, et passim hagiographi, nec satis habent vocabulorum, qbs illam exprimant. Gij Heere Godt (orat David) die barmhertig en genádig, die langmoedig, groot in goedertierenheid, en getrouw zijt, zie op mij, en ontferm ú mijner. Ps. 85-15. Bekeert ú tot den Heere uwen Godt, ait Jöel, want hij is genádig en barmhertig, langmoedig en groot in barmhertigheid, en verzoenbaar over de straffe. Joel. 2-13

Nihil profecto peccatore foret infelicius, nisi istud haberet Asijlum: si n justus solum foret judex, et ō patiens, si statim puniret delinquentes, quis viveret? Hinc David: Si iniquitates observaveris Dne, Dne quis sustinebit? Ps. 129-3 Hinc et orabat: Heere en treed niet in het regt met uwen dienaar; want geen levend mensch zal voor uw aanschijn geregtvaardigd worden. 142-2 Hanc item dei strictam justiam Job expendens aiebat: Ik weet het wel dat het inderdaad aldus gelógen is, en dat een mensch bij Godt vergeléken, niet regtvaardig zal bevonden worden... Hij is Godt, wiens gramschap niemand wederstand kan bieden, onder wien zelfs die de wereld drágen (sive angeli, sive reges, et Job. 9-2 v. 13.

magistratus qui regunt orbem) zig neder buigen...

V. 20. Indien ik mij verdedigen wil mijn eige mond zal mij veroordeelen, indien ik mij onschuldig verklare, hij zal bewijzen dat ik ondeugend ben. Si ita loquitur Job, vir simplex et rectus, quid ai erit peccatori, et decem millium debitori? certè si solam dei justiam attendat, et o patientiam, nihil ipso foret infelicius

Sed patienter agit Dns pp vos (ait Pet.) nolens ali-

2. Pet. 3-9. quos perire, sed oes ad pnam reverti. vivo ego dicit

Ezech. 33-11 Dns Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, et vivat.

Ad hanc igur divinam patientiam peccator pœnitens cum servo Ev. recurrat.

Sed enim etsi admiranda in oibs sit Dei patientia in hoc tn multo mirabilior apparet, quod ipsam sæpe in auxilium suum vocet justiam.

Explum ejus rei habemus in Ev.: qd n servus vocat ad reddendas raoes, quod invitus ptrahitur ad Dni tribunal, qd terribili feritur venundationis sentiâ numquid hæc oia justiæ st? quis dubitet? attamen hæc ipsa mxe Dni commendant misericordiam, et patientiam: qa n pronum ē, abuti hoes in perniciem suam Dei patientiâ, exerit subinde Deus justiæ stimulos, ut terreat peccatores, et ad maturam pnam exstimulet: cujus moris dulcedinem expendens Sapi.

Sap. 12-2.. exclamat: Heere, hoe goed, en zoetaardig is uwe geest in alles? daarom is het dat gij de génen, die op den doolweg zijn, allengskens bestraft; en ze wégens de zonden, die zij begaan, vermaand, en waarschouwd opdat zij het quaad verlaatende, Heere, in ú gelóven

Nimirum facit Deus perinde, ac si jaculatarus ne quem feriat, altâ voce præmoneat obvios ut fugia. Agnoscit hanc in Dei flagellis vim, Psalmograph.

Ps. 58-5.. Gij hebt uw volk harde dingen doen zien, inqt, gij geeft ons een rauwe wijn te drinken. Dog gij hebt een téken gesteld den génen die ú vrèzen, opdat zij den boog mogten ontvlugten, opdat uwe beminden verlost worden

worden.

O Utinam hæc diligenter expendamus, quoties affligimur, et partibus corripimur! Utinam flagellis admoniti fugiamus à facie arcus, et tempestivâ pœâ ab extremo supplicio liberemur!

Sed, eheu! St multi qui neq flagellis territi resipiscunt; sed sicuti Dni patiam parcentem, ita et ferientem æqualiter ctemnunt.

At ō ita egit servus nr: ex Dni patia ō audaciam sumsit peccandi, sed ectra serium, ex illa concepit propositum pœnitendi.

3tio. Patientiam, inquit, habe in me, et oia reddam tibi. Quid n ē oia reddere nisi facere fructus dignos pœa?

At n difficultatem aliquam ingerit ista servi promissio: cum n apertè de illo dicatur, quod ō haberet unde redderet, qua fronte potuit dicere: oia reddam tibi?

R. Si parabolæ corticem spectamus, facilè illigimus, veraciter hoc à servo potuisse promitti 1um. quidem ex eo, quod Dni sentiâ pterritus, ō satis adverterit suam impoam, adeoq bona etiam fide aliquid supra vires potuerit promittere. 2do. dein verò notum ō ē, eum qui hodie pauperrimus ē, mutatis rebus, propè diem evadere opulentum. Potuit ergo servus ille, spe similis fortunæ, veraciter promittere oia se redditurum.

Verum si parabolæ nucleum cogitemus, major ō difficultas: certum n ē gravius ēē quodcumq mortale peccatum, quam ut hō pro illo, rigidè loquendo, dignè possit satisfacere: hoc n si fieri potuisset nulla fuisset Dnicæ Incarnaois necessitas. Quō igūr Deo dicet peccator: Oia reddam tibi?

R. 1o. cum S. Thoma Suppl. q. 13. art. 1. potest hō deo satisfacere, hoc ē, oia reddere, ō quidem sdm æqualitatem quantitatis, sed sdm qualitatem proportionis: sive pt reddere ō qtum ē debitum, qd ctraxit, sed qtum ab illo deus exigit. Exigit autem ab

hoie Deus, o qd æquivalens ē, sed qd possibile.

2º Potest peccator oia Deo reddere hoc sensû qd sicut offensa infinita quodamodo ē, ob infinitam Dei majestatem, ita et satisfactio accipiat infinitatem quamdm ex infinita Dei misericordia prout ē graâ informata, p quam acceptum redditur, quod ho reddere potest.

3º Quid vetat pauperrimum quemq promittere immensiem solutionem debiti, si sponsorem habe divitem, qui pro se solvat? Quod n pro ipso sponso facit, ipse facere censetur: quid ni ergo dicat credi tori: oia reddam tibi, viz. p sponsorem? Atqui qtocumq obligati sumus ære alieno, sponsor pro nobis factus ē Dei Filiûs, qui peccata nra pertulit in corpore suo sup lignum. 1. Pet. 2-24. Adeoq sicut factus ē nobis sapia à Deo, et justia, et sanctifi et redemptio 1. Cor. 1-30. ita factus ē em pro nobis satisfactio. Quidni ergo jam cfidenter, et veraciter Deo Patri dicat peccator: oia reddam tibi? qd n illi dee ē bonis propriis, ex immenso Cti Dni thesauro licet depromere, Deoq offerre.

Cæterum etsi, hoc modo pro peccatore possit debite offerri Cti satisfactio, meminisse nihilominus dbt et sibi o nihil præstandum eē, ut Cti satisfactioni jungat suam: jussit n Dns, suoq docuit explo, ut sicut ille pro peccatis nris passus ē, ita et nos cpatiamur, ut et cglorificemur Rom. 8-17. Hinc ipse paulûs, licet Cs plenissime pro nobis satisfecerit adimpleo ea quæ desût passionum Cti, in carne mea Col. 1-24. si sic paulus, multo ma pœnitens &

Operam itaq dabit pœnitens, ut juxta peccatorum modum, dignos ferat fructus pœ, et quantum suis indulgendo cupiditatibus Deo substraxit gloriæ, tt orationi et jejuniis, et eleemosijnis inferat sibi suppliciu, atq ita peccata sua pœ operibus compensando foam aliquam servet justiæ, Deoq oia restituat.

Concl: Vidistis nunc A. A. utramq in servo Ev. imaginem, 1um peccatoris 2º pœnitentis. Quid restat nisi ut si primam in nobis expressimus, alteram nunc exprimamus pœnitendo? Agite igûr humiliemus nos &c

Tinens suffocabat eum, dicens: redde qd dbs. Et procidens cservus ejus, rogabat eum dicens: patientiam habe in me, & oia reddam tibi. Ille a noluit; sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

Dominica 23 Pentecostes 1744. 60.

Matt. 18. v. 28...

Men moet de parabel van't hed. h. Ev. maar met oplettentheit overlezen om te zien't inzigt van den Heiland in de zelve A. H.

Alles dat ons in de parabel voorkomt wijst ons aan dat Jesus in de zelve voorheeft een van de hoofdpligten van het Cbdom te leeren, vir. van onzen broeder, die ons mesdaan heeft, te vergeven, indien wij willen dat godt ons vergeeft het geene wij hem door zoo menigvuldige zonden schuldig zijn. Het slot van deze deftige gelijkenis bevat dit inzigt, en deze uitlegging van de parabel met korte woorden. Alzoo (zeid Cbs sluitende de gelijkenis) alzoo zal mijn hemelsche Vader ook met u handelen, indien gij telk uwen broeder niet van herte vergeeft.

Maar evenwel al is't dat dit het regte inzigt is van Jesus in deze gelijkenis, en dat dit de leering is die hij in't uitspreken van de zelve regtstreeks beoogde, zoo is egter de zelve zoo vrugtbaar, dat ze behalven deze grondleer, nog verscheide leeringen, en waarheden, als van ter zijde voorsteld.

Men moet, om hier van overtuigd te zijn, de gelijkenis maar van lit tot lit ontleeden, en wij zullen daarin, behalven dit voornaamste inzigt van den Zaligm, nog verscheide leeringen vinden.

I Hoe net word ons in't eerste deel van de parabel ~~niet~~ in den koningen afgebeeld die dag der openbaringe van gods regtvaardig oordeel, die een ijder vergelden zal naar zijne werken, & — Rom. 2 - 5..

2 Zoodra wij verder trèdens en zien den ellendigen knegt te voet vallen voor zijnen heere; waardoor de heer tot barmhertigheit bewògen de gansche schùld qùijtscheld, wij zien aanstonds in deze daad een afbeelding van de godlijke barmhertigheit, die eenen vernèderden zondaar ùit loutere barmhertigheit zijne zonden qùijtscheld, zoodra hij zig voor hem vernèderd door eene opregte boetvaardigheit.

3 Zien wij dezen bòzen knegt daarna woeden tegen zijnen medeknegt, die hem wijnig penningen schùldig was, wij zien hieraanstonds eene natùùrlijke afbeelding van eenen mensch die door eene ongerègelde liefde tot geld en goed word aangedrèven, die zelfs alle menschelijke genègentheit ùittrekt, zoodra 't de geldzùgt hem inblaast.

Met een woordt men hoeft maar van lit tot lit te gaan in de gelijkenis om nog verscheide zèdenlessen er ùit te halen

Propositio — Wij zùllen ons voor deze rijs vergenoegen met het derde deel dezer gelijkenis U. A. voorte hoùden, viz. het gedrag van dien qùaadaardigen knegt, tenopzigt van zijne medeknegt, en hierùit gelègentheit nèmen om af te beelden den aart van dat zoort van menschen, die eene ongerègelde liefde hebben tot geld en goed. Ten dien einde zùllen wij 1mo het gedrag van dien knegt naar den letter ùitbreiden en 2do hierùit in de toepassing de vreedheit, onbarmhertigheit, en onverzàdelijkheit van de gierigaars naspeùren.

Attendite

1. D'ondeùginde knegt ontmoed zijne medeknegt.

1. Naùwelijks was die gelùkkige knegt, die van zijnen barmhertigen schùldheer zoo eene milddadige qùijtschelding had ontfangen, alleen nadat hij zoo ootmoedig zig voor zijnen heere neer geworpen, en eenig ùitstel verzogt had, vròlijk, en verblijd van zijnen heere vertrokken, of volgens den text qùam hij een van zijne medeknegten tegen, die hem bij d'een of andere toeval ook eenige wijnige penningen schùldig was.

2. spreekt hem aan,

2 En zie die zoo effen van te vooren eene zoo milddadige qùijtschelding had ontfangen, begint ten eersten zijnen medeknegt te maanen zeggende: Betaal dat gij schùldig zijt die woorden, die hem zoo effen van te vooren haast hadden ontzield, als hem zijn heer met een stùùr wezen de zelve toe donderde

3um Morale: Servus egrediens occurrit &c.

Vide ingenium ... ob[illegible] donorum et quasi ... major gratia fit deterior; multis exemplis id visum est: quam plurimos primo in populo Israelitico; quid proficiebant; sed idem videre est Christianis. quibus multa deus donavit quorum dona verteruntur in damnum. Exemplo monet nos Chrysostomus quam gratia major quam remissio peccatorum et acceptio Sacramenti, recedimus e templo ubi id peractum sit. Sed videamus quid saepius reversi pejores quam antea iisdem affectibus passionibus repleti de quibus veniam accepimus et a Christo ingrati quam accepimus plurimi ergo simul ... Servum de quibus dici potest de illis quod petrus

2 pet 2 v 20 observat. Dat ... zy nae dat zy de besmettingen der werelt ontvlugt zynde door de kennis van onsen Heer en Zaligmaker J.C. weederom in de zelve ingewikkelt worden en overwonnen worden zoo is hem het laeste erger dan het eerste geworden want het was hem beter den weg der regtvaerdigheid niet gekent te hebben dan deselve kent te hebben en ... uit te keeren van het heilig gebod 't welk hem overgegeven was want hen is overgekomen het geen het waeragtig spreekwoort zegt de hond is wedergekeert tot zyn braeksel en de gewassche zogge tot het modder slyk.

X Hoort het over den Apostel Heb 10 v 26—31.

... hier uit volgt ook door gaens godts regtvaerdigheid dat zulke die zelve straf onderwaeren welke desen knegt overgekoomen is dat god deese om voor zulke zyne barmhertigheid sluit en overgeeft aen hun eige zelve en de bedries genaede ... voel keeren om hen daer door des te strenger te straffen nae mate het misbruik dat van Gods genaede gedaen hebben ... is om nog by hoe wel hy ... knegt ... tyd het misbruik van godt genaede ... herstellen door een waere ootmoedigheid en aenhoudende penitentie ... by den heer heb wat gedult met my en ik zal u alles betaelen.

2° ~~Het~~ Word hem tot bedwaernis gerekent dat het
Zyn mede-knegt was waer door zyn onbermhertigheid
geopent wierd / id observare licet quod quamvis ~~omnes~~
omnes homines aequales sint servi Dei et eo
omnibus et singulis opera misericordiae et praestan
da quod tamen in misericordia exercenda ~~faciendo~~
a proportione illi sint proximiores tam
apud gentiles quam apud christianos e norma
~~[illegible]~~ secretis reputatus ? qui familiae et nae
bestaende in ~~officiis~~ opprimunt vexant et
non adsistant sic maxime locum habet inter
fideles et non fideles majus malum ~~[illegible]~~
immisericordiam non praestare fidelibus quam
infidelibus vel infideles anteponere iis qui fideles
Rom 12: v 13. sunt. ~~dat~~ d'apostel ~~[illegible]~~ beveelt ons ba
sondert de christenen die hy daer onder de naem
van heiligen aen teekent. mede deelsaem te
zyn deelt mede tot ~~[illegible]~~ behoeften der
heiligen. en gal 6 v 10 beveelt paulus
Gal 6 v 10. goed te doen aen alle menschen maer aldermeest
Eccli 4 v 23.26 aende huisgenooten des gloofs. de ecclesias
ticus wil de zulke dat ze eerst schaemte ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ uit aengezicht af te weeren van de
vrinden ~~[illegible]~~ en nae bestaende zyn. Egter zult
men dese onbermhertigheid wel het meest
plaets hebben omtrent naebestaende en famely
van die geene daer den Ecclesiasticus van
zegt dat zy met den elleboog over het brood
leggen en hunne naem swart maeken met
geeffen en te ontfangen laeten wy dan tog
bermhertig ~~[illegible]~~ te zyn tot allen keunnen wy niet
aen allen daer omtrent een verkiesing maeken
volgens dat ~~[illegible]~~ met de regels van
gods woord overeenkomt met die ons eige
bloed uit maeken niet te drukken te versmaden
maer hen ~~te helpen~~ bermhertigheid te bewysen
zoo veel doenlyk is 2° ook ~~[illegible]~~ de bescheiden
heid te gebruiken dat wy de goede boven de
quade stellen de gloofs genooten die met
ons een geestelyk huis houden uit maeken
stellen boven d'andere: hiel op is 't dat de
de grootheid van ons bermhertigheid meer of min
loon zal ontfangen en ons onbermhertigheid
swaerder straf by god verdienen zal

donderde, ook zeggende: Betaal dat gij schuldig zijt,
die hem aanstonds deeden nedervallen voor de voeten van
zijnen heere om met nedrigheit uirstel te verzoeken, die
zelve woorden, zeg ik, wierp hij aanstonds zijnen medeknegt
tog, en zeide: Redde etc. 3. Greypt hem vast, &c.

'T is waar dit zou nog eenigzins t'ontschuldigen zijn, na-
demaal de noot van zijne huisgenoten dikwils zou denkun-
nen vereischen dat hij met zedigheit, en vriendschap zijne
regtvaardige schulden invorderde, die hij tot zijn nooddrust
van nooden had: want volgens Paulus: zoo wie geen zorge 1. Tim. 5-8
draagd voor de zijnen, en vooral voor zijne huisgenoten
die verzaakt het geloof, en is arger dan een ongelovige.

3 Maar om te toonen dat 't niet de noodzakelijkheit, maar
een beestagtige drift tot geld en goed was, die hem aanleide,
verzeld met eene onvergevelijke onbarmhertigheit, zoo zeid
de text, dat 't niet bij eene eenvoudige maning met woorden
bleef, maar daar en boven dat hij, om zijne beestagtigen gie-
rige drift te toonen, aanstonds de woorden met eene furie
vermengde, want terwijl hij hem maande, valte hij hem aanstonds
als woedende bij 't Lijf Hij greep hem, en wrong hem de keel
toe, zeggende: Betaal...

4 Deze valt him te voet, & bid om uirstel.

4. Hauwelijks was deze wreede, en onbarmhertige schuldeis-
cher dus zijnen medeknegt op 't lijf gevallen, of deze mis-
handelde schuldenaar gebruijkte 't zelve middel om zig
te redden tegen die woedende schuldeischen, 't welk zijne
schuldeischer zoo effen van te vooren zoo voordeelig was
geweest, hij smijt zig neder voor de voeten van zijnen aan-
valler, en verzoekt oormoedig uirstel. D'Ev. drukt zijn
gedrag met de zelve woorden uit, daar hij effen van te vooren
het smeeken van dezen boozen knegt, als hem zijn heer
maande, mede beschreef. Zijn medeknegt viel neder, en
bad hem zeggende: heb wat geduld met mij, en ik zal u
alles betalen.

Wie zou niet denken of deze woorden zouden indruk gehad
hebben op 't gemoed van dezen wreeden schuldmaander, dien
effen van te vooren de zelve woorden, zoo voordeelig waren
geweest? Gij had 't zelve uiterlijk gebaar, de zelve woorden
zoo zoo van te vooren gebruikt, en hier door 't geluk gehad van
quijtschelding te verwerven van 10000 ponden, dat volgens

onze rekening meer was als 46 milioenen guldens, daar zijn
arme medeknegt 't zelve gebaar, en de zelve woorden gebruikt
om maar uitstel te krijgen in eene klijne schuld van 100 tien-
5. , lingen, dat omtrent volgens onze munt maar 30 gl. zou zijn.
Maar vrugteloos. Maar, neen! hij had 't ingewand van barmhertigheit voor zijnen
medeknegt geslooten; hij, die effen, van te vooren, zoo eene milda-
dige barmhertigheit van zijnen heere ontfangen had. D'on-
verzade drift tot 't geld liet hem niet toe zijnen heer in 't klij-
na te volgen, en eene klijne barmhertigheit te toonen, hij die zulk
groote barmhertigheid zoo aanstonds ontfangen had.
hom. 62. in Matt. De h. Chrijsost. drukt dit boosaardig doen van dezen onbarm-
„ hertigen knegt met deze woorden uit: „ Nec verba quidem ip-
„ sa veritus e servus, qbs salutem acquisivit. his n ipse dict
„ patiam habe in me, et oia reddam tibi, decem millium tale-
„ torum debitum evitavit. ita nec portum quidem cognovit qu
„ tutatus à naufragio evasit, nec modus ipse supplication
„ ad misericordis domini memoriam eum reduxit &c. „
Hij wilde niet (zeid de text) maar ging henen, en wierp he
in de gevangenisse, tot dat hij de schulde betalen zoude.
Hij wilde niet voor een tijdt geduld hebben, hij wilde niet met
wijnige penningen, tot op eene betere gelegentheit te vreden zijn
maar ging henen met zijnen medeknegt, dien hij den regter
overgaf, en door den regter in de gevangenis wierp, tot da
hij door andere bijgestaan, en geholpen, de schuld betalen
zoude.
6.
Zeker een boosaardig feijt, en dat uit veele hoofden.
Wie is'er die deze onbehoorlijke handel van dezen ondank-
baren knegt bij zig zelven betragt, die niet versteld en staat
over dit boosaardig feijt? 1. terstond is hij 't ontfangen we-
daad van zijnen heere vergeten, want uitgegaan zijnde, ja
misschien zelfs nog in 't uitgaan van 's konings hof, mistro
hij zulk een groot weldaad van den koning, 't w. hem nog zoo
vars in de geheugen moest leggen. 2. Hij handeld zoo vree
niet met een vreemd, maar met zijnen medeknegt. 3 hij
gaat zoo onmenschelijk te werk om 100 tienlingen, eene klij-
ne, slegte schuld, daar hem 10000 ponden, dat is, meer da
46 milioenen guldens quijt gescholden waren. 4. hij vorde
de betaling niet zoo zeer met woorden, 't geen nog verdraa-
lijk zou zijn geweest, als met geweld, en het toevringen van d
keel. 5. hij wil zijnen medeknegt niet verhooren, met de
zelve bede gebeden zijnde, daar hij barmhertigheit mè had
verworven. 6. verre van de schuld quijt te schelden, hij wi
niet eens uitstel geven, maar smijt hem in de gevangenisse.

Wie, wie zal ons d' oorzaak van deze schrikkelijken handel geven? 't moet zeker een vuile wortel zijn, daar zulke bittere vrugten van komen, 't moet wel een fenijnig zaad zijn, dat zulk vergiftig loof schiet.

2da Pars.

de geldzugt is d'oorzaak van d'onbarmheit

1 Verwonderd u niet A.A. 't is de gierigheit, 't is een ongeregelde drift tot geld en goed, die alle deze bittere vrugten voor den dag brengt. 't is deze schrikkelijke onmatige drift, die, zoo dra hij 't hert bezit van eenen mensch, aanstonds medogentheit, barmhertigheit, vergenoegdheit uitsluit, en hem gedurig tot wreedheit, onbarmhertigheit, en onverzadelijkheit aanpord.

Zoo dra deze vuile drift eens in iemand plaats heeft genomen aanstonds word deze mensch gelijk aan dezen Ev. knegt, wreed, onbarmhertig, en onverzadelijk, en alschoon men meerendeels uiterlijk juijst niet tot die buitenspoorigheit komt van dezen bozen knegt, 't is egter in 't hert van zoo eenen gierigaard besloten.

2. Wat de geldzugt zij

2 Dog om niet vrugteloos de droevige uitwerking van deze schrikkelijke zonde U. A. te toonen in den knegt van 't Ev. zoo zal 't niet ondienstig zijn eerst aan te toonen wat de Gierigheit is, en waar z' in bestaat: want terwijl de gansche wereld ligt overtuijgd is van de boosheit van de gierigheit, zoo zijn 'er egter veelen die deze zonde niet regt kennen, of ten minsten niet willen kennen, en zoo zig noit inbeelden dat zij aan deze leelijke hoofdzonde vast zijn.

De Gierigheit dan, volgens den grooten, en h. School Leeraar Thomas van Aquinen, is niet anders dan eene onmatige begeerte en drift om rijk te worden, of om de bekomene rijkdommen te bewaren.

Peccatum quo q[ui]s sup[ra] modum debitum cupit acquirere vel retinere divitias. 2. 2. Q. 118. a. 1. in Corp.

3. Zij strekt zig uit of tot een andermans, of tot zijn eigen goed uit

3 't is deze onmatige drift die als een draak met 2. hoofden volgens Petrus Damianus in de gemoederen van de gierigaars van 2 kanten zijn fenijn instort, of wel om dat te genieten 't w[elk] hen niet toebehoord, of wel om het geen hen toebehoord al te angstig, en met eene vuile aantrekkelijkheit te bewaren.

De h. Thomas beschrijft omtrent de gierigheit op dezelve wijze, als hij ter gemelde plaatze zeid: dat 'er 2 zaken in aan te merken zijn, van d' eene kant zoo ver deze onmatige begeerte tot geld en goed ziet op 't goed van een ander 't w[elk] den gierigaard niet toekomt, en zoo strijd deze hoofdzonde tegen de regtvaardigheit: van d' andere kant voor

zoo ver deze onmàtige drift, en begeerte ziet op 't goed dat men regtmàtig bezit, of regtmàtig zoekt te winnen; als men met eene onmàtige drift hier op gesteld is, om 't zelve te krijgen, of te bewàren; en zoo strijd deze zondige drift tegen de christelijke mildadigheit.

4. Van deze word hier gesproken.

4 Van dit eerste zoort van gierigheit waardoor een zondaar met eene hevige drift gedrèven word om zelfs onregtvaardig geld te behouden of te bekomen, willen wij niet eens spreken. een ijder is de boosheit van deze onregtvaardigheit bekend, die regt streeks strijd tegen godts gebod, waarin uitdrukkelijk verbòden word, niet alleen alle dàdelijke onregtvaardigheit, zeggende: Gij zult niet steelen, maar ook alle begeerlijkheit tot het goed van den evenaasten van wat zoort 't ook mag zijn. Ja zelfs d' Ev. knegt wiens voorbeeld wij neemen, bestond zijne onmàtige drift niet in iets te eischen of te begeeren 't w. hem niet toequam, maar alleen in eene al te groote drift om dat te hebben, 't w. hem schuldswègen van zijnen mede knegt toe~~quam~~ behoo

5. hier uit volgd vreed= en onbarm= hertigheit

5 1° is dit zoort van gierigheit dan 't w, zoo draa 't in een hert zijnen wortel heeft genòmen, den mensch aanstonds vreed, onbarmhertig en onverzadelijk maakt.

,6. ziet 't in den knegt van 't Ev.

6 Zie maar eens het gedrag van den Ev. knegt, die eenen onmàtigen drift en liefde had tot zijne 100 tienlingen die hij van zijnen medeknegt moest hebben. Hoe vreed, hoe onbarmhertig maakt hem aanstonds die driftige en zondige hertstogt? in plaats van eenige medògentheit te hebben met de slegte staat van zijnen medeknegt, hij vergeet alle beleefdheit, en mèdògentheit, hij grijpt hem vrèedelijk bij de keel, hij verwerpt zijn oormoedig smeeken, en smijt hem zelfs in eene naare gevangenis.

Maar wat hoeven wij 't zoo wijt te zoeken, dat wij de vreedheit van eenen gierigaard juijst uit eene evangeliesche parabel willen afmeeten? Doorblaad maar de schrift en gij zult uitdrukkelijk over al klare, en overtuijgende bewijzen zien van de vreedheit, en onbarmhertigheit, die deze zonde baard.

7. en den verraad der Judas.

7 Is 'er wel oit een feijt in de wereld vreeder, en onmenschelijker geschied als de verràderije door den godlozen apostel Judas uitgevoerd, als hij zijnen meester, zijnen godt, zijnen goeddoender overlèverde aan de Joden zijne vreed

vreedste vijanden? En ondertusschen ziet eens wat d'aan-
leiding is geweest van dit meer als duivels quaad, niet
anders als de gierigheit, en eene onmatige liefde tot geld
en goed. Hij was een dief, en de beurs hebbende, droeg hij Joes. 12-6.
het gene daarin gegeven wierd, zeid Joes. 't is hierom
zoo dra hij dit helsch werk begon, dat hij zijne gierigheit
liet blijken aan d'overpriesters, zeggende Quid vultis &c. 8.
8. 't was d'onmatige drift tot geld en goed die eertijdts In de Jood-
zelfs gestegen was tot in 't heiligdom des Heeren, die 't Jood- se Priesters
sche priesterdom tot die onnatuurlijke vreedheit had aan-
gedreven, dat zij de kinderen ontsloegen van die pligt tot d'ouders die
de wetten van Natuur, Godt, en Menschen van hen vereischtten; zoo verre
dat zij de kinderen van de pligtige bijstand en behulpzaam-
heit aan d'ouders tegen Gods uitdrukkelijk gebod vrijspra-
ken, als zij maar hunne gaven aan den tempel offerden.
't was hierom dat Jesus zoo heftig haare onmatige gie-
righeit bestraffte volgens de meeste uitleggers, als hij bij Matt. 15-3.
deze schrikkelijke wedervraag aan dit boosaardig volk
opwierp: Waarom overtreed gij het gebod Gods om uwe over-
leveringe? want Godt heeft gezeid: eert vader en moeder: en: zoo
wie vader of moeder qualijk toespreekt, dat hij de doodt sterve.
Maar gij zegt: elk mag tot vader en moeder zeggen: 't is offergift
al wat u van mij zou mogen te nutte komen: al eerd hij dog
zijnen vader of moeder niet. En zoo hebt gij Gods gebod te niet
gedaan door uwe overleveringe. 't was dan de gierigheit, en
ongetoomde geldzugt der joodsche Priesteren ten tijde van
Cts, die hen tot deze vreede buitenspoorigheit aanleidde.
9. Noit had Demetrius met zijne aanhang zoo vreed t'Ephesen 9. In den zil-
tegen Paulus, en die nieuw opgebouwde kerk gewoed, had 't versmit De-
de geldzugt, en ongeregelde drift tot winst niet gedaan. metrius
Zij waren bang dat 't Nieuw Ev., 't welk Paulus daar quam verkun- act. 19.
digen, hunne dagelijksche winsten, die hen Dianaas tempel
verschaffte, zouden verminderen; hun ambagt leed daarbij.
en hierom, zonder de leer van dezen grooten kruisgezant t'on-
derzoeken, zij vervolgen hem, zoo dra zij agterdogt hadden
dat zij door deze nieuwe leer hunne winst zouden missen.
10. Wel te regt bevatte de groote schoolleeraar de h. Thomas 10. hieruitko-
van Aquinen, en lang voor hem, de h. Greg. in Job. Lib. 33. cap. 37. die onbarmhertigheit, en vreedheit van deze boze men voort
zonde, als hij de zelve stelde als eene vrugtbare baarmoeder allerleide
van alderhande zoorten van vreedheit, en ongeregtigheit. zonden
Hierom als hij den aart van dit vuil quaad wilde beschrijven,

2.2.q.118. „zeide hij: „Proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietud[o]
„violentia, et contra misericordiam obduratio, avaritiæ filiæ s[unt]

Zie daar op zijn nauwkeurigst van dezen grooten man beschreven, de vrugtbaarheit van die heilloore zonde. al die quaad al die boosheit, en zoorten van vreeden onbarmhertigheden hebben al tezamen hunne oorsprong uit eene onmatige drift tot geld en goed.

1º als verraad

Waar is oit verraad geschied of d'onmatige liefde tot de rijkdommen heeft den verrader daar toe aangeleid. 't is hier om dat eertijdts een groot Wereldts Vorst gene stad onwinbaar agtte, daar een ezel met goud geladen kon binnen komen. 't is d'onmatige liefde tot geld en goed, die van eenen trouwen onderdaan eenen eerloozen verrader maakt.

2º bedrog

Geschied er wel schier oit bedriegerij in de wereld zonder inzigt van vuil gewin? de zugt tot geld leerd 't bedrog en vind honderde middelen uit om den evenmensch te verstrikken.

3º valsche eeden

men zou in de wereld niet hooren van zoo veele valsche eeden indien de geldzugt, en gierigheit daar toe geen aanleiding gaf.

4º ongerustheit

Wat ziet men niet een groot getal van menschen, in eene gedurige ongerustigheit, en angst, alles maakt hen ongerust, maar indien men eens de grond 'er van mogt zien, 't zou d'angstige zorg zijn die zij hebben voor 'er geld en goed, zij vreezen staags voor 'er geld en goed onder 't w 'er verslaafde ziel begraven leid.

5º onbarmhertigheit

Zoo veel t' onbarmhertiger, en vreeder is een mensch hoe grooter zijne onmatige liefde is tot geld en goed, 't w hij of bezit, of najaagt.

Met een woord 't zijn alle deze zoorten van vreedheden en onbarmhertigheden, en onregtvaardigheden, die de gierigheit als haare egte moeder erkennen.

De h. Chrysost. hom. 362. als hij wel eer de groote tira[nnie] der gierigheit met zijne levendige verven wilde afbeelden en haare schrikkelijke vreedheit zelfs tegen die, den de natuur ons zelfs verpligt t' eeren en te beminnen, wilde aantoonen, zei 'er van: Avaritia parentes nega[t]

6º verdeeldheit onder vrienden.

„germanos dividit, separat socios, amicitiam solvit, ex„cludit affectum.„

Serve nequam, omne debitum demisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?

Matt. 18. v. 32.

Dominica 23 Pentecostes 1743. 54. 73.

Onder alle de Gemoedstogten, die geduurig in ons gemoed den oorlog voeren, is'er al geen heviger, geen geweldiger dan die van toorn, haat, en wraake A. A.

't is deze ~~passie~~ drift die, als een scharpe roest, het gemoed doorknaagd, die, na eens plaats genoomen te hebben in 't herte, niet ~~als~~ dan met geweldien moeijte 'er uitgebannen, word.

't is deze kanker die Jesus, zonderlingen van daag in 't Ev., uit onze gemoederen, zoekt te verbannen.

Effen voor 't huid. h. Ev. verhaald d'Ev. Matt., dat Petrus den Zaligm vraagde: Heere, hoe menigmaal zal ik het mijnen broeder vergeeven, als hij tegen mij zal zondigen? tot 7maal toe? Jesus (ait Ev.) zeide hem: ik zeg u niet tot sevenmaal, maar tot 70maal 7maal toe i. e. zoo dikmaals als dit voor zal komen.

Hier naa, om deze hoognoodige leeringe nog vatbaarder te maken, ~~zoo~~ helderde hij de zelve op met eene zinrijke parabel van ons huid. h. Ev.

Onze ~~…~~ opgenoomene woorden zijn een deel van deze gelijkenisse, waar in de Vader des huisgezins (waar door Godt word verbeeld) reden geeft, waarom zijne knegt medoogen moest hebben met zijnen medeknegt: Gij booze knegt (ait) ik heb u alle uwe schulden kwijt gescholden, omdat gij mij gebeden hebt: behoorde gij dan ook niet medoogen met uwen medeknegt te hebben, gelijk ik medoogen met u gehad heb?

't zijn deze zelfde woorden, die w' U. A. alsnu ook nader zullen uitleggen, waarna wij zullen aanteonen de noodzaakelijkheid van onzen pligt om alle vijandschap, vrok, en wraake uit 't midden van ons te verbannen. Attendite

Propositio

De barmhertige Heer, of Vader des huisgezins, die uit enkele, en loutere medoogentheid 10000 talenten aan zijnen knegt had kwijt gescholden, hoorde op 't laatste van alle kanten, de boosäardigheid

~~onmeedelijdzaamheid~~ van dien zelfden knegt, wien hij zoo me=
doogend had gehandeld. Van alle kanten kwamen zijne andere
knegten klagen, over de wreedheid van dien eerloozen knegt; hoe
dat hij nauwlijks kwijtschelding van zijnen Heere gekregen hee=
bende, aanstonds zijnen medeknegt, die hem alleen maar 100 tien
lingen schuldig was, lastig had gevallen; hoe hij dien mede=
knegt, op eene ~~[illegible]~~ onbeschofte wijze bij den hals grijpende, haast
had verwurgd; eindelijk dat hij na 't vergeefs smeeken, en bidden
over deze kleine somme, zijnen medeknegt in de gevangenisse
had gesmeeten.

Nauwlijks had die goede ~~huisvader~~ Koning deze onverwagte tijding
gehoord, of aanstonds, zegd Jesus, vocavit eum Dns suus, en
die onlangs met eene liefelijke stemme hem zoo veele duizende
talenten kwijt schold, begon ~~nu~~ toen, met eenen donderklank, die
harde woorden hem toe te grauwen: Gij booze knegt ik heb en.

Alle de woorden van deze scharpsnijdende bestraffinge zijn even
1mo Serve Nequam? kragtig. En 1o geeft hij aan dezen knegt dien droevigen tijtel van
Serve nequam. 't is de tytel van knegt die Jesus dikwils in
heeft hij z' als 't Nieuwe test. geeft, en dat meest in gelijkenissen, als hij door
een kwaden bijnaam gaans daar door verstaat het menschelijk geslagt; maar noit
gegeven als hij van bekwame knegten sprak; integendeel dan noemde
Matt. 25- hij hen goede, en getrouwe knegten, Serve bone, et fidelis, en
C. 24-46 op andere plaatsen gelukzalige knegten, beatus ille servus.
dog zoo dikwils als hij van onbekwame knegten spreekt, geeft hij
24-48 eenen veragtelijken, of kwaden naam. Zoo noemd hij dien knegt
die zijne medeknegten begon te slaan, terwijl de vader des
huisgezins vertoefde t' huis te komen, eenen kwaden knegt.
C. 25-26 den knegt, die zijn talent, zonder winst te doen, in d'aarde
had verborgen, noemd hij eenen ondeugenden, en luijen knegt
dog grover gaat de ~~vader des huisgezins in onze texte~~
Heer van daag te werk, hij noemd hem niet alleen kwaad, luij, of ondeugend
maar ook zelfs boosäardig. Serve nequam.

Verscheide Vaders merken aan, dat als deze knegt bij den
Heere kwam om af te rekenen, en hem 10000 talenten schul=
dig was, dat hem dan, hoe groot ook deze schuld was, die
van booze knegt harder bijnaam niet wierd gegeven, dat de Heer hem niets
verweet, hoe groot zijne schuld ook was, hoe zeer ook hij zijnen pli=
ten opzigt van zijnen heere te buiten was gegaan. Maar
zoo dra hij zijnen pligt ten opzigt van zijnen medeknegt
te buiten ging, aanstonds hoorde hij dat droevig verwijt,
Serve nequam.

En hier uit besluiten de Vaders, dat, alhoewel de zonden
reg=

regtstreeks tegen Gode ~~gedaen~~ zwaarder zijn, en oneindig meer straffe verdienen, dan ~~als~~ die tegen den evenaasten geschieden, dat egter God dikwils meerder straft, voornamelijk in dit leeven, de zonden tegen den naasten, dan ~~als~~ die regtstreeks tegen Gode gedaan zijn.

1° Oude Test: geeft ons hiervan verscheide blijken. Zeker groot was de zonde van Adam, ~~niet~~ ja zoo groot dat wij dagelijks de nawëen, zoo naar ziel, als naar lighaam, daar nog van voelen. dog ~~egter~~ hoe zeer God Adam daarover strafte en ons na ~~hem~~ hem, egter hij vervloeckte Adam ~~hem~~ niet; maar alleen de aarde tot straffe van Adam ~~hem~~: Maledicta terra in opere Gen. 3-17.

2do. Integendeel nauwelijks zondigde een wreede Kain tegen zijnen broeder Abel, nauwelijks beging hij aan hem deen wreeden broedermoord, of die zelfde God, die alleen in de zonde van Adam d'aarde vervloeckte, vervloeckte toen ook ~~en~~ Kain zelfs: Maledictus eris sup terram. Het zelfde blijkt ook in eenen hartnekkigen Pharaö: deze had al lang te vooren door zijne ongelovigheid zwaar tegens Gode gezondigd, nademaal Exod. 5-2. hij hem voor geenen God erkende. dog ~~egter~~ uiterlijk wierd die boosaardige vorst hier over van God nog niet gestraft; maar 6. 6.. nauwelijks drukte en vervolgde hij Israël, of aanstonds ~~kreeg~~ kreeg hij plaag op plaag; ~~quelling op quelling~~, tot dat hij ten laatsten levendig begraven wierd in de ~~n~~ roode ~~n~~ zee: Zoo ook de booze knegt van ons Ev. &

Scherper straft dan de ~~[illegible]~~ Koning in de gelijkenisse zijnen knegt om zijnen evenaasten, dan ~~als~~ om 't kwaad regtstreeks tegen hem begaan. de reeden hiervan voegd hij'er terstond ook bij zeggende: Oe debitum demisi tibi quoniam rogasti me: nonne ergo ...

3 zaken. steld hij ~~[illegible]~~ voor aan den ondankbaren knegt. 1°. steld hij hem voor wat hij van zijne goedheid ontfangen had, Oe debitum ... en 2°. de reeden van deze barmhertigheid viz. quoniam rogasti me, en 3°. waartoe hem dit verpligtte: 2do ?

En wel 1°. Oe debitum, zeide de ~~Vader des huisgezins~~ Koning; ~~niet~~ geen 100 tienlingen, gelijk gij eischt van uwen medeknegt, ~~niet~~ geen talent, ~~[illegible]~~ een groote gift zou geweest zijn; maar alle uwe schulden, zelfs 10000 talenten; deeze heb ik u niet alleen voor eenen tijd laten bezitten, ~~[illegible]~~ ~~niet alleen de jaarlijksze intresten van [illegible]~~, en voor eenen tijd heb ik met deze schuld geduld gehad, gelijk gij mij alleen maar gebeden hebt, zeggende: heb wat gedult met mij, en ik zal u alles betalen; neen! dit heb ik niet gedaan ~~[illegible]~~

Oe debitum, demisi tibi

2. Par. 25-6 Amasias dr mercede conduxit centum millia robustorum centum talentis argenti i.e. uno talento centum robustos. ~~[illegible]~~

3ro Quoniam rogasti me.

dimisi maar, omne debitum dimisi tibi, ik heb u agtien millioenen en 9 honderd duizend guld kwijt gescholden. 3o En opdat deze knegt niet zou meinen, dat dit wel ligt geschied was ten opzigt van eenen verpligten vriend, die dat van den huisvader begeerde, dat de heer dit met opzigt had gedaan om daar door iemand te believen, zoo voegde hij 'er de reeden bij van dat kwijtschelden: dimisi, Quoniam rogasti me, omdat gij u voor mij verootmoedigd hebt, omdat gij voor mij nedergevallen zijt, en om geduld gebeden hebt, dit heeft mij bewogen om u kwijt te schelden.

4to Nonne ergo oportuit et te.

Behalven dit bewijs van des Heeren genegentheid ten aanzien van dien knegt, zoo houd die goede Heer hem ook voor oogen zijnen pligt, dien hij, ter oorzaake van deze milde gifte, ook ten aanzien van zijnen medeknegt moest gekweeten hebben: dimisi tibi (zeit hij) Nonne ergo oportuit et te.... q. d. ik die Koning, uwe Heer, en meester ben, die met u kon handelen naar mijnen willen welgevallen, als zijnde mijne knegt, ik heb u op uwe bede zoo milddaadig gehandeld, was 't dan niet billijk, was 't dan niet noodzaakelijk, dat gij, ziende mijne medoogentheid voor eenen knegt, ten minsten moest medoogend zijn met uwen medeknegt? daar ik 't gedaan heb in zoo eene groote somme van 18.900.000 gul. moest gij 't dan niet gedaan hebben, in eene ongelijkelijke minder somme #? moest mijn v. B. niet uwe regel geweest zijn?

van 30 gulden

Zietdaar A. A. de letterlijke verklaringe onzer opgen woorden.

Applicatio

Wij hoeven hier nu niet lang te denken wat toepassinge wij voor de zeden, wij uit het gezeiden zullen trekken. de Heer J. C. past zelf deze gelijkenisse op de zeden toe, en geeft ons duidelijk te kennen wat hij ons door deze parabel leeren wil, te weeten het vergeeven ~~~~ van alle ongelijk 't welk ons aangedaan. En om maar alleen bij onzen text te blijven #

condonare ē necessarium.

1o Exemplo Christi

En hoe kon hij 't treffelijker voor door zijn eige v. B. leeren? 't is Jesus zelf die deze groote Heer is, die zijnen knegt tot talenten. i. e. alle zijne zonden, alle zijne overtreedingen kwijt scheld. Hij wil dierhalven ons door zijn v. B. tot 't kwijtschelden aanmaanen. 't is hierom dat hij in den perzoon van den Koning van ons Ev. ~~~~ zegd: Serve nequam omne debitum... 't is Jesus die ons is voorgegaan. Wie was meer vijand als dan wij van God? wie waren? wij hadden door onze zonden zijne toorn op ons gehaald al 't gene wij hadden en bezaten was niet genoeg om voor eene zondeke voldoen. God kon, als Lucifer eewig verdoemd hebben. En zie, terwijl wij niets hadden om te betaalen Jesus zelf is koomen voldoen ~~~~ voor ons zijne vijanden, en ~~~~ aanoffe uit milddaadighied onze zonden kwijt te schelden. Joh. 3. 16.

Hoe kunnen wij grooter v. B. hebben om onze vijanden kwijt te schelden die ons 10000 ponden schuldig zijn. vide 1754 in Jmo Sacro.

drie verscheide reden vervat de zelve die ons daar toe moeten aanzetten.
1o omdat hij onze medeknegt ja broeder is, aan wien wy maar een baggatel vergeeven.
2o Omdat de Heer ons door zyn v. voorgaat, en 't beveeld
3o Omdat wy

te schelden, om alle leet, alle kwaad ons aangedaan? ~~...~~ uit 'er herte te vergeven, ~~als~~ dan van Jesus? 4 v. B. Wie zou hier in 't kleyn, niet na te volgen, ten aanzien van zijnen broeder, daar Jesus ons voorgaat in 't groot? ja in eene oneindige schuld aan zijne knegten; ja aan slaven te vergeeven? 2° Bij dit v. B. voegd Kristus dat van zijnen Hemelschen vader, zeggende: &

2° Ex parte amoris

(Maar steld nu eens dat Jesus v. B. hier niet was, steld dat hij ons niet had vergeeven, # wat is 'er ons noodzakelijker dan de liefde? die liefde zonder ~~...~~ Gode ~~niets~~ behagelijk kan weezen, die liefde, die onmogelijk zonder onze vijanden te vergeeven kan bestaan? uitdruklijk zegd Joes. d' Ap der liefde 1. C. 4. v. 20.

# of liever laaten wij dit v. B. van den Heere Jesus, als of 't hier niet was aangehaald, verbijgaan.

Hoord hoe Paulus van deze noodzakelijke liefde spreekt *Si linguis &* 1. Cor. 13-1-3.)

Hoord ook wat onze opperleeraar C. J. van de noodzakelijkheid dezer liefde leeraard; *si offers &* Matt. 5-23-24. q. d. gaat niet voord met uwe offergifte, vrugteloos zal ze weezen, god # zal ze verstooten, zoo lang 'er eenige bitterheid tegen uwen broeder in uwe herte is; maar zal uwe offer u voordeelig zijn, gaan eerst verzoenen, en dan zal uwe offer Gode aangenaam, en u voordeelig zijn. Idem docet Matt. 6-14. Luc. 6-37. 3°

(Dog hoe groot ook al deze voorgaande reden zijn, om onze evennaasten te vergeeven, en de vriendschap daarmeete vernieuwen, nog verder gaat evenwel de noodzakelijkheid van dezen pligt. ~~...~~) *Sic et pater meus celestis faciet vobis, si &* C. S. steld hier eene conditie zonder dewe te voldoen, de vader ons zijne vriendschap ontzeid, en d'eewige straffe dreigd. Zoo als de Koning van de gelijkenisse ~~...~~ 't maakte met den knegt, die zijnen medeknegt niet wilde kwijtschelden, zoo zegd C. S., zal de hemelsche vader doen met den geenen die hier zijnen evenmensch niet wil vergeeven, hij zal ook op 't allerstrengste voldoeninge van zijne schulden eischen. Concordat Matt. 6-14.

Ex parte Dei miserentis

Gods handel met ons menschen, en de conditie die hij van onze kant vereischt, toond ons onzen pligt duidelijk aan; waarom ook de Heer Kristus de gelijkenisse van ons kwijdige bezluit, zeggende:

(1° vergeeven aan onze evennaasten heeft C. S. gesteld als eene conditie, waarop hij ons wil vergeeven, en zonder dewe hij ons noit zal vergeeven. *Dimittite (att) et dimittemini. Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*)

Luc. 6-37.

Wat is 'er dan voordeeliger? wat kan 'er makkelijker middel gevonden worden ~~als~~ dan deze om vergiffenisse van onze zonden te krijgen? Wat is 'er ook regtvaardiger ~~als~~ dan dat God ons niet vergeeft, zoo wij den evenmensch niet vergeeven?

4° à simili

Indien iemand, die vol schulden was, en duizenden moest betalen, dit gemakkelijk middel aan de hand gegeeven wierd, dat hij van alle die groote schulden zou verlost worden, indien hij maar op zijn schuldboek weinige stuivers uitschrapte, die

die hij nog in te maanen had; wat zou die ~~een~~ een troost zijn voor
zulken Schuldenaar? hoe ras zou hij die ~~conditie~~ voorwaarde voldoen?
en zullen wij dan nog vertoeven, wijnige penningen, een klijn af-
front te vergeeven, een kuijt te schelden aan onzen medebroeder,
opdat die groote Vader des huisgezins, God zelf, de 10000 talen-
ten, die groote Schuld onzer zonden aan ons vergeeve? O wat
een groote blindheid van ons menschen, in 't Stuk der zaligheid
in een wijnig geld, en goed vatten wij 't van zelfs, en in 't Stuk
onzer zaligheid schijnt 't ons onbegrijpelijk. Te regt moogen
wij hier toepassen de Spreuke des zaligmakers: Filii hujus saecu-
Luc. 16-8. li prudentiores &c.

De Heere Christus om ons deze waarheid en noodzaakelijke pligt
nog des te beter in te drukken, heeft ons zelfs dagelijks leeren bidden
Vergeef ons onze schulden, gelijk wij &c. zoo verzoeken wij om
vergiffenisse van onze zonden, gelijk wij aan onze vijanden, die
onze Schuldenaars zijn, vergiffenisse geeven. Wat is 'er dan schrik-
kelijker voor een wrok, en haatdraagend mensch dan dit verzoek
wat grooter vloek kan hij zig op den hals haalen, dan te wen-
schen, dat God hem maar zoo vergeeve, gelijk hij vergeeft? Zulk een mensch
wenscht, dat, gelijk hij zoekt te wreeken het waare of ingebeel-
de ongelijk hem aangedaan, God ook zoo over zijne zonden
wraake wil neemen, en hem met de verdiende straffen op 't lijf
maar valle. Wat kan 'er dan gruwelijker, wat kan 'er schrik-
kelijker weezen dan dus dagelijks Gods vloek zig op den
hals te haalen? het geene nogtans alle haatdraagende en af-
keerige menschen doen, dewijl zij dagelijks bidden: dimitte

Objectio 1ma. 't is waar ik weet wel wat men op dit alles zal zeggen:
O! 't valt zoo hart te vergeeven aan dien geenen, die mij merkelijk
beleedigd heeft, zoo dikwils beleedigd heeft, en mij, die hem
niets misdaan heb, beleedigd heeft, ik kan dit van mij
niet verwerven.

R. O! wat een dwaas zeggen Christenen? zal 't niet oneindig
harder vallen, als gij door 't oeffenen van uwe wraake de wraak
Gods op uwen hals zult haalen? zal 't u niet oneindig harder val-
len, als gij van dien verbolgen regter ten jongsten dage zult
hooren: Gaa van mij ~~vermaledijde~~ vervloekte &c. O! hoe zult gij dan
wel willen, dat klijn geweld gedaan te hebben, aan uwe be-
dorven natuure? Maar dan te vergeefs als de tijd van barmher-
tigheid zal verbij zijn. Het staat vast, of vergeeven, of
eeuwig branden. #

(Maar dat niemand zig inbeelde, dat hij voldoet met 't ui-
terlijk mombakkes van vergeeven en vergeeten; dat het genoeg
is een vriendelijk gezigt te toonen, en een vriendelijk woord te
geeven

Is 't u ernst uwe bedorvene natuure te willen tegen te gaan? Welaan! Begin dit met van tijd tot tijde 't huidig h. ev. aandagtig te herleezen, en bid daar bij 't gebed des Heeren, opdat God u geeve 't geene Jesus in die gelijkenisse en in dat gebed heeft willen leeren; bid ook bezonder in d' Offerhande der Misse voor den geenen die u beleedigd heeft; dus zult gij bij Gode vergiffenisse verwerven van uwe liefdeloosheid, en voor uwen broeder, en medeknegt van 't geene hij tegen Gode, en u gezondigd heeft.

Conclusio: Welaan dan! Laaten wij in dien geest d' Offerh. der Misse vervolgen, en den Heere Jesus bidden, dat wij allen als een ligchaam, en een brood door de liefde vereenigd &c.

geven. Ik vergeef hem of haar, zeggen sommigen, maar ik wil 'er geen vriendschap mè houden, ik wil 'er niet by zyn, hy moet uit myne oogen blyven, ik wil hem niet zien

R: 1o. Byaldien men dit ten beste duid, dat het dan goed kan zyn dat men elkanderen wat vermyd, en niet veel overloopt, teweten dan als 't hert goed is zonder de minste afkeerigheid, en als men elkander maar wat vermijd om, dat men niet te wel kan accordeeren; egter bereyd zynde om in alle gelegenheden elkanderen vriendelyk voor te komen, en met 'er daad uit een goed hert hulp en vriendschap te bewijzen. Dog dit zoo niet zynde

R: 2o. dat 't een dwaas zeggen is: Ik vergeeve hem of haar; maar ik wil 'er geen vriendschap mè houden enz. Want zouden zulke menschen wel te vreden zyn, indien Jesus hen hunne zonden zoo maar vergaf, tewetenonder voorwaarde van noit met hem vriendschap te houden? Zou 't zoo genoeg zyn met Godt verzoend te zyn op voorwaarde van 'er noit by te zyn, van noit onder zyne oogen te komen? Egter zoo willen die menschen handelen, die zeggen: Ik vergeef hem of haar wel; maar enz. Zoo dan zyt verzekerd 't aangezigt, de mond zyn niet genoeg, 't hert moet 'er by zyn. Sic et Pater meus (zeid Jesus)... 't moet uit 't hert komen, zal de verzoening goed zyn.

Al quam Judas tot Jesus met een vriendelyk wezen, en zoete woorden, hy haatte hem egter, ja verried hem ten zelven stonde.

Al sprak Joab tot Amasa zoete woorden, al zei hy: Salve mi frater, de haat was daarom niet uit zyn hert, ja hy bereidde onderwyl den dolk al, om hem tot aan 't heft in zyn lyf te dolven. 2. Reg. 20

Het helpt dierhalven al niet uiterlyk met een vriendelyk wezen te zeggen: goeden dag Vader, Moeder, Kind, Zuster broeder, of vriend ~~[illegible]~~; 't is al niet genoeg te zeggen: Hoe vaar je? enz. Maar uit 't hert moet alle afkeerigheid weggenomen worden, en uit 't hert moet d'uiterlyke zoete bejegening voortkomen.

3tia Ik beken geern dat valt zwaar voor onze bedurve natuur. Maar evenwel ligt zou 't zyn, indien wij 't maar op eene andere wyze bedagten, indien w' aan onze bitterheid zoo veel niet toegaven. Want om de waarheid te zeggen, wat doen w' anders als de woedende honden, die zig op den steen of stok willen wreken, daar zy mè gegooyd of geslagen worden, zonder eens te denken op den gooyer of slaander. Zoo wy ook als w' ons willen wreken op onze medeknegten, wy denken niet op Godt, die dikwils door eene wondere schikkinge toelaat

dat wy eenige waare of ingebeelde hoon en smaat van onze
evenaasten ontfangen. Dit doet Godt of wel omdat wy 'tzy wer-
lyk om andere fouten by hem verdiend hebben, en dus wil
hy 'er ons door zuiveren; of wel Godt doet dit om ons meer
en meer te heiligen en te volmaken. Weshalven de h. Hier.
„zeer wel zeid: „Deus faber ē, inimici lima et mallei, qbs
„nos ille expurgat, sanctosq̄ sculpit„.

Hierom hebben altyd Gods Heiligen alle hoon, smaad, en
ongelyk geduldig gedragen, zonder de minste wraak 'er over
te nemen. Dus B. v. wat scheen 'er onverdragelyker voor een
grooten Koning, als David was, dan het verwyt en affront
dat Semei hem deede? En egter geen de minste wraak wilde
hy 'er over nemen, ja wederhield zelfs zyne onderdanen die
2. Reg. 16-10 dit wilden wreken. _Laat hem begaan met schelden_, (zeide Da-
vid tot Abisai) _want de Heer heeft hem bevolen, david te schel-
den; en wie is 'er die durft vragen: waarom hy aldus gedaan
heeft?_

Als de Chaldeen met al Jobs vee waren weggeloopen, Jo[b]
erkende in alles de hand des Heeren, weshalven hy ook alleen
maar zeide: _Dns dedit, Dns abstulit &c_

_Gy zoud dog geen magt tegen my hebben, ten waar 't u van
Joes. 19-10 boven gegeven was_, zei de Heer J. tot Pilatus. Maar dit zyn
woorden die ook wel passen in den mond dier genen, die hoon en
smaad van hunne medeknegten lyden.

Conclusio Welaan dan A. A. besat op deze manier 't ongelyk dat
u is aangedaan, en 't zal u niet zwaar vallen 't zelve te vergeven

Nonne oportuit et te misereri Conservi tui sicut et ego? Matt. 18. v. 33.

Dnica 23. post Pent. 1735. 65.

Remissio injuriarum res ē momenti, ō minimi, sed necessitatis ad salutem maxima A. A.

Hinc ē quod Xus Dnus oibs viis et mediis ad hanc nos addúcere allaboraverit. Magister noster ē, et magistrali autoritate in id praecipiendo úsus ē: Exemplar nostrúm ē, et suo ea in re nos praecessit exemplo: Júdex noster ē, et ni faciamus, minas adhibuit: Creditor noster, ~~ut ~~ ~~ ~~, Remunerator noster ē, et si obediamus, re compensabit, remissione debitorúm nostrorúm nos.

Aútoritate úsus ē in hoc praecipiendo, dum dixit: Ego autem dico vobis, benefacite his qui oderúnt vos: Exemplo praivit dúm in cruce pro crucifixoribus oravit dicens: Vader vergaf het hen, want zij weeten niet wat zij doen: Minas adhibuit ut in hoderno Ev: Sic et Pater meús coelestis faciet vobis sic &. Debitorúm remissionem proposuit, cúm nos orare docuit: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimús debitoribús nostris.

Matt. 5. 44. diligite inimicos vestros,

dimittite, et dimittemini; item cúm &.

Ecce quot quamq efficacia motiva proposuit ut nos ad condonandas injurias incitaret!

Verúm his ō obstantibús quot ❧ negligunt injurias condonare? quot ❧ inveniúntur similes servo isti nequam, qui rogatus condonare recúsavit? quot ❧ sunt qui hoc motiva motivis contrariis, et malitiosè inventis eludant?

Lubet hodie quaedam solúmmodo ex istis perversis motivis, seú quaedam effugia implacabilium hoium recensere, et eadem refutare. Attendite.

Propositio

Diversi generis hoes sunt qui magnum illud de condonandis injuriis praeceptum ō adimplent. 1o tales sunt qui quasi furiosi nolunt condonare, qui ō nisi vindictam sive clam sive palam quaerunt. 2o alii sunt qui Politieken, Blandiuntur, qui odium et aversionem tegunt, amicitiam simulant et in corde odium fovent, et data occasione de vindicta cogitant 3o tertii gris sunt qui quidem illatam injuriam vindicare ō quaerunt, corde tamen aversantur, nolunt quidem inferre malum, sed et nec benefacere volunt.

Et hi oes peccant contra Xti praeceptum de remittendis injuriis

Verùm est, scio, quod ordinariè, ut se excusent,

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ aliquo prætextu nitontur: ea siquidem ē hominum
indoles quod dum quid agunt quod omittendum ē, aut quid
negligunt quod faciendum est, ~~[illegible]~~ passim quærant et sibi for-
ment ratiunculas quasdam, secundum quas licitè agere aut
ō agere sibi persuadeant, Legemque pro eis aut cessare
aut ō adeo obligare autumant. ~~[illegible]~~ #

\# dus gingen d' eerste zondige menschen, onze eerste ouders Adam en Eva al te werk. Adam wilde zig verschoonen met de schuld op Eva te schuiven, en Eva op den slang. En zo gaan hunne kinderen in allerhanden slag van zonden veeltijds nog te werk.

Sic et in hoc, de quo agimus, negotio se res habet, qui ō re-
mittunt etiam, rationes aut effugia quare ō remittant se
habere dicunt. At quænam rationes illæ sunt?

Non oēs easdem, sed pro diversitate, diversas rationes
variaque effugia, opponunt

1° Aliqui opponunt: quid dicent hoēs si ego id ei remittam?
mundus me ridebit, dedecori vertetur si me ō vindicem; si con-
donem, hoc aut illud vitium quod mihi exprobavit alii, putabunt
me esse reum; si ego ei, quocum rixatus sum, solita huma-
nitatis officia exhibeam, putabunt hoēs jus me ō habuisse;
si, cum possim, ō vindicem, judicabit mundus me esse timi-
dum, imbellem Lafhertigen.

En sic quandoque hoēs implacabiles se gerunt, taliaque effu-
gia adducunt.

At ut hoc oēs refutemus aliud ō requiritur quam quod
ab eis quæramus ^ an id quod mundus existimabit et dicet, an
id, quod Xus Dnus dixit? Expressè Xus dixit injurias esse
remittendas sic: Nonne oportuit et te misereri, Item:
Sic et Pater meus cœlestis faciet vobis si ō &c id dictum m-
tri nostri, illud ē effatum veritatis et sapiæ æternæ, an
ergo id ō præstat opinioni hoēm? itaque nemo dicat: quid dicent

^ quid mã æsti= mari debeat

Neque dicas; Dedecori mihi erit ō vindicare, econtra nil
adeo honorificum. Audi Salomonem: Een verduldig man is beter
dan een sterk man, en wie meester van zijn gemoed is, is beter
dan een inneemer van steeden. En cui à Salomone compa-
retur? gloriosum ē urbes expugnare, adeoque et adhuc gloriosius
inimico condonare, want wie meester van zijn gemoed is, inqt &c

Prov. 16. 32.

Et verè quomodo posset esse dedecus inimico condonare, cum
Deus ipse in eo maximam suam gloriam, et honorem invenerit
eo quod inimicos suos amaverit, et qui eum læserant eis con-
donaverit. Paulus gratiam Dei in opere remissionis nobis colla-
tam vocat gloriam Oēs inqt, peccaverunt et egent gloria Dei
quia illa gratia Deo erat gloriosa, Itaque si Deo gloriosum sit ~~[illegible]~~

Rom. 3.

Xus ipse in terris nulla opera fecit quæ majestatem, et di-
vinitatem suam adeo illustrarent quam quod injurias inimi-
corum adeo patienter tolleraret, eisque eas condonaret. ~~[illegible]~~

Tertullianus ait quod patientia Xti in injuriis tolerandis,
in venia condonanda iis, die hem het Lijden aendeeden, ejus
dominaoem, et divinitatem quam maximè patefecerit. Alia
Sanè aderant indicia quæ in ejus passione divinitatem ejus pate-
faciebant, Eclipsis Solis, tenebræ super universam faciem terræ,
het barsten der Steenrotzen, het openspringen der graven,
het scheuren des voorhangzels, het opstaen der dooden, kortom
en met een woordt gezeid, die heele ontsteltenis in de heele
natuer, hæ indicia et Signa aderant quæ in Xti passione
ejus divinitatem palam faciebant, attamen non tam clarè gloriam
divinitatis demonstrarunt, quam patientia illa, quâ injurias
sibi illatas tolerabat, quam illa oratio quâ Patrem pro cru-
cifixoribus suis orabat dicens: Pater dimitte illis.... Nunc vel
maximè (ait Tertul:) Pharizæi Dominum cognoscere debuistis — vide Loriot. Tom. 5. Serm. 9. L. A.
Itaq non ex Eclipsi Solis, non ex tenebris &c. sed ex injuriis
condonatis.... Hoc itaq maximè gloriosum inimicis condonare
Idem ipsi gentiles agnoverunt, dicebat Seneca: Magni ai
est injurias in summa patientia pati, nil gloriosius principe
impunè Laeso. Item Cicero in oratione pro Marcello maximam
quam cæsari tribuit Laudem in eo collocat quod inimicis suis in-
jurias condonarit. Sic magni ai ~~erat~~ sic gloriosum erat
Davidi se de Saule non vindicare, cum posset ‡ quam de Goliath tri- — ‡ gloriosius hoc erat
umphare........
Deinde posito quod hoes putent eum qui condonat, esse
reum, posito ~~[illegible]~~ quod eum imbellem dicant,
an ideo verum, aut proba apparens?
Sic an David vir sanguinum erat, dum talis a Semei con-
viciebatur, et se vindicare noluit? Eratne nocens et ~~[illegible]~~
culpabilis dum tot injuriis a Saule lacessitus equidem beneficia ei præs-
tabat? An David in oibs suis cum Saule molestiis jus non habuit?
Ideo timidus et imbellis quia rogantibus et vindictæ cupidis
servis de Semei obstitit? an ideo imbellis quia Saulem
quem in spelunca potuit, non tamen occidit? En zijne knegten tegen hem dat zij niet zouden doen?
Judicet sic mundus, putent hoc hoes, aliter tamen judicat Deus,
aliter ille concludit: Dum sancti ejus ad convitia tacebant,
in opprobriis non loquebantur, accusati, vulnerati, aliisq inju-
riis affecti sese non vindicabant, Licet alii eos culpabiles exis-
timabant, et ut tales qui ob scelera diffamabant patiebantur, Deus tamen
eos innocentes esse sciebat, et quandoq palam declarabat.
En igitur quam vanum hoc primum effugium, quam futilis
hic prætextus ob quem hoes injurias remittere detractent.

2° Alii opponunt: Est nimis molestum et difficil[e]

℞ Verum quidem, ē quod amor quo nos ipsos amamus faciat nos cum dolore sentire injurias illatas, et quod ira, quæ nobis quasi naalis ē, nos animet ad vindicandum malum; verum ē carni et passionibus nostris repugnat et difficile ē injurias condonare; at quia difficile ē tamen est impossibile.

ex isto dolore

Hoc Xti Dni exemplum ostendit, ipse ē solum verbo, sed quam maxime exemplo nos docuit injurias remittere....

 # Maar verkeerd zou men hieruit besluiten en zeggen:

Verum, scio Xus erat Deus, ejus passiones suberant rationi [illegible] adeoq facile ipsi erat inimicis condonare ★ [illegible]

● frustra ergo Xti exemplum allegatur, want niet alleen Xhs, maar alle Gods heiligen, menschen gelyk wij zyn ons in 't vergeven van 't ongelyk voorgegaan, ook zelfs die van 't O. T. die Jesus v. B. nog niet eens hadden.

Gen. 45. 50.

1. Reg. 24-18-20.

[illegible] En Josephum, qui, injurias a fratribus sibi illatas ō vindicavit. En Davidem, qui etsi hoc tamen Sauli adversario ignovit, quin et ei, nepotibusq ejus benefecit: Ipse Saul in admirationem raptus exclamans dicebat Davidi: Wie is 'er die zijnen vijand als hij hem vindt, zijnen weg ongehindert zal laeten gaen, (Gij hebt mij goed gedaen, en ik heb u met quaed beloond) dog de Heer will u vergelding doen, voor dit goedt, welk gij heden aen mij gedaen hebt. Stephanus etsi hoc, tamen inter saxa, quibus petebatur, hostibus ignoscentiam Dei expetebat, magna voce clamans: Dne ne statuas illis hoc peccatum.

En hi similis nobiscum naæ injurias condonarunt, et per hoc impossibile ō esse demonstrarunt; at difficile, dices.

fateor, sic est, atqui cum hoc replicas, respondeo verbis S. Ambrosii: „oia supplicia graviorum suppliciorum vincuntur formidine", id ē, difficultas, quæ in deponenda ira, in condonandis injuriis ē, facile superatur per timorem iræ divinæ, et metu ne et nobis Deus non condonet, nobis dico, qui cum gravius offendimus, gravius luemus nisi condonemus.

Itaq qui dicit, difficile est iram deponere, perpendat an difficilius sit iram divinam experiri; qui dicit, difficile est remittere, perpendat an ō difficilius sit a Deo nobis remitti ★ Si malum pro malo reddere quis cogitet, desistet facile si majus malum, a Deo sibi inferendum serio perpendat. Sic et parce[t].

 # nisi condonemus.

En igitur quam male difficultas allegetur, et quod is, qui ō condonat, in proprium damnum, injurias remittere recusa[t].

3° Opponunt: Non possum huic hoi condonare, si alius esset facerem. Et quare ō huic?

O! non meretur, inquiunt; nam injuria nimis magna ē, [illegible] si hoc aut hoc mihi fecisset condonarem, sed hoc fecit, et illi condonare nequeo.

℞ Verba Xti gratia sunt et ad quosvis injuriantes se[...]

sese extendunt, sive magna, sive parva sit injuria, utramq condonare jubet, imo qualiscumq et quam magna sit parva tamen dici debet si cum proprio nostro debito quod Deo debemus comparetur. Coram Deo debitores ipsi sumus decies mille talentorum; quæ summa ē sexaginta tonnarum (ut vocant) auri, id ē, culpa infinita, infinitâ pœna plectenda. Proximus nobis debet centum denarios, id ē, finitæ illæ sunt et temporariæ offensæ, exiguæq et leves injuriæ. Igitur pudere nos debet, tot millium remissionem, à Deo accepisse, et indies accipere, nec proximo tantillum ignoscere velle. Verborum Regis Evangelii meminisse oportet: gij booze knegt, ik heb ú alle uwe schulden, quijd gescholden, omdat gij mij gebeden hebt, behoorde gij dan ook niet medoogen met uwen medeknegt te hebben, gelijk ik medoogen met u gehad heb? Horum meminisse oportet et tunc ô dicemus: ô possum, si alius esset condonarem, si hoc aut hoc fecisset dimitterem, sed hoc et hoc fecit, et ideo condonare nequeo. O neen! zoo zúllen wij niet spreken, sed ē contra......

2° Accedit et hoc, quod hoes, qui interdum ægrè nobis faciunt, nosq offendunt, ô rarò etiam beneficia in nos conferunt, vel contulerunt, qualia nulla umqm a nobis in Deum proficisci possunt secundum quod David ait, Ik heb den Heere gezeid: gij zijt mijn Godt, gij hebt dog mijne goederen, niet van nooden.... Ps. 35-2

3° Injuriæ et offensæ hoium, vel opes et bona temporalia, vel famam et æstimaoem nostram, vel corpus et vitam mortalem impetunt, ac proinde compensari facilius possunt, at nos dum peccamus læsæ divinæ majestatis rei facti sumus.....

4° Demiq illic finitus, miser et mortalis hoo: hic Deus infinitus et immortalis, summum bonum offenditur. Si ergo gravissimorum et insolubilium debitorum remissionem gratuitam a Deo obtinere velimus, et hoc indies oramus, quâ fronte nos inexorabiles præbere ausi sumus iis, qui nos levi injuriâ offenderunt? Procul itaq a nobis sit sermo iste: Non possum huic hoi. condonare, si alius esset facerem.......

Conclusio

Eja, A.A. libenter et ex aio proximo condonemus. 1° quid mundus dicat ô curemus, ô mundi, sed Dei filii sumus. 2° quantumvis difficile nobis sit tamen condonemus 3° quantumvis offensa magna sit, equidem remittamus. Si sanctos sic xum sic Deum ipsum imitabimur, zoo zúllen wij toonen wij kinderen zijn van onzen vader, die in den hemel is,

Dominica 23
Post Pent:
1738.49.
55.68.

Nonne oportuit & te misereri conservi tui?

Matt. 18. v. 33.

'T is niet van heden, of van g[isteren], maer om zoo te spreken bijnaa zelfs al van 't begin, dat de mensch zijne fouten meenigmael zoekt te bloemen, of te verschoonen, A. A.

Primi nostri parentes in peccatum prolapsi zochten hunne naektheid met vijgbladeren te bedekken, en hun te verschoonen met de schuld van den eenen op den anderen te schuijven.

Nu gelijk d'eerste ouders, zoo vervullen ook de k[inderen] de maete hunner vaderen. Quadmodum injustus il[le] dispensator voor 100 vaten olij 50 schreef, en voor [100] mudden tarwe, 80; Ita spirituales debitores ex talen[tis] faciunt denarios, ex denariis quadrantes, ex quadra[ntibus] nihil; Magna, graviaque peccata, extenuantia, parva [le]via, pro peccatis o[mn]ino habentur. Is[t]haec humana prava peccata sua tegendi, vel excusandi, extenuandive pr[ocli]vitas maxime se exerit in horum implacabilitate erga pro[ximum]. Nam dicto, factove ab aliquo laesi, ad vindictam statim pr[oru]unt, itasque iras concipiunt ut nulla ratione ad remi[ssionem] oblivionem offensarum induci possint. Ac ut im[placa]bilitatem suam palliare, vel tueri queant, consutis [va]rium excusationum, et praetextuum foliis, simpliciore[s] zij doeken, cum faciunt, ac se juste primo irasci, reconciliationemque negare persuadent.

His Xtus Dnus larvam detracturus, et os obstru[ctu]rus, quatuor gravissimis argumentis utitur, in hod. Ev.,

Implacabilium excusationes et praetextus:
1o. semel iterumque condonavi, cavere sibi omnino debuisset, o possum toties condonare. p. 623
2o. Insolentior fiet si iterum condonem, p. 626.
3o. volo quidem condonare, maer ik kan 't evenwel niet vergeeten, ten eenemael, hij zal op zijn tijt nog wel betaelt krygen p. 632.
4o. Loquare illud o liceret, cum etiam sanctissimi hostibus suis imprecati sint p. 627.

Vid. Sibelium sup. hoc Evang.

Dominica 23
Post Pent:
1738. 49.
55. 60.

Nonne oportuit & te misereri conservi tui?

Matt. 18. v. 33.

T is niet van heden, of van giste-
ren, maer, om zoo te spreken, bijna zelfs al van 't begin, der wereld af
dat de mensch zijne fouten menigmael zoekt te ver-
bloemen, of te verschoonen, A. A.

Primi nostri parentes in peccatum prolapsi zogten Gen. 3-7
hunne naektheid met vijgebladeren te bedekken, en hun zelven
te verschoonen met de schuld van den een op den anderen te
schuijven.

Nu gelijk d'eerste ouders, zoo vervullen ook de kinderen
de maete hunner vaderen. Quemadmodum injustus ille
dispensator voor 100 vaten olij 50 schreef, en voor 100 Luc 16-6
mudden tarwe, 80; ita spirituales debitores ex talentis
faciunt dinarios, ex dinariis quadrantes, ex quadrantibus
nihil; Magna, graviaque peccata, extenuantur, parva et
levia, pro peccatis o habentur. Isthaec humana pravitas
peccata sua tegendi, vel excusandi, extenuandive procli-
vitas mire se exerit in hominum implacabilitate erga proximos suos. Nam
dicto, factove ab aliquo laesi, ad vindictam statim prosi-
liunt, itasque iras concipiunt ut nulla ratione ad remissionem,
et oblivionem, offensarum induci possint. Ac ut implaca-
bilitatem suam palliare, vel tueri quiant, consutis frivo-
lorum excusationum, et praetextuum foliis, simplicioribus
zij doeken ficum faciunt, ac se juste primo irasci, reconciliationemque
negare persuadent.

His Xtus Dnus larvam detracturus, et os obstru-
cturus, quatuor gravissimis argumentis utitur in hod. Ev.

qbs ad ignoscentiam, placabilitatem, et vindicta cupiditatis depositionem, durissimi, ac immitissimi hoīs merito moveri dbnt.

Primum, sumtum ē ab explo Dei, patris nostri cælestis.

2dum, petitum ē a proportione inr offensas, qbs nos Deum provocavimus, et qbs vicissim, pximus nos lacessivit.

Tertium, sumtum ē ab eventu, pnitioso; ne videlicet offendamus cservos nostros, illisq de malitia, et duritia nostra, ad tribunal Dei cquerendi, caam præbeamus.

Quartum iterum ab eventu exitioso, ne (quod majus est) Deum ipsum, in cælis exacerbemus, pænasq nobis æternas attrahamus.

Oia, huc tendunt, ut ostendaretus Dnus nullam excusatem tam speciosam, et gravem ee posse, quæ hoēm ab exolvendo debito hoc liberare queat.

Propoo

Id vero ut manifestum fiat, præcipuos quosdam prætextus, qbs hoīs implacabilitatem suam palliare solent proponemus, eorumq levitatem, et inanitatem, ex sacris literis, ac præsertim ex hod: Ev: ostendemus Attind.

Effugia, et objectiones implacabilium, variæ, imo inenarrabiles atq innumeræ st: quare de iis hodie acturi præcipuas duntaxat, et sæpius occurrentes recensebimus: qbs dilutis, cætera discussa st. Respiciunt illæ 1o vel offensam ipsam, 2o vel offendentem, 3o vel offensum. van ijder zullen wij er maer eene vermelden, sul: eene verschooninge, die ziet op het ~~vo~~ ongelijk zelf, eene die ziet op den genen, die het ongelijk heeft aengedaen en eene die ziet op den genen die het ongelijk geleden heeft.

Excusatio sumta ab offensa

Ac 1mo quidem, quantum ad offensam ipsam, O! inquit implacabilis, nimis magna ē injuria, mihi illata, si levis aliqua eet, libenter ignoscerem, si hoc aut illud mihi fecisset, facile condonarem, sed hoc, et illud mihi

fecit

fecit, famam, existimationemq, meam, lasit.... illud condonare nequeo.

R. Verba Xti Dni, præcipientis proximo remittendum ē, gratia. It. Dimittite, et dimittemini: Sic et pater meus cœlestis faciet vobis, si ō remiseritis &c. Hæc, et similia Salvatoris dicta ad quasvis injurias sese extendunt, sive magnam sive parvā, sive famam, nostram, respiciat, quilibet condonare dbmus. Immo qualiscumq sit, etiam gravissima, dici, tn dbt parva, si cum proprio nostro debito, qd Deo dbmus, cfrataur. Coram Deo ipsi debitores sumus decies mille talentorum: quæ summa ē sexaginta tonnarum, (ut vocant) auri, i.e., culpa, infinita, infinitâ pœnâ, plectenda. Proximus nobis dbt centum denarios, i.e., finita st, et temporaria offensa, exiguaq, et leves injuriæ. Igitur pudore dbt nos tot millium, remissionem, à Deo accepisse, seu velle accipere, nec pmo tantillum nos ignoscere velle. Verborum Regis Evangelici, meminisse oportet: Gij booze knegt, ik heb ū alle ūwe schūlden kwijd gescholden, omdat gij mij gebeden hebt; behoorde gij dan ook niet medogen met uwen medeknegt te hebben, gelijk ik medogen met ū gehad heb? Horum, reminisci, oportet, et tunc ō dicemus: ō possum hoc condonare, nimis graviter me læsit, si hoc aut illud fecisset, condonarem, sed hoc, et illud fecit, ō possum condonare. O neen! zoo, zoo zullen wij niet spreken, sed etiam.....

2°. Accedit et hoc, quod hoēs qui interdum ægre nobis faciunt, nosq offendunt, ō rarò etiam beneficia in nos cferunt. qualia nulla, umqm, à nobis in Deum proficisci pnt, nam, Davide teste, Deus ē Dnus qui bonorum nostrorum ō eget. Igitur si nos volumus à Deo impetrare remissionem, qui nobis, nostrisq, minimè eget, qto ma pmo condonare dbmus, qui nobis sæpius forte beneficio, aut facere pt? Ps. 15-2.

3°. Injuriæ, et offensæ hoīum, vel opes, et bona corporalia, vel famam, et existimaōem, nostram, vel corpus et vitam, mortalem impetunt, ac proin compensari facilius pnt. At nos dum peccamus læsæ divinæ majestatis rei

sumus. Igitur, si velimus à Deo accipere veniam læsæ divinæ majestatis, quo modo dbmus nos primo condonare qui nos in iis # læsit, quæ facile compensari possunt?

\# in offensa homini facta

4°. Denique finitus, miser, et mortalis homo deum infinitus, et immortalis, summum bonum, offenditur. Si ergo gravissimorum, et insolubilium, debitorum, remissionem gratuitam, à Deo obtinere volimus, et indies oramus; qua fronte nos inexorabiles præbere ausi sumus iis qui nos levi injuria offenderunt? Equidem nisi leves injurias primo condonimus, indubitatum manet, nec gravissima nostra debita nobis à summo Deo remittenda fore

\# in ea autem qua Deo infertur,

Marc. 11-26 Nam teste Christo: Indien gij niet vergeeft, zoo zal ù ook uwe vader, die in de hemelen is, uwe zonden niet vergeeven; Maer, zoo zal mijne hemelsche vader ook met ù doen, (air Xtus) i.e. hij zal ù aen de helsche beulen voor eeuwig overgeeven, indien gij 't elk uwen broeder niet van herte vergeeft.

Igitur inanis est prætextus eorum qui condonare nolunt voorwendende, dat zij al te groot, al te zeer beleedigd zijn, dewijl men zonder onderscheid, of het ongelijk groot of klyn is, vergeeven moet.

ab offendente 2do. Wat nù aenbelangt de verschooningen, die zien op den genen, die het ongelijk heeft aangedaan, en om deze: men voorwend, dat men niet wil vergeeven, of dat verdeeldheid ~~vriendschap~~ bijleggen, deze verschooningen, zeg ik, of uitvlugtjes zijn verscheiden. Inter cæteras is zeker, wel deze een van de gemeenste, dat men zegt: Wel ik heb hem (of haer) niet beleedigd, maer hij (of zij) heeft mij beleedigd; Waerom zou ik dan, bijleggen, en de minste weezen? Dat hij de beleediger de minste zij, en eerst bij mij komen, ik zal het noit doen.

\# niet kan, of niet wil

Rᵉ 1°. Dat het zelden, of noit bijna gebeurt, of het Spreekwoord is wel waer: Daar en twe kijvers hebben zij alle beiden schuld # Nu, hebben zij beiden schuld? zoo kan geen van beiden zeggen: Ik heb hem (of haar) niet beleedigd.

\# want al heeft men geene schuld in de zaake, 't zal weezen in de wijze van zijne zaake te drijven.

Rᵉ 2°.

R. 2°. Supposito q^d alter solus offenderit; etiam tunc excusao haec o valet: want het niet geoorloft is op zijn broeder ~~kwaadt of gram te wezen~~, of afkeerig van den zelfden te wezen. Id Xus discrtè docet in hod. Ev. ubi in persona regis nobis ait: Nonne oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum? ostendens his verbis dat, gelijk God, die ons zeker niet misdaan, maar alles wel gedaan heeft, aen ons, die hem misdaen hebben, vergeeft, zoo wij ook aen die ons misdaen hebben, vergeeven moeten. Id nos docuit cum nos quotidie orare jussit. Dimitte nobis... sicut et nos &c onderstellende door dit bidden, niet dat wij den naesten, maer dat de naesten ons beleedigd heeft, niet dat wij zijne schuldenaeren zijn, maer dat de naesten onze schuldenaer geworden ~~zijn~~ is. ~~Id nos optie [illegible] docuit [illegible] in cruce pro crucifige[illegible] tibus &c.~~

Igitur inanis e illa excusao: Ik heb hem of haar niet beleedigt &c want Xus zelf allenthalven, onderstelt niet dat wij den naesten beleedigt hebben, dien hij ons zoo uitdrukkelijk gebiedt te moeten beminnen, en 't ongelijk te moeten vergeeven; want Xus zonder onderscheit, van de minste, of de meeste te wezen, zulks geboden heeft; want hij ook zelfs voor zijnen perzoon daar niet eens nagezien heeft, maer de eerste, de meeste, ja de onnoozelheit zelf zijnde, zig de minsten getoont heeft, met voor zijne vijanden te bidden, ja zelfs aan 't kruis te sterven, en stervende voor die hem kruisten, te bidden.

Probè scio quid implacabiles, qui hoc responso o sunt convicti, dicturi sint; dicunt: Wel ik ben niet kwaadt, ik ben niet afkeerig van mijnen naesten, als hij bij mij komt, ik zal hem niet kwalijk bejegenen, maer ik gaa niet bij hem, &c

R. O! die zoo spreekt, veroordeelt zijn eigen zelven; want was hij niet kwaadt, hij zou zijn naesten niet mijden ten eenemael, hij zou ~~het~~ ten minsten ~~[illegible]~~ ontrent op d'een of andere wijze zoeken hem ~~aen hem~~ te groeten, aen te spreken, of bij hem te komen, al naa dat de geligentheit zal vereischen, om aldus zijnen naesten te overtuijgen, dat hij niet kwaadt

en afkeerig van hem is; sed cum hoc ō faciat, eo ipso convincitur, dat hij gram, kwaadt, en afkeerig is.

Matt. 5-23. Praeterea, Xus disertè dixit: Si offers munus tuum &c.
Hjs verbis Xus Dnus disertè docuit dat, zoo wie zijn naesten beleedigt heeft, en in onmin met hem is, lieven alles daermoet laaten, en de gelegentheit zoeken, om zig te verzoenen. Jaa ook zelfs (gelijk de geleerde uitleggers deze woorden verklaren) al had men zijn naesten van zijne kant niet beledigt als men maer wist dat de naeste iets tegen ons had, en onze vijand was, men zou 't hem moeten vergeeven, en ook met tijt, en gelegentheit moeten toonen, dat men niet afkeerig van hem is, en hem aldus van onze kant moeten overtuijgen dat men hem het ongelijk vergeeven heeft.

Igitur inanis ē et illa excusatio eorum qui dicunt &c.

ab offenso. 3tio Denique ... ad excusationes quae respiciunt ipsum Offensum, et ob quas reconciliari recusatur, et hae sunt variae. Inter has communissima ē, quod homines implacabiles dicunt: 1°. Quid homines dicent, si ego id remittam? 2°. Mundus ridebit me, dedecori mihi vertetur. 3°. Si condonem, putabunt alii me esse reum, verum esse quod mihi exprobraverit, si me ō vindicem dicent, me timidum, et ignarum, (Bleuërik Lafhertigen)

R. Ut hos omnes refutemus aliud ō requiritur quam quod ab eis quaeramus, quid magis aestimari debeat; an id quod mundus dicet, an id quod Deus dixit. Expressè dixit Xus injurias remittendas esse. Huc tendit tota hod. Ev. parabola (vide Exordium) Hanc concludit: Sic et Pater meus caelestis faciet &c. Id dictum Magistri nostri, illud effatum veritatis, et Sapientiae aeternae. an ergo illud ō praestat opinione hominum? Igitur nemo dicat: Quid dicent homines &c.?

2°. Nemo dicat: Mundus ridebit me, dedecori mihi vertetur si remittam. Contra nil tam honorificum...

Prov. 16-32. Audi Salomonem: Een verduldig man, is beter dan een sterk

sterkman, en wie meester van zijn gemoed is, is bèter // Sic gloriosius Davidi erat, se de Saule vindicare cum posset, qm̃ qd de Goliatho triumpharit.
dan een inneemer van steeden. En cui à Salomone com-
paretur qui &c. gloriosum, e expugnare urbes, co mania
sed multo gloriosius inimico condonare, nam die meester
van zijn gemoed is / ait Salomon / is bèter &c. //

103

Et verè quod posse, ee dedecus condonare, cum
Deus ipse in eo mram suam gloriam, et honorem in-
venerit qd inimicos suos amaverit, et his, qui eum, la-
serant, condonaverit? Paulus gratiam Dei, in opere re-
missionis nobis collatam, vocat gloriam, Oẽs / inquit / Rom. 3.
peccaverunt, et egent gloria Dei, qa, illa gratia Deo
gloriosa e. Itaq si Deo gloriosum sit, condonare, nemo
dicat, dedecori, vertetur mihi &c.

Caeterum Xus ipse in terris existens nulla opera
fecit, quae majestatem, et divinitatem ejus adeo illus-
trarunt qm̃ ~~te~~ injurias inimicorum, patienter ~~tu~~ferendo
et inimicis condonando. Alia, certe erant quae ejus di-
vinitatem in ejus passione demonstrabant uti v. g.
eclipsis solis, tenebrae sup universam faciem terrae,
het barsten der steenrotsen, het openspringen der
graaven, het verrijzen der dooden, verbo de heele on-
steltenisse in de natuure, haec et similia divinitatem
Xti certè patefaciebant, attamen nihil ma, eam os-
tendebat qm̃ patientia illa, qua illatas sibi injurias
tollerabat, qm̃ ejus pro crucifixoribus oratio.... Itaq
si ex eo mxe divinitatem suam ostenderit Xus, nihil
et nobis ma, gloriosum ee dbt qm̃ condonare; adeoq
nemo dicat: &c.

3° Deniq posito quod hoes putent, quod etiam dicant,
eum, qui condonat, ee reum, posito qd existimentur
verum ee, qd alter sibi exprobravit, qd dicant, te ee
eenen lafhertigen, an ideo verum erit, of een proef,
en bewijs van hun zeggen? An ideo verum erat
qd dicerent Davidem virum sanguinum, ubi Semei,
ei convitiabatur? An ideo reus erat qd Sauli pro
malefactis benefecit? An ideo Lafhertig quia, rogantibus

et vindictae cupidis servis suis de Semei obstitit? an ideo imbellis qd, cum potuit, saulem, in spelonca o occiderit? Judicet sic mundus, putent sic hoes, ali ter tamen, judicat Deus &c

Conclusio. Zoo dan A. F. geene verschooningen grijpen'er plaats om ons met onzen medeknegt niet te verzoenen, 1o. al was 't ongelijk, ons aangedaan, nog zoo groot, 2o. Jaa al had onze medeknegt ons alleen, en wij hem niet, beleedigd, 3o. Ook wat de menschen van ons bijleggen, zouden moogen zeggen, wij moeten vergeeven; want God, en J. C. ons heden in 't Ev: zegd: Behoorde gij dan ook niet meedoogen met uwen meedeknegt te hebben, gelijk ik medoogen met u gehad hebt?

Das is'er eenig onmim? Wij spreeken u aan met den

Eph: 4-26 Apostel, en zeggen: Dat de Zon niet ondergaa over
4-31. uwe gramschap... dat alle bitterheid..., gramschap,
4-32. kortom dat alle kwaad van u geweerd werde; Maar weest elkanderen goedertiere, barmhertig, vergeevende elkanderen, gelijk ook God, en Kristus u vergeeven heeft. Dus zult gij de volheid van de wette volbrengen, en ingaan tot 't eewig leeven Amen

Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisq fratri suo de cordibus v̶r̶i̶s̶. Matt. 18. v. 35. Dominica 23. Pentecostes 1736. 46. 57. 74.

Men kan zekerlijk niet ontkennen, dat 't een zeer groot ongelijk is ~~dat~~ iemand word aangedaan, dat hem en goed, en eer, bijde ontnomen word. A. A.

Dog ongetwijfeld veel groter is het ongelijk, dat iemand ook zelfs zijn leven benomen word.

Wel is waar, men moet bekennen, dat die manier van verongelijken, waardoor iemand zijn leven benomen word, juijst zoo gemeen niet is. alle menschen, wijnige uitgenomen, ijzen van den doodslag.

Dog een ander zoort van doodslag is'er nog, zooveel te gemeener ~~dan~~ hoe dat 't eerste raarder of zeldzamer is. Deze doodslag is in den haat zijns broeders gelegen, volgens dat ~~Jacobus~~ Joes zegd: Al die zijnen broeder haat, is een doodslager. 1. Jois. 3-

En te regt, want die zijnen naasten haat eensklapseenen dubbelden doodslag begaat. Hij beneemt zig het leven der genade, en ~~nulende~~ de hoope des ~~eeu~~wigen levens, en doodt te gelijk zijnen broeder in zijne herte.

De Heiland C. J. om deze geestelijke doodslagen te voorkomen gebied uitdrukkelijk in zijne h. Ev. niet te haten, maar te beminnen, niet alleen onze vrienden, maar ook onze vijanden, ja dien wel te doen, en voor de zelve te bidden. Bemind (air. salv.) uwe vijanden, doet wel den genen, die u haten, en bid voor de genen, die u vervolgen en belasteren. Matt. 5. 44.

(Maar elaas! hoe wynig word dit gebod van zulk ene gewigt onderhouden? zo heilig, zo gewigtig als het is, zo ligt word 't overtreden, en zo strydig is't aan de maxime of grondregels van de wereld.

De grondregel des werelds is, zyne vyanden te haten. De grondregel van Chs: Bemind uwe vyanden. De wereld wil, dat men quaad met quâd betale. Chs: Doet wel den genen, die u haten. De wereld leerd, dat men die ons vervolgd, quaad doe, of ten minste wensche. Chs: Bed voor de genen, die u vervolgen en belasteren. De wereld leerd ongelijk wreken. Chs:

Dimittite. De wereld rekend dit oneer te wezen. Chs leerd, dat dit ons gelyk en volmaakt maakt, gelyk onze hemelsche vader volmaakt is; ja stelt dit zo noodzakelyk, dat, indien wy de menschen niet vergeven, dan ook ons onze vader niet zal vergeven.

Naar wien van tweën zullen wy dan luisteren? voor de wereld staat onze bedorve natuur, altoos tot wraak genegen, de gewoonte, en de menigte. Voor Chs staat zyne gezag, waar voor alle menschelyke redenkaveling moet wyken.)

Dog is s. Heilands gezag alleen niet genoeg om ons tot het vergeven te bewegen? Aanmerkt dan ook de straf, die hij den onverzoenbaaren heeft gesteld. Deze, alhoewel elders meermaalen, doet hij ons heden schrikkelijk in d'oren klinken: want naadat hij gesproken had van eenen knegt, wien de vergramde Heer overgaf aan de beulen, tot dat hij al de schuld betaalen zoude, zoo voegde hij'er deze schromelijke bedreiging by: Zoo zal mijne Hemelsche Vader ook met u handelen, indien gij 't elk uwen broeder niet van herte vergeeft.

(Wel aan dan A. A. laat en wij op dien donderslag ontwaaken, en opdat ons die bedreiging niet onverhoeds overvalle, laaten wij volgens s. Heilands bevel alle wrok, haat, en afkerigheid afleggen, en vergeeven dien die ons beledigd heeft.

Propositio: Opdat wij dit des te vlijtiger mogen doen, zullen wij de kragtevan s. Heilands woorden, in deze en 't gebod, en de straf besloten is, u. A. nader uitleggen of verklaaren.) Attendite.

Wij zullen deeze woorden tot onderlinge onderregtinge verklaaren.

Zoo zal mijne Hemelsche Vader &c. twee leden bevat deeze woorden, naam 1o. de wet of regel, die Chs geeft, dat elk zijnen broeder van herte moet vergeeven; 2o de straf, die zij te verwagten hebben, deze dit gebod overtreeden, naam dat de Hemelsche Vader met hen zal handelen, gelijk de Heer van de parabel met den knegt, die zijnen medeknegt geene honderd tienlingen wilde kwijtschelden.

1o. Chs gebied in den text den Broeder,

En wel 1o. wat de wet van vergeeven aanbelangd, Chs gebruikt 't woord van Broeder, aan wien hij gebied te vergeeven. Dit woord word 3 zins genoomen. 1. Men verstaat door Broeders de Chtenen, hebbende denzelfden Gode voor Vader, en de Kerk voor kunne Moeder. 2. Door Broeders worden ook verstaan de vrienden en bloedverwanten. 3. Broeders zijn ook alle menschen van natuure, hebbende alle denzelfden Vader Adam, en moeder Eva.

2o. i.e. aan alle menschen,

Hier verstaat Chs door 't woord Broeder niet der

de Ebnim, of Bloedverwanten, want dan 't vergeeven al
te bepaald zou weezen; maar strekt dit uit tot alle menschen.
Duidelijk geeft de Heiland dit te kennen, wanneer hij, elders
spreekende van 't ongelijk te vergeeven, niet 't woord <u>Broeder</u>
maar <u>Mensch</u> gebruikt v. g. Matt. 6. als hij zeide: <u>Indien</u> Matt. 6-14.
<u>gij den menschen hunne misdaaden vergeeft, zoo zal ook de</u>
Zoodan aan alle menschen 't zij rijken of armen, 't zij groot
of klijn, 't zij van eenen en de zelfde of van eene andere Gods-
dienst, aan alle menschen wil CBs dat wij vergeeven.
Wel is waar, CBs kon 't woord van <u>Mensch</u>, of, gelijk in
de parabel, van <u>Medeknegt</u> gebruikt hebben; maar heeft
dat van <u>Broeder</u> genomen, om het vergeeven deste meerder
aan te dringen; want zeker de broederlijke gemeenschap zeer
veel aan ~~…~~ dringt om te vergeeven. ~~…~~ 3°.
Maar wat wil CBs dat wij onzen broeder of evenmensche gene Geldschuld
vergeeven? Kristus legt ons dit zelf uit als hij hebbende leeren bidden: vergeef ons
(Men moet niet meenen dat hier van geldschuld gesproken daar aanstonds bijvoegd Matth. 6-14
word. Dat is iemand juyst niet verpligt te vergeven. In te vide in pag. [illegible]
gendeel die schuldig is moet betalen. Sie Paulus: <u>Geef een</u> Rom. 13-7.
<u>ijder het gene hem toekomt</u>. Dus is 't den schuldeischers,
of Crediteuren geoorlooft hunne schulden te eischen. Ja in
alle welgeschikte Republiken of ryken, zyn daartoe de
geregtsbanken gesteld om den Crediteuren den hand te bie-
den om hunne schulden te innen. D'onmagt of 't onver-
mogen verschoond alleen den schuldenaar van te betalen, zo lang hy waar
~~ten ook~~ volgens lyk onvermogen
in dit geval van onvermogen, alhoewel, daar niet is, ook is, dog komt hy
niet te halen is, behoud egter de Crediteur altyd zyne regt in 't vervolg in
van op te eischen. Dog in dit eischen moet hy de liefde te raden staat, dan moet
gaan, en altoos plaats geven; want alhoewel men regt heeft hy ook dadelyk
om iet te eischen, zo verbied menigmaal de liefde het zelve betalen het gene
te vorderen, en te eischen. hy voor dagen en
jaren schuldig
is geweest.
Men zou hier ook zeer gelegen kunnen vragen of de gene-
die volgens d'openbare 's Lands wetten Cessie gedaan hebben, dan
ook verschoond zyn hunne schulden te betalen, als zy nog
iet zouden hebben om te betalen, of naderhand in staat gera-
ken van te kunnen betalen

En vervolgens, dewyl een schuldenaar altyd schuldig
blyft zyne onvereffende schulden te betalen, en de Crediteur
altyd het regt behoud van de zelve te kunnen vorderen ten waar de liefde volgens
tyds omstandigheit anders medebrogt, Zo blykt hier duidelyk
uit, dat'er in den text niet gesproken word van geld schulden
aan zynen broeder te moeten vergeeven; maar van geestelyke
4°. schulden, naam. het ongelijk dat hij ons heeft aangedaan
maar ongelijk, zoo legt de Heiland 't woord van schuld, schuldenaaren
of vergeeven zelfs uit; want ons hebbende leeren bidden: Ver-
geef ons onze schulden, gelijk wij vergeeven onze schuldenaaren
zoo voegde hij'er terstond na dit gebed bij: Want indien gij den
Matt. 6-14. menschen hunne misdaaden ~~niet~~ vergeeft, zoo zal u ook uwe
hemelsche Vader uwe zonden vergeeven.

C(hristu)s spreekt dan ~~in den text~~ van den broeder het ongelijk
5°. te vergeeven.
't w verscheiden- Ongelijk kan iemand op velerleide wijzen aangedaan
lijk word aan- worden. v. g. ~~door lasteringe~~ door verzuim van schuldige
gedaan, eerbewijzinge aan ouders, enz: door versmaadinge of veragtinge, door kwaad spreken laste-
ringe, door ontrooving van eere, door valsche beschuldinge
6°. door schelden kwetzen, slaan &c.
zonder onder- Nu wat ongelijk 't ook zij, op wat wijze 't ook word aange-
scheid. daan, 't moet kwijdgescholden en vergeeven worden; zonder
de minste bepaalinge of uitzonderinge zegd de Heiland, dat
men zijnen broeder moet vergeeven.

Ydel is't dan dat men somtijds zegd, had hij mij dit, of
dat gedaan, had hij mij op die, of deze wijze beledigd, had
hij 't mij alleen, daar niemand bij was, verweeten &c. ik zou
't hem nog vergeeven, maar nu kan ik het niet doen. Ydel
zeg ik, is't dat men zig zoo wil verschoonen van de pligt van
't vergeeven, mids C(hristu)s ons zonder onderscheid heeft leeren
bidden: Vergeef ons onze schulden, gelijk wij &c. mids hij
7°. in 't algemeen ~~in den text~~ beveeld den broeder te vergeeven.
te vergeeven. Nu volgd 'er, dat w' onderzoeken, wat dat is vergeeven, en
8°. wat daar onder al begreepen of niet begreepen word.
Dubbeld onge- Ten dien einde moet men aanmerken, dat'er in alle ongelijk
lijk doet de dat iemand word aangedaan, ook is een ongelijk aan Gode ge-
beleediger. daan; want die iemand t'onregt beledigd, verongelijkt ook
Gode, en dus valt hij in Gods, en des mensche schuld.
9°. Wat de schuld aan Gode belangd, dien kan de beleedigde
voor dat hij aan mensch niet vergeeven; maar moet daar voor bij Gode voor
Gode doet, moet den schuldenaar om vergiffenisse en kwijdscheldinge aan bidden vragen, en
de Beleedigde zoo
voor hem bidden;

zoo Stephanus voor de genen die hem steenigden: Heer reken hen deze zonde niet. Zoo C. J. zelf voor die hem kruijssten: Vader vergeef het hem, want zij weten niet wat zij doen. En zoo gebied hij ons: Bid voor de genen die u vervolgen, en belasteren. — Act. 7-59. Luc. 23-34. Matt. 5-44.

10°. Dat hij hem aan doet vergeven.

Wat nu de schuld aanbelangd voor zoo veel ieden mensch, die beleedigd is, betreft, deze moet hij vergeven; maar dit vergeven sluit niet buiten een regtmatig misnoegen dat de beleedigde opneemt wegens het leet en ongelijk dat hem aangedaan word. dit word door de wet van te vergeeven niet verboden; dat is den mensche eigen, ja naauwlijk zal men iemand zoo verstorven vinden, dat hij alle gevoel, en aandoen van ongelijk te boven is. Meermaalen toonde een Paulus zijn aandoen over de beleedinge, die hem geschiede. de Heiland zelf toonde zijn gevoelen over het ongelijk, en lijden dat hem wierd aangedaan, zijne ziel wierd bedroefd tot de dood toe, en zijn zweet wierd gelijk druppelen bloeds, die op d'aarde liepen. Zoo dan het vergeeven van 't aangedaane ongelijk kan wel staamen staan met een gevoelen, en aandoen over 't zelve te hebben. — Hier mee staat heel wel saamen 1° dat men er zijne aandoen in gevoelen van heeft,

2° dat men er over klaagd.

Daaren boven het vergeeven bestaat daar niet in dat men niet zou mogen klaagen over het gelede ongelijk. Integendeel met reden mag men daar over klaagen, zoo bij Gode, als bij anderen, of 3. ook bij den beleediger zelfs. 1. Zoo klaagde Moijses bij Gode over de verdrukkinge die pharao 't volke aandeed. Zoo David: Hoe lang (zeide hij) zal zig mijne vijand boven mij verheffen? Zie op, en verhoor mij, Heere mijne God, etc. — Exod. 5-23. Ps. 12-4.

Ps. 23-7. 2. Wil je staaltjes van heiligen, die ook bij anderen over het aangedaane leet hunne klagten deeden? Hoord hoe David over Saül bij Jonathas klaagde: Wat heb ik gedaan (zei David tot Jonathas) wat ondeugd, of wat misdaad heb ik bedreeven tegen uwen Vader, dat hij mij naar 't leven staat? Zoo klaagde ook een Paulus aan Timotheus over Alexander den kooperslaager, die hem veel kwaads beweezen had. 3. Ja hoord ook hoe de Heiland C. J. zelfs al klaagende tot die hem kwaamen vangen, zeide: Gij koomt hier met zwaarden, en stokken om mij te vangen, als of ik een moordenaar was. ik zat dagelijks bij u, leerende in den tempel, en gij hebt mij niet vast gehouden. q. d. &c. — 1. Reg. 20-1. 2. Tim. 4-14. Matt. 26-55.

En dierhalven klaagen over het aangedaane leet 1. zij bij Gode, 2. zij bij anderen, of bij de beleedigers zelfs staat heel wel saamen met het ongelijk te vergeeven.

3° dat men den Beledi-ger bestraft,

Wederom het ongelijk te vergeeven belet, of verbied niet den beleediger te bestraffen, of te vermaanen, en hem het ongelijk voor oogen te stellen. Integendeel meenigmaal is dit nuttig, ja noodzaakelijk om dus den kwaadwilligen zijne kwaad te doen zien,

1. Reg. 24. 10.... t' overtuijgen van zijne ongelijk, en tot inkeer te doen koo-
men. Zoodeed David met Saül in de Spelonke van Engaddi
herhaalde David deeze liefde daad met hem in eene holte, daar Saül uit den nood was ingegaan; te Spaaren; en al een een Slip van zijnen mantel af te snijden
hem vertoonende hoe hij hem in zijne handen hebbende egter
Spaarde &c. waarop Saül zoo bewogen wierd, dat hij met luider
Stemme begon te weenen, en tot David zeide: Gij zijt regtvaar-
diger dan ik; want gij hebt mij goed gedaan, en ik heb ü met
kwaad beloond. Dog Saül in zijne boosheid volhardende #

4e. dat men zig verdedigd.
(Eindelijk en ten laatste met het vergeeven staat heel wel
saamen, dat men zig tegen het aangedaane ongelijk verdedigd,
dat men herstellinge van eere, en vergoedinge van schade eischt,
ja zelfs ook, als de zaak het vereischte, is 't geoorlofd zijne we-
derpartije voor den regter te beroepen, en dus tot 't eene, en 't
andere te noodzaaken. Zoo vinden wij dat een Paulus zig op
den Keizer beriep. Act. 22-25. 23-37.)
Zoo dan met dan zijnen broeder te vergeeven staat heel wel saamen (repete)

13e. Het vergeeven bestaat in &c.
Wel waar in bestaat dan het vergeeven?
R. In geduldig zig te gedraagen, geen haat of afkeer tegen
den beledIger op te vatten, veel min die in zijne herte te voeden
zoo het gevoelen over 't geleede kwaad in 't herte in mogt sluijpen
't vergeven bestaat in geen kwaad voor kwaad toe wenschen, veel min toebrengen;
maar in tegendeel den beledIger alles goeds van den hemel toe
te wenschen, en hierom voor hem te bidden. 't vergeeven bestaat
ook in den beledIger zoo veel men kan tot leetweezen te brengen
en zoo hij dat heeft, of begint te krijgen, hem al thans niet
te bedroeven, of te verbitteren, maar in tegendeel te voorkoomen
te troosten, en in 't gevolg daar heel van te zwijgen, en te ver-
zoo vergaf de vader Luc. 15. aan zijnen boozen zoone 't gène hij had misdreeven; kwaalijk zeide hij: Pater &c. ver van hem nooit voor zijnen zoone te willen erkennen &c. hij liep zelfs te gemoet, viel hem om den hals, gaf hem de vreedkus &c.
(Zoo vergaf David aan Saül, hij wilde hem niet alleen geen
kwaad doen, als hij't kon doen; maar zelfs van anderen zijne
2. Reg. 1.
dood verstaande, toonde hij grooten rouw, en door den ijver voor
de regtvaardigheid gedreeven, deed hij den Amalekiet om 't
leven brengen &c.)
Zietdaar dan wat dat eigentlijk vergeeven is.

12e. Dit moet elk doen.
Maar op wien ziet die pligt van te vergeeven?
R. De Heiland zegd: Indien gij 't elk uwen broeder niet
vergeeft, en strekt dus deezen pligt uit tot allen en een ijgelijk uit.
Dog 't is te letten, als Chs den pligt van te vergeeven uitbreid
ad exemplum Apli, canones Eccleæ, gladio spiritali uti debent ut animæ delinquentium salvæ flant.
tot allen en elk een, dat daar onder niet begreepen worden
de Magistraats persoonen, en bedienden der Justitie, als of
die den misdaadigen ook maar moesten kwijdschelden en ver-
geeven. Integendeel 't is hunne pligt, tot afschrik van andere
de misdaadigen te straffen. Zij draagen (zeit Pau) het zwaard
niet te vergeefs, want zij zijn Gods dienaren, om te wreeken, en te
Rom. 13-4.
straffen den geenen, die kwaad doet. Sicut Ecclei Superiores # De

~~De text~~ De Heer Kristus is dan te verstaan, niet van wereld of geestelijke overheden, maar van broeders onderlingen onder elkanderen. En dus word'er niemand van uitgesloten, nog groot nog klijn, nog rijk nog arm, nog overste nog onderdaan.

Indien gij 't elk (ait C.S.) uwen broeder niet van herte vergeeft. 13°

N. van herte. En dus veroordeeld C.S. alle schijn van vriendschap, en vergeven. Exple sit Absalon et Ammon. en uit'er herte

Ex corde fieri dbt. C.S. pacem ferens ostendit non tantum manus, et pedes, sed et latus, Cor. &c. Laat ons wij beminnen (ait Joes. 1. Jo. 3-18.) niet met woorden, of met de tonge, maar met de daad en waarheid.

Zoodan ziet daar wat Jesus ons ~~in den text~~ gebied, viz. aan onzen broeder i.e. aan allen en een ijgelijk, wie hij zij, te moeten vergeven en uit'er herte te vergeven wat ongelijk hij ons ook aangedaan mogt hebben.

En op dat een ijgelijk tot dezen zijnen pligt aangezet worde, voegd de Heiland 'er bij de schrikkelijke straf die d'overtreeders van dit gebod te verwagten hebben. Zo (zegd hij) zal mijne Hemelsche Vader ook met u handelen, indien gij &c. 2da Pars.

NB dat C.S. tot d' Overtreeders van dit gebod van vergeven zegd: zoo zal Mijne Vader, en niet UWE Vader, te kennen gevende, dat de genen, die hunnen broeder uit'er herte niet willen vergeven, onwaardig zijn Gode voor hunnen Vader te hebben; want de kinderen des hemelschen Vaders kunne vijanden beminnen, wel doen den genen die hen haten, en bidden voor die hen vervolgen, en belasteren, en dus tonen dat zij kinderen zijn van hunnen Vader, die in den hemel is, gelijk C.S. leerd in d' onderw. op den berg Matt. 5. 44. 't zelfde heeft hij ons ook geleerd, als hij ons dagelijks heeft leeren bidden: Onze Vader die in de hemelen zijt; want die Gode dus biddende hunnen Vader noemen, ook betuijgen, dat zij vergeven hunne schuldenaaren, jaa op die voorwaarde maar vergiffenisse van hunnen Vader vragen, zeggende: Onze Vader .... vergeef ons onze schulden, gelijk wij &c.

C.S. zegd dan met nadruk: Zoo zal Mijne Vader &c.

Zoo zegd C.S. zal mijne Vader. Om dit te verstaan moet men tot de voorgaande gelijkenisse opgaan van den Koning, die rekeninge met zijne dienaars wilde houden, en den genen, die hem 10000 ponden schuldig was, op zijne bedes al die schuld kwijd schold. Maar deze, zijnen medeknegt geen 100 tienlingen willende kwijdschelden, wierd bij den Koning aangeklaagd, die vergramd zijnde hem overgaf aan de beulen tot dat hij al de schuld betaalen zoude, niet dat hy die met'er tijd betaalen zoude, en dan vrijgelaaten worden; maar tonmo gelijk zijnde

oit te kunnen betaalen is hij voor altoos den beulen overgegeleverd. En dan besluit Cs die gelijkenisse zeggende: Zoo zal ook ziet zoo zal Godt met dien heeren, die zijnen evenmensche het klijne ongelijk, hem aangedaan, niet kwijdscheld, terwijl Godt, de Heer der heeren, en de Koning der koningen, hem dikwils zoo veel kwijdgescheld. Hij zal hem, tot dat hij alles betaald i.e. in alle eeuwigheid aan de helsche beulen overleveren. Het zal geen tijdelijke straf hier, of hiernaamaals zijn, die hij hem zal opleggen, maar, terwijl hij in eeuwigheid zijnen Gode niet kan betaalen, zal hij hem eeuwig straffen.

Zoodat al had # iemand noit iet anders misdaan, dan dat hij zijnen broeder van herte niet wilde vergeeven; ja al had hij nog zoo heilig geleefd, en hierin alleen maar ontbroken daar zou niets anders dan d'eeuwige straf en verdoemenis voor hem overbleeven. Die geene barmhertigheid gedaan heeft (uit Jac.) zal ook oordeel zonder barmhertigheid ontfangen.

Waaruit dan ten klaarste volgd, dat geen priester aan iemand, wie hij ook zij, wat leet hem ook geschied was, en al had hij zijnen beleediger niets misdaan, geen pr. zeg ik, zou aan zulken, al lag hij op zijn sterfbedde de h. Absolusi moogen geeven, indien hij zijnen broeder niet wilde vergeeven, en 't zelve met zijne woorden en werken bevestigen; maar zou aan gods oordeel moeten overgelaaten worden.
Jac. 2-13.

Conclusio

Ziet daar hebben wij u. A. uitgeleid, en 't gebod van uit er herte te vergeeven, wat ~~dat~~ onze broeder ons ook misdaan mog hebben, en de straf die Jesus steld den geenen die hier aan ontbreeken. Zoo zal mijne hemelsche vader ook &c.)

Wie, wie van ons zal dan zoo een schrikkelijk vonnis niet schroomen? wie zal niet liever alle vijandschap, haat, nijd, en bitterheid uit zijne herte sluijten, en alle ongelijk regzinnig, en uit er herte vergeeven, dan zig pligtig te maaken aan eene misdaad, ~~die geene~~ die Godt zonder barmhertigheid voor eeuwig bedreigd te straffen?

Eph. 4-1...

Wij zeggen dan om te sluijten met eenen Paulus: Ik bid u dat gij den staat, waartoe gij geroepen zijt, waardiglijk bewandeld, met alle ootmoedigheid, en zagtmoedigheid, met verduldigheid, verdraagende elkanderen in de liefde, tragtende d'eenigheid des Geests door den band van vreede t'onderhouden. &c

Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Matt. 22. v. 15.

Dominica 22 Pentecostes 1740. 54.

Verscheide namen by gelykenisse krygt de Heere Christus van zyne ziele bruid in 't Hooglied van den grooten Salomon, namen die aan dien deftigen Bruidegom in verscheide voorvallen wonder passen. St. A.

Onder anderen de bruid haaren bruidegom aansprekende noemd z' hem een rhee, of jong hart: Myne Beminde (zeit) is gelyk een rhee, en aan 't jong van een hart. Cant. 2-9.

Een naam, die den Heiland wonder past in ons voorgelezen Ev. Want gelyk een jong rheetje van alle kanten word beloerd met honden en netten; zoo heeft de helsche jager, de duivel den Heere Christus belaagd, en van alle kanten strikken en netten gespannen om hem te vangen. Hy gebruykt van daag de door ~~[illegible]~~ trapste, de looste, en geveynste menschen om Jesus in zyne woorden te verstrikken. Maar, te vergeefs (zeit Salomon) word 't net gespannen voor d' oogen der vogelen. Prov. 1-17 Jesus is die geen, dien Joannes in zyne Openb. afmaald met een vlammend gezigt, door 't w. hy de heimelykste raadslagen ziet en aanschouwd, zoodat geen bedrog in 't minst over hem kan zegenpralen.

Deze geschiedenis word van d' Ev. verhaald in 3 deelen. 't 1ste deel behelst de raad dien zy hielden om hun oogmerk te bereyken. 't 2de deel steld ons voor hunnen aanslag zelfs. 't 3de bevat in zig de heerlyke zegenpraling van Jesus over zyne vyanden.

Onze textwoorden behelsen 't 1ste deel, te weeten, Doen (zeid d' Ev.) gingen de Phariseen henen, en hielden te zamen raad, hoe zy Jesus in zyne woorden zouden vatten.

De meining is met d' oogen van ons verstand in dezen raad alsnu eens binnen te treden, en gelyk de bieën uit de vergiftige bloemen haare zoete hooning lezen, zoo ook uit dezen godloozen raad eenige zoete lesjes te trekken. Ten dien einde

Propositio

1mo Textum ad Litteram explicabimus
2do Moralia deducemus Attendite

Wanneer men een zaak van gewigt wyzelyk wil ondernemen, is men gewoon raad te houden en rypelyk t'overleggen, wie men zal aanstellen, tot uitvoering van de zelve zaak. Op deze wyze gaan van daag voort de vyanden van den heere Cs. [illegible] Jesus aanranden, gaan z'eerst rypelyk overwegen de manier op dew z[illegible]t feyt zullen aanleggen

1mo wyst d'Ev. aan, de gelegenheid bydew deze vergadering is gehouden. Tunc, viz. nadat zy vrugteloos Jesus gevraagd hadden door wat magt hy leerde, nadat Jesus hen door een wedervraag had beantwoord en beschaamd gemaakt, zeggende: de doop van Jo[illegible] van waar was die, van den hemel, of van de menschen? nadat Cs hen in zyne parabelen had aangeklaagd, dat zy ondeugender waren dan de ligte vrouwen en tollenaars, die hen in't ryk der hemelen zouden voorgaan: nadat hy hen verweeten had dat zy den zoon van den hemelschen huisvader zogten te dooden, daar zy van dien vader zelfs den wyngaard te bouwen gekregen hadden, maar als dwazen des zelfs hoeksteen verworpen hadden: nadat hy hen in gelykenisse had verweeten dat zy veronagtzaamden den roep tot s'konings bruiloft: nadat hy hen had voorzeid, dat hen den bouw des wyngaards, 't ryke gods zou ontnomen en aan de heidenen zou gegeven worden: Toen, toen Cs hen alle deze bestraffingen had gedaan, toen hy hen alle die onheilen had voorspeld, toen gingen zy henen en hielden te zamen raad.

2do de Raadsheren, die dezen raad hielden, noemd Mt
in de text met den naam van Phariseen; dog indien we hooger tot aan't voorgaande 23. hoofdst. opgaan wy zullen bevinden dat deze raad bestond uit verscheide zoort van volk. D'Ev. zeid al-
Matt. 23-23 daar, dat terwyl Jesus in den tempel leerde, d'Overpriesters en Ouderlingen des volks by hem quamen. En Marcus voegd
Marc. 11-27 de Schriftgeleerden daar nog by. En nadat zy alle die parabels en bestraffingen in't heele 23 hoofdst van Matt vermeld en tot 't 15. v. van't 22ste hoofdst toe, uit den mond des zaligm[aker]s gehoord hadden, toen (zeid Matt.) gingen de Phariseen, te zamen met d'overpr. Ouderlingen en Schrifty., henen, en hielden te zamen raad

Wat voor volk de Phariseen waren hebben we met andere gelegenheid nog wel gezeid. Behalven haare godloosheid om dew Cs hen dikwels bestrafte, was't een verwaand volk. Zy zaten op den stoel van Moyses, gelyk Cs Matt. 23. zeid

zeid. zy beelden zig in, gelyk Luc. 33. te zien is, dat zy alleen den sleutel der wysheid hadden. Paulus beschryft'er als een Rom. 2-39.
secte, dew zig inbeelden te zyn. een onderwyzer der onwyzen, een leeraar der onkundigen, als hebbende het voorschrift der weten schap, en der waarheid in de wet

Door d'overpriesters worden niet alleen verstaan d'opperpriesters, maar ook alle de priesters die d'oversten van hunne benden waren. zulke 24 benden had David gesteld van dew yder opperhoofd der 1. Paral. 24.
familien d'overpriester was, en w opperhoofden der familien of overpriesters meest Raadsheeren waren van het groote Sanedrin, of den grooten raadt, waarom zy ook terstond van den Koning Herodes by een vergaderd wierden, zoo dra de geboorte van den Mes- Matt. 2.
sias door de Wyzen uit den oosten aan dien Vorst wierd bekend gemaakt.

De Schriftgeleerden, die mede een deel van dezen raadt maakte niet minder als by Herodes over de geboorte van Jesus, waren schry vers van openbare schriften, niet ongelyk aan onze Notarissen. deze bemoeyde zig niet alleen met dit ampt, maar daarenboven schreven zy de geheiligde bladen uit. 't was hunne pligt deze schriften zuiver te bewaren, en de zelve uit te leggen. Hierom wierden zy mede geroepen by Herodes, om uit de schrift t'onderzoeken waar de Messias moest gebo ren worden. Hierom zeid Matt. dat Jesus niet en leerde gelyk de Matt. 7.
schriftgeleerden. En aan't 23. van den zelven hs. zeid Jesus dat c. 23.
de schriftg. gelyk de Pharizeen zoten op den stoel van Moyses, i.e. dat zy d'uitleggers waren van de wet van Moyses.

Deze dan de Pharizeen, overpr., en schriftg. waren 't volk die den raadt hielden om Jesus in zyne woorden te vatten

Daarenboven schynen d'omstandigheden van dezen raadt ook niet duister te kennen te geven, dat de Herodianen mede deelgenooten van den zelven zyn geweest. de h. Chrys. (vel aut. imperf. operis) Hom. 44. in Matt.
is ook van dit gevoelen. Ex eo quod pariter cum Herodianis venerunt apparet qd cum illis quomodo circumventionis consilium tractavimt. En inderdaad zoo aanstonds als de Pharizeen uit. hunnen raad slag willen invoeren, zenden zy hunne discipelen uit met de Herodianen. de voorstel zelfs die zy Jesus doen schynt ons ook te leeren dat de Herodianen by den raadt geweest waren. want zy zelfs zamen twistten, of men den zyns aan den kei zer magt geven, of niet.

Wie egter deze Herodianen geweest zyn blykt zoo zeer niet. verschiede zyn de gevoelens aangaande dit deel van dien raads. 1 daar zyn'er, als Chryst. (vel alius quonoie) die zig inbeelden, dat't heidenen zyn geweest, onderdanen van Hero des die in Galileen heerschte. 2 Andere meinen, dat't een secte onder de Joden zelf is geweest, die, terwyl zy uit

de prophetien zagen dat de komst van den Messias nu aanstaande was, Herodes, bygenaamd Antipas, voor den Messias erkende. Ita sentiunt Theophilactus et Euthimius. 3 Edog anderen zyn'er die met meer reden tussen de Herodianen en Pharizeen dit verschil stellen viz. dat de Herodianen als pluymstrykers van de Romynen staande hielden dat 't geoorloft was den keizer schattingen te geven; daar integendeel de Pharizeen drieven, aandringende op de vryheid van Gods volk, dat zy alleen maar gehouden waren de tienden aan den tempel te betalen. En dit laaste gevoelen schynt wel 't waarschynlykste, mids dat de Pharizeen alzoo een glimp konnen geven aan haare bedriegelyke vraag, die tussen hen en de Herodianen, met dewelke zy Cbs aan vieler in verschil was.

Het zy egter hoe 't wil, t' is zeker dat, alhoewel by de dit zoort van volk op Jesus verbittert was, zy egter gansch strydig waren met elkander in gevoelen. ~~[illegible]~~ op En nogtans deze houden te zamen raadt.

Indien men van d'Ev. niet onderregt wierd, wie zou niet geloven, dat deze nu ten laasten zig wilden onderwerpen aan Jesus de Messias, die hen zoo vrymoedig de waarheid zeide, die zoo veele doorlugtige mirakelen had gedaan, te meer dewyl hun verschillende gevoelen, nu byeen vergaderd, niet anders scheen te zullen strekken dan tot een toekomend vergelyk.

Maar neen, in plaats van zig gezamenlyk 't onderwerpen d'Ev. zeid 3tio. Zy hielden te zamen raadt hoe zy Jesus in zyne woorden zouden vatten.

Zy hadden nu al lang van tevooren op 't nauwkeurigst zyne werken doorsnuffeld; maar te vergeefs, hy was al te wel in heel zyne ommegang. Zy hadden wel wat geschreuws gemaakt van 't ontheiligen van den sabbatdag, maar mids dien hy op de zelve niets anders als tot voordeel van de zieken had gedaan, zoo vond dit geen ingang by 't volk.

Dierhalven zy leggen 't nu aan op zyne woorden. d'Ev. zeid ut caperent eum in serm. dit is een zaak die ligt verdagt kan worden. de heiligste zelf hebben daar in zomtyds wel een misslag gehad. daarom ze leggen 't nu ook zoo aan, en zoo-

ken hem in zyne woorden te vatten. de grondtext, als ze van dit in de woorden vatten spreekt, drukt dit met 't woord van verstrikken uit q. d. gelyk men een strik steld voor de vogelen, zoo wilden zy aan Jesus eenige woorden voorstellen, daar hy in verstrikt zou worden.

Dit was dan 't einde van deze boozen raadt.

Laat ons nu eens tot de toepassing overgaan en met d'oogen van ons verstand in dezen godloozen Raadt binnen treden; Wy zien hier in deze vergadering eene zeer nette afbeelding van een verhard en versteend gemoed. 't is met hen even als met ~~door de zon hard gemaakte~~ de kley gelegen. Gelyk de zon hoe sterker ze ~~schyne~~ de kley beschynt, de zelven niet vermurwd, maar meer en meer verhard: zoo ook hoe de godlyke zon van genaden deze raadsheeren met zyne stralen, dan van vermaningen, dan van bestraffingen, dan zelfs van mirakelen meer bescheen, hoe zy harder en harder wierden. Jesus had hen geleerd, Jesus had hen vermaand, Jesus had hen opentlyk, hy had hen heimelyk bestraft; dog egter in plaats van beterschap, zy wierden overhands erger, zoo ver dat zy nu zelfs raad sloegen, niet alleen om Jesus nu niet meer te hooren, maar ook zelfs om hem in zyne woorden te vatten. 't is met deze raadsheeren, zeid Chrys gelyk als met een loopend water 't w(elk) men wil stuyten, zoo dra iemand den vloed wil stuyten, loopt 't elders over; zoo ook met deze raadsluden terwijl haare boosheid van d'eene kant word gestuijt, breekt ze wederom elders uit. Men kan ~~men~~ met reden niet meer een boosaardig man leiden, als men 't vuur kan dempen met 'er hout op te gooijen; mitsdien een boosaardig minsch door de reden meer en meer verbitterd word.

Nu hoe meenigen vind m'er van die godloos pharizeen tot niet ook onder de Christenen! die hoe meer zy vermaand worden, hoe zy het godloozer aanleggen? Gelyk de Joden, die Stephanus steenigden, hunne ooren stopten om in haare boosheid de bestraffingen niet te hooren; zoo sluyten ook nog veele Christenen hunne ooren aan de waarheid, en worden des te boozer, hoe zy meer vermaand worden.

Ach! geen droeviger teken voor eenen kranken, dan dat hy zelfs door de geneesmiddelen verargerd: zoo ook geen droeviger teken voor den zieken naar de ziel, en van zyne zieledood, dan dat de zoete medicynen van vermaningen hem gene beternis by brengen.

Beter kan men niet oordeelen van 't gevaar daar dusdanige zieken ~~naar~~ de ziel in zyn, als uit de woorden van den alderwysten der menschen, den koning Salomon. D: man (ait) die met hardnekkigheid versmaad dengenen, die hem bestraft, zal een schielyk bederf overkomen, en daar zal geen herstelling voor hem op volgen. Prov. 29-1

Eene schrikkelyke waarheid! eene waarheid, die alle de hartnekkigen moest doen zidderen en beven. Salomon bedreigd hen dat ~~hun~~ bederf hen schielyk en onverwagts zal overvallen,

dat de dood, die als een dief in den nagt komt, hen, op een ogenblik
zal verrassen, dat z'in een ommezien in haar eeuwig bederf in de
hel zullen begraven worden. Zie dat is de straf, die te wagten
staat, en zeker t'huis zal komen den genen die de waarheid we
derstaat.

H: 6-6-9- Dog om met Paulus te spreken, wy betrouwen wat beters en za
ligers van Ul (A. A. of ten minsten van de meesten onder Ul:)
alhoewel wy zoo spreken.

En wat de versteenden en hardnekkigen aanbelangt, Gods
geve! dat zy door t'gezeiden zoo getroffen ~~zyn~~ mogen worden, dat zy voortaan
de stem des vermaanders, als Gods stem hooren, en in hunne hert
Ps. 94-8 de Les van David besloten hebben: Heden zoo gy zyne stemme hoo
verhard dog uwe herten niet.

Wy keeren onze oogen af van dit godloos gespuijs, en boeven
raadt, en wenden liever de zelve tot den Heiland C. J. die als 't
doelwit van haare boosheid is.

Zie eens, zie eens A. A. die Jesus, die de weg, de waarheid
en het leven is, word van alle kanten bestormd, en is als een doel
wit voor alle de pylen zyner vyanden: yder doet zyn best, en zy
die vyanden met elkander waren, komen egter over een en span
nen zamen, om C.s te vervolgen. Wat was 'er strijdiger, wat was 'er
vyandlyker tegen elkander, als de Phariseen en Herodianen?
d'eerste, viz. de Phariseen, porden tot superstitie toe de wet, zy
haatten alle erkentenis van eenig oppergezag behalven die van
hunne broeders, zy stonden kragtig tegen 't geven van den cynspen
ning. Integendeel de Herodianen vleyden 't oppergezag der Ro
meynen, zy leerden den tol en schatting te betalen. Wat streed er
dan meer tegen een? Maar zie zoo dra is C.s niet te vervolgen,
of aanstonds zy spannen met elkander

Gelyk Samson de vossen met den staart aan een bond om 't graan
te verbranden en te verwoesten: zoo ook moest Jesus vervolgd worden
de Phariseen en Herodianen hoe oneenig zy ook zyn, voor die tyd
worden zy vereenigd, en zyn eenig genoeg om d'eeuwige waarheid
te vervolgen.

Hoe afkeerig de Wereldsche Geestelyken van de Ketters zyn hoe zeer [illegible] elkander onverdraagzaam verdeeld geloovers en oneenig wanneer het op aan komt om eene Roomsche en Jansenist afgescheiden de Clerezie te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Spannen zy zamen [illegible] de [illegible] alle [illegible] vyandschap vergeten!

En zoo gaat 't ook nog dagelyks met Jesus ledematen met
zyne h. kerke. Ziet men niet onder die genen, die buiten de kerk
d'eenige arke in dew behoudenes te bekomen is, zyn, hoe zeer
dat zy ook verdeeld zyn, en yder van hen de ware kerk wil
hebben, ziet men niet, zeg ik, hoe eenig zy zyn, om Jesus
in zyne kerke te vervolgen? Al schynen hare gevoelens zoo
ver van elkander, als hemel en aarde, moet de kerk bestormd
worden, of de goeden en de waarheid in de zelve, zy vereenigen
voor

dat dan degenen die lyden naar den Wille Gods, hunne Zielen aan hem, als hunnen getrouwen Schepper, bevelen in goede werken 1 Petr IV-19 ja verblydt u volgens den zelfden Ap: v 13 dat gy deel achtig word van de [illegible] van Christus op dat gy ook in de openb: zyner heerlykh: ondZe daarvan Zal de kragt Gods Zig aan ons openbaren Wy Zullen Zelf in den tyd onze vyanden beschamen en Zo Zullen wy eindel: ons eens Zien onder die Zaligen en verh[illegible]: waar van gezegd Zal worden dit zyn Ze die wy voor dezen uitgelegd en tot spot en

Ziet hoe dat Zy nu onder de kind: gerekend worden en hun lot onder de H: is

Amen.

voor die tyde haare benden.

Gaat maar van eeuw tot eeuw in de kerk, en je zult 't altyd vinden, dat alle dwaalgeesten, hoe verscheide van gevoelen, dit altydt hebben gedaan.

'T is met hen als met de nagtvogels, die, hoe verscheiden van gedaante, het eigen is zig tegen het ligt te kanten.

Dit is Cs te beurt gevallen, zyne ledematen zullen 't niet ontvlugten. Hoe groote vyanden Herodes en Pilatus waren zy weerden vrienden in Jesus te bespotten. enz.

Gods volk in 't O. T., die een V. B. zyn geweest van de kerke des N. T., hebben ook een V. B. geweest van des zelfs vervolgingen. Niet alleen een soort van volk stond tegen Israel op, maar alle die in Israels omtreng waren, d' Idumeen zoo wel als d' Ismaelieten, de Moabieten, Ammoniten, Amalechieten enz. zoo ook enz.

Maar te vergeefs, even gelyk alle die vyanden vrugteloos Israel bestreden zoo lang Godt zyne hand 'er aan hiel, zoo ook te vergeefs word Jesus bruid bestreden. Jesus heeft haar toegezeid: Ecce Ego vobiscum sum usq.... hy heeft haar verzekerd portæ inferi n prævalebunt... Hierom laat de kerk, laat de waarheid nog zoo verdrukt worden, zy de colom der waarheid kan niet onderdrukt worden.

Troost u dan A. A. troost u zeg ik bezonder in deze dagen..... denk hoe dat 't ten tyde van Jesus was. al wat groot en van gezag was by de Joden stond tegen Jesus op, zy mogten Jesus zoeken te vatten in zyne woorden, 't was al vrugteloos...... zoo ook met zyne kerke, en waarheid zyner leere daar zy de bewaarster en leermeestres van is, alles mag zig tegen haar kanten, zoo die buiten zyn, als de valsche broeders die binnen haar zyn, ô zy zal altyd zegenpralen. Scuto circumdabit te veritas ejus. scapulis suis obumbrabit tibi.

Agite A. A. troosten wy ons dan met dit 16 Vers onzen gezegende Meester en moeten wy zoms een deug van zyne kerk spreeken met duizenden te zyn van de vervolgingen en kwellinge van J: dat't ons 't verdriet of klein moed: maken, maar overtuigd dat wy nimmer hielyker 't kenmerk drage dat wy onder J Die behooren dan als wy deel hebben aan Zyne smerten: Zo laat de bewustheid van Zyne almagt trouw en vedeel: bescherm: ons geloof opwekken en versterken, ons met blymoedigheid doen loopen in de strydt. die ons is voorgesteld en liever met Moses doen verkiezen te derven de zoetheid van Egypte Hebr: 11 25 dan 't erfdeel van Gods volk te verloochenen. + A

X Door 't geloof ontkende Mozes na groot geworden zynde dat hy de zoon van Pharaos dogter was hy verkiezende liever verdrukt te worden met 't volk Gods, dan de tydelyke genoegte des zonde te genieten, agtende den smaad des Christus voor grooter ryckdom dan de schatten van Eg: want hy zag op de vergelding.

Eenmaal zal dit scheurn, by de aardsche woelingen bedekt opgeligt worden eenmaal de vyanden zyner K: worden beschaamd en de waarh: in haaren gulden glans als de blyde uitdagingen over haare bestryders zegenpraalen.

Waar in de waarh: de zuivere leer en de: kerktugt verwaarloosd word zo van die belydenis doen haar te erkennen als in dezelve opentlyk tegenspreken

III

Ps.

Ps. 90-4..

Conclusio

Tunc abeuntes &c Matt. 22. 15.

Dom. 22. Pent: 1750. 69.

Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent eum in sermone Matt. 22. v. 15.

Dominica 22 Pentecostes 1750. 69.

T is U. G. bekend dat behalven 't Ev., 't geen even voorgelezen, ons heden nog eene andere Ev. word voorgesteld, 't w betrek heeft op den heiligen, wiens geheugenisse wij heden in gods kerke houden.

'T is de h. Lukas, die 't voorwerp is van de ~~[illegible]~~ huidige plegtigheid, eene heilige genoegzaam bekend door zijne h. Ev., en de geschiedenisse van de werken der Apostelen. Beide schriften door 't ingeven van den h. Geest beschreeven ~~[illegible]~~

Wat deftiger oeffeninge, wat voordeeliger bezigheid zouden wij U. A. dan heden kunnen voorschrijven, dan den vlijt tot het lezen, en in 't werkstellen dier waarheden, die in die godlijke boeken beschreeven zijn?

Eene geschiedenis daaruit word ons in 't huid. h. Ev. voorgehouden volgens de beschrijvinge van den h. Ev. Matthæus, die ook verhaald de h. Lucas in zijne Ev. c. 20.

Veele zaken doen zig daarop in die geschiedenisse, als het gedrag, de hoogmoed, en nijd der phariseeën, hunne list, en zamenspanning met de Herodiänen tegen Cbs, de wijsheid van onzen godlijken Meester, zijn uitmunde ~~antwoord~~ les begreepen in 't andwoord op het slot van ons huid. Ev., en meer diergelijke dingen, van dewelke wij nu alleen in overweeginge zullen neemen het gedrag der Phariseeën, voor zo veel 't ons word vermeld in onze opgenomene woorden. Toen (zeg 't Ev.) gingen de phariseeën henen, en hielden te zamen raad, hoe zij Jesus in zijne woorden zouden vatten.

Drie dingen zullen wij in deze ~~[illegible]~~ woorden opmerken: — Propositio

1° den tijd, of gelegentheid wanneer dit is geschied toen,

2° de raadpleginge, die de phariseeën hielden,

3° Het raadbesluit zelf, hoe zij Jesus in zijne woorden zouden vatten. Attendite

T is eene bekende zaak ~~[illegible]~~ onder alle tekens, die ons den ophomst, en herstellinge van eenen zieken geheel doen opgeeven, daer er geene kragtiger bewijs ~~[illegible]~~ is, dan dat de kranke

veel erger word door de middelen zelfs, die hem de gezondheid zouden moeten werken.

Het gene men dus in de lighamelijke krankheden bemerkt, heeft ook plaats in de geestelijke. Nooit is men gevaarlijker ziek naar de ziele, dan wanneer men door de geestelijke geneesmiddelen tot erger, en erger vervalt.

Tot dezen elendigen staat waren gekomen de Phariseeën, van dew de Evang. zegd, dat zij henen gingen, en te zamen raad hielden, hoe zij Jesus in zijne woorden zouden vangen. Men zal'er van overtuigd weezen, als men maar aanmerkt d'omstandigheid des tijds, in dew zij dezen raad gehouden hebben. Toen (zegd d'Ev.) gingen de Phariseën henen. Dit woordje Toen wijst ons tot het gene er onmiddelijk was voorgegaan.

Uit 't verhaal der Ev. Matt. 21. Marc. 12. Luc. 20. ziet men, dat de Heiland hen te vooren eenige gelijkenissen had voorgehouden, Als van de twee zoonen, van dew d'een na den wijngaard gezonden, en beloovende te zullen gaan, egter niet henen ging, en d'ander, eerst weigerig maar, berouw krijgende, na den wijngaard ging. Waaruit de Heiland besloot, dat de tollenaars, en ligte vrouwen berouw krygende de Overpriesters, en Phariseën zouden voorgaan in het Rijk der hemelen. De tweede gelijkenis was van den wijngaard verhuurd aan landluiden, die wel verre van vrugten te geeven, de knegten van den Landheere mishandelden, ja den zoone zelfs om het leeven bragten, en daarom ook van den wijngaard berooft, en geheel verdelgd wierden; Welke gelijkenis Jesus op hen toepassende zeide: daarom zeg ik u, dat het rijke Gods u (Joden) zal ontnomen, en gegeeven worden aan eene volke (de heidenen) dw'er vrugten van voord zal brengen. En als d'overpriesters, en Phariseën zijne gelijkenissen gehoord hadden (zegd d'Ev. Matt.) verstonden zij wel, dat hij van hen sprak, en zij zogten hem te vangen; maar zij vreesden het volk. D'Ev. Matt. voegd'er nog bij de gelijkenisse van den koning, die eene bruilofst voor zijnen zoone had aangeregt, w ons onlangs op den 39. zond. is voorgehouden. Door alle deeze gelijkenissen, en doordringende waarheden wilde Chs hen hunnen kwaadaardigen handel en de straffen, die hen over 't hoofd hingen, voor oogen stellen op

opdat zij nog tot inkeer, en beternisse mogten komen.

Maar wat volgde daar op? Toen gingen de Phariseën heen, en dit was 't uitwerksel 't welk op hunne gemoed deden alle die heilzame waarheden, die hen de Heer had voorgesteld. In plaatse dat zijne woorden hen tot beternisse zouden strekken, zij werden 'er nog meer door verbitterd. Wat raad voor zulke menschen? Wat middel voor zulke zieken, die de geneesmiddelen hen aangeboden, verstoten, daardoor nog elendiger worden, ja als razende menschen in dollen drift den geneesheere zelfs te keer gaan?

Verwonderd gij u, M. T., ~~[illegible]~~ over den verkeerden handel dezer menschen? hebt gij deernisse met hunnen droevigen staat? gij hebt 'er reden toe. Maar denkt niet dat zij 't alleen zijn, ten welkers opzigt gij uwe verwonderingen, deernisse kunt betonen. Velen zult gij 'er mogelijk nog ontmoeten, die al van zeer nabij het gedrag der Phariseën volgen, en, God gave! dat geen van ons hier ~~[illegible]~~ onder gerekend mag worden. Van dit slag van menschen kan men een driederlei soort aanmerken, die deste meer aan het gedrag der Phariseën naderen, hoe grooter misbruik zij doen van de heilzame waarheden, die hen worden voorgehouden.

Gij zult 'er 1°. vinden, die, alhoewel meermaals vermaand, en aangemoedigd tot het goede, en beternisse, des niet tegenstaande even hardnekkig hunne oude gangen blijven gaan. Wat doen zulke anders dan volgen het gedrag dezer Phariseën, die niet het minste voordeel uit des heeren bestraffingen, en vermaningen trokken? Maar is 't dat zij hunne gedrag volgen, dat zij ook vrezen in 't ongeval van deze elendigen ingewikkeld te worden. Zekerlijk des te schrikkelijker oordeel hebben zij zig zelven op den hals gehaald, hoe meerder hulpmiddelen hen de zaligmaker verschaffte tot hunne bekeringe, en zaligheid.

Betuigde hij 't ons niet zelf Matt. 11., als hij dien vrezelijken wee uitdonderde tegen Korosaïn, Bethsaïdaen, Kapharnaum, om dat deze steden, die zo menige aanmaningen ter zaligheid bekomen hebbende, niet te min geene boetvaardigheid pleegden? Derhalven (voegd 'er de heiland bij) zeg ik u, dat het de landen van Sodoma in den dag des oordeels verdraagelijker zal zijn dan u. Wel hoe zoo een godvergetene, en gruwzame volk, het gene

Matt. 11. 20. ... die zoo veele wonderwerken gezien,

door vuur en solfer van den hemel gestraft in den afgrond is verzonken, zal het genadiger hebben ~~als~~ dan die genen die met de hulpmiddelen der zaligheid, hun zo overvloedig aangeboden, geen voordeel hebben gedaan? Ja al beven, 't is d'eeuwige waarheid, die 'er ons van verzekerd. Schrikkelijke bedreiging! God gheve dat zij 't hert van den zondaar dus doorboore dat hij, zo menigmaal vermaand, en aangemoedigd, ten minste beginne zijnen kwaden weg te verlaten.

2°. Maar is 't er zo gelegen met diergelijken, die vermaand even hardnekkig hunne oude gangen blijven houden, wat eene schrikkelijke zaak is het dan de waarheden en bestraffingen zelfs te verachten, niet te willen horen? Deze naderen nog meer aan het gedrag en ongeval der Phariseën

Prov. 29. 1. Hen past voorn deze bedreiging van Gods Geest: Den man, die met hardnekkigheid versmaad den genen, die hem bestraft, zal een schielijke bederf overkomen, en daar zal gene herstelling voor hem op volgen. Een schielijke bederf zal hem overkomen, of hier in dit leven, als de wraak Gods hem zal straffen door eenige elenden, waar uit voor hem gene uitkomst waaren zal, of door een onvoorzienige en rampzalige einde zal wegrukken in het midden zijner boosheid, waarop gene herstelling te wagten is; Maar nog veel schrikkelijker, en ten volle in 't andere leven, als hem die eeuwigdurende rampen zullen treffen, waaruit niet de minste verligting, of verlossing te hopen is.

3°. Wat staat hen dan te wagten die ~~[illegible]~~ in alle delen het gedrag der Phariseën volgen? ik zeg die niet alleen hunne oude gangen houden, die niet alleen de vermaningen verachten, maar die daarenboven aanvallen op de genen, die hen die geneesmiddelen aanbieden, den zij, of met woorden, of met werken, zo zij best kunnen, tragten te hinderen? hoe schroomelijk deze handel ook zij, men ziet 'er egter maar al te dikwils voorbeelden van. Is het niet eene gemeene, en al van ouds eene bekende zaak, dat de vijanden der waarheid, die haar ligt niet kunnen verdragen, niet alleen tegen de zelve, maar ook tegen die haar voorhouden en voorstaan, als uitzinnigen uitvaren, en op alle wijzen, 't zij door woorden, 't zij door werken zoeken te benadelen? de voorbeelden zijn al te menigvuldig, en u. A. te wel bekend om hier gemeld te worden. Het geen wij dus in 't algemeen, van de vijanden der waarheid zeggen heeft ook plaats in het bezonder. Hoe schoon de waarheden ook

ook

ook schijnen in 't algemeen; wel haast verliezen zij haren luister als zij in het bezonder worden toegepast, en iemands zeer raken. Dan is 't als of die waarheden geene waarheden meer waren, als of die heilzame geneesmiddelen in een schadelijk vergift veranderd waren, zo word men verbitterd tegen de zelve, en tegen die deze van Gods wegen voorhouden, op dew men zig zoekt te wreken, als of zij ons het grootste ongelijk hadden gedaan, daar zij niet anders dan 't welwezen van de zodanigen voorhebben.

Verfoeijen wij dezen handel in de Phariseën? laat wij dan ook eenen afkeer hebben van de zelve te volgen, om in hun ongeluk, en rampzalige einde niet ingewikkeld te worden.

Maar laat en wij ~~ons~~ den handel van deze Phariseën nog wat nader beschouwen. Toen gingen de Phariseën heenen (zegd D'ext ~~[illegible]~~) en hielden te zamen raad. D'andere Evn, ja ook de h. Mattheus, geven genoeg zaam te kennen, dat deze raad bestond niet alleen uit de Phariseën, maar ook uit d' Overpriesters, en Schriftgeleerden. Den Phariseën word dit in zonderheid van Mattheus toegeschreven, 't zij omdat zij het grootste deel daarin hadden, 't zij omdat 'er menigen Phariseën onder die Overpriesters, Schriftgeleerden en Ouderlingen des volks waren, of omdat onder hen voorn betwist wierd het geschil van den tol aan den keizer te betalen, 't we zij den heere Ies wilden voorstellen. — 2a Pars.

Hier ziet gij dan A. T. te zamen vergaderd al wat groot en aanzienlijk was in bedieningen en ook in schijn van heiligheid onder 't Joodsche volk. Maar wat dunkt u dat zij beraden zullen? Zij kwamen daar zoo te horen de schrikkelijkste waarheden, en straffen, die hen over 't hoofd hingen. Mogelyk, ~~had~~ waren ~~[illegible]~~ wij 'er tegenwoordig geweest, en hadden wij hen aangezien voor het gene zij uiterlijk schenen, zouden wij gedagt hebben, dat zij eens rijpelijk met elkanderen gingen beroeden het gene zij gehoord hadden, en raadplegen op wat wijze zij die schromelijke bedreigingen zouden ontgaan. Maar, neen! wij zouden ons bedrogen hebben. Zij namen raad tegen den Zone Gods zelfs, die hen die waarheden had voorgehouden, zij namen raad om zig nog zekerder in het voorgespelde rampzalige ongeval te werpen.

O dwaasheid van het menschelijke vernuft, wanneer 't aan zijne duisternissen word gelaten! Tot wat eene uitzinnigheid brengt ~~[illegible]~~ den mensch, een hert dat door eenige kwades

driften geheel beheersd word! Zij houden raad, en tegen wien? Immers tegen den genen van wien zij lâzen,
Prov. 21. 30. Daar is gêne wijsheid, daar is gêne voorzigtigheid, daar is gêne raad tegen God. Moesten zij'er niet van overtuigd wezen, daar hij hen meer dan eens had doen zien dat hij hunne verborgen gedagten kende?

En waarover berâden zij zig dan om een middel te vinden, door 't welk zij hunne tijdelijke en eewige ongevals te meer verzekeren, en verhaasten zullen.

Zoo blind is de mensch als hij te werk gaat niet naar de waarheid, en geregtigheid, maar volgens zijne driften, en bedorvendheid. Ch's was hen in den weg. hij bestrafte hunne ongeregeldheden, en beswalkte daar door hunnen uiterlijken luister, en grootögtinge, welke hunne schijndeugd hen bij de menschen baarde. Dit ging hen aan 't herte, dit deed hen van spijt als barsten, dit was d'oorsprong van eenen dôdelijken haat, en nijd tegen Jesus, die hen belette hem t'erkennen voor het gêne hij was, die hen zodanig verblinde dat zij een groot meesterstuk van wijsheid meenden te tônen, als zij zig in den daad dwaaslijk aanstelden, als naderhand bleek wanneer die doorslêpen bâzen van den Heiland in hunne eige strikken gevangen met beschaamde kâken henen drôpen:

Wat moet ons nu zo een voorbeeld lêren? dan dat wij ons zelven noit volgens eenige bedorvene driften in onzen handel moeten gedrâgen.. Zij verduisteren het verstand zodânig, dat zij ene mensch, daar door vervoerd, eene menigte van grove, en botte misslâgen doen begaan, waarover hij menigmaal naderhand nog zijne verwonderinge, nog zijne deernisse, en leetwêzen genoegzaam kan betuigen.

't heeft plaats in allen, die zig door hunne driften lâten vervoeren, maar dêze raadsluiden doen 't ons bezonderlijk aanmerken in de hoogmoed, en nijd die hun hert vervulden. Waar het nôdig men zou, behalven dit voorbeeld van de pharizeën in 't h. h. Ev., eene meenigte daar van kunnen aanhâlen, die ons overtuigen wat een vergiftig kwaad d'eerzugt en de nijd is, wat gruwelijke duisternissen zij uitspreiden op het gemoed van die zig zelven daar door lâten vervoeren.

Zodan, aangaande dêze zaaken ten vollen overtuigd laten wij

Wij dit besluit hieruit nemen, en werkstellig maken, naam dat wij nooit door eenige geveinsde, nijd, of andere passien drifts vervoerd, iet ondernemen. dit kunnen ons deze raadsmannen hier doen bemerken.

Maar laat en wij hun raadsbesluit eens hooren. Het komt hierop uit, dat zij Jesus zullen vatten. En waarin? In zijne woorden. hem te vatten in zijnen persoon, was te hatelijk, want zij vreesden het volk, die hem hielden voor een propheet. In zijne werken was er ook niets voor hen te vongen; want dat zij hem te voore meermaals hadden uitgemaakt voor eenen wijnsuiper, vriend der tollenaars, en zondaars, voor eenen Samaritaan, en eensgezinden met Beelsebub den prins der duivelen, waren onbeschaafde, opgeraapte, kwaadäardige lasteringen, die bij geenen onpartijdigen den minstn grond van waarschijnlijkheid zouden gevonden hebben.

HB 1769. Tempore affluxo Conclusi

3a. Pars

Matt. 21-46

Wat dan gedaan? het moest den heiland evenwel beraald gesteld worden. daar was dan niets over dan dat zij iets in zijne woorden zogten dat berispelijk was, om daaruit hunne beschuldinge op te maken, opdat zij hem, gelijk Lukas zegd, aan d'Overheid, en aan de magt van den Landvoogd mogten overleveren. Deze vond moet hen wonder toegelagchen hebben. Want wat is'er ligter dan dat iemand zig eens misgrijpe in zijne woorden, voorn als men niet veel tijd heeft om zig te beraden, en aangedaan word van spitsvinnige schalken door listige, en hatelijke vraagen, gelijk was ~~[illegible]~~ die zij onder elkanderen hadden gesmeed: Is het geöorloft &c.

Luc. 20

Maar hoe arglistig zij ook waren, hoe zeer hen deze vond ook behaagde, moesten zij niet overtuigd wezen. dat zij hier meenier meer, dan met zijnen persoon of werken aan te tasten, zouden winnen? Immers wisten zij dat'er geene wijsheid, geene voorzigtigheid, geene raad tegen Godt is, en moesten diensvolgens daaruit besluiten, dat't ook vrugteloos was Jesus te willen vatten in zijne woorden, dewijl hij hen meermalen had gezeid, en door zijne werken had getoond dat hij een, en de zelfde God was met den vader.

Dog was hunne arglistige vond ijdel, en te vergeefs, 't is niet te vergeefs dat z'ons door Gods geest beschreven, en nagelaten is; Want onder andere dingen, die wij daarin

tot Sugtinge kunnen bemerken, herinnerd hunne aanslag
ons ene waarheid van grote belang. Zy meinden den Heer
land te vatten in zyne woorden. En zie de woorden zyn ene
strik waarin ligtelyk en menigmaal, niet Chs, maar wy
L. 3. de Offic. C. 4. „zelfs gevat worden. „ Wy spreken doorgaans (zeit S. Ambr.)
„woorden, daar de vyand vat op heeft, en die hy gebruikt om
„ons met onze eige zwaard te quetsen. „

Gebeurd dit niet wanneer de tong en woorden misbruikt
worden tot vloeken en zweren, lasteringen, agterklap,
naam en faam schendinge van den evennaasten, Leugens,
oneerbare tale, en diergelyke onhebbelykheden meer?
zyn 't niet alle strikken, in dewelke men door den vyand word
gevat? Ja deze grove schandvlekken niet alleen, maar
ook alle ydele woorden zyn die gene strikken waardoor
de vyand ons zoekt te vangen? zeid Jesus zelfs niet: Ik
Matt. 12-36. zeg dat de menschen in den dag des oordeels rekenschap
zullen geven van elke ydele woord dat zy zullen gesproken
hebben?

Wat al strikken dan en gelegendheden voor den vyand
onzer zaligheid om ons te vatten? En wie is 'er die niet min
of meer hier door word agterhaald? Want wy struikelen
Jac. 3-2. allen in vele dingen (zeit Jac.) zo iemand in zyne woorden
niet en struikeld, die is ene volmaakte man.

Wat moet ons dit dan leren en doen besluiten? dan dat
wy onze woorden moeten matigen, onze tong bedwingen,
om den vyand gene meerdere strikken te verschaffen om
'er ons in te vangen.

't is eigen aan onvoorzigtige en quade menschen hunne
tong niet te beteugelen. Deze (zeid de h. Paus Greg.)
In Job. C. 4. in initio „zo zyn z' ook ligt
„gelyk zy los zyn in hunne gedagten,
„hellende tot spreken. „

Maar die wys en voorzigtig zyn houden hunne tong in
toom, zyn omzigtig in hunne gedagten, ryp in het spreken,
deftig in hunne gevoelens, hebben maat en gewigt in
hunne woorden. Zy volgen den raad van den Wyzeman
Eccl. 28-28. Maak deuren en sloten aan uwen mond. Smeld uwe goud
en zilver om ene weegschaal te maken voor uwe woorden
en deugdelyke toomen voor uwen mond. En waarlyk de
natuur zelfs schynt dit den mensch te moeten leeren,
dewyl zy de tong met ene dubbelde muur, met ene dubbelde
wal of wagt heeft omheind in den mond, ik zeg met lippen,
en met tanden, ons dus gestadig vermanende om
wel

wel in agt te nemen het gene wy zo even den Wyzeman hoorden zeggen, en om ons in de menigte en hoedanigheid van woorden niet te bezondigen.

De zulken, die hier wynig agt op geven en gene deuren, nog sloten aan hunnen mond stellen, maar overvloedig zyn in overtollige woorden uit te rommelen, worden niet heel onaardig van den h. Ambr. vergeleken by enen revier, die hoe meer zy overloopt, des te meer slyk of modder met zig mede trekt, en daarom wil hy dat wy oevers aan onze woorden zullen stellen, opdat zy niet overlopende, dat is ydel en overtollig zynde, met zig gene slyk mede trekken, waardoor wy besmeurd worden. En wat voor slyk? dat slyk waarvan de Wyzeman zeid: In veel spreken zal gene zonde ontbreken; maar die zyne lippen bedwingd, is ten uiterste voorzigtig. L. 1. de off. c. 3. Prov. 10-19.

Derhalven laat ons van die voorzigtigen wezen, die hunne lippen bedwingen, opdat de vyand uit onze woorden gene strikken make om ons te vangen. Zyn 'er gene hinderlagen genoeg die hy gebruikt om ons te verstrikken, dat wy zelfs zo dwaas zouden zyn, van 'er hem nog ene menigte te verschaffen? En wie is 'er zelfs, die met alle zyne oplettendheid nu en dan in de zelve niet word ingewikkeld, daar de h. Jac. ons getuigd, dat zo iemand in zyne woorden niet struikeld ene volmaakte man is? Wie is 'er volmaakt hier in het leven? Ja hoe verre zyn wy 'er mogelyk niet van daan? Is het dan dat onze onvoorzigtigheid en zwakheid niet toelaat alle onze woorden dus te regelen, dat 'er niets berispelyks in de mate en het gewigt der zelve zy te vinden, dat 'er ten minste verre van verwyderd zyn alle grove misslagen van schelden, lasteren, agterklap, oorblazerye, quaadspreken, en diergelyke schandvlekken meer, aan dewelke velen zig maar al te onbescheiden overgeven. En dewyl wy weten dat zelfs alle ydele woord, het gene zonder nuttigheid van die 't hoord of spreekt word voortgebragt, onze rekening by Godt vergroot, dat dan onze oplettendheid ten minste zig hieromtrent zo verre uitstrekke, dat wy den tyd, di wy voor anderen of voor ons zelve in het tydelyke moeten besteden, geheel of ten groten delen in gene ydel gesnap verslyten, of het gene niet min berispelyk is, daarom verzuimen de pligten van Godsdienstigheid, die wy volgens den geest of letter zelfs van het gebod des Heeren, en zyner Kerke moeten waarnemen. ~~waaron~~ Zo zullen wy den vyanden onzer zaligheid menige

menige strikken ontnemen; daar zy ons nu mogelyk 't zy ligtelyk, 't zy gevaarlyk in weten te vatten, zy die voorwaar niet minder in getal, niet min oplettend, niet min loos en arglistig zyn als de Pharisëen, die den Heere Jesus zogten in zyne woorden te vatten.

Conclusio. Hoe verkeerd, dwaas, en schadelyk ook dan mag zyn geweest dit gedrag der Pharisëen, 't heeft ons egter dus verre ten voorbeeld gedeend, niet om het na te volgen, maar om uit het zelve te leren wat wy in onzen handel moeten vermeiden.

1. Na dat hem de Heiland de deftigste en schrikkelykste waarheden ~~heeft~~ had voorgehouden, zy gaan henen, doen 'er genen vrugt mede, ja spannen zamen tegen den Heiland die ze hen had voorgehouden. Wie is 'er die zo ene gedrag niet zal verfoeyen? Maar verfoeyen wy 't? verre zy 't dan ook van ons verwyderd, opdat wy dan ook niet in hunne ellende ingewikkeld worden.

2. Zy hielden raad, maar wat dwaasheid dit te doen omtrent den genen, tegen wien gene wysheid, gene voorzigtigheid, gene raad kan helpen? Maar zie zo blind zyn wy als wy ons door enige driften laten vervoeren, dat wy in menige misslagen vallen, het gene ons moet afschrikken van ergens in ~~volgens dezelve te werk te gaan~~, 't zy door hoogmoed, nyd, of enige andere passien, die ons ontrusten ^ te werk te gaan.

3. Eindelyk hunne raadsbesluit was den Heiland in zyne woorden te vatten. De woorden zyn ene gevaarlyke strik waarin gevangen worden, niet ene Godt-mensch Jesus Chr. maar wy menschen, wy, zeg ik, die dierhalven, deuren en sloten aan onzen mond moeten stellen, om in mate of gewigte der zelve ons niet te misgrypen, en van onzen vyand gevat te worden gelyk de Pharisëen die bereidden, om Jesus daarin te vatten.

Jesus die deen raad en aanslag zo heerlyk verijdeld heeft, geve ons d' omzigtigheid, kragt, en sterkte om wel in agt te nemen het gene wy daaruit heden, tot onze stigtinge hebben overwogen! 1. dat wy altoos vrugt doen met de waarheden, en bestraffingen, 2. ons niet vervoeren laten door onze driften, 3. of merkelyk vallen in onze woorden.

Ps. 140. 3. Heer (zeggen wy dan met ons David) Heer stel ene wagt aan mynen mond, en bewaar de deur myner lippen; laat myn hert niet geneigd worden tot snode woorden. &c.

Mittunt Ei discipulos suos cum Herodianis. Matt. 22. v. 16.

Dominica 22 post Pent:
1736. 48.
73.

Res est certissima, quod, admonitiones et correptiones non semper benè excipiantur A. A.

Saepius contingit, quod correptis correptionem servire in malum, praebere ira occasionem, cum corripientibus maximas gratias deberent, [illegible]
[illegible]
[illegible].

Sic contigit cum Achab et Iezabel, qui ob Elia correpti, irati nimis mortem ei intendebant. Sic fecit et Ioachim, rex Iuda, qui non ferens correptiones, Librum, ex quo ei praelegebantur, in ignem projecit, et praecepit ut comprehenderent Baruch Scribam, et Ieremiam prophetam. Jerem. 36- Manasses prophetas eum corripientes, et inter eos Isaiam, in tantum non audivit, ut et eos occiderit. Quid plura memorem? familiare id erat Iudaeis, teste Xto: Occidis prophetas, et lapidas eos, qui ad te missi sunt.

En, admonitiones, et correptiones, quae eis prodesse debebant, vertuntur in malum, et pro gratiarum actione, quam corripientes merebantur, non nisi odium, et aversionem reportant.

Simile quid contigit in historia hodierni Evangelii. Proposuerat Xtus Dominus 3 parabolas, sub quarum cortice varias tegebat correptiones, quibus pharisaei se perstringi facile animadvertebant, dicente Evangelista: Cognoverunt quod de ipsis diceret. Als d'Opperpriesters, en de Farizëen zijne gelijkenissen gehoord hadden, Matt. 21-45. Hisce exasperati, sese de eo vindicare cogitabant. Quid agunt? Tunc, ait Evta, abeuntes consilium inierunt ut caperent eum in sermone, cogitantes, si in sermone deficeret, occasionem, sese nactos de eo vindicandi,

Hocq, ut sdum votam succedat, Mittunt Ei discipulos suos cum Herodianis.

Propositio

Lubet 1º hanc missionem discipulorum cum Herodianis latius proponere, 2º enige bemerkingen daarover maaken ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Attendite.

Ut rectam ideam habeamus missionis à pharisaeis institutae, et in hod. Ev. relatae, o inutile erit rem in Ev. agitatam a fundo proponere

Testante Luca c. 2. Caesar Augustus describi curaverat universum orbem, qua in descriptione Judaea etiam facta fuit Caesari tributaria. opponebant sese pharisaei, dicentes ee indignum, immò illicitum, quod populus Dei alium praeter Deum agnosceret Dominum, servitutemq profiteretur, cum eet Liber, et praeter decimas, et primitivas quae Dno sdum Legem pendebat, hoibs etiam tributa ~~[illegible]~~ solveret.

Alii verò erant, qui tributa Caesari solvenda ee dicerent. Inter hos erant Herodiani, sic dicti quia Herodis domestici erant, vel, ut alii volunt, erat secta hoium, qui Herodiani appellabantur a pharisaeis ex contemptu, idq ~~[illegible]~~ qa erant à parte Herodis, qui, ut mxè Caesari fautor, totis viribus pro solutione tributorum stabat.

Harum opinionum differentia aliqmdiu jam duraverat, nec fuerat qui, resolvendo hoc aut illud, eam terminaret.

Hac controversia Pharisaei hodie utebantur, ut Xum caperent in sermone, hocq ut succede~~ret~~ mittunt Ei discipulos suos cum Herodianis, ut, quodcumq responderet, semper adessent qui eum caperent, et accusarent; etenim, si resolvisset pro Caesare, statim isti pharisaeici discipuli eum apud populum, ut Caesari adulat~~orem~~, et Judaicae Libertatis eversorem, accusassent; si vero pro pharisaeis sententiam dixisset, aderant Herodiani, qui eum apud Caesarem, ut seditiosum, traduxissent, et id effecissent, ut, sicuti Judas galilaeus, qui etiam Caesari in hac re se opposuerat, occideretur.

En missionem à pharisaeis institutam nudè propositam. Varia in hac missione hic observari possunt.

1º Pharisaei.
2º Eorum discipuli.
3º Herodiani simul cum discipulis missi.

Ac 1º

Ongetwyfeld zal u H. zig hierover ten hoogste verwonderen; maar zeker nog meer als gy zoud hooren dat 'er zulke Luiden, ook in de kerke van Kristus gevonden worden, die onder eene Farizeese Schyndeugd en geleerdheid de grootste vijanden van Kristus, en Zyne kerke zyn. Zulke Farizeen zijn de Jesuiten, die onder den Schijn van deugd zig over al hebben ingedrongen; want, om de waarheid te zeggen, noit heeft men gehoord dat de J. zig in openbaare dronkenschappen ontugtigheden, enz. zo gelijk wel veele andere kloosterlingen of ook zelfs wereldse pr.s, te buiten gingen. O neen! al hun uiterlijk was zedig; dog Farizeeus gelijk hunne ruime zedeleer medebrengt. Kwansuis door hunne zugt om de Jeugd, en geloovigen t'onderwijzen en te bestieren zijn zij ~~ouders~~ overal, en hier in onze hollandse kerke ingekroopen; jaa hebben ~~zy~~ zig bijnaa in alle de hooge Schoolen der katolyke kerke weeten in te dringen; dat meer is Zij hebben zelf de Köningen, de Pausen, en Vorsten weeten te betooveren; en ondertussen 't was al maar Farizeese Schijn Waarom ook Z. H. op aandrang van Bissch. Hoogeschoolen, van den kon. van Portug., die van Spanje, Nap., en Vrank., hunne zaak lang en rijp onderzogt hebbende, hunne Sociëteit

vernietigd heeft; # Zoo dan verwonder u niet over
de Farizeën van 't huid. h. k. die eengezantschap
afzenden om Kristus in zijne woorden te vatten; de-
wijl wij hooren dat de Farizeën, ik zeg; de Jesuiten om
hunne kwaade leere, en koningsmoorden, veroor-
deeld zijn.
1º. God geeve, dat die vernieting hen diene om
tot inkeer te koomen, en zij bijtijds genade, en
barmhertigheid verwerven.
2º. God trooste d'onnoozelen, die 'er zeker onder
zijn, opdat zij d'algemeene verwoestinge ge-
duldig draagen, en met Daniel: Peccavimus, &
3º. God geeve, dat, de grootste vijanden der al-
gemeene kerke, en in 't bezonder onzer Hol[illegible] landsce
kerke, dus vernederd zijnde [illegible], de hoop
in ons vermeerde, dat God [illegible] zal opstaan
en zig over ons Siön zal ontfermen; want
het de tijd is haarer t'ontfermen &c. Ps. 101 - 14.

om, gelijk hij duidelijk verklaard,
dat hunne leer niet deugd, en, van
den aandrang der Koningen mel-
dende, hunne koningsmoorden
te kennen geeft.

Ac 1°. Observa, quinam hanc missionem instituerint, Scil: Pharisæi, qui à populo Santissimi habebantur. Hi erant summi doctores in populo Dei, Legis interpretes sedentes super cathedram Mosis, super= bi sibi clavem scientiæ ~~et~~ regni cælorum arrogantes, jac= titantes, et confidentes se eē duces cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistros in= fantium, habentes foam scia et veritatis in Lege. Hi sa= pientiâ suâ, ad pessundandam Sapiam Dei, abutebantur, hi, quum, aliis amorem Xti instillare deberent, infensissimi ipsius hostes fuerunt.

Matt 23-2.
Luc 11-52.
Rom 2-19.
NB. 1748. hanc observaoem omisi, et ultimo dixi ulti= mam anni 1740.

Hinc discimus nullum genus hoium Xto, ejusq regno ma= infensum eē quam qui, sub specie pietatis in populo Dei, primas obtinent, contra Xum, hic consultant Pharisæi, qui mundi lumina, justitiæ præcones, pietatis columnæ, ac veritatis divinæ custodes atq assertores ab oibs habebantur, sicq infensissimi hostes Xti et veritatis sunt illi, qui autoritate pollent in Eccliâ, qui titulos gerunt Eppcorum, et prælatorum Eccliæ, hi enim, uti Pharisæi, inani titulorum specie simpli= cibus facilius imponere possunt, Nemo ergo miretur si hodie videat autoritate pollentes in Xum, veritatisq ejus discipulos sævire, cum hodie in Ea. videamus ipsos Pha= risæos, hoes.... missionem instituisse ad Xum capiendum....

Sic olim Exod. 7.8.9 jannes et Mambres, magorum principes, infensissimi hostes erant Mosi, et Aaron, coram Pharaone signa edentibus. Sic Baalitæ, nu= mero, et graâ, apud regem, reginamq Js= raelis prævalentes infensissimi hostes erant Eliæ 3 Reg. 18 Sic Amasias Sacer= dos Bethelis, mag= namq autoritatem apud Jeroboam regem Jsraelis habens, in= fensissimus erat pro= phetæ Amos. c. 7. Sic et in Ea. vide= mus

2°. Observa, quinam mittantur, Scil: Disci= puli Pharisæorum. Pharisæi erant professi Xti hostes, ideoq suspectos se fore noverant, hinc quosdam sub= ornant ex discipulis quos ad Xum mittant.

Hinc patet quam verum sit proverbium: quales magistri, ta= les ~~[illegible]~~ et discipuli; qualis rex, talis grex; quales Dni, tales servi; mores heri plerumq imitantur domestici. Hinc verè dixit Sapiens: Die 't pik raeckt, zal'er afbe= smet worden, en die met eenen hovaerdigen verkeerd, zal hem gelijk zijn. Nec aliud vult Salomon dicens: Een over= sten die geern naer Leugenen Lugsterd, alle zijne dienaers zullen godloos wesen. Id sæpius in pplo Jsraele videre fuit..... Idq in hodie. Ea videre ē: Discipuli Pharisæo= rum vestigiis astutorum magistrorum suorum insistunt.

Eccli 13-1
Prov. 29-12

Hinc Parentes discere oportet, summopere sibi cavere quibus magistris filios suos committant, ~~fundatoribus~~ ~~discipulis~~ non omni spiritui credendum, sic et non omnibus magistris fidendum. a probis, vel malis ~~discipulis~~ magistris suspendet salus, vel perditio Liberorum. In Ev. videmus discipulos pharisaeorum, malos suos magistros imitari, sic et hodiedum... Itaque hinc discant parentes...

Hinc et subditi, seu inferiores discant ne impiis dominis se unquam in servitutem addicant, eadem enim ipsis, ut parentibus pro liberis suis, est ratio... si qui, ~~forte~~ impios, et injustos dominos praeter expectationem nacti sunt, quamprimum eos deserant, et interim videant, ne studio illis gratificandi, aut obsequendi, in Christum, veritatem, et justitiam, armentur. # Si interim ad quid mali sollicitentur intrepide dominis suis respondeant cum Petro: aboque pro mercedula terrena, ab heris constituta, stipendium aeterna mortis a Deo coeli et terrae auferent, ~~Hostrictam~~ Petrus: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Act. 5 - 29 Hoc est quod subditi, si heris suis consenserint, ab omni se culpa putent vacuos, cum non tantum peccati autor primarius peccet, sed etiam administer, juxta quod Paulus docet, scil: dat zij niet allen der dood# waardig zijn, die de zonden doen, maer ook die den genen die ze doen, medestemmen. Rom 3 - 32. Patet in discipulis pharisaeorum...... sic et illi.... Itaque hinc discant...

NB tempore effluxo conclusi

3°. Observa quinam simul cum discipulis Pharisaeorum mittantur, scil: Herodiani. Hi, ut supra diximus, perversi, et mali erant, sicut Pharisaei, Pharisaeorumque discipuli, et simul contra Christum conspirant. Ideo enim mittuntur...

Hinc discimus malos contrariari bonis, usque non nisi malum quaerere. Hoc indicat ~~Scrib~~ Discipulorum, et Herodianorum conspiratio in Christum, hoc in aliis aliorum exempla demonstrarunt.

1. Lege S. Scripturas, et invenies id omni aevo a malis contra bonos fuisse practicatum. Achab contrariebatur Michaeae; Iezabel quid non tentavit contra Eliam? principes Iuda, erant contra Ieremiam; Ierobeam et Amasias contra Amos, Manasses contra Isaiam, Saul contra David, Esau contra Iacob, fratres josephi, adversus eum.

Nec desunt in Nov. Test. exempla. Principes Synagogae contra apostolos, Iudaei contra Stephanum, contra Paulum.

2. Malorum ergo est contrariari bonis, et eis malum quaerere. Et haec eorum malitia eo usque vadit, ut dum id per sese solos efficere nequeunt, alios secum malos ad eundem fi-

finem associent.

Sic fit in Explo Ev: ..... Sed et olim id factum videmus; commemorat tale quid Sapiens de malis sui ævi, refert eorum verba dicentium: Venite ... opprimamus justum, ... circumveniamus eum, ... morte turpissima condemnemus eum; Sap. 2.

En sic Salomon .... ^ Sic Herodias adjungebat sibi filiam suam, ut, quod per se solam, ctra Joem, o ~~posset~~ poterat, ejus auxilio posset. quadraginta judæi simul in Paulum juraverant &c. Act. 23-12. ^ David sæpius de hac malorum contra se conspiraone conque-ri audimus.

En ergo quod mali ctra bonos conspirare soleant. Itaq o tpre quid peregrini, et inauditi nunc justis, et piis obvenire dbt si contingat malos eis contrariari, contra eos quid moliri. Tunc cogitent id, Xto ipsi obvenisse, et sp a malis practicatum fuisse; ~~illa~~ mali quidem, quod bonis contrarientur, boni vero ut ~~quod~~ malorum insidias patienter ferrent.

Ante nostra tpora, hoc proprium fuit malis, nostro tpore o cessat, neq cessabit futuro; eadem enim nunc, quæ antea fuit, rao et caa subsistit, et subsistet.

3. Quonam ergo raa, seu caa e quod mali ita contrarientur bonis, eorumq interitum quærant? R. Hanc si graphicè depictam velitis, vel solum legendum e cap. 2. Sap. Ibidemq invenies illas ipsas caas quas mali ipsi allegant sui agendi modi. Opprimamus, circumveniamus, inquiunt, justum ... quoniam inutilis e nobis, et contrarius e operibus nostris, et improperat nobis peccata legis .... Sap. 2 —

En quod ipsi mali fabcantur .... Explo sit pharisæorum, et Herodianorum in hod. Ev. agendi modus. ut quid enim Xum oderant, et in verbo capere, mortiq tradere cogitabant? o nisi quia eis peccata eorum sub cortice parabolarum exprobraverat, o nisi qa ctrarius erat operibus eorum; sic quæ rao odii Herodiadis, et subornationis filiæ suæ in Joem? an o ctrarius operibus ejus erat? an o qa Herodi dixerat: Non Licet? plura expla vultis? quid caæ quare justis prophetis mala quærebant? an o quod contrarii operibus eorum erant, et mala ob oculos ponebant?

Raoes hæ et nunc subsunt, ctrariantur mali bonis qa ~~h~~ illorum operibus, hi verbis et virtutibus contrariantur. Paulus inimicus factus e Galatis verum dicens eis.

Conclusio. Agite A. A. ne contristemur nos si talibus rationibus moti impii nobis aversentur, et contra nos quid moliantur: En quod nobis solari debeat, scil: quod eidem omnibus justis sit commune prout in magistro et Dno nostro Xto hodie factum esse audimus. Meminerimus itaq: dicti istius magistri nostri: Non est servus major Dno suo, nec est discipulus supra magistrum suum. Sciamus ipsum hac via nobis praeivisse.....

Magister, scimus q̃a verax es, & viam Dei in veritate doces, & ñ ẽ tibi cura de aliquo &c.

Dominica 22 Post Pent: 1738.

Matt. 22. v. 16.

Licet Xani in hun gedrag debeant ẽẽ simplices et recti, dbnt tn etiam ẽẽ sapientes et prudentes A. A.

Hæc duo conjunxit atq praecepit Xus Dnus oibs Xanis: Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Matt. 10. 16.

Simplicitas hæc, de qua Xus Dnus lqtr, exigit ut Xani in oibs suis actibus rectè procedant, ut ab oi dolo et duplicitate alieni sint, et eorum Ita, sit Ita, et Non, Non.

Prudentia autem, de qua Xus item lqtr, pars ẽ, circumspectè in obs procedere, evitare insultum aliorum, et insidias quas struunt, et libertate ñ indiscretè uti; nam generositas Xana, ẽ ẽ nec trots, nec Lashertig.

Sic se gesserunt Sancti.

Sic Xus Dnus se gessit rem habens cum scribis Pharisæis, aliisq suis inimicis. Et ne longè abeam, sic singulariter sese gessit in hod. Ev. Pharisæi et Herodiani occultè et callidè ctra Ipsum consultabant, et volebant eum odiosum reddere aut populo, aut Cæsari; sed prudentia Xti erat, vitare utrumq. Non simulabat, sed via recta incedebat, ita ut ipsi inimici ejus fateri cogerentur, et dicere dbrint: Magister, scimus q̃a verax es, et viam Dei in veritate doces etc &c.

verum, scio inimicos illos ita Xto fuisse locutos,
ut et ex ipsa Evangelii lectione cuilibet patet, at
tamen quam verissimum illud erat, et optime Xto Dno
quadrabat.

Propositio Lubet hodie dit zeggen van de Phariseën en He-
rodianen, ~~wat nader overwegen~~, tot onze onder-
lingen stigtinge en onderregtinge nader overwegen

Attendite

Pharisaei et Herodiani qui Xum hodie accedunt
rectam veri doctoris ideam verbis suis exprimunt, scil: qd
verax sit et viam Dei in veritate doceat, qd non sit ei cura
de aliquo, et non respiciat personam hominum. Sed nec hoc so-
lum, verum etiam istas veri doctoris qualitates Xto appro-
piant. Sic in textu aiunt: Magister (inquiunt) scimus
qa verax es, et viam Dei in veritate doces etc. Et
hoc non levi conjectura, sed certa persuasione Xto appropria-
re videntur, Scimus, inquiunt, qa verax es.

Praeterea non obscure indicare velle videntur, ut Xum
eo melius capere possent, plerosque inter suos magistros
pharisaeos et legis doctores non audere aperire metu
caesaris quid in corde suo sentirent de quaestione quam
Xto proponere cogitabant.

Itaque postquam hac magnifica praefatione Xum
salutassent et dixissent Magister etc. quaestionem ei
proponunt dicentes: Dic ergo nobis, qd tibi videtur, li-
cet censum dare Caesari, an non? q. d. proposuimus
quaestionem istam saepius doctoribus nostris; at isti
personam hominum respiciunt, nec libere audent eloqui
quid sentiant. Si censum dandum esse edicant, timent
se favore populi frustrandos, utpote detestantis istum
censum solvere; vel si non solvendum asserant, timent
Caesarem ejusque indignationem, atque his duobus diversis
respectibus non audent libere eloqui quid de hac re senti-
Te vero alium novimus, non est tibi cura de aliquo,
non

a respicis populum, nec personam Cæsaris accipis, liber es in loquendo, et viam Dei in veritate doces, ideoq ad te venimus, Dic ergo nobis....

Zoodanig was het gedrag van deze gedeputeerden en dus het beleid van hunne woorden.

Non operosè inquirere necesse est, quid hi intenderint, nimirum, sperabant ut vel unum, vel alterum diceret, scil: vel licere vel non licere tributum solvere; si licere diceret, eum accusarent ut prohibentem tributa dare Cæsari. (Luc 23) si liceri diceret, eum apud populum, ut adulatorem Cæsaris traducerent, ut qui ob metum Cæsaris veritatem dicere non auderet.

Verum frustra. Interim, quod illi de Christo asserebant, scil: quod non esset ei cura de aliquo, quod non respiceret personam hominum, id licet ficto ac de eo dicerent, exemplo tamen et opere verum de se esse monstravit. (allega aliqua exempla, ex hist. Ev.)

Et hac in re unumquemque Christianum, Christum Magistrum suum imitari oportet, scil: non respicere personam hominum neque ex respectu hominum quidpiam agere quod prohibitum est aut omittere het geen van onze pligt is.

Regula, et norma, omnium actionum nostrarum est Deus ipse ejusque voluntas, hanc que nobis per varias, quas tradidit, leges manifestavit, quod cum his legibus concordat agere, et quod iis est contrarium, omittere debemus.

Adeo ut divinam majestatem vilipendant, et creaturas magis æstimant quam Creatorem, quicumque quodam respectu hominum quidpiam faciunt quod Dei legibus est prohibitum, vel negligunt quod Dei legibus est mandatum.

Quamvis hoc indecens sit pro hoc, creatura rationaliter agerere, tot zoo groote kleinagting van zyn godt en schepper, nihil tamen omni ævo fuit communius quam ex intuitu hominum multa agere quæ contra Deum, ejusque legem fieri sunt prohibita.

S. Aug. deplorat miseram sortem gentilium philosophorum. Testatur de eis, quod convicti essent quod unus

ut esset Deus. Et interim (ait S. Aug.) ut sese tempori accommodarent, populoque, qui pluribus diis delectabatur, „placerent, plures deos adorabant. „Quod reprehendebant „inquit, agebant, quod culpabant adorabant„. Ze eerden het geen ze tegenspraken, en ze aenbaden het geen ze loochende.

Tertullianus exprobrat gentilibus hunc respectum „hominum: „Majore (ait) formidine cæsarem observatis, quam „Jovem, et citius apud vos per omnes deos pejeratis, quam per „unum cæsaris genium„.

Quid respectus ille humanus op Pilatus vermogt, attestatur historia. Noverat ille Xti innocentiam, hy zei
Luc 23-34. tot hen: Gy hebt my dezen man aengebragt, als die het volk afkeerig maekt, en egter als ik hem in uwe tegenwoordigheid ondervraege, zoo vind ik geen schult in dien man (refert Pi-
Jois. 19-12-16 latius) At tandem dum audiebat: Indien gy dezen man sch loslaet, zoo zyt gij des keizers vriend niet, zoo gaf hy hem eindelyk aen hen over, om gekruijst te worden. O horrendum facinus! ex timore perdendi amicitiam hominis alicujus, Jesum, quem judicabat innocentem, adduxit morti. Non obstante quod ipse sciret, quod per invidiam tradidissent eum, non obstante adhortatione quam uxor
Matt. 27-19 propria dedisset ei dicens: Bemoeid u dog met dien regtvaerdigen niet, want ik heb heden in den droom veel om hem geleeden, plus tamen apud eum valuit metus cæsaris, ejusque amicitia, quam Jesu justitia, et uxoris admonitio.

Recidit fere in idem, quod de Rege Herode refert
Mar. 6. Ev. Marcus. Placuerat Regi huic mirum in modum filia Herodiadis saltans coram ipso, juraverat Rex se ei daturum quidquid peteret: petit illa, instinctu matris caput Jois Bap: Quid aget Herodes? metuebat et amabat Joem, sciebat eum virum justum, libenter eum audiebat, et audito eo multa faciebat. Et interim ut virum, ne tristaret filiam saltantem, jussit Joem decollare, propter ill discumbentes noluit eam tristare. Ipsa conscia Herodem a tali facinore retrahebat testibus eximus hbt. Et tristatus est rex, audita filiæ petitione

positione... Eo ecce plus valuit apud Herodem respectus illi humanus volendi satisfacere saltatrici, quam remorsus consciae.

Rememoramini, quid de eodem Herode refert Lucas Act. 12.
Misit rex Herodes manus ut affligeret quosdam de Eccla.
En hy bragt Jacobus den broeder van Joes, door het swaerd, om 't leven. En ziende dat dit den Jooden behaegde, voer hy voord, en nam ook Petrus gevangen.

Sic item de Felice habetur: Felix willende den Jooden Act. 24-27.
gunste bewyzen, liet Paulus gevangen.

At quid tam diu memoro temporum anteriorum exempla?
Idipsum et nostro aevo e communissimum. O wat vermag een menschelyk inzigt niet al op het gemoed van ons menschen? O wat doen we niet al, of om vrees, of om gunst der menschen? quam pauci de quibus cum veritate dicere possimus, quod de Xto hic deputati: Non e tibi cura de aliquo, non respicis personam hominum!

Ziet men niet dagelyks gebeuren, dat winkeliers en koopluden, om hunne klanten te behouden, en uit vrees van die te verliezen, hun vlyen in hun quaed, zoo ze hun hooren van anderen quaed spreken, d'eer steelen, wat doet men? O men spreekt al me, men doet er een lootje by, of ten minsten men stelt'er zig niet tegen, men laet dat al doorschieren, val ik hem tegen, zeit men, hy mogt myn winkel schuwen, praet ik niet me, hy mogt by anderen gaen, die hem een praatje weeten te verleenen, hy is evenwel een goeje kland, hy besteet by my een schoone stuyver, doe ik het niet, stel ik'er mij tegen, gewis ik zal hem voor myn kland verliezen.

Hier hebje een knegt of dienstmaegd, die uit inzigt van zyn meester of haer vrouw, en om die te believen meenigmael medestemmen in d'ongeregeltheit, haere Godsdienst verzuimen, die by onkatolyken woonende uit vrees en benaudheit haer geloof veinsen of verbergen ja ook wel loochenen, de geboden der h. kerke overtreden &

et hoc respectu humo, et favoris intuitu.

Hier hebje een ander, qui dum cum alio inimicitias gessit vermaendt zynde en hoorende hoe min dat zulks een goed X[ris]ten betaemt, vellet se quidem cum p[ro]x[i]mo reconciliari, immò vellet ipse primus alium adire, sed humanus eum retinet respectus. quid quaeso? O timet ne alii eum voor eenen lafhertigen zullen uitmaeken dat ze zullen zeggen dat hij heeft schuld gehad, &c et ex isto humo intuitu, desistit ab implendo debito.

Daer hebje wederom een ander, qui vellet vitare consortia, et solitarius vivere, saepius adire sacra, timet deridere, haberi hypocrita, et ideo negligit.

Dies me hic deficeret, indien ik alle dee gevallen, wilde ophaelen, door dewelke men hedendaegs uit menschelijk inzigt, en om de menschen te ontzien, Gods geboden overtreed, en zyne wetten te buiten gaet.

Non sic, o sic A.A. o oportet ex rtu hominum, et ob eorum aut metum aut favorem, facere quod Dei lex e contrarium, aut omittere q[uo]d praecipit. Explo nobis e X[ris]tus D[omi]nus in hod. Ev. ubi ipse ejus adversarii etiam inviti fatentur, q[uo]d ei o sit cura de aliquo, et o respiciat personam hominum. sic et nos ejus exple &c

Matt. 10. 28. docet nos X[ris]tus D[omi]nus quod eos qui occidere nos possent, respicere n[on] ex metu mortis ab illis nobis inferendae, quidq[ua]m c[on]tra Deum ejusq[ue] legem facere aut omittere debeamus. Itaq[ue] si ex metu mortis, et ad eam declinandam, nihil c[on]tra Dei legem facere aut omittere liceat, q[uan]to mi[nus] id licet ad praeveniendum aliquod t[em]porale damnum? si id o liceat ad c[on]servandam vitam... q[uan]to mi[nus] ad accipiendum aliquod lucrum, aliquem favorem?

[Margin: n[on] debeamus, immò quod nec]

Sic judicarunt, sic practicarunt tres juvenes in fornace Babylonis, o respiciebant Nabuchodonosor ut ob ejus metum quidpiam illiciti perpetrarent.

Sic Judicabat senex Eleazarus, de eo Script. ait.

2. Mach. 6. 20 Hy besloot gene ongeoorloofde zaeken te begaen, uit Liefde van het leven

Sic

Sic fratres Machabaei, et singulariter junior omnium. Antiochus eum hortabarum, et jurejurando affirmabat dat hy hem ryk en gelukkig zoude maeken, dat hy hem voor zyn vriend zou houden, en al wat hy van nooden mogt hebben, zou bezorgen. Maer, zeit de schrift, de jongeling toonde geen de minste genegentheit daer voor. &c ibid. 7-24. 125

Sic judicarunt Apli et Martyres om &c

Sic et nos judicare et practicare debemus: want niets is er verfoeylyker, niets beraemt een xtien minder, dan wel de menschen te onzien, en uit menschelyke inzigten tegens Gods wet te doen.

Indien zoodaenigen gedrag quaet is en verfoeylyk ten opzigt van alle xtenen, we moeten beleiden, dat diergelyken gedrag veel quaeder en verfoeylyker is in diegenen, die boven de gemeene xtenen verheeven, tot meesters en leeraers van anderen zyn aengesteld, en al hoewel het in alle gevallen voor hun zeer verfoeylyk is, ex respectu hominum, etra Dei legem agere. Tamen zoo is't nog het aller verfoeylyksten, wanneer zy, die gesteld zyn om de weg des Heeren na de waerheit te leeren, de zelve weg uit inzigt der menschen, niet na de waerheit maer na hun belang en intrest leeren. Zoodaenigen hebben nimmer in Gods kerk ontbroken: ^talis erant falsi prophetae de qbs Deus tam sape conqueritur ^Want altyt zyn er huurlingen, onder goede herderen en leeraeren vermengelt geweest. in vetere Test. Talis erant de qbs Paulus: Ik weet dat er naer myn vertrek grypende wolven onder u zullen inkomen, die de kudde niet en zullen spaeren. Act. 20-29 de talibus conqueritur, ad Titum scribens: daer zyn er veelen... leerende't gene niet en betaemt, uit inzigt van vuil gewin. Et talis hodiedum in Eccla, sc. Tit. 3-33 Meesters, zeg ik, maer die de weg des Heeren niet verkundigen na de waerheit, maer tegen de waerheit. Meesters van een mensch, van een Paus godt willen maeken, met aen hem d'onfeilbaerheit toe te schryven, &c Meesters die aen eige kragten van den mensch, en niet aen Gods genaede 't goed doen toe willen schryven &c Meesters

deze Leeraeren, dat men, zonder 't eerste en grootste der geboden te onderhouden, zonder God te beminnen, boven al, kan geregtvaerdigt worden en vergiffenis krygen van zyne zonden, &c. Meesters &c.

Zyn'er zulke Leeraeren in Gods kerk, het geen te beklagen is, der zyn er ook anderen, waer voor Godt te danken is. Leeraeren, zeg ik, die Godt door zyne zonderlinge genaede (daer hy ook voor in eeuwigheit moet geloofd zyn) bewaert en gehard heeft, tegens alle menschelyke inzigten, die den weg des Heeren leeren, niet na hun intrest, maer na de waerheit, die door een heilige vrymoedigheit niemand ontzien, wanneer het gaet om de waerheit, die hun aenbetrouwt is te leeren en te verkondigen.

Tales sunt hodiedum. At pauci, inquies. Nescis cum Elias ~~[illegible]~~ qd Deus habet adhuc 7000 absconditos, qui non curvaverant genua ante Baal

Tales ipsi erunt in futura. Deus die den ezel van Balam deede spreken, die van de steenen kan maken kinderen van Abraham, zal in zyne kerke altyt menschen verwekken, die de weg des Heeren na de waerheit zullen leeren.

Redeo ad propositum, unde paululum digressi sumus.

Conclusio

Itaque concludamus, si adeo indecens sit pastori Xano, de menschen te ontzien, en uit menschelyke inzigten tegens Gods wet te doen, contrarium satagamus.

Saepius nobis exemplum Xti proponamus die de menschen niet ontzag, niets en lettede op 't aengezigt der menschen, uti ipsi adversarii fatebantur. Attendamus ad id qd Deus jubet, niet wat de menschen zullen doen, wat zy zullen oordeelen, en hoe ze 't zullen opneemen, of 't haer behaegen zal of niet. Memores simus verbi Pauli: Si adhuc hominibus placerem, Xti servus non essem. Cogitemus illud Xti: Qui amat patrem... plus quam me non est me dignus. Et Qui me et sermones meos erubuerit coram hominibus, erubescam et eum coram patre meo. Non multum judicia hominum curanda, nam illa vana sunt, illi ipsi fatebuntur: Wy uytzinnigen, dagten dat hun leven een dwaesheit was - ergo erravimus Sap. 5. Quem nunc irridentes postea laudabunt. Igitur, deposito omni mundano intuitu Deo soli studeamus obedire, et adhaerere hic per gratiam, in aeternum per Gloriam

~~per gloriam~~

Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces.

Dominica 22. Post Pent: 1739.

Matt. 22. v. 16.

Non leve innocentiae Xti testimonium praebet excogitatum hodie à pharisaeis stratagema. Ut Evangelista ait: Consilium inierunt ut caperent Jesum in sermone. NB quod Ev. dicat in sermone, sciens id ipsum esse testimonium innocentiae Xti: Enim vero si quid in Xti operibus accusatione dignum invenissent, quid opus erat insidiari sermonibus? Sed deerat quod criminarentur in operibus, ideo extimulante invidiâ ad verba confugiunt, ô ignari, facilius haec torqueri posse in accusationis materiam, quam opera. Igitur Consilium inierunt ut caperent Jesum. Atque ut insidientur cautius, laudibus demulcent primum. Magister, inquiunt, Scimus quia verax es et viam Dei in veritate doces. Hoc integumento obvolvunt laqueum, ut ipsi putant inevitabilem. Dic ergo nobis (aiunt) quid tibi videtur, licet censum dare Caesari an non? Quam porrò sapienter hunc laqueum disrupit veritas, satis ex praelecto Ev. intellexistis.

Liber nunc eas laudes, quas insidiosè Xto tribuebant pharisaei dicentes: Magister, scimus &c. has Laudes, dico, quas pharisaei Xto insidiose tribuebant liber nunc eidem Xto rectius tribuere, atque utilem inde nobis eruditionem elicere. Attendite.

Propositio

Magister scimus qa verax es et viam Dei in veritate doces. Sic hodie perverse loquuntur pharisaei; at recte itidem fideles. Verum dicebant illi malevolo aio: verum dicunt hi aio sincero. Etenim sic ait S. Greg. l. 32 Moral. Saepe contingit ut justi et injusti habeant similia verba, sed tamen semper con longe dissimile Proscripta igitur malitia cordis, solas imitamur pharisaeorum voces, et Xum agnoscimus Magistrum qui verax e et viam Dei in veritate doces.

Magister clarum Xto nomen jam olim ab Isaia pronuntiatum his verbis: D: Heer zal maken dat uwes leeraer niet meer van u wegvliegen: en uwe ogen zullen uwen leermeester zien. Et rursus: Zie ik heb hem tot een getuyge gegeven aen de volken, en tot een leidsman en leeraer aen de heidenen.

Isa, 30-20.

Ibid. 55-4

Hoc Magistri noie frequentissime discipuli Xum salutabant et affabantur, quod a Xto placuisse ejus verba abunde testantur: Vos vocatis me Magister et Dne et bene dicitis, sum etenim.

Jois 13-13

Immo o clarum modo, sed et proprium sibi hoc nomen habere voluit Xus Dnus, quemadmodum ex Matt. liquet, ubi ait: Vos autem nolite vocari Rabbi, unus e enim Magister vester. Nec vocemini Magistri, qa Magister vester unus e Xus. Ubi NB repetitam de unico Magistro raoem.

Matt. 23-8...

Igitur rectissime Xum hoc noie salutabimus: Magister, scimus qa &c.

Dua oio res bonis Magistro nearia st. 1mo e intelligere veritatem, 2dum alios recte docere. De priori hae verba accipio Qa verax es. i.e. qa absq oi errore penitissime intelligis qdqd verum e. D: posteriori vero Et viam Dei in veritate doces, i.e. qdqd interest nostra scire ut perveniamus ad Deum, ultimam rerum oium metam, sine fuco sine ambagibus infallibiliter doces.

Non ero fusus in demonstrandis duabus hisce Magistri nostri partibus. Sufficiet unum alterumve

Jacob

Sacra paginae testimonium.

At 1mo quidem, ut nihil dicam, van de godlyke ken-nisse die de Heere Xus had, en die'er in hem was door d'eenheit der zelve naturen, die hy met den Vader en den h. Geest gemeen heeft, om, zeg ik: van die godlyke ken-nisse niet eens te spreken, et quid, illi deesse poterat ad plenissimam veritatis cognitionem, cui ab ipso Incar-nationis momento omnium scientiarum infusa erat plenitudo?

Een groote en doorlugtige kennis bezat een Adam in zyne eerste scheppinge. Groot was de wysheit van een Salomon, van wien de Schrift zeit, dat nog voor hem nog naer hem, er geen is geweest, die in kennis en wetenschap by hem kon vergeleken worden. Edog van niemand heeft oit gezeit kunnen worden, # 't geen d' Ev. Joes van Jesus heeft gezeit: Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoont ... vol van genaede en waerheit. Van niemand heeft oit gezeit kunnen worden, 't geen Paulus van Xus zeit, teweten, dat in hem alle de schatten der wysheit en kennisse verborgen zyn. Hy is de waer-heit zelf, gelyk hy van zig getuygt: Ik ben de weg, de waerheit, en 't leven. Hy getuygt van zig zelven: Alle din-gen zyn my van mynen Vader overgegeven. En niemand kent den Zoon dan de Vader, of niemand kent den Vader dan den Zoon, en dien het de Zoon wilt openbaeren. Quid, igitur in laudem magis

\# 't geen de h. Geest van Jesus betuygt, gelyk Jo:s zeit, dat 't de geest is die betuygt dat Xus de waerheit is. Jo. 5-6. Van niemand kan men zeggen, 't geen & Jois. 3.

Col. 2-3

Jois. 14

Matt. 11-27

2do At o solum, e Magistrum verax, sed tu, nostri Jesu, o nobis illustrius dici et quin in veritate viam Dei docet. Optime quaerit Syracides: Een verborge wysheit, en een verhoole schat wat nuttigheit brengen die beide gaer aen. Eccli. 20-32. Et recte id quaerit Eccus: nam o tam scia magis-trum facit, quam ejusdem in alios diffusio.

pt. quam, qd sit Magistrum verax

Earum igitur fuisset Xum, et veracem, (uti jam diximus) nisi et nos veritatis sibi cognitae participes reddidisset, sive ut ex Ev. loquar, nisi nos viam Dei in veritate docuisset?

Dit heeft hy voornaementlyk begonnen te doen omtrent zyne 30 jaeren, wanneer hy in 't openbaer begon te preken, toen is 't dat godt, die eertyds meenigmael Heb. 1-1

in op meenigerleide wyzen, tot de vaders gesproken
had door de propheten, tot ons gesproken heeft door
zynen Zoon, & in Zoon is met er daet volbragt gewor-
Isa. 30. 55. 6 den, 't geen godt door Isaias beloofd had; vide sup.
Ita ut recte de Xto dicimus quod sit Magister
verax qui viam Dei in veritate docet.

Multa olim docuit Pythagoras, multa Plato, Ari-
stoteles, maer ze zyn afgedwaelt van den weg der waerheit
Sap. 5-6. het ligt der regtvaerdigheit heeft over haer niet geschie-
nen, en de zon der kennisse is over haer niet opgegaen,
gelyk de h. geest getuygt dat alle de godlooze zelfs
naemaels, maer al te laet, zullen bekennen. In ge-vol-
gens ook geen wonder dat, alhoewel zy aen hunne
discipelen veele dingen leerden, dat hy nogtans
de weg godts in waerheit niet en leerden;

Multa olim discipulos suos docuerunt Scribæ
et Pharizæi, sed in plurimis irritum faciebant man-
Matt. 15-6 data Dei, pp traditiones suas, zoodat ze daerom ook
van den Heere Xus blinden en lydsmannen der blin-
v. 14. den genaemt wierden, zoodat ze ook te gelyk met de
genen die haer volgden in de gragt des verderfs
gevallen zyn.

Dog zulkeen, zulkeen leermeester is Jesus niet.
Integendeel hy is een leermeester die de weg godts in
waerheit leert, o damnat nisi quæ ab hac via abdu-
cunt, o probat nisi ea quæ ad eam ducunt. Dat alleen
is 't einde van zyne leere den mensch af te trekken van
Matt. 7. de weg des verderfs, en den nauwen weg der zaligheit
te doen ingaen, door dewelke hy gelukkig tot Godt kan
komen. Die weg leert de Heer ons dan bewandelen.
1. Maer hy leert z'ons in waerheit, i.e. zonder
eenig bedrog, zonder eenig verdraeyen of vermin-
ken, maer in alle regtzinnigheit en opregtigheit
stelt hy ons de waerheden voor, naer dewelke wy moeten
leven, en naer dewelke wy zullen geoordeelt worden.

Æquale periculum e, sive magistrum nactus sis
ignarum, sive deceptorem quamvis eruditum. Scire
veritatem boni magistri prima laus, eandem sine fuco

fuco sine dissimulatione tradere discipulis alteram est.

Hanc sibi laudem vindicabat Paulus valedicens Ephesiis: Gy weet zeide Paulus, hoe ik van den eersten dag, dat ik in Asie gekomen ben, al den tyd met U. ben omgegaen.... hoe ik niets geweigert heb van het geen u dienstig was, om u te verkundigen, en te leeren, in 't openbaer, en van huis tot huize.... Daerom betuig ik u van daag, dat ik zuiver ben, van uw aller bloedt, want ik heb niet geschuwt al den raedt van Godt te verkundigen. En, tot de Cor. schryvende zeit hy: Wy zyn niet gelyk veelen, die het woord Gods vervalschen, maer het is met opregtigheit, 't is als uit godt, voor godt, in in Xto, dat wy het spreken. En wederom, op de zelfde wyze betuygt hy dit ibid C. 4. — Act. 20-38 — 2. Cor. 2-17 — ibid. 4-2.

Atque illud mire fecit magister noster C. 3. qui perfectissime viam Dei in veritate i.e. sine fuco, sine ambagibus et deceptionibus docuit.

2. et docuit clare et perspicue. Pertinet ad veritatem sermonis perspicuitas: sicut enim latebras et obscuritatem quaerit falsitas, ita facilem perspicuitatem veritas. Hinc et Xtus dns viam Dei in veritate id est sine fuco et deceptionibus docens, eam etiam in veritate i.e. clare et perspicue docuit. 't bewys hier van is dat hy verbis obviis et familiaribus similitudinibus admiranda passim protulerit mysteria ita ut nemo sit adeo hebes qui viam Dei posset facile intelligere.

Hanc doctrinae Xti claritatem, et intelligendi facilitatem, praedixit Isaias: Daer zal een regte weg voor U. zyn, zoodat zelf d' onwetenden daerop niet zullen dwalen. Xtus ipse de sua doctrina dixit: Ik dank u Vader, dat gy deze dingen voor de wyzen en verstandigen verborgen, en aen de klynen veropenbaert hebt. — Isa. 35-9 — Matt. 11-25

3 Denique non solum in veritate i.e. sine fuco, non tantum in veritate i.e. clare et perspicue, sed et in veritate i.e. efficaciter, docuit ita, ut audientes non solum intellexerint, sed et opere ipso perfecerint.

Jane nimirum, verius via Dei, docetur, qui cum audit et illecta percipit et voluntate amat.

Jerem. 31-33 De ista docendi efficacia, loquitur Deus p. Jeremi: dabo legem meam, in visceribus eorum, et in corde ipsorum, scribam eam, ; Ik zal hun tot een godt zyn, en zy zullen my tot een volk wezen, en niemand zal zynen evenaesten, in zynen broeder meer leeren, en zeggen kent den Heer, want alle zullen zy my kennen zoo wel de kleynste als de grootste. Et by Ezech: Ik zal mynen geest in 't

Ezech. 36. midden van u. stellen, en ik zal maeken dat ge in myne geboden zult wandelen, dat ge myne oordelen zult bewaeren, en de zelve werkstellig zult maken

Veritatem istius productionis di efficacia doctrinae Xti, testantur Apli, qui verbo Xti, o[mn]ia reliquerunt et secuti st eum, testantur, Martyres innumeri fideles qui pauculis verbis invitati viam Dei, formi et ad finem usq. decurrerunt constanter.

Igitur recte de Xto dicimus dat hy onze Meester is die waeragtig is en de weg gods in waerheit leert, die

Ps. 84-2. waerheit van dew David, Veritas de terra orta e, i.e. (juxta S. Aug.) d'eeuwige waerheit de zoone gods is uit d'aerde i.e. uit den mensch, eerstmael gemaekt uit aerde, ik zeg uit een maagd geboren

Prov. 8-31 zyn vermaek is te zyn met ons kinderen der menschen gelyk de h. Geest hier van spreekt, 't is niet meer noodig ten hemel op te klimmen, om de waerheit te halen te zoeken, want gelyk Baruch zeit, Xus d'opper-

Baruch 3-38 ste meester der waerheit is op d'aerde gezien, en heeft met ons menschen verkeert

En igitur A.A. Magistrum, qui verax e, seu veritatem diligens, et qui viam Dei in veritate docet.

Morale. Videamus nunc quid nostri muneris sit erga hunc veritatis Magistrum.

Zeer kort en bondig heeft god de hemelsche vader ons onzen plicht, ten aenzien van zynen zoon die ons de weg gods in waerheit leert, aengewezen, wanneer hy op den berg Tabor zyne stem liet hooren, en

Matt. 17-5 van zynen zoone tot ons allen zeide: Hic e filius meus

meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite
Credimus hoibs, qui licet sapientes sint, tn. falli
possunt et fallere. Quid ergo, negabimus Magistro veritatis
quod mendacibus praestamus hoibs? Nonne obtinebit
veritas, quod passim impetrat ~~cum~~ mendacitas? Verax
ē, immo ipsa veritas ē Xus, ergo oīo audiendus.

Dat dat begreep Petrus wonder wel, unde xto dicebat
Dne ad quem ibimus, verba vitae aeternae habes. Jo. 6-69

deze redeneringe gebruykte eerst, is Xus zelf om d'
ongeloovigheit den Joden te bestraffen; dus is't dat hy
tot haer zeide: Si veritatem dico vobis, quare nō Jo. 8-46
creditis mihi.

Ergo zullen wy onze pligt ten aenzien van C. J.
de meester der waerheit quyten, ipsum audire dbmus.

Maer om wel te begrypen, op wat wyze wy al na
Xus moeten hooren, zoo moeten we onderscheyden twee
besondere wyzen, op dewelke Xus tot ons spreekt, als hy ons
de weg Gods in waerheit leert. Hy spreekt tot ons ver-
stand en hy spreekt tot onze wil, en zoo op d'eene
als op d'andere wyze moeten we na hem hooren. Hy
spreekt tot ons verstand, als hy ons groote en ondoor-
grondelyke mysterien of geheimen des geloofs voorstelt
om te gelooven, 1° zy by. v. b. van eenen godt, 3vuldig
in persoonen; 2° zy van d'eeuwige verkiezinge van den
eenen en van de verwerpinge van den ander; 3° zy van
de verlossinge en regtvaerdigmaekinge van den mensch;
4° zy van de wezentlyke tegenwaerdigheit in 't allerh.
Sacrament &c:

Ten anderen, hy leert ons ook de weg Gods in waerheit
als hy spreekt aen ons hert, en tot onze wil, en de
waerheden van dezeden ons voorstelt, scil: dat men
Godt moet beminnen boven al, uit geheel ons hert &
als hy ons leert, dat men geen twee heeren, Godt en
den Mammon, niet gelyk kan dienen; Hy spreekt
en leert aen ons hert, als hy ons verbiedt op onzen
broeder vergramt te wezen, en dat zoo wie daer op
vergramt is, schuldig zal wezen aen 't helsche vuer
als hy ons leert 't ongelyk ons aengedaen te vergeven

en de vyanden, te moeten beminnen, de wereldse en on-
geoorloofde begeerlykheden, te moeten, verzaeken &c.
Quae ora, aequal. et sine ullo discrimine, reverentia ex ore
Magistri nostri Jesu, suscipienda sit; want zonder
onderscheit roept de hemelsche Vader tot ons dat we zyn
zoon moeten hooren, niet alleen hier in, of daerin, maer
in alles, 't zy zulks met ons verstand of wil overeenkomt
't zy het zelve daer tegen ook zou mogen strydig weezen
want zoo'er, eenig onderscheit zou moeten gemaekt worden
of eenige verkiezinge in die dingen, die de Heer ons leert
dit zou alleen, hier uit moeten voortkomen, dat Xus met
ons iets te leeren, van de waerheit zou afgeweken weezen
quod, quidem vel levissime suspicari grande nefas foret
vervolgens zoo wil hy ook van ons in alles gehoort en
opgevolgt worden, hy wil van ons gehoort worden
en dan als hy spreekt tot ons verstand, en dan als hy
spreekt tot ons hert en onze wil, want hy in beide
even waeragtig is, en in beide de weg Gods in waer-
heit leert.

Wij Xtenen moeten hem dan hooren, en geloof geven
als hy spreekt tot ons verstand, en ons die groote geheimen
van ons geloof voorstelt, niet onderzoekende hoe die dingen
zoo en zoo kunnen weezen, niet doende gelyk de Caphar-
naiten die, als de Heer en meester der waerheit hen sprak
van zyn vleesch te eeten te geven, dat als onmogelyk
Joañs. 6 aenzagen en zeiden quo hic nobis carnem suam dabit
ad manducandum. Neen, neen, zoo niet, zoo niet Xtenen
2. Cor. 10 maer eenvoudig moeten we gelooven, en ons verstand
geern gevangen geven ten dienste van Xus, wel weetende
Jois. 20. dat de Heer heeft gezeit Beati qui non viderunt et
crediderunt.

Edog 't is niet genoeg dat wy ons door 't verstand
aen Xus onderwerpen, maer door de wil en de werken
der dingen die we gelooven, moeten wy toonen, dat we de
waerheden die we hooren, en die wy ook gelooven, ook
waerlyk beminnen, en betragten, niet doende gelyk
paulus zeit dat 'er veele zyn, die belyden dat zy God
Tit. 1-16. kennen, maer met de werken loochenen. Maer in
tegendeel weeten we, en hooren we zoo in eenigmaeten

meenigmael de weg Gods in waerheit leeren, die waerheden, moeten we niet alleen hooren, die moeten we niet alleen in de kerk laeten blyven, maer daer mede moeten we verrykt na huis toe keeren, dat moeten we mede na huis toe dragen, om ons met die en die waerheden, die ons in 't bezonder raeken, de gansche week na de ziel te voeden, onderzoekende ons gewisse of we na de zelve wel gedaen hebben, en nu nog doen, en daer we slof of nalaetig in geweest hebben, dat tragten te verbeeteren, dan dan is 't dat we gewin en voordeel met de waerheit doen, dan toonen we dat we de zelve beminnen, door dien we z' ook volbrengen. Maer integendeel hooren we de waerheden meenigmael, en belyden w' ook zelfs dat 't zoo is als we hooren, en blijven w' ondertusschen lauw en flauw, zonder yver en genegentheit om onze zeden en gedrag daer naer te voegen, dan dan is 't te vrèzen dat de waerheit ons verbij zal gaen, dat en een tyd zal komen op dien we ze zullen willen hooren, maer niet mogen hooren, dan is 't te vrèzen dat z' 't eene oor maer in, en 't ander weder om uitgaende naderhand ook tot zwaerder straf en oordeel dienen zal volgens dat Xus uitdrukkelyk heeft gezeit, Luc. 12 - 47
de knegt die de wille zyns heere geweeten heeft, en egter zig niet bereidt gehouden, nog naer zyne wille gedaen heeft, die zal veel slagen krygen, die zal grooter verantwoording moeten geven en veel zwaerder straffe lyden als de gene die de waerheit niet gehoort of geweten en heeft.

At tamen A. A. quam multi tales qui veritatem audiunt, et libenter audire videntur, sed ô exequuntur? Multi sunt qui fidem suo metiuntur appetitu, ea, quæ placent, apperentes, quæ displicent repudiantes. Multi libenter audire volunt veritatem lucentem ut ipse S. Aug. sed oderunt redarguentem. Multi libenter audire volunt Xum docentem Venite ad me omnes Matt. 11.
qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos; at

audire nolunt: Nisi poenitentiam egeritis omnes similiter peribitis. Libenter audire volunt de coeli gloria sed audire nolunt docentem Contendite intrare per angustam portam quia &c. audire nolunt Qui non abnegat se et tollat crucem suam non est me dignus audire nolunt, non licet tibi habere istam &c.

3 Reg. 22 — Et hi omnes similes sunt impio Achabo, qui 400 prophetis falsa prophetantibus libenter credebat quia placentia loquebantur; Michaea vero vera prophetanti credere noluit quia, quae dicebat Regi displicebant.

Mar. 6 - 18. — Hi omnes similes sunt Regi Herodi qui Joannem Bap. libenter audiebat quamdiu non dicebat: Non licet tibi habere uxorem fratris tui &c.

Jo. 5 - 35 — Similes sunt infidelibus Judaeis de quibus Xtus quod ad horam in luce ejus exultare voluerunt i.e. &c.

Gal. 4 - 14.... — Similes sunt insensatis Galatis qui Paulum primo ut Angelum de caelo receperant, et postea veritatem dicens inimicus factus est eis &c.

Conclusio. — Non sic, non sic nos A. A. (?) certa, omnem veritatem libenter audiamus et opere exequamur; nam sive dura sive placida nobis videatur, aeque vera est ejusdem magistri veritatis doctrina est. Komt de waerheit ons dan al wat hart voor, stryd ze tegen onze genegentheit, eÿ laet dat geen reden zyn om van de zelve af te wyken &c. Wy weten Jesus de Meester der waerheit heeft ons geleert dat de weg die tot 't eeuwig leven leidt zeer nauw is, dat 't ryk der hemelen geweld leidt, en van die geweld doen ingenoomen wordt, laet dan al dee of dee waerheit wat hard voorkomen &c. 't zoo moet 't wezen, Jesus heeft 't ons voorzeit &c. 't gaet zoo gemakkelyk niet, men komt met konsen

regenaere (?) ...

kouzen, en schoenen, met in den hemel &c.
Laet ons dan &c.

Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces. Matt. 22. v. 16.

Dominica 22 Pentecostes 1755. 63.

Als Paulus in zijnen brief tot de hebreën zijne besnedene medebroeders in d'afbeeldingen en plegtelijkheden van 't Oude Test. de vervulling van dezelve in Jesus Chs in 't breed wilde betogen, begint hij dezen zijnen brief met de heerlijkheid van dezen aanbiddelijken Messias, en het einde, waarom hem de Vader tot ons heeft afgezonden, voor te houden. Hoedat Godt (zeit) eertijds menigmaal, en op menigerleide wijzen tot de vaders gesproken had door de propheten; zoo heeft hij ten laaste in deze dagen tot ons gesproken door den Zoon. En hierop begint hij dan de groote heerlijkheden van dezen Zone op te halen, zeggende, dat de Vader hem gesteld heeft tot erfgenaam van alles, dat hij door hem de wereld gemaakt heeft, dat deze zoon is den luister zijner heerlijkheid, en 't afdrukzel zijner zelfstandigheid.

En inderdaad 't is op verscheide manieren dat Godt door zijne propheten van ouds heeft gesproken 1. door klare en duidelijke woorden, waardoor zij bevattelijk en verstaanbaar de toekomende dingen voorzeiden. 2. door gelijkenissen en duistere godtspraken, waar onder zij dikwils, als onder een heilige sluijer, bedekten de verholendheden van een toekomend nader en heilig verbond. 3. Ja zelfs hebben zij dikwils door uiterlijke gebaaren en daden Gods wille te kennen gegeven.

Op deze en gene andere manieren heeft Godt in 't Oude Verbond doorgaans de meeste voorzeggingen bekend gemaakt.

Maar nu op 't laaste als Godt zijne schatten van barmhertigheid heeft geopend, als hij zijnen Zoon ons tot een slagt en verzoenoffer voor onze zonden heeft gegeven, heeft hij zig gewaardigd door dien aanbiddelijken Zoon tot ons te spreken, en ons uitdrukkelijk bevolen zijne aanspraak te horen, als hij tot twe verscheide rijzen zelfs uit de wolken heeft geroepen, ipsum audite.

Indien wij oit een plaats hebben in de h. Schrifture

waarin, alhoewel uit den mond van zijne grootste vijanden de heerlijke hoedanigheden van dezen aanbiddelyken Spreker tot ons worden voorgesteld, 't is in onzen text van de vijanden van Jesus zelfs uitgesproken, en dat in een tijd als zij bezig waren om hem op 't gevaarlykste te belagen Hoor ze dan ook aan, en trek uit die woorden, alhoewel uit den mond der bozen, als een goede bie uwen zoeten honing. Meester, zeiden zij, wij weten dat gij opregt zijt en den weg Gods in waarheid leerd.

Propositio

Des zullen wij die woorden nader verklaren, en enige onderregtingen daar uit trekken. Attindite

Gelijk het niet genoeg is om d'eigenschap, en hoedanigheid van een water te weten, dat men ziet dat het boven schoon en helder schijnt, maar men ook diend de gronden te weten waar uit het ~~vloeyt~~ vloeid, om daar van met een volkomen kennis t'oordelen, zoo is 't ook niet genoeg dat wij d'uiterlijke titels aanmerken, die in den text aan den Zaligm worden gegeven, maar wij dienen ook de gronden te zien waaruit ze vloeien, wat zoort van menschen die gesproken hebben, om regt hier van te kunnen oordelen.

D' Ev. Matt. effen voor onzen text haald de persoonen aan die ze spraken, en noemd ze // leerlingen van de Phariseen van hen uitgezonden om Jesus in zijne woorden te vatten. D' Ev. Lucas zegd, zij zonden verspieders uit, die zig zouden veinzen opregte luiden te zijn.

// Herodianen en leerlingen der Phariseen: Luc. 20-20 Herodianen om dat zij van Herodes over de schattingen waren aangesteld, of wel om dat zij als vleijers van de Romeinen het gevoelen van Herodes opentlijk volgden; en de

't waren dan leerlingen van dat zoort van volk, die Jesus doorgaans in 't Ev. voor schijnheiligen, en gewitte grafsteden uitmaakt i.e. schijnheilige leerlingen van schijnheilige meesters, ja zelfs noemd Jesus hen in 't ~~kruis~~: h. Ev. schijnheiligen, als hij den schatpenning van hen eischte, zeggende: Wat queld gij mij, gij geveinsden? toond mij den schatpenning.

De schrijver van 't onvolmaakt werk van den h. Chrijs. zegd'er van „ Laat ze al minder geweest zijn in ouderdom „ als hunne meesters, zij waren egter gelijk in boosheid, „ want de jonge slangetjes zijn wel klijnder, maar gelijk „ met de grote in fenijn „

Deze dan blanketten zig uiterlyke met den schijn van hei-

heiligheid, die wolven waren vertoonden zig als schapen, zij stelden gansch hun gelaat in heiligeplooij=en, om uiterlijk te schijnen die zij innerlijk niet waren.

Dit zoort dan van huichelaars spreekt Jesus met een uitgestreken wezen aan, zeggende: Magister,

1. Zij noemen Jesus dan eerst Meester: Niets was'er daar de Joodsche lèraars zig meermaals kittelden, en dat zij liever hoorden als den titel of eernaam van Meester, Rabbi, of Rabboni. Zij zoeken, zei Chs van hen, de begroetingen op de markt, en van de menschen Meester genoemd te worden. Ja zelfs men was bijna niet gewoon een Lèraar aan te spreken als met deze eernaam van Meester. Dus sprak Nicodemus Jesus aan; D' Apostelen, en Maria Magdalena gaven den Zaligm meermalen dezen eertitel. Chs keurde dit zelf goed. weshalven hij hen nog op 't laatste van zijn leven, 's avonds voor zijn sterven zeide: Gij noemd mij Meester en Heer, en gij zegd wel, want ik ben 't. Ja deze naam was den Hère Chs zoo bezonder eigen, dat hij zijne discipelen zeide: Laat u geen Meester noemen || want een is uw Meester; tegelijk Chs die de bron, van alle waarheid en wetenschap, en d' enige Meester is die de menschen inwendig aan 't hert kan leeren. In deze hoedanigheid had Isaias hem voorspeld en van Gods wegen meermalen beloofd, bij v. B. als hij zeide: De heer zal maken dat uwe lèraar niet meer van u zal wegvliegen en uwe oogen zullen uwen Leermeester zien. En wederom: Zie ik heb hem gegeven tot een Leeraar aan de heidenen. Deze leerlingen der pharisëen dan afgerigt van hunne Meesters om Jesus met zuiker zoete woorden in 't net te krijgen, beginnen hunne pluijmstrijkerijen met Jesus Rabbi of Meester te groeten.

Matt. 23-7

Joa. 3-2

C. 13-13

Matt. 23-8

|| nam gelijk de pharisëen uit trotsheid.

Isa. 30-20

C. 55-4

2. Hierop geven zij den Zaligm, terwijl zij zig als grote heiligen aanstelden, en hem in 't net zogten te krijgen, dien verheven eertitel van Waaragtig. Wij weten, zeggen zij, dat gij opregt of Waaragtig zijt. Zij geven hem dien eernaam niet van horen zeggen, maar Wij weten 't, zeggen zij, q. d. 't is ons door en door bekend dat gij Waaragtig zijt.

Indien men dezen eertitel van Waaragtig, die deze

boosaardige huigelaars hier aan den Here Jesus geven-
betragt, schijnt het een titel die wezenshalven aan godt
toekomt. Zoo gebruikte den zelven d' Apostel Paulus als
Rom. 3-4. hij schreef: Godt is waaragtig, en alle mensch is leu-
genagtig, i.e. dat godt natuurswegen waaragtig, en
onfeilbaar is, terwijl de mensch daartegen gesteld
door zijne bedorven natuur leugenagtig is, zeggende
Joa. 3-33. Joes de doper van Jesus Chs: Zoo wie zijne getuigenis
aanneemt, die bezegeld dat Godt waaragtig is; en
C. 8-26 Jesus ziende op zijnen goddelijken Vader: die mij ge-
zonden heeft is waaragtig. En in dezen zin quam den ^

^ here Chs, een zijnde met den Vader, deze eer naam ook toe....

Zij betuigen dan, alhoewel onwetend, en door eene
schrikkelijke boosheid gedreven, dien groten titel
van den Here Jesus, nam dat hij de waaragtige is.
Zo zag hem Joes in zijne Openbaringe, als hij aan 't
hoofd van 't hemels heijr reed, en noemde hem de ge-
trouwe, en de Waaragtige.

3. Na dezen verheven titel geven zij den Zaligm.
nog enen tweeden, die uit de vorige vloeijd, nam dat
hij den weg Gods in waarheid leerd. hierom erkenn.
zij in Chs, dien zij zoeken te verstrikken, dat hij den
weg gods leerd, en in waarheid leerde.

^ van gods geboden de weg,

1o. De weg gods, dat is de weg ^ die een mensch zedelijk
moet wandelen om tot godt te komen. dus zei David
Ps. 118-32 ik heb den weg uwer geboden gelopen, als gij mijn hart
uitbreidde. Dezen weg van gods geboden te leren
is van ouds de pligt geweest van alle die van Godt tot
leraars van gods volk zijn aangesteld geweest.
Dezen weg taste dit volk, zoo uitgezondene leerlingen
als hunne meesters de Phariseeën ten tijde van Chs dee-
lijk mis, ja zoo verre dat hij ~~hen~~ in d' Onderwijzinge op
den berg verscheide ingeslopene en verbogene leer-
gen wederom moest te regt brengen ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~. die vuile huigelaars dan
erkennen Jesus voor enen Leraar van den weg gods
En 2o. voor zoo enen Leraar die ze in waarheid leerde
die de waarheid niet in ongeregtigheid ten onder of
verborgen hield, maar die de waarheid, die hij in 't
herte bezat, ook uiterlijk door zijne woorden deed
uitschijnen. Met een woord zij geven Jesus met
hunnen mond die twee heerlijke titels, dat hij waar-
agtig was, en dat hij den weg gods in waarheid leerde
terwijl hunne dubbelde herten niet anders zogten als

// zeggende: gij hebt gehoord... Maar ik zeg u...

als den Zaligm, was 't mogelijk, in den strik te krijgen.

Zie daar A. T. ~~en~~ d'uitlegging ~~[illegible]~~ van
den text, als in een tafreel afgebeeld Jesus het onnozel lam, en in de zelve
onder 't midden van de wolven, die zig met d'uiter-
lijke pluijmstrijkerije als met schâpen vellen bedakken.

Indien wij de hêle vertôning tot den grond toe aan-
schouwen wat al heerlijke onderregtingen zitten daarin?

Applicatio

1mo Zien wij hier de Herodiänen met de Phariseën
zâmen spannen om, was het mogelijk, Jesus met zijne
leerlingen te verdelgen. 't gaat hier van daag in 't h. Ev. even als 't naam-
't is dan geen nieuwe, maar een oude vond, al eertijds door
's heilands vijanden gepleegd, dat de grootste vijanden
te zâmen spannen om Jesus in zijne lêdemâten, in zijne
kerke te bestrijden. D' Ev. Lucas in de werken der

(als met hem ging in zijn lijden wanneer Herodes, en Pilatus, al wâren zij vijanden, te za-men spanden om Jesus te hônen)

~~al waren zij vijanden~~
~~Herodes en Pilatus spannen te zamen als Jesus zal gehoond worden~~
Apostelen C. 4. toond dat dit 't lot der kerke van 't begin
af aan is geweest, ja zegd dat de gelôvigen hôrende
de mishandelingen die d' Apostelen gelêden hadden
eendragtelijk hunne stemme tot godt verheften, en
zeiden: Heer, gij zijt 't die door den h. Geest, door den
mond van onzen vader David, uwen dienaar, gezeid hebt:
waarom hebben de heidenen gewoed, en de volken ijdele
dingen voorgenomen? En dan gaan zij verder voord
en passen zig toe het 4. B. van den Hêre Jesus. In waar-
heid (zeid'nt) Herodes en Pontius Pilatus zijn met de
heidenen en 't volk van Israël in deze stad te zâmen ge-
kômen tegen uw heilig kind Jesus, dien gij gezalfd hebt. q. d. en

Act. 6. verscheide Synagôgen of vergaderingen, die
in lêre en gevoelen tegen elkander streden, spanden te
zâmen, om Stephanus te bestrijden, en om, als zij hem
niet konnen overwinnen, om hals te brengen.

Act 23 de Phariseën en Saduceën, al wâren zij van
gevoelen heel tegen een gekant, spanden te zâmen te-
gen Jesus kerk in de persoon van Paulus.

En zoo gaat 't ook nog. hoe zeer d' onkatholijken van
elkander in gevoelen ook verschillen, alhoewel ijder
van hen pretendeerd de wâre kerk te hebben, egter eens
zijn zij 't om de wâre kerk van Chs te bestrijden. alle
dwaalgeesten, hoe verscheiden van elkanderen ~~hebben~~ zijn 't
van eeuw tot eeuw het hierin eens geweest.

Iud. 15 Zeer zoet is dit afgebeeld door Sampsons vossen, die met hunne staarten wel aan een gebonden waren maar met hunne hoofden van elkanderen afzagen. het zelve is ook verbeeld door alle d'omliggende volkeren d' Idumëen, Ismaëlieten, Moabieten, Ammonieten, philistijnen, amalechieten die gods volk in 't Oude verbond d' Israelieten gestadig bestrèden;

En dierhalven het moet ons niet ontroeren of kleijnmoedig maken, als wij het zelve nog ondervinden; want dit is d' eigenschap van Chs kerke hierop aarde dat zij gelijk haar onzienlijk hoofd J. C. door verscheide vijanden bestrèden word, en daarom de Strijdende kerk geheten word. Maar laat ons verdergaan, om

63 NB de hoc 2do nihil dixi. 2do eens aanhoren uit de monden van deze bij een gebondene vossen hunne gezuikerde woorden, en daarin betragten het gedrag van zulke pluijmstrijkers, die, terwijl zij honing schijnen te spouwen, niet anders als door een schrikkelijken vond in 2het net zoeken te krijgen de genen die zij toespreken; 3die, terwijl zij moije heilige deuntjes zingen, d' onnozelen of onbedagten zoeken te verstrikken; een zoort van menschen waarvan Isidorus Pelusiota Lib. 4. Ep. 67. zegd, dat

" zij, terwijl zij hunne Leugens met een strèlende, en
" heiligsprèkende mond opschikken, in een goude
" schotel hun vergift mengen.

Zo gaat het, Geliefde, dit is het gedrag van alle pluijmstrijkers, en schijnheiligen, honing en zoetigheid hebben zij in den mond, en gal en bitterheid in 't herte.

Dit zoort van menschen beschrijft David met te zeggen: Ps. 27-3 Die vriendelijk spraken met hunnen naasten, maar de boosheid in 't herte dragen. Item: Ps. 54-22 Zijne woorden zijn zagter dan olij, dog het zijn felle schigten.

Wat ziet men ~~...~~ al bedriegers, en huigelaars van dit slag? Gaat maar eens met uwe gedagten door alle staten, zoorten en geslagten van menschen, en gij zult bekennen dat er niets meer als schijn verkogt word.

Bedriegt u dan niet, vergaap u niet aan d' uiterlijken schijn, 't is daarin niet gelegen. al sprak Balams ezel menschen taal, hij was daarom egter en bleef een ezel. al quamen d' afgezondenen in 't heid: h. Jesus nog zoo moij voor, al zeiden zij: Magister, Zij

zij waren, en bleven, zijne geslagene vijanden, waarom Jesus tot hen ook antwoordende zeide: Wat queld gij mij, gij geveinsden?

Van dit zoort van menschen zeide David, aanwijzende wat straffen zij te wagten hebben: Stom moeten worden de valsche lippen. Item: De Heer verniele alle bedriegelijke lippen, en de stoutsprekende tonge. Item: Gij haat allen die ongeregtigheid bedrijven, gij zult ze vernielen alle die leugentaal spreken. de Heer heeft een grouwel van den bloedgierigen, en den bedrieger. Ps. 30-19 Ps. 11-4 Ps. 5-7

Wel aan den A. T. was dat dan de fout der afgezonderen in 't huid. h. Ev. dat zij den? Laat wij 'er ons dan al t'hans voor wagten, willen wij vroeg of laat ook geen deel hebben onder de schijnheiligen, gelijk Chs hen bedreigd, daar geween zal zijn, en knarsing der tanden. Matt. 24-51

Is 'er niets gemeender onder de menschen? Laat ons zooveel te meer toe zien dat wi' ons aan d' uiterlijken schijn niet vergapen. Laat ons met een David al dikwils zeggen: Heer, verlos mij van den bedriegelijken mensch. Item: Heer, verlos mijne ziel van de boze lippen, en van de valsche tonge. Ps. 42-1 Ps. 119-2.

Dominica 22
Post Pent.
1737.

Cujus est imago hæc & superscriptio?
Matt: 22. v. 20.

Pessimum morbi genus, quem optima reme-
dia exasperant A. A.

Id est in corporalibus, sed et in spiritualib
animarum morbis Locum hbt. Nemo sanè Idum aam
periculosius ægrotat, qm qui remediis optimis fit d
terior. Idqz in his præcipuè Locum hbt, qui cum vel
à deo, vel ab hoibs corripiuntur, in tt o proficiunt
ut extra adversus corripientem acrius insaniant. In
quo isti periculo versentur, Salomon exponit: Den
man die met hardnekkigheit versmaedt den genen,
die hem bestraft, zal een schielyk bederf overkomen,
en daer zal geen herstelling voor hem opvolgen.

Vide Granatensem Tom. 2. Dom. 22. post Pent. Conc. 2. in Tractatione Thematis. pag: 924

Prov. 29-1

Ejusmodi genus hoium erant Pharisæi. Horum in-
vidiam et malitiam variis doctrinæ remediis curare
voluit Xtus Dnus, sed in tt o sanabantur, ut etiam
adversus medicum insanirent, et continuas ei insidias
struerent, testatur Evangelica Historia, pluries eos
in Xtum quid mali ee machinatos, et vitam ejus mul-
tis machinis petiisse.

En hodie iterum consilium inierunt ut caperent
Jesum in sermone. Etenim qa præclara ejus opera
accusare o poterant, ad Ejus verba convertuntur, in
qbs hoes facilius capi solent; et quia populo Xti facta
miranti illum invisum facere desperabant, modo apud
Reges et principes invisum facere nitebantur.
Hinc quæstionem proponunt, quam si affirmaret, plebi red-
derent invisum, si negaret Herodianis et Cæsareis.

Dominica 22 Post Pent. 1737.

Cujus est imago hæc & superscriptio?

Matt: 22. v. 20.

Pessimum morbi genus, quem optima remedia exasperant A. A.

Id non tantum in corporalibus, sed et in spiritualibus animarum morbis locum habet. Nemo sane Deum aeque periculosius ægrotat, quam qui remediis optimis fit deterior. Idque in his præcipue locum habet, qui cum vel a deo, vel ab hominibus corripiuntur, in tantum non proficiunt, ut contra adversus corripientem acrius insaniant. In quo isti periculo versentur, Salomon exponit: Den man die met hardnekkigheid versmaedt den genen die hem bestraft, zal een schielyk bederf overkomen, en daer zal geen herstelling voor hem opvolgen. Prov. 29-1

Ejusmodi genus hominum erant Pharisæi. Horum invidiam et malitiam variis doctrinæ remediis curare voluit Christus Dominus, sed in tantum non sanabantur, ut etiam adversus medicum insanirent, et continuas ei insidias struerent. Testatur Evangelica Historia, pluries eos in Christum quid mali esse machinatos, et vitam ejus multis machinis petiisse.

En hodie iterum consilium inierunt ut caperent Jesum in sermone. Etenim quia præclara ejus opera accusare non poterant, ad Ejus verba convertuntur, in quibus homines facilius capi solent; et quia populo Christi facta mirantis illum invisum facere desperabant, modo apud Reges et principes invisum facere nitebantur. Hinc questionem proponunt, quam si affirmaret, plebi redderent invisum, si negaret Herodianis et Cæsareis.

At elusit eos Dnus tali responso, quale neminem po-
terat offendere.

Interim quod ad nostram hodie eruditionem facit, exhi-
beri sibi Dnus petiit numisma census, rogavitq; cujus
ē imago hæc et superscriptio? dicunt ei Cæsaris. Et res-
pondit Xtus: Reddite ergo quæ st Cæsaris &c.

Hanc Xti conclusionem Scriptores Sacri hoibs appli-
cant et docent, quod sicut Xtus ex imagine numismati im-
pressa intulit tributum Cæsari ee pendendum, sic et nos
ex impressa in nobis effigie nos totos Deo dbre intulerit.

Propositio

Lubet hanc piam conclusionem prosequi. Ac 1o
de varia imaginum in hoie specie loquemur, deinde
quæ ex illa in nobis imagine obligao resultet videbimus.

Attendite.

Optimo jure numismati census hoem comparare
licet: nam sicut illud cuditur, ut Principi solvatur
cujus autoritate cuditur: ita hoo ideo creatus ē, ut se
sese dbre se noverit autori. Atq; ne illud ignoraret ho
sua illum Deus imagine et similitudine insignivit.

S. Bernd. Serm. 80 in Cant. explicat qbs in rebus ho
imago et similitudo esistat. Imago, ait, ad bona naa,
similitudo ad bona graa refertur. adeoq; hoo ad ima-
ginem dei creatus ē, quatenus naa ē intellectualis, im-
mortalis, liber et actionum suarum dominus. Ad si-
militudinem vero dei conditus ē, quatenus purus in-
nocens, sanctus à deo conditus ē, et in graa constitu-
ē enim graa quædam divinæ similitudinis et sanc-
titatis participatio.

O qm fœlix primi hois status erat iste! ces aliæ
creaturæ st tt quasi vestigia dei, in qbs mira Dei
aliquatenus cognoscere ~~hib~~ licebat, sed hoo imago D
erat, adeo ut si quis primum hoem in hoc fœlicissimo
statu vidisset, velut in puro quodam speculo quam-
dam divinæ bonitatis effigiem cernisset.

Utinam hunc honorem melius hoo custodisset
et tta fœlicitatis autori se debite subjecisset, debitas
graas egisset.

Sed eheu! Serpentis antiqui suggestione hoc delusus, extulit se supra se: o enim, contentus divina illa similitudine et imagine, qua donatus fuerat, aliam Dei imaginem indebitè usurpare præsumsit, illam scil: quam fallax Serpens illi promisit dicens: Eritis sicut dii scientes bonum et malum. Sed tt abest ut hanc similitudinem fuerit consecutus, ut etiam eam, qua decoratus fuerat, amiserit; jure enim amittere meruit quod sibi indultum erat, qui ctra jus fasq invasit alienum. Atq ita factum ē ut, qui conditus erat ad similitudinem Dei, amissa hac similitudine similis fieret bestiis. Atq hoc ē quod David ait: Hoc cum in honore esset, o intellexit; comparatus ē jumentis insipientibus, et similis factus ē illis. Ps. 48-33.

Jam quærat forsan quispiam, qua in re hoc bestiis similis factus sit. Atq ad hoc videndum prænotandum ē, inter hoem et bestiam, quantum ad creationis conditionem, hoc discrimen ee, quod hoo, qui raalē aal ē, cujus summa dignitas in raois dignitate posita ē, raois lumine atq consilio vitam suam regere et moderari debeat: bestiæ autem, quæ raois expertes st, o raoe et judicio, quo carent, sed quodam naali impetu ducantur: atq hoc proprium bestiarum, illud hoūm a primæva conditione. Nunc vero post peccatum, hoo bestiarum similitudinem induit, dum o frenat raois freno libidinem, sed qua libet, ruit in vitia. Tales igr merito jumentis similes ee dicuntur, qa o raoe et consilio, sed cæco impetu reguntur.

Sed ē et aliud quidpiam, in quo jumentis similes ee perhibentur; sicut enim jumenta, quæ ut raoe ita spe alterius vitæ carent, bona tt corporis, ut pastum, latibula, ad quæ sola nata st, captant; ita terreni hoes adeo Dei suiq obliti st, adeo terrenis opibus et voluptatibus addicti, ut nihil ferè neq de aæ suæ immortalitate, neq de futuræ vitæ fœlicitate cogitent; solum enim terram diligunt, terrena meditantur, terrenas opes ambiunt, et in hoc uno curas suas oēs, atq cogitationes insumunt. Hæc cura illos et vigilantes et somniantes occupat; de hisin foro, de his in templo agunt; in his eorum

felicitas estimatur.

De His et similibus David ait: Oculos suos statuerunt declinare in terram. Origines docet horum typum tenuisse Core Dathan et Abiron, quos terra devoraverit: tales item similes sunt mulieri isti in Ev. quae 38 annos curvato corpore incedebat, ut nec cœlum aspicere posset: sic enim eos alligat dæmon, ne respiciant cœlum. Similes sunt hoi illi, qui talentum in terra fodit, qui enim ingenium et cogitationes in terrena impendunt.

Ps. 36-32. Num. 16. Luc. 13. Matt. 25.

Iam autem (ut redeamus) quid hæc oia aliud est, quam pecudes imitari, quæ ad solum pastum natæ sunt? ut David verè dixerit: Hoo cùm in honore esset, non intellexit.

En ergo quò per peccatum miserandus hoo pervenerit, et quorum similitudinem et imaginem induerit. Quo quæso ma... poterat hoo adeo sublimis sub autore suo conditus descendere? Atq hoc ipsum Deus adamo innuere voluit dum post ejus lapsum quæsivit: Adam ubi es? q. d. Ubi ego te collocaveram, et ubi tu nunc te posuisti? ubi eras, et ubi nunc es? eras angelorum socius, eras mihi similis, eras in summa dignitate constitutus, nunc verò comparatus es jumentis insipientibus et similis factus es illis.

O deplorabilis similitudo! merito cum Jeremia exclamare licet: Hoe is het goud, zoo verduisterd? hoe is die schoone kleur, zoo veranderd?

Thren. 4-1.

Sic igitur (uti jam diximus) cùm hoe post lapsum constitutum fuit. At o abjectum figmentum suum artifex, nec opus manuum suarum despexit Deus, quam aliqdo effecerat imaginem, refecit.

Atq hoc Deus ipse fecit: quis enim hoc convenientius præstare poterat, quam conditor ipse. Sicut enim absolutissima imago ab egregio artifice expressa, si injuria temporum aut casu aliquo deformata, à nemine commodius pristino decori restitui potest, quam ab eo qui eam prius formaverat, sic et similiter Deus qui hoem prius ad imaginem et similitudinem effigiaverat

stituerat, optimè ei potuit pristini decoris speciem reddare. atq ex tribus divinis personis illa praecipuè hoc negotium suscepit, qua ipsa imago invisibilis Dei ē, sul 2da persona, Verbum Patris caro factum, Xus Jesus. Hic enim imago Dei invisibilis, figura substantiae ejus et splendor paternae gloriae nominatur. atq sic ad illum praecipuè instaurandae imaginis nostrae officium delatum ē, ut qui Dei imago erat, collapsam Dei imaginem ad similitudinem suam reformaret.

Ast quo refecit? Docet id Paulus: Exinanivit semet ipsum.... in similitudinem hoīum factus et habitu inventus ut hoō. Immo sicut idem Paulus docet: Misit Deus filium suum in de gedaente des zondigen vleeschs, en om de zonden heeft hy de zonde veroordeelt in het vleesch. Dr Xus in similitudine carnis peccati venisse, qa ō ipsum hoīs peccatum in se suscepit, aut aliquam peccati labem, sed carnem poenis peccatorum obnoxiam, atq sic peccati similitudinem gerebat, quamvis à peccato immunis. Phil. 2. Rom. 8-3.

En quid Jesus fecerit ut collapsam imaginem et similitudinem reformaret. Suam ō hoc imaginem et similitudinem assumsit, quod tu merueras ipse solvit, ut tu reformeris ad imaginem Numinis, similitudinem illeo dedignatur, peccatoris, nascitur, circumciditur, fatigatur, affligitur, flagellatur, tunditur, spinis coronatur, clavis perterebatur, crucifigitur.

O Jesu! qualis ē imago haec? Tene, qui es splendor gloriae Patris, et imago Dei invisibilis, ista decet species? quid tibi, ō Dne Jesu cum mortis ignominia, qui es ipsa vita, quid cum latronibus et cruce? O verissimè Isaias dixit: Hy zal een werk doen, een werk dat hem oneigen is, hy zal zyn werk uitvoeren, hoe verwreemt dat hy daer van zy. utiq peregrinum opus, quid enim peregrinum quam puniri, idq eo supplicio, quod pessimis quibusq cruciandis fuerat inventum? sed esse peregrinum à majestate, ō peregrinum à caritate qua sic totum hoem voluit sibi devincire, ut enim Isa. 28-21.

in hac collapsam, suam imaginem, et similitudinem, restauraret, peccatoris similitudinem et pœnas o'ē dedignatus.

Intelligitis, ni fallor, quid jam nostri muneris sit, postquam Deus Pater Filium suum misit in similitudinem carnis peccati, ut de peccato i.e. peccati pœnâ, peccatum i.e. peccati culpam damnaret: nimirum sicut portavimus imaginem Adæ primi, terreni, ita nunc portanda nobis imago secundi Cœlestis. Hac de re nos monet Paulus scribens ad Cor. 1. Cap. 15. D'eerste mensch was van de aerde

1. Cor. 15-47. aerdsch; de twede mensch van den hemel, hemelsch... gelyk wy dan het beeld van den aerdschen mensche gedraegen hebben, zoo zullen wy ook het beeld van den hemelsche dragen.

Quod Paulus hic Corinthios nosque oes monet, id et ipse fecit. Ille Xti imaginem et similitudinem ad vivum in se expressit: ille, sicut Xus, humilis, patiens, benefaciens inimicis, invicto aio multa passus, Male

1. Cor. 4-12. dicimur, ait, et benedicimus &c. Vivo ego, jam non ego,
Gal. 2-20. vivit vero in me Xus. Immo dicebat: Imitatores mei
1. Cor. 11-1. estote sicut et ego Xti. Sicut Paulus, sic oes Sancti, sic et nos...

Et sane, sic enim placuit Deo, ut nemo esset hæres Cœli, nisi suscepta imagine Filii. Hoc Paulus docet.

Rom 8-29. Die godt voorschikt heeft, die heeft hy ook te voorn geschikt om gelykvormig te worden aen het beeld zyns zoons... En die hy voorschikt heeft, die heeft hy ook geroepen, en die hy geroepen heeft, die heeft hy ook geregtvaerdigt, en die hy ook geregtvaerdigt heeft, die heeft hy ook verheerlykt.

Itaque Xti similitudinem portare dbmus, nam ad hoc nostram suscepit imaginem, ut quales nos esse deceret in se ipso ostenderet.

Conclusio 7

Age ergo, o hoo! Conjice oculos in Jesum et hunc Crucifixum. Cujus est imago hæc et superscriptio. Quid vides in hac imagine, quid legis in hac superscriptione? Nonne vides et legis ibi summam paupertatem, patiam

patientiam, mansuetudinem, caritatem Dei et proximi, deniq; perfectissimam obedientiam?

Quid tu ad haec o Xane! teipsum examina, vide quam a te impressam geras imaginem, an es conformis unigenito Dei Filio? quid tu agis o superbe, o ambitiose, tu qui de altis et magnis ips. somnias, qui numquam tua sorte contentus altiora ambis, humiles despicis &c, cujus tu imaginem portas? (idem dicito si lubet de avaris, libidinosis, ebriosis &c)

Non sic, o sic o Xtiani! abjicite istas funestas imagines, et serviles diaboli notas, deponite veterem hoem, et induite novum hoem, conformes esto imagini vestro Xto, glorificate et portate Xum in corpore vestro.

Si hanc similitudinem o habeamus o agnoscet nos Pater in die judicii pro suis, nec agnoscet nos ipse Filius, nos tamquam alienos a se repellet, si imaginem suam in nobis o videat, exprobrabit nobis, quod ipse ad nos descendere dignatus sit ad nostram imaginem et similitudinem assumendam, et quod nos interim ejus imaginem assumere ~~dignati non sit~~ neglexerimus.

Haec autem ne nobis in die illa obtingant, sit J. C. vita nostra, et exemplar vitae nostrae, portemus imaginem ejus, et si sic ei conformes fuerimus, tunc Salvatorem expectabimus Dnum nostrum J. C. die ons verneedert Lighaem zal hervormen om het gelyk vormig te maken aen zyn heerlyk Lighaem in aeterna gloria. Amen

Cujus est imago &c? Reddite ergo &c.
Matt. 22. v. 20.

Dom. 22. Pent:
1744. 58.

Cujus est imago hæc & superscriptio? dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait &c. Matt. 22. v. 20.

Dominica 22 Pentecostes 1744. 58.

Na, en behalven de kennis die 't redelijk schepsel, de mensch verpligt is te hebben van den waren Godt, en van J. C. zijnen godlijken, en eeuwigen Zoon, eene kennis, waarin volgens Cs 't eeuwig in bestaat: dit is 't eeuwig Leven, dat zij u kennen den eenigen waren Godt, en J. C. dien gij gezonden hebt, Behalven deze zoo is er geene kennis, die aan den mensch nootzakelijker, voordeeliger, en nutter is, als die van zig zelven A. A.

Van de noodzakelijkheid van de kennisse Gods, en des Zaligm J. C. zeide Cs Jo. 17.

Een van de Wijzen onder 't grieksche heidendom had eertijds dezen pligt, alleen door 't ligt van zijne schrandere verstand wel bevat, als hij onder de spreuken der zeven wijzen van dat Land, deze voor de zijne daar bij stelde: „Nosce te ipsum.

Maar wat hoeven wij tot 't heidendom te keeren in eene zaake, daar meest alle Cne Leeraars, en zedenkonstenaars van gewagen?

'T was onder duizenden de niet mi[illegible] wijst, als godvrugtige schrijver van dat heerlijke boekje de Navolging van Cs, of Thomas à Kempis, die op den pligt van deze kennisse zag, als hij schreef: „Melior e humilis rusticus, quam superbus philosophus, qui, se neglecto, cursum cæli considerat.

Ja, met een woordt, alle kennis, en wijsheid van eenen Cten is weinig te agten, indien 'er de wijsheit van Godt, en zig zelfs en bij ontbreekt.

Was 't dan wel wonder dat eertijds de groote Augustyn al biddende tot Godt uitriep: Noverim te, noverim me!

'T hed. h. Ev. zoo even U. A. voorgelezen geeft ons gelegentheid om U. A. ten minsten d' eerste trekken, van des zelfs kennisse voor te houden, de beginzels van deze nodige kunst.

Ten dien einde zullen wij den text 1mo Letterlijk verklaren.
2do daaruit gelegentheid nemen, van U. zedelijk voor te stellen, wiens beeld dat je draagt.

Propositio

Attendite

Om een regt denkbeeld te hebben van de geschiedenis, di
d' Ev. Matt. ons verhaald in 't hed. h. Ev., en wel voornamen
lijk van dat deel daar onze text gewag van maakt, dien d
men wel te weten d' uiterlijke gedaante van de muntpen
ning waarvan in de text gesproken word.

't Was van ouds bij verscheide gerugtige volkeren eene ge
woonte, om de koopmanschap te begunstigen, verscheide
stukken metaal op zijn gewigt te maken; en daardoor ge
makkelijker alles te verhandelen. De Romijnen hadden
dit gebruijk al gehad van den tijde van Numa Pompilius
den 2den Roomschen Koning.

't Merkteken was hier van geweest verscheide in versche
de tijden. 1 Als de Burgermeesters in Romen nog 't opper
bewind hadden, pronkten de muntpenningen met hunne
namen, nevens eenige afbeeldinge van hunne Goden, dik
wils verzeld met eenige groote daden, die op dien tijd
waren uitgevoerd. 2 Maar zoodra 't opperbestier tot
eene eenhoofdige regering was veranderd, en de keizers d'
oppermagt hadden, pronkten aanstonds de muntpenning
met hunne afbeeldinge. Zij wierden daar op 't heerlijkste
verstoond, opgezierd met keizerlijke zierzels, en bekranst
met Lourieren eigen aan d' overwinnaars. Men zag aan
stonds hunne trotse titels in d' opschriften, zoo wel die
van hunne eerampten, als daden. Dus praalde al 't Room
se geld met deze heerlijke afbeeldinge. Juvenaal een Di
ter van dien tijde noemd hierom 't geld van Romen:

Satyr. 34. Concisum argentum in titulos faciesq minutas.

Dusdanig geld was bezonder de schatpenning die zij
aan d' overheerschte volkeren oplegden, en die zij met
hunne munt, ten dien einde geslagen, wilden betaald heb
ben. Ja zelfs, volgens Suetonius cap. 44., ging des keize
dartelheid zoo ver, dat men gene andere schatpenningen
wilde ontfangen, als die met zijne eige beeld niet alleen wa
ren gemunt, maar ook die nog vars, en glad uit de munt quam

Onder deze tijns of schatpenning was de Roomse tien
ling bij de joden al meest bekend: want 't zou gansch teg
de waarheid aanlopen hier eenen hebreuschen penning
van te maken, misdien de Joden gewent waren hunne geld
specie met tempelpragt te zieren, als b. v. Aaronsroe
eene Mannaas bos, en wierooksvat, gelijk ons nog heden
d' overgeblevene of nageboetste Siekels vertoonen. 2 Da
en boven was 't zelfs tegen de Wet d' afbeeldingen van

Kei-

keizers te maken. Men moet dierhalven stellen, dat dit geld door de Roomsche Overheid was gemunt.
Een van dezen was die, dew den Zaligm. ter hand wierd gesteld, als hij den Cijns of schatpenning eischtte, en zij hem eenen tienling gaven.
Zoodra hij dan dezen had, vraagde hij volgens onzen text: Wiens beeld en opschrift is dit?
Wel hoe? zal iemand zeggen, kon Cbs dan niet zien, dat 't het beeld en opschrift des keizers was, tw op den schatpenning stond? (Hij door wien de keizers heerschen, die zig zelfs in de baarmoeder zijns moeders had gevormd, zag die niet genoeg dat 't het beeld van den Roomschen keizer was, waarmede die tienling pronktte?) Wat reden dan dat hij als onweetende vraagd: Wiens beeld, en opschrift is dit?
Rp 't zou eene dwaasheid zijn, zig in te beelden, dat Cbs, zoo dikwils hij na eene zaak gevraagd heeft, de zelve onkundig was. Neen! geenzins, hij wist alles; maar evenwel om ons te leeren heeft hij dikwils iets gevraagd, tw hem bekend was.
Dus hier in 't geval van onzen text vraagde Cbs na eene zaak die hij wel wist: wiens beeld, en opschrift de tienling voerde, om verscheide reden. En wel 1°: 't waren de phariseen, die hunne leerlingen hadden gezonden, om Jesus in zijne woorden te verstrikken. Nu doet Jesus hen antwoorden op zijne vraag, om hen zoo zelfs in hunne eige antwoord te verstrikken. En dus zegenpraalde Cbs op zijn heerlijkste over de wereldse wijsheid van dit bedrieglijk volk.
2°: Bij deze voorname letterlijke reden kunnen wij deze zedelijke voegen. Jesus wilde dus leeren, dat hij hemelsche, en gene wereldsche zaken handelde. Gelijk bij Lucas 12. als de Zaligm gevraagd wierd om eene erfenis te deelen, antwoordde: Wel mensch wie heeft mij tot regter, of erfscheider over ulieden gesteld? Dus ook op deze plaats leerde hij door zijne vraag, dat hij genes groote zorg droeg voor 't tijdelijke, dus verre dat hij niet en scheen te kennen de gedaante van eenen tienling. Dus toonde hij 't geen hij daarna verklaarde aan den Vorst Pilatus, dat zijne rijk niet was van dezen wereld, terwijl hij zoo wijnig agt gaf op 't geld, tw de senuwe is van alle wereldsche magten. 3°: Ten laasten wil hij ons te zamen, en zijne dienaren leeren hoe gering onze zorg moet zijn voor geld en goed, terwijl hij door zijn voorbeeld zijne geringe zorg hier voor te kennen geeft, en zig zelfs als onwetende toond aangaande d'uiterlijke afbeelding van de gemeenste geldspecie om dien tijd gangbaar onder de Joden. Luc. 12-14
Dus verre zien wij niet anders in de woorden van 't eerste deel van onzen text, als d'uiterlijken zin en letter. De h. h. Vaders aan

Applicatio

dew de vrugtbaarheid van Gods Woordt bekend is. en die wel weten dat in de Schrift niet alleen de Letterlijke zin is voorgesteld om onze zeden te stigten, maar dat zelfs door eenige toegepaste zinnen verhevene waarheden volgen, tot onze onderregting, die gebruiken de vraage van Chs zedelijk, en passen de zelve toe aan den mensch om hem daardoor de zelf-kennis, en overgroote deftigheid van zijn wezen in aanzien van't beeld, dat hij draagd, bekend te maken, zij spreken hem aan met deze woorden van Chs: Wiens beeld, en opschrift is 't dat gij draagd?

Zie hier dan A. A. eene vraag die wij u altezamen toepassen: Wiens beeld draagt gij? wat zijt gij? Zeker aan deze kennis is meer gelegen als de meeste menschen doorgaans weten. Ja zelfs alle verheven kennis is onnut als'er deze kennis ontbreekt.

Wat helpt 't al aan eenen ervarnen hemelskunde, dat hij den loop van alle de starren verstaat, dat hij den beslipten tijdt kan ramen, wanneer een ijder van de zelve zijnen kring, of Loop voltrekt, dat hij de hoogte van ijder gestarnsten net weet af te pijlen, dat hij de grootte kend van Zonne, en maane, en uit'er Loop de verduistering van deze groote ligten weet te voorspellen? Het zal van weinig nut zijn indien hij met dit alles verstoken is van de noodige kennisse van zig zelfsen.

Laat vrij eenen ervarnen natuurkundige de diepste geheimen van de natuur doorsnuffeld hebben, waardoor hij alles, wat'er in de geschapene wereld is, zijne maat, en regel weet te geven: ja zelfs laat zijne kennis hierin, die van Salomon te boven gaan, 't is al te maal ijdelheid der ijdelheden, indien hij verstoken is van de kennisse van zig zelfsen

Laat vrij eenen ervarne geneesmeester alle kragten van bergstoffen, en gewassen weten, laat hem vrij doorsnuffeld hebben alle deelen van't menschelijke Lighaam, zonder deze kennis is alles ijdel en onnut ten opzigt van d'eeuwigheit.

Geene regtsgeleerde zoo geagt onder 't geldzugtig menschdom voldoet zijnen pligt van kennisse, hoe zeer hij ook zijne regtboek heeft doorblaad, hoe net hij ook weet het regt van 't onregt te scheiden, en't minste stipje van regt uit te pluijzen, zoo hij verstoken is van de kennisse van zig zelfsen.

De h. Aug: als hij wel eer schreef over den 4. Psalm, en wel voornamelijk over deze woorden: Het ligt uws aanschijns is op ons gedrukt ô Heere, die zeid: signatum dicit Propheta in nobis, tam denarius signatur regis imagine: hoc n facus e ad imaginem et similitudinem Dei.

Hier in dan bestaat des mensche heerlijkheid, dat hij 't beeld van Godt draagd, dat dit heerlijk beeld op hem als op een godlijke munt gestempeld is.

't zal niet ondienstig zijn deze wonderlijke heerlijkheid van de mensch

mensch wat hoeger op te hálen, en d'oorsprong van Gods beeld in hem t'aanschouwen.

Als Godt ten laasten na 't scheppen van hemel en aarde, over al 't geschapene eenen geschapenen Heer, en meester wilde stellen, verhaald ons Moÿses, dat de godlijke persoonen in een eenvoúdig wèzen deze zamenspraak hadden: Laat ons den mensch màken naar ons beeld, en gelijkenisse, die gebied hebbe over de vissen der zee, over de vògelen des hemels, over de beesten, en over 't gehele aardrijk. En hierna voegd Moÿses' er bij: Godt schepte dan den mensch naar zijne beeld: naar het beeld Gods heeft hij hem geschàpen. Gen. 1-26.

Godt dan om 't redelijk schepsel van 't begin af te begúnstigen en bequaam te màken om over alle wereldse schepselen te heerschen, die drúkt zijne beeld in hem úit.

Gelijk een oppervorst zoo dra hij iemand eene bezondere magt geeft, hem een teken van eere ~~hem~~ mededeeld, waardoor hij van d'onderdanen gekend, en alzoo bequamer word om úit des Vorst zijne naame te spreken, en over hen te gebieden: zoo gaf Godt ook eene teken aan den mensch, waardoor hij hem bequàam maakte om met lúister te gebieden over al 't geen op d'aarde geschàpen was, hij drúkte zelfs zijne beeltenisse in dit edel schepsel, en gaf hem door dit edel tèken een voorregt boven al wat op d'aarde is.

De h. Thomas van Aquinen als hij dit heerlyk voorregt van den mensch in zijne ligt wil stellen, die zeid: dat dit 't onderscheid is 't geen Godt gebrúikt heeft tússen het scheppen van den mensche en het scheppen van 't minder gedierte. In den mensch heeft hij zijn afbeeldzel gesteld, terwijl hij in d'andere dieren zig alleen vergenoegd hoúd met een merkteken van zijne magt te toonen. In den mensch heeft hij eene beeltenis gedrukt van zyne godlyke natuur en wezen, als hij de zelve eenigzins in den mensch heeft afgedrukt, terwyl hy zig te vrede heeft gehoúden met d'andere aardsche schepsels eene teken van zyne magt in te drukken, waardoor in 't zelve de magt des Scheppers uitblinkt.

Gelyk een vorst zig vergenoegd de klyne muntspecie met zyn merk of wapenen te tekenen, terwyl hy de groote goúde en zilvere stúkken ~~wa~~ met 't beeld van zig zelfs vereerd: zoo heeft 't Gode behoogd in de scheppinge voort te vàren: Het minder schepsel heeft hij alleen 't wapen van zyne magt ingedrukt, maar den mensch, als 't heerlykste schepzel, ~~tot~~ onder d'aardsche uit zyne godlyke hand is voortgekomen, heeft hij met zyne beeld vereerd, en heeft in hem eene afbeelding van zyne wèzen ingedrukt.

~~'t waeren d'oude Wysgeeren onder 't blindeheidendom, die ten tyden~~, Als ~~wy~~ # in den mensch aanschouwdden de heerlykheit van zyne gedoante en wezen, als zy alle d'uiterlyke en innerlyke gaven # wel eer d'oude heidensche philosophen

bespeúrden, die dit verheve schepzel boven andere schepzelen h[eeft]
ontfangen, ja dat 't zelfs alle volmaaktheden van andere schepzel[en]
in 't gemeen in zig alleen bevatte, die gáv 'er hem den naam van een
klijnen wereld.

Maar indien zij eens in Moijses schriften gelezen hadden de heer-
lijkheid die Godt in zijne scheppinge aan den mensch heeft mége-
deeld zij hadden zeker reden gevonden om 't zelve tenopzigt van
Gods beeld, in 't zelve ingedrúkt, niet eenen klijnen wereld, maar
eenen klijnen Godt te noemen.

En inderdaad de Schriftúúr schijnt zelfs deze benaminge te be-
günstigen: want daar de Latijnsche, en onze nederdúitsche vertal[ing]
in d'n 8 ps. zeid: Gij hebt hem wijnig onder d'Engelen vernederd
daar steld d'Overzetting van d'n H. Hier., en anderen: Gij hebt he[m]
wijnig onder Godt ver~~heerlijkt~~nederd i.e. gij, ô Godt, hebt ~~dit~~
~~schepzel~~ den mensch zoo verheerlijkt dat gij hem door 't indrúkken
van úwe beeld, als eenen klijnen Godt hebt gemaakt.

Dog A. A. hebt evenwel geen verkeerd denkbeeld van dat dier-
baar beeld naar 'tw de mensch geschápen is. Men moet niet meene[n]
dat 't het Lighaam is, waarin hij de múntstempel van Gods beeld
ontfangen heeft; ô neen! die vleesch klomp is niet édel genoeg
om zoo eene heerlijke beeld alleen te voeren; de ziel, dat d'edelst
deel heeft dit beeld in zijne scheppinge ontfangen.

De heidensche Wijsgeren (Philosophen), alhoewel hen de zaak zelfs onbe-
kend was, zágen wel van oúds, dat 'er iet in dit verheve deel wa[s]
'tw naar eene godheit zweemde; ja zelfs 'tw iets godlijks in zig
scheen te bevatten. En hierom ontzágen zij zig niet, alleen door
't flauwe natúúrligt geleid, de ziel te noemen: Divinæ particu[la]
natúræ. Zij zagen 't aan als een klijn deeltje, 'tw de godheit be-
haagd heeft van zig zelfs in de wereld te storten.

'T wonder menschelijk verstand, waardoor de ziel zelfs door
eene natúúrlijke redenkaveling tot de kennis van den schepper ka[n]
opstijgen: De wijd úitgestrekte geheúgenis, waar door z'ontallij-
ke denkbeelden van záken in zig opslúit: de weergálóze wil, wa[ar]-
door zij naar haar begrip alles bestierd, zijn te zamen de blijken
van dit godlijke beeld, 'tw in de scheppinge op deze heerlijke múnt
is geslagen, en roepen alle te gelijk, dat 'er een godlijke beeld in
hen is úitgedrúkt.

'T is waar, ik beken, 't is de zonde van onze eerste oúders waar-
door dit beeld schrikkelijk is ontsierd, als 't verstand ellendig is
verdúisterd, als de geheúgenis is verzwakt, en de wil door hare
geneijgdheid tot 't quaad, t' eendeele bedorven is. Maar evenwel
gelijk eene bedorve afbeelding, ook nog d'úiterste omtrek van
zijne voorgaande beeld behoud, zoo zijn 'er nog na den val
verscheide trekken of tékenen van dit ingeschápene beeld over
gebleven

geblleven, bequaam zijnde om vele dingen te kennen, en te gehengen, en vrij in haren wil.
Ja zelfs 't is door den Heiland, dat dit beeld in de herboornen wederom eenigzins word opgepronkt, als wij de verloorne regtvaardigheid wederom ontfangen in den h. doop, waardoor de vlakken van den oudin Adam worden uitgewist. In deze zin zei wel eer Paulus als hij schreef aan de Cor. Gij zijt gewassen, gij zijt geheiligd, gij zijt geregtvaardigd in den name onzes Heere J. C., en door den Geest van onzen Godt. 1. Cor. 6. 11.
Hierdoor is niet alleen het beeld Gods in onse ziele opgehelderd, als haar door de h. wateren van den Doop eene gansche deugden choor is ingestort; maar zelfs hebben wij hier, behalven de vernieuwinge van ons heerlijk muntbeeld van Godt, ook dat edel opschrift gekregen dat wij Christenen zijn, en in ons door dat h. Sacrament zijn ingelijfd.
Erkend, erkend dan ons nen uwe waardigheid &c
(Dat vrij eene trotse hoveling zijnen roem drage, dat hij 't beeld van zijnen Vorst, 't w. hem geschonken is, op zijne borst draagt, onze roem is oneindelijk grooter, wij dragen als eenen waren munt des Heeren zijne beeld veel heerlijker in onze zielen.
(Gaf eertijdts Isaac door zijnen vaders knegt aan Rebecca goude armbanden en oorzierzels tot teken van zijne genegentheid, en om haar als zijne waarde bruid op te zieren: onze Godt, en Zaligm heeft ons door zig onmiddelijk een oneindelijk grooter zierzel vereerd, als hij aan ons zijn beeld geschonken, en 't zelve onuitwisbaar heeft ingeprint.)
Gene wereldsche schoonheid, gene wereldsche, of stoffelijke kostelijkheid kan 'er tegen dit hemelsch zierzel opgewogen worden.
Maar is de gaaf groot, de pligt is ook groot, die ons met deze gave is opgeleigt. U. A. zal dit bevatten als wij 't volgende deel van onzen text hierop zullen toegepast hebben.
De Heiland als hij nu van die uitgezondenen schijnheiligen had verstaan wiens beeld, en opschrift de schatppenning voerde, die hem was ter hand gesteld, besloot hieruit: Geeft dan den Keizer &c Pars 2da
Twe leden behelsd dit besluit des zaligm. Eerst besluit hij uit 't antwoord der Joden, dat zij den Keizer moesten geven dat hem toekomt: ten tweden voegd hij 'er bij: En aan Godt, dat Godt toekomt.
't eerste dezer twe leden, hebben wij op andere gelegentheid uitgelegt &c 't andere aangaande Godt past op onzen pligt tot Godt, voor zoo veel wij zijne beeld, en gelijkenisse dragen.
Dit aangaande zeggen wij, dat ons met 't eerste lid had kunnen volstaan, en de pharisëen daarmè wegzenden, als voldaan op 'er vraag; maar hij geeft 'er nog als bij toemaat bij 't laaste lid van onzen text: Geeft aan Godt, dat Godt toekomt.
De geleerde Tostatus geeft tekennen dat 'er eenige zijn die

meinen dat op d'andere zijde van den schatpenning eenige afbeelding van Godt stond, en dat de Heiland 'er daarom bijvoegde: Geeft aan Godt &c. Dog zonder de minste waarschijnlykheid.
1 Want Chs had maar na eene, en niet na twe beelden gevraagt.
2 daarenboven is 't ganoch niet waarschijnlijk, dat de Romeinen eene beeld van den waren Godt van Israel nevens dat van hun keizers gevoegd zouden hebben. 3 veel min is 't waarschijnlijk dat de Joden dit zouden gedaan hebben, die zulken grooten afkeer hadden van alle beelden. Daar moet dierhalven eene andere reden zijn waarom de Heiland 'er bijvoegde: En aan Godt &c.
En wel 1 zoo wilde de Zaligm: dus door zijne antwoord toonen de gemene dwaling in de bevattinge van dien tijd, waardoor de Joden dus verkeerdelijk reden kavelden: Moeten wij den schatpenning aan den keizer geven, zoo kunnen wij onzen tempel cikel niet betalen: of de keizer moet zijnen schatpenning missen of de tempel moet den zijnen derven. Nu Jesus wilde toonen dat dit heel wel kon zamen staan, dierhalven voegd hij 't ook beide zamen: Reddite &c.
2 Daarenboven wilde de Heiland dus leeren, dat de gehoorzaamheid ook aan eene heidensche overigheid, indien ze binnen zijne egte palen blijft, niet strijdig is met de godsdienst en godvrugtigheid. „Ne contentiose dicerent, hominibus nos subjicis
„(ait Chrysost. hom. 70. in Matt.) statim adjecit: quæ sunt Dei
„deo: potestis n. et hominibus sua reddere, et quæ Dei deo debetis præ-
„stare„. 3. Jesus wilde dus door deze woorden bestraffen de schijnheiligheid zoo van deze vragers, als van de rest van 't Pharisëendom, die groot geweld maakten over 't aardsche en tijdelijke viz. of men den schatpenning aan den keizer wel mogt geven terwijl zij gene de minste zorg droegen om hunnen pligt ten aanzien van Godt te quijten.

Dus verre gaat deze uitlegging de letter aan. Wij gaan tot 't zedelijken over.

Applica

Gelijk 't eerste deel des texts ons leerd wat beeld wij in ons dragen zoo onderwijst ons dit deel wat pligt ons ten opzigt van dit beeld is opgeleid, viz. dat, hebben wij Gods beeld in ons, wij aan Godt moeten geven dat hem toekomt.

Dus lag dezen text al eertijds in de eerste Christenen tijden uit d'Oude
„Tertuliaan: „Reddenda sunt (ait) quæ sunt Cæsaris Cæsari. Bene quod
„apposuit, et quæ sunt Dei, Deo; hoc est, imaginem Cæsaris Cæsari, quæ
„in nummo est, et imaginem dei Deo, quæ in homine est; ut Cæsari quidem pecuniam reddas, deo temetipsum.„ Lib. de Idololat. cap.

Voerd dan A. A. onze ziel het merk, en beeld van Godt, wij zijn niet min verpligt de zelve volgens Chs les aan Godt te geven, als den schatpenning aan den keizer, omdat die het beeld des keizers draagt.

Willen wij weeten hoe wij onze ziel aan Godt moeten geven

ô! drie zielkragten heeft dit dierbaar deel waarin godt geliefd
heeft zijne beeld uit te drukken, verstand, geheugenis, en Wil.
1° Nu dan geven wij ons verstand aan den Heere, wiens beeld
't voerd, als wij volgens Paulus Leer ons verstand gevangen geven
ten dienste van Cto, als wij zonder tegensparteling ons verstand
aan Gods onfeilbare kerke ten onder geven, en meer betrouwen
in de zelve op zijne beloofde bijstand van den h. geest, als aan
onze zwakke bevattingen.
2° Niet offeren wij beter onze memorie aan Godt op, dan wel
als wij dagelijks bezig zijn om door onze geheugenisse Godts wet
te betragten, en daar te leeren onze pligten, die Godt van ons
vereischt, dan als wij met David kunnen zeggen: uwe getuige- Ps. 118-24
nissen zijn mijne betragting. Item: uwe Wet is mijne zoete 77.
aandagt. Item: Hoe lief heb ik uwe Wet, ô heer! den gehele 97.
dag is zij mijne betragting.
3° Gene betere offer kunnen wij den Heere van onzen wil
doen, dan wel dat wij de zelve volkomen onderwerpen aan
zijne geboden, zoodat wij niet alleen dagelijks met den mond
maar met 'er herte, en werken belijden: Fiat voluntas tua.
zoodat wij gestadig met eenen bekeerde Paulus zeggen
Dne quid me vis facere, en met eenen David: Doce
me facere voluntatem tuam.

Die zoo zijne ziel den Heere geeft, voldoet aan zijnen
pligt, die de Heer van daag in 't Ev. van ons vorderd, ge-
biedende aan Godt te geven dat godt toekomt, zoo geven
wij den schatpenning van onze ziele, waarin niet 't beeld
van eenen aardschen Keizer, maar van eenen eeuwigen
Godt gestempeld is.

Erkend dan uwe waardigheid A. A. Maar erkend Conclusio
ook met een uwen pligt. Draagje Gods beeld, geeft 't
ook aan gode, uw verstand ... uwe geheugenis ... uwen
Wil...

Maar eilaas! hoe veelen geven niet 't zelve aan den
duivel? 'er verstand... 'er memorie... 'er Wil...
Non sic, ô sic, munera dei sumus, ô nisi deo solvenda.
Ad hoc dei auxilio indigemus. Hoc [redacted] supplices im-
ploremus, ut ipse intellectum illuminet, memoriam ad-
juvet, voluntatem bonam suâ grâ nobis infundat

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.

Matt: 22. v. 21.

Dnica XXII
Post Pent:
1734.52.

Aanmerkens waerdig is de spreuk, die Salomon heeft nagelaeten, Prov. 1-17.

Salomon zegt aldaer: te vergeefs word 't ned gespannen voor de oogen der vogelen. De waarheit dezer zinspreuke heeft zonderlingen in den zaligm gebleeken, te vergeefs is 't dat 't ned gespannen word voor d' oogen der vogelen, om dat zij 't ned ziende en, des zelfs strikken gewaerwordende terstont, 't ned ontvliegen. zoo ook te vergeefs is 't geweest dat de Phariseën een ned voor den zaligm spanden, dat zij hem listen lyden om hem in zyne woorden te vangen, te vergeefs zeg ik is dit geweest, midsdien hy d'eeuwige wysheit zelf zynde hunne herten door zag, en hunne valschheit kende.

Duijlijk is 't dat de Phariseën voor den zaligm hunne netten spanden, en hem zogten te vangen; hier toe was 't dat ze raed hielden, hier toe was 't dat zij eenige van hunne discipelen met de Herodianen tot den zaligm zonden, om te vraegen of 't geoorloft was den keizer schattingen te geeven, of te niet. Door deze vraeg zogten zy Xus zeker in 't ned te brengen; hier door meinden zij hem zekerlyk haetelyk te maken by 't volk, of dat hy in ongunst zou vallen van den keizer. zy dagten by hun zelven: antwoord hy van neen, en zegt hy dat men geen schattinge geeven moet zoo valt hy in ongunst by den keizer, die de schattinge eischte, en wiens dienaeren de Herodianen daer tegenwoordig waeren. Dog antwoord hy van ja, en zegt hy dat men de schattingen geeven moet, zoo vervalt hij in ongunst by 't volk, want de Joden meinden gene schattingen te moeten geeven aen vreemde vorsten. Dog Xus kennende hunne valscheit, en ziende hunne netten die zy voor hem spanden, antwoorde zoo voorzigtelyk dat nog de Joden, nog de Herodianen in 't minsten klaegen konden. Hy vraegde alleenlyk maer den penning, en zeide wiens beeld en opschrift de zelve droeg? Waerop zy tot antwoord zeiden, dat des keizers beelt er opstond, waeruit de zaligm dit tot besluet en tot eene vaste grondregel trok, dat hy zeide Reddite quæ &c. zoodat zy Phariseen die den zaligm in hunne woorden meinden te vatten, zoodat zy zelfs in hunne eige ~~eygen~~ woorden gevangen wierden, volgens dat 'er geschreven staet: Ik zal de wysen in hunne arglistigheit vatten. Nu door dit antwoord des zaligm word ons eene dubbelde pligt geleert, te weten

NB post summum, Sacrum dicitur Ss: verò monitum fuit: quod superioribus honorem debeamus.

NB pro anno sequenti, in eodem prosequendum, scilicet quid superioribus debeamus. Pro quo vide ibid.

Vide Sibelium Dom. 23p. Trinit: Pag. 837.

1. Cor 3-19.

wat wy den Keizer en, wat w'aen godt schuldig zyn, dat
is, wat w'aen den Keizer onze wereldlyke overigheid, en
wat w'aen godt onze geestelyke overigheid schuldig zyn
't Lust ons nu juyst niet, en de Tyd zou 't niet vallen, dat w
ons nu in beide deze plegten zouden in laeten. weshalven w
Propositio — Wy ons voor als nu, vergenaegen willen, met alleen na te gaen
wat wy aen den Keizer, dat is wat wy aen onze wereldlyke
overigheid schuldig zyn. Attendite

(Margin: naer dat wy eerst voor af 't gezag, en de magt der overigheden beves-tigd zullen hebben)

Onder veele doolingen, in de laetere tyden gesmeed
word deze mede gevonden te weten, dat er onder Christenen
geen gezag of overigheid, 't zy wereldlyke, 't zy geestelyke gewest had
weezen moet. D'uitvinders van deze dolinge zyn d'Ana
tisten, of Wederdoopers worden genoemd.

En gelyk er noit eene dwaling is geweest hoe goddeloos
en buiten spoorig die ook mogt zyn, of men heeft de zelve
evenwel eenigen glimp of schyn van waerheid weeten te geven
zoo hebben hier ook ~~d'Anabaptisten~~ de Wederdoopers ~~hebben~~ deze hunne doling
door de woorden der h: Schrifture, alhoewel ten quaeden ge
bruyd, zoeken te bevestigen. Grootelyks meinen zy dat
tot hun voordeel diend dat Christus zegt: Gy weet dat de prin
Matt. 20. 25. — sen der volkeren over hen heerschen, het zal onder u Lieden
zoo niet geen. Door welke woorden zy meinen, dat Christus alle
gezag en alle overigheid verbied. ~~Hier~~ by voegen zy nog 't geen
Eph. 4. 5. — Paulus zegt Unus Dominus, una fides, unum baptisma
Is 'er zeggen ze maer een heer? weg dan met de Koningen,
prinsen, en alle wereldse overigheid. Om 't w: nog meer te beves
tigen, zy zig inbeelden in hunne kroem, ook wonder wel te die
1 Cor. 7. 23. — nen, dat Paulus zegt: Gy zyt voor een hoogen prys gekogt
maek u tot geen slaeven van menschen. net als of daer
Paulus wilde zeggen, gelyk zy dit duiden, Gy zyt van Christus vry
gekogt, wil u nu niet weder tot slaeven maken, wil nu nie
meer nog Keizer, nog prins, nog eenige mogentheid dienen
zoo, zoo is 't dat zy spreken.

Vide Becanum in Manuali pag. 640 — Dog zo wyt is 't er van, dat zy uit deze woorden van Christus
of van Paulus iets tot bevestinge van hunne dolinge
zouden vinden dat, In tegendeel de hele h. Schrift hen tegen is
~~Geel anders is 't met de zaek gelegen~~. Gelyk er by de
Joden, in 't oude Test. Koningen, vorsten, Regters, en andere
Overigheden waeren, die 't volk regeerden, 't regt deeden, en
d'overtreeders der wetten straften, en dat zelfs door gods
schikkinge, wil en goedkeuringe; zoo ook in 't N. T. heeft
dit plaets, en moet ook plaets hebben, onder de Christenen; De
Heere Christus in de wereld komende heeft omtrent die uiterlyke
wyze van regeeringe in 't minste niet veranderd, veel min

de overigheden weg genomen of verboden. Non eripit &c. — Zingt de Kerk.
niet allen
De Propheten, zelf in 't oude Test. die voorzeiden dat — 147
er in 't N. T. Koningen wezen zouden, maer ook zelf ~~onder~~ Christen-Koningen
~~de Kristenen, en dat die Koningen de Kerk zelf~~ i.e. die zig aen Chs
~~dienen zouden~~ De Koningen zullen uwe voedsterheeren zyn, en — en zyn Ke. zouden
de Koninginnen uwe voedstervrouwen, zy zullen met het aange- Isa. 49-23
zigt naer d'aerde gebogen voor u nederknielen, en het stof uwer — onderwerpen.
voeten likken. Vervolgens zullen de Koningen ook zelf ~~Chr~~ — dus voorzeide
zyn. Et cap. 60-3. Idem Isaias ait: De heidenen zullen — Isaias:
in uw ligt wandelen, en de Koningen in den glans die over — Ibid. 60-3.
u opgaen zal. Et David: Adorabunt eum omnes reges terrae — Ps. 71-11
Ja, zoo verre is 't er af dat Jesus en zyne Apostelen in
plaets van d' overigheden af te keuren, integendeel wel uit=
drukkelyk geboden en bevolen hebben de zelve onderdaenig
en gehoorzaem te wezen. Reddite (ait Jesus in textu) quae
sunt caesaris caesari. Alle mensch, ait Paulus, zy den — Rom. 13-1..
magten, die d' overheid hebben, onderdaenig: want daer
is geen magt dan van godt, en die 'er zyn, zyn van godt
geschikt. zoodat de gene die zig tegen de magt stelt, de
schikkinge gods wederstaet.
Ja Jesus heeft den Koninglyken hoveling niet geboden af= — Joan. 4.
stand van zyne bedieninge te doen; hy heeft een hondersten man — Matt. 8.
niet bestraft, omdat hy zeide: ik heb krygsvolk onder my. Joes — Marc. 6-18
de Dooper zeide wel tot herodes ge moogt de huisvrouw
van uw broeder niet hebben, sed o dixit, o licet tibi esse Rex
zoo Paulus gebood niet aen den stadhouder Sergius, nu Xten — Act. 13.
geworden zynde ~~niet~~ dat hy zyne bedieninge verlaeten
moest. Vervolgens vast en zeker gaet 't dat d' overighe= — Non eripit mor-
den god, en van god geschikt en zelf gestelt zyn. — talia qui regna
Ja al was 't dat deze waerheid niet anders bevestigt wierd, — dat celestia
de noodzaekelykheid zelf zou dit overvloedig betoonen,
want waeragtig is 't geen Salomon zeide: Daer geen bestier= — Prov. 11-14.
der is, zal het volk vervallen. En waerlyk de dagelyksche
ondervindinge van alle eeuwen bewaeragtigd dit. &
Vervolgens wie is 'er die niet en ziet niet alleenlyk de noodzaekelykheid der overigheden,
maer ook gods wondere goedheid en schikkinge, om de
volkeren regt te doen te bestieren en te regeeren, tw: door d' overighe=
den geschied.
Ast iis longius inhaerere o lubet, videamus tum
quid nostris superioribus saecularibus debeamus. Reddite, ait Chs, &
Ja 't eerste dat d' onderdaenen aen hunne overigheid
schuldig zyn, is d' eer die zy de zelve moeten bewyzen.
Dit brengen de verscheide benaemingen die d' overigheden
in de schrift gegeeven worden ook zelf mede. Dan worden — Ps. 81-6
ze goden genoemt gelyk David zegt: Ik zeide gy zyt goden

1. Pet. 2-14 en Kinderen, des alderhoogsten! Dan, worden, ze genoemd zyn
Stadhouders, van, godt zelf gezonden, die zyne dienaers zijn
zyne plaets bekleeden. Door my, zegt godt heerschen de Ko-
Prov. 8-15. ningen, en, schryven de wetgeevers regtvaerdige vonnissen
Kin die de zelve voor. Nu alle deze benaemingen, wyzen genoegzaem aen d' eere
wederstaan beka die men, aen, d' overigheden schuldig is, ja zelfs zoo verre
len over zig een dat de genen, die d' overigheden, niet en, eeren, godt zelf ook niet
verdoeming... Geeft eeren, en integendeel dat de genen, die hen, eeren, godt ook
dan een yder het zelf in, hen, eeren, volgens 't geen, Paulus zegt: Qui resistit
gene hem toekomt potestati, Dei ordinationi resistit. Ja, godt zelf omtrent
... eere, dien gy d' de eer der overigheden bekommerd zynde heeft 'er deze wet
eere schuldig zyt zelf van gegeeven: De goden, (de regters) zult gy niet schel-
Rom. 13-2-7.
Exod. 22-28. den, en d' oversten uws volks zult gy niet qualyk toespreken

Nu deze eer die w' aen, de wereldlyke overigheid schuldig
zyn, deze moeten, wy hen, bewyzen door ons gedrag, door ons
spreeken, en ~~voor~~ met ons herte.

I. Wy eeren, onze Overstens door ons gedrag en maniere
van, handel, als wy hen, eenige uiterlyke eerbiedigheid bewy-
zen, 't zy van groeten, opstaen van 't hooft 't ontdekken of
andere diergelyke eerbiedige tekenen. En dit is 't geen d' Eccli.
Eccli. 4-7. vermaent: Buig uw hooft voor een overste. En waerlyk
indien, onderlingen onder elkanderen, gelyken gelyken met die
gelyke eertekenen moeten voorkomen, gelyk Paulus wil
en zegt dat d' een den anderen, met eerbiedigheid voorkomen in
Rom. 12-10 zien, Paulus dit wil, hoe veel te meer moeten we zulks aen
onze overigheden bewyzen?

Zoo word 'er van de Broeders van Joseph gezegt dat zy
Gen. 42-6. Joseph, op den throon van Egypten gesteld zynde naest aen
den koning, aenbeden, hebben: dat is dat zy ~~hunne~~ neder gebo-
gen ter aerde aen hem hunne eer bewezen hebben;

Zoo word 'er van Abigail gezegt dat zy David ziende
1. Reg. 25-23. met 'er haest van den, ezel trad, en voor David op haer aen-
gezigte nederviel, buigende zig ter aerde.

Vervolgens hier tegen, is 't dat misdoen, de genen, die in
publike plaetzen, of elders hunne overigheden, ontmoeten
de minste tekenen, van eerbied niet bewyzen, &.

Zoodaenige waeren de Kinderen Belials ten opzigte van
1. Reg. 10-27. den, nieuw verkooren koning Saul. Deze zeiden, zegt de Schrift
van, Saul, zal ~~deze~~ ons kunnen verlossen? En zy veragtten
hem, en, bragten, hem, geen geschenken.

Willen, wy dan anders als deze Kinderen Belials te werk
gaen, en, onze pligt van eere aen onze Overstens quyten, zoo
moeten, wy door ons gedrag en manieren, eerst en vooral onze
eerbiedigheid aen, hen, betuygen,

II. ten, anderen, ook zonderlingen, moeten w' onse eerbiedigheid
aen d' overigheden, betuygen zoo met eerbiedig tot hen te

Spreken, als met eerbiedigheid altoos van hen te spreken.

Wy moeten onze overigheden eeren met eerbiedig tot hen te spreken. Zoo was 't dat Samuel den Koning Saul eerde, want als Samuel den Koning aenspreken zoude, zoo was 't dat hy zeer eerbiedig zeide: Laet my toe dat ik u zegge, wat de Heer te nagt tot my gesproken heeft. welk v. B. van Samuel des te meer is aen te merken, dewyl hy een Propheet zynde nogtans eerbiedig verzocht te mogen tot den Koning spreken. Zoo was 't ook dat eene andere Propheet, te weten Nathan tot een anderen Koning (David) sprak, als hy hem zyne zonden zou openbaeren en vertoonen; vervolgens na 't v. B. van deze en meer andere propheten, zoo moeten we onze overstens door ons spreken, eerst en vooral ook eeren, met hen altoos eerbiediglyk toe te spreken. — 3. Reg. 15-16 — 2. Reg. 12.

En zoo moeten w'onze overigheden ook eeren met eerbiediglyk van hen tot anderen te spreken. Zoo is 't dat David van den Koning Saul altyd met de grootste eerbiedigheid sprak, niet tegenstaende Saul zynen vyand was, die hem maer zogt van kant te helpen. David evenwel van Saul sprekende noemde hem, zynen heer, en den gezalfden des heeren. Ja ook zelf zoo wanneer Saul nu gesneuveld was sprak David nog 't deftigsten en eerbiedigsten van hem, wel weetende hoe hy schuldig was den Koning altyd te eeren, met op 't deftigste en eerbiedigste van hem te spreken. — 1. Reg. 24 — item 26-11. — 2. Reg. 1.

Vervolgens hier tegen is 't dat zondigen niet alleen die quaed, maer ook zelf die met veragtinge van hunne overstes spreeken, veel meer nog de geenen die hen eenige veragtelyke of haetelyke naemen geeven en aenwryven, &c, zoodanige zyn gelyk aen eenen Semei, die zig niet ontzog David zynen Koning een bloedgierig en ondeugend man te noemen, — 2. Reg. 16-7.

Willen we dan niet gelyk zyn aen eenen Semei en dierge- lyke oneerbiedige onderdanen, zoo moeten w'altyd met eerbiedheid tot onze overigheden of van onze overigheden aen anderen spreken. En dit is de tweede maniere om aen onze overstens te geeven d'eere, die w'hen schuldig zyn.

III

Zoo moeten w'onze overigheden ook met 'er herte eeren. Nu, wy eeren hen met 'er herte als we ze altyd goede gedagten van hen hebben en heel wel tengoeden van hen vermoeden. Zoo was 't dat de hoogepriester Achimelech zig ten opzigten van den Koning David gedroeg, hy had een goed en regmaetig gevoelen van David want als David hem om brooden vroeg, zoo vraegde Abimelech niet of David zuiver was, maer alleen of zyne dienaeren zuiver waeren zeggende Si mundi sunt pueri? En waerom dog vraeg Abimelech van David niet of hy zuiver was, maer alleen of zyne — 1. Reg. 21-3 — Charitas non cogitat malum. 1. Cor. 13-5. Quesq haberur bonus, donec probetur malus.

dienaeren, zuiver waeren? de reden is omdat hy van de
zuiverheid van David goed vermoeden en goede gedag
had. En, zoo moeten wy ook na 't v. 6 van abimelech
onze oversten met 'er herte eeren hebbende altijd goe
gedagten en een goed gevoelen van hen.

Ten anderen ook nog zoo moeten w' onze overigheid
met 'er herte eeren, hebbende voor hen groote Liefde en
genegentheid. zoo was 't dat David met Liefde des her
van zyne onderdaenen wierd geeerd: want als David teg
2 Reg. 18. Absolon, nu ten stryden, welde trekken, zoo was dat 't vo
zide: Gij zult niet optrekken. want of wy op de vlugt g
dreven wierden, zij zullen zegaen ons niet veel Laet aen
legen zyn: of schoon de helft van ons sneuvelde, zy zul
't wynig agten: want gy alleen word voor tienduizend ge
rekend. &c.

Vervolgens hier tegen, is 't dat zondigen die Ligtelyk
veragtelyk of qualyk van hunne overigheden gevoelen
en die gene genegentheid des herte voor hen hebben, alle
zoodaenige zyn gelyk aen eenen oneerbiedigen Absolon
Semei, &c die zig op zoo een wyze ten opzigten van Davi
gedroegen. van dusdaenige is 't dat Judas spreekt in
Juda v. 8. zyne brief, zij veragten (ait) d' overigheit, en Lasteren
de heerlykheit. &c

Willen wy dan niet gelyk zijn aen deze en diergelyke on
eerbiedige onderdaenen, zoo moeten w' ook altyds in ons
herte groote eerbiedigheid voor onze overigheid hebben.
en dit zullen wy hebben, indien wy zoo gesteld zyn dat wij noi
of ten minsten niet Ligt qualyk van onze overster ver
moeden, en indien wy met Liefde en genegentheid aen
hen zijn toegedaen. zo dan Reddite, eerd hem met 1. I

Quod haetenus de honore superioribus exhibendo
diximus, intelligendum id est de talibus Licet mali, et
improbi essent, licet nostræ religiones sint, nec ne.

Sic tres illi pueri Babylonis, alhoewel zij aen den
goddeloozen en afgodenschen Koning niet gehoorzaemen
konden, zy wygerden hem evenwel niet hunne eere te bewyz
zij noemden hem altijd hunnen koning ook zelf als zy
hem wygerden te gehoorzaemen, &c. Notum sit tibi Rex
de manibus tuis o Rex Liberare.

Zoo bewees de propheet Jehu nogtans zyne eer aen
Jesabel alhoewel dat zeer groot was haere goddeloo
heid, en hy deed haer zelf begraeven. David Absalom
impium, qui tantummodo umbram quandam regiæ dignita
habebat videtur honorasse, Regem eum appellando; nam
ad Ethai, dicebat: Revertere et habita cum Rege 2 Reg

Ratio est omdat god de goddeloore en quaede overigheden
~~meenigmael~~ van god zelfs hunne magt en gezag van Oversbens ~~magten~~ ontfangen
~~krijgen hebben~~. Zoo vinden wij dat godt door zijne propheten
meenigmael bedrijgde quaede Koningen te zullen geeven. Ik zal Osee. 13 - 11
u eenen koning geeven in mijne verwoedende gramschap, en in
mijne verbolgentheit zal ik hem wegneemen. Et iterum. Ik Isa. 3 - 4
zal hen kinderen tot vorsten geeven, en verwijfde mannen zullen
over hen heerschen. Et Job. 't is hy die den huigelaer de heerschap = Job 34 - 30.
pije doet voeren, om de zonden des volks ^ En hierom, omdat ^ daar is geen
god de goddelooze oversbens zelf aensteld en zy hunne magt magt (Paulus)
van godt ontfangen, daerom moeten wij altyd dan onze overigheden nogtans dan van godt
onze schuldige pligt van eere bewijzen, ook zelf den die quaed en die er zijn,
of ondeugend mogten wezen. En dit is d'eerste pligt dien zijn van godt
wij aen den keizer (onze wereldlyke overigheid) schuldig geschikt.
zijn #.

'k zou onnoodig wezen hier in nog verder op te willen
haelen wat wij aen den keizer of onze wereldsche overig=
heden schuldig zijn, behalven dat wij hem moeten eeren,
mits de tyd reeds verloopen is.

't zal heden alleen genoeg wezen ons zelven aen te maenen
om de eer te geeven aen den keizer, die den keizer toe komt. Conclusio
Wij zien hoe dat de naem, de bedieninge of de plaets die zy
bekleeden zulks van ons vereischen. vervolgens moeten wij
eerst en voor al uit Paulus: cui honorem, honorem. En
dere eer zal zij goed en deugdelyk wezen, moeten wij toonen
door ons gedrag, door ons spreken en door de gedagten
en genegentheid des hertens. Zoo zullen wij verdienen goede
en deugdelijke Oversbens van godt te krijgen, die ons
door woorden, door werken en &c. ons voor zullen gaen
en tot god geleiden &c.

Dus Paulus, alhoewel de tyran Nero op den
throon gezeten was, leerde de Romeynen den zel-
ven te eeren, zeggende: honorem cui honorem. Ja
dus ook onze Heiland Chs Jesus zelfs van eenen
heidenschen, en zeer ontugtigen Tiberius sprek-
ende zeide: Reddite &c.

1752

Exordium: Ik zal (zegt Godt Job. 5-13.) de Wyzen vatten in hunne arglistigheid.

Paulus haald dit zeggen van Godt aan, om te bewy-
1. Cor. 3-19. zen, dat alle wereldsche wysheid moet wyken voor de leere van 't Ev. die by de wereld een dwaasheid word geagt. De wysheid (zegt) dezer wereld is dwaasheid by Godt, volgens het gene 'er geschreven staat: ik zal de wyzen vatten in hunne arglistigheid.

Het zelve is naar den letter bewaarheid in den Leermeester van 't Ev. J. C. in 't hed. h. Ev. De wyze schriftgeleerden en Pharisèen hielden te zamen raad hoe zy Jesus in zyne woorden zouden vatten en zy zonden, ~~een~~ zy dagten, volgens den h. Chrysost. hoe hy hier antwoord of niet, hy is zekerlyk gevangen want antwoord hy Neen, zo word hy katelyk by de Herodianen, die als bedienden des keizers met kragt en geweld hielden staan dat men den keizer de schatting moest betalen; dog antwoord van Ja, dan valt hy in ongenade van het volk 't w. Gods volk zynde meinde gene schattingen aan vreemde Vorsten verschuldigd te wezen. En om dezen hunnen list des te beter te bedekken, zo zonden zy enige van hunne leerlingen als min bekend aan Jesus, die hem met streelende woorden voorquamen, en als of zy maar de waarheid zogten. Maar Jesus kennende hunne valsheid zeide wat queld gy my, gy geveinsden? Toond my den schatpenning. En zy toonden hem een tienling. En Jesus vraagde hen: Wiens beeld en opschrift is dit? Zy antwoorden des keizers. Toen zeide hy ~~d~~ hy antwoord hen zo voorzigtelyk dat niemand zig kon beklagen, hen egter aanwyzende enen grondregel uit denw. zy hunnen pligt konden leeren kennen. Zodat zy wyze Pharisèen die Chs in hunne argelistige vrage meinden te vatten, zelfs in hunne eige antwoord gevat wierden. Dubbeld is de pligt die Jesus ons door zyn antwoord leerd &c

Dnica 22. post Pent: 1735. 47. 53.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Matt. 22. V. 21.

vide Sibelium Dom 23 p. Trint.

Aenmerkens waerdig is de spreuk van Salomon ons nagelaeten Prov. 21-30

Salomon zeid aldaer van godt: Daer is geen wijsheid, daer is geen voorzigtigheid, daer is geen raed tegen Godt. De waerheid dezer spreuke zien wij in de historie des H. Ev: dat meermaelen in Xhs onzen Zaligm. plaets heeft gehad.

Zoo zien wij, wanneer Xus in 't huis van een voornaemen Pharizee ter taefel zat, dat de Phariseen op hem pasten, en waernaemen om hem of hier of daer in te vatten, at frustra.... Luc 14-1.

Sic dum adducunt mulierem in adulterio deprehensam, id faciebant om hem t' ondertasten, opdat zij hem mogten beschuldigen. at frustra.... Joan. 8-6.

Sic et inter cetera, etiam in hodierno Ev: videmus de Pariseen gingen henen, zij hielden te zaemen raedt hoe zij Xus in zijne woorden zouden vatten, zij zenden hunne Leerlingen met de Herodianen tot hem af zeggende: meester wij weeten dat gij opregt zijt ... zeg ons dan, is 't geoorloft den Kaizer schattinge te geeven, of niet? Zij meinde Xus door deze vraeg zeker in 't net te brengen, zoodat hij door zijn antwoord of haetelijk bij 't volk worden, of in ongunst van den keizer vervallen zou. Zij dagten: antwoordt hij van Ja, en zeid hij dat men schattingen geeven moet, zoo valt hij in ongunst bij 't volk, want de Joden meinden gene schatten te moeten geeven aen vreemde vorsten.... antwoordt hij van neen, en zeid hij, dat men gene schattingen geeven moet, zoo valt hij in ongenaede bij den keizer, die de schattingen had opgestelt, en wiens dienaeren de Herodianen 'er tegenwoordig waeren. Dog alles vrugteloos en te vergeefs; want daer is geen wijsheid, daer is geen voorzigtigheid, daer is geen raedt tegen godt; de Here Xus vereidelt alles, hij antwoordt zoo voorzigtelijk, dat nog de Phariseen, nog des keizers dienaeren in 't minsten klaegen vonden. Hij vraegde slegts den schatpenning maer, en zeide wiens beeld de zelve droeg, waer uit hij besloot en zeide Reddite quæ sunt cæsaris cæsari et quæ st Dei Deo.

Twe dingen leert ons de Zaligm. door dit antwoord. hij leert ons quid Deo et quid cæsari debeamus, id e, docet quid cæsari seu Civili, et quid Deo seu Eulco superiori debeamus.

Propositio. Lubet nunc solum, quid Caesari seu superiori civili debeamus paululum considerare. Attendite.

Wanneer wij voorgaende jaer deze zelfde woorden Redo tot onzen text hadden opgenomen, zoo stelden wij ter gelegentheid van de zelve woorden, voor de zelfde zaek te verhandelen, scil: quid Caesari seu superiori civili debeamus. Plura a

Itaq ad tria capita reduximus, viz: qd Superioribus debemus 1o Eerbiedigheit, 2o Gehoorzaamheit, 3o Behulpzaamheit.

nobis requiri, tunc diximus. Auspicati sumus ab honore quem superiori debemus, et in hoc deducendo haesimus (repeti lubet). Jam autem, restat ut quid insuper debeamus, videamus. Itaq praeter honorem Caesari debemus, obedientiam, et auxilium.

1o Obedientiam debemus. Debemus autem tum propter ordinationem Dei, tum propter conscientiam.

Ordinationem Dei allegat ~~[illegible]~~ Petrus, dicens: Subjecti

1. Pet. 2-13

estote ei humanae creaturae (humanam vocat, non quod humanitus sit excogitata, sed quod hominum ea propria sit) propter Dominum. Q.D. Deus est istius humanae (id est, inter homines constitutae) politiae autor et vindex. Huc illud Pauli spectat: Alle menschen

Rom 13-1.

zij den magten, die overheid hebben onderdaenig, want daer is geen magt dan van godt, en die 'er zijn, zijn van godt geschikt, zoo dat de gene die zig tegen de magt stelt, de schikkinge gods wederstaet, en die de zelve wederstaen, behaelen over zig een verdoemingen. Itaq propter Dei ordinationem superiori obedire debemus.

Sed et debemus propter conscientiam, nam Paulus allegat dicens:

Rom 13-5

't is noodzaekelyk dat gy onderdaenig zijt, niet alleen om de straf maer ook om gemoeds halve. q.d. Ipsa conscientia, vel tacente Dei verbo, dictat parendum esse Caesari. Et sic hoc unum e ex praeceptis Legis naturalis, qualia e.g. sunt fornicatio, adulterium homicidium, quae etiam, tacente verbo Dei sunt prohibita......

Itaq quocunq hoc praeceptum de superioribus obediendum consideretur sive quoad ordinationem Dei, sive quoad conscientiam nos eo teneri videbimus. Hoc nomine commendantur subditi

1. Par. 29-23.

Salomonis. Gansch Israel was hem onderdaenig, zelfs alle de vorsten, de Groten van 't Land, en alle de zoonen van Koning David, quamen den Koning Salomon de hand geeven, en zig gaven aen hem onderwerpen. Sic et nos hanc obedientiam superioribus debemus.

Intelligendum id tamen est in rebus licitis: want als zij iets gebieden, of eijschen, dat tegen des opperheers gebod stryd, dan is men gehouden hun niet te gehoorzaemen, non quidem vi resistendo sed recusando illis parere, et talia eorum praecepta exequi, faciendo scil: quod Deus prohibet, aut omittendo quod jubet. Ratio in promptu est: want d' overheid is zelf gebonden aen de wet des genen, die hem tot overheid gesteld heeft, et quantum

ad istam Dei Legem, superior nobis aequalis e, sed e supra nos e. Dum igitur contra istam praecipit, zoo maekt hij zich zelven Heer, en wil ons ontbinden van die pligt, die wij met hem gemeen hebben, en tenopzigt van welke hij onmiddelyk onder godt staen.

Sic Legimus quod Jonathas noluerit ~~obedire~~ obedire Regi Sauli patri suo, ut persequeretur Davidem, Integendeel hij sprak voor David. 1. Reg. 19 et 20

Sic juvenes Ananias, Azarias, Misael noluerunt obedire Regi Nabuchodonosori..... Dan. 3.

Sic Daniel summo animi prolubio Dei gloriam, et mandatum, Darii regis jussui antetulit, ac in foveam Leonum, pro jici quam honorem Soli Deo debitum, regi mortali deferre maluit. Dan. 6.

Sic senex Eleazar gedwongen wordende varkensvleesch te eeten, ~~[illegible]~~ verkoor een eerlyke doodt, voor een oneerlyk Leven, en hij besloot geene ongeoorlofde zaeken te begaen uit Liefde van het Leven.... 2. Mach. 6–18.

Sic Machabaei 7 fratres cum matre sua worden door grouwelyke pijnen ter doodt gebragt, om dat zij geen varkensvlaesch wilden eeten. ibid. 7.

Sic Petrus noluit obedire magistratui..... Act. 4.

Obedire itaq debemus superioribus, sed o in illicitis aut rebus malis, dico o in malis, nam aliud e malis, et aliud in malis obedire

Malis Licet, imo et debemus obedire. Weest uwe heeren, inqt Petrus, met alle eerbiedigheid onderdaenig, niet alleen hen, die goed en beleefd zijn, maer ook die onbeleefd zijn. atq hoc scripsit cum omnium crudelissimus tyrannus, Nero, imperii habenas teneret. Diserte Paulus Daer is geen magt dan van godt en die er zijn, zijn van godt geschikt. Is er geen dan van godt, ergo et mala, ~~sed~~ o qua mala, sed qua potestates. et hoc confirmatur ex eo quod Paulus id scripserit et monuerit quo tempore Petrus, scil: Nerone regnante. Imo Xus ipse Ethnicis obediendum praecipit cum dixit Reddite quae sunt caesaris caesari (scil caesari augusto) et hoc idem jam modo exemplo docuerat cum nondum natus edicto caesaris augusti obedire voluerit.... 1. Pet. 2–18. Rom 13–1.

rix conceptus et nondum,

Itaq etiam malis superioribus, sed tt in Licitis et o malis obedire debemus, et sic exequemur quod Xus dixit Reddite....

2°

2° Auxilium debemus. Duplex autem e auxilium.

1°. auxilium corporale et 2° spirituale

1° Auxilium corporale consistit in fide pro patria servanda... in salute Reipublicae et rectorum ejus ab hostibus defendenda; Naturale hoc e debitum. corpus sunt subditi, cujus caput Magistratus. quare ut o.ia membra corporis, in capitis defensionem et salutem conspirant: ita subditi Magistrum ab inimicorum insidiis tuebuntur. Ex hoc capite Debora zelum et promptitudinem Israelitarum celebrat, qui caput salutemq suam pro patria objecerant. Jud. 5–9–18.

In hierop komt uit de borgereed van stad en Land getrouw te zullen wezen.

Deinde auxilium corporale consistit in vectigalibus solvendis. Sic Xus Dnus pro se et pro Petro solvit. Sic in textu jubet Quae sunt Caesaris Caesari. Sic Paulus jubet geeft een ider het geen hem toekomt: geeft schatting dien gy de schatting en tol dien gy tol schuldig zijt

tributa autem haec illis debentur 1ᵒ tqm merces Nam quid operario redditur merces, cur ergo o et illis pro tto labore redderetur Hanc rationem Paulus allegat. Daerom, zegt, geeft gij ook schattingen omdat zij Gods dienaers zijn, zig bezig houdende met die bedieninge. q.d. Gods dienaers zijn zij ad eoq tributum quam merces pro labore ipsis debetur. 2ᵒ tqm compensatio expensarum, quas in publicum, et eorum populi utilitatem facere debuerunt....

Ea ergo propter tributa reddenda, ... #

2 Auxilium spirituale consistit in orationibus et precibus pro superioribus fundendis. Hoc debitum oi proximo debemus nemine excepto. Sic Xus nos in gre orare docuit, Sic geef ons heden, vergeef ons onze schulden.... Sic Eccla in gre etiam orat.... Sic paulus praecipit. Ik vermaen u, in dat 'er smeekingen gebeden, verzoekingen en dankzeggingen gedaen worden voor alle menschen. At licet oibs praecipue tamen superioribus hoc debitum debemus. Sic Paulus dum dixerat Ik vermaen u dat 'er smeekingen gebeden gedaen worden voor alle menschen, zoo wijst hij daer en boven nog in 't bezonder aen, wie 't zijn, voor dewelke hy wil dat men zonderlingen bidden zal, niet alleen zegt hy voor alle menschen, sed et insuper voor de koningen, en alle die in overheit gesteld zijn.

Et hoc debitum debemus etiam religione a nobis diversis Sic Jerem populum Israel hortabatur: Betragt de vrede van de stad, tot dewelke ik u heb laeten verwoeren, en bid voor haer tot den Heere, bid voor haer, hoewel het Babel een heidensche stadt. Ipsi quoq Judaei in captivitate positi fratres suos per Epistolam, rogant, ita scribentes: Bidt voor het leven van Nabuchodonosor koning van Babel, en voor het leven van zijnen zoon Balthasar: opdat hunne dagen mogen zijn op aerde als hemelsche dagen, en opdat de Heer ons sterkte ge, en onze ogen verligte om onder de schaduwe van Nabuchodonosor koning van Babel, en van zijnen zoon Balthasar te mogen leven, then langen tijdt te mogen dienen, en genade vinden in hunne ogen. Sic sic Judaei captivi orabant. Sic sic fratribus scribebant, eosq hortabantur.

Id ipsum e quod Paulus exigit etiam a nobis fieri debere Sic loco dicto sulo observares orationes fieri pro regibus et oibs qui in sublimitate sunt. At quales hi reges erant nonne ethnici et gentiles? ut Nero &c et tamen pro his Paulus vult nos orare

---

Matt. 37.

Hierin waren d'eerste Chnen zo getrouw, dat d'oude Tertulliaan derzelver hunne getrouwigheid gebruikte om daar uit tegen de heidenen te beweeren dat de Chnen getrouwer onderdanen waren dan zy heidenen.

Maar waar zal men nu deze getrouwigheid der Chnen vinden?

Helaas! men onziet zig niet hieraan t' onbreken, alhoewel men ook zelfs door't opsteken zyner vingeren en 't aanroepen van Gods H. naam, en 1 Tim. 2-3. dus onder eede beloofd heeft direct nog indirect te zullen frauderen

Hieraan zyn schuldig niet alleen die zelfs in persoon den eed gedaan hebben maar ook ^ olim Deus per

Jerem. 29-7.

Baruch 1-11,

die de zulken in 't overtreden van den eed bedienen, of iet, maar ter sluyk willen kopen, mits niet alleen de meinedigen, maar ook die daarin toestemmen, en nog veel meer die'er in mede werken des doods waardig zyn, volgens 1 Tim. 2-3 dat Paulus leraart Rom. 1-32 #

Sic historia Luta... etiam fuisse testatur. getuygen hier van is d' oude en geleerde Tertulliaen, die onder de heidensche keizers, en in de tyden van vervolgingen, geleeft heeft. deze sprekende van het geene dat de Xtenen in haere vergaderingen en kerkdiensten deden, beleidt daer van opentlyk in zijn bescherm of verdedig schrift: "wij bidden, ingt, voor de keizers, voor hunne bedienden, en voor die in overheid zijn gesteld Tertull. apol. c. 39. et 30.

Sic et S. Cyp.s valschelyk beschuldigt werdende van eene conspiratie tegen den keizer, zoo brengt hy by de gewoonte die de Xtenen hadden, van voor de koningen en prinsen, ook als zy nog heidenen, en afgodisten waeren, te bidden. verre van ons Xtenen, is zulk een misdaed, ingt Cyp, van ons ingt, die den keizer, schoon dat hy van ene andere religie is, en andere goden dient, nogtans omdat hy onze prins is, goet gunnen en wenschen, en onzen Godt ~~bidden~~ voor hem bidden. in vita S. Cyp.

Sic Scriptura docet, sic Xtiani primitus orabant.

At quid orandum? ut Deus inclinet cor ad id quod optimum est nam teste Salomone, het hert van den koning is in de hand de Heeren, hy zal het neygen werwaerts hy wil. Dei est inclinare, et nostrum orare. Sic Deus volebat Israelitas orare pro pace Babylonis quaerite inquit Deus, pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci, et orate pro ea ad Dnum, quia in pace illius erit pax vestra. Sic Paulus. Ik vermaen u dat er smekingen ... geschieden voor de koningen en allen die in overheid gesteld zyn: opdat wy een gerust en vreedzaemig leven mogen leiden, in alle godvrugtigheit en eerlykheid. Sic et primi Xtiani orabant...

Si sic orare debebant Judaei pro Babylone in qua captivi fuerant 70 annis, si sic Paulus pro gentilibus et persecutoribus religionis, quanto magis nos pro patria nostra? nos qui? ... pro patria nostra? ...

Conclusio.

Hier tegen geld niet dat men zeid: zy doen alle zo; of ten minste: de meesten doen zo; want al dede ik zo, al de paus van Rome zo, myn vuil kan eens anders vuil niet schoonmaken: die met velen zondigen gelyk de h. Aug.s zeid zullen met veelen verloren gaan, en zij zullen niet minder branden, omdat zy met velen zullen branden. zo dan al doen de meesten zo, ja al deden zy allen zo dat kan de zaak niet goed of geoorloft maken.

2. Ja maar zonder dat kan ik den kost niet winnen.

R. zal dat de zaak goed maken? wie zal zeggen dat het geoorloft zoude zyn door stelen, of andere onregtvaardigheden de kost te winnen? zo ook &c.

1 is waar 't is een harde zaak, dat men getrouw

4

blyvende aan zynen eed daardoor schade lyd in zyn klandisie of neringe. Maar troosten wy ons met den

Ps. 36-36. propheet David, als die zeid: Den regtvaardigen is't beter met zyn wynig, dan den zondaren met hunne grote rykdommen. Troosten wy ons met de leere

Matt. 16-26 des Zaligm: Wat baat het een mensche, dat hy de geheel wereld wint, indien hy zyne ziel verliest? of wat zal een mensch tot vergoeding voor zyne ziele geven?

3. Ja maar't is een gedwongen eed, en een gedwongen eed, zeid men, is Godt leet, daarin is dan zo veel quaad niet gelegen.

R. Zo mogen spreken, of'er mè leven, die geen been vinden in een valsche eed, die niet anders weten en doen als absolvat; maar daar't ook mè is vuil vinde ik u, vuil laat ik u, en die dus te zamen vroeg of laat ook gaan na de helle.

Godt, hope ik, behoede ons, dat'er niemand onder d'onzen gevonden worde die aldus zyn gemoet in slaap wil wiegen.

Dat ydereen wel gedenke dat't overtreden van den eed, en nog meer daarin te volharden en dagelyks voord te gaan, een van de grootste zonden is.

S. Aug. Serm. 180. De h. Augs. zeid'er van op verscheide plaatsen van
Ep. 154. et 157. zyne werken: 't is een afgryselykste, en allerzwoorste zonde. En wederom: Niemand is'er die twyfelt

Ctra Mendac. Cap. 23. of de valsche eed is zonde, en een grote zonde; niemand nog ketter, nog heiden, nog turk, nog barbaar twyfeld daar aan.

Ja hierom worden de meineedigen in verscheide landen gestraft met het doorbooren, of afsneiden hunner tongen.

Een straf dew ik wenschte (horende van al't overtreden der eeden) dat ook heden, onderhouden wierd

Vide Serm. 36. in pass. super titr. Rex Judaorum. opdat alle de zulken, is't niet uit liefde der regtvaardigheid, ik zeg, uit liefde van Godt, ten minst uit schrik en vreze der straffe van dat quaad zouden afgeschrikt worden, en allengskens uit liefde der regtvaardigheid of om Godt het zelve zouden laten.

Wel aan A. A.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari & quæ sunt Dei Deo.

Dominica 22 Pentecostes 1742. 55.

Matt. 22. v. 21.

Postquam Christus Dominus Judæis varias proposuisset parabolas ad perstringendam eorum ingratitudinem, accidit, quod in hodierno enarratur Ev. A. A.

Proposuerat Dominus judæis parabolam de duobus filiis, quorum unus in vineam missus, non ivit; item parabolam de homicidis vinitoribus, et de convivio nuptiali.

His parabolis existimabant pharizæi suo honori detrahi, unde vindictam quærebant, et concludebant non meliori modo id fieri posse, quam in hod. refertur Ev.

Ad hæc ægerrimé ferebant triumphalem Domini in urbem ingressum, quem cum impedire non possent, in hoc sunt toti, ut variis propositis quæstionibus Dominum illaqueent. Consilium inierunt pharizæi, ut eum caperent in sermone. In opere non poterant; ergo in sermone.

Ac primum quæstionem movent de numismate census. Deinde pugnam instaurant sadducæi quæstione mota de una septem fratrum conjuge. Deniq. Legisdoctorem subornant pharisæi, qui quæstionem proponat de magno Legis mandato.

Omnes hæ insidiæ, quæ die martis post Dom. palmarum structæ sunt Domino, sicut ardens pharisæorum odium, ita admirandam Domini sapientiam, et patientiam abunde testantur.

Liber porro Domini responsionem ad primam de numismate census quæstionem, breviter discutere, et non nulla inde documenta ad mores formandos elicere Attento Propositio

Quamqm Dns quaestionem sibi à Pharisaeis propo-
tam potuisset negligere, vel etiam directè ad eam respon-
dere, maluit tn ex ipso Pharisaeorum ore responsionem
elicere, tum ut apertius illos confunderet, tum ut nos
doceret insidiantibus circumspectè respondere, uti, post
Originem, notavit S. Ambr.

Rogat ergo Dns sibi exhiberi numisma census, et
~~rogat~~: <u>Cujus e imago haec, et Superscriptio?</u> <u>Dicunt ei</u>, in-
qt., <u>Caesaris</u>: nimirum qa res ipsa loquebatur, ō poterant
negare judaei ee imaginem Caesaris. Et tunc ait illis:
<u>Reddite ergo &.</u> Particula Ergo conclusionem denotat
ex superioribus factam. q.d. Dns: cum vobis fatenti-
bus nummus hic Caesaris gerat imaginem, perspicuum
e vro ipsorum testimonio deberi illum Caesari. Nimirum
iis rebus nrum inscribimus nomen, insigne, vel imagi-
nem, quas nras ee volumus ostendere. Ex imagine
igitur et superscriptione liquet hunc nummum ee Cae-
saris. <u>Reddite ergo illum Caesari.</u>

NB quod Dns dicat in Gr. et Lat. <u>Reddite</u>, et ō,
uti in flandica nostra versione:
~~Solvite~~ <u>date</u>. Dantur alicui, quae ad eum ō pertine-
bant, sed redduntur, quae pertinebant, et ab eo aufe-
ta fuerant. Adeoq. dum Salvator dicit: <u>Reddite</u> num-
mum Caesari, scit eumdem ad Caesarem pertinuisse,
et dum redditur, tantum debitum solvi.

Dices: Num ergo oes nummi principis insigniti ima-
gine, pertinent ad principem?

R.det Lucas Burgensis: „Etsi proprietas denarii
„ justè ad vos transiit: jus tn supremi dominii penes
„ eum manet, qui insculpta imagine et nomenclatura suo
„ nummum edidit: ō tale jus, quali oes hujusmodi num-
„ mos semel à se justo pretio evulgatos gratis repetere
„ possit, sed tale, quali modestum de eis vectigal im-
„ ponere possit„. Ita ut nummus ad Caesarem pertinere
dicatur qa justum de eo vectigal imponere potest.

Hinc B. Theophylactus. Vide, inquit, qa ō dixit, Da-
Se

Sed reddite. Debitum igitur est. Reddite igitur debitum. Custodit te princeps tuus ab hostibus, vitam tuam pacatam facit: debes itaq ei pro his tributum, q.d. a principe venit quod possis mercari, colere agros & adeoq habere pecunias, quod ergo habes à principe redde illi. Itaq per Reddite signat Dns debitum esse, quod principi pendatur tributum.

Nota quod Dns interrogatus de dando censu Cæsari, non in particulari ad censum, sed in genere ad omnia, quæ Cæsari debentur, responderit, dicens: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.

Quæ autem Cæsari debentur Paulus enumerat 1. Tim: 2-2, & Rom. 13-6. Primo loco ait: ~~Ik vermaan~~ Voor al vermaan ik u, dat'er smeekingen, geb., verzoekingen, en dankzeggingen gedaan worden... voor de koningen, en alle die in overheid gesteld zijn, opdat wij een gerust en vreedzaamig leven mogen leiden, in alle godsvrugtigheid en eerlijkheid. Altero loco idem Paulus: Alle mensch zij den Magten, die d'overheid hebben, onderdanig.... daarom geeft gij ook schattingen, omdat zij ^Gods dienaars zijn^ zig bezighoudende met die bedieninge. Geeft dan einijder, het gene hem toekomt: geeft schattinge dien gij de schattinge: tol dien gij den tol: vreeze dien gij de vreeze: eere dien gij d'eere schuldig zyt.

Hæc sufficiant de primo membro responsionis Dni. Huic debito reddendo Cæsari Dns addit, et Deo suum esse reddendum. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo.

Sed dices: Cur Dns plus respondet, quam fuerat rogatus: interrogabant illum Pharisæi de numismate census reddendo; ille vero adjicit, reddendum Deo quæ Dei sunt. Quare hoc?

R. 1°. Ut occurrat errori Judæorum, qui putabant decedere honori divino, si quid obsequii præstarent Ethnico Cæsari. Atq utrumq simul stare posse vult docere Dns, viz. reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, adeoq utrumq simul conjungit.

Ls. 23 - 3.

Verum quidem e: Dni e terra, et plenitudo ejus adeoq oia Deo reddenda esse videntur, et nihil prosare superesse. Sed respondetur: Deus supremus mundi Dns regit mundum ministerio principum, et magistratuum, adeoq sicut partitur cum illis regimen suum, ita patitur, immo jubet, impendi illis partem debiti sibi obsequii, puta timorem, honorem, obediam, et praeterea temporale tributum.

Et quod Deus velit, immo jubeat, licet oe obsequium ipsi debeamus, etiam partem aliquam superioribus saecularibus impendamus, luce meridiano clarius patet ex quarto decalogi praecepto comparato cum primo: deus n. qui primo decalogi praecepto solus vult adorari, et coli, quarto tn praecepto jubet honorare parentes.

Immo et in sacris hoc ht locum. Credimus Deo, vel in Deum et credimus Prophetis, Aptis, Eccl. Speramus in Deo, spem em collocamus in patrocinio et adjutorio SS. Angelorum, aliorumq caelitum. Amamus Deum, amamus et sanctos Dei amicos, eosdemq colimus, et invocamus. Nulla in oibs repugnantia e.

Adeoq sicuti hoc oia sibi constant, sic et consistere pt, quod quae st caesaris caesari, et quae st Dei reddantur Deo. adeoq e q. d. Dns: nolite putare, o judaei, decedere honori dei, si quid obsequii praesteris ethnico caesari, nil mi qm hoc, extra utrumq hoc stare pt. Reddite ergo quae st caesaris caesari, et quae st Dei Deo.

℟ 2o. Perstringit Dns hac sua responsione pharisaeorum hypocrisim, qui specie pietatis tegebant avaritiam suam, et hac ipsa quaestione quaerebant capere Dnm. q. sollicitos vos ostenditis de solvendo censu, an id liceat, nec ne: ego vero vos admoneo, ut quod praecipuum e cures. Reddite quae st Dei Deo. Hoc si faceretis, o esseris tam sordide avari, nec insidias mihi tenderetis &c.

Adeoq, licet Dns st interrogatus eet de reddendo censu caesari, recte adjecit in respondendo et deo, quae dei st, esse reddenda. 1o... 2o....

Sed quare Dns ante dicit reddenda caesari quae st caesaris, qm quae Dei st, deo? Numqd n quod dignius st debebat

debebat praecedere?

R. Certè dignius ē reddere Deo, quæ Dei st, quam cæsari, quæ cæsaris st. Immo innuit hoc ipsum Dns cum cæsarem simpliciter noīat in gr. Deum vero cum emphatico articulo. Attamen, nihilominus prius meminit Cⁱˢ Dns cæsaris, qm dei, prius dicit, reddite quæ st cæsaris cæsari, et quæ st dei deo, idq ob varias rationes.

1mo ut Lostatus annotat, qa o nisi de numismate census cæsari reddendo proposita erat quæstio, primo loco respondet ad id quod fuerat quæsitum, 2do autem loco adjungit, quod ex primo naaliter sequebatur. Quid n. mā naale quam quod, si cæsari quæ cæsaris st reddi debeant, et multo mā deo, quæ dei st?

2do. Naalis ordo postulat ut ab imperfectioribus ad perfectiora ascendatur, à facilioribus ad difficiliora, a visibilibus ad invisibilia, idq concordat cum Chri dicto: Qui fidelis ē in minimo, et in majori fidelis ē; et qui in modico iniquus ē, et in majori iniquus est. Atq mī ē dare nummum cæsari, quam totum cor, aam, & mentem deo. Igur vult dicere Dns: O judæi! nisi feceritis prius, quod mī ē; numqm facietis qd majus ē. Incipite ergo à minori ut pveniatis ad id qd majus ē. Luc. 16-10

3tio. Benè prius (ait S. Ambrˢ.) quæ st cæsaris reddenda decernit: neq pt quis ēē Dni, nisi prius renuntiaverit mundo. Ut hanc Ambri. responsionem intelligatis. Sciendum quod S. Pater in cæsare mundum, et in numismate ea quæ mundi st, intelligat. Reddendum ergo prius cæsari & qa renuntiandum terrenis oibs, ut acceptissimus deo.

Affinis huic expositioni ē illa Originis. Quoniam, inquit, habemus quædam in nobis, quæ st principis hujus mundi i. e. diversas malitias, o possumus prius reddere quæ Dei st, nisi reddiderimus principi, quæ principis st, i. e. nisi deposuerimus malitiam universam. Ideo Dns, ostenso sibi numismate, et imagine ejus, respondit, reddite cæsari quæ cæsaris st, et deo quæ dei st. Confer Isa 3-15-18. 2. Tim. 2-8. Exod. 19-10-15. Adde illud Dni Jo. 14-30. Venit princeps & Felix qui idem verè pt dicere!

Moralia

Haberis A. A. Dni responsum.

1mo audivimus Xtum Dnum in responsione sua ad propositam Quaestionem, dicere: Reddite, ut innuat esse debitum tributa solvere.

En zeker wel zulk een pligt aan de Heere Xtus ook zelfs heeft willen voldoen. Immers nog niet geboorn, maar in 's moeders lighaam besloeten, gehoorzaamd hij den Keizer Augustus, laat zig naa Bethlehem voeren, om aldaar, in geboorer ook, opgeschreven of geschat te worden. Naderhand gebood hij Petrus, de schattinge voor zig, en hem te betaalen.

Matt. 17.

Van deze en pligt vermaanden d' Apostelen wel ernstlijk de geloovigen. vide Rom. 13.

Deeze en pligt kwamen d' eerste Xtnen zeer getrouwlijk naa. Jaa deeze getrouwigheid der eerste Xtnen gebruijkt d' Oude Tertulliaan om daar uit tegen de heidenen te bewijzen, dat de Xtnen getrouwer onderdaanen, dan zij heidenen, waaren.

Deeze pligt word ons geleerd door 't ligt der natuurlijke reeden zelfs: want wij aan d' overigheid de schattingen schuldig zijn, als een loon voor hunnen arbeid. Nu gelijk 't onregtvaardig is een arbeider zijn loon te onthouden, zoo ook onregtvaardig is 't onze overigheid eene eerlijke schattingen of loon te weigeren van hunnen arbeid. Daar en boven, hoe zal d' overigheid de gemeene lands zaaken bezorgen, zoo wij niet te hulp koomen &c?

Zoo dan, dit blijft vast, dat er niets redelijker, niets billijker is voor ons Xtnen, dan dat wij, agtervolgens de Leere, en 't V. B. van de Heere Xts; agtervolgens de Leere, en 't V. B. der Apostelen en eerste Xtnen jaa agtervolgens de natuurlijke reeden zelf, den Keizer geven dat den Keizer toekoomt, ik zeg, den tol en schattingen aan onze Wettige overheid betaalen.

Edog, alhoewel er niets redelijker, niets billijker is, geloof ik, dat bijnaa aan geene pligt meer, dan aan dezen ontbrooken word: want by V. B. wie zal 't zondt rekent

rekenen, de convoijen, licenten, en axzijnzen te frau-deeren?

Wel is waar men zoekt dit door eenige redenen goed te maken; maar hoe verre zulks bestaat zou ik niet durven verzekeren. Daarom het toegezendstemte zeggen, ik zie 'er geene verschooninge in, dan alleen dat men de Wet, die de frauden verbied aanziet als eene Lex pœnalis. i.e. dat men hierin alleen maar op zijne boete of gevaar van benaderinge zondigd, zoodat word men betrapt, dat men ook moet bloeden.

dat het Land toelaat, juijst niet alles aan te geeven; dog daar uit volgd dan ook dat men een gedeelte moet aangeeven

En deeze verschooninge, bijaldien z'al doorging zou zekerlijk niet gelden voor de zulken die niets anders doen dan Sluijken, want dan zou men uit de Schriftt moeten uitkrabben, 't geene daar van de Schatten, en tollen geschreeven staat, en men zou moeten zeggen, dat men gantsch geene schattingen moet geven;

Een andere verschooning, die mogelijk iets zou gelden is,

Deeze verschooninge, bijaldien z'al doorgaat, verschoond al t'hans niet de genen, die met bierdragers of andere beëedigde bedienden van 't land Sluijken. Want de deezen, zoo genoomen dat zij in 't Sluijken niet zondigden, zij zondigen, om dat zij mede werken in de meineedigheid, volgens de Spreuke van Paulus, dat de genen die de zonden doen der doods waardig zijn, en niet alleen die ze doen, maar ook de genen die mede toestemmen.

die zelfs in persoon, tegen hunnen eed wijn of wat anders uitdraagen, of

Rom. 1. 32

Deeze verschooning geld al t'hans niet voor de genen die door 't opsteeken hunner vingeren, en 't aanroepen van Gods h. Naame, en dus onder eede beloofd hebben direct, nog indirect iets te zullen fraudeeren &c.

Zie hier op naa zeker Schriftje dat niet onbillijk is, genaamd: Onregtvaardigheid der Sluikerije aangeweezen in een leerreeden over Matt. 22. 23. door Joës Stinstra leeraar der doopsgezinden te Harlingen.

Deeze verschooning betreid ook niet alle de bedienden van zulke beëedigden, of die bij de beëedigden om de pagt niet te betaalen iets ter Sluik willen koopen, mids gelijk we zo even uit Paulus hoorden: die leeraarden, dat niet alleen de meineedigen, maar die mee toestemmen, en nog veel meer die meewerken des doods waardig zijn.

Een gedwongen eed is gode leet, dat mogen (zulke Leeraars zeggen die met een valsche eed in de bedieninge

gekomen zyn; dat mogen (de misleide geloovigen zeggen die onder der zulkers bestieringe zyn); Maar Godt behoede ons dat er niemand onder ons gevonden worde die zoo zijn gemoed in slaap wil wiegen! O neen! wij weeten beter wat grôote zonde de meinêdigheid is. een afgrijzelijkste en allerzwaarste zonde S. Aug. Ser. 380. Ep. 354. 357. Niemand is'er (zegt Idem ibid Mend. C. 23.) die twijfeld of de valsche eed is zonde, en een grôote zonde. Niemand nog ketter, nog heiden, nog turk, nog barbaar. Ja, hierom worden de meinêdigen in verscheide landen gestraft met het doorbooren of afsnijden hunner tongen.

2do Audivimus Christum combinantem reddenda Caesari & Deo. Hinc discimus sic exhibenda hominibus obsequia, ut ea quoque curentur quae Dei sunt. Neque ob haec obliviscamur aut offendamus Deum.

3tio Audivimus Christum prius respondisse Caesari sua, quam Deo reddenda &. Unde discimus ascendendum à minoribus ad majora. Die ter stond te hoog wil vliegen loopt gevaar van schielyk en laag te vallen.

4to Denique deserenda peccata et mundum perveniamus ad Deum.

Conclusio

Urge & applica.

NB. plura vide in Serm. hujus dom. 1753.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari (& quæ sunt Dei Deo.)

Dominica 22 à Pentecoste 1741. 9.

60

Matt. 22. v. 21.

Wel te regt zeid Salomon Prov. 1. 17. te vergeefs word 't net gespannen voor d'oogen der vogelen A. A.

De reden waerom 't vrugteloos is een net te spannen voor d'ogen der vogelen, is omdat de vogelen 't net, en des zelfs strikken gewaer wordende, terstond 't net ontvliegen.

Deze spreuk mag men vooral toepassen op den H. C. J. want wat listen en laegen de phariseen hem zogten te leggen om hem te agterhaelen, 't was alles vrugteloos.

Een levendig V. B. doet zig hier van op in ons hed: h: ev. D' ev. zeid: consilium inierunt pharisæi, ut caperent Jesum in sermone. Zij hielden raedt uit nijd, en afgunstig=heid tegen den persoon van den H. C., niet kunnende dulden d'agtbaerheid, 't gezag en 't geloof dat hij had bij 't gemeene volk. Daer en boven zoo waeren zij ook zeer gestoord over de gelijkenissen, die hij hun zoo even had voorgesteld, van de 2 zoonen van dew d'een na den wijngaerd gezonden niet en ging; van de moordaedige wijngaerdiers; en van de koninglijke bruiloft. Zij lieten zig voorstaen dat hun eer hierdoor te na gesproken was, hier over zogten zij wraek te nemen, en daerom hielden zij raed hoe zij hem in zijne woorden zouden vangen.

En om hunnen list te beter te bedekken, zonden zij eenige van hun discipelen, als bij hem min bekend, die hem aenquamen met strelende woorden.

Bij deze voegen zij de Herodianen, en zij stellen hem deze vraege voor: of 't geoorlofd was den keizer schattinge te geven of te niet? zij dagten, hoe hij hier antwoord, hij is zekerlijk gevangen: want antwoordt hij van neen, zoo word hij haetelijk bij den keizer, wiens bedienden de Herodianen tegenwoordig waeren: antwoord hij van Ja, dan valt hij

in ongenade van 't volk. Zoodat hoe hij 't maekt, dagten ... hij is gevangen.

Maer, zeid d'Ev., Jesus kennende hunne valsheid zeide ..... geeft dan den Keizer dat de Keizer toekomt, en aen godt dat godt toekomt.

Propositio 't is volgens dit besluit van den H. C. dat w' als n'al leeno zullen overwegen 1 Wat wij aen Godt, en 2 wat w' aen onzen evenmensch moeten geven. Attendite.

Wel te regt zingt David in zijnen 23. Psalm: D'aerd behoort den Heere toe, en alle haere volheid, d'aerdbodem en alle die daerop woonen.

Volgens deze spreuk van David is 'er niets in den mensch, of buiten den mensch, of hij is 't den Heere verschuldigd. Zoodat om aen godt te geven dat godt toekomt men alles aen godt moet geven, ons hert, ons goedt, onze tijdt, en alle onze werken.

1° Zeid dan Xus van daeg aen de discipelen der pharisäeens en aen de Herodianen: Geeft aen godt, dat godt toekomt, hij zeid ook aen ons, geeft aen godt uw hert.

Ons hert eischt godt door 't eerste, 't grootste van alle de geboden: Diliges Dnum Deum tuum ex toto corde tuo, et &c.

Spreekt godt, dat w' ons tot hem bekeeren zouden, Joel. 2-12 hij vraegt ons hert. Convertimini ad me in toto corde vro

Zullen wij gods wetten en geboden onderhouden 't moet weten, uit ganscher herte. Daerom bad David: geeft mij Ps. 118-34 verstand, dat ik uwe wetten doorzoeke, en dat ik d' onderhouden van ganscher herte.

Zullen wij godt, gelijk 't betaemt loven en danken, David leerd ons, dat 't moet uit er herte komen. Ik zal Ps. 9-2 u loven, zeid David, van ganscher herte, ik zal uwe wonderen vertellen. Eph. 5-19.

Willen wij weeten waerin dat ons geluk bestaet, dat zeid 't ons. Zalig zijn zij, zeid David, die zijne getuigenissen Ps. 118-2 doorzoeken, die hem zoeken van ganscher herte.

~~Zoodan, ons hert moeten w' aen godt geven, dat komt~~
~~Lcor 23-26~~ ~~godt toe. Zoon (zeit godt bij den Wijzeman) geeft mij~~

Eertijds vraegde Godt van Abraham, dat hij hem zijnen
zoon Isaac zoude offeren, en voor hem slagten; maer zoo Gen. 22.
wij de zaek rijpelijk overwegen, en wel inzien; zoo vraeg=
de godt van Abraham niets anders als zijn hert, godt
wilde zien, en onderstaen of Abraham ook met een be=
reidwillig hert hem zoude geven, dat hem toekomt, en daer=
om zoo dra godt de bereidwilligheid zijns herte zag, zoo
was 't hem genoeg, hij vraegde niets meer, ja geboodhem zelfs het slagten van zijnen zone te staken.
Als de 2 eerste gebroeders Cain & Abel door gods inge= C. 4.
ven geleerd hadden 't hunne pligt te wezen aen godt te
geven dat godt toekomt, wat was 't dat zij deeden?
de Schrift zeid, dat Cain aen godt geschenken offerde
van de vrugten des Lands, en Abel offerde van d'eerst=
geboornen, en van het aldervetste zijner kudde, en godt,
zeid de Schrift, liet zijne oogen vallen op Abel, en zijne
geschenken, maer Cain, en zijne geschenken zag hij niet
aen. hoe is't er dan onderscheid, zal iemand zeggen, is 'er bij godt onderscheid
van de personen? of waeren de giften van Abel diet=
baerder, en kostelijker dan die van Cain? geenzens! want
godt neemt niet meer behaegen in schaepen, als in
vrugten, niet meer in Abel, als in Cain, niet meer in d'
een als d'andere persoon, Ik oordeel niet, zeide godt aen
Samuel, naer 't geen schijnt voor d'oogen der menschen, 1. Reg. 16-7.
want de mensch ziet d'uitwendige gedaente, maer de
Heer beschouwt het herte. Het hert van Cain, was niet
regt voor godt, gelijk dat van Abel, die met zijne schae=
pen, die hij opdroeg, bezonder, en boven al zijn hert
opofferde.
Alle de Sacrificien van d'oude Wet waeren van godt
zelf ingesteld, en egter hoe menigvuldig z'ook waeren
ze konden hem zonder 't herte niet behaegen. Wat heb ik, zeide godt Isa. 1-11.
tot Israel, aen de meenigte van uwe slagtoffers? Ik ben ze
zat: De brandoffers van rammen, nog het smeer van vette
beesten, nog het bloed van kalveren, lammeren, of
bokken heb ik niet begeerd... Draegt mij niet langer ver=
geefsche offerhanden op, ik heb een afkeer van het reuk=
werk: uwe nieuwe maen feesten, uwe sabbatdagen, en an=

andere Feestdagen, zal ik niet verdragen..... (maer
zeit godt) wascht u, reinigt u, neemt de boosheid uwer
gedagten van voor mijne oogen weg; houdt op van quaed
doen.... en komt dan, en... al waeren uwe boosheden als
schaarlaken, zij zullen zoo wit worden als sneeuw, al
waeren zij zoo rood als karmozijn, zij zullen zoo wit wor-
den als wol. Zoo dan, 't hert wil Godt, zonder dit gene offerh. beha-

Concordat David ps. 50. Had gij offerhande begeert
ik zoude ze u wel gegeven hebben, dog gij zult in de bran[d]
offers geen genoegte nemen. Een bedrukte geest is voor Go[dt]
een offerhande, een verbrizeld, en verootmoedigd herte
zult gij, o Godt! niet versmaeden.

Luc. 7. 'k twijffele niet of ijdereen is ook bekend wat de zon-
daeresse in 't huis van Simon den melaetzen deede, h[oe]
zij van agteren aen de voeten van Jesus stond, die be-
sproeijde met haere traenen, en afdroogde met de hairen
haers hoofds, hoe zij ze kuste, en met kostelijke bal[sem]
zalfde; en egter nogtans al dat uiterlijk gebaer zou
haer niet geholpen hebben, ten waer ~~[illegible]~~ dat zij met
haer hert haeren zaligm. bemind had. waerom ook de
zaligm. als alleen maer op haer hert zijne oogen slaende
zeide: Remittuntur ei peccata multa, quoniam
dilexit multum.

Ananias, en Saphira in de Werk: der Ap: verkogten
h~~aeren~~ akker, en ~~[illegible]~~ leiden een deel van de prijs voor de voe-
ten der Apostelen, maer godt verwierp hun ~~haeren~~ opdragt
om dat haer hert niet opregt ~~en~~ was, om dat zij tegen
den h. Geest gelogen hadden.

Zoo dan, willen wij gode behaegen, ons hert moeten
wij hem geven, dat komt gode toe. Hierom zeit godt

Prov. 23-26 Zoon geeft mij uw hert.

Ons hert komt Godt toe voor zoo veel Godt het ge-
schaepen heeft, voor zoo veel de zoone Gods ons door zijne
doodt verlost heeft, voor zoo veel hij ons geregtvaerdigt
heeft, voor zoo veel hij zijnen geest in onze herten ge-
stort heeft, voor zoo veel wij met hem op 't innerlijkste
in 't alder H. Saer: vereenigd worden, hij daer in ons, en
wij

wij in hem blijvende, eindelijk ons hert komt hem toe doordien hij ons belooft heeft dat ons hert in hem naemaels eeuwig verslonden zal wezen.

Zoodan, ons hert moeten wij aen Godt geven, en niemand is'er of hij kan dit geven. Gij kunt mij wel zeggen (zeid Aug.) mijne kragten laeten mij niet toe te waeken, ik en kan niet vasten, ik en kan gene aelmissen geven; maer gij zoud mij niet kunnen zeggen, ik en kan niet beminnen, ik en kan godt mijn hert niet geven: want gelijk ijder mensch een hert heeft, 't w hij van godt gekregen heeft, zoo heeft ook niemand reden van zig te verontschuldigen, dat hij zijn hert niet geven kan.

Zoodan geeft aen Godt, dat Godt toekomt, met aen Godt uw hert te geven.

Wel is waer A. A. bijaldien wij inwendig zoo gesteld waeren, dat ons hert altijdt voor Godt was, 't zou onnoodig wezen verder aen te wijzen, dat wij behalven ons hert, aen godt nog iet moeten geven; want die zijn hert aen godt waerlijk geeft, die geeft hem alles, dewijl niemand aen godt zijn hert geven kan, ten zij hij ook aen godt geeft zijn goed, zijnen tijdt, en den heelen omloop van zijn leven. Maer dewijl 't menigmael gebeurt dat wij ons zelven laeten voorstaen, en inbeelden, dat wij ons hert aen godt geven, om dat wij nu, en dan ons hert getroffen en geraekt voelen door 't overwegen van gods goedheid, barmhertigheid, en andere volmaektheden, en dat wij ondertussen daer verder weinige blijken van geven door onze werken, zoo is 't ook noodig dat wij weeten, dat dus tot ons zeet: geeft aen godt, dat godt toekomt, te weeten niet alleen uw hert, maer ook uw goed; uw tijdt, en alle uwe werken.

2° Zoodan geeft aen Godt, dat godt toekomt, geeft hem uwe goederen. En te regt, want heeft godt ons het goedt dezer wereld gegeven, hij heeft het ons op deze 2 voorwaerdens maer gegeven, 1 dat Gij'er altijdt meester van blijven zou, en regt zou hebben, 't zelve op te eischen, als 't hem zou behaegen, 2 hij heeft 't ons gegeven, op dat wij 't wijslijk zouden aenleggen, en als getrouwe, en regtvaerdige rentmeesters besteden,

1 Zoo dan hebben wij tijdelijke middelen en goed, zij komen Godt toe, en godt heeft 't regt ons die t'ontnemen na zijnen wil, en welgevallen. En vervolgens als wij klaegen, ~~murmureeren~~ morren, en qualijk te vreden zijn, dat godt z'ons onttrekt op deze, of gene wijze, dat ons nering of kostwinning zoo voordeelig niet en gaet, als wij wel zouden wenschen, dat wij schaede lijden, door brand, bankroeten, of andere toevallen, ô! dan zijn wij wederspannig aen den wil van Godt, dan geven wij godt niet 't geene godt toekomt; maer bijaldien w'in zulke gevall

Hoe wel menschen wel ons aandoen 'er over hebben, maar egter

wel te vreden zijn, Gods handel aenbidden, en ons daer aen onderwerpen, zeggende, gelijk Jesus ons dagelijks heeft leeren bidden, Fiat voluntas tua, ô! dan geven w'aen godt 't geene godt toekomt.

Willen w'een uitmuntend V. B. hier van hebben? aen Job kunnen w'ons op dit stuk zeer schoon spiegelen. Godt hadden man eerst verrijkt met al wat bedenkelijk is in goedt, en bloed. Hij was gezegend in zijne kinderen, gezegend in zijn vee, gezegend in rijkdommen en meenigvuldige goederen. Hier op godt, om zijn en dit naer te beproeven, berooft hem van dit alles, ja slaet hem zelfs met zweeren van 't hoofd tot de voeten toe. Wat doet Job? ô! verre van te klaegen, en te murmureeren, overtuijgd dat godt hem maer ontnomen had, 't geene hem toequam, onderwierp zig aen de schikkinge, en wille gods. Ik ben naekt (zeide Job.) uit mijne

Job. 1-21

moeders ligchaem gekomen, en ik zal'er weder naekt naer toegaen: De Heer heeft het gegeven: de Heer heeft het genomen: 't is geschied zoo als 't den Heere beliefde: de naem des Heeren zij gezegend. zie

sic et nos... atq; sic deo reddimus, quae Dei sunt.

2 Bijaldien godt ons niet ontneemt 't geen hij ons gegeven heeft, zoo moeten w'ook wel toezien, dat w' 't zelve wel aenleggen en gebruiken, en aen godt weder geven 't geene hij ons eerst gegeven heeft. Hebben wij het goedt van de wereld, wij moeten 't niet gebruijken tot grootsheid wulpsheid, overdaed, ongebondentheid, met een woord tot

tot voldoeninge onzer begeerlijkheid, als of 't ons
vrij stond te verquisten 't goedt, dat niet aen ons, maer
aen godt alleen toekomt. O neen! godt wil dat wij het matig volgens onzen staat zullen gebruiken, en dat wij deste
grooter medelijden, met den armen en behoeftigen, zullen
hebben, hoe hij ons meer heeft gegeven. 't overvloed der rijken, zeggen de hh. Vaders,
is de noodzaekelijkheid der armen, en dat niet alleen vol-
gens de liefde, maer uit regtvaerdigheid: want waerom
zou godt het goed van de wereld meer aen den een, als aen
den anderen gegeven hebben? zou'er bij godt uitneminge
van persoonen wezen? geenzins! Maer Godt heeft gewilt
dat deze rijk, en d'andere arm wezen zou, opdat zoo de
rijke in zijne barmhertigheid, als d'arme in zijne gedul-
digheid beiden aen godt zouden geven dat godt toekomt,
en dus beiden van Godt geloont en gekroont zouden worden.
Geeft dan aen Godt, dat Godt toekomt, geeft hem uw goedt.

3°. Maer geeft hem ook den tijdt, en jaeren van uw
leven, denkt niet dat gij voor u zelven moet leven, maer
voor godt. Daertoe zijn wij geschaepen, gelijk wij de jeugd
van jongs af leeren.... Daertoe zijn wij verlost, en vrijgekogt
door 't bloed van Jesus, opdat de genen die leven (zeit Paul) 2. Cor. 5-15
niet meer voor zig zelven leven, maer voor den genen, die
voor hen gestorven en verrezen is.

De tijdt komt van godt, en ze word ons gegeven om
voor onze zaligheid en gods eere te besteden; en nogtans
is'er niets daer wij meer al misbruijk van maken als van den tijdt
onzes levens. Hoe brengen veelen, ja wel de meesten,
mag men zeggen, haere dagen over? beziet maer eens de
wereld, en wat'er omgaet in de zelve. de jeugd meent
dat 't genoeg zal zijn godt in den ouderdom te dienen,
geeft daerom den vollen toom aen haere driften en
onderrusten ze denkt niet dat als een jongman eens een Prov. 22-6
weg ingeslagen is, zelfs als hij oud geworden is, daer
niet van af zal wijken.... Spreken wij van anderen die
nog al vroom en deugdzaam schijnen te wezen, d'een
brengt zijnen tijdt over met ijdele bezigheden en bekom-
merissen, een ander in 't plijzier en vermaek van de we-
reld, een derde met te bezoeken en bezogt te worden

wijnigen die ze met Godt doorbrengen, wijnigen die
denken dat zij eens eine nauwkeurige rekenschap aen
Godt zullen moeten geven niet alleen hoe zij den dag in
't geheel hebben deargebragt, maer zelfs ook van iede
uer, ja ijder ogenblik, en van 't minste ijdel woordtje
'tw zij zullen gesproken hebben, volgens dat Xus zeit
Matt. 12-36.

Dog alle de dezen, niet alleen die hunne dagen in ope
baere ondeugd verslijten, maer ook die de zelve luij en
leedig met ijdelheid doorbrengen, alle de dezen zegt
hebben te vrezen dat ~~van~~ hen als ~~van~~ d' onnutten knegt
van 't Ev. zal gezeit worden: Werpt dien onnutten knegt

Matt. 25-30

in d' uiterste duisternissen, daer geween en knarzing der
tanden zal zijn.

't is om deze straf te voorkomen, dat d' Apostel als
Xtenen zo ernstig vermaende: Ziet toe dan, broeders, dat gij voor-

Eph. 5-15.

zigtelijk wandelt, niet als dwazen, maer als wijzen,
den tijdt uitkoopende, want de dagen boos zijn. Item

Col. 4-5

draegt u wijselijk... den tijdt waernemende.

N.B. 1749. 2dam partem non dixi

Zoodan A. A. geeft aen Godt... geeft hem....... #

2da Pars

Het twede dat Xus ons van daeg gebied dat is, geeft
aen den Keizer... door w woorden hij ons wil leeren, dat wij
aen onzen evenmensch, dat is, aen malkander moeten
geven het geen we volgens Godt, en 't h. Ev. verschul-
digt zijn.

1° Als Xus ons dan van daeg zeit: geeft aen den..
zoo gebied hij ons dat wij aen onze wereldsche overigheid
alle eerbied en onderdaenigheid, gehoorzaemheid en
getrouwigheid moeten bewijzen in alles wat tegen godt
wet niet strijdig is. Alle mensch (zeit Pau.) zij den
magten, die d' overheid hebben onderdaenig: want daer
is geen magt dan van Godt, en die 'er zijn, zijn van godt
geschikt. Zoo dat de gene die zig tegen de magt stelt, de
schikkinge Gods wederstaet. En die de zelve wederstaen, behaelen over zig een verdoeming. Deze gehoor-
zaemheid moet hierin bestaen dat we met alle liefde
en vaerdigheid haere bevelen aennemen, en onderhouden, niet
Godt te bidden om zijnen zegen &c.

4° Geeft hem al uwe doenswijzen laten. Col. 3-17 1. Cor. 10-31. Niet dat wij het minste doen, de moeten denken of zeggen dat wij zulks om godt doen, neen! dat is bijna onmogelijk; maar den dag, of ons werk beginnende, of eindigende moeten wij het met godt te danken en te bidden, beginnen, en voleinden. Zo moeten wij de zondagen gebruiken om het gebrekkelijke te herstellen,

Rom. 13-1..

~~[illegible]~~ niet als slegs maer van menschen, maer als van dienaers en stedehouders van godt. Alle mensch.... zeit Paul, want daer is geen magt dan van Godt.....
Daerom (zeit h. [?]) is 't noodzackelyk, dat gy onderdaenig zyt, niet alleen om de straffe, maer ook gemoedshalve
Adde ~~[illegible]~~ Tit. 3-1. 1. Pet. 2-13.

Deze gehoorzaemheid... zyn we schuldig aen d'overheid van wat godsdienst of leven die ook zou mogen wezen, mits d'overheden, in tyde van Paulus en Petrus ook zelfs heidenen waeren, mits Jesus hier in ons Ev. gebied te gehoorzaemen aen Keizer Tiberius die een heiden, en ook zeer ontugtig van leven was

Deze gehoorzaemheid moet wezen in alles wat tegen gods wet niet strydig is. NB dat we zeggen in alles.... want deze gehoorzaemheid strekt niet verder als tot wettige en geoorloofde zacken. zoodat by aldien wy gewaer wierden, dat het gebod der overheid deze magte buiten ging, zoo zou 't geenzins geoorloft zyn haer te gehoorzaemen in die dingen, die zy zouden gebieden.
V. B. hebben w' hier van, zoo in 't O. als N. T. een of twe zullen w' er maer van melden. d. 3 jongelingen Ananias, Azarias, en Misael waeren in alles gehoorzaem aen koning Nabuchadonozor, maer als hy haer gebood zyn afgodsbeeld t'aenbidden, toonden zy dat z' eenen hoogeren koning gehoorzaemen moesten, en koozen liever in den brandenden oven geworpen te worden, dan tegens gods wet hem te gehoorzaemen. Petrus, die ons leert allemen-schelyke overheid om gods wille gehoorzaem te zyn, als d'overpriesters hem op lyfstraf verboden den gekruisten J. te preken, antwoorde met klockmoedigheid, Men moet godt meer gehoorzaemen dan de menschen, Act. 5. 29
Sic et nos.... Zeit Jesus dan, geeft den keizer.. zoo gebied hy &c.

2°. Dog zoo we nu onder 't woord van Keizer alle en een iegelyk van ons verstaen, zoo gebied Jesus ons aen elkanderen te geven, het geen w' elkanderen schuldig zyn.
in wat zyn we dog elkanderen schuldig? Hoort Pau Rom. 13-8
wyst ons dit aen en voegt dit te zaemen met het geen w' onze overheid schuldig zyn. Want na dat hy gezeit

had, dat w' aen onze overheid gehoorzaemheid gerio[...]
wigheid, eere en schattingen schuldig zyn, zoo voeg[t]
hy erby wat w' aen een iegelyk schuldig zyn. Weest
zeit hy, niemand iet schuldig, dan elkanderen lief
te hebben, i.e. betaeld aen uwen naesten al het geen gy
van regtswegen schuldig zyt, zoodat 'er geen schuld me[er]
overblyve, dan de schuld van de liefde, die men al[tyd]
betaelende, altydt egter schuldig blyft, want er geen [...]
is op dewelke men niet moet beminnen.

Zoodan, de schuld van liefde gebied Xus ons aen el-
kanderen altydt te betaelen.

Dog let wel dat alle liefde niet genoegzaem is, en d[at]
we met slegs te beminnen niet kunnen voldoen aen 't hoo[g]-
daegs gebod van Xus, maer dat 't een deugdzaeme en Xt[e-]
liefde wezen moet. Veelen beminnen elkanderen ma[er]
om dat zy in den bloede vereenigd zyn, om dat deze of g[ene]
haer veel goed gedaen heeft, etc: wel is waer dat die
liefde geoorloft is, maer zoo men daer by blyft, geeft
men dien evenmensch niet dat w' hem schuldig zyn
want de liefde die men voor hem hebben moet een deug[d]-
zaeme en christelyke liefde wezen moet, i.e. we moete[n]
elkanderen beminnen om Godt, om de deugd en godvrug[tig-]
heid, om de waerheid en geregtigheid, we moeten elk[an-]
deren beminnen om elkanderen tot godt te brengen en
zalig te maken.

Als we dus elkanderen beminnen dan geven we wa[er-]
lyk aen een ieder dat hem toekomt, want dus elkandere[n]
beminnende volbrengen we de wet, die niet anders is a[ls]
de liefde.

Conclusio Habetis A.A. quid juxta Xti monitum Deo, [...]
quid proximo debeamus

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. Matt. 22. v. 21.

Dominica 22. Pentecostes 1746.

Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari
Matt. 22. v. 21.

Dominica 22
Pintecostes
1746.

Onder verscheide namen, die den toekomenden Messias in 't Oude Verbond gegeven zyn, is zeker al geen van de minste, de verhevene naam van Regtvaardigen, onder denwelken hem de Propheten meer als eens aan Israel beloofd hebben. A. A.

'T was eertyds Zacharias, die hem onder deze deftige benaminge voorspeldde in zyne verhevene voorzegginge van den toekomenden Messias, zelfs van den Ev. Matt. in zyne 24. hoofd. aangehaald, als hy de deftige intree van Jesus in Jerusalem, zo vele eeuwen van te voren in den geest voorziende, uitriep: Zie uw Koning gaat tot u komen, hy die de Regtvaardige en de Zaligmaker is. Zach. 9-9.

Ja zelfs zeide Jeremias, dat dit d'eige naam zou zyn van den toekomenden Messias: dit (zeit) is de naam die hem gegeven zal worden: de Heer onze Regtvaardige. Jerem. 33-16.

'T was deze naam van den Regtvaardigen, die als d'eige naam van den Messias, zo bekend scheen te zyn onder 't Jodendom, dat zelfs d'eerste verkundigers van 't Ev. Jesus onder dien deftigen eernaam aan de Joden prêkten. Dus noemde hem, die verhevene Ev. trompet de h. Petrus in zyne aanspraake tot de Joden: Gy hebt den heiligen, en Regtvaardigen verloochend. Act. 3-14. Deze eigen lofstitel gaf hem een vierige Diaken Stephanus, als hy in zyne vrymoedige aanspraake tot zyne medebroeders en besnedelingen, het verharde Jodendom verweet, dat hunne vaders de Propheten hadden gedood, die den Messias hadden voorzeid, zeggende: Wien van de Propheten hebben uwe vaders niet vervolgd? Zy hebben gedood diegenen, die de toekomste des Regtvaardigen verkundigden. c. 7-52.

Maar gelyk 't dikwils gaat onder de groten van deze wereld, welkers daden met hunne verhevene eertitels niet overeenkomen, ja meermaals stry̆dig zyn met de zelve; zo ging het niet met Jesus. In allen zynen handel, wandel, woorden, en werken toonde hy altyd even heerlyk, dat hem die naam van Regtvaardigen eigen was.

Op dat hy met de minste schyn niet verdagt zou worden van eit de regtvaardigheit geschonden te hebben, onderwierp

hy, die Godt van alle euwigheit was, zig gewillig aan de tydelyke en zelf aan de godloze overigheit; hy weigerde zelfs den schat of tolpenning niet aan d'invorderaars van den zelven, al was hy heer en Meester van't heel al.

'T was zyne Regtvaardigheit die zo uitblonk onder 't Joden-
dom, dat ze zelf ene heidensche vrouwe van Pilatus bekend was, dat zy als verdedigster van de zelve haren man zogt af te houden van Jesus bloed te storten, zeggende: Nihil
Matt. 27. tibi et Justo illi.

Men moet ook zyne Wetten en Leringen van't Ev. maar in-zien om overtuigd te worden van de Regtvaardigheit van Jesus. Merkt, bid ik U. A., maar eens aan het voorgelezen Ev. en in't zelve die goude Wet van Regtvaardigheit zo wel ten opzigt van Godt, als alle onze tydelyke Overstens, een Stokregel, die geplant hoorde te zyn in de herten van alle Christenen die enige Liefde hebben voor de Regtvaardigheit. Reddite ergo (zeid de Zaligm.) quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo.

Propositio De meining is het eerste deel van dezen Stokregel, Geeft den Keizer, dat den Keizer toekomt, aan U. A. uit te leggen. En dit zal ons dan aanleiden tot een nader vertoog van onzen pligt ten aanzien van onze Wereldsche Overheit vervat in dit gebod van Jesus. Attendite

Geeft dan den keizer, dat den Keizer toekomt, gebied de Zaligm. In dit gebod zyn 3 zaken aan te merken. 1mo de omstandigheden van dit gebod, 2do aan wien Jesus beveelt dat wy zullen geven, viz. aan den Keizer, 3tio wat men hem zal geven, viz. dat den Keizer toekomt.

1mo Occasio textus En wel 1mo om ene regte bevatting te hebben van het deftig gebod, dat Jesus in den text voorschryft aan d'afgezonden Leerlingen der Phariseen, en in hen aan ons al te zamen, moet men weten het geval waarby de Phariseen gelegentheit kregen om door de boosaardige vrage van't Ev. den Zaligm. te willen verstrikken.

'T was om dien tyd een grote vraag, die in de scholen van't geletterd Jodendom betwist wierd, Of't toegelaten was aan Gods volk den keizer, een heidenschen Vorst schatting te betalen, of niet; of Abrahams volk, door Gods wet verpligt d'eerstgeboornen, tienden, en offerhanden voor den tempel te geven, ook daar en boven nog verpligt was tot schattinge

tingen, en dat aan 't onbesnedene heidendom, en of zy als Abrahams zaad daarniet bevreid van waren.

Deze twist was zo hooggegaan, dat een Galileesche Iudas hieruit gelegentheit nam om, als een yveraar voor de joodsche vryheit, het volk tegen de Romynsche keizers op te maken, en hen te leren, dat 't niet geoorlofst was aan Gods volk den onbesnedenen te dienen, en tot blyk van dien den zelve schattingen te betalen.

De Romynen, die dit aanzagen als ene zekere wederspannigheit tegen hunne verkrege gezag over 't gansche Iodendom, vervolgden Iudas met zynen aanhang, en dempte deszelfs opstand in hunne eige bloed. Hier van gewagen de Werken der Apost., als Gamaliel verklaard, dat die opstand was opgekomen, en zyne aanhang verstrooid. Dit was dat zoort van Galileers, welkers bloed Pilatus met hunne offerhande had vermengd, of die hy onder 't offeren om 't leven had gebragt. Act. 5. Luc. 13. 1.

Maar dit volk was zo niet van kant geraakt, of daar waren 'er nog al heimelyk overgebleven van dat zelve gevoelen, waarom de Romynen ook nauwkeurig waakten om alle oproer te keren.

De Phariseen dierhalven, die enen onverzoenbaren haat op Iesus hadden, namen dit tydsgeval waar, en zogten middelen om den Heiland in dit stuk by den Romynschen Overste verdagt te maken. Iesus was bekend voor enen Galileer, i.e. uit dien landstreek geboortig, daar die oproer meest zynen oorsprong had gehad, mitsdien hy te Nazareth was opgevoed, en te Ierusalem dus bekend, 't welk dan meer glimp aan hunne voornemen gaf. Zy stuurden dan tot Iesus hunne leerlingen met enige Herodianen, en vraagden hem, Is 't geoorlofst den keizer schatting te geven, of niet? Zy dagten hoe hy hierop antwoord, hy is verstrikt. Zeid hy van neen, zo zullen hem de Herodianen verdagt houden, en als enen nazaad van Iudas den Galileer aanklagen aan de Romynen. Staat hy de schatting toe, zo laad hy op zig den haat van de Ioden, die, als Abrahams zaad, alle uitheemsche geweld haatten. Maar in plaats van Iesus door deze hunne lose vraage te bedriegen, en dus als enen oproermaker by de Romynen verdagt te maken, gebruikt Iesus deze gelegentheit om ene van de grootste leringen van zyne leer te leren. Hy eischt hen den schatpenning af zeggende:

toond my den schatpenning, en nadat hy hen gevraagd had wiens beeld en opschrift de zelve voerde, en zy hem geantwoord hadden: des Keizers, spreekt hy dien deftigen stokregel uit, wiens eerste lid onze text vervat: Geeft dan den Keizer &c.

2do Cæsari reddenda,

Geeft dan (zeide Jesus) aan den Keizer, als een gevolg trekkende uit het beeld en opschrift des Keizers aan den Keizer te moeten geven. dat den Keizer toekomt. Zie daar aan wien Jesus gebied te geven.

De meeste uitleggers pynigen zig om dit gevolg te vinden. Wy willen de verscheide gevoelens, als al te lang, en van wynig nut zynde, niet ophalen, maar alleen 't waarschynlykste zeggen.

'T was van oude tyden de gewoonte der Romynen, volgens den Historieschryver Ælius Lampridius in 't leven van Alexander, dat zy den schatpenning eischten in hunnen eigen munt, dus verre dat de Keizers daartoe zeker slag van geld sloegen, waarmede zy den schatpenning betaald wilden hebben. Suetonius C. 44. in 't leven van Nero verhaald, dat hy zo keurig op dien penning was, dat hy 'er zelf wilde hebben die nog rouw, en scharp waren, en hunne eerste wittigheit van den munt nog hadden.

Indien dit ook in Tiberius, die ten tyde van Chs regeerde, plaats grypt, gelyk 't waarschynlyk is, dan is 't gevolg ligt te vinden. 'T was dan op deze of diergelyke maniere, dat Jesus met dit quaadaardig volk redenkavelde: Gy gebruikt onder uw geld dat zoort van munt, waarmè de Keizer den schatpenning betaald wil hebben, zyn beeld en opschrift op den penning, dien gy my toond, wyst dit aan, gy belyd dierhalven, dat hy uwe Overste is, dat hy ù geld onder de volken, die hem onderworpen zyn. Geeft dan ook den Keizer, dat den Keizer toekomt. Belyd gy door 't handelen van dien munt, dat hy over ù heerscht, 't is uwe pligt hem te geven de schatting die hem toekomt.

Indien men 't woord aanziet dat Jesus gebruikt om aan te tonen den persoon, dien hy wilde dat men zoù geven dat hem toekomt, zou men zig kunnen inbeelden dat Chs alleen zag op den Keizer, zeggende: Geeft dan den Keizer, dat &c en by gevolg alleen op Tiberius, die om dien tyd al 18 jaren des Keizers throon had bezeten; maar nademaal hy niet zo op zynen persoon, maar op zyne waardigheit, zo moet door 't woord van Keizer alle Overigheit verstaan worden. 421 dan

den Keizer, 't zij Koning, 't zij Vorst, 't zij Republick, of Magistraat, die Godt over iemand heeft gesteld; alle worden zy hier onder 't woord van Keizer begrepen.. En Jesus wil dat men hen den pligt zal geven, die 'n hunne ampt vereischt.

't Is uit dezen grondregel dat daarna de grote Leerling van dezen groten Meester, de h. Petrus zyne gebod trok, 't welk niet anders is als ene wydere uitbreiding van 't gene Jesus in den text gebied, als hy d'eerste Christenen, en ons allen gebood: Weest om Gods willes onderdanig aan alle menschelyke Overheit, 't zij aan den Koning, als zynde den Oppersten, 't zy aan de Stadhouders, als van hem gezonden. 1. Pet. 2-13.

Jesus gebied dan in den text aan d'en Keizer i. e. aan alle Overheit te geven, dat dien toekomt.

3^tio^ Quæ Cæsaris sunt

't Is waar Jesus bepaald juyst hier niet net en afzonderlyk alle pligten die wij den Keizer, i. e. aan d'Overheit onder welkers magt 't Godt geliefd heeft ons te stellen, verschuldigd zyn. Dog even wel wij meer geeft hy te kennen dan hem gevraagd was. De discipelen der Phariseen met de Herodianen hadden hem alleen gevraagd, of 't geoorlooft was den Keizer schatting te geven, of niet? Jesus integendeel gebied niet alleen den schatpenning te geven, maar alles wat den Keizer als Overste toekomt, 't zy eerbiedigheit, 't zy onderdanigheit, 't zy behulpzaamheit, of wat daar onder al begrepen is.

Dus leid Paulus ons dit gebod des Heilands, en onzen pligt daar in vervat, breder en wydlopiger uit, gebiedende den nieuwbekeerde Romynen, en in hen ons allen: Geeft aan een yder het gene hem toekomt: geeft schatting, dien gy de schatting: tol, dien gij tol: vreze, dien gy vreze: eere, dien gij eere schuldig zyt. Rom. 13-7.

Hier in dan bestaat die godlyke Wet, die Jesus aan 't gansche Christendom geeft in onzen text, dat men verpligt is aan alle Overheit, onder welkers magt wy door Godt gesteld zyn, 't zy Keizer, Koning, Staat, of Magistraat te geven het gene hen in dit Ampt toekomt. Recapitulatio.

Applicatio

Zie hier dan A. A. ene hoofd Wet gegeven aan het Christendom: Reddite &c. Zie hier ene wet niet van enen Solon; Plato, of Aristoteles bedagt, alleen geschikt tot welstand van den burgerlyken staat; gene Wet uit de twaalf tafelen,

van 't oude Romen, of Latere Wetboek van Justiniaan by een ge-
raapt, om daar door zyne onderdanen ene tydelyk geluk te ge-
ven; maar ene wet, die Jesus ons geeft, ene gebod, waartoe hy
ons verpligt op straffe der euwige verdoemenisse, wiens onder-
houding ons niet alleen voor enen tyd in enen burgerlyken om-
megang gelukkig maakt, maar die ons ook hoppe geeft van
eens euwig gelukkig te worden.

Maar ligt zal iemand vragen [2] wat moet men d' overheid al
geven? [3] wat komt hem al toe?

R. Paulus na verscheide pligten tot d' overheid aangehaald
Rom. 13-7. te hebben, trekt daar tot sluitregel uit. Geeft dan een yder d-

De h. Hier. deze woorden van Paulus uitleggende, zeid,
dat Paulus ons ten aanzien van onze overheid tot 3 zaken ver-
pligt 1º tot eerbiedigheid, 2º tot onderdanigheid, en 3º tot
behulpzaamheid.

1º Superioribus debimus Honorem,

1º dan daar wij toe verpligt zijn, is onze oversten te eeren
deren pligt schreven de prinzen der Apostelen Petrus, en Paulus
den nieuwbekeerde Chnen wel zorgvuldig voor. Regem hono-
2. Pet. 2. rificate, schreef Petrus. Paulus woord was: geeft eere,
Rom. 13-7. dien gij eere schuldig zijt.

De h. Hier. in zijne uitleggingen over tit. 3. alwaar die
Apostel wederom bezig is aan Titus te schrijven van dog de
gelovigen te vermanen dat zij d' overheden onderdanig zijn
geeft ons de reden, waarom de Apostelen zoo kragtig waren in
de gelovigen te vermanen van d' overheden te geven dat hun
„toekomt, zelfs ten opzigt van 't gemoed of gewisse. 't was,
„zegd die h., en geleerde vader, om d' eerste Chnen tegen hunne
„lasteraars te regtvaardigen; want 't was om dien tijd, dat
„het gevoelen van Judas den Galileer nog in weren was, die nog
„vele aanhangers had, die onder anderen dit gevoelen als waar-
„schijnlijk aandrongen, dat niemand als God alleen Heer
„genoemd moest worden, en dat die in den tempel zijne tienden
„gaf, tot geene schattingen verbonden was. 't waren de haters
en vervolgers der eerste Chnen die hun het gevoelen van Judas
den Galileer den eerste Chnen, welkers leraars meest uit Galilea
oorspronkelijk waren, opdrongen, en aanwreven. En hierom
wilden de Apostelen overal blijken geven, dat Jesus hunne
Leermeester geen overheid deed verachten; maar dat hunne leer
was d' overheid te eeren, en dat 't eene pligt was van 't Chnendom

Zal

3a Zet Is dus ver gaat de pligt tot onze Overhêden, dat het een zékere blijk is, dat Godt ons bestierd, als wij hen wettig eeren, en intégendeel een blijk van godloosheid dézen pligt aan hen te weijgeren. Een proef hier van geeft ons de Schrift. 1. Reg. 10.
Als Samuël op Gods bével Saul tot Kóning had gezalfd, zegd de text, dat het meeste deel van't léger zig aan hem onderwierp, en tot bewijs dat zulks door Gods beweginge geschiede, zegd de text, dat Godt hunne herten geraakt had. Maar anders zegd hij van de génen, die aan Saul dézen schuldigen pligt weigerden, hij noemd die godlôzen, en zegd: De Kinderen Beliäls veragten hem.

Dit is nog het onderscheid tussen de naam Christenen, en wâre Christenen van dezen tijd, tussen die de gebóden van Jesus liefhebben, en tragten t'onderhouden, en tussen die génen, die met den ijdelen naame roemen. 't Zijn de die, dien hunne Overstens alle eer en ontzag gêven, als eenen pligt van Christus opgeleid, terwijl d'anderen alleen door uiterlijke straffen gedwongen wörden

2° Maar gelijk de voornaamste blijk van d'eere, die wij aan onze Overstens schuldig zijn, bestaat in eene onderdanigheid, of gehoorzaamheid aan de zelve, zo is dit ook de twêde pligt, daar ons Jesus toe verpligt als hij zegd. Reddite &. — 2° Obedientiam.
D'Ap. Petrus dézen pligt wijder uitbreidende, zeide: Weest om Gods wille Onderdánig aan alle menschelijke overheid, en uitleggende wie hij door die Overheid al verstaat, voegd hij'er bij: 't zij aan den Kóning, als zijnde den Opperstem, 't zij aan de Stadhouders, als van hem gezonden. 1. Pet. 2-13.

Hoor ook wat d'Ap. Paulus hier van zegd: Alle mensch (zit) zij den Magten, die d'Overheid hebben, Onderdánig: want daar is geen magt dan van Godt, en die'er zijn, zijn van Godt geschikt, zôdat de géne, die zig tégen de magten steld, de schikkinge Gods wederstaat. En die de zelve wederstaan behálen over zig eene verdoeming.... Daarom is't noodzakelijk, dat gij onderdánig zijt, niet alleen om de straffe, maar ook gemoedshalve. Rom. 13-1

3° Zullen wij deze 2 gem. pligten van eerbiedigheid, en gehoorzaamheid aan onze Overheid naar behôren quijten, zô moet daar bij kómen, dat wij de zelve door eenen gedúrigen bijstand ondersebraagen. — 3° Auxilium
D'Overheid heeft eenen tijdelijken, en eenen geestelijke hulp van doen. de schattingen, en't gébed, en wij zijn verpligt op beide die wijzen bij te springen.
1. Geen Lighaam van den staat, geen rijk of Land kan bestaan — 1. corporale, seu tributum.

Zoo't zelve niet door schattingen der Onderdanen word geholpen. 't Is hierom dat d'Apostel gebied: Cui tributum tribut[um]
De Natuur leerd ons dit zelfs in de behoudenis van't menschelijke Lighaam. Hoe ziet men niet in't zelve dat ijder Lidmaat het zijne toebrengt, naar mâte van zijne magt, om't gansche Lighaam in wézen te houden. Het Lighaam vervald noodzakelijk zo de Lédemâten hunnen bijstand wijgeren. 't Is het zelve met't Lighaam van den Staat; het moet vervallen, en te niet gaan zoo de Lédemâten ophouden door gedurigen bijstand hulp te bieden.
Geen Staat kan in wézen blijven, daar zijn regt niet verdedigd word, daar alle vijandlijke invallen niet afgeweerd worden; tendien[?] einde zijn er Légers van doen, en ménigte van Soldâten; de Légers moeten onderhouden worden. duirend nootzakelijkheden zijn daartoe van nôden. 't Is dierhalven een nootzakelijke pligt, dat ijder volgens zijnen rang, en staat door schattingen dien Last onderschrâge.
Alle Overhéden van de wereld hebben op deze maniere gehandeld. 't Is altijd hunne pligt geweest hunne onderzâten te verdédigen &c en die der onderdanen d'Overhéden door hunne schattingen bij te staan.
Saül, David enz. hebben schattingen gevorderd. En dat ons eene onvermijdelijke verbintenis geeft, Jesus heeft't ons niet alleen met woorden, maar met zijne v. B. geleerd. Hij was nog niet gebôren, of hij gaf al schatting door zijne Ouders als zij door order van Keizer Augustus te Bethléem opgeschréven wierden. Jesus weigerde niet den tol aan die ze vorderden, dus verre dat hij liever een doorlugtig mirâkel wilde doen, [en] dat deze les voor ons agterlâten. Gâ (zei hij aan
Matt. 17-26. Petrus) nâ de Zee &c. Indien hij dan, die heer, en meester van hémel en aarde is, aan eenen wereldschen Prins schatting geeft? wat pligt hebben wij dan niet van die te géven aan d'Overheid, die zijne Godlijke voorzienigheid over ons gesteld heeft?
2. Spiritale, viz. orationum 2. Maar évenwel dit al te zâmen zal niet bâten, indien wij niet, terwijl wij een deel onzer tijdelijke middelen offeren tot welwézen van den Staat, den zelven ook helpen door onze gebéden?
Geen onderscheid van Godsdienst, geen vreedheid zelfs, of geweld kan ons ontslaan van dezen pligt, dien Paulus zelf vereischte voor de heidensche Overheid, ja voor eenen Her[odes] die hem zelf daarnaa door't zwaard onthoofde. Vooral (schr[ijft]
1. Tim. 2-1. hij aan zijnen Discipel Timotheus) vermaan ik ü, dat 'er

Smea

Smékingen, gebéden, verzoekingen geschieden... voor de Köningen, en alle die in Overheid gesteld zijn. &c.

O! hoe nootzakelijk zijn déze hulpmiddelen niet voor alle Overhéden? 't is zonder bijstand van den hémel hen onmógelijk 't ampt hen opgeleid gelukkig te verrigten, en godt geeft zelden dien bijstand zonder de gebéden der Onderdanen.

't is hierom dat de gebéden voor d' Overheid zoo oud zijn als de kerk zelf. d' Apostelen hebben z' ingesteld. de hh. Kerkvoogden, die hen gevolgd zijn, hebben ze door hunne v. B. en leer de gelóvigen aanbevólen. Tertulliaan, Justinus de Martelaar, Cyp:, Ambr:, Chrijs. enz. hebben ons hiervan onfeilbáre proeven nágelaten.

Zie hier dan den pligt, vervat in onzen text, dien wij onze Overheid verschuldigd zijn. Reddite, gebied ons Jesus, quae sunt &c. Geeft hem eerbiedigheid, gehoorzaamheid, en behulpzaamheid zoo in 't tijdelijke, als in 't geestelijke.

Alle déze pligten oeffenden d' eerste Chrnen zoo naukeurig dat een oude Tertulliaan in zijne verdedig schrift aan de heidenen durfde zeggen: "Gij heidenen (zeide hij) zijt "ongehoorzaam aan uwe Overhéden, al aanbid gij de zelve "Godheid met hen. en integendeel wij die eenen anderen Godsdienst belijden, dan gij, wij géven ons goed, onze kinderen, "onze vrijheid, ons léven zelf voor hen. Wij bidden zelfs voor "hen, en heffen onze handen ten hémel, opdat God zijnen "mildádigen zégen over hunnen heerlijken persoon wille "uitstorten. Zie zoo sprak d' oude Tertulliaan voor de Chrn.

Wel aan dan A. A. laat ons wij den koning, ik zegge, onze Overheid eeren, de zelve onderdánig zijn, met liefde de geméne lasten helpen drágen, smékingen, gebéden, en verzoekingen voor de zelve doen. Conclusio

En terwijl wij hier in de plaats des gébeds vergáderd zijn, laten wij onze herten ophessen naar Gods bergen, van waar onze hulp kómen moet. Wij zeggen dan:

Aanbiddelijke Majestijt, almógende en goedertierne Godt, wij smeken u door d' ingewanden van uwe oneindige barmhertigheid. Zégen, Heer, en stá bij d' Overheid, die uwe voorzienigheid ons gegéven heeft. Zend hen uwen hulp uit de h. plaats, en uit Sion bescherm hen. Geef hen de sterkte van eenen Dávid om hunne vijanden t' overwinnen; de wijsheid van Salomon om hunne onderdánen in eenen geluk kigen vréde te bestieren. verijdel alle de lágen van hunne

openbare en heimelyke vyanden. Stort met eenen vollen hand
uwen milden zegen over hen uit. Bezielt hunne veldoversten
en zoldaten met ene onverschrokke klockheit. Zegen hunne
raadsluiden in hunne ondernemingen en raadslagen. Ons
o heer, niet verwerpen de gebeden uwer dienaren, die u smeken
om zegen, voorspoed, en ene duurzamen vrede onder onze
Overheit, op dat wij zo door hen bestierd van ene tyde
lyken overgaan tot enen euwigen vreden, hierboven in
den hemel, Door J. C. uwen Zoon, die &c.

Ecce mulier, quæ sanguinis fluxu patiebatur annis 12. accessit retrò, (& tetigit fimbriam vestimenti ejus.)

Matt. 9. v. 20.

Dominica 23 Post Pent.

70. 1739. 56.

Twee verscheide mirakelen, ~~[illegible]~~ van den Heere Jesus haelt d'Ev. Matt. ons voor in 't huid. h. Ev. A. A.

'T eene mirakel is de verwekkinge van het dogtertje van Jaïrus, overste der Sijnagoge; 't andere is de geneezinge van eene vrouwe, die 12 jaeren, aan 't bloedvloeden ~~[illegible]~~ had gegaan.

Beide deze menschen, t'en 't doode dogtertje, en deze zieke vrouw, geeven ons te kennen, d'ellenden van eenen mensche onderworpen aen de zonden; en beide leeren zij, of toonen z' ons op wat wijze de geneezinge der geestelijke ellenden te bekomen is.

En om als nu maer alleen van de zieke vrouwe te spreeken; 't soort van haere kwaale, en 12 jaerige kwaale toont ons in zonderheid aan den regten aard van de zonde; en, de wijs op dew zij haere geneezinge bekomen heeft, leerd ons, wat ~~dat~~ de zondaar moet doen, om van zijne geestelijke ellenden, ik zeg, de zonden, geneezen te worden.

'T is dit ook 't geen wij voorhebben, in het gevolg u. A. wijdloopiger en leerendiger te vertoonen. Wij zullen dan deze vrouwe 1mo aanmerken, als een afbeeldsel van eenen zondaer. 2do zullen wij haer gedrag, om haere geneezinge te bekomen, voorstellen, als eene model voor den zondaar om de geneezinge zijner ziele te erlangen. Attendite

Propositio

'T is eentaal zeer gemeen, aan de h. Schrifture, en voo
naamentlijk aan 't h. Ev. de zondigen staat van eene ziele door
d' eene of andere lighaamelijke ziekte af te maalen.

Sic David, de spiritali suo morbo ait: Miserere mei Dne
Ps. 6-3 quoniam infirmus sum; sana me Dne quoniam conturbata
Ps. 37. st ossa mea. Item: Non ē sanitas in carne mea, a facie
peccatorum meorum.

Historia Ev. plena ē exemplis corporalium infirmitatum
die zoo veel als afbeeldsels zijn van de krankheden onzer
zielen. Nu worden die ons afgemaalt door blinden, nu
door kreupelen, dan door melaatsen, of beroerden enz.

Dog onder alle de lighaamelijke kwaalen, die afbeeldsels
zijn van de krankheden onzer zielen, is 'er zeeker al
geene bekwaamer, of levendiger, dan wel de bloedkwaal van de
vrouwe van 't heid. h. Ev. om ons de vuiligheid en afgrij-
zelijkheid van eene zondige ziele aan te toonen.

Meermaalen word in de h. Schrifture de zonde door
bloed afgebeeld. Sic apud Isaiam Deus peccatum sangui-
Isa. 1-15. ni assimilans, cum ait, se preces judaeorum repudiare
omdat hunne handen vol bloed waren. Sic item
Ose. 4-2. Oseas peccatum sanguini assimilans, ait: gevloek en
leugentaal, en doodslag, en dieverije, en overspel hebben
d' overhand genoomen, en d' eene bloedschuld komt op de
andere, i. e. d' eene zonde word gehoopt op der andere.
Ps. 50-16 Sic item David, Deum orans à sanguine peccati mundari
ait: Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meae.

Nu de reden, waarom de zonde bloed genoemd of bij bloed
vergeleeken word, is deze 1º omdat veele zonden uit d' ont-
steekinge des bloeds voortkomen, als de zonde van toorn,
gramschap, onkuisheid en alle die onder de zelve be-
greepen worden. 2º omdat de zonde de zielen van
ᵃ geestelijker wijze den menschen ᵃdooden, en der zelver bloed gelijk als vergie-
ten door de wonden en doodsteek, die zij haar geeven.
3º omdies wille dat de zonde de

den zondaar voor gode pligtig maakt aan 't bloed van Xus,
'tw hij voor ons aan 't kruis vergoten heeft, weshalven
paulus van dusdanigen zegt, dat zij den zoon gods voor hun Heb. 6-6.
zelven kruijsen, en elders, dat zij den zoone gods vertreden 10-29
en het bloed des verbonds, door 't w zij geheiligd waren,
als onrein agten. Iquo, ob has similes vae raoes pecca-
tum recte sanguini assimilatur.

Atq. hinc quivis facile videt qm recte mulier Evan-
gelica in suo morbo peccatorem adumbret. Atq. vel id
solum sufficeret ad nobis miserias peccatoris repraesen-
tandas, nisi Evangelistae plures alias circumstantias in-
firmae hujus mulieris annotassent.

Ac 1mo quidem Evangtae notant, dat de kwaal van deeze
vrouwe nu al 12 jaaren lang geduurd had, zonder dat zij de
zelve door menigvuldige geneesmiddelen had kunnen helpen.

En hier door word ons zeer levendig afgemaalt d'eigen-
schap van eene zondige gewoonte, die den mensch ten langen
laatsten als brengt tot eene zekere onmogelijkheid van zig
van die, en die zonden te kunnen wederhouden, zoo dat hij ook
zelfs dikwils jaaren en jaaren in de zelve zonden blijft
hangen. zoo, zoo getuijgt de h. Augs. dat hij dit zelf droevig
ondervonden heeft voor zijne bekeeringe, als hij zegt, dat
hij gebonden was niet met eens anders ijzere banden, maar S. Aug. Confess.
met zijnen eigen ijzeren wille; als hij zegt: de vijand heerschte l. 8. c. 5. n. 3.
over mijnen wille, en hij maakte 'er eene keeting van, waar
mede hij mij gebonden hield; want uit mijnen kwaade wille nees
een kwaade begeerte, en als ik deze volgde raakte ik in de
gewoonte, en als ik de gewoonte niet wederstond, viel
ik ten laatsten als in eene zekere noodzaakelijkheid. In hier
mede, als met schaakelen aan malkanderen vast gemaakt,
hield mij de duivel onder zijne lastige slavernije.

Gelijk Augs. van zig zelven spreekt, zoo, zoo is 't ook
nog dat, ~~[illegible]~~ elaas! de droevige ondervinge, maar,
al te veel ons nog dagelijks leert. Immers laat men in
zijne jonkheid maar eens eene kwaaden pas gedaan hebben

maar eens een kwaad, of oneerlijke gezelschap bij gewoond
hebben, wat droevige gevolgen, en naasleep heeft dat dan
als men, maar eens in zijne jeugd tot eenige zonden van
onkuisheid vervallen is, jaaren, en jaaren zal men'er veel
tijds in blijven steken, en het moet eene zonderlinge krag
tige genaede wezen, zal men niet vallen, en hervallen, ^ zal
~~men'er weder opstaan~~ ik roep maer tot getuijgen, de genen
die, aen vast geweest zijn, in de jeugd, en nu tot hooge jaa
ren gekomen zijn. ô! indien zij dorsten spreken, zij zouden
moeten belijden, dat zij nog van dien zelfden heuvel ziek
zijn, of ten minsten, zoo z'er, door, eene bezondere ge
naede van, genezen zijn, zij zouden nog moeten erkennen
dat zij zeldsaam van zulke bekooringen vrij zijn, &c
Nu 't gene wij van deze zonde zeggen, is ook waar, en
waarachtig van alle andere gewoontens van zondigen
dit is ook waar van de dronkenschap, vloeken, zweeren
enz:

(Margin: ^ in tot grooten en grooter zonden vervallen; 't moet om zoo te spreken eene genaede uit duizenden wezen, zal zoo een zondaar wederom opstaen. Veele bewijzen wil ik hier niet aanhaalen, enkel alleen ik roep hier maer &c)

Van alle deze, en diergelijken, is waer 't gene godt door
den mond van Jeremias eertijds ~~zeide~~ van 't zondig en
Jer. 13-23 boose jodendom zeide: Indien een moriaen zijn vel, of een luipaard
zijne gespikkelde huid veranderen kan, zoo zult gij
ook het goede kunnen doen, die geleerd hebt kwaad te
doen. (explica, et applica.)

Van alle deze, en diergelijken, is 't dat de wijze man
Prov. 22-6 zegt: Het is een gemeene spreekwoord: als eene jongman
eenen weg ingeslaagen is, zal hij, zelfs als hij oud ge
worden is, daar niet afwijken. (explica.)

2/vi En dit is 't gene ons zeer levendig verbeeld, de vrouw
van 't hied. h. Ev. van deeze d' Ev. aenmerken, dat zij zelf
12. jaaren lang haare kwaal gehad heeft, zonder eenige
hulp ergens te vinden.

Vervolgens is dit 't ongeluk dergenen, die tot eene
zondige gewoonte vervallen, dat zij met de vrouw van 't Ev
jaaren en jaaren, daaraan vast blijven? zoo maer ons dit
van

van zelfs leeren, wel op onze hoeden zijn, en toezien, dat wij tot zulken droevige ellenden niet ~~en~~ vervallen, ~~ten~~ maar in agtneemen ~~geade~~ de vermaaninge, die Paulus geeft, zeggende: Des=halven moeten wij te zorgvuldigen in agt neemen, het gene wij gehoord hebben, opdat het ons dog niet ~~en~~ ontvloede, i.e. opdat wij dog tot gene gewoonte van zonden vervallen. Heb. 2-1

Dit zij genoeg nopens 't eerste, het gene de ~~text~~ Ev^t van de zieke vrouwe vermeld, tweedens, dat zij 12 jaaren daarmee gegaan had.

2do de ~~text~~ Ev^t zegt accessit retro, en hier door word ons de schandelijkheid van haare kwaale te kennen gegeeven; ~~want alhoewel de natuurlijke ziekte van deze vrouwe eenig ziek verborgen was, nogtans was ze schandelijk bij degene, die ze zonden te weesen gekomen zijn hebben~~; en daarom ziet, of leest men ook niet, dat deze vrouw haare kwaal aan den zaligmaker woorden te kennen geeft, gelijk zomwijlen kreupelen blinden, en andere min schandelijke gebrekkelijken gedaan hebben, neen, maar, al dat zij zegt, of doet is, dat zij stillerjes van agteren komt, en bij haar zelven zegt, indien ik alleen zijne kleed mag raaken, zoo bin ik behouden, beschaamd zijnde haare ~~schandige~~ ziekte voor 't volk t'openbaaren.

En, zoo ook van gelijken, mag men van veele zondige gewoontens, en vooral van onkuische gewoontens zeggen, dat, alhoewel die voor d'oogen der menschen verborgen gehouden worden, dat zij daarom evenwel niet min schandelijk zijn, en verfoeijlijk voor Godt en zijne engelen. Jaa de schandelijkheid van diergelijke zonden blijkt ook zelfs daar uit, dat men de zelve, ~~voor~~ indien'er nog de minste schaamte overig is, voor eerlijke, en kuische persoonen zal zoeken te verbergen.

Nu 't gene wij van d'onkuisheid zeggen, moet wederom ook van alle andere zondige gewoontens verstaan worden. 'tweedens dat gelijk de ziekte van deze vrouwe een schande

lijke, of Schaamelijke ziekte was, zoo ook die zonde
ten uiterste Schandelijk zijn voor Gode, en zijne h. Engelen
ja zelfs ook bij vroome, en eerlijke menschen.

En dit is ook de reden, waarom ~~dat~~ Paulus zoo zorgvul
dig de geloovigen van Ephesen, en ook ons al te zaamen
vermaende ons voornalvoor, dier gelijke Shandelijke zon
Eph. 5-3-11-12. den te moeten wagten. Dat de hoererij (sit Paul) of een
andere vuiligheid ook zelfs onder U. niet genoemd word
gelijk het heiligen betaemd... En hebt geen gemeenschap
met d'onvrugtbaare werken des duisternissen, maar be
Strafe ze lieven: want wat er in het heimelijk van hen
gedaan word, is ook Schandelijk om te zeggen. En
2. Cor. 4-2 2. Cor. 4. wil hij dat wy verwerpen zullen de Schandige bedekk
heden, ~~[illegible]~~ te weeten de zonden, die de Shan
de doen bedekken, even al eens gelijk de natuurlijke
Schaemte deze vrouw haare kwaal deed bedekken.

Vervolgens zie daar, hoe wonder wel ~~dat~~ de ziekte
van de vrouwe van 't Ev. een afbeeldsel is van de ziekte
der zielen, ik zeg, der zonden, en voornaamelijk van
de gewoontens van zondigen.

2da Pars.

Videamus nunc hoe ~~dat~~ deze vrouw zoekende de
genezinge van haare ziekte tot een voorbeeld diend aan
den zondaer om ook de genezinge zijner ziele te er
langen. At, tempore effluxo, id in aliam vicem #

NB.
referimus, et concludimus; o̅es illos per mulierem repraesentatos exhortando ut ad Chm. confugiant. & Adeamus ergo per Chm ad thronum gratiae &

D. Ev. Markus 5. en Lukas 8. merken aan, dat deze
vrouw die 12 jaeren aen haere quael gegaen had, van
veele medecynmeesters veel geleden had, daer by ook
alle haere middelen ten koosten geleid en verteerd had
zonder eenigen baet te vinden, ja zelfs dat zy daer en
tegen nog ergen en ergen geworden was, tot dat zy ^

^ eindelijk tot Jesus haaren toevlugt genomen heeft &

En, kan uit maer een boedvaerdige zondaer leeren
na 't voorbeeld van deese vrouwe tot Jesus zijnen toevlugt
neemen, overtuygd zijnde hoe luttel dat alle wereldse
middelen kounen helpen tot genezinge van eenen gees
telijken zieken, terwijl zy dikwels niet eens konnen
dienen, om de lighaemelyke ziektens weg te neemen
die

die nogtans onvergelykelyk ligter zyn, om te genezen,
dan de geestelyke ziektens van de ziele: zoodat men hier
te regt zou mogen zeggen, 't geen godt van dus dangen zelf
zeid: Vervloekt is de mensch, die zyn betrouwen steltop Jer. 17-5.
den mensch, en die op een vleeschelyke erm steunt, i. e.
vervloekt is de mensch, die de hoop van zyne geestelyke
genezinge steld op een anden mensch, al waer die ook Hop zijn eige kragten, en vermoogens, of
d'allerheiligste die ooit d'aerde betreden heeft.
vervolgens tot Xus is 't dat de zondaer na 't vb.
van de vrouwe van 't Ev. zyne toevlugt nemen moet.
2 En met zulke gestelteniss en moet hy zyne toevlugt
neemen, als de kranke vrouw van 't Ev. door haer vb.
geleerd heeft. De 1mo quidem, een grooten levendige ge-
voelen had deze vrouw van haeren ellendigen staet daer zy
nu zoo ellendig 12 jaeren lang in gezeten had.
En zoo moet ook een zondaer, voornaementlyk die
in zyne zondige gewoonte verouderd is, indien hy daer
van verlost wil worden, een levendigen indruk tragten te
hebben van de zwaerte zyner zonden; en zulk eenen
levendigen indruk had David van zyne zonden, weshalven
hy ook rondom beleed: Iniquitates meæ supgressæ Ps. 37-5.
sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt sup
me. Sic Mulier Ev.... Sic et quivis poenitens deb....
2do Dog hoe een grooten indruk dat een
boetvaerdige zondaer ook mag hebben, van de zwaerte
zyner zonden, egter moet hem dit niet wanhoopig
of neerslagtig maeken, neen, neen! gansch niet! dit
was de fout, en 't ongeluk van eenen Kain, die wanhoopig
zeide: Major est iniquitas mea, quam ut veniam me- Gen. 4-13.
rear. Dit was de fout van eenen Judas die etc.
zoo niet, zoo niet een boetvaerdige zondaer; maer
integendeel zyne oogen slaende op dien almagtigen ge-
neesmeester der zielen C. J., moet hy een levendige
geloof verwekken dat Jesus magtig is om hem te helpen
en eene vaste hoope op zyne oneindige barmhertigheid
dat hy ook genegen is om hem te helpen. Zoo David

alhoewel hy zeide Iniquitates meæ supergressæ sunt, nogtans veel grooter was zyne geloof, en hoop van de magt en goedertierentheid des Heeren, en daerom zeide

Ps. 129. hy ook: Apud Dnum misericordia et copiosa apud eum redemptio. Sic Mulier Ev.... Sic et quivis pænitens dbt &c. Hinc Conc. Trid. de conv. peccato-

Conc. Trid. Sess. 6. Cap. 6. agens ait: ,,zy worden bereid tot de regtvaerdigmaeking ,,als zy door gods genaede geholpen, geloven, dat den ,,zondaer van Godt geregtvaerdigt word, door zyne genaede ,,door de verlossinge die is in C. J. als zy hen keerende ,,tot Gods barmhertigheid, tot hoope worden opgewekt, ,,dat Godt hen om Xtus wille genaedig zal wezen.

Vervolgens dan gelijk de vrouw van 't Ev. gelovende in betrouwende op de magt in goedheid van Jesus tot hem haere toevlugt genomen heeft, sic et peccator pænitens ad ejus explum dbt &c.

3tio En dan moet eene zondaer nog al vorders deze vrouwe van 't Ev. naervolgen. de Ev. zegt dat zy in zig zelven zeide, indien ik alleen zyn kleedt ,,tewetten van Xtus, mag raeken, zoo ben ik behouden. NB qd. Ev. dicat, dat de vrouw deze woorden in haer zelven zeide, dat zy niet veel misbaer maekte, maer stilletjes in haer zelve gesproken heeft.

En hier uit moeten wij leeren dat 't d'eigenschap is van eene waere boedvaerdigheid, uiterlijk niet veel geweld te maeken, maer door een innerlyke geraektheid des herten in stilten voor Godt over zyne zonden te zugten. Deze gesteltenisse kan men ook bemerken in alle waere boedvaerdigen, van dewelke in 't h. Ev. gesproken word, als by. v. in eenen Petrus, in eene Maria Magd. en meer anderen. Dat alleen zeggen d'Ev. van Petrus, dat de Heer hem aengezien hebbende met d'oogen van zyne ontfermende genaede, hy is uit gegaen en bitterlijk heeft geweend. Het Evangelie vermeld niet een woord 't welk Petrus zou gesproken hebben, maer wel d'overvloed zyner traenen, dewelke na 't zeggen van den h. Aug. de vergiffenis van

der zonden, niet en verzoeten, maer verdienden. Zoo ook is 't dat d' Ev. Lucas van Maria Magd. spreekt. Hy beschryft omstandig, dat, zy verstaen hebbende dat Jesus ten huize van eenen pharisee ter tafel was, zy eene albaste flesche met kostelyke zalve nam, en staende agter aen zyne voeten, weenende zyne voeten natmaekte met haere traenen, en de zelve met de hairen haers hoofdts afdroogde, en de zelve kuste, en met zalve zalfde; maer zu niet een enkel woord meld d' Ev. 't w Maria zou gesproken hebben; en egter, is deze haere boetvaerdigheid zoo aengenaem geweest den den Heere, dat zy uit zyne mond heeft mogen hooren die troostelyke woorden Uwe zonden worden u vergeven. En zoo is 't ook dat, d' Ev. van de vrouwe van 't Ev. spreken &c.

Laesyma venam postulant, sed merentia. Luc. 7.

Vervolgens alle diegenen, die de droefheid haers hertes uiterlyk willen betuygen met veele onnutte woorden, en eene groote uiterlyke misbaer, die zyn dikwils met regt verdagt aen de bedienaers der kerke, of zy wel dat grondherte geberouw hebben over haere zonden, dat er nogtans nodig is in 't saer. van penitentie om de vergiffenisse der zonden te bekomen.

Het is te vreezen, dat dusdanigen zyn van den aerd van Judas, die Jesus verkogt en overgeleverd hebbende kort daer aen, door eene valsche boetvaerdigheid geraekt wierd, die hem tot de prinsen der priesteren deed weder keeren, en voor hem openlyk belyden, dat hy gezondigd had, met het onnoozele bloed te leeveren, waer by hy heeft de zilvere penningen, die de prys van zyne verraederye waeren, in den tempel neer geworpen. Nu wie zou niet gezeid hebben, dat deze uiterlyke betuygenisse van boetvaerdigheid, ook blyken geweest waeren van eene opregte droefheid des hertes? en evenwel 't tegenstrydige verzekerd ons de h. Geest, als hy meld, hoe Judas terstond daer aen zig zelven heeft verhangen. Vervolgens dan, de uiterlyke betuygenissen van droefheid worden van Godt almagtig alleen zynde niet aengezien, maer de bedruktheid en ootmoedigheid

des heeren, volgens dat David zeid. Cor contritum et humiliatum Deus o despicies. En dus 't ook dat die vrouw van ons Ev. haere genezinge bekomen heeft, zy maekte uiterlyk niet veel beheij, zy sprak maer in haer zelven, zy kende haere onwaerdigheid, en daerom quam z' ook van agteren tot Jesus, zig onwaerdig agten om van vooren voor 't aenschyn des zaligm. te verschynen. Sic peccator dbt

4to Dog alhoewel de vrouw van 't Ev. zoo noodzaekelyk geagt heeft d'ootmoedigheid dat z' uiterlyk niet veel gebaers en maekte, zoo heeft zij evenwel noodig geagt uiterlyk alles aen te wenden, wat mogelyk was om haere genezinge te bekomen. Maer men zeid van haer, dat zy midden door eene groote schaere volks doorgedrongen is om Jesus aen te raeken. 't Is dan zekerlyk wel verwonderings waerdig, dat eene zwakke vrouw tussen eene groote meenigte van volk doordringt om 't kleed van Jesus te beryken, en eene onfeylbaer blyk van haere groote ernst om genezen te worden.

En zoo behoord ook yder zondaer niet alleen voor 't inwendige bekommerd te wezen, maer ook alle uiterlyk ernst aen te wenden om na de ziel genezen te worden. Hy moet gelyk deze vrouw doorbreeken die groote schaeren van meenigvuldige wereldsche beletzelen, die zyne bekeeringe tragten te verhinderen.

By gebrek van dezen ernst gebeurd het merendeel dat zondaers, en voornaementlyk die in eene gewoonte van zonden geleeft hebben, tot gene waere bekeeringe geracken, ^ zy laeten ~~haer~~ zig voorstaen, dat het onnoodig is tot eene waere bekeeringe veel moeyte te moeten doen. zy beelden zig in, dat 't genoeg is enkel ~~[illegible]~~ hunne zonden aen den priester te belyden, d' absolutie t' ontfangen en eene zeer kleyne en geringe penitentie te volbrengen. 't Is eene ziel verdervende inbeelding, die 'er eilaes! vaelen gebragt heeft, en nog zal brengen in d' eeuwige verdoemenisse

^ want zy of als tegen een en berg opziende geven den moed verloren, of wel

manisse.

En dit onheil, willen wij dat vermeiden? zoo moeten wij na 't v B van de vrouw van ons Ev. ons zelven geweld aendoen, om alle hinderpalen, die 'er van den duivel de wereld of 't vleesch gesteld zouden konnen worden met eene heilige onvermoeydheid te doorbreken.

5to Dit gedaen zynde naer den eisch en grootheid der zonden, zoo moeten wij ten laesten, deze vrouw nog navolgen in di opregtigheid, en ootmoedigheid eener belijdenisse van onze zonden, aen den priester. Marcus getuygt van deze vrouwe naer dat zij 't kleed van den zaligm. had aengeraekt, dat zij al vrezende en bevende voor Jesus quam nedervallen, en hem de regte waerheid zeide. J. Zei deze vrouw de regte waerheid? zoo moet ook eene zondaer zyne belijdenisse doen; niets mag daer vrywillig verzweegen, verdraeyd of vermindert worden, maer alles moet hij opregt aen Jesus in de biegtstoel zeggen &c (dilata si luber)

2. Zeid di Ev. van deze vrouwe dat zij al vrezende en bevende de regte waerheid zeide? zoo zoo moet ook een zondaer al vrezende en bevende dat is met groot aendoen, en met eene heilige schrik en vreeze zyne zonden belijden. Men moet zyne zonden niet belijden of om dit beter te zeggen, men moet die niet vertellen zonder gevoelen, niet als of men deze of gene zaek aen den priester maer had te vertellen; maer men moet met eene zekere geraektheid van eene kinderlyke vreese, en bevinge, die uit een diepe erkentenisse voortkomt, zyne schuld belijden en zoo moeten wij na 't v. B. van deze vrouwe tot Jesus komen.

Conclusio

O! indien wij dus na 't v B van deze vrouwe de genezing onzer zielen zoeken, dan dan zal de Biegtvader, stadhouder van C. J. tot ons ook zeggen 't geen Jesus zelf in persoon tot de vrouwe van 't Ev zeide: Confide filia &c

Betrouw zoon, betrouw dogter 't geloof heeft u gezond gemaekt, gae in vrede, en wees genezen van uwe ziekte.

Godt gaeve! Xtenen, ik wil 't hoopen dat wy tegen d'aenstaende feestdag van allerh: of ~~wanneer~~ ~~dat 't ooit of ooit van ons leven~~, ~~en~~ zoo dikwils als dit zal gebeuren, dat wy met zulke voorbereydsels tot 't h. Saer. van pent. mogen naderen, dat de woorden die de priester in naeme van Xtus spreekt, ook al hunne uitwerkingen hebben. Dan dan zouden wy geduerig meer en meer toenemen in de goeden staet onzer zielen, ter tyde toe dat wy eens tot eene onveranderlyke gezondheid mogen geraeken, 't eenwezen hiernaemaels in den hemel in alle eeuwigheid Amen

Dominica 23
Pentecostes
1747. 59.

Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur annis duodecim, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Matt. 9. v. 20.

Gelijk de verandering van spijze den honger, en gierigheid opwekt, zo wekt ook de verandering van stoffe op den honger tot Gods h. Woord.

Dit weet zeer wel de voorzigtige moeder de h. Kerk, en hierom in 't verdèlen van d' Evangelien, die zij in hare kerkdiensten voorleest, dist zij ons op verscheide tijden andere zoorten van stoffe op; dan houd zij ons zedenlessen voor die Jesus zelf heeft uitgesproken, dan wederom wonderdaden, die hij heeft uitgewerkt.

Niet alleen verhaald zij de mirakelen, als zegels waar door zij bekragtigd, en gezag geeft aan de godlijke Leerstukken, en lessen van 't Ev.; maar zij houd ons deze mirakelen zelfs voor om ons daar uit te leren, en treffelijke lessen voor te houden. Hierop zag een der hh. Vaders als hij zeide: „ Dns Jesus aliqdo verbis, aliqdo factis loquitur."

Wij kunnen van daag hier ligt ene proef van nemen in ons voorgelezen h. Ev. Hierin bevat d' Evt. niet alleen een, maar twe mirakelen, 't eene geschied aan de vrouwe, die Jesus van de bloedloop geneesde; 't andere in ene dogtertje van enen Oversten der Sijnagoge, dat hij van de dood verwekt.

Wij hebben op andere tijden van het van de dood opgewekte dogtertje gesproken, nu zullen wij eens het mirakel van de genezе vrouwe aanmerken, of ten minsten eene deel van 't zelve.

D' Evtn, die gansch omstandig dit mirakel verhalen, vergeten gene omstandigheid, die tot luister van het zelve kan dienen. 1o. verhalen zij de persoon, en gansch omstandig den staat daar zij in was voor het mirakel, dat zij den bloedloop had, dat zij veel geleden had van de

medicijnmeesters, dat zij al haar geld daaraan te koste gelegt had 2°. Hierna verhalen zij hare komste tot Jesus en haar gedrag bij hem. 3°. en ten Laasten d'aanspraak van Jesus onder het genezen, en de volkome gezondheid die daarop volgde.

Propositio

Wij zullen als nu alleen het twede volgens onzen text aan U. A. voordragen, naam hare komst en gedrag bij Jesus. D'Ev. zeid hier van: En zie daar quam een vrouw van agteren die 12 jaren aan het bloedvloeden gegaan had, en raakte den zoom van zijne kleed aan.

1mo zullen wij dezen text naar gewoonte breder uitbreiden

2do zullen wij daar uit twe gevolgen trekken,

1. een aangaande ons geloof, ten opzigt van de Reliquien, of overblijfzels der Heiligen,

2. 't andere aangaande de zeden, naam in welke gesteltenisse wij tot Jesus moeten gaan indien wij met den geestelijken bloedvloed besmet zijn Attentie

Jairus d' Overste der Synogoge had nu door zijne ootmoedige verzoek bij Jesus te weeggebragt, dat de Zaligmaker zig nu al op weg had begeven om zijne dogtertje van hare elenden te genezen ^ het volk, dat op dien tijde rondom den Heiland vergaderd was, volgde hem in grote menigte eene deel alleen uit nieuwsgierigheid, eene deel uit godsdienstigheid, eene deel zelfs uit nijdigheid op hope van iets in 't doen van den Zaligm. te vinden, 't w zij zouden kunnen berispen, en verdagt maken bij het volk. Onder het midden van deze grote hoop doet zig ook, volgens onzen text, ene vrouw op, die het geluk heeft van hare gezondheid van Jesus te ontfangen. D' Ev. Matt. besebrijft deze vrouw met de volgende woorden: En zie daar quam &c. Hierin besat hij 2 zaken, de persoon, die hij ene vrouw noemd, en hare ziekte, de bloedloop, ene ziekte, die zij niet enige dagen, weken, of maanden, had gehad, maar 12 jaren agter een was zij met die quaal gequeld geweest. D' Ev. Markus voegd daarbij, om ons nog beter denkbeeld van de elendige ziekte dezer vrouwe te geven, en vervolgens oot meer

^ ja van de dood op te wekken

Marc. 5-26.

meer glorie aan den Zaligm., die dien ingewortelden quaal op ènen ògenblik genas, d' Ev. Markus, zeg ik, voegd 'er nog bij: dat zij van verscheide geneesmeesters veel verdragen had, en dat zij al haar goed daaraan te koste gelegd hebbende, egter geen baat gevonden had, maar nog veel erger te pas geworden was.

Boven deze droevige èlenden, die deze vrouw in zig bezùurde, was de smert nog vergroot door d' uiterlijken nasleep van hare droevige quàle. 't was dat zoort van ziekte daar de Joden ènen grùwel van hadden. Godt zelfs had haar door zijnen dienaar Moises afgescheiden van zijne volk, en zelfs verbòden daar enigen omgang mede te hebben. Ja zelfs het aanràken van zulke zieken, niet minder als dat van de melaatzen, maakte d' aanràkers onrein volg. de Wet. Lev. 15-25...

D' Evn. die alleen in den zin hadden, de miràkelen van den Zaligm te verhàlen, en zijne godlijke magt daarin bekend te maken, melden niets bezonders van de persoon, en hòuden zig te vrèden met alleen te zeggen, dat 't ene Vrouw was. Edog indien wij de kerkelijke historien van Eusebius willen gelòven, bevatten wij vèle omstandighèden aangaande hare persoon, waar van in 't Ev. gene gewag gemaakt word. Deze Historien schrijver zegdt dat deze Euseb. Lib. 7. c. 14. vrouw van Cesarea van Philippus was, dat zij daarna, tot dankbaarheid voor hare verkrègene gezondheid, in de zelve stad eene beeld heeft opgeregt, waarin de geschiedenis van hare genezinge word afgebeeld. De zelve historien schrijver voegd daarbij, dat in het gevolg van tijden onder het beeld van Chs ènig krùid groeijde, tw, zo dra het de hoogte had bekòmen van aan den boord van den afgebeelden Zaligm zijne kleed te ràken, goed was voor alle zoorten van ziektens. Sozomenus verhaald, dat dit beeld daar gestaan heeft, Sozom. Lib. 5. c. 20. tot den tijde toe van den godlòzen keizer Juliaan, die 't zelve heeft doen weg smijten, en zijne beeltenis in dee plaats heeft gezet, tw wijnigen tijde daarna van den donder en blixem verbriezeld is.

Maar laat ons wederom tot den draad van onze uitlegginge kèren, en de vrouw aanmerken nog onderdrukt van

hare elendige quaal. 't is waar zij had wel betrouwen dat
Jesus haar zou kunnen helpen; maar hoe zal zij 't aanleg-
gen? Zal zij Chus tegengaan, en alseene Jairus hem sme-
ken om de genezing? Neen! de schaamte wederhoud haar
om hare vuile ziekte: Zal zij met geweld dwars door
het volk dringen, om zo door hare beweginge bekend te maken dat
zij zoekt geholpen te worden? Maar dit was ook niet raad-
zaam, zo zou zij de scharen der Joden verstoord hebben, die
haar niet wilden aanraken, om niet onrijn te worden volgen
de Wet. Dierhalven door schaamte, en ootmoedigheid ge-
dreven, komt zij van agteren, en allenkskens naderende
als steelsgewijze raakt zij den boord van Jesus klederen aan
want (ait Ev.) zij zeide in zig zelve, indien ik alleen zijne
kleed mag raken, zo ben ik behouden.

't zal waarschijnlijk iemand vreemd voorkomen, dat
deze vrouw juist den boord van Jesus klederen verkiest
te raken om genezen te worden, maar dit schijnt ook niet zonder
reden geweest te zijn, indien men het gebruik der Joden
en in 't zelve de WetsplIgt aanziet. Godt had door Moi-
Num. 15. ses aan zijne volk geboden, dat zij zig boorden of snoerts
zouden maken aan de hoeken van hunne klederen, en
aan de zelve hemelblauwe lintjes, of draadjes, waaraan
zij de Wet zouden geheugen. Het Jodendom had van
dien tijd af hunne boorden naar de wetsplIgt geregeld,
gelijk Jesus die eene besnedeling was, en die niet quam om
de Wet te verbreken, maar te volbrengen, zonder twijfel
ook gedaan heeft. De schijnheilige Phariseen, die meest
hunne godvrugtigheid stelden in 't uiterlijke, hadden vol-
Matt. 23-5. gens Matt, hunne kleedsboorden verbreed, en schoonder
gemaakt, om zo godsdienstiger te schijnen. En hierom
wierd dit deel van d' uiterlijke kledinge als wel voor 't
voornaamste gehouden, in zig hebbende de geheugenis der
Wets. En om deze oorzaak heeft waarschijnlijk deze vrouw
in de klederen van Jesus juist den boord willen aanraken

Zij raakt dan met ene redelijke, en vaste vertrouwen 't
uiterste van Jesus kleed aan, en volgens hare geloof, het
gene vele geneesmeesters in 12 jaren tijds niet hadden
kunnen

kunnen doen; dit geschied nu, door d'aanrakinge van den
boord van Jesus kleed, op eenen ogenblik. Zie daar d'uitleg-
ging van den text. 2.da Pars.
Om nu tot de gevolgen, die uit dezen text vloeijen, en wel
1.o die ons geloof aangaat, maar over te gaan, zou
men wel klaarder plaats kunnen vinden om het eren der Re-
liquien, of overblijfzels der heiligen vast te stellen, om
het geloof van d' algemene kerkvergaderinge van Trenten
te verklaren, als dit voorval daar een vrouw door t aanra-
ken van den boord van Jesus kleed genezen word?

Om dit wel te bevatten, diend men het gevoelen van de
katolijke kerke, nevens dat der onkatolijken wel ter
deeg te weten. D'onkatolijken erkennen als ene punt
hunner geloofsbelijdenisse in de laaste Switzersche belijd.
„ art. 5. „dat men d'overblijfzelen der heiligen niet aanbid-
„den, nog eren mag.„ in de laase schotze en Engelze Belij-
„denissen zeggen „ dat dit ene verworpe, en ijdelijk verzierde
„zaak is.„ Integendeel belijd de gansche katolijke kerk Conc. Trid.
en houd voor vast, dat d' overblijfzels der heiligen, ere waar- Sess. 25. de Inv. SS.
dig zijn. Door 't woord van overblijfzels of Reliquien
der heiligen verstaat de katolijke kerke, of welcenodeel
van 't Lighaam der heiligen, die nu afgestorven zijn, of
wel iets dat dusdanige heiligen hebben gebruikt, als klede-
ren, werktuigen &c. Niet dat de kerk zig inbeeld, dat
in al dit zoort van overblijfzels iets zit dat ere waardig
is, of iets wonders kan uitwerken, voor zoveel als 't in zig
zelve belangt, en zijne eige nature; maar voor zoveel
als ze zulke heilige personen aangaan, of delen van hen
zijn, en daarom Leerd de kerk dat die reliquien eer waardig zijn.

Nu kunnen wij daar treffelijker bewijs van hebben, als
in onzen text? de boord alleen, van Jesus rok was zo krag-
tig, dat door den zelven een vrouw op ene ogenblik van
den bloedvloed genezen wierd! niet omdat dit laken of
de stof zo'enen kragt in zig had van wegen zijne nature,
maar omdat Jesus 't was, de heilige der heiligen, die dezen
rok gebruikte, omdat volgens Luc. er een kragt van hem Luc. 6-19.
uitging (die hij ook aan den boord zijner kléderen mede deelde)
en maakte ze alle gezond.

'T is niet alleen op deze ene plaats daar zelfs het aanraken van Jesus klederenboord zo heilzaam is voor de zieken, en zo heerlijk voor Jesus magt, maar ook op andere plaatzen van 't N. T. word door 't aanraken van den zelven boord ene gansche menigte van zieken genezen. Matt. 14. quamen d' inwoonders van Genesar bij den Zaligm., en bragten alle hunne zieken tot hem, en baden hem dat zij maar den boord van zijne kleed mogten aanraken. En allen die hem aanraakten, wierden genezen.

Indien dit geschiede door 't aanraken van Jesus kleed daar hij mé omkleed was, zou men dit nog niet kunnen verwagten van de zelve klederen, zo'er nog overblijfzels van in waarde waren? Zou men dat nog niet mogen verwagten door d' overblijfzels van zijne h. kruis, 't w. hij onder alle bomen heeft uitverkoren om op 't zelve te leggen, en daaruit te werken onze verlossing, om op 't zelve als op ene zoenoutaar zig te offeren voor onze zonden, waarbij en op 't w. zijne h. bloed, de ware prijs van onze verlossinge, heeft neergelopen, niet door de natuurlijke kragt van dit kleed of houd, maar door d' onmeetelijke kragt van dien genen, die 't zelve heeft gedragen, die op 't zelve heeft geleden?

Maar zal iemand zeggen: dus verre is dit wel, dit deed Jesus, die alles, volgens David, deede wat hij wilde dit was een kleed van enen Godt en mensch; maar wat plaats heeft dat in d' overblijfzels der menschen, in die Reliquien die van de Heiligen zijn, die maar menschen geweest zijn?

'T is waar groot ondersebeid is'er tussen Jesus, die Godt is, en menschen hoe heilig zij ook geweest zijn; maar evenwel Godt zowel in 't Oude als Nieuwe test. heeft getoond dat d' overblijfzels zelfs van zijne heiligen eere waardig zijn, door de wonderdaden die hij daardoor uitwerkte.

4. Reg. 13-21. Zodra ene dode lighaam geworpen in 't graf van Eliseus genaakte aan het dode lighaam van den propheet Eliseus wierd het aanstonds levendig, en dus toonde Godt wat hij zelfs door de dode lighamen zijner heiligen kan en wil uitwerken. • Wat

Wat is'er ijdelder, en nietiger als de schaduwe van enen menschen, en daar en tussen door de schaduwe van zijne heiligen wil Godt ene gansche bende van zieken genezen, tonende dat gene ding zo gering kan wezen, 't zijne heiligen aangaat, dat niet bequaam is door Gods hulpe grote wonderdaden te veroorzaken. Act. 5. 15. stelden d'eerste Chris[tenen] de zieken op bedden en rustbeddetjes langs de straten, opdat ook slegs de schaduwe van Petrus hen overlommeren mogte en zij van hunne ziekten mogten genezen worden.

Act. 19. 12. toonden de gelovigen van Ephezen ene bezondere eer voor de zweet of gordeldoeken, die 't ligkaam van Paulus geraakt hadden, en zo dra zij die lagen op de lighamen der kranken, en bezetenen, weken de krankheden van hen weg, en de boze geesten namen den vlugt.

Indien wij de natuurlijke reden van deze ere hier wilden bijvoegen, nevens het gezag der geleerde en heilige oudheid wij zouden U. A. ligt bewijzen, dat het gene de vrouw van ons Ev. niet zonder hulpe gedaan heeft in den boord van Chs kleed te raken, ook in alle euwen niet zonder grote bijstand is gepleegd in d' overblijfzels van hem en zijne heiligen. — Van Staden hand en huis boek van de Reliquien pag. 202...

2o. Maar terwijl wij dus verre ons geloof rakende de Reliquien der heiligen, uit onzen text staven en bekragtigen, laat ons ook de reden haar geestelijk voordeel uit den text mededelen.

'T is deze vrouw die met ene lighamelijke ziekte was beladen, naam de bloedloop, die ons enen geestelijken zieken, of zondaar betekend. Deze heeft niet minder enen geestelijken bloedloop, waardoor hij niet min hatelijk is voor Gods ogen, als de lighamelijke bloedvloed afzienlijk is bij de menschen. Deze vrouw, zeg ik, verbeeld dat zoort van zondaars, die d'ene zonde aan d'andere knoopen, en dus enen gedurigen vloed van zonden in zig hebben, waarin volgens de spreekwijs van Ozeas *Sanguis sanguinem tangit*. Geestelijke kranken die door gene natuurlijke middelen te redden zijn, al zo min als de vrouw van 't Ev. door de geneesmeesters te genezen was. Daar is gene andere geneesheer voor zulke zieken als Jesus zelfs, die van daag de lighamelijke bloedvloed van de vrouwe geneest. Indien dan iemand met enen geestelijken bloedvloed besmet is, tot Jesus moet hij zig keeren, die — Ose. 4

moet zijne enigste toevlugt zijn; tot hem moet hij zijne toevlugt nemen met zulk ene gesteltenisse, als d' Ev. vrouw naam met ene vaste betrouwen en geloof, dat Jesus haar kon en wilde helpen. 't was hierop dat hare gedagten spe den, als zij in zig zelve dagte: Indien ik alleen zijne kle mag raken, zo ben ik behouden. Dit geloof, en betrouwen openbaarde Jesus als hij het zelve prijzende, en daaraan de gezondheid toeschrijvende, zeide: Betrouw dogter uw geloof heeft u gezond gemaakt. 't is dit zelve geloof, en betrouwen dat de steunstok van den zondaar weezen moet, wil hij tot Jesus gaan om van zijne zonden, die zo rood als schaarlaken zijn, genezen te worden. Zonder deze deugd is er gene hulp te verwagten.

Twe stenen des aanstoots zijn er, die den zondaar belet met vrugt tot Cbs te komen om vergiffenis der zonde te krijgen, tussen welke 2. als tussen 2 klippen wij moeten doorzeilen, zullen wij behouden blijven. D'ene klip of steen des aanstoots is de wanhoop, d'andere de vermetenheid. Door de vermetenheid veragten wij Gods regtvaardigheid. door de wanhopes mistrouwen wij van zijne genade en goedheid.

't was de wanhoop, die enen godlozen Cain zijne zonde deed behouden, als hij uitriep: Major e iniquitas mea, quam ut veniam merear. 't was de wanhoop, die enen Judas ver voerde &c.

't is de vermetenheid, die zo menigen zondaar in de zonde houd, zig paijende met te denken, het zal daarna wel komen, Godt is altijd barmhertig. de zulken waarschuwt d' Ecclus:

Eccle. 5-6. Zeg niet: de barmhertigheid des Heeren is groot, hij zal zig over de menigte mijner zonden ontfermen, want zijne gramschap ziet op de zondaars

Tussen beide deze klippen, tussen de wanhoop, en de vermetentheid moet de zondaar doorgaan, en met een heilig betrouwen en vaste geloof op Jesus moet hij tot hem gaan, wetende dat Jesus zelfs heeft gezegt dat hij in de wereld gekomen om de zondaars zalig te maken, dat al die tot hem komt niet zal buiten geworpen worden, dat hij roept: Komt allen tot mij die belast, en beladen zijt, en ik zal u verquikken

Ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patie=batur annis 12, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Matt. 9. v. 20. — Dominica 23 Pentecostes 1746. 57. 74.

Quis me tetigit? Luc. 8. v. 45.

Als de Heiland Mar. 7-37. eenen doven en stommen genezen had, riepen de scharen vol van verwonderinge uit: Bene fecit, Hy heeft alles wel gedaan. A. A.

Van daag in 't Ev. geneesd de Zaligmeene vrouwe die 12. jaren aan het bloedvloed in had gegaan, en verwekt het dogtertje van den Jaïrus Overste der Synagoge. en van beide deze mirakelen mogen wij ook wel zeggen: Hij heeft alles wel gedaan, hij heeft eene zieke vrouwe genezen, en een dood dogtertje doen verrijzen.

(En waarlijk wat is 'er dat Jesus niet wel heeft gedaan, dewijl hij alles doet gelijk zijne Vader? Voorwaar, voorwaar ik zeg u, uit Jois 5., de Zoon kan van zig zelven niets doen, dan het gene hij den Vader ziet doen: want al wat die doet, dat doet ook insgelijks de Zoon. En Gods of des Vaders werken, gelijk Moyses zingd, zijn volmaakt. En diensvolgens ook volmaakt zijn de werken van den Zoone. — Jois. 5-19. Deutr. 32-4.

En dierhalven van alles, wat d' Ev. vermeld van de genezinge van de 12. jarige zieke vrouwe, of van 't verwekken van 't dogtertje van Jaïrus, moeten wij zeggen: Bene fecit.)

Wel is waar als wij zoo d'eene, als d'andere geschiedenisse van nabij aanmerken, dat w' in d' eerste opslag 't een, en 't ander zullen ontmoeten, 't w' wij ligt zouden denken beter van Chs te hebben kunnen gedaan worden, als v. G. in de geschiedenisse van Jaïrus dat Jesus terstond opstond, en Jaïrus na zijne huis gevolgd is, daar hij 't egter (kortelings geleden) den koninglijken hoveling weigerde; als v. G. in de geschiedenisse der zieke vrouwe dat hij als onkundig vraagde: Wie heeft mij daar aangeraakt? en dat hij de vrouwe die verborgen wilde blijven, ontdekte aan de scharen. Dog al om ons nu alleen aan dit laatste te houden, heel ligt zal alle zwarigheid verdwijnen als wij de redenen van 's Heilands doen maar onderzoeken, naamelijk

(Voorleede jaar hebben wij met U. A. nagegaan, &c.) ~~Nu zullen wij eens onderzoeken~~ dan waarom Chs vraagde: Wie heeft mij daar aangeraakt? en waarom hij de vrouwe ontdekte &c. Dit zullen wij naar de Letter onderzoeken, en nader toepassen, — Propositio — Attendite

'T is een zaak zeer gemeen bij de hh. Ev. dat zij eene, en de zelf-
de zaake, maar d'een omstandiger dan d'ander, veel tijds beschrij-
ven. Dus Markus, en Lukas, verhaalende de genezing van de 12
jarige zieke vrouwe, melden dat de Heiland eene vraage dede
waar van Mattheus in 't minste niets gewaagd. D'Ev. Markus
c. 5-30 zegd: Jesus erkende terstond in zig zelven de kragt
die van hem uitgegaan was, en zig tot het volk omkeerende, zeide
hij: Wie heeft mijne kleederen daar aangeraakt? D'Ev. Lukas
c. 8-45. voegd'er bij, dat terwijl het elk een ontkende, en dat
petrus, en d'andere discipelen zeiden, dat hij niet hoefde te vragen
wie hem had aangeraakt, nadien de schaaren hem overdrongen
en benauwden, hij niet te min andwoordde: iemand heeft mij
aangeraakt.

Uit dit vraagen van Chs besloten wel eer d'uitzinnige of
botte Ariänen + dat Chs waarlijk niet wiste, dat deze vrouw
hem had aangeraakt, even gelijk zij uit het vraagen van Chs
aan Maria: Waar hebt gij hem gelegd? besloten dat Chs niet
wiste waar Lazarus begraaven lag.

+ Looghenaars van de Godheid van Kristus,

de Zuster van Lazarus

Dog dwaas, en godloos besloten d'Ariänen, uit zulke
plaatsen, dat'er eenige onkunde in den Heiland was; want
zulke plaatsen niet meer aantoonen dat Chs onkundig, en
God was, dan andere plaatsen, die iet diergelijks
van den Vader melden, als b. g. dat God riep: Adam ubi es
of wel het gene hij tot Kain zeide: Waar is Abel uwe broeder
of dat God tot Abraham zeide: Nu weet ik dat gij Godvree-
zend zijt; of dat God tot Moyses zeide: Laat het volk ver-
goderen... opdat ik ze beproeve, of zij in mijne Wetwandelen
of niet. Uit alle welke plaatsen, en meer diergelijke te wil-
len besluiten, als of'er eenige onkunde in Gode zou zijn, schan-
delijk zou weezen. En diensvolgens niet min schrikkelijk
is't iet diergelijks uit zulke plaatsen van den Heere Chs te
vermoeden.

Gen. 3-8
c 4-10
c. 22-34.
Exod. 16-4.

Wel waarom, zal iemand zeggen, vraagde Chs dan: Wie
heeft mijne kleederen daar aangeraakt? Rdo. om de zelfde rede
waarom God Adam vraagde: Adam ubi es? of Kain: Waar is
Abel uwe broeder? naamentlijk om hen daardoor geleegentheid te geven
van hunne kwaad te belijden, en te boetten. En dus vraagde Chs
ook wie hem daar aanraakte, om aan die vrouwe geleegentheid
te geeven, om hare kwaal t'openbaaren, en, gelijk Marc. 5.33
om der

de regte waarheid te zeggen.

Zegd nu iemand, dat is wel, dat kan ik begrijpen, dat Chs
vraagde: wie heeft mijne kléderen daar aangeraakt om dus aan
de vrouwe de gelegentheid te geeven van haare kwaal t'openbaaren;
maar voegde het niet de schaamagtigheid, en verlégent=
heid dier vrouwe toe te geeven? zij schaamde zig haare ziekte, zij
kwam daaröm stil van agteren, waaröm wilde Chs haar dan ont-
dekken, en kenbaar maaken?

R. als men nauw agt geeft op de maniere van Chs zijne vraagen,
wie hem daar aanraakte, zal men bevinden, dat hij zulks niet ter
loops, maar met groote nadruk vraagde. Markus, gelijk wij
da meê aanhaalden, zegd: Jesus erkende terstond &c. Lukas
nog nadrukkelijker &c. waaruit dan duidelijk blijkt dat
Chs al t'hans niet wilde, dat die vrouw zou schuilen, en verbor- die vrouwe te geeven
gen blijven, en de reden van dien zijn verscheide. 1º gelijk nu al is gereid, om aan de gelegenheid om de regte waarheid te zeggen
2º om Gods glorie door 't mirakel, dat er geschied Luc. 11-33.
was, te verbreiden. Niemand, zegd de Zaligm, ontsteekt eene
kaarse, om die in 't verborgen, of onder het koornvat te zetten,
maar hij steld ze op den kandelaar, op dat de genen die in-
komen, het ligt mogen zien. voeg hierbij de vermaaning die Tob. 12-7.
d'Engel Raphael aan den ouden, en jongen Tobiäs gaf, dat
zij Gode zouden danken, die hen barmhertigheid bewéezen
had, en hij voegde daarbij: Het is wel goed het geheim des konings
verborgen te houden, maar 't is eerlijk Gods werken te ver-
kundigen, en te roemen. En dienvolgens zoo moest het
mirakel van de geneezene vrouwe, zijnde Gods werk, kaars,
en ligt, om de schaaren, en wel besonderlijk om Jaïrus den oversten
der Sijnagoge te verligten, en nodig om zijne geloof te ver=
meerderen, en te bevestigen, niet verborgen, of in duister=
nissen blijven, maar geöpenbaard, en op den kandelaar ge=
steld worden. En om alle vermoeden van ijdele glorie van
den Heere Chs af te weeren, betaamde het dat Chs dit niet
zelf deed. En dienvolgens het naaste was dat de vrouw
dit deed, die de weldaad der geneezinge van den Heere
gekreegen had. en daaröm vraagde Chs: wie &c. daaröm ontdekte hij die vrouwe

(2º Deeze vrouw scheen zelf geen regt gevoelen
genoeg van den Heere Chs te hebben, zij beelde zig in, dat zij
ook buiten Chs weeten, de geneezinge konde erlangen, daaröm
kwam zij stil van agteren bij Jesus, op dat het niet alleen voor
de schaaren, maar ook voor Chs zelf verhoolen zoude blijven,

En van deze dwaalinge moest deze vrouw verlost worden; zij moest een beter denkbeeld van Chs. hebben, en weeten dat hem ~~hem~~ niets verborgen was, dat hij zelf wist wat er in den mensche was, en daarom wilde hij &c)

3°. Chs wilde door zijne vraagen, wie heeft mijne kleederen daar aangeraakt, d'uitmuntende deugden dezer vrouwe openbaren, als haar groote geloof, haare diepe ootmoedigheid, en opregtigheid; want immers bijaldien die vrouw verholen gebleeven ~~was~~ was, wie zou gekend hebben haar geloof, 't welk de Heiland waardig rekende van hem zelf geprezen te worden, en aan 't welk hij haare geneezinge toeschreef, zeggende: Betrou dogter, uw geloof heeft u gezond gemaakt? Wie zou van haare diepe nedrigheid geweeten hebben, die zij, ontdekt zijnde terstond vertoonde met al vreezende, en beevende voor Jesus voeten neêr te vallen? Wie zou haare opregtigheid gekend hebben, ~~als~~ als zij, ziende, dat de Heer door zijne vraagen: Wie heeft mij daar aangeraakt? toonde, dat zij niet verholen zou de blijven, kloekmoedig alle schaamte overwinnende hem de regte waarheid zeide? En om alle deze uitmuntende deugden dezer vrouwe t'openbaaren, en ten 4. B. voor te stellen, daarom &c 4°. Deniq. ex fæminæ hujus detectione voluit ostendere ~~[illegible]~~ Dns. qta eet hoium, ad se accedentium, corpusq. suum contingentium ~~[illegible]~~ disparitas, quis me (ait) tetigit tetigit me aliquis, et re examinata, sola hæc mulier Chm tetigisse deprehenditur.

Constat ergo ex dictis quam bene Oia fecerit in Ev. Servator. Restat ut aliquem inde ad mores nostros formandos fructum colligamus.

Moralia

Ac 3° quidem diximus Dnum, quasi ignorans esset, ~~[illegible]~~ interrogasse, ut eam ad morbi agnitionem, et publicam ejus confessionem ~~[illegible]~~ provocaret. Idem a peccatore Deus exigit.

Sané nil utilius, et mã necessarium peccatori, cujus hæc mulier imago, quam morbi ãa patefactio, et confessio.

Oi tpore hæc confessio fuit necessaria. Statim ac Adam peccaverat Deus eum ad confessionem sceleris provocavit, eo n fine dicebat Deus: Adam ubi es? ~~Adam~~ At infelix Adam pro eo quod statim confiteretur peccatum suum, respondit:

Gen. 3-10 Ik hoorde uwe stemme in het paradijs, en ik wierd bevreesd omdat ik naakt was, en verbergde mij, en terstond schoof hij de schuld op de vrouwe, en deze op het serpent. En hier over

over hoord den h. Greg. eens spreken: „ Ad hoc requisiti fuerant, ut peccatum, quod transgediendo commiserant, cofitendo delerent. Unde Serpens, qui ō erat revocandus ad veniam, ō ō de culpa requisitus.„ Eodem fine viz. ut ad peccati sui confessionem provocaret Cainum, interrogavit eum Dns: Waar Gen. 4-9.
is Abel uw broeder? Maar in plaatse van ootmoedig zijne zonde te belijden, antwoordde hij: Ik weet niet, ben ik de bewaarder van mijnen broeder?

O! hoe gelukkig was Kaïn geweest, indien hij in plaatse van den onweetenden te spelen, zijne zonde ootmoedig beleden had? Indien hij nog maar naderhand, gelijk Adam, tot inkeer gekomen was? Maar neen! En daarom is hij heilloos geworden, op d' aarde &c.

Veel beter deed een David, die uitriep, en zeide: Peccavi Dno. Dixi confitebor adversum me injustiam meam Dno. En die daarom van Gods wegen door Nathan hoorde: Transtulit Dns peccatum tuum.

Veel beter deed ook een verloren zoon, die inkeer kreeg en zeide: ik zal opstaan, en na mijnen vader gaan, en hem zeggen: vader ik heb gezondigd tegen den hemel, en tegen u. En, ziet de vader hem van verre ziende wierd met barmhertigheid bewogen, en toelopende viel hem om den hals, en kuste hem, &c.

Hierop ziet de wijzeman als hij zegt: Die zijne boze daden Prov. 28-13.
verbergt, zal niet te regt komen; maar die ze belijd, en'er afstand van doet, zal barmhertigheid verwerven.

Wel aan dan! A. A. heeft iemand ~~hebben~~ al eens gestruikeld, ~~zijnen~~ is hij in d'eene, of andere geestelijke ziekte gevallen, dat hij ~~[illegible]~~ naar t'v. B. der zieke vrouwe van ons Ev. die voor al het volk ver- Luc. 8-47.
klaarde om wat reden zij Jesus had aangeraakt, ook onbeschroomd zijne ~~[illegible]~~ kwaalen openbaare.

At, inquies, peccati foeditas prohibet, pudor retrahit me. O! ~~[illegible]~~ slaat uw oogen op deze vrouwe, en leer naar haar v. B. alle nadelige schaamte overwinnen. Ook deze vrouw schaamde zig eerst over haare ziekte, daarom kwam zij heimelijk van agteren; maar 't Jesus wil verstaande, dat zij zig zou openbaren, edelmoedig overwon zij alle schaamte, en verklaarde &c.

En zoo moet ijder zondaar doen, niet juijst voor al het volk maar voor Gods dienaar van Cs daar toe gesteld, aan wien Cs, in den perzoon zijner Apostelen, heeft gezeid: Ontfangt
Joan. 20-22. den h. Geest. welker zonden gij vergeven zult, dien worden zij vergeven, &c. Weg, weg dan, O! zondaar, met alle verkeerde
Eccli. 4-24. schaamte. Hoor wat d' Ecclus u zegt: Schaam u niet de waarheid te zeggen voor uwe ziele. want daar is een schaamte die tot zonde brengt, en daar is een schaamte die glorie en gunst aanbrengt.

2° Diximus Dnum multe interrogasse: Quis me tetigit, et occasione hujus gloriam Dei in sanata muliere voluisse propalare. Idem vult Deus a nobis fieri de beneficiis nobis praestitis. autor.

Amat sane Deus sciri, et recognosci ois boni, et salutis
Exod. 17-6. Godt zei wel eer tot Moijses: Zie ik zal voor u staan daar op de steenrotse van Horeb, en gij zult op de rotse slaan, en daar zal water uit komen, opdat het volk drinke. Moises kreeg de magt om de rotse te slaan, en 'er water uit te doen vloeden; maar ondertussen Godt wilde voor Moises op den steenrotse staan, opdat een ijder zou weten dat deze gunst van 't water door Gods goedheid, en magt gegeven wierd.

Huc affer historiam paucorum illorum quos eligebat Deus ut ascenderent in praelium contra Madianitas, # opdat zig, zei Godt, Israël tegen mij niet beroeme, en niet zegge: ik ben verlost door mijne kragten. Huc et facit exemplum cessantis diluvii. Vide Beza ad hoc. Ex. 9.6.

\# naam dat 'er van 32000 mannen alleen 300 optrokken tegen de Madianiten. En waarom?
Jud. 7-2.

Quod cum ita sit, Deum cujusvis boni, quod hbmus, recognoscere dbmus autorem. Cum Davide dicere dbmus: Non nobis Dne, non nobis, sed noi tuo da gloriam. Quid non habes, rogat Paulus, quod non accepisti? Deus igr autor agnoscendus.

Si quis igr aeger receperit sanitatem, sciat virtutem deo exiisse, ad eum sanandum, frustra alias futura fuisse oia adhibita medicamenta, ut in muliere Ev. videre fuit.

Si quis prosperatus fuerit in temporalibus, sciat virtutem a deo exiisse quae operibus ejus benedixerit. Nisi non Dnus aedificaverit domum &c. 't zij men plant, 't zij men nat maakt, 't is al niets, ten zij de Heer den wasdom geeft.

Heeft iemand goede, en gezeggelijke kinderen, dat hij 't aan zijne zorge en opvoedinge niet wijten, maar aan Gods

Gods genade, # aan Gods goeden Geest, die in hunne herten gewerkt heeft &c en geleid op de regte wegen.

die hem als een goede vader, of moeder over hunne kinderen, zoo heeft doen waaken, dat die noit van vader of moeder iet hoorden, of zagen, 't w zij doende zouden gezondigd hebben: Des dat zij 't goede hunner kinderen toeschrijven

Is men eenig gevaar ontkomen, heeft men eenige bekoringe overwonnen, eenige deugd geöeffend; 't is al Godt, die in ons werkt het willen en volbrengen; met Paulus moeten wij zeggen: Graa Dei sum id quod sum; met Aug.º moeten wij Gode danken voor het goede, dat wij doen, en het kwade, dat wij niet doen. NB Tempore effluxo hic conclusi,

Dit moeten wij niet alleen erkennen heimelijk bij ons zelven, maar ook bij, en voor anderen. dus de vrouw van 't Ev. zij verklaarde (zit Luc.) voor al het volke, om wat reden zij Jesus aangeraakt had, en hoe zij aanstonds genezen was.

^ met, of volgens tijd, en gelegenheid

Sic David Dei beneficia, et mirabilia, majoribus suis in Ægÿpto, in deserto, et in terra Chanaan præstita, variis psalmis commemorat, et Laudibus deprædicat. zoo nodigd hij een ijder uit om te zien, en te hooren wat God hem al bewezen had. Koomt, hoord toe (zit David) gij alle die Gode vreest, Ps. 65-16.
en ik zal vertellen, hoe groote dingen hij mijne ziele gedaan heeft. Sic Moses narrabat Jethro oia mirabilia, et beneficia quæ Deus populo Jsrael fecerat. Exod. 18.
Sic Deus Judæis dedit in mandatis ut narrarent filiis suis mirabilia ejus. Sic monebat angelus Raphael utrumq Tobiam: vos a benedicite Deum, et narrate oia mirabilia ejus.

Eja ergo alta voce divulgemus collata in nos Dei beneficia, oem hujusce occasionem aucupemur &c

(Sº Zeiden wij dat Chs vraagde, wie heeft mij daar aangeraakt, om deze vrouwe, dew meinde dat zij Chs heimelijk, zonder dat hij het wiste, konde aanraaken, te toonen dat hij alles wiste? zoo doet en vraagd Godt ook nog menigmaal de genen, die meinen, of zig zoo aanstellen dat zij iet heimelijk kunnen doen het gene Godt niet zoude weten. de dezen vraagd Godt: Meind gij dat ik slegs een Godt van nabij ben, en niet van verre? Kan iemand zig wel in eene heimelijke plaatse verbergen, dat ik hem niet zien zoude, zegd de Heer? vervul ik niet hemel en aarde zegd de Heer?) Jer. 23-23.

3° Zeiden wij, dat Jesus daarom vraagde: Wie heeft mij daar aangeraakt, om bij gelegenheid van dien d' uitmuntende deugden dier vrouwe t' openbaren? Dit wijst ons aan dat God wil dat zijne heiligen kunnen deugden verbergen; maar dat hij ze ten regten tijde zal openbaren. Ziet dit maar eens in Job &c., en met wat eenen lof heeft God zijne deugden wereld kundig gemaakt? Ziet Matt. 25-35. –

4° Denig vraagde Jesus: Wie heeft mij daar aangeraakt, te kennen gevende dat, onder den hoop van allen die hem omringden, en overdrongen, deze vrouw alleen hem had aangeraakt, om dat zij hem met een geloof, en vertrouwen van genezen te zullen worden aanraakte; wij zien daarin afgebeeld het gene er nog dagelijks in Gods kerke gebeurd. 't Gene alsdan het sterfelijk Lighaam van Jesus tussen de menigte van die hem omringden, en overdrongen onderstond, dat onderstaat nog (uit Aug. de verb. Dom. Serm. 3. C. 3.) zijne geestelijk Lighaam de h. kerk. De menigte van volkeren dringt, en benauwd haar. Maar 't geloof van wijnige perzonen raakt haar aan, i. e. ~~[illegible]~~ menigvuldig is 't getal der Christenen, maar wijnige ware Christenen. Vol is de kerk van degenen die bedenitsdoen van Jesus t' aanbidden, maar wijnigen die ware aanbidders zijn, die hem aanbidden in geest, en waarheid, en door een leevendig geloof aanraken. Velen die op hoogtijden door het naderen tot de hh. Sakr. Jesus omringen en als verdringen, maar wijnigen, die gelijk deze vrouwe met een leevendig geloof, 't w. in zig besluit eene groote ootmoedigheid, eene vaste hoope, en eene vurige Liefde, Jesus aanraken, ik zeg, de hh. Sakr. ontfangen.

Ecce princeps unus accessit et adorabat eum.

Dominica 23 Post Pint
1740. 52.
63.

Matt. 9. 18.

'T was geen van de minste hoedanigheden die de prophiten des oude Verbonds van den toekomende Messias haddin voorspeld, dat de Vorstin, Prinsen en Grooten der aerde hem zouden eere bewijzen, en zelfs zig aen hem zouden onderwerpen A. A.

'T was deze hoedanigheid die alleenig bequaem was om de gansche wereld te overtuijgen, dat in zijnen heiligen persoon iets godlijks te vinden was, dat een mensch geboren van eene gemene vrouwe, een gemeende zoon van een timmerman, zulke groote eer wierd aengedaen, en zelfs van de Grooten der wereld wierd geeerd.

'T was David eertijds die deze wonderlijke hoedanigheid van den Messias op zijn heerlijkste ten toon stelde, als hij zijne toekomende magt en heerlijkheid, in den persoon van Salomon verbeeld, op zijn destigsten beschreef in zijn 71. ps. Adorabunt eum (ingt) oes reges terrae, oes gentes servient ei. Item Isa. 49-23. 60-3.

'T is waer 't is deze voorzegging die eerst in zijne volle ligtes glans is gesteld, als de Kerk na zoo veele bittere vervolgingen en bloedplengingen, ten laesten eens het hoofd heeft opgeheven; als na duizenden van rampen, en sukkelingen, de Kerk genoten na een verloop van 300 jaren ten laestin onder een magtigen Vorst Constantijn den Groten een vrije oeffening van godsdienst hebben gekregen. toen hebben de koningen en Grooten der aerde hunne kroon en septer beginnin te leggen, en onderwerpen, voor een gekruisten Zaligmakir. toen hebben verscheide vorsten zig beginnen voor een eer te rekenen, dat zij hunne trotshoofden en knien mogten buijgen voor den waeren Messias en Zaligm. J. C. toen als de vogelen des hemels, ik zeg, de Grooten der aerde, die als vogelen met hunne vleugelen ~~hunne~~ magt boven d' anderen zweven, als die hebben beginnin te nestelen in die groote Kerkboom,

Maer evenwel al is toen die heerlijke voorzegging van Jesus

zijne heerlijkheid op dien tijd ~~de~~ eerst ten volle vervuld, daer zij egter van 't begin af aan als de Zaligm. nog nauwlijks gebóren was, al overvollige blijken geweest, waerdoor Davids voorzegging bewaerheid is.

Nauwlijks was Jesus te Bethlehem geboren, of de Wijzen uit den Oosten ~~kommen~~ quamen al, om zig aen dezen nieuw gebóren Messias te onderwerpen.

Zoo dra het morgenligt van 't nieuwe Evangelie door de zijne predikatien aen d'inwoonders van 't weeldrige Land begon door te breken, ~~[illegible]~~ aenstonds begonnen al verscheide voornaeme persoonen zig aen den Zaligm. t'onderwerpen, en hem op een ootmoedige manier te voet te vallen. Een koninglijke hoveling tot Capharnaum valt hem te voet. Een hopman onder 's Keizers krijgsbenden werpt zig voor hem neder. En om niet buiten ons hed. h. Ev. te gaen, hier zien wij een Overste der Synagoge, een ampt onder voornamelijk onder de Joden in waerde, zig aen den Heiland onderwerpen. de text zeid: Ecce princeps unus accessit et adorabat eum.

Propositio Mijn voornemen is 1° deze eerbiedigheid van dien Overste der Synagoge wat klaerder uit te breiden, waer uit wij zullen besluiten, en leeren met wat eerbiedigheid dat wij in de gebeden voor Godt moeten verschijnen. Attentio

D'Ev. Matt., als hij volgens d'opgenome woorden in den zin heeft te beschrijven de manier op dew. d'Overste der Synagoge tot den Heiland quam, en wat uiterlijk gebaar hij maekte in zijne komste, ~~die~~ zeid: Accessit et adorabat eum. Marcus en Lucas voegen 'er bij, dat hij Jesus te voet viel.

Marc. 5-22. Luc. 8-41. 't is waer dit nedrig gebaar komt ons vreemd voor, die niet gewoon zijn zulk nedrig buijgen buiten onze kerken te zien. Maer dit was al zeer gemeen onder d'Oostersche volkeren. Men heeft maer 't Oudt Test. van 't begin af in te zien, en men zal daer gaens overtuijgende blijken vinden van zulk een zoort van onderdaenige eerbewijzinge, die men gewoon was niet alleen aen Godt, maer ook aen men schen te bewijzen die men wilde eeren.

Dus groette Jacob zijnen broeder Esau als hij hem ontmoette in 't Land van Seir, Hij boog zig (zeid de text) sevenmael plat ter aerde neder.

Gen. 33-3

ibid. 43-26. Zoo groeten de broeders van Joseph hunnen onbekenden broeder

broeder Joseph, als zij om koorn in Egijpten quamen, en tot hem wierden ingeleid. 184
zij boogen zig diep ter aerde neder. zeid de text.
Zoo groette David zijnen hertvriend Jonathas; als hij
hem door een gegeven teken verloste uit Sauls handen, de 1. Reg. 20-41
text zeit: Hij viel plat op zijn aengezigt ter aerde, en boog
zig driemael neder.
Zoo deede ook de wijze Abigail de huisvrouwe van den dwazen Nabal ibid. 25-23
als zij David, over 't ongelijk van haeren man hem aengedaen,
wilde bevredigen; de text zeit, dat zij David met geschenken
te gemoed ging; en als zij hem zag, trad zij met 'er haest van
den ezel af, en zij viel voor David op haer aengezigt, buigende
zig tot aerde neder.
In 't N. T. ziet men nog op verscheide plaetzen, dat de
ellendigen en gebrekkelijken, plat voor Jesus nedervallen,
hem smekende om haere genezingen; zoo een melaetze bij Luc. 5-12
Lucas 5., eene Sijrophenicesche vrouwe bij Mar. 7., een blind= Mar. 7-25
geboorene bij Jo. 9. vallen te zaemen op hunne aengezigten Jo. 9-38
voor Jesus neder, en vertoonen zig voor hem in dit nedrig
gebaer. En dus hier ook in d' opgenomen woorden komt de
Overste der Sijnagoge tot Jesus, en groet hem, met zoo eene
nedrige gestelteniss des lighaems. Accessit et adorabat eum.
Men zou, mijns oordeels, dezen nedrigen man veel te kort
doen, indien men zig inbeelde dat dit alleenig eene uiterlijke
gestelteniss des lighaems was, bestaende in eene beleefdheid,
meer door de gewoonte dier tijde verwekt, als door eene inner=
lijke gestelteniss des herte. Integendeel twijfele niet of
die zelve indruk van Godt, die hem tot Jesus geleide, om
daer het leven voor zijn dogtertje af te smeken, heeft
ook zijn verstandt verligt om hem eene groote agting voor
Jesus persoon, in te boezemen, en heeft zijne wil zoet en krag=
tig aengeleidt om zig in zoo eene nedrige gestelteniss voor
Jesus te vertoonen.
'T is waer men heeft reden om te twijfelen of deze Overste
der Sijnagoge dit uiterlijk gebaar wel heeft gebruijkt om
daer door Jesus zijne Godheidt te erkennen, mits dien 't ‡ verum quidem
niet zeker is of hij die wel eens kende, dewijl hij zig inbeelde quod Ev. dicat
dat Jesus 'er lighaemelijk moest tegenwoordig wezen, zou ? Adorabat eum
hij zijn dogtertje genezen. ‡ Dog egter hij zag Jesus ten sed hac adoratio
minsten aen, voor een groot Prophe[e]t, magtig in werken. erat St. salutatio
En hierom al was hij een geagt man, onder de Joden, hij wilde ut in Sup. allaris
exemptis. &
...

Jesús geen minder eer aendoen, als eertijdts een Abdias
3. Reg. 18 Overste over 't Konings huis gesteld, aen den propheet Elias
deede, voor wien hij tot teken van eerbiedigheid plat ter
aerde nederviel.

In zoo eene nedrige gestelteniſſe des lighaems vertoont
zig deze groote man voor Jesús, als hij vaerdig is om den Zaligmaker de gezondheid van zijne dogter af te smeken. Accusa

ofte zeg het leven ~~Dit aengaende d'eerbiedigheid die d'Overste van ons ...~~
~~voor Jesús toonde.~~

2da Pars. Wat ons aenbelangt, ik weet niet of ik U. A. een
voorbeeld kan voorstellen van een ootmaedig uiterlijk gebaer om Godt te bidden, dan wel van dezen overst der
Sijnagòge, een voorbeeld dat U en mij beschaemd moet
màken, zoo dikwils wij in onze stille eenigheid door 't gebed
den Heere aenspreken, zoo dikwils wij in onze heilige vergaderingen te zaemen komen om daer ons gebed voor den Heere
te storten. Zèker men moet beschaemd staen, als men dezen
oversten der Sijnagòge voor Jesús aenschouwd nederleggen
als hij hem wil smèken om de gezondheid of het leven van zijne dogter, een
man, die nog om dien tijdt waerschijnlijk niet en wist dat Jesus
Godt was, die niet anders van hem eischte als de verwekking
van zijn kind, die toont alle tekenen van ootmoedigheid: en
een Xtien, die belijdt, dat hij tot Godt in de gebèden spreekt
die van Godt duizendmael grooter zaeken smeekt in zijne
gebèden, naem[elijk], behalven al 't tijdelijke, d'eeuwige zaligheid, en de hulpmiddelen tot de zelve noodig, die verschijnt
in zijne gebèden, 1° zij in 't heimelijk, 2° zij in 't openbaer in
onze vergàderingen, zonder de minste eerbiedt of ootmoedigheid (Carpe hic aliqua vitia irreverentia)

Wie zal ons de rèden geven van zoo een oneerbiedig en
zondig gedrag? De rèden is, dat wij geen levendig denkbeeld genoeg hebben van 't opperwezen van dien Godt tot
wien wij in de gebèden sprèken, en van onze eige gering[heid]
die tot dien Godt sprèken: wij bedenken niet genoeg de
verhevenheid van die Godtheit die wij aensprèken, en de
ellendige gestaet van ons die door 't gebed tot die godheid
gaen. Dog om nu niet in te trèden 't geen Godts opperste majestijd, tot dewelke wij in de gebèden sprèken, aenbelangt, en om ons alleen, maer aen onze eigen geringheid staen te houden, Weet, weet gij wel Xtien die u zoo oneerbiedig in 't gebed
en in Godshuis gelaet, wat dat uwe staet is ten aenzien van
Godt, en wel voornaemenlijk in 't gebed? Bedelaers, bedelaers

laers zijn wij als wij bidden. Dit is gene nieuwe gedagten,
maer eerst uitgevonden; ô neen! dit was 't gevoelen van den
h. Aug:, dit gebruijkte hij om een ijder d'ootmoedigheid in
't gebed in te prenten, "Tes qdo oramus (inquit Serm. 83. N. 2.)
mendici Dei sumus; ante portam magni patrisfamilias
stamus, immo etiam prosternimur, supplices ingemiscimus
aliquid volentes accipere." En quales sumus dum oramus.

Eis waer dit schijnt wat wonders in de gedagten van eenige
hovaerdige schijnheiligen, die zig inbeelden dat zij nog al wat
zijn voor d'ogen van hunnen Godt; die met een trotsgelaet
dikwils met den opgeblazen pharisè tot 't huis des Heeren
komen om daer te bidden, daer zij ontdertussen in alle d'omstan-
digheden nog veel minder zijn in Gods ogen, als de slegste
en ellendigste bedelaer ten aenzien van een rijken. Want
1° Wat zoekt dog een bedelaer van een rijk mensch, voor
wien hij ~~[illegible]~~ ~~ligt~~ nederbuigt, anders als eenige natuerlijken bijstand van
kost of kleer? En daer en tussen wij bedelaers van Godt
hebben hem duizendwerf meer van doen: wij hebben niets als
alles van hem: wij leven niet als van en door hem: als hij
zijne magtige hand van ons beliefde af te trekken, wij vielen
aenstonds in onze voorgaende nietigheid: ons voedzel en
onze kleding komt van hem, en 't word niet zonder zijne
zegen voortgebragt; en kan ons zonder zijne zegen niet gedeijen.
2° Indien men 't geestelijk hier bij wil voegen, nog veel meer ja veel minder
zal men moeten erkennen dat wij niet anders als groote als de slegste
bedelaers zijn. Daer een wereldsche bedelaer weet te bidden ligchamelijke
zoo 't behoord bij den rijken, daer is 't met ons ellendige bedelaer. Want daer een...
geestelijke bedelaers zoo gesteld, dat wij zelfs zonder Gods Rom. 8–26
bijstand niet kunnen bidden zoo 't behoord, wij zijn niet be-
quaem om alleen zonder Gods bijstandt eene goede begeerte
in ons op te wekken, hij moet zelf ons leeren bidden om ons
gebed te verhooren.
3° Mendicus ad alios vadit si repulsam patiatur ab uno:
nos nullum praeter Deum adire possumus. Et qui dicunt Sanctos
Nu indien wij in zulk een staet zijn ten aenzien van Godt nos juvare posse
zoo heeft men niet noodig verre uitgetogte redenen om ie- etiam dum à deo
mand t'overtuijgen in wat nedrig gelaet dat men voor Godt repellimur, at
in de gebeden moet verschijnen. Men hoeft aen geen bede- apage cum si-
laer, die iets van eenen rijken wil afbidden, in te prenten militibus supersti-
dat hij nedergebogen en ootmoedig moet verschijnen; zijn tiosis et blasphe-
staet ondertregt hem genoeg, en leerd hem dit van zelf. En matoris! Godt al-
leen opend zijne hand, en vervuld al wat er leeft, naer ziel en ligham met zijnen zegen.

En dit is d' eige uiterlijke ootmoedigheid en vernedringe d..
zig in ons moet vertoonen, zoo dikwils wij als bedelaers v..
Godt of in de gemeene vergaderinge der gelovigen, of in on..
heimelijke slaepkamers volgens onzen pligt bezig zijn ..
hem door onze gebeden om hulp en bijstand te smeeken.

Zeker indien wij onze ogen slaen op groote bidders in
Gods h. Woordt beroemd, die waerdig gevonden zijn, om ve..
hoordt te worden, wij zullen overal gewaer worden, dat ..
nedrigheid haere sterkte is geweest in 't gebed, gevestigd ..
d' overtuijginge van haere eige geringheid. Gaet een Tol..
naer, na zijn gebed in Gods tempel gesproken te hebben,
geregtvaerdigd na zijn huis? 't is om zijne ootmoedigheid
hij durfde zijne ogen niet opslaen na den hemel de plaets van ..
Luc. 18-13 hij zijne hulpe verwagte, hij vergenoegde zig alleen m..
neergeslagen ogen, uit ootmoedigheid tot den Heer te r..
pen: Deus propitius esto mihi peccatori.

Komt eene zondaeresse tot Jesus, die van hem, om haere
menigvuldige liefde, vergiffenisse van haere zonden krij..
Luc. 7. men ziet aenstonds haere uiterlijke nedrigheid in haer ..
gebed, zij smijd zig voor de voeten van Jesus neder a..
eene nedrige bedelaeresse, zij bevogtigd zijne voeten met
haere traenen, en droogt ze af met haere hairlokken.

Waer was oit grooter bidder als David, die groote vo..
van Israel, zoo verheven van Godt, die hem op den throon
van zijn volk stelde, en egter hoe verheven hij ook was
Ps. 39-18 hij bekende dat hij maer een bedelaer was bij Godt. Ego autem
mendicus sum et pauper, Dns sollicitus est mei.

Als een oude Gods tolk Jeremias zijn klaeglied a..
Godt ophefte, om zig in zijn gebed Gode aengenaem te m..
Thr. c. 3-1. hij erkende eerst zijnen geringen staet om zig zoo te bet..
te vernederen, en dan riep hij uit: Ego vir videns pau..
tatem meam, als of hij zig zelve aensprak, en zig zijne..
ellendigen staet herinnerde om alzoo in een uiterlijk nedr..
gelaet als een arme bedelaer tot Godt te gaen.

En dit is onze eerste pligt indien wij als Jairus in ons ..
met een nedrig gelaet in 't gebed tot onzen Godt willen ga..
wij moeten een levendig denkbeeld van ons zelven hebben,
van onze nietigheid, die in 't gebed niet anders als bedelaers zijn
voor de deure van onzen mildadigen en rijken Godt.

D' h. Chrijs. meind dat het niet dan door eene wondere
voora..

Ecce princeps unus accessit et adorabat eum.

Matt. 9. V. 18.

Dominica 23 Post Lint:

In Serm: 1740. immediatè ante Conclusionem insere:

Maar dit is d'ènegste reden niet waarom wy ons zo ootmoedig moeten vertònen in het gebed. Een lèvendig denkbeeld van Gods verheven majestyt tot wien wy spreken in het gebed leid ons niet minder aan tot eene uiterlyke en innerlyke ootmoedigheid, als de waare erkentenis van onze èlendigen en nietigen staat, waardoor wy als bedelaars voor zyn aanschyn verschynen

Vid: Serm. 1740 in pag. 4. ad haec verba Wie zal ons de redens geven van zoo een oneerbiedig en zondig gedrag? Et post haec prosequere quae hic habentur: O de reyne en voornaeme reden is dat wy geen levendig denkbeeld genoeg hebben van 't opperste wezen, van deen Godt, tot wien wy in de gebeden spreken. O indien wy de verheve majestydt van Godt ons levendig voor ogen stelden, ik verzeker u, wy zouden ons wel wagten van alle oneerbiedigheden, wy zouden ons, zoo veel doenlyk is, voor hem vernederen.

Wat meind gy dat de reden was waerom d' overste der synagoge met zoo eene uiterlyke ootmoedigheid zig voor Jesus vernèderde, als hy van hem wilde de gezondheid van zyne dogter afsmèken? 't was niet alleen omdat hy zyne eige nietigheid aenschoude, waerdoor hy als een bedelaer de hulp van een ander moest zoeken; maer de waerde en heerlykheid van de persoon die hy aensprak, leide hem tot deze plegt. Al zag hy hem juyst niet aen voor den Messias en voor Godt, hy had egter een levendig denkbeeld van zyne grootheid, hy zag hem ten minsten aen voor een mensch van Godt gezònden, voor een groot propheet, magtig in allerhande werken of mirakelen, en hierom komt hy met een ootmoedig gebaer tot hem, om zoo zyne groote eerbiedigheid uiterlyk te doen blyken.

Indien wy dus ook in ons gebed, voornaementlyk als wy hier in deze h. plaetze te zaemen vergaderd zyn, een levendig denkbeeld hadden van dee persoon, tot wien wy in ons gebed nàderen! zeker men zoù noit zoo wynige eerbied en ootmoedigheid ontmoeten in onze Kerken. Maer elaes! dit is de reden waerom d'eerbied en ootmoedigheid zoo wynig in ons uitschynt, dat men zoo aerdig, of maer eenen knie, of gene knien eens buygt in de Kerke, dat men dikwils daer zoo ongeschikt en oneerbiedig is terwyl wy Godt aenspreken, op deze h. plaets naem omdat wy niet doordrongen zyn met een levend

denkbeeld, van die verhevene majestyd met dewelke wy spreken. God is by ons, en wy zyn met onze gedagten niet met hem. Zoodat wy al klagende met Aug. wel mogen zeggen: Mecum eras, et tecum non eram. Confess. Lib. 10. Cap. 27.

Wild gy eenigzins een denkbeeld hebben van de grootheid van God, tot wien wy in de gebeden spreken, hoort wat de Propheet Isaias zeit, als hy die verhevene majestyd van God en zyne grootheit wel beschryven: Wie heeft de wateren
Isa. 40-12... in de holligheit zyner handen gemeten, en de hemelen op den palm van zyne hand gewogen? wie heeft de ganschen aerdkloot aen 3 vingeren hangen? wie heeft de bergen met gewigt gewogen, en de heuvelen in een waag?... Zie, de volkeren worden van hem geagt als een droppel uit een emmer, en als een aasje van de weegschael, zie d'eilanden zyn voor hem als een zierken stofs.

Als Joes in zyne Openb. hem wel beschryven en de schrikkelyke verhevenheit van zyne majestyd terwyl hy op zynen
apoc. 20-11 throon gezeten is, die zeit: Toen zag ik een groote witten blinkenden throon, en dengenen die'er op zat, voor wiens aensicht d'aerde en de hemelen wegvlugten, en zy werden nergens meer gevonden.

Als Daniel zyne verhevene en schrikkelyke majestyd wilde
Dan. 7-9.. beschryven die zeit: Zyn throon was van vuerige vlammen, en des zelfs raderen een gloeyend vuer.. duizenden van duizenden dienden hem, en tien duizendmael honderd duizenden stonden rond om hem.

Als Isaias die verheven majestyd van God wilde beschryven en 't ontzag 't welk de hemelsche geesten daer voor hadden, zeit hy
Isa. 6-2.. dat de Serafynen die verhevene geesten, uit ontzag en eerbiedigheit voor den genen die op den throon gezeten was, hun met 2 van haere vleugelen haere aengezigten bedekten, als niet durvende haeren oogen opslaen uit eerbied voor die verheven majestyd; hy zeit dat zy zonder ophouden malkander het 3 mael Heilig toegalmden met zoo veel geluyd dat'er de gansche hemel van wedergalmt.

Nu tot die verhevene majestyd, tot die onbevattelyke grootheit naderen wy, zoodra wy om te bidden in onze vergaderplaetsen binnen treden, hem spreken wy aerdwormen aen.

't is waer wy zien niets uiterlyks met onze lighaemelyke oogen, maer indien onze oogen des geloofs nog open zyn, zoo zyn wy genoegzaem van die schrikkelyke majestyd overtuygd, wy staen in 't gezigt van die oorspronkelyke heiligheit, en wy spreken zelfs met hem.

Ik

Ik weete wel wat de reden is waerom wy zoo ligt de gedagten daervan verliezen onder ons gebed, en bygevolg met zoo weynig eerbied tegenwoordig zyn op deze h. plaets, de dagelyksche gewoonte, waerdoor het ons altyd toegelaten is om in 't heilig der heiligen in onze heilige bidplaetzen, voor 't aengezigt van onzen Godt te verschynen, beneemt ons dikwils door de gewoonte de pligtige eerbied, en h. vrees, die wy onder zulk een h. werk moesten hebben.

Anders ging het eertydts onder Gods uitverkooren volk het jodendom, 't was hun niet toegelaten, zoo ligt voor 't aengezigt van Godt te verschynen. Zy mogten zelfs niet binnen treden in de gemene offerplaets zonder eene plegtelyke zuiveringe. De Levieten, alhoewel afgezonderd van 't volk, en alleen tot de godsdienst ingewyd, gingen egter niet verder als tot 't offerplyn. De Priesters alleen was 't toegelaten op haere beurten in 't Tabernakel binnen te treden, om de reukwerken op 't goude outaer te offeren. D'Opperpriester had alleen, en maer eens in 't jaer, 't geluk om binnen te treden in 't h. der heiligen. En dit was zelfs niet als na veele zuiveringen en opofferingen van bloed voor zyne en des volks zonden. En met wat een eerbied, en neergebogentheit des lighaems verscheen hy in die h. plaets, alleen maer een afbeelding van ons h. der H.? En ondertussen, terwyl het ons door 't bloed van Jesus nu toegelaeten word, te zaemen dagelyks binnen te treden in onze h. plaetze, terwyl nu in Jesus doodt het tempel gordyn gescheurt is, en ons te zaemen toegelaten is met een h. vrees binnen te treden tot aen ons h. der h., nu ontneemt ons de dagelykze gewoonte de schuldige eerbied, die wy aen die verheve majesteyt, met dewelke wy zoo na by mogen ommegaen, schuldig zyn.

'T is waer men ziet in onze h. plaetzen juyst niet altyd die pragtige toestel voor onze lighaemelyke ogen, als eertyds onder 't jodendom. Maer meent niet dat wy daerom tot minder eerbied verpligt zyn, terwyl wy nu onzen Godt meer in geest en waerheit moeten aenbidden. In tegendeel oneindelyk grooter zyn onze heiligdommen, alhoewel voor onze oogen verborgen, ja indien 't gode eens beliefde aen onze vleeschelyke oogen te openbaeren, 't geen ons geloof beleidt, wy zouden met zulk een h. vrees overstolpt worden, dat wy byna zouden moeten bezwyken, ziende met duizenden van Engelen die met eene onbeschryfelyke eerbied Gods verheven majesteyt

aenbidden daer ter plaetzen, daer wy ook komen bid
Nu leert ons dit ons geloof, en zouden wy dan eene min dere
eerbied toonen, op deze plaetzen, daer wy door t' geloof
veel meer verzekert van deze overheilige gods tegenwoor
digheit, als ons oit verzekeren kunnen onze lighaemelyke
oogen? e contra &
Als Godt eertydts aen Abraham verscheen, om met hem
zyn verbondt te vernieuwen, zoodra als Abraham die woorden
Gen. 17 deze woorden van Godt hoorde Ego sum Deus omnipotens, viel
hy aenstonts door een heilige vrees bevangen plat op zyn
aengezigt ter aerde neder, en aenbad hem aldus met alle
bedenkelyke eerbied en ootmoedigheit van ziel en lighaem.
En dit zyn de zelve woorden, die godt dagelyks in onze h.
vergaderplaetzen tot ons roept, is t niet in d' ooren van ons
lighaem, t'is veel kragtiger in d' ooren van ons geloof. Ik
ben t, zeit Godt daer tot ons, die hier rust, ik ben t die hier
schuile verborgen in t allerh. Sacr., ik ben uwe almagtige
Godt, aen wiens woordt en almagt niet te twyfelen is, ik
ben t die voor u geleden heeft, die u eens zal oordelen, ik
t die van duizenden der duizenden h. Engelen gediend en
aenbeden word in den hemel en hier op t outaer in t aen
biddelyk geheim, voor die verheve majesteyt verschynt
gy hier in deze plaets des gebeds.
Wie en word dan niet verrukt door een h. vrees, als hy deze
waerheit by zyn zelven maer eens overweegt? tot wat uiter
lyke en innerlyke eerbied word hy niet bewogen, als hy
deze tegenwoordigheit van Godt in deze plaets betragt?
Als eertydts Jacob uit de slaep ontwaekte naer dat wonder
der nagtgezigt, waer in hy een ladder zag wiens opper einde
tot in den hemel stygde, en waerlangs d' engelen op en neder
klommen, zoo riep hy van verbaestheit uit: Vere Dns ē in
loco isto et ego nesciebam, pavensq. quam terribilis ē inquit
locus iste. Non ē hic aliud nisi domus Dei et porta caeli
Gen. 28-16. En zoo zoo maer ook onze gesteltenisse wezen,
indien wij eens ter deeg ontwaken uit onze sluimerigheit
op onze h. plaetzen, door een levendig denkbeeld van die eeu
leven godt, die daer tegenwoordig en met wien wy spreken
door de gebeden.

voorzienigheid van Godt geschied dat de armen zig veel-
tijdts vervoegen aen de deuren der kerken, om aldaer van
d'intreders in de kerk een kleyne aelmis af te vragen.
En inderdaet zij dienen ons op die plaetzen bezonder om ons
onze pligt indagtig te maken, als zij zig in eene nedrige ge-
stelteniss voor onze ogen vertoonen, terwijl ze met de grootste
ootmoedigheid ons om een kleyne bijstand smeken. Zij leeren
ons in wat staet wij ons moeten stellen, in 't huis des ge-
beds ~~dat~~ wij binnen treden, als wij daer ook als waere be-
delaers voor Godt, hem in 't gemeen kerkgebed ~~kom~~ om
zijne hulp en bijstand zullen smeken.

Wat dunkt u dan! A. A. zou deze reden van onze eige
onnierigheid niet genoeg zijn, om aen alle redelijke Xtenen
in te boezemen, den pligt, dien zij veel meer, als d'Overste
der Sijnagoge van ons Ev. hebben, om met een uiterlijk
eerbiedig en nedrig gedrag tot onzen Godt te komen, als
zij van zins zijn, hem, of t' huis op zijn tijdt, of in de ge-
meene bidplaetsen aen te spreken?

Conclusio

Wel aen dan! A. A. Leert, leert dan van daag van
onzen Oversten der Sijnagoge, als gij zijne ootmoedige
vernedringe ziet aen de voeten van Jesus smekende om de verwekking
~~genezinge~~ van zijn dogtertje, Leert, zeg ik, van hem wat
pligt dat u past als gij door 't gebed voor 't aenschijn van
uwen Godt verschijnt; gedenk uwe eige nierigheid, en denk altoos op Gods oneindig verhevene majestyt. spreek
u zelven al dikwils aen met de woorden, die eertijdts Abraham
tot zig zelfs sprak als hij den Heer ook wilde bidden: Loquar
ad Dnum (aiebat) cum sim pulvis et cinis. Ik die niet an-
ders als stof en asche ben, die niet anders als een arme bedelaer
ben voor Godt, ik zal voor hem verschijnen en met hem spreken, die d'onster-
felyke, euwige Godt wien alle eer toekomt.
Ja is 't voorbeeld van een Abraham niet genoeg? Leert, leert
van Jesus zelf wat nedrigheid dat u past, als gij tot Godt
in 't gebed wild spreken. Jesus biddende zijnen Vader in 't
Hofje viel ~~neder~~ plat ter aerde voor hem neder, hij die volgens
zijne godheid gelijk was aen den Vader, en door zijne menscheid
van hem alleen maer onderscheiden. O! die door dit voorbeldt
niet word genezen ~~van~~ van zijne oneerbiedigheden in Gods
huis, dien mag men zeggen dat ~~is~~ ongeneeslijk is.

Daerom dan A. A. Laet ons na 't V. B. van Jairus, van
alle Gods Heiligen, ja van Jesus zelfs die eerbiedigheid

en ootmoedigheit betragten, die een waeren bidder betaimt, zoo zullen we verkrygen al wat wy vragen hier in de tyde de genaede, en naemals 't eeuwig leven

Amen.

17.52 Monitum in primo sacro uit de Ch. Vader uti anno 1743.

Princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Dne, filia mea defuncta e; sed &c Matt. 9. v. 18. — Dominica 23 Pntecostes 1743.

Als Godt hen doodde (zeid David, sprekende van d' Israeliten omzwervende in de woestyne) dan zogten zy hem, dan keerden zy, en quamen al vroeg tot hem; en zy wierden indagtig, dat Godt hunne toevlugt was, en dat Godt d' Alderhoogste hun verlosser was. A. A. — Ps. 77-34

Hisce verbis David indicat Israelitas in prosperis dei oblitos, et in adversis ad deum recurrisse.

Si Israelitæ nec primi nec unici fuêre, qui ita se gesserunt, et ante, et post illos ñ defuêre, qui dei in prosperis obliti, sed flagellati ad eum confugerunt

Pharao, cessantibus plagis, dicebat: Nescio Dnum; eisdem renovantibus, ad Dnm p Mosen recurrebat. Rex Antiochus morbo correptus supplex Dnm orabat. &c — 2. Mach. 9.

Quid nuperrimè Regulum ad Cm recurrere compulit, nisi morbus filii, mortisq ejus periculum? Sic ut de pluribus verum sit, quod David de Israelitis &c

Immo, si nos ten overvloeden ad hic ma proximum istius rei explum desideremus, hod. Ev. id nobis suppeditat in persona Archisynogogi, qui morte dilectæ suæ filiæ visitatus ad Cm accessit, adoravitq eum dicens: &c

En sic hic archisynagogus, et nuper Regulus eadem de caa ad Cm recurrunt, idemq fere petunt.

Non tn eodem modo à Cto excipiuntur. Regulus rogans ut descenderet Dns et sanaret filium suum, ab ipso corripitur. Nisi signa et prodigia videritis, ñ creditis, aiebat Cs. Archisynagogus autem rogans, ut Dns veniret et mortuam filiam resuscitaret, ñ corripitur, sed Dns ei concomitatur.

Lubet hodie inquirere rationes ob Cs Dns hunc archisynagogum, sicuti Regulum, ñ corripuerit, sed benignè exceperit. Vos interim Attendite — Propositio

À tribus septimanis vidimus Regulum ad Cm accedentem, et pro salute filii sui obsecrantem; videmus hodie archisynagogum pro defuncta filia Dnm deprecantem

Si oculos nostros in hos duos paululum figamus, uti jam vesculo attigimus, videbimus Chrm Dnm diversimodè se erga utrumque gessisse.

Regulum quod attinet, ipsum non modo dedignatur suo, uti petierat, honorare comitatu, sed et acriter reprehendit.

Quantum vero ad archisynagogum, nihil tale videmus, ad eundum exhibet se promptum, nec reprehendit rogantem.

Procul dubio res haec, eam intuenti, mira obveniet, en 't het verdiend ook zyn opmerking quod Chrs unum, non alterum reprehendat, cum archisynagogus non minus quam Regulus reprehendendus videatur.

Regulum Dns reprehendebat ob defectum fidei circa suam personam; putabat enim Chm non nisi præsentem, filium posse sanare unde dicebat: Dne descende.

At eodem vitio fidei laborare videbatur archisynagogus qui et dicebat: veni. adeoque æquè ac Regulus reprehendendus...

Cur ergo dicet quis non hunc sed illum Dns corripit? an quia forsan et plures alios fidei defectus habebat Regulus? verum fateor, sic est, nam putabat nihil Chm posse circa mortuum, ideo dicebat: Descende priusquam moriatur. Contra archisynagogus et Chm filiam defunctam suscitare posse credebat. unde dicebat: Filia mea modo defuncta est; sed veni impone manum...

Attamen archisynagogus noster et alio particulari fidei vitio laborabat, quo non Regulus, existimabat enim Chri attactum esse necessarium ad filiam resuscitandam, unde rogabat veni, impone...

Adeoque dici non potest quod Regulus correptus sit ob pluralitatem vitiorum, et contra archisynagogus excusatus ob paucitatem: uterque enim, licet diversas, æquè multa vitia habet.

Quid igitur est A. A. quod Dns non hunc archisynagogum, æquè ac Regulum corripuerit? An ergo Chrs personas exciperet? Absit vel talia de Chro cogitares. Sane suspicionem vel ipsi ejus inimici septimana præterita ab ipso amovebant, dicentes: Non enim respicis personas hominum.

Cur igitur non hunc archisynagogum æquè ac Regulum corripit Dns? si enim non personas, sed vitia intueatur, similes, et æquè corripiendi videntur. Cur ergo &c.

R. Ideo hunc archisynagogum non corripit Dns, quia, licet vitia haberet, hy zig voor den Heer vernederde; et Regulus se elatum ostendebat.

Consideremus utrumque. Regulus Dnm accedens quasi imperativè dicebat, aut potius jubebat: Dne descende, et tempus præscribere videtur, Priusquam moriatur filius meus.

non se inclinat, aut reverentiam exhibet. Ecce archisyna-
gogus noster Chm accedens viel Jesus te voet (ait Marcus) Marc. 5. 22
en bad hem zeer.

Licet itaq cum Regulo sua vita haberet, simul tn sum-
mopere se humilem monstrabat, et hinc à Chro ō corripie-
batur.

Sic sese cum Deo hbt. aversatur superbiam, humilitas
ei mxè placet. Deus superbis resistit (ait Jac) humilibus au- Jac. 4. 6.
tem dat gratiam.

Profecto ipse Deus ostendit se aversari superbos. Sic superbo
Lucifero restitit, et cum suis affeclis in tartarum detrusit.
Sic superbum Adamum, qui Deo similis fieri volebat, para-
diso ejecit &c. Sic superbis Babelbouwers, ut sibi inde no-
men acquirerent, restitit, confusionem linguarum eis indu-
cendo. Sic restitit superbo Absaloni, hem doende met zyn
eigen haar aan een boom verhangen. Sic restitit superbo
Pharaoni dicenti: Quis ē Dn̄us? nescio Dn̄m, et Israel ō
dimittam, submergendo eum in mare rubro. Sic restitit super-
bo Nabuchodonosori ejiciendo eum extra consortium hoium.
Sic Amano doende hem voor zig zelven een galg maken. Sic
Herodi, die, omdat hy gods eer zig aan liet leunen, van de
wormen opgegeeten wierd. Superbis igr resistit deus.

At aliter sese hbt rñ eorum qui se humiliant. Humilibus
(ait Jac.) dat gratiam. den zulken is hy genegen, die behagen
hem. Et quo tales ei ō placerent cum sint similes unigenito
Filio suo, qui ō rapinam arbitratus ē ee se aequalem Deo Phil. 2.
Sed semetipsum exinanivit.... humiliavit usq ad mortem
Qui oes ad sui imitationem invitavit dicens: discite à me Matt. 11.
quia mitis sum et humilis corde

Sic ōi aevo placuere Deo humiles, eosq deus suscepit.
Ita canentem audimus Mariam: Deposuit potentes de
sede, et exaltavit humiles, esurientes implevit bonis, et
divites dimisit inanes. Quod Maria in gre canit, de se
in particulari locum habuisse testatur. Fecit (inquit) mi-
hi magna qui potens ē. Et quare? Respexit humilitatem
ancillae suae

Quid plura aliunde conquirimus expla? Ecce archi-
synagogum nostrum hy valt Jesus te voet, en aanbad hem
En zie Jesus ontfangt hem minnelyk, hy verzeld hem na
zyn huis. Zeker zulk een groote eer, dat de Sonderste man
daar van zeide: Dne ō sum dignus &c. zulk een eer dat Petrus
daarover uitriep: Exi à me, qa &c. En zie dien eer doet Jesus archisynagogo.

Immo adeo Dno placebat hujus archisynagogi humilitas ut vitia et defectus fidei ejus, quasi excusans, sine correptione transierit.

Sic se hbt cum humilitate, excusat illa delicta; superbia vero aggravat. virtutes superbia mixtæ mā deo displicent qm vitia humilitate conjuncta, et mā propinquus ē condonationi et veniæ, qui, dum deliquit, sese dimittit.

1 Deus quasi obliviscebatur peccatorum Davidis, dum coram eo humiliabat. vix se coram Nathano à deo misso inclinarat, vix humile illud Peccavi eructarat, quin deus sustulit peccatum suum

3 Quid excusavit delicta Niniviæ, nisi profunda humilitas. describe.

3. Reg. 21-29 2 Gebt gy wel gezien (zei Godt aan Elias) dat Achab zig voor my vernederd heeft? vermits hy dan, om mynent wille vernederd is, zoo zal ik de rampen niet invoeren in zyne dagen.

4 Quis scit an, si Adam, peccatum suum ō excusasset, sed de eo coram Deo humiliasset, ō istam dei reprehensionem et pœnam, evasisset?

5 Qui se humiliat excusatur. clarissimè id patet in filio prodigo. coram patre se humiliabat.... Et quid pater! ō improperat, ō irascitur, sed et tegit et dissimulat delicta, benigne eum tractat &

6 Idem patet in peccatrice Magdalena &

7 Item in Publicano ascendente in templum &

Gebben we dan gezondigd laaten w'ons met den oetmoed van ons h. vernederen, en Godt, onder wiens magtigen

1. pet. 5-6 hand w'ons vernederen zal ons verheffen ten tyde der bezoekinge.

En 3am rationem quare Dns archisynagogum ō reprehenderit. transeo ad 2dam.

Dicunt alii hunc archisynagogum ō durè à Cto correptum, sed benignè exceptum, qa unus erat è Pharisæis qui Cto ejusq doctrinæ mxè infensi erant. cum itaq unus ex his humilis ad Ctm accederet, licet adhuc fide imperfectus, benignè tn suscipiendus erat, ne à Dno durè correptus aio caderet, et ab incepto bono resiliret

Quod Cts Dns hic facit nobis obs ē exple, viz. hoe w'ons ten aanzien van de klynen en zwakken moeten gedragen, naam dat w'hen niet moeten verbluffen, nog verstooten, nog nedersmyten door harde berispingen en bitere verwytingen; maar integendeel dat w'ons naar haare zwakheid

wat moeten voegen, de zelve wat inschikken en verdragen,
hen met minzaamheit vermanen, hunne goede beginzelen voe-
ren voort te zetten en te voltooyen, zonder hen te verbinden,
tot zware en moeyelyke zaken, waardoor ze nedergeslogen
wordende den moed zouden verliezen, en van't begonnen ten
eenemaal zouden afwyken en verwyderen.

Sic hic procedit Chs cum Ev. archisynagogo. Et sic spū
sic in carne degens egit. Et quod aliter ageret cum de eo prae- Isa. 42
dictum esset: arundinem quassatam non confringet, et linum
fumigans non extinguet. Hy heeft tot zyn gevolg genomen
eenvoudigen en onweetenden. Hy heeft begeerd dat men de
klynen tot hem zou laten komen, hy heeft ze omhelst en ge-
kust. Hy heeft willen omgaan met botte en onverligte menschen.
Hy heeft de zwakheed zyner discipelen meermaals ondervonden
en verdragen, zy begrepen menigmaal niet 't geen hy hen voor
stelde, ja zy waren dikwils verargerd in de grootste waar-
heden, die hy hen leerde, zoodat ze zeiden; durus est hic ser-
mo, et quis pt eum ~~ooporere~~ audire; en nogtans hy verdroeg
hen in zyn gezelschap, hy gedoogde hen by zig, hy verstiet
hen niet om hunne bottigheit, en klyne kennis, hy vergenoegde
zig met hen te zeggen: adhuc et vos sine intellectu estis; en dat
wyniggje ligt en kennis in hen nog ziende, voegde hy zig
daar naar zeggende: adhuc multa habeo vobis dicere, sed
non potestis portare modo.

Etiam post resurrectionem suam eadem benignitate infirmos
suos discipulos supportavit. Quamvis vivens saepius prae-
dixerat se resurrecturum, vix tn eum resurrexisse credebant
Sine diversis vicibus, diversisque modis eis apparere dignatus
est. Et cum Thomas non adesset, non dedignatur iterato
vice apparere, et tum Thomam incredulum non rejecit, maar
voegde zig naar de zwakheid van dien apostel, en terwyl
zyn geloof nog zoo zwak was van niet te willen geloven,
zonder te zien en te tasten, zoo gedoogde hy dat Thomas
zyne wonden mogt tasten, en zynen vinger steken in zyne
zyde.

Sic et Paulus spū Chri plenus debiles et infirmos non
rejecit, et tra. eorum infirmitati se conformavit. Audite
quo Corinthus infirmis loquebatur: Ik heb ū, broeders, 1. Cor. 3-1.
niet kunnen aanspreken, als geestelyken, maar als vlee-
schelyken, als kleine kinderen in Chs. Ik heb ū met melk
gevoed, en niet met vaste spyze, want gy waart toen nog niet
bequaam daartoe, ja gy zyt het nū ook nog niet, want gy zyt
nog al vleeschelyk

1743. 55. In primo sacro descripsi personam principis, concilia
66. Matthaeum cum Marco et Luca, quod ille dicat: modo fuisse
vide de Christ. filiam defunctam; hi: quod in extremis esset.
in hoc Ev. Mor: 1º Sicut hic princeps pro filia, sic et parentes
pro prolibus suis defunctis, aut infirmis sdm aam Chr
accedant. Sic Job. 1-5. Sic Monica pro Augustino.

2º Unusquisq. et pro sua filia, dico, anima id
faciat oportet.

Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps ùnus accessit et adorabat eùm. Matt. 9. v. 18.

Dominica 23 Pentecostes
1748. 54.
68. 187

Heerlijk is de getuigenis die Petrus van den Heiland gaf, als hij kwam bij den hopman Cornelius Act. 10-38. Gij weet (zei Petrus) hoe dat God Jesus van Nazareth gezalfd heeft met den h. Geest, en met kragte, die al weldoende door het land trok, en genas allen die onder 's duivels geweld waren; want God was met hem.

Waarlijk eene treffelijke taal, en getuigenis, waardig aan eenen man, die het geloof moest verkundigen, en die een ooggetuige was geweest van ~~menigvuldige~~ de meeste wonderdaden, door den Zaligm: uitgewerkt.

En inderdaad wie is ~~der historien~~ van 't Ev. maar een weinigje kundig, of hij is van deze getuigenisse des apostels overtuigd? Wie oit onder de Joden, 't zij van groot aanzien, 't zij van geringen ~~conditie~~ staat, is oit eenige hulp geweigerd, als hij die maar met ernst verzogt? Maar wat zeg ik onder de Joden? Geen heidensche hopman, geene kananeesche vrouw zelfs is van den Heere Jesus ~~hem~~ afgewezen.

Om van deze waarheid nog meer overtuigd te zijn, hoeft men zijne gedagten maar te laten gaan over ons voorgelezen h. Ev., en men zal, zoo ik meen, dat oogschijnlijk bemerken, dat Jesus daar betoond heeft gezalfd te zijn met den h. Geest, en met kragte. In dit Ev. zal men zien dat hij man, en vrouw helpt, ~~van deeze zijde~~ eenen aanzienlijken overste, en ~~van de andere kant~~ eene gemeene vrouwe. 't is hem even veel of zij ziek, of dood zijn, die maar op hem betrouwen, worden genezen.

Wonderlijke, en aanbiddelijke kragt van eenen mensch geworden God! door 't aanraken van den zoom zijns kleeds wordt eene vrouw van hare twaalfjarigen bloedloop genezen, en op zyne woord staat een dode dogtertje op, en word levende.

(Ons Ev. waarin die wonderlijke geschiedenissen ver-

meld worden, zou men zeer gevoeglijk in 3 hoofddeelen kunnen afdeelen. 't eerste behelsd de komst van den oversten Jaïrus, en zijne verzoek. 't tweede behelsd het gene op den weg geschied is, terwijl Jesus naa't huis van Jaïrus toeging, naam de genezing van de vrouwe & 't derde d'opwekkinge van het dogtertje van dien oversten Jaïrus.

Propositio

Wij zullen ons voorals nu alleen aan 't eerste houden en zelfs omtrent onze ~~[illegible]~~ opgenoomene woorden bepaalen. d'Evang: zegd: terwijl Jesus hen deze dingen zeide, kwam'er een overste tot hem, die hem aanbad. Wij zullen in die woorden aanmerken. 1º. den perzoon, die tot Jesus komt: een Overste

2º. den tijd, op dew hij komt: hoc illo loquente

3º. de manier, op dew hij komt: Adoraba[t]

Yder dezer drie bemerkingen zal ons een zoete lesje verschaffen, en overvloedige stoffe geven voor deze onse reed[en], en tot onderhoud van uwe Godv: Aand.

Jesus trekt tot zig

Gelijk de zon op het zelfde oogenblik, als zij ons verlaat, met haar aangenaam ligt den dag geeft aan die regt tegen onze voeten 't aardrijk bewoonen, alzoo op de zelfde maniere terwijl de Heiland zijne tegenwoordigheid ontrekt aan d'ondankbaare Gerazeners, zo verligt hij d'inwoonders van, en omtrent Kapharnaüm. Hij trekt door de stralen van zijn ligt tot zig den vader van het twaalfjarige dogtertje, dat op sterven lag, of nu al reeds gestorven was.

Jaïrus?

De naam van dezen man was, volgens d'Ev., Jaïrus of Jair, een bekende naam onder de Joden, een naam die, volgens sommigen, in de grondtaale zooveel wil zeggen als ~~eene~~ een verligt~~er~~ persoon, een naam eigen aan een zoo- van volke gelijk de Joden waren, die zig inbeelden dat zij waren de verligters van ~~de~~ gansch de werelde, en gelijk Paulus hen verwijt, die zig agten leidsmannen der blinden, een ligt der genen die in duisternisse zijn, onderwijzers der onwijzen, en leeraars der onkundigen.

Rom. 2-19.

eenen Oversten der Familiën en Synagogen

Twee titels geven d'Ev. aan dezen Jaïrus. Mattheus geeft hem den naam van Princeps, Markus van Archi-synagogus. Waar uit blijkt dat hij een voornaame man is geweest onder de Joden, een Overste of een van de hoofden der familiën, aan wien 't ook toekwam eenige regtsge-

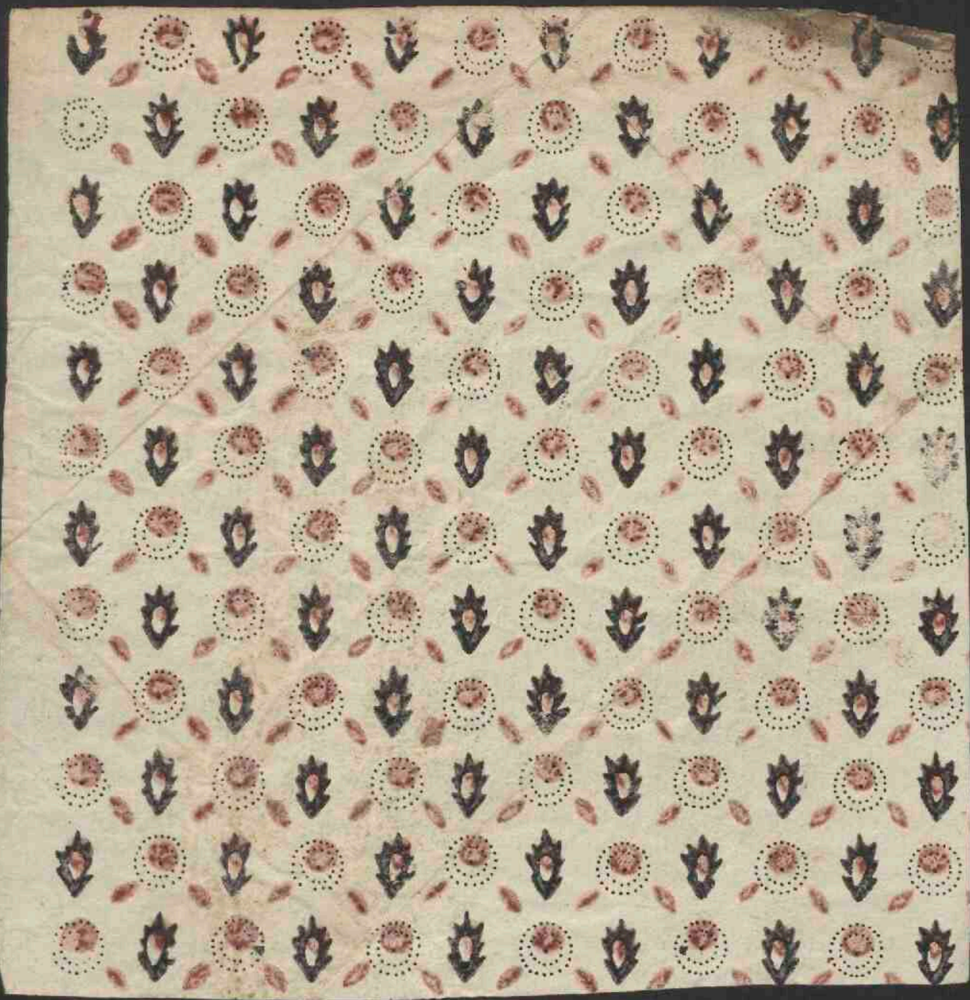

plegingen te doen; daarenboven dat hij is geweest een
overste der Synagoge, eene bediening van de voorgaande
onderscheiden, die hem meester maakte van de Ceremoniën,
en verdere kerkpligten, dewelke in de Synagogen, of vergade=
ringen buiten Jerusalem moesten onderhouden worden, op
dat daar alles geschikt, en met order geschiedde. Zus-
danige man was dan Jaïrus ampts halven, een overste
der familien, en Synagogen, een overste der

Hij was van dat zoort van menschen, volgens de gewoon-
te van dien tijd, die Cbs meestendeel haatten, en dien zij
aanzagen als zeer nadeelig aan hunne ampt. Waarom
zij ook vrijmoedig aan 't volk durfden zeggen: is er wel iemand van d' Oversten, of van de Phariseën, die in hem geloofd heeft? ja tegen wien zij zoo verbitterd geworden
waren, dat zij gezamentlijk besloten hadden, dat zoo iemand hem belijden zoude den Cbs te zijn, uit de vergaderinge zoude geworpen worden. Joh. 7-48. c. 9-22.

Maar evenwel hoe hardnekkig zij door den bank ook
waren, Jesus weet nog al eenigen van dat slag tot zig
te trekken, maar met harde sporen. Zou hij eenen Jaïrus,
eenen oversten der familien, eenen oversten der Synagogen
tot zig trekken, het dogtertje ~~een~~ eenig kind moest eerst
ziek worden, hij moest als met geweld gedwongen worden
zou hij tot Cbs gaan. maar met harde sporen.

Aanmerk hier hoe sterk de banden zijn van die genen
die in eenige ampt of bedieninge zijn, om hen van God af
trekt. Jaïrus moest eerst als geparst worden zou hij tot
Cbs gaan. Nikodemus zag wel dat Cbs een groot pro-
pheet was, hij hoorde hem gaarn, maar hij durfde dit
niet openbaar ~~dit~~ tonen, om de vreeze der Joden, hij komt
'snagts stil, en steels gewijze bij Jesus. Grote bedienden niet ligt bekeerd

Hoe menigen zouden ook nu nog ~~niet~~ tot de kennisse
der waarheid komen, de zonden, en de ~~[illegible]~~ gelegenheden derzelve
verlaten, indien zij niet met de banden van eige baat,
en voordeel gebonden waren, indien zij niet zagen dat
de belijdenis van de waarheid zoude schadelijk zijn aan
hun huishouden, persoon, of kinderen? Meenen wij woord
menschen, die meer ~~houden~~ van den pot, dan van God houden. toepassing.

Edog wordn nog al bekeerd.

Edog Chs, die wil, dat alle menschen zalig worden, die niet alleen uit alle volkeren zijne uitverkoornen heeft, maar ook uit alle zoorten van menschen, die roept oock eeniger van die menschen, welkers staat niets schijnt over te hebben om den roep van God te volgen.

Redenen van dien

1o. Dit doet Jesus om te toonen dat men van niemands zaligheid moet wanhoopen, maar altoos in ons gebed ook op die denken, die 't verre vreemd schijnen van den weg der zaligheid. Die Jesus, die eenen Jaïrus eenen oversten der familiën, eenen oversten der Synagogen van 't verharde joodendom tot zig getrokken heeft, die eenen tollenaar Mattheus uit zijne tolhuis, die eene zondares Magdalena, en eenen Moordenaar aan het kruis geroepen heeft, kan ook nog zijne goedheid aan diergelijken en toonen. Non est abbreviata

Isa. 59. 1.

2o. Van d'anderen kant diend deze Overste Jaïrus om moed te geven aan alle menschen, dat zij ook kunnen geraken tot 'er eewige zaligheid, indien zij maar de middelen gebruiken, die God daar toe vereisscht, indien zij maar met Jaïrus tot Jesus gaan, kunnen zij niet met de voeten des lighaams, 't hans met die van de ziele, ik zeg door het gebed, en de h. middelen die hij in zijne kerke #

heeft ingestelt.

Jaïrus dan, hoe sterk ook gekluisterd door de banden van zijnen staat, komt evenwel tot Jesus.

2. Deel.

Den tijd, op dewelke hij kwam, drukt d' Ev. ons uit met te zeggen: Haec illo loquente ad eos, ecce, terwijl hij bezig was met te leeren bij gelijkenissen hoe dat zijne discipelen daarnaa zouden vasten, Ecce, zegd d' Ev.

Wat Ecce doorgaans betekend

dit woordje Ecce betekend meermaals niet anders dan eene aanwijzinge, of vertooninge van eene zake. Zoo gebruickte Chs dit als hij leerde, dat men niet ligt moest geloof geven aan de genen die zouden zeggen: Ecce hic e Chs; zooals hij verhaalde wat de Phariseën van hem zeiden: Ecce homo vorax. Zoo Pilatus, als hij Jesus gegeeseld aan 't volk vertoonde, en zeide: Ecce homo.

wat hier in den tekst

Maar hier in onze opgenoomene woorden ~~den tekst~~ bedied het nog iet meer, hier toond 't ook eenen onverwagten tijd aan, tot verwonderinge der scharen, en allen, die daar tegenwoordig waren over dit geval. 't is aanmerkens waardig dat alle drie

drie d'Ev. dit onverwagt voorval, en voorn op dien tijde met het zelfde woord Ecce beginnen te verhalen.

Maar geen wonder, zij staan allen als verwonderd over de godlijke voorzienigheid, en schikkinge, dat juist op dien tijde dit voorviel, als zij 't het minsten verwagtten. Reeden

't was juist op dien tijde, als nu de pharizëen met de leerlingen van Joes hadden zamen gestemd om Cbs t' onderdrukken, en uit Kapharnaüm te jagen, en, Zie! als verrukt van verwonderinge, zie! juist op dien zelfden tijde beweegd Jesus 't hert van eenen oversten der Sijnagogen zelfs, waarschijnlijk van Kapharnaum, om zig aan hem t' onderwerpen. wonder tydgeval

Zoo gaat het A. T. dit zijn d'aanbiddelijke schikkingen van God, dit is eene proef van zijne ondoorgrondelijke wijsheid, als menschelijker wijze alles schijnt verloren te zijn, dan doet hij door een onverwagt geval de zaken veranderen, ja zelfs tot die veranderinge gebruikt hij dat slag van menschen, daar het minst op gedagt word. Toepassing

1. 't waren de pharizëen, die raad gehouden, en besloten hadden, om Cbs te verdelgen, en zie! 't hert van eenen hunner oversten ~~zijn hert~~ word van Jesus op dien zelfden tijde geraakt, en hij komt, en aanbid hem. 2. op een ander tijde spanden de pharizëen met die van Herodes aan, en, zie! Cbs, om dit menschelijke voornemen te verijdelen, trekt tot zig eenen van de voornaamste van Herodes volk, ja wel ligt eenen van Herodes familie, onder den name van eenen koninglijken hoveling bekend. 3. Zoeken zij des keizers benden op 'er hand te krijgen, zie! Cbs roept tot zig uit de zelfde eenen hopman over honderd. Zo word altoos de menschelijke voorzigtigheid door de godlijke magt, ook als men 't het minst gist, bedrogen. God weet altijd raad om ook zijne vijanden te maken tot uitvoerders van zijnen wille.

Cor regis in manu dei e. Item: Cum placuerint Dno viae hois, inimicos quoq ejus convertet ad pacem. Prov. 21-1 c. 16-7.

Troost u, troost u dan A. T., en betrouwd op dien God
die, als 't hem believd, ook op dien tijde, als 'er gēne hoop
schijnt te zijn om eenig kwaad te boven te kōmen, zijne vij-
anden zelfs zal gebruiken om u te helpen.

Exod. 2. — Als Pharao 't volk v. Israël drukte, liet hij door dien zel-
den tyran eenen Moises opvoeden, die hun daarvan zoude
verlossen. Als de godloze koningin Jesabel Gods Prophe-
3. Reg. 18. — ten drukte, en vervolgde, verwekte hij in het zelfde hof
eenen Abdiäs, die hun verbergde, en spijsde. Met een
woord Gode ontbreekt 't noit aan middelen, en gelegent-
heid om de zijnen te redden. Jesus trekt tot zig Jairus al-

3 deel

Niet alleen zonderd zig deze hoveling af van di-
andere Phariseën, die Chs vervolgden, en komt tot hem
maar daarenboven zegd d'Ev. Adorabat eum.

wat aanbidden is. — D'andere Ev., die ook dit voorval beschrijven, leggen
ons uit waarin deze aanbidding, zoo veel 't uiterlyke be-
Marc. 5-22. — langd, bestond. Marcus, als ook Lucas, zegd 'er van: hij viel hem te
Luc. 8-41. — voet. Een manier van eerbiedigheid, die men in die
eene beleefdheid eigen aan die van Palestina — landen gewoon was aan te doen aan voornāme perso-
nen, als koningen, en prophetem. Zoo leesd men dat de
propheet Elias wierd begroet van Abdiäs, die voor
hem nederviel.

Het schijnt dat Jairus Chs voor een groot Pro-
pheet heeft aangezien, en hem daarom die eer heeft
aangedaan, die men gewoon was dat zoort van men-
schen aan te doen. Alhoewel Mattheus 't zelfde woord aan-
bidden gebruikt, ~~'t zelfde woord~~ waarmēe hij in het be-
gin van zijne Ev. uitdrukt d'aanbidding der Wijzen
die Chs zekerlyk voor meer dan ~~als~~ een gemēne mensch
hebben aangezien, jaa als hunnen God hebben aanbeden

twee zāken leeren wij uit dit aanbidden: — Doch wat hier van zij, hoe dit ook verstaan moet
worden, of niet, wij zien hier 2 dingen, die ons door
deze eerbiedigheid geleerd worden.

1° dat het goed is de heiligen te eeren. — 1° Dat het gēne afgoderije is ook menschen zelf
op dusdanige eerbiedige maniere te handelen en
vooral die, die tot dat geluk gekōmen zijn, dat 't
hoogste is dat een schepsel kan gegēven worden

naam

noam, tot d'eewige gelukzaligheid.

't is dan niet tegen 't lv. dat men de heiligen eerd, dat men z' eenige uitwendige eer geeft, ja ook *aanbid*, het woord *aanbidden*, verstaande, en neemende op die wijze, als Jaïrus Jesus aanbad, ik zeg, voor hem als voor een grooten propheet te voet viel.

Op zulke wijze heeft de kerk van alle eeuwen de heiligen geeërd. Zij eerd de h. Maagd Maria, als zijnde de Moeder van onzen heiland C. J., zij eerd de heiligen, en Engelen, als zijnde vrienden, en dienaren van God; maar zij geeft nog aan Maria, nog aan de heiligen, nog aan d' Engelen, die eer, en opperdienst niet, die aan niemand ~~als~~ dan aan Gode alleen mag gegeeven worden, die eer, en dien dienst van dew. Deut. 6-13

de kerk eerd de heiligen, om de menigte van genade met dew God hen vervuld heeft, om de ~~victorien~~ overwinningen die zij op d'aarde bevogten hebben, om de glorie, die zij bezitten in den hemel, en om hunne innerlijke vereeninge met Cs hunne opperhoofd, tot dew alle eer gestierd moet worden.

Zoodan zag Jaïrus Jesus aan voor een grooten propheet, viel hij hem daarom te voet, om hem dus volgens het gemeene gebruik des lands te eeren? deze zijne eerbiedigheid leerd ons, dat het geene afgoderije is, maar, gelijk het Conc. van Trenten leerd, dat 't eene goede, en dienstige zaak is Gods heiligen t' eeren. Sess. 25. decret. de venerat. Sanct.

2°. Leeren wij hier ook, dat, willen wij onmiddelijk van Gode, of wel door de voorspraake der heiligen, iet door ons gebed verwerven, d'ootmoedigheid daar voor al bij noodig is. Jaïrus, alhoewel een overste der familien, ~~een~~ overste der Synogogen, iet van Jesus willende verzoeken, komt, en *aanbid hem*, i.e. gelijk Mar. en Luk. zeggen, *valt hem te voet*, en leerd ons dus d'ootmoedigheid, die 'er in het gebed noodig is. Van ~~een~~ ootmoedig gebed zegd d'Eccles: *Het gebed van die zig verootmoedigd, zal door de wolken dringen.* Eccli. 35-21.

2°. Ootmoedig bidden als Jaïrus

Wel is waar d'ootmoedigheid moet in 't herte zijn, daar is de plaats waarin wij ons voor God moeten ver-

ootmoedigen, daarvan zegd David: Cor contritum et humiliatum deus ô despicies. Maar weet ook ze[ker] indien 'er gêne uiterlijke eerbiedigheid is, gêne uiterl[ijke] verootmoeding, 't is bijna een zeker teken, dat d'oo[t]moedigheid van binnen ook wijnig te beduiden heef[t]. Want wie is 'er, die, indien hij zig in zijne gemoed ve[r]ootmoedigd vind, en met eenen Abraham verzugtend[e] tot dien Hêre voor zijne gebed bedenkt, Loquar ad Dominum cum sim pulvis et cinis, die zig niet ge[-]noodzaakt vind om door eene uiterlijke eerbiedighei[d] dêze zijne inwendige gesteltenis bekend te mâken? Het gaat met d'ootmoedigheid als met de Liefde: zij kan nauwlijks in 't hert verschuilen, of zij word ten eersten door d'uiterlijke gebâren des Lighaams beke[nd].

Is dit zoo? Wat zal men dan zeggen, van die geene die zig noit te deeg in eene uiterlijke ootmoedige ge[-]steltenisse zetten? die 's morgens of 's avonds bidden terwijl zij bezig zijn met iet anders, terwijl zij met een ander sprêken, terwijl zij zig kleeden, of iet anders beschikken?

Dog dit zoû nog wijnig zijn, indien dit alleen in huis, en op de slaapkamer geschiedde, indien het niet ook dagelijks gebeurde in onze kerken, voor onze outa[ren] in de tegenwoordigheid van dien God van hemel en aarde. Een Jairus buigd zig, valt Jesus te voet, dien hij alleen als een groot propheet aanzag, als hij hem om de gezondheid of het lêven van zijne doch[-]tertje kwam bidden, en zullen wij ons niet verootmoe[-]digen voor Jesus, dien wij in onze kerken tegenwoordig hebben, dien wij erkennen voor dien God van hemel en aarde?

Dominica 23 Pentecostes 1742.69.

[C]um venisset Jesus in domum principis & [vi]disset tibicines, & turbam tumultuantem dicebat: recedite: non enim mortua puella; sed dormit, & deridebant eum

Matt. 9. v. 23.

Historia de filia archisijnagogi in hod. Ev. relata [n]on absimilis est ei, quam ante tres hebdomades habuimus de filio Reguli A. A.

Sicuti Regulus pro salute filii confugiebat ad Christum, ita et ille pro vita filiae ejusdem auxilium humiliter implorat. Ibi Dominus ad preces reguli valetudinem reddebat moribundo filio: hic ad preces archisijnagogi vitam restituit defunctae filiae &c.

At licet in his utraque haec historia conveniat, est tamen non leve inter utramque discrimen, viz. quod Dominus, qui tunc ad reguli domum ire nolebat, hodie domum adeat archisijnagogi. Quid ita? Forte quia hic melius de Christo sentiebat, quam ille? Immo in hoc pares erant quod non recte sentirent de Christi virtute, utera[que] Christi praesentiam requirebat &c.

Adit nihilominus Dominus archisijnagogi domum potius, quam Reguli, cur illius exemplo disceremus uti discretione, et in negotiis externa specie similibus, omnes loci, temporis ac personarum ponderare circumstantias, quae a nobis postulant ut aliter, atque aliter nos geramus. Quia ergo sic exigebant circumstantiae, comitatur Dominus archisijnagogum, domumque illius ingreditur.) Et cum venisset Jesus in domum principis, ait Ev., et vidisset &c.

Causam hujus inquirere non est nobis animus; Sed Dominum domum principis ingredientem subsequemur Evangelista ait:

His verbis describit Ev. quid Christo Domino domum archisijnagogi ingresso acciderit. Liber porro idem hoc juxta propositorum verborum ordinem ad Litteram expendere, et Moralia deducere Nobisque in instructionis ergo applicare. Attendite

Propositio.

Cum venisset Jesus &c. Tria nobis his verbis indicat

1°. ~~Quod~~ Dnum archisynagogi domum ingressum vidisse tibicines, et turbam tumultuantem, quos jusserit recedere

2°. ~~Quod~~ dixisse non mortuam esse puellam, sed dormire:

3°. ~~Quod~~ tibicines, cum turba illum illa de causa derisisse

Percurramus singula.

1mo Vidit tibicines. Utebantur his judaei, cum in nuptiis, tum in funeribus.

~~Ac in funeribus illorum usum indicavit etiam Joseph. Bell. Judaic. Lib. 3. C. 35. Eorundem usum etiam tradiderunt Rabbini. Tibicines, ut refert S. Ambr., erant qui conducti erant ut suis modulis et cantibus tristibus excitarent ceteros ad fletum et ejulatum. His jungebantur quaedam mulieres, lamentatrices dictae.~~

Ac in funeribus Judaei illis utebantur, opdat zij door ~~haar~~ droevig geluid, en treurig speelen d'omstaanders tot droefheid bewegen zouden.

His tibicinibus jungebantur quaedam mulieres, lamentatrices dictae, dew met eene droevige stemme een ijsselijk geluid makende, en haar zelven verscheiden lloogen geevende, d'omstaanders tot huilen, en schreijen verwekten.

Quae tibiarum in funeribus origo fuerit, incertum est. Sacrae litterae, praeterquam hoc loco, ritus ejus nullibi meminerunt.

Lamentatricum tamen meminit Jeremias cum de

Jer. 9 - 17... judaeorum vastatione loquens, ait: Roept de Krijtsters doet ze komen ... laaten zij zig haasten .. en een weeklagt over ons opheffen, dat onze oogen traanen storten, en onze ooglitten van het water vlieten; want men hoord eene kermende stemme uit Sion: hoe zeer zijn wij verwoest, tot wat grooter schande zijn wij gekomen! Quibus verbis propheta cladis judaicae magnitudinem indicat, tam quam lugubrium exequiarum praebeat imaginem. S. Hier.s in C. 3. Jerem. ait etiam suo tempore in judaea tales lamentatrices fuisse inventas. Et doct.us Maldona refert

fert, dat er nog ergens in Spanjen, als hij nog jong was, diergelijke vrouwluiden gebruikt wierden; maar dat het daarnaar afgebragt wierd. En met reden; want de h. Ambr.s getuijgd, dat dit gebruijk van de heidenen voordkwam, die, geen geloof van de verrijzenisse der dooden hebbende, hunne dooden onmatelijk beweenden. In Luc. L. 6. C. 8.

Itaq in funeribus tibicines, et lamentatrices adhibebantur ad luctum.

Attamen Theophijlactus has in Ev. tibias potius ad puellæ nuptias quam funus referendas censuit: ait n, qa puella erat annorum 12, atq innupta, tibias, quas, in nuptiis fuerat habitura, de more gentis ad funus adhibitas fuisse. Ita ut Idm Theophijlactum tibiæ n ad luctum, sed ad denotandam lætitiam in funere hujus puellæ adhibitæ fuissent.

Si hæc sentia vera e, illustrari posset more Nostratium, qui juvenum, ac puellarum, virginum cadavera sertis, et floribus condecorare solent, quasi ad repræsentandas nuptias; appellantq ejusmodi defunctos sponsos, vel sponsas in loculo (Bruidegom, of bruid in de kiste). Quin etiam in Brabantia, et locis finitimis colori pullo (zwarte Rouw koleur) candidum (de blijde witte koleur) in ejus funeribus substituunt ad denotandam lætitiam.

Cæterum quod tibicinum hic meminit Ev., multum valet ad commendandum miraculum; inde n constat puellam verè fuisse mortuam: alias n nequaqm advocati fuissent tibicines. Quamqm idipsum aliunde em satis constet, puta ex derisione turbarum, et nunciis, qui archisijnagogo domum pergenti occurrebant, dicentes: Qa filia tua mortua e, qd ultra vexas magistrum? Mar. 5-35.

Hactenus de tibicinibus. Addit Ev., vidisse Dnm turbam tumultuantem. Nimirum ad mortis nuncium convenerant pro more propinqui, et vicini, ut curarent quæ ad exequias pertinebant. Hi tumultuabant

i.e. partim discursando, partim plangendo atq ejulando domum universam turbabant. Videns ergo Dns tam confusionem (verwarringe), ut miraculo sterneret viam, pr... cebat tam tibicinibus, quam tumultuanti turbæ: Recedite. Neq n dignum æstimabat ut coram confusa illa multitudine istud patraret miraculum.

2do. Recedite, ergo ait Dns. Et addit: Non e n mortua puella, sed dormit. Causam his verbis assignat, cur ipsis recedendum sit. Nimirum acciti erant tibicines ut lugubri cantu luctum excitarent sup defuncta puella, turba ad exequiarum officium convenerant. Nullo horum opus est ait Dns: Recedite: Illa enim, quam # putatis mortuam, dormit. Non e n mortua puella, sed dormit.

Quæritur quo sensu dormire puellam dicat Dns, cum constet verè fuisse mortuam?

R/ Qa præsciebat illam post brevissimum mortis intervallum redituram ad vitam, ō secus ac dormiens post modicum somni intervallum expergisci solet.

Deinde qa tam facile illam erat excitaturus à morte, qm nobis ē facile excitare à somno dormientem: quod patuit, qdo prehensa puella manu dixit: Puella surge. Atq ita revocavit ad vitam.

(Præter binas has rationes observant Theologi plures alias, ob quas mors appellari possit somnus. Duas solum hic referam. ac

1o. quidem, mors ō incongruè somnus dr ppter illam quam adfert, quietem. Est vita nra tempus laboris, et

Job. 7-1 ut Job lqtr, sicut dies mercenarii, dies hois. Quemadmodum igitur defatigatus diurno labore mercenarius in somno suaviter requiescit, ita fideles post vitam hujus labores optatam requiem inveniunt in morte.

Apoc. 14-13 Inde Joes jubebatur scribere: Beati mortui qui in Dno moriuntur: amodo jam dicit Sptus, ut requiescant à laboribus suis: opera n illorum Sqtr illos. Hinc em mos obtinuit, ut apprecemur defunctis: Requiescant in pace.

2o.

2°. Singulare ē somno quod obrepit nescientibus, et quantumvis invitis. Quotidie hoc experimur: Nam etsi dormitare nos advertimus, punctum tn istud, quo à dormitatione ad fixum somnum transimus, sp̄e ignoramus. Numquid hic vivam mortis cernimus imaginem? Ægrotare nos advertimus, et velut dormitando inclinare in somnum mortis, ipsum tn mortis punctum ignoramus. Hoc fatebatur Isaac dicens ad Esau: Vides quod senuerim, et ignorem diem mortis meæ. Huc facit etiam Scripturis metaphora sæpius à Dno, et Aplis inculcata. Huc item illud Ecclesiastis: De mensch weet zijn einde niet; maar gelijk de vissen gevangen worden met den angel, en de vogelen met den strik: alzoo zullen de menschen verrast worden door den kwaaden dag, wanneer die hen schielijk overvallen zal. Gen. 27-2 Eccle. 9-12

Igitur ob has aliasq̄ similes raōes mors somnus dr. adeoq̄ et verè Dns de mortua puella: ō ē mortua sed dormit.)

3tio. Et deridebant eum, ait Ev. Ridicula illis videbantur verba Chri de puella somno, qa, cum divinam illius nescirent virtutem, vulgari sensu illa accipiebant, quasi Dns puellam verè mortuam ēē negaret. Hoc vero perridiculum illis videbatur, qa mortem illius certam habebant, atq̄ exploratam. Tu, inquiebant, ō mortuam ēē, sed dormire puellam asseris, eāq̄ de cāa nos jubes recedere, ut qbs nihil hic agendum sit: numquid merito istam tuam ridemus stultitiam? Numquid scimus, numqd videmus, ctra qm tu asseris, ēē mortuam puellam?

Facit hæc derisio (ubi diximus) ad commendandum miraculum; qa puellam verè mortuam, adeoq̄ verè excitatam demonstrat.

Sed et corrupti hoīs ingenium inde nobis innotescit, de quo Paulus ait: Aalis hoo ō pcipit ea quæ st Sp̄us Dei. Stultitia n̄ ē illi, et ō pt illigere, qa spiritualiter examinatur. 1. Cor. 2-14.

Habetis A. A. . . . . . Ad mores veniamus.

Moralia Ad 1mo: quid, ut ex eo, quod D^ns puellam excitaturus, ante tibicines, et tumultuantem turbam, jussit recedere, instructionem deducamus, primo observandum ē, puellam hanc Patribus, et Theologis imaginem gerere peccatricis aīae, quae mortua ē peccato, et divinae graā auxilio revocatur ad vitam graā.

Quod ergo D^ns puellam excitaturus, ante tibicines, et tumultuantem turbam jubet recedere, idem nobis factitandum monet, si volumus aēs nras peccato peremptas, spirituali vitae restitui.

Sed quos, inquies, ejiciemus tibicines? quam ejiciemus turbam?

1mo Quantum ad tibicines. 1° Si Theophylacti placet sentia, p tibicines intelligemus eos, qui lethaliter peccantibus pessimè applaudunt: hi n mortuo cui epicedium (Rouw) convenit, et lessus (geschrei), praeposterè quasi epithalamium (Bruilofszang) accinunt, et specie gaudii ducunt ad sepulcrum. Nonne quid hoc faciunt oēs qui peccantibus adulantur? Audi

Ps. 9. vel. 10-2. Davidem: De zondaar word geprezen in den moedwille zijner ziele, en d'onregtvaardige word gezegend. Quid inde? De zondaar heeft den Heere getergd, zijne stoutheid is zoo groot, dat hij na niemand en vraagd; hij heeft geen gode voor oogen, zijne wegen zijn ten allen tijde besmet. &c. Ecce sic se habet cum peccatore cui tibicines applaudunt, et qui laudatur in desideriis aīae suae: ruit hic de peccato in peccatum, et quasi cum gaudio deducitur ad sepulcrum inferni.

Si ergo resipiscere vult peccator fugiat necesse ē istiusmodi tibicines; dicat: Recedite; desperata n ē conversio nisi pessimi isti adulatores recesserint.

2° Si cōior placet sententia qua tibicines ad luctum excitandum accitos asserit,

gemaakte, of geveinsde fictum quorumdam poenitentium dolorem adumbrabunt hi tibicines. Quis n nescit qm fictum, falsumque sit, quicquid in funeribus agere solet hoc genus hominum cui lugubrem cantilenam ō ai affectus; sed mercenarius

rius amor lucri solet exprimere? Hi[c]
emptam, et mercenariam cantilenam
gus. Ubi, inquit, verus planctus ō ē, ib[i]
naria cantilena. Mortuum ō artifex
plex plangit affectio.,,

die niet uit 't herte, maar om de brooden treurliederen zingen; waarom de h. C. hunne zang een huurlings gezang noemde. Want (zeit) daar geen regte droefheid is, daar is 't gezang maar gekogt en gehuurd. Niet de kunstige pyp of fluit maar de eenvoudige genegenheid des herten beweent einen dooden

Ob ejusmodi igr tibicinibus caveat s[…]
si velit ad ãã vitam resurgere: cavea[t]
teper mercenario de peccatis suis dolore: caveat ne doleat sdm solam externam speciem ne doleat qa
qa jam incucúrrit infamiam, qa jam lucere dbt pœnam
aut em ne doleat ob solam pœnam inferni. vero
planctu opus ē; mortuam aam ō artifex lingua, sed
simplex plangit affectio. solum dolere sdm externam spe-
ciem, ob infamiam et pœnam ‡‡ verè dici dbt een galge ‡‡ etiam solo metu inferni,
droefheid, een galge berouw. Non quod dolor externus,
aut ob pœnam maxime inferni malus sit, contra bonus, immò quodam
sensu necessarius ē; nam ex illo nascitur internus, et
dolor de peccato, quo deus offensus ē; et dolor externus
est signum doloris interni. Hinc deus apud Joelem Joel. 2-12..
utrumq conjungit, sic tn ut mxe necessarium dicat
internum; Convertimini, inclamat deus peccatoribus,
ad me ex toto corde vro, in jejunio, in fletu, et in planctu,
et scindite corda vra, et ō vestimenta vra

Si ergo resipiscere vult peccator &c Kortom: hij moet niet bedroefd zijn op zijn speelmans, maar gelijk d'Ap. 2. Cor. 7-10, naar God; en die droefheid werkt eene bestendige boetvaardigheid ter zaligheid; maar de droefheid dezer werreld werkt de dood.

Hæ de tibicinibus.

2do Quantum ad turbam tumultuantem hæ recte
nobis adumbrat obstrepentia foris mundi negotia,
prava exempla, noxia malorum consortia &c deinde
servientes intus cupiditates, et exurgentes inde malas
cogitationes. Hæ autem oia diligenter ejicienda st,
ut ad vitam redeat aa peccatrix.

NB 1769. tempore effluxo conclusi

Sic 4. g. necesse ē ut mundi negotia vel in toto, vel
pro tempore, et pro parte abripat, et aa suæ sorarum
serio expendat &c et spes ipsi fiet à morte peccati
resurgendi, sdm quod deus promisit: ducam eam in Osee 2-12
solitudinem et loquar ad cor ejus. Sic david se ad aa

[ej]us amor lucri solet exprimere? Hinc cantum illorum, [e]mptam, et mercenariam, cantilenam, appellavit Chrysolo-[g]us. Ubi, inquit, verus planctus ō ē, ibi ē empta, et mercenaria cantilena. Mortuum ō artifex fistula, sed simplex plangit affectio.,,

Ab ejusmodi igr tibicinibus caveat sibi peccator, necesse ē, si velit ad aã vitam resurgere: caveat sibi, dico, à ficto, et mercenario de peccatis suis dolore: caveat ne doleat sdm solam externam speciem, ne doleat qa qa jam incucurrit infamiam, qa jam luere dbt pœnam aut em ne doleat ob solam pœnam inferni. vero planctu opus ē; mortuam aam ō artifex lingua, sed simplex plangit affectio. Solum dolere sdm externam speciem, ob infamiam, et pœnam ‡‡ verè dici dbt een galge droefheid, een galge berouw. Non quod dolor externus, [et]iam ob pœnam maxime inferni malus sit, contra bonus, immò quodam sensu necessarius ē; nam ex illo nascitur internus, et [?] dolor de peccato, quo deus offensus ē; et dolor externus [?]it signum doloris interni. Hinc deus apud Joelem utrumq conjungit, sic tn ut mxe necessarium dicat internum; Convertimini, inclamat deus peccatoribus, ad me ex toto corde vro, in jejunio, in fletu, et in planctu; et scindite corda vra, et ō vestimenta vra

‡‡ etiam solo metu inferni,

Joel. 2-12..

Si ergo recipiscere vult peccator &c. kortom: hij moet niet bedroefd zijn op zijn speelmans, maar gelijk d'Ap. 2. Cor. 7-10, naar God; en die droefheid werkt eene bestendige boetvaardigheid ter zaligheid; maar de droefheid dezer werreld werkt de dood.

Hoc de tibicinibus.

2do Quantum ad turbam tumultuantem hæc recte nobis adumbrat obstrepentia foris mundi negotia, prava exempla, noxia malorum consortia &c deinde fervientes intus cupiditates, et exurgentes inde malas cogitationes. Hæc autem oia diligenter ejicienda st, ut ad vitam redeat aa peccatrix.

NB 1769. tempore effluxo conclusi

Sic 4. g. necesse ē ut mundi negotia vel in toto, vel pro tempore, et pro parte abripiat, et aa sua s[?]rarum serio expendat &c et spes ipsi fiet à morte peccati resurgendi, sdm quod deus promisit: ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Sic david se ad aa

Osee 2-12

vitam revocatum, et liberatum ait: Zie, inqt, ik vlug

Ps. 54-8. verre weg, en vertrok mij in de woestijne. Et tum addit: Ik verwagtte hem, die mij verlosse.

Sic item necesse ē ut mala consortia, peccandi occasiones deserat. Qui tangit picem inquinabitur ab ea, et qui

Eccle. 13-1 C. 3-27 Prov. 1-10... amat periculum peribit in eo. Hinc Salomon juventutem tam sollicitè monet: Mijn zoon, indien de zondaars u zoeken te verlokken, luister naar hen niet. Indien zij zeggen koom bij ons.... treed in gemeenschap met ons, laat ons allen maar eene beurs hebben. Mijn zoon wandel met die menschen niet, houd uwe voeten van hunne paden af, want hunne voeten loopen tot het kwaade, en zij haasten zig om bloed te vergieten. Immo tam necessarium hoc durit Cs Dns

Matt. 5-29. ut in Ev. dixerit: Indien uw regteroog ů verargerd, trek het uit, en werp het van ů: want het is ů beter &c q. d. etiamsi res tibi esset tam cara, tam necessaria, qm oculus, manus aut pes corpori, si tn tibi esset occasio peccandi, necessariò deserenda ē ut salveris.

Utinam hanc veritatem juventus serio expendat! O! men zoů van zoo veele buiten sporigheden, en onheilen niet hooren, &c

Utinam hi qui modo aberrarunt nunc saltem consideranter ao considerent, et extemplo proponant turbam tumultuantium pravorum consortiorum ejiciendi, O! spes ipsis etiamnum superesset cum puella Ev. ex morte ad resurgendi. Cs puellam excitaturus ejicit.... ut nos doceret

Hæc de tibicinibus, et turba tumultuante à Cto ejectis sufficiant.

Nunc superesset ut et instructionem deduceremus tam ex somnii, mortisq similitudine, qm et eo quod cbm circumstantes deriserint. sed tpus effluxit. In aliam occasionem id differemus.

Conclusio. Agite ergo A. A.

Moralia pro serm. Dom. 23 pint. 1742.

Byaldien wy nu 't eerste daarlaatende, 't w. de verklaarde text vermeld dat den Heere Jes. in 't huis van Jairus wedervaren is, naam. het uitjagen van de pypers en 't woelende volk, byaldien wy die nu daar laatende, zeg ik, ons aan 't twede en derde willen houden, overvloedige lesjes zullen wy daarin opgesloten vinden. Ac 1mo quidem, ex iis quæ de somni mortisq. similitudine diximus, discimus, ¹nos in funeribus carorum nostrorum solari, ²strenue laborare, ³continuo vigilare. 1o discimus solari nos in funeribus carorum. Composuerunt se ad quietem, suo tempore excitandi. Cur ergo præposterè lugeamus? Non ē mortua puella, sed dormit. Benè ergo illi precemur, et dicamus: Requiescat in pace.

2o. Si mors quietem adfert, impigrè laborabimus, ut grata nobis accidat quies. Neq. n. oibs mors quietem adfert, sed iis qui bonis operibus strenuè defuncti st.: otiosis vero nihil morte accidet molestius, qa vermis eorum ō morietur, et ignis eorum ō extinguetur Isa 66-24.

3o. Cum mors hoibs nescientibs obrepat, numqm deponenda ē illius memoria. Vigilandum ē assiduè contra furis hujus adventum. Iuvabit nos ipsa quotidiana somni consuetudo, et ex fratre sororem cogitabimus, ne imparatos obruat.

2do Ex eo quod Dns derideri voluit
licitum audivimus 3o Solatium, o mediocre capiemus
quoties recte agentes ab aliis deridemur. Non ē servus
major dno suo &. Non ē novum derideri bonos. Deri-
Job. 12-4. detur justi simplicitas. Agamus ltt ea, quæ nri mu-
neris st, et ō tti faciamus aliorum ludibria, ut quæ
nobis agenda st, in derisorum gratiam, omittamus. Cum
Dns etsi deridetur, ō ideo desistit ab excitatiõe puellæ

2o Ne sequamur derisorum istorum
explum, ut quæ ō intelligimus in rebus sacris, impiè ride-
mus. Familiare hoc acatholicis quoad cæremonias
Eccl. Scatent acatholicorum libri de controversiis
fidei, sarcasmis et ludibriis, cum tn summa modestia
et humilitate in excutiendis hisce quæstionibus opus.
Confer Matt. 11-25. 1. Cor. 3-23 &

3o Sed etiam iis quæ ad mores spe-
ctant alios ridere cavebimus, memores eorum, quæ
de hujusmodi derisoribus refert Sapiens. Sap. 5-3.

Deridebant eum. Matt. 9. v. 24.

Dominica 23 à Pintecoste 1743. 67.

Voorleeden Zondag hebben we gezien (hoorden wij &c) wat w' aen Gode en de menschen schuldig zijn. A.A.

Aen Gode zijn we schuldig ons hert, ons goedt, onzen tijdt en den heelen omloop van ons leven. &c

Aen den evenmensche zijn we schuldig, zoo hij onze wettige overheid is, gehoorzaemheid, getrouwigheid, eere, hulpe en bijstand; zoo hij ons gelijken is, zijn w' hem liefde schuldig; 't geene uitkomt op 't gene Paulus zegt: Geeft een ijder, het gene hem toekomt: geeft schattinge, dien gij schattinge: tol, dien gij tol: vreeze, dien gij vreeze: eere, dien gij eere schuldig zijt. Weest niemand iets schuldig, dan elkanderen lief te hebben. Rom. 13-7

Godt gave dat alle Xtenen zig daeromtrent wel kwamen te kwijten; Maer, Godt beterd! gelijk ze dikwils aen de menschen niet en geven, dat de menschen toekomt, zoo geven ze ook aen Gode niet dat Gode toekomt. een schrikkelijke onregtvaerdigheid! Hoe is 't mogelijk dat men zijn evenmensche niet en doet, het gene men wenscht aen zig zelven te geschieden? Hoe is 't mogelijk dat men aen Gode niet geeft dat hem toekomt, daer hij ons geeft meer dan ons toekomt, daer hij ons alles geeft, en ons niets toekomt? Wat reden hier van, waer komt dit van daen? O! 't komt daer van daen, dat men geen werk genoeg maekt van Godt en van zijne wetten, en bevelen: 't komt daer van daen, dat men gelijk word aen de pijpers, en woelende schaeren, van ons h. Ev., die den gek scheerden met den Heere Jesus. 't Ev. zegt 'er van: Deridebant eum. Als men zoo gesteld is, noit zal men zig kwijten omtrent het gene men Gode en zijne evenmensche schuldig is. Rampzalige menschen, die den gek met Jesus scheeren, en hem uitlagchen! Wie deeze ook nu nog zijn, zullen we nader onderzoeken. Propositio

Zij lagchen hem uit; zegt d' Ev. Wat dit uitlaghen belangt; men bespeurd in de historie van t' h. Ev. dat H. J. meermaelen is uitgelaghen geweest; en het gééne aen te merken van driederhanden slag van menschen.

1° van gering, en slegt volk, als hier in 't Ev. 't waren pijpers, en woelende schaeren, menschen gelijk bij ons speelluiden zijn; die men weet wat volkje dat het is.

2° Van de grooten, rijken, en magtigen deezer wereld als Herodes, en de zijnen, van dewe Lukas zegt: Herodes met zijn hofgezin versmaeden hem.

Luc. 23-11

3° Van wijze, en geleerde mannen, als d' overpriesters, schriftgeleerden, en pharizéën. zoo zegt Lukas: Pharisæi deridebant eum. Item: d' Oversten beschimpten hem.

Luc. 16-14
C 23-35

1

D' eersten, die den H. J. beschimpten, en uitlaghen was het gemeen, en slegt volk, een bot, en onverstandig volk, 't géene misschien den H. J. niet eens kende. Hadden zij hem wat meer gezien, hem meer hooren praeken, en leeren hadden zij hem meer mirakelen, en wondere werken zien doen waerover de menschen verwonderd, en verbaesd stonden, zij en zouden hem niet uitgelaghen hebben. Si cognovissent Dnum gloriæ nunquam crucifixissent. Zij lagchten hem dan uit ter oorzaeke van hunne onwetenheid 1 omdat zij geene grondige kennis hadden van zijnen persoon, wie hij was, 2 van zijne groote magt, waerdoor hij de dooden kon leevendig maken 3 van zijne woorden die hij sprak. zij wisten dat het dogtertje dood was, Scientes, zegt Lukas quod mortua esset. En hij zeide: Non e mortua, te weeten voor hem, voor wien, voor zoo veel hij God is, alles levend is, Deus cui oia vivunt; of iemand slaept, en of iemand dood is, 't is bij hem éven veel. Vocat ea quæ non sunt tqm. ea quæ sunt. zoo mogt hij dan ook zeggen: Non est mortua; te weten voor hem, dewijl hij haer nu van de dood ging opwekken, éven gelijk men een mensch van de slaep opwekt.

1. Cor. 2-8

Luc. 8-53.

Rom. 4-17.

Zie daer A. A omdat deze menschen zoo onwetende watren, omtrent den persoon, de magt, en de woorden van

Jesus; daerom lagten zij hem uit. En zoo gaat 't ook nog.
O! d' onweetentheid, de bottigheid omtrent de Godlyke
zaeken, omtrent de leeringe van Jesus, omtrent de grondregels
van de h. Kerke is een onbeschrijflyk kwaed, ja d' bron van
veele andere kwaelen. Hoor eens hoe de Wijzeman spreekt,
en uitroept tot Gode: Heere Vader... wie zal 'er een roede op Eccli. 23-3.
mijne gedagten stellen, en de leere der wijsheid in mijn herte
geven, zoodaenig dat ik in d' onvoorzigtigheden (onweetentheden)
mijner lippen niet gespaerd en worde, en dat mijne zonden
zig niet meer openbaeren, opdat ook mijne onvoorzigtig-
heden (onweetentheden) niet aen en groeijen, nog mijne mis-
daeden vermenigvuldigen, en mijne zonden vermeerderen.
Hier zegt de Wijzeman bijna al 't geen wat 'er van d' onweetent-
heid gezegt kan worden. Hij zegt, dat door d' onweetent-
heid de misdaeden vermenigvuldigen, en de zonden ver-
meerderen. Zoo dan d' onweetentheid is oorzaek van veele,
en allerhande zonden. De pijpers, en speelluiden van 't
Ev. kenden Jesus niet, daerom lagten zij hem uit.
Het Joodsche volk had verkeerde gedagten van den
Messias, daerom hebben z' hem gedruijst. Paulus,
nog Saulus zijnde, was bevangen met eenen blinden yver,
daerom lasterde hij, en vervolgde hij Jesus, in zijne geloovigen.
Ignorans feci, zegt hij zelf. Zoo dan veele zonden 1. Tim. 1-13.
komen 'er, gelijk de Wijzeman zegt, uit d' onweetentheid
voord. Ten anderen zegt hij ook, dat hoe d' onwee-
tentheden meer toenemen, hoe de misdaeden, en zonden
ook overvloediger worden, zoo ten opzigt van zig zelven
als ten opzigt van anderen: ten opzigt van zig zelven
door een ongeregeld leven: de hic Paulus: verre van Eph. 4-18
van het leven van Gode, door d' onweetentheid, die in henis,
en de blindheid hunnes herte, hebben ze zig reukeloos
overgegeven tot ontugtigheid tot uitwerkinge van allerleide
onreinigheid met een onverzaedelijken drift: ten opzigt van
anderen; want immers kwaelijk spreken, ligtvaerdig
oordeelen, schelden, en lasteren, verlacken, verwenschen,
vervolgen, ja dooden, zijn alle kinderen, en gebroedsels
van d' onweetentheid? tot v. b. de pijpers, die met J.

Laghten, de Joden die J. Kruisten, Paulus die heen volgden. Jaawat zien wij in onze dagen meerder dan alle ke vrugten van d' onwetendheid. enz:

Ongelukkige menschen dan, die bot, onwetend, en blind zijn; maer duizendmael ongelukkiger, die zoo willen blijven, die zig niet willen laeten onderwijzen, maer liever gelijken willen aen die, van dert d' Apostel Judas

Jud. v. 10 zegt: Zij lasteren al wat zij niet verstaen; die hij

v. 13. noemd, Dwaelsterren (schrik niet voor 't gene er volgt) denw een onstuimige duisternis in der eeuwigheid bewaerd word.

1 Wat ons aengaet, die roemen en met regt roemen, dat wij niet zijn van dat bot, en blind volk, Gode zij gedankt dat hij ons het ligt zijner waerheid heeft laeten schijnen Met David zullen w' al menigmael zeggen: Loof Jeruzalem, den Heere, loof o Sion uwen Gode; want... hij maekt

Ps. 147 Jacob zijn woord bekend, zijne bevelen en regten aen Israel zoo heeft hij niet met alle volkeren gedaen, en hij heeft hen zijne regten niet verkundigd. Alleluja.

2 Heeft Gode ons die genade gedaen? zorge zullen wij dragen, dat wij die kennisse der waerheid niet mistrouwen met de waerheid af te vallen, of daernaer niet te leven. We zullen altijdt wel gedenken dat zegt Jesus dat de

Luc. 12-47. Knegt, die den wille des Heeren niet geweeten, en strafwaerdige dingen gedaen heeft, niet ongestraft zal blijven, en dat ook de knegt die den wil des Heeren geweeten, en niet gedaen heeft veel slagen krijgen zal; wij zullen wel onthouden dat hij zegt: zoo wien veel gegeven is, dien zal veel afgeeischt worden &c

3 Verders zullen we den Heere bidden, dat hij alle

kennen, om naer de zelve leeven. Des verblindheid en onwetenheid van ons afweere; dat hij ons zijne waerheid en bevelen leere # Met David zullen

Ps. 118-12. 26 w' al meenigmael bidden: Heer, leer mij uwe bevelen

66. 108. Leer mij uwe geboden. Leer mij [redacted] de goede zedelijkheid en wetenschap. Heer, leer mij uwe wetten, gelijk David

David dien ganschen grooten psalm, bijna van 't. tot 't eind. We zullen met hem zeggen, gelijk hij wederom, in zijne 142 ps. Heere, leer mij uwen wille doen, want gij zijt mijn Godt. uwe goede geest zal mij leiden op den regten weg. Ps. 142-10

Dit aengaende 't eerste zoort van menschen, die uit hoofde van hunne bottigheid, en onwetentheid, met Jesus ~~lagchen~~, ~~en nu ook nog lagchen~~ lagten, en nu ook nog met hem, en zijne leere laghen.

2

C. J. word uitgelaghen, van de grooten &c Herodes met zijn hofgezin versmaeden, en bespotteden hem. Grooten, rijken, magtigen, van wegens die zal de H. J. en zijne Leering altijd tegenstand vinden, bespot, en uitgelagchen worden. En geen wonder, want al wat'er in Jesus, en zijne leeringe te vinden is, kan niet overeen koomen met het gene zoodaenige menschen zijn, of doorgaens zoeken. Herodes was een grootman, een Koning, J. van klijne, en geringe ouders geboren, immers zoo het scheen: Herodes rijk, J. arm: Herodes magtig, J. van geen gezag. Grooten in de wereld zoeken groote dingen, des veragten ze het gene voor de wereld gering is; Rijken zoeken rijkdommen, des lagchen ze met de armen: Magtigen willen veel te zeggen hebben, des versmaeden ze, en verschoppen ze die genen, die niet te zeggen hebben. En hierom ziet men ook wat zoort van menschen 't waeren op dew de H. J., en zijne Leering de meeste indruk gedaen heeft. D'eerste, die hij riep, en die hem volgden, waeren Vissers. Matt. 4. Refer. Hinc paulus ad Cor: Broeders, beziet uwen roep eens, hoe dat'er niet veele wijzen naer den vleesche, niet veele magtigen, niet veele eedelen geroepen zijn &c. 't waeren de klijne en geringen &c 1. Cor. 1-26

Maer in tegendeel de grooten, rijken en magtigen lagchten, spottedent en versmaedden Jesus, en zijne leere. Pilatus, als J. hem begon te spreken van de waerheid

agte het niet eens de pijne waerd, die t'onderzoeken.
hoewel hij d'onnoozelheid van de H. J. zoo klaer zag
dat hij openlijk betuijgde: Ik en vind geene schuld
in dien man.; egter gaf hij hem over aen de joden, en sprak
het vonnis der dood over hem uit: Tradidit J. volu
eorum... it. m: ut crucifigeretur. Lukas verhaelt
Luc. 36 als J. gezeid had, gij kund Godt en de rijkdom niet dien
Audiebant haec pharisaei, qui erant avari (NB) et de
C. 39. ridebant illum. Zoo verhaelt Lucas ook van een
jongeling, die J. verliet. En wat was de reden? Erat
habens multas possessiones. D'overpriesters en
phariseën roemden daer ook op. d. i. als hunne dienaers
wederom kwamen zonder J. gevangen mede te brengen
maer integendeel door zijne leeringe geraekt waren
Joes. 7. 48 voerden zij hen te gemoete: Is 'er wel iemand van d'oversten, of van de phariseën, die in hem gelooft heeft
Maer dit gespuijs van volk, dat geen kennis van de
heeft, is vervloekt. Ziedaer zij stoffen daer zelfs op
de grooten, d' oversten in J. niet geloofden, al
ook niet de phariseën, die rijk, en gierig waren.
Ziedaer A A de grooten en scheeren de gek met
Willen wij J. volgen, en voordeel doen met zijne leeringe
1 wij zullen ons daer niet aen kreunen, dat wij 't hoopje van
zijn daer de grooten, rijken, en magtigen 't minst te vinden zijn, : want, gelijk uit 't gezeide blijkt, de deze zijn
't daer de waerheid 't minst te vinden is, de zulke zijn
't die doorgaens met J., en zijne waerheid lagchen en spotten. 2 Zorge zullen wij draegen, dat, is 't niet in rijkdom, of geboorte, ten minsten in deugd, vroomheid
en bekwaemheid wij tegen hun kunnen opgewogen
worden, enz: 3 Zorge zullen wij draegen dat wij zijn
die wij zijn, en hebbende 't geene wij hebben, nooit met
J. en zijne Leere lagchen; klijn zullen wij altijd zoe-
ken te wezen, in onze eigen oogen, arm van geest, en
hebben weenig gezag, ons gezag maer gebruijken volgens de regels der wa-

heid in geregtigheid

Dog ook al genoeg van deze twede bespotters van J. en zijne Leere.

3

Eindelijk, en ten derden J. word beschimpt, en uitgelagchen van de wijzen, en geleerden. zoo zegt Lucas van d'Overpriesters, schriftgeleerden, en pharizeën, deridebant eum. Gestaedig komt dit in 't Ev. voor. En, om maer kort te gaen, dit geschied ook bij de Xtenen zelfs. Dit geschied als men J. Leer, en zijne leeringe kend, maer die verdraeijt, die eene vreemden, en verkeerden zin geeft: want iemand zijne woorden verdraeijen, is zoo veel als daer mee spotten. Om dit te vermeiden, moet men de Leere van Xtus leeren, voorhouden, volgens dat de kerk, en apostolische overleveringe dit altijd heeft en zijne of der apostelen woorden uitleggen gedaen. Alle die de woorden van den Zaligm willen verklaeren moeten deze regel volgen. Hoor eens wat'er staet in de belijdenisse des geloofs, gemaekt van Paus Pius IV. op d'uitspraken van 't Concilie van trenten, (deze geloofs Belijdenis staet ook van agteren in den grooten Catechismus van J. M.) Ik neeme de h. schriftuer, volgens den zin, die de h. kerk onze moeder gehouden heeft, en houd, aen dewelke het toebehoordt, van den waeren zin, en uitleggingen der h. Schriften te oordeelen Nog ik zal de zelve oit anders, dan volgens d'eendragtige overeenkominge der Oudvaderen neemen, of uitleggen"

Zie daer eene belijdenisse, die alle katolijken moeten aenneemen, en zonder dewelke men geen goed katolijk kan wezen. Ondertusschen niets gemeender dan dat men dezen regel niet op en volgt. De verdeeltheden en geschillen die'er in Gods kerke zijn, zijn'er de proefs van. d'een verstaet de woorden van Christus zus, d'ander zoo. Maer wie is den genen, daer 't aen scheelt? wie die, die de woorden van J. verdraeijt, die met J. lagcht, en spot.

Wat ons aengaet A. A. Wat ~~bennen~~ zijn wij gelukkig
wij uit dezen regel kunnen toonen, dat de verdeeldh.
aen ons niet ~~en~~ scheelt. Duld, bid ik, dat ik dit
U. A. nog met een woord, of twe maer goedmake
vooraleer ik sluijte.

U. A. heeft zoo, zoo uit de geloofsbelijdenis van
Paus Pius IV. gehoord, dat alle katolijken de schrift
moeten aennemen volgens den zin, die de h. kerk
gehouden heeft, en nog houd; 't komt de kerk toe
van den waeren zin &c

Wat is nu het geschil onder ons katolijken? 't
schijnt bijnaaltemael te loopen op 't punt van de
gehoorzaemheid. Daer staet bij Paulus: Obedite
H. 6. 33-37 præpositis vestris. Hoe moet dit verstaen worden
volgens wat zin moet men die woorden van Paulus
nemen? R/ ô! zeker volgens dien dew de kerk al
gehouden heeft, men moet die woorden uitleggen vol-
gens d'eendragtige overeenkominge der oudvaders

Nu sommigen zeggen, dat men die woorden zo
moet verstaen, dat een onderdaen alles doen moet
wat een oversten zegt, goed, of kwaed.

Maer verstaen de kerk, en de hh. Vaders dit ook
zoo?

Petrus wezende de eerste van de hh. Vaders, en
sprekende uit den naeme van de gansche christene
gemeente, zegt regt het tegendeel, alsook alle
d'andere Apostelen. Want als hen geboden wiert
van d' Overstens, niet meer te preken in den naem
van J. zoo staet'er: Petrus, en d' Apostelen antw
Act. 5-29. woordden: Men moet Gode meer gehoorzaemen dan
den menschen. Zie daer heel 't proces uitgewezen

Non est mortua Puella sed dormit.

Dnica 23. post Pent: 1735. 63.

Matt. 9. v. 24.

Wel waeragtig is de spreuk van Paulus ons nage-laeten, 1. cor. 2-14. A. A.

De vleeschelijke mensch ~~en~~ vat de dingen niet, die van den Geest zijn, want zij schijnen hem dwaesheid, en hij kan ze niet verstaen, omdat'er geestelijk van moet geoordeelt worden.

Sanè id ipsum experientia saepius demonstravit; ~~quomodo~~ spiritualia ~~[illegible]~~ mundani non intelligunt, unde et tunc ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sequitur, ~~[illegible]~~ quod, quia non intelligunt, stultitia ipsis videantur, et ab eis derideantur. Vultisne hujus exemplo?

Sic ~~[illegible]~~ Legimus in Ev: risisse Pharizaeos, quod Xus Dnus doctrinam carnalibus eorum moribus repugnantem, tradebat v. g. ~~[illegible]~~ Luc 16. dum de dandis eleemosynis, faciendisq, de mammona ini-quitatis amicis disseruerat: Dit alles hoorden de Pharizeën, die gierig waeren, en zij Laghten hem uit. Luc 16-14.

Non mirum igitur quod et hodie turba tumultuans Jesum de-ridebat. Dixerat Dnus: Non e mortua puella, sed dormit, carnales autem illi homines, qui astabant, non intelligebant illa verba, non perci-piebant divina mysteria, stultitia videbatur illis quod Dnus di-cebat, atq ideo deridebant eum.

Hoc quod carnales isti Judaei non intelligebant, stultitiamq re-putabant, ~~et~~ nos xani tam indubitatam veritatem, tam prolatam ab ore veritatis aeternae facile admittimus.

Sane non uno sed ex variis capitibus verum erat istud Dni effatum: Non e mortua puella sed dormit.

Verum hoc erat, als willende zeggen, sibi tam facile esse hanc de-functam suscitare, quam dormientem à somno excitare.

Verum erat, quod vellet ~~[illegible]~~ insinuare puellam non esse mortuam eo sensu, quo illi putabant, scil: tam non esset amplius reditura ad vitam.

Verum erat, quod Xus mortem puellae per somni verbum exprimere voluerit, et recte:

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ variae enim somnum inter et mortem analogiae seu convenientiae reperiuntur.

Propositio. Lubet nunc solum, pp^r temporis angustiam, le analog[iam] Somnum inter et mortem, considerare quoniam die gelijk[...] den slaep, zoo ook de doodt zoet en aengenaem maeken[...]

Frequentissimum est apud quoscumque sacros et profan[os] autores, mortem dor[mitio]nis vocabulo indigitare, et mortem somno comparare. Sic Ci[cero]: Nihil morti tam simile quam somnus. Seneca: Somnus f[rater] mortis. Ovidius: Stulte quid est somnus, gelida nisi mortis imago? Virgilius: consanguineus Lethi sopor.

3 Reg. 2-10 Sic et ipse Spiritus S. hanc metaphoram in utroque Test. [...]
usurpat. Sic de Davide legimus: obdormivit David cum patri[bus]
Joan. 11-11. suis. Sic Xus de Lazaro: Lazarus amicus noster dormit, sed [...]
ut à somno excitem illum. De Stephano: Als hij dit gezegd had[...]
Act. 7-59. hij in den Heere ontslaepen. Et sic Xus Dnus in hodierno Ev: [...]

Sic et ipse quotidianus loquendi usus eo alludit, de mortuis di[cere] solemus, quiescit, aut obdormivit in Dno.

Itaque nihil vulgatius quam mortem somno comparare. Sic[ut] Xus Dnus in Ev: Non est mortua puella, sed dormit.

Et jure merito cum plura sint quae ut somnum sic et mor[tem] suavem reddunt.

Sane ad captandum facile somnum quaedam necessaria s[unt] quae si abfuerint, aegre dormimus. Ad eundem plane modum in [mor]tis negotio res sese habet. Sunt enim nulla, quae dulcem hoibus red[dunt] mortem, quae sine his solet esse valde molesta et acerba. ~~item~~ Quaenam illa sint, ex iis quae ad somnum pertinent ap[...]

1o. Ad conciliandum facile somnum, multum conducit diurnus
Eccle 5-11. Labor. De slaep is den arbeider zoet. Hinc vulgare proverbium: Na gedaene arbeidt is 't goed rusten.

Hoc ipsum grata mortis est remedium. Suaviter moritur, qui hujus diem pietatis ac virtutum operibus diligenter transegit. [...]
Joes Ev: jubetur scribere: Beati mortui qui in Dno moriuntur,
Apoc. 14-13. van nu voortaen, zegt de geest, dat zij rusten van hunnen arbeid[...]
want hunne werken volgen hen. Ecce Beata horum depraedicatur [...] quia laborarunt, quia peracta et absoluta sunt opera eorum[...] ideo suaviter requiescunt à laboribus suis.

Istum beatae mortis modum exemplo suo fideles ipse Salva[tor] docuit. Venit in hunc mundum, non ut otiaretur, sed diligen[ter]
Joan. 5- operaretur, Pater meus, inquit, usque modo operatur et ego [...]
ibid. 9- Item. Me oportet operari opera ejus qui misit me, donec di[es] [...]
ibid. 4- Atque suas reputabat ea delicias. Meus (inquit) cibus est ut fac[iam] voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus. Toto a[nimo] [...]
ibid. 17-4. [...] operi sibi commisso incubuit, brevique perfecit. Pater, ait, [...] heb u verheerlijkt op de wereld, het werk dat gij mij gegeeven had [...] doen, heb ik voltrokken. Sic ut David vere de eo dixerit: [...]

Ik ben in Last en arbeidt van mijne jonkheid af. Et quid, Ps. 87-16.
om post istos Labores restabat pessimo Jesu, nisi ut requi=
esceret à Laboribus suis? Nunc et sese ad mortis somnum com=
ponebat: Pater, ~~...~~, Nu kom ik tot u. Joan 17-13.
Accuratius hoc expressit Joes Ev: mortem Xti describens. Als ibid. 19-30.
Jesus (ait) den edik genomen had, zoo zeide hij: 't is al volbragt.
En zijn hoofd nederbuigende, gaf hij den geest. Hij buijgd zijn
hoofd, at quare? Rx Athanasius, Mors quasi appropinquare me-
tuebat, et ideo Xus inclinans caput vocavit eam, ita ut capitis
inclinatione testatus fuerit se Libenter mori, et recte oblatus enim est quia Isa. 53.
ipse voluit; at quando voluit? qdo vocavit mortem? cum dixit:
consummatum est, et sic ô obscure scire voluit se post Laborem consummatum
Libenter moriturum.
Hoc Dni Libenter morientis exemplum, semper prae oculis habuere
sancti, quibus proinde nihil carius quam strenuo Labore mortis som=
num sibi dulcem efficere. Missis multis aliis, nunc Paulus sufficiat.
Jucundum placuisse huic Aplo mortem, scimus ex epistola ejus ad Philip. 1-21
Philip: Xus, inquit, is mij 't Leven, en het Sterven een gewin. Mori
Paulo erat Lucrum: et tamen adhuc moratur, wat ik kiezen zal v. 23.
inquit, weet ik niet, ik word van wederkanten geparst, verlangen
hebbende om ontbonden en met Xus te zijn, 't w: dog verre het beste is,
maer om uwen 't wille is het nodiger, dat ik nog in het Lighaem blijve
dixerat v. 22. vivere in carne hic mihi fructus operis, zoo trek ik
vrugt uit mijnen arbeidt, nimirum nihil deerat Paulo ad mortis
votum, nisi Laboris consummatio, pendet dubius moriatur nec ne.
quia Laborem suum nondum absolverat, adhuc necessarium erat
ob fidelium salutem permanere in carne, hic illi fructus operis
erat, hoc est, is erat vitae producendae fructus, ut operaretur et
laboraret in propagando Evangelio. At, O Paule! ubi jam opus
tuum absolveris quid tum tibi est animi? tunc, inquit, Libentissime
sine ulla tergiversatione moriar. Audiamus ipsum Paulum Loquen=
tem. Ik stae nu haest mijn bloedt te vergieten, en de tijdt mijner 2 Tim. 4-6
ontbindinge is nakende. In quo mortem sibi dulcissimam innuat
tum voce Delibationis, quae sacrificium denotat, tum voce resolutionis
quae vinculorum diruptionem denotat, quibus tenebatur quasi invitus. at
quae causa hujus promptitudinis? Audi: Bonum certamen certavi
cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona
justitiae. Preme singula verba........
Primum ergo dormitoriis hypnoticon, est peractus diei Labor:
2o
Ad conciliandum facile somnum plurimum conducit ô
curari multis solicitudinibus. qui tristes gravesq curas rerum
ante somnum aio deponunt, ac in calceis, ut aiunt, relinquunt, citius,
suavius, atq altius dormiunt. qui vero in Lecto curis distringuntur
somnum ô capiunt, nec somnus ipsos. Sic sapiens: De zorg= Eccli 31-2
vuldigheid voor het toekomende verbeijsterd het verstand, en een

Zwaere krahkte doet de ziel zober worden. of uit gt: ma
de zorg... beneemt de rust, gelijk een zwaere krankte den sl
verdrijft. Quod animadvertens Seneca, nullas etiam, a qu
q ad se perlatas literas vesperi legere voluit, ne negotiorum
novitatibus cogitationes mentis distraheret, et somnum sib
irrequietum redderet. Et vere ipsa experientia e magistra

Eadem mortis ratio e: ~~certe~~ multo quietius, multo paratius
eunt, qui a curis mundanis exsortes sunt, quam alii qui iis tam
et multipliciter distinentur. Graviter Deus Regem Ezechiam
Isa. 38-3. jam lethali morbo correptum: Beschik de zaeken van uw huis
gy zult sterven, en niet langer leven.

gen. 25-5... Fecit hoc Abrahamus: prius enim, quam moriatur de haereditate
et bonis inter filium Isaacum, et eos qui ex Agar et Cetura nati
statuit quod aequum erat. Abraham gaf al wat hij bezeeten had
Isaak, maer den kinderen der bijvrouwen gaf hij giften, en
scheidde ze, terwyl hy nog leefde.

Gen. 48-49. Jacobus Patriarcha, moriturus singulis filiis dona tri
cosq amplis benedictionibus locupletat, ac haeredes instituit
jimum, et Manassen Josephi filios.

Sic senior Tobias filium tempestive monuit.....

Sic David in tempore de regni successione disposuit.....
Et sic hi, eosq alii sancti placide dormierunt cum patribus
E contra qui in extremis curis, rebusq mundanis angunt
illi, illi o placide mortem subeunt, sed eam horrescunt, illi
mors o e desiderabilis, sed terribilis.

Immers gelijk de slaep der genen, die met veele zorg en kas
slaepen gaen, ken meenigmael niet tot rust dient, maer vervaerl
is, en met veele ongerustigheden bezet is, en gelijk dus daenig
een slaepend mensch bevangen word met veele afgrijselijke droom
in welken hij veel tijds beangst komt te schrikken, en uit welken
met veel angst en benauwtheid komt t'ontwaeken, sic et m
eorum e qui etiam in extremis 't hert vol tijdelijke zorgen
die dan nog aen de weereldt, rijdom en tijdelijke goederen gehe
die hun hert daer nog vol van hebben. O schrikkelijk! schrik
lijk is voor dezen de slaep des doodts! Somnus mortis o ser
ad requiem, et refectionem ~~bv~~. O! quot versaerlijkheden zijn er in die d
slaep; wat al schrikkingen? wat afgrijzelijk ~~vaar~~ werpen kom
op ~~niet~~ in 't gemoed van den genen die dien slaep gaat slaepen en met
al benauwdheden ontwaekt hij ~~niet?~~ naa de doodslaap? Heb. 9:

Verbeeld u eens hoe de slaep is van een misdaedigen, die
gevangenis slaept 's nagts te vooren, als hij ter executie gebr
zal worden, met wat een lust meen je dat hy tot dien slaep zig
wat al benauwde verbeeldingen werpt dat ongeruste en bedrukte gemoed
~~wat~~ in hem op, hoe meen je dat hy ontwaekt? met wat verschrikk
hoe is hij te moede? hij schrikt voor d'uer die nadert, hij krijgt a
op angst, benauwdheid op benauwdheid, hij verbeeldt zig al

…rendig die pijnen en tormenten, hij vreest voor den regter en zyn gevolg die 'er
…sest habet cum mundanis hoibs Morientibus, Zij schrikken aankoomen om het
…n den slaep des doodts, alles dat schrikkelijk is kômt hun voor oogen, gevelde vonnis uit
…verre van rust in dien slaep te zullen vinden, zoo schroomen te voeren.
…r zelfs voor, als ze nog maer op handen is.
…at ô die met de genen, die alle zorgen ter zijden stellen, en aen
…zelve niet gehegt zijn, wanneer de slaep des doodts op handen
…is o neen! zoo is 't met dezen niet. In tegendeel gelijk men, om gerust
…slaepen, de zorgen en bezigheden 's avonds uit 't hoofd moet stellen,
…n gelijk dan de slaep aengenaem en vermaekelijk is, zoo ook niets
…aengenaemer, niets geruster is, er dan, dat men zonder aenklevenheid
…n liefde tot de tijdelijke zaeken, zig tot de slaep des doodts
…bereidt. Die van te vooren, en bijtijds bekommerd is voor zijne
…tijdelijke zaeken, die nog gezond zijnde de zelve heeft afgedaen, die zoo leeft gelijk
…d die, die zal gerust gaen slaepen, die zal tijd en gelegent= hij wenscht te ster=
…heid vinden, om zig op 't laest, met zijnen godt alleen te bekom= ven,
…meren, die zal dan door wereldze zaeken niet meer wederhouden
…zijn, die zal daer niet aengehegt zijn, maer al 't aerdsche geern, en met liefde
…verlaeten, om voortaen en en alle eeuwen in den heere te rusten.
O
'ja A. A.

Conclusio.

vide Sebeliumus
Tom, 24 · p · p · pag · 665.

Dominica 23 post Pent: 1736. 55. 66.

Non est mortua puella sed dormit.

Matt. 9. v. 24.

Insignia et consolatione plenissima sunt elogia, quibus mors hominum, cum primis piorum, in Sacris Literis decoratur A. A.

Senex Simeon, mortem appellat Dimissionem animae e vinculis tum corporis tum peccati, et transmissionem in statum feliciorem. Luc 2-29.

Paulo mors est Dissolutio terrestris Domus, et translatio in coelestem, firmam, ac stabilem Habitationem 2. Cor. 5-1.

Idem apostolus mortem vocat eene Ontbindinge, quia per mortem vinculum, i.e. vita, quo anima et corpus uniuntur, solvitur, et abrumpitur. Hoc autem vinculo rupto dissolvitur hoc, et spiritus fidelium redit ad Deum qui dedit illum, corpus vero in terra deponitur. Phil. 1-23. Eccle. 12-7.

Praeter haec aliaque plura mortis elogia, frequentissima atque dulcissima in de H. Schrifte grammatophylacio occurrit mortis cum somno comparatio. Hanc metaphoram Spiritus saepius usurpat. Sic de rege Roboam dicitur: Roboam is ontslaepen met zijne vaderen, en met hen begraeven, in Davids stadt. Sic de ejusdem filio rege Abia dicitur: Abias is ontslaepen met.... Sic eod: cap: de rege Asa filio Abiae idem dicitur. Et sic de pluribus aliis. 3 Reg. 14-31 ibid. 15-v-24.

Idem et in Novo Test. occurrit. Sic Paulus: Fratres nolumus vos ignorare de dormientibus. Sic Xtus ipse de Lazaro: Lazarus amicus noster dormit sed vado ut a somno excitem illum. 1. Thess. 4-13 Joan. 11-11.

Itaque hinc patet ~~quod [illegible]~~ mortem, quae multis et praeclaris elogiis in Sacris Literis decoratur, etiam optime somno comparari. Sic et inter caetera Xtum Dominum in hod. Ev. audimus mortem somno comparare, somnumque appellare dum ait Non est mortua puella sed dormit.

Propositio Hanc mortis cum Somno comparationem, in praesenti nostrae institutionis, et consolationis ergo Latius, fusius prosequemur. Attendite.

Noit kon Xus Dnus duidelijker aengetoont hebben, dat de doodt een Slaep genoemt, en bij den Slaep kon vergeleken worden, dan in 't huid: Ev., mitsdien hij van die gene, die waerlijk doodt was, nogtons zeide ~~doodt~~ maer te Slaep zeggende: Non e mortua puella sed dormit. vere mortua puella erat. Testis pater, ipse dicens Xto: Filia mea modo defuncta e. Testes tibicines, qui tristi tibia cantu homines ad fletum, et Luctum puellae mortuae excitabant. Testes alii qui pro puella aegrotante, et moriente curam gesserant; quibus praesentibus expirarat; quique Xum dicentem, ō e mortua puella sed dormit, deridebant. Quidquid autem isti obj oggerant, Xus constanter asserit, ō ee mortuam puellam sed dormire. Dormire illam ait, ō obscure per hoc insinuans, mortem vere Somnum appellari. Atque ut hoc ma... ma confirmaret in resuscitatione hujus puellae, medii ... in resuscitatione dormientium usitatis, Xus uti voluit, ... scil: et acclamatione. Ut enim dormientes tangendo, et tra... hendo, et inclamando suscitantur; ita Xus tactu et inclamat... Jairi filiam in vitam restituit: Jesus (ait Marc. 5-41) het kindt bij de hand nemende, zeide Thalita kumi, dat is te zeggen, dogtertje ik zeg u Stae op.

Itaque et verbo, et gestu Xus Dnus hic ostendit mortem vere Somnum dici oportere.

Et sane facile hoc quisque fatebitur qui analogiam Somni et mortis considerat.

Ac 1o. quidem Somnus cois e oibs hoibs, sine Somno nemo vivere posset, et omnium domitor, oes opprimit; nec oculorum frictiones aut inunctiones eum pellunt; tandem enim nos... plectitur.

Heb. 9-27. Sic et mors. Expresse Paulus: Statutum e oibs hoibs semel mori. Eadem sermonis Limpiditate David: wat mensch is 'er die Leeft, en die de doodt niet zien zal, die zijne ziele ontt...

Ps. 88-47 ken zal uit de hand der helle? Non ma novam mori, quam nasci. Mors Sphinx e, quam nemo omnium solvit, ipsa qui...

(above "Sphinx": varflindster)

…mum dissolvat oes: quaternis ad eam eunt pedibus pueri, ter=
…is senes, viri binis, nullus uno. Moriuntur infantes, pueri,
…ellæ, adolescentes, et juvenes. Infans Davidis septimo à 2. Reg. 12-18.
…tivitate die fatis concessit. Filia Jairi, puella annorum
…, mortua e. Filium viduæ Naimicæ in flore ætatis mors Luc. 7-12
…emessuit. Moriuntur senes: Mathusalem, natus annos 969, gen. 5-27
…ndem nae debitum solvit. Moriuntur sapientes, moriuntur
…olidi. De geleerde, inqt Eccles, sterft gelijk d'ongeleerde: Ecle. 2-16
…alomonem regum sapientissimum mors occuparit; eadem 3. Reg. 11-43
Nabal stolidissimum sustulit. Moriuntur divites, morium- 1 Reg. 25-25
…tur pauperes, tam dives rusticus, tam dives Epulo, quam
…pauper Lazarus. Verbo dicam oes morimur, inqt Ecclus, Ecli 8-8
…er is geen kruijd voor de doodt gewassen.

Itaqz in hoc primo qm aptissime mors et somnus conveniunt
…quod oibs tam mors, qm somnus sit cois.

2°. Alle menschen vallen niet even gauw in slaep,
…ommige leggen lang eer zij den slaep vatten, andere slaepen
…vroeg, en vallen in slaep zelfs eer zij 't weeten, ookwel on-
…tijdig, of in een ongelegenen tijde, als zij wel dienden te waeken,
…en nog al veel te doen hadden.

Sic et mors alium alio tpore comprehendit. o oes æque
…cito moriuntur, unus cito et præmature, alius o nisi post
…longævam vitam; sæpe quos vota, ac spes nostra, vitæ desti=
…naverant, abripiuntur, et languentes atqz senes superstites
…relinquuntur; alii post longum morbum, alii sani et
…negetes hoc mortis somno antqm id ipsum sciant obruuntur.
Sic Jobus, qui ut een slaef nae de schaduwe haekte, en gelijk Job. 7-2.
…een huerling naa het einden van zijn werk verlangt, zoo ook
…na zijne doodt haekte, en verlangde, nogtans eerder is hij
…niet gestorven dan voor dat hij uitgeleefd en stok oud geworden ibid 42-16
…was.

Sic econtra dives ille, cujus agri exuberarant, qui
…multos annos sibi pollicebatur, audiebat illud: gij dwaes Luc 12-19..
…deze nagt zal men uwe ziel wederafeischen, en het gene
…gij bereidt hebt, voor wien zal het zijn? Sic rex Baltha- Dan. 5-25.
…zar sedens in convivio, cum minime cogitabat, sententiam
…mortis suæ audiebat, en is op dien zelfden nagt om 't leeven
…gebragt geworden. Sic satrapæ Philistinorum, otium Jud. 16-23
…ruina oppressi sunt, cum id minime cogitabant, imò quando
…congregati erant ad celebrandum sacrificium magnum

Dagoni deo suo, et ad Latitiam. Sic ut verissime Salomon
Eccle. 9-12. dixerit, De mensch weet zijn einde niet, i.e. niets is'er
onzekerder, niets is'er onkundiger voor den mensch dan wel de doodt ende
einde van zijn leven.

Atq. hinc patet qum recte mors somno comparetur,
dewijl gelijk de sloep dat eigen heeft dat ze den eenen vroeg
den anderen laet bekruijpt, en zomtijds ook ontijdig en
schielijk overvalt, zoo ook de dood den eenen vroeg en
jong, den anderen laet en oudt, en zomtijds, eerder als
dan men't denkt, schielijk en onverhoets overvalt, rompelt.

3°. Hoc somnum capturus vestibus se exolvit, easque
ponit.

Sic et moriens vestes, hoc e. corpus, oesq. res mundanas
2. Cor. 5-4. deponit. Sic Paulus mori appellat exui, seu vestibus libe-
rari. Naekt zijn w'uit ons moeders lighaem voortgekomen
Job. 1-21. ut Job lqtr, en naekt zullen wij weder naede aerde keeren.
Wij hebben niets in deze wereld ingebragt (ait Paulus) buiten
1. Tim. 6-7. twijfel dat wij'ers ook niets kunnen uitdraagen. Somnum mortis
capturi, oia, quae hic habemus, deponere dbmus, qum magna, qum
imia, qum pulcra, qum cara fuerint, sive honores, sive
divitias, sive pulcritudinem, nac, sive amicos, sive vo-
luptates, verbo dicam quidqe, quis hic in mundo possi-
dere possit, deponere debebit.

Ubi Salomon? ubi oia qua hic possedit? vivens et adhuc
hic vigilans aiebat: Oia qua desideraverunt oculi mei, non ne-
Eccle 2-10 gavi eis. Possedi, inquiebat, servos et ancillas, multamq.
2. 7 familiam habui.... coacervavi mihi argentum et aurum....
2. 8 Supergressus sum opibus oes qui ante me fuerunt in Jeru-
2. 9. salem. at ubi nunc illa st? somnum mortis capturus
his oibs exutus e ditissimus hominum.

Ubi nunc Jesabel, et ois pulcritudo ejus? facies ejus
decora nimis attonitos faciebat oes intuentes eam, et oium
in se aos, et affectus rapiebat, at ubi nunc e?......

Ubi nunc dives Evangelicus, cujus agri exuberarant,
horrea plena erant?......

Ubi dives Epulo? ubi fratres, et amici, qui divitibus
desunt, ubi purpura, ubi fercula?......
Sic ut verissime David dixerit: dives als hij sterven zal
Ps. 4-8-18 hij zal'er niets van mede nemen, noch zijne pragt zal met
hem niet nederdaelen.

Atq hinc patet qm apprimè mors somno assimuletur.....
Hac de comparaone somni et mortis dixisse sufficiant. Ex
dictis quædam ad mores observemus.

Ac 1o. Observa, dat de Slaep der doodt gemeen
is aen alle menschen, en meenigmael onverhoeds den mensch
bekruypt, den eenen vroeger, den anderen laeter.
Uyt deeze dubbelde bemerkinge van den Slaep en de dood
discere dbmus tempestive nos ad mortem præparare.
Hoc ipse Xus nos docere voluit variis parabolis
quia nescitis diem neq horam.
Vigilare itaq dbmus. Et recte; quis enim miles, hostem
te gemoet ziende, zou 'er mogen slaepen? nos oes mor-
dem expectamus hostem nostrum, an ergo o vigilabimus?
Miles, qui nescit præcisè quonam hostis eum aggredietur, semper
vigilem hbt oculum. nos nescimus quonam hostis noster
adveniet, adventurum scimus, sed nescimus quo,
ac proin instar militis vigilare dbmus, o obdormiscere
in peccatis. Non, non! forsan subito, et improviso nos ob-
rueret. En wat zou 'er dan opvolgen? Op de natuurlijke dood d'euwige dood.
De slaep des doodts is schielijk en onverhoeds overvallen
Satrapis Philistinorum, Regi Balthasar, diviti Evangelico,
virginibus fatuis, en aen zoo veelen anderen, die wij gekend hebben,
en schielijk zijn weggesleept geworden. Idem nobis contin-
gere posset. Igitur ex nunc præparare nos dbmus, nunc nunc
in tyde oleum in lampadibus sumere dbmus, et id jam agere
quod factum fuisse vellemus, casu quo nos mors obrueret.
Quid X ageres modo si tibi ut diviti Ev: diceretur: Hac
nocte repetent aam tuam a te! quid X ageres si videres senten-
tiam mortis scribi ad parietem prout vidit Rex Balthasar?
Et quis scit an o hac nocte aa tua a te repetenda sit! quis scit
an o modo Deus invisibili caractere sententiam mortis tuæ ad
vesperam conscripserit? certè nescit homo (ait Eccles) finem
suum. certè nemo novit wanneer hem de slaep des doods zal
overvallen. Igitur cum sciamus dat, gelijk de slaep,
zoo ook de doodt gemeen aen alleen is, dat gelijk de slaep
stil bekruijpen, zoo ook de doodt ons verrassen,
en overvallen kan, quid æquius, quid mas necessarium
quam nos ad eam præparare? Pareamus ergo Xti monito
Waeckt dan want gij weet niet wanneer de Heer komen zal;
des avonds laet, of te middernagts, of met het haenegekraij

[Right margin:]
H Bemerken wij
2o. dat de dood-
slaep

Matt. 25 - 33
variis parabolis,
quas concludit:
vigilate,

of in den morgenstond, opdat hij, zoo hij onverziens komt
u niet en vinde slaepen.

Conclusio

Observa 2° dat wij zeiden dat de dood bij den slaap te regt geleeken word, omdat, gelijk een mensch zullende zig tot den slaap begeeven, zijne kleederen uitschud; zoo ook die den dood slaapen al't aardsche moeten uitschudden en verlaaten. Waaruit wij dan moeten leeren, hoe ijdel al't aardsche en werreldsche is, en hoe weinig wij er ons op moeten verlaaten. Al't werreldsche moeten wij maar aanzien als kleederen, die wij met de dood moeten uitschudden. Naakt zijn w'uit s'moeders lighaam voordgekoomen, en naakt zullen wij weder naa d'aarde keeren. Job. 1. Wij hebben niets in deeze werreld ingebragt, buiten twijfel niets zullen w'er uitdraagen.

NB solum duas primas comparaões somnum inter et mortem dixi.

Job. 1-21.
1. tim. 6-7.

Hoe verkeerd gaan zij dan te werk, die zoo op't werreldsche verzot zijn, als of't altijd zoude blijven duuren? als of zij't noit zouden moeten verlaaten? Hi meminerint dicti Salomonis: Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Hi intueantur stultum divitem in Ev:, cui: Hac nocte repetent aam tuam; item divitem epulonem, de quo: Mortuus est, et sepultus in inferno. Dat w'ons aan hen spiegelen, en tog altoos wel gedenken, dat al't aardsche, en werreldsche maar kleederen zijn, die wij zullen moeten uitschudden.

Luc. 12.
c. 16.

Ja gelijk de kleederen maar in den weg zijn om wel te slaapen, zoo d'aardsche dingen ons maar hinderlijk om in den Heere te slaapen. Id videre est in homine mundano in lecto mortis decumbente; hoe hangt zijn heat over't werreldsche? Hoe kwaalijk kan hij'er van scheiden? Wat een hinderpaal is't hem om regt op't geestelijke, en eewige te denken?

Conclusio

Welaan dan A. T. dewijl al't werreldsche ons maar in den weg is om in den Heere te rusten, dat w'ons hert tijdig aftrekken # dat w'in onze gezondheid onze tijdelijke zaaken tijdig beschikken, en zoo beschikken dat wij die kleederen in de dood uitschuddende vooral bezorgd hebben om Jesus in zijne Ledemaaten'er mede te bekleeden, opdat w'uit zijnen mond naa onzen dood slaap moogen hooren: Esurivi & nudus eram & venite Benedicti patris &

qui utuntur hoc mundo &c. 1. Cor. 7. Utentis modestia, non amantis affectu. S. Aug. Faciamus nobis de eis amicos, qui nos recipiant &c. in doodz en boven

vide Sibelium
Dom. 24 p. pent. p. 665.

Dominica 23
Post Pent.
1737.
64.

Non est mortua puella sed dormit.

Matt. 9. ℣. 24.

Quemadmodum vita, sic et mors hois variis rebus in scriptura comparari solet A. A.

Saepius, et praecipue in Psalmis vita hois bij jaeren maenden, of dagen comparari solet.

Dan word 't vergeleken bij de spinnewebben, dan bij een Postbode, die schielijk aenkomt rijden, ~~of~~ candela dan bij 't gras, of bloem des velds, dan bij een schip met appelen gelaeden &c.

quemadmodum autem vita, sic et mors hois variis rebus comparari solet.

Sic senex Simeon mortem appellabat dimissionem ~~ac~~ ontslaaging e vinculis tum corporis, tum peccati.

Sic Paulus mortem vocat een ontbinding; alibi afbreeking dissolutionem terrestris domus, et translaoem in coelestem firmam ac stabilem habitaoem. Phil. 1-23 2. Cor. 5-1.

Praeter haec, aliaq plura, qbs mors comparari solet, frequentissima e mortis cum somno comparao. Testimonia passim st obvia in Vet. Test. Isaiae illud e: Isa. 26-19
(Uijne gedooden zullen weder opstaen,) ontslaept, en zingt lofsangen gij die in 't stof woond. Danielis illud: Dan. 12-2.
veelen van dies in 't stof der aerde slaepen zullen ontwaaken. Consimiliter in Novo Test: Indien Xus niet verreezen is, soo zijn de genen die in Xus ontslaepen zijn, dan ook verlooren. Item Broeders wij willen niet dat gij onkundig zijt aengaende de genen, dies ontslaepen zijn. 1. Cor. 15-18 1. Thess. 4-13

Et, ne longius abeam, idem occurrit nobis in hodierno Ev.o Evangelico, ubi Xtus mortem somno comparans, mortem somnum appellans ait: Non e mortua puella sed dormit.

Propositio

Hanc mortis cum somno comparacem in presentia nostra institutionis, et consolationis ergo latius fusius prosequemur. Attendite.

Numqm clarius ostendere potuisset Xtus Dnus de doodt maer als een slaep moet aengezien worden, dicendo wel van die genen, die waerlijk doodt waren, dat sij maer sliepen. Sic legimus de Lazaro mortuo, et jam quatuor dies sepulto, quod Xtus Dnus dixerit: Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut à somno excitem illum. Idem occurrit nobis in hod. Ev. ubi Xtus puellam vere mortuam, tamen dormire affirmat. Quod mortua puella erat. Testis pater ipse dicens Xto: Filia mea modo defuncta e. Testes tibicines, qui tristi cantu, hoes ad fletum et luctum super puellam mortuam pro more excitabant. Testes demiq, qui pro puella agrotante, et moriente curam gesserant, qbs presentibus expirarat, qui Xtum ~~[illegible]~~ dicentem, Non e mortua puella, sed dormit, deridebant ~~[illegible]~~. At quidquid oes isti oggerant, Xtus constanter asserit, o ee mortuam puellam, sed dormire. Dormire illam ait, o obscure p hoc insinuans, mortem rectissime somnum appellari.

Et sane facile hoc quisq fatebitur, modo analogiam mortem in, et somnum consideret.

Ac 1o quidem proprium somno e, Dormientium alios in dextro, alios in sinistro latere cubare.

Eodem morientium e rao. Non nulli in dextro, alii in sinistro jacentes latere occumbunt. Qui in dextro jacentes latere occumbunt st qui pie, et in Dno morientur, qui tqm oves Xti in novissimo die ad dextram statuentur.

in sinistro latere dormiunt, qui *in peccatis mortui* tqm̃ hædi ad sinis=
tram collocabuntur. Hi in Xto morientes æternam re=
quiem capient, requiescent à laboribus suis, opera enim Apoc: 14.
illorum sequntur eos. Impiorum vero vermis non morietur,
et ignis eorum non extinguetur. Hi cum Lazaro mortui
in sinum Abrahæ ducuntur. Impii cum Epulone
mortui in inferno sepeliuntur. Signate Paulus: Het gal. 6-8.
gene de mensch gezaeid heeft, dat zal hij ook maeijen: want
die in zijne vleesche zaeijt, zal van zijne vleesche verder=
venisse maeijen: maer die in den geest zaeijt, zal van den
geest het eeuwig leven maeijen: Atq. et illud, vult Salo=
mon qui ait: Indien de boom naer 't noorde of zuide Eccle. 11-3.
valt, waer dat hij valt, daer zal hij blijven. Wel is waer de Leer der katolijke kerk steld nog een derde plaats, de plaats der zuiveringe genoemd, alwaer opgehouden worden die ~~....~~ dog deze plaats is voor ider maer voor een tijd, en zal met 't laatste oordeel in't geheel eindigen. daar en boven alle die de doodslaap slaapen, slaapen terstond of ter regter, of ter linker zijde, i.e. zij zijn voor eeuwig
Itaq. gelijk het eigen is aen den natuerelijken slaep, dat
sommigen ter regter, sommigen ter linker zijde slaepen
sic et similiter.....

2° Hoc qui placidè dormierit, evigilans, et surgens
alacrior, qm̃ ante somnum, lætior, agilior, et ad negotia
promptior e, atq. paratior; somnus enim corpora
artusq. fessos mulcet, ac labori reparat, memoriam fir=
mat, vires reparat, animum exhilarat.
Ita et qui placidè, seu piè mortem dormierunt,
mortis somno *in extremo judicio* excitandi, sponte, atq. animo renovabuntur,
et recreabuntur. Corpora effulgebunt (teste Xto) ut sol, Matt. 13-43
en zullen met allerhande voordeelen begaeft zijn. # In
ahs lucebit perfecta caritas, sanctitas, atq. *inamissibilis* gaudia.
Quid ! ~~....~~ longè aliâ, eâq. meliore conditione futuri
sumus, qm̃ qui è somno hic excitantur. 3° Hos enim nox
rursus opprimit, somnus obruit. at qui placidè somnum
mortis obdormierunt, eos æterna vita manet, nulla
ibi tenebræ, nulla nox. Die stad (ait Joes) heeft geen Apoc. 21-23-25
sonne, nog maene van noode, om haer te verligten; want
de heerlijkheid gods verligt haer, en haer ligtende fakkel

van hunne zaligheid verzekerd, al moeten z'al voor een tijd nog gezuiverd worden, of wel zij gaan terstond al eeuwig verlooren.

Ja van zoo als zij den doodslaap slaapen.

is het Lam... daer zal geen nagt meer zijn.

2º Qui vesperi pauperes nudiq somnum capiunt, pau-
peres mane, nudiq surgunt. Electi vero qui placide
mortem dormierunt resurgentes zullen d'onverwelk-
1. Pet. 5-4. baere ~~kroon~~ kroon van heerlijkheid verkrijgen, Stolis
Apoc. 7-13. albis amicientur.

3º Quos tristes somnus offendit, tristes relinquit. at
qui placide mortem dormierunt, absterget Deus omnem
Apoc. 21-4 lacrymam ab oculis eorum. Een eeuwige blijdschap zal
Isa. 35-10. op hun hoofd nederdaelen, zij zullen in vreugde en vro-
lijkheid zijn, en droefheid en gesteen zullen de vlugt ne-
1. Cor. 2-9. Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascen-
dit quae preparavit Deus diligentibus se.

4º Gibbosi, claudi, manci, cum defectibus naevisq suis
mane resurgunt. at cum iis, qui pie obdormierunt, resur-
gent, imperfectiones omnes, et naevi, qui in corpore fuerunt,
tollentur ab eis. Iacobus non amplius claudicabit, nec
oculi Isaaci caecutient, nec oculi Liae tenera, debilesq
nec Mephiboscetus claudus erit utroq pedes; want Hij
Phil. 3-21. zal ons vernederd Lighaem hervormen om het gelijkvor-
mig te maken aen zijn heerlijk Lighaem.

5º Somnus infantes, puerosq non evertit in viros, at qui
placide pieq obdormierunt, die zullen bekomen den staet
Eph. 4-13. van een volmaekten man, tot de maete van de volkomen
2. Cor. 3-18. wasdom van Xus, Zij zullen naer het zelve beeld in ge-
te veranderd worden van heerlijkheid tot heerlijkheid.

Si ergo illis qui placide somnum naturalem dormiunt
evigilantes, et surgentes, multo, quam ante somnum,
laetiores, agiliores, et ad negotia paratiores sint, quis
videat mortem recte somnum dici, cum illis qui pla-
cide in Dno obdormierunt non solum laetiores, et agilio-
res, sed et perfecti secundum corpus, et animam sint resur-
recturi.

Itaq et ex hac parte mors verus somnus dici debet

Pla-

Plures analogias somnum inter et mortem afferre possemus, at hæc dixisse sufficiant. Ex dictis quædam ad mores observemus.

Ac 1º Observ. qd alii in dextero alii in sinistro latere obdormiant. Fœlices illi!... illis Xtus dicturus Venite Benedicti.... at, eheu! infœlices hi.... Illis Xtus judex dicturus Discedite à me maledicti....

Igitur hinc discamus sic nos ad somnum mortis componere ut in dextro latere jacentes obdormiamus. Hinc æterna nostra fœlicitas, aut infœlicitas pendet. Si in dextro obdormiamus æternum fœlices, si in sinistro æternum infœlices erimus. Igitur quisque videat qti momenti sit se se ad somnum componere. Non dubito quin oes cupiant, o cum Epulone, sed cum Lazaro obdormire, et in sinum Abrahæ deportari. Si id quisque desideret, ne ut Epulo se gerat, die niets minder dagt als om te sterven, die zoo leefde als of hij noit zoude sterven; sed ut Lazarus se se ad somnum mortis componat. Hic noverat qti momenti sit mori, atque hinc tam sollicitè benè mori curavit. Sic et nos.... Sic fiet dat w' ons wel tot de dood bereidende, ons ter regter zijde tot de rust begeevende, ook eens ter regter zijde geplaest zullen worden, en uit de mond van C. J. zullen mogen hooren Venite Benedicti Patris mei &c.

2º Zeiden wij dat de dood der vroomen te regt bij den slaap vergeleken word, omdat zij ontwaakende, niet alleen blijmoediger en tot alles vaardiger en bekwaamer, gelijk die uit den zoeten natuurlijken slaap ontwaaken, zig bevoelen, maar, ook zig naar 't lighaam van alle ongemak bevrijd, en naar de ziel van een euwige zaligheid verzekerd, of reeds die genietende bevinden, en naar 't Lighaam in de verrijzenige ten jongsten dage in een geestelijk lighaam zullen ontwaaken? Wie, wie zou dan noo dien zoeten slaap des doods niet verlangen?

Wel is waar, ik beken't, ook de vroomsten zelf heb-
een schrik voor den dood. Maar waarom? 1º Omdat 'er 't oordeel
Heb. 9-27. opvolgd. Statutum est oibs hoibs semel mori, et post hoc
1. Cor. 4-4. judicium. dit dood zelfs eenen Paulus zeggen: hoewel ik
mij niets bewust ben, daarom ben ik niet geregtvaardigd,
maar 't is de Heer die mij oordeeld. 2º Omdat de dood
Rom. 6-23. is een straf der zonde. De belooning der zonde is de dood.
deze straf gevoelen de vroomsten meenigmaal 't meeste.
En dit doed God om hen op 't laatste door 't gevoelen van dier algemeene straf des te meer te zuiveren
een van de grootste heiligen, de h. Hilarion 23. Oct. sprak dus
aan: 70 prope annos Chto servisti, et mori times? Ja de heiland
J. C., aan ons gelijk in alles, uitgenomen de zonde, den
doodslaap ziende naaderen, heeft den natuurlijken schrik
voor den dood willen gevoelen, zoo verre dat hij uitriep:
Matt. 26-38. Mijne ziel is bedroefd tot der dood toe. Maar beide de
reedenen overwinnen zij door de hoop op eenen goeden dood
en de voordeelen die 'er naar 't lighoom zelfs, en naar de
ziel voor hen op zullen volgen. die hoop vatten zij op
uit een goed en deugdzaam leeven, de beste voorberei-
ding tot de dood. die hoop doet hen ~~zig~~ met een Hilarion
als zij eenig afschrik gevoelen, hunne ziele aanspreeken: Mijne
ziel zoo veel jaaren hebt gij Chs gediend, en vreest
gij te sterven. die hoop doet hen met een Paulus uit-
Phil. 1-23. roepen: Chs is mij 't leeven, en het sterven een gewin;
weetende dat zij door een zaligen dood naar 't lighaam
van alle ongemak bevreid, en naar de ziel van 'er eeuwige
zaligheid verzekerd zullen wezen, of terstond al zullen
1. Cor. 15-52. genieten, en dat hun bederflijk lighaam op de laatste dag
zuin, d'onbederflijkheid, en 't sterflijke d'onsterflijkheid
zal aandoen. En diensvolgens het sterven, roepen zij,
is mij een gewin, 'even gelijk een zoete en genoeglijke
slaap gewin is voor het lighaam.

O! wie, wie zou dan, ook fris en gezond zelfs, niet
naa zulken voordeeligen doodslaap wenschen? Dit
Ps. 41-2. deed een David uitroepen: Gelijk een hart snakt naar
de waterbronnen, zoo snakt mijne ziel tot u, O God. En
Ps. 83-3. Mijne ziel wenscht, en bezwijkt van verlangen naa de
voorzaalen des heeren: mijn hert, en mijn vleesch hu-
ken vroolijk tot den leevenden God. Dit doed eenen
Phil. 1-23. Paulus zeggen: Ik word geparst, verlangen hebbende
om ontbonden, en met Chs te zijn, 't is dog verre het beste.
Ja dit moet ons aller wensch wezen. Dus heeft ons de
Heere Jesus dagelijks leeren bidden: Adveniat regnum
tuum.

Et cum ejecta esset turba, intravit: et tenuit manum ejus. Et surrexit puella Matt. 9-25

Dominica 23 Pentecostes 1758.

Twe wegen zijn'er, en door een van tween moet een Chten mensch tot de euwige zaligheid geraken, die Jesus door zijn dierbaar bloed heeft gekogt, en waartoe hij den weg voor ons geopend heeft.
Ieder Christen moet de zuiverheid, die hij door d'afwassing met 't bloed van Jesus in den Doop heeft gekregen tot 't einde zijns levens toe bewaren, hij moet de vermaning aan yder van ons in den h. Doop gegeven nakomen, nam dat hij 't geestelijk witkleed, 'twelkem in de Doopsplegtigheden uitelijk is gegeven, in zijne ziele beware, en 't zelve onbevlekt drage voor den regterstoel van onzen Here J. C., ~~dat~~ hij met de kaars het geestelijk ligt des geloofs, en der genade in den Doop in hem ontstoken tot 't einde toe brandende behouden.
Of wel indien een Christen na deze heilige afwassing wederom door enige doodzonde onder de slavernije des duivels mogt geraakt zijn, en dus, die door den Doop in Jesus was herboren, wederom door de zonde geestelijk mogt zijn gestorven, moet hij door de genadige bijstand van Jesus wederom door den weg van boetvaardigheid opgewekt tot het leven komen.
Maar, elaas! hoe wijnigen zijn'er die de heilige niewigheid van hun Doopzel tot hunnen sterfstond toe bewaren? De weg van boetvaardigheid is haast een algemene weg voor de Christenen geworden, om hen na de schipbreuke van hunne zaligheid tot een twede plank te dienen om van de dood gered te worden.
Dit wist onze barmhertige Zaligm., en hierom schijnt hij in 't Niewe test. zo dikwils bezig om van de boetvaardigheid te spreken, en door verscheide regels en onderregtingen de ware van de valsche boetvaardigheid t'onderscheiden.
Ja zelfs heeft Jesus noit ligchamelijke doden tot

het leven verwekt, of hij heeft in die grote mirakelen
verscheide omstandigheden gebruikt, die alte zamen
regels en lessen zijn, hoe een geestelijke doode zondaar,
door de genade van Jesus ondersteund, wederom tot
zijn geestelijk leven kan komen.

Ons voorgelezen h. lr. steld ons, behalven een
wonderdaad van Jesus gedaan aan ene vrouwe die aan
de bloedloop ging, een wondere verwekking voor van
de dood in een dogtertje van enen Oversten der Syna-
goge, en haald in de zelve verscheide omstandighe-
den aan, die ons leren hoe een geestelijke doode van
zijne ziele dood moet verrijzen, en om bevattelijker
te spreken, hoe een zondaar, die geestelijk dood is,
door de genade van Jesus van zijne zonden moet ge-
zuiverd worden, en zo weder geestelijk leven.

Onze text bevat hier van twe omstandigheden
die Jesus gebruikte, als hij 't dogtertje wederom tot
't leven bragt 1°. Word 't woelende volk uitgedreven
2°. Dan treed hij binnen en wekt het
dogtertje op.

Propositio

Beide deze omstandigheden zullen naar gewoonte
letterlijk verklaren, en dan toe passen op de verwek-
king der geestelijke dooden. Attendite

1°. Nauwlijks was Jesus opgestaan om met den Over-
sten der Synagoge, die hem verzogt om door de hand-
oplegging zijne doode dogtertje tot 't leven te verwek-
ken, na zijn huis te gaan, of die man kreeg meer
en meer moed dat hij tot zijn oogwit zoude komen, en
zijn dogtertje weer zien herleven. Zijn zwak geloof, hoop
en vertrouwen wies op yder pas, dat hij nader aan
zijne woninge quam, gedurig groter, en toen bevond
als hij zag, dat Jesus alleen in 't verbijgaan een elen-
dige vrouw door 't aanraken van de boord van zijn helig
kleed van hare 12 jarige bloedloop genas. In deze
gesteltenisse quam Jesus met dezen groten man aan
zijne woninge, daar 't dode dogtertje was.

Maar zie Jesus vond daar alles in ene volle beweging
omtrent 't lijk. Daar waren pijpers, fluit of rijspeelders, men-

met ene grote woelende schare. Alles was daar in ene volle beroerte.

't Is waar 't schijnt ons toe als of dit ier bezonders was in dit voorval, en dat een kuis, in 't twee ons meerlykste doode was; beter een diepe stilzwijgendheid, een teken van verbaasdheid, zoude passen, dan zo een gerugt en gewoel, volgens het zeggen van een oud heidensch Poeet: Curae leves loquuntur, ingentes stupent,

Maar zo was't niet met vele oude volkeren, en voornam met de Joden gelegen. Hunne gewoonte was al van oude herkomen de doden met 't geluid van een zoort van speelinstrumenten te verzellen, en groot gehuil daarbij te maken. Men was gewoon krijters en huilders te huren, die door hun jammergeschrey en gehuil d'omstaanders tot droefheid te verwekken. Jeremias gewaagde al van vrouwen, die afgeregt waren om zulke klagtliederen uit te galmen. En bij spreekt Jesus van kinderen, die klaagliederen zongen en van hunne makkers niet beantwoord wierden, in gelijkenisse dat de Joden gewoon waren deze gehuurde klaagliedzangers bij de doden te hebben, die gedurige klaagliederen ophesten, en van de vrienden, magen, en bekenden beantwoord wierden.

Jerem. 9-17.
Matt. 11-16

Deze manier van handelen onder de Joden ten opzigt van deze pijpers, en rouwklaagsters was zo gewoon, dat een geleerd man van de voorleden euwe een Wet der Rabijnen voor den dag bragt, waarbij bevolen wierd dat men niet minder als twee fluitspeelders moest hebben ter begrafenisse van geringe menschen, nevens ene rouwklaagster. Ook verhaald de vermaarde hist. schrijver der Jodsche geschiedenissen Flav. Josephus, dat als men te Jerusalem een valsch gerugt van zijne dood verspreid had, vele inwoonders dier stad fluitspeelders huurden, om zyne dood te betreuren. ibid

Seldin. Uxor hebr. apud Calmet Woordenboek in verbo Fluit. pag. ~~…~~ 157.

Men kan uit dit al wel afmeten dat er een groot getal van dat zoort van pijpers, en rouwklagtzangers bij dien Overste der Sijnagoge, een voornaam man onder dat volk, in de dood van zijn lieve dogtertjes geweest is.

Nú van allen dien hoop pijpers, fluiters, en krijsters zeid onse text: Als nú het volk úitgedreven was

Het woord úitdrijven schijnt te betekenen, dat Jesús dat volk met gezag, en wel met ènige moeijte zoude uitgedreven hebben; niet ongelijk als de zelve zaligm: de kopers en verkopers ter tempel úitdreef. Dog het kan ook wel wezen dat 't gezag van den Oversten der Sijnagog genoeg was om dien hoop woelende volk aenstonds buiten de kamer te drijven, het gene wel 't waarschijnlijkste is, terwijl niemand aan den Vader van de dòde dogter, een man van zò vele agtbaarheid, konde wederstaan.

2°. Hierop treed Jesús dan binnen in de kamer naer dat al dat volk 'er úitgedreven was.

Marc. 5.
Lúc. 8.
't Schijnt volgens Marc. en Lúcas, dat Jesús alleen met den Vader en moeder, en 3 van zijne Apostelen binnen getreden is, daar 't dòde dogtertje lag.

Al zogt Jesús genen roem van zijne mirakelen, hij wilde evenwel 'er getúigen van hebben. Hier toe diende niet bèter dan de Vader en moeder van 't dòde dogtertje. En zò was dit volgens het zeggen van Jesús genoeg om het zelve te doen gelòven: In ore dúorúm vel triúm testiúm. &c. de moeder had waarschijnlijk 't dogtertje zien sterven. De Vader was van deze dood eerst door zijne dienaren, en nú door zig zelven overtúigd, om in dezers tegenwoordigheid wilde de zaligm: dit groot mirakel doen, om dat dat ander woelende volk, volgens

hom. 32. in Matt.
den h. Chrijs., niet waardig was om ooggetúigen te zijn van dit heerlyk wonderwerk.

Jesús voegd' er, volgens Mar. en Lúc., nog 3 van zijne Apostelen bij, om daarna als ooggetúigen openlijk te verkúndigen 't gene zij nú in 't geheim zagen.

't Schijnt dat de zaligm: in meer als een voorval, alwaer 'er voorname geheimen úitgevoerd wierden, deze 3 Apostelen boven d'andere tot getúigen heeft genòmen. In zijne veranderinge op thabor wilde hij júist de zelve 3 digt bij zig hebben om dit wonder bij te wònen t' aanschouwen. In den olijfhof zijn zij digter bij Jesús om zijne wondere vernèdering, doodzweet, en troost des Engels t' aanschouwen. Misschien wazen deze de-

bequaamste om die geheimen t'onthouden, en aan d'anderen te verkundigen.

In't gezigt dan van die weinigen voerde Jesus dit mirakel uit, en riep het dogtertje tot 't leven. Onze text zeid: Hij nam het dogtertje bij de hand. En het stond op. 't is waar die Naimschen jongeling, en daarna ook Lazarus op zijn enkel woord of bevel van de dood opriep: gebruikt hier zijne hand, maar 't is geschied niet omdat Jesus dit van noden had, maar om zo enigzins aan 't ootmoedig verzoek van dien Oversten der Synagoge te voldoen. Deze had verzogt: koom, leg uwe hand op haar, en zij zal leven. Nu voldoet Jesus dit verzoek, grijpt haar bij de hand, en wekt haar zo op uit de doden.

Indien men een mensch uit de slaap wil opwekken men is gewoon hem bij de hand te nemen, en zo de slaap als af te schudden, nu toond Jesus dat 't hem zo ligt valt dit dogtertje van de dood zelfs op te wekken, als het ligt valt aan een mensche zijnen medemensch uit de slaap t'ontwaken.

En zie zo dra het dode kind van Jesus aangeraakt is, 't komt niet alleen tot 't leven, en begint zig te bewegen, maar de ziekte, die haar tot de dood gevoerd had, is weg, surrexit, zij stond op tot teken dat zij levendig en gezond het bedde verlaat.

Applicatio

Wij hoeven gene vergezogte toepassing hier te maken, maar alleen de natuurlijkste van allen te volgen. Wij moeten maar van de lighamelijke doden tot de geestelijke overgaan. U. A. weet dat, gelijk het scheiden van ene ziele van't lighaam de dood veroorzaakt, zo ook het scheiden van de heiligmakende genade van ene ziele hem geestelijk doet sterven. Gelijk het dierhalven gaat met die genen, die van de lighamelijke dood van Jesus zijn verlost, zo moeten wij enigzins in't geestelijke besatten hoe men van de ziele dood door Jesus word verlost, en in wat omstandigheden wij ons moeten stellen.

In onzen text zijn'er twe voornamen; eerst drijft Jesus 't woelende volk uit, dan treed hij in 't geheim binnen en roept 't dode dogtertje op.

De h. Greg. dit uitdrijven van't woelende volk geestelijk toepassende, zeide zeer zoet, en deftig „ Sine „ prius à secretioribus cordis expellitur importuna saecularium curarum turba, aa, quae intus jacet mortua „ non resurget.„

Zondaars dan, die missehien hier tegenwoordig zijt die ene dode ziel door uwe zonden in uw levendig lighaam omdraagt, en eniger begeerte hebt om uit die schrikkelijke dood op te staan, gij moet uit 't midden van die woelende schaar. 't is onmogelijk om tot u zelve te komen, en uwe jaren in de bitterheid uwer ziele te bedenken, ten zij gij, ten minsten zoveel 't mogelijk is uit al dat gewoel, uit al dat wereldsgeraas uitstapt.

Dit is 't gemeen bedrog van den duivel, zodra hij enen zondaar in zijne strikken heeft, die nu geestelijk dood is, allerhande spel en gewoel van de wereld hem te bezorgen, opdat hij noit tijd vinde om ernstig op zijnen ellendigen ziele-staat te denken. hij bezorgd hem gedurige gezelschappen om vrolijk te zijn, hij leid hem in gedurige vrolijkheden, gelagen, en kermissen, en vrolijke bijeenkomsten, met een woord van plijzier tot plijzier. Hij steld hem in een staat van gestadige wereldsche bezigheden, dat hij dag en nagt niet te doen heeft als op de zelve te denken., zonder dat'er een ogenblik tijd overschiet om op den ellendigen staat zijner ziele te denken

De Wijzeman beschrijft dit duivels spelletje met weinige woorden: De betovering der beuzelarijen verduistert het goede. Gelijk in een gogelspel de oogen der toezienders gelijk als weggerukt worden opdat zij de konst strikken van de spelders niet zouden zien. zo weet de duivel door alle die gogelarijen, door 't gedurig gewoel van de wereld enen zondaar te beletten dat hij zijnen ellendigen ziele-staat ziet, en word dus tot in der euwigheid bedrogen. Die sla-

Sap. 4-12

ven dit gewoel moet verre weg zijn zal een zondaar tot zig
zelven komen, en in staat zijn om door eene ware boetvaar-
digheid weder levendig te worden, zal hem Jesus door
een waardig gebruik van 't Sacr. van penitentie weder op-
wekken van zijne zondedood.

Men kan deze waarheid en pligt voor eenen boetvaardigen
zondaar beratten, zo dra men zig maar indagtig maakt
wat een zondaar, die zig bekeeren wil, te doen staat. hij
moet immers zijne zonden in bitterheid zijner ziele, met
eenen boetvaardigen koning Ezechias, overdenken; hij moet
zig als een verloren zoon voor zijnen vader, als ene zonda-
resse aan Jesus voeten nedersmeijten; en kan dat bequaam
geschieden in 't gewoel van de wereld, in 't midden van ge-
zelschappen, en bezigheden? Neen! al dat gewoel van
de wereld moet ten minsten voor dien tijd uitgedreven
worden, daar kan men Godt niet vinden, maar in de stilte.

Wij hebben een zoet geval dat daartoe diend in den pro- 3. Reg. 19
pheet Elias. hij zou den Heer volgens toezeggen op den
berg Horeb spreken. hier bergde hij zig in eene spelonke,
en zie volgens den text doorquam eerst een grote wind
bergen omwerpende, en scheurende rotzen, dog de Heer was
in dien wind niet. Na dien wind was 'er een aardbeving
maar de Heer was ook in die aardbeving niet. Na d'aard-
beving was 'er een vuur, dog de Heer was ook in dat vuur niet
Daarna wierd de propheet de ruissing van een zogt windje
gewaar, en in die zagte stilte was de Heer, en als Elias
hoorde, dekte hij zijn aangezigt met zijn mantel, en
sprak tot den Heer. en zo moet ook een boetvaardige
zondaar nog den Heer zoeken in de stilte buiten de be-
slommeringen en stormwinden van 't gewoel van de
wereld. Daar spreekt de Heer, en word hij gehoorzaamd,
hij die in 't gewoel en gedruis van de wereld zelden
word gehoord.

't was hierom dat de H. Bern.ᵗ zeer wel zeide Ep. 307.
"Verbum non auditur in foro, non sonat in publico. Se-
cretum consilium, secretum quærit auditum."

Jesus wil ons in zo een staat vele geheimen openbaren
en door ene zoete ingeving van zijne geest van genade
innerlijk in 't herte spreken. en dat geschied niet in

't gewoel van wereldsche bezigheden, van klinken en drin-
ken, van vrolijke maaltijden en speelen. Secretum con-
silium secretum quarit auditum. 't is onmogelijk dat
zulke stem van Godt in[2] de dode ziele van eenen zondaar
klinke[1], die[3] altoos in 't onstuimig gewoel van de wereld is.
Ja zo vergaat deze waarheid, dat een zondaar, die Godt
tot een wegwijzer moet hebben om uit zijne zonden op te staan
dit niet doet dan als men zig voor een tyd vertrekt uit 't
gewoel van de wereld. De komst der Wijzen uit den oosten
tot Bethlehem, om daar dien groten koning der joden te
vinden, kan ons in dit stuk tot onderregtinge dienen.
Godt gebruikte ene star om hen te geleiden, maar nauw-
lijks waren zij in 't gewoel van Jerusalem gekomen, nauw-
lijks hadden zij 't woelende hof van Herodes aangedaan,
of zij waren hunnen leidsman quijt tot dat zij wederom bui-
ten het gewoel in d'enigheid waren, toen geleide hen we-
derom de star, en bragt hen regt tot Jesus, daar zij, van
hunne zonden en blindheid genezen, dienaars van den
niewgeboren Messias wierden.
Maar wat hoeven wij U. A. in dit stuk door gelijkenissen
te leeren? Jesus immers leerd dit opentlijk door zijn voor-
beeld. Als die grote leermeester 40 dagen, en 40 nagten
ging vasten, was dit omdat hij zo een scherpe boetpleging
van doen had? Neen! A. T. hij was 't lam zonder vlekken
maar hij deed die miraculeuse boetvaardigheid om ons de
noodzakelijke boetvaardigheid te leeren, en om te tonen
wat de regte plaats daartoe is. Hij gaat na de woestijne
ver af van 't gewoel van de wereld, en toond zo dat wij bui-
ten het gewoel van de wereld ons moeten vertrekken zullen
wij waardige vrugten van boetvaardigheid doen, al het
gepijp en gewoel moet van ons weg, zal Jesus tot ons ko-
men om ons genadig uit de zondedood te redden.
Men moet versteld staan als men ziet dat dit zo min in agt
genomen word voor de ziele, terwijl men 't voor het lig-
haam, zo zorgvuldig onderhoud. Laat eens iemand ziek
zijn, hij ontdoet zig van al 't gewoel, hoe noodzakelijk
iet zij, men schort het voor dien tijd op. En ondertusschen
hoe wijnig neemt men dit in agt als men ene zieke ja dode
ziel tot het leven en geestelyke gezondheid wil herstellen.
Obj: Ergo deserendus vivendi stylus &c?
R. Non; sed per tempora tumultus mundi deserendus est

Tunc qui in Judæa sunt fugiant ad montes. Matt. 24. v. 16.

Dnica 23. & Ultima Post Pent: 1734-44.

Zeer gemerkens waerdig is de geschiedenisse welke de Schrift verhaelt gen. 19. A. A.

De Schrift vermeld aldaer hoe dat godt, zullende Sodoma om deszelfs grouwelhéden, die ten hemel gesteegen waeren, door 't vuur vernielen, 't huisgezin van Lot hier van verwittigde door zijne Engelen. Deze Engelen zeiden tot Lot (ait textus) Helt gij hier iemand die u aengaet? behuwden, en schoonzoone, of zoonen, of dogters, alle die u aengaen, leid ze uit deze Stad want wij zullen deze plaetse te niet doen, omdat haer geroep te hoog gereezen is voor den Heere, die ons gezonden heeft om ze te verniele... Berg u op 't gebergte.

1758.

Nu 't gene de Schrift aldaer verhaelt twijfelt niemand of is een groot weldaed geweest, tw: godt aen Lot en zijne huisgenooten bewezen heeft. zie! in 't zelve weldaed beweest de Chs aan Heere zijne discipelen in 't huid. h. tw. hij voorzeide hen d'ondergang en verwoestinge van Jerusalem, en raedet hen aan om di zelfde t' ontwijken: zoowie dan in Judeen is die vlugte na de bergen. i. e. ---

At dicere audeo longe majus nobis oibs à Deo exhibitum beneficium, qdo misit filium suum Xtum, magni consilii Angelum, ad præmonendos nos de futuro ultimo incendio, extremoq judicio.

Idq in hodierno Evi facit Xus Dnus. De Engelen vermaenden Lot voor de brand te vlugten: Xus die vermaent ons voor de toekomende gramschap te vlugten: de Engelen bevelden dat niemand van de vlugteden omzien zoude: Xus die zegt: die op het dak is, kome niet af om iet uit zijn huis te neemen, nog die op het veld is keere niet weder om zijnen rok te haelen. De Engelen bevelden Lot, en zeiden: Berg u op 't gebergte: Xus die zegt: zoowie in Judeen is, die vlugte na de bergen.

Onder 't zinnebeeld van de verwoestinge van Jerusalem sprak Chs van de verwoestinge, of ondergang van de gehele wereld: waarom hij ook van d'eerste overgang tot de tweede en deze verwoesting begint voor yder in 't bezonder als hij sterft en des 't gene Chs dan raede en 't gene hij waarschouwde tégen d'ondergang der wereld, dat raad hij ydr in 't bezonder

Niet min groot is dan 't geluk dat Xus ons vermaent van de toekomende brand, en aenstaende oordeel, niet min zeg ik is dit geluk, dan dat de Engelen Lot omtrent de verwoestinge van Sodoma vermaenden.

Gelukkig ~~zullen wij weezen indien wij ons~~ alle die zig bij tijds van deze waerschouwinge bedienen! voorwaer ~~wy~~ daer is ons ~~zig~~ niet min meer aengelegen de toekomende gramschap gods, en zijn oordeel te ontwijken, dan het voor Lot was zig uit den brand van Sodoma te redden, en voor de Joden Jerusalems... t' ontwijken.

Vermaent dan zijnde ~~Zoo~~ moeten wij de toekomende gramschap des regters vermijden, en om die te vermijden, zoo wijst de regter ons zelf aen, te vlugten na de bergen, ; zeker #

'T voorneemen zal dan ook zijn wijsen nu alleen maer t' overwegen geen natuurlyke, maar geestelyke bergen.

Propositio welke ~~zalve zijn~~ die geestelijke Bergen zijn tot dew: wij vlugtende de toorn, en gramschap des regters in den dag des oordeels ontgaen zullen kunnen. Attendite.

In de blaederen des ouden Test: word meenigmael gewag gemaakt van eenige Steden, welke god wel uitdrukkelijk wilde dat 'er bij de kinderen israëls wezen zouden, opdat de gene die onweetend een mensch gedood had, tot de zelve zou kunnen vlugten, en dus ontgaen zou kunnen de gramschap van den naesten, ~~die~~ den wreeker van 't bloed ~~is~~. Iosue. 20.

Hier in 't Ev: wijst de zaligm ons tot de bergen, om daer onze veiligheid tegen de toekomende gramschap gods te vinden. En gelijk 'er verscheide steden, dat vlugtende waeren, zoo spreekt Jus hier ook niet van eenen, maer van verscheiden bergen, tot dew: hij gebied te vlugten, zeggende: Fugiant ad montes

Ik twijfel niet of ijder een is begeerig te weeten, welke dat zijn de bergen, die ons tegen gods aenstaende gramschap beveiligen kunnen. Zie 'er hier 3 verscheidene #

1° een heilige vrees voor gods oordeel
2° een waere boetvaardigheid
3° 't gene uit de boete volgd, of daaronder beslotenis, de Mededeelzaamheid, of werken van Barmhertigheid. de singulis pauca dicamus.

1° D' eerste berg van veiligheid is de Boetvaerdigheid. Alwie tot de zelve maer bijtijds zijnen toevlugt neemt zal de gramschap des regters in 't toekomende kunnen voorkomen. Matt: 3. Leezen wij van joes doopende omtrent de jordaene gekomen heel jerusalem, en judéen, en al het land rondom de jordaene gewaen tot hem uit; en zij wierden van hem in de jordaene gedoopt, belijdende hunne zonden. Nu onder deze waeren ook Schriftgeleerden en Pharizéen, die, zoo als 't scheen, geraekt zijnde, voor de toekomende gramschap wilden vlugten; 't gene joes zelf van de Pharizéen en Sadukéen wonder voorkwam, wedero kalven, hij hen al vragende zeide ~~verwetenderwijs zeggende~~: gij broedzel der adderen, wie heeft u gewaerschoudt te vlugten voor d' aenstaende gramschap? q: d: van waer, van wie is u, gij ondeugend volk, die raed gegeeven dat gij luij tot mijn doopsel komt, dat gij luijden d' aenstaende gramschap vlugten wild? facite (addit) fructus dignos pœnitentiæ. q. d. indien gij waerlijk en voorgheen meind, 't gene gij voorgeeft, te weten dat gij wild vlugten voor d' aenstaende gramschap, facite ergo &

Zie daer welk middel ~~dat~~ joes den Pharizéen aenwees om gods gramschap te vermijden, te weten de boedvaerdigheid. Doet, zegt hij, waerdige vrugten & over w: woorden S. Gregorius schrijvende, zegt: d' aenstaende gramschap is een voorteeken
„ van de laetste gramschap, welke de zondaer alsdan niet zal
„ kunnen vermijden, die nu tot de boedvaerdigheid zijnen toevlugt niet ~~en~~ neemt.

Vervolgens de boedvaerdigheid is de behoudenisse tegen gods

gods gramschap in dien dag van gramschap.
God zelf wijst den mensch deze bevrijdingbevriliginge aan. Audi eum Ezech. 38. Een ziel, die gezondigt heeft, zal sterven... de godloosheit des godloozen zal op hem komen; maer indien een godlooze boete doet over alle de zonden, die hij gedaen heeft, indien hij alle mijne gebóden onderhoudt, en naer de regtmaetigheit, en regtvaerdigheit te werk gaat, zoo zal hij zekerlijk leven, en niet sterven. Zie daer hoe god zelf van eenen zondaer spreekt, die tot de boete zijne toevlugt neemt; hij zal (ait) zekerlijk leven, en niet sterven. Et iterum ibid: v. 27. als hij van de godloosheit, die hij gedaen heeft, afwijkt, en naer de regtmaetigheit, en geregtigheit te werk gaat, zoo zal hij zijne ziele doen leven. Zie daer andermael hoe god in 't zelfde hoofdstuk zegt, dat hij leven zal, dat hij zijne ziele behouden zal als hij naa den berg van boete vlugt. Ezech. 38-20.
Ia nog kragtiger verzekerd ons de Heer van wegens deze beviliginge bevrijdinge tegen de toekomende gramschap door het middel van boedvaerdigheit bij den zelfden propheet c. 33. Indien ik tot den godloozen gezeit zal hebben, gij zult de dood sterven; en hij boedvaerdigheit over zijne zonden pleegt, zoo zal hij zekerlijk leven, en niet sterven, alle de zonden die hij gedaen heeft zullen hem niet toegerekend worden. verre dan van daer, dat de zondaer om zijne bedreven zonden gods gramschap zou onderstaen, ~~[illegible]~~ in tegendeel niet tegenstaende god had gezeit: gij zult sterven, ~~[illegible]~~ indien hij maer boete doet, niet alleen zal 't vonnis niet ~~zal~~ uitgevoert worden, maer ook zelfs zullen zijne zonden hem niet eens toegerekend worden; ibid 33-34.
Nu gelijk wij hier hooren, dat god zelf ~~dit middel [illegible]~~ de boedvaerdigheit aenwijst als een middel wonderlijk bequaem om de goddelijke regtvaerdigheit te vermijden, zoo maent hij ook zelf wel ernstlijk den zondaer aen, om dit middel ter hand te neemen. Bekeerd u tot mij (clamat et monet apud Joelem) van ganscher herte... bekeert u tot den Heer uwen god, want hij is genaedig, en barmhertig, langmoedig en groot in barmhertigheit, en verzoenbaer over de straffen: wie weet of hij zig nog om mogt keeren, en het vergeeten? Et iterum. De godlooze verlaete zijnen weg, en d'onregtvaerdige zijne gedagten, hij keere weder tot den Heer die hem zal genaedig zijn. Zie daer zoo, zoo maent god zelf den zondaer aen, dat hij de boetvaerdigheit aenveerde, als een middel wonderwel bequaem, om gods gramschap te vermijden. Joel. 2-32. Isa. 55-7.
Hoc medium amplexus è David. David was gevallen, en ook zwaerlijk gevallen, god hem vermaent ~~[illegible]~~ hem door Nathan. David neemt zijnen toevlugt niet om zijne zonden te verschoonen, gelijk Adam deede; hij zoght ook niet zijne mis-

zijn misdaed te Looghenen, gelijk Caïn deede, maer tot be-
rouw en Leetwezen, tot belijdenisse, en boedvaerdigheid was 't
dat hij zijnen toevlugt nam, Leevari (aiebat statim) Pro-
clamabat ad Deum: ontferm ú mijner, o godt, naer uwe groote
Ps. 50. barmhertigheid; en naer de meenigte uwer erbarmingen, wisch
mijne boosheid uit... verwerp mij niet van uw aenschijn. Keer
Ps. 6-5. u, om heere, en verlos mijne ziele, genees mij om uwe barmhertig-
tigheid. zijne keel was heesch geworden van 't zugten, hij at de
assche als zijn brood, en mengde zijnen drank met traenen, hij
waschte alle nagten zijne bedde, en met traenen begoot hij zijne
rustplaetse, hij was tot de geeselen bereid, en zijne smerte was
altijd voor zijne oogen, hij beloofde godt te voldaen, en de
verargernisse te herstellen, zeggende: Ik zal de godloozen uwe
wegen Leeren...

Zie daer hoe ~~dat~~ David tot de boedvaerdigheid zijnen toe-
vlugt nam. Et quo fructu? hoort David maer zelfs spreken
Ps. 6. De heer (ait) heeft mijn smeeken gehoord, de heer heeft mijn
Ps 33-5. gebed aengenoomen. Gij hebt (ait ad Deum) de boosheid mijner
zonden vergeeven &c.

Tot dit middel hebben ook de Niniviten hunnen toevlugt
genoomen, zij zijn gevlugt tot den berg, ik zeg, tot de boedvaer-
digheid (Dilata, paululum, eorum poenitentiam) en, zie! zij zijn
hebben godts straffende hand ontweeken.

Dit, dit middel moeten wij nu de omhelsen. De Niniviten,
ten onzeker zijnde van des zelfs uitval hebben dit middel
Jon: 3-9 ter hand genoomen, zeggende: wie weet of godt zig keeren magt
en het vergeeven, en of hij zig mogt afwenden van de verbol-
genheid zijner gramschap, dat wij niet ~~en~~ vergaen; wie weet
dit? zeggen zij, of godt met ons zoo zal te werk gaen; en nog-
tans evenwel tot de boedvaerdigheid gingen zij vlugten; hoe
veel te meer moeten wij dan ~~niet~~ de boedvaerdigheid omhelsen
wij, zeg ik, die niet onzeker zijn, gelijk de Niniviten wa-
ren, maer die verzekerd zijn van door de boedvaerdigheid
godts gramschap te ontvlieden? wij weeten, dat 't zeker is dat
godt een bedrukt, en ootmoedig hert niet zal versmaeden
wij weeten, dat godt zelf zegd: zoo waer als ik Leef, ik begeere
Ezech. 33-33. de dood des godloozen niet, maer ik begeer dat hij zig van
zijnen handel bekeere, en Leeve

O quanta solatii mea! schep ~~moed~~ dan moed zondaers, schep moed
al hebje gezondigt, gij hoeft daerom niet te wanhoopen,
gij kunt bij god nog genaede vinden, hij wil de dood des zon-
daers niet, hij roept: bekeer u tot my, en gij zult Leeven. O ge-
Lukkige misdadiger! Wien de regter zelf in den mond geeft
wat hij doen moet om het vonnis te ontgaen, om het Leeven te
behouden! Dit, dit is 't geluk van ~~den~~ uo zondaer, de regter
zelf wijst ~~hem~~ u aen wat gij doen moet om 't vonnis des eeuwi-

doode te vermijden, convertere clamat, derelinque vias tuas antiquas, age poenam, et vives.

Dit is d' eerste bevrijding [eiltig], of berg van behoudenisse tot dewelke de zondaer vlugten moet, om gods regtvaerdige gramschap in den dag van gramschap te vermijden.

2°. Bij deze eerste bevrijdinge [eiltig] tegen gods gramschap in den dag van gramschap komt ook nog een ander middel bewijsen, eene gedurige gedagtenisse, en vreese van gods regtvaerdig oordeel.

En inderdaed hoe nut, heilzaem en voordeelig het is gods gramschap bij tijds te vreezen, wijst de Schrift ons meermaelen, Die den heere vreest (zegt Ecclus) zal het wel hebben in zijn uiterste, en op zijn sterfdag zal hij gezegend worden. Eccli 1-13

Item: Die den heere vreest, zal nergens voor schroomen, hij zal niet verschrikken, omdat god zijne hoope is. ibid 34-16.

Audite Salomonem: Blijf den gantschen dag in de vreeze des heeren; want dan zult gij hoop hebben op uw uiterste, en uwe verwagting zal u niet ontnomen worden. Ziedaer zoo, zoo spreekt de Schrift van eene heilige vreeze voor gods regtvaerdig oordeel &c. Prov. 23-17.

Jaa ook zelf de toekomende regter, de heere Jesus zelf wijst en raed ons aen, tot deze bevrijdinge [eiltig] te vlugten, en hem en zijne oordeelen te vreezen, als hij zegt: En vreest hen niet die het lighaem dooden, maer die de ziele niet en kunnen dooden, nog vreest liever den genen, die ziel en lighaem kan verdoemen in de helle. Matt. 10-28.

Tot deeze bevrijdinge [eiltig] en berg van h: vreeze hebben ook zelfs de heiligste menschen gedurende dit Leven meermaelen hunnen toevlugt genoomen. Zoo vinden wij dat Job met eene heilige vreeze van gods oordeel was aengedaen. Ik vreesde, en was bedugt in alle mijne werken, weetende dat gij den genen, die zondig bedrijft niet zult spaeren. Jaa wat zal ik doen, zegt hij, als god opstaen zal om t' oordeelen, en wat zoude ik hem antwoorden als hij mij ondervraegen zal? Job. 9-28 ibid 31-14.

tot dezen berg van eene h: vreeze voor gods oordeelen vinden w' ook dat David zijne toevlugt nam, misdien hij tot god sprekende, dit zelf betuygt, en zegt: Doortref mijn vleesche met uwe vreeze, want ik ben beschroomt voor uwe oordeelen. Ps. 118-120

Jaa hoort ook den h. Hiers, een man, die een heilig en boetvaerdigste Leven leidde ~~lijden~~, dit zelfde van zig ook getuygen: 't zij ik eete, 't zij ik drinke, 't zij ik iet anders doe, altijd klinkt deze stem in mijne ooren: ontwaekt dooden, en komt ten oordeel. Jaa zoo meenigmael ik maer den dag des oordeels gedenke, zoo verschrik en beef ik met hert en Lighaem".

wij niet door eene h. vreeze aangedaan, tot een waare boetvaardigheid, en beternis van leeven zonder uitstel onzen toevlugt moeten neemen? en, zie! dit is de tweede geestelijke berg, tot den welke wij moeten vlugten.

Indien eene Job, een man op zoo veelerlij wijzen van gode beproeft, en door 't vuer gezuivert, Indien een David die zijne zonden door eene gedurige boete had uitgewist, indien een Hiero: die zulk een streng, en boetvaerdig leeven ~~lijden~~ leide, dat hij de dood als scheen te verbeelden; Indien deze, en meer andere heiligen, met zulk eene gedurige vreeze voor gods oordeel bevangen waeren, weetende wat een vijlig middel deze vreeze tegen gods gramschap is, hoe veel te meer moeten wij ~~dan~~ tot deze h: vreeze onzen toevlugt ~~dan niet~~ neemen? wij, zeg ik, die zoo ver van hunne deugd, en heiligh: verschillen? wij die uit zoo veele hoofden, en om zoo menige fouten gebreken en zonden gods oordeelen zouden moeten vreezen, om ons tegen zijne gramschap te bevijligen? hoe zouden

Conclusio

Agite A. A. met deze h: vreeze moeten w' ons bevijligen tegen des regters gramschap in den dag van gramschap en gods regtvaerdig oordeel. wij moeten volgens de raed des wijzemans in alle onze werken op 't uiterste gedenken, dezen dag moeten w' ons meenigmael voor oogen stellen gedenkende hoe streng en straf de regtvaerdige regter zal te werk gaen.

Ecli. 7-40.

Wij vreezen meenigmael eenige ongevallen in deze wereld zelfs eer z'er zijn, ja ook zelfs die ons noit aen zullen overkomen; dog hoe ijdel is deze vrees? hoe waeragtig zegt David 'er niet van, Trepidaverunt ubi non erat timor.

At judicium hoc, die dag van gramschap en ellende die, die zal ons eens zeker overkomen. hoe moeten wij dan, deez' dag niet vreezen, en ons tegen de zelve bevijligen?

Deze vrees is 't die ons voordeelig en vijlig is. vreezen we ziekten, pest, rampen quellingen of andere onheilen wij zullen ze daerom niet vermijden; maer vreezen wij gods gramschap, die zullen we kunnen ontgaen en ontvlugten.

Laet ons dan vreezen, maer bijtijds vreezen, en zoo vreezen, dat wij door die vreeze aengezet worden, om door de boetvaerdigh. en beternisse van leven, onze zonden en gebreeken uit te wissen, op dat wij dus vlugtende nae boetvaerdigheit en vreeze van gods oordeelen, ons zelve moogen behouden, en niet vertrouwen te gemoet zien mogen onzen regter om met alle uitverkoornen, uit zijne mond te hooren, venite Benedicti Patris mei &c

2.do Eene tweede bevestiging, die uit d' eerste volgd, en onder d' eerste begrepen word, is de mededeelzaamheid, of de werken van barmhertigheid. Al wie maar bij tijds tot dezelve zijne toevlugt neemt, zal de toekomende gramschap des Laatsten oordeels voorkomen, en ontwijken.

Beati misericordes (ait ipse judex) quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quod hic Dns, id ois ubiq scriptura clamat. Zalig (ait David) die zig den behoeftigen en armen aantrekt, in den quaden dag zal hem de Heer verlossen. — Matt. 5. / Ps. 40.

Audi Tobiam filium suum instruentem: Geef aalmissen van uw eigen goed, en keer uw aangezigt nimmer af van eenig arm mensch. Dus zal 't geschieden dat de Heer zijn aangezigt ook niet afkeren zal van u. Doe barmhertigheid, zoo veel als in uwe magt is.... want aldus vergaderd gij voor u een goed loon, tegens den dag der behoeftigheid, want d' aalmis verlost van alle zonde, en van de dood, en zal de ziel niet laten gaan in de duisternissen. D' aalmis zal een groot betrouwen geven voor den Alderhoogsten God aan allen, die de zelve uitgereikt zullen hebben. — Tob. 4. 7..

Confugere ad hunc montem suadebat Nabucbodonosori Daniel. Koop uwe zonden af door aalmissen, en uwe ongeregtigheden met den armen barmhertigheid te doen, mogelijk zal hij uwe zonden vergeven. hoc refugio usa e Rahab. Josue. 2. — Dan. 4. 24.

Hoc refugio utebatur villicus iniquitatis, qui ad Dni sui tribunal vocatus, anxius primum dicebat: Quid faciam! postea debitores Dni sui convocabat, singulisq de debito remittebat &c eaque propter à Dno laudatus e. &c — Luc. 16.

Ad hoc idem refugium et nos confugiamus. Is'er iemand die door de hoge jaren, of lighamelijke zwakheden, niet veel kan vasten, en zig versterven, en dus met dien knegt van 't Ev. zegd: Spitten, en graven kan ik niet; is'er iemand overladen met huizelijke zaken, en wereldsche beslommernissen, zoodat hij zeggen moet, ik ben beschaamd dat ik zoo weinig bidde, bedel, iet goeds leere &c O! dat hij zig vrienden make de mammona iniquitatis, ut cum defecerit, recipiant eum &c

O! ja Jesus de toekomende regter geeft ons deze hoop, dat, bij aldien wij tot de werken van barmhertigheid hier onze toevlugt zullen genomen hebben, wij zijne gramschap ontwijken, en aan zijne glorie deelgenooten zullen worden; daar hij aan d' onbarmhertigen zal zeggen: Discedite a me maledicti.... Daar zal hij integendeel aan de barmhertigen &c — Matt. 25.

Tunc qui in Judæa sunt fugiant ad montes. Matt. 24. V. 16.

Dominica 24a à Pentecoste 1741

Recte David: Dierbaer is voor het aensien des Heeren de dood zijner heiligen Ps. 115. A.A.

His verbis David innuit 1. gratam esse Deo, quam sancti pro illius honore appetunt, mortem; 2. Deum eam saepe ulcisci in iis qui intulerunt; 3. Deum eam in ipsis sanctis ingentibus remunerari honoribus; 4. Denique etiam in tanto apud illum pretio esse sanctos, ut non temere, o leviter patiatur illos mori. Id quod expertus saepe David gratias Deo agit pro isto servationis beneficio dicens: Ik zal den Heere mijne beloften betaelen, in tegenwoordigheid van al zijn volk: dierbaer is voor het aensichijn &c q.d....

Idem porro beneficium exhibuit hodie Dnus suis fidelibus, quando dato instantis periculi indicio, fugere illos jussit ne gravissimis judaeorum, atque adeo impiorum omnium involvantur suppliciis. Qui in Judaea sunt, inquit, fugiant....

De hac fuga paucis agam, ac 1mo illam Litteraliter 2do Moraliter exponam. Attendite

Propositio

Duplicem à Dno vastationem in hod. Ev. praedici ex Evangelistarum collatione observavit S. Augus. (Ep. 80. nunc 199.) et post illum alii interpretes. Prima est Jerosolymae, altera totius mundi post adventum antechristi. Utriusque ita erit calamitas, ut fuga nihil futurum sit optatius, unde illam suis praescribit Servator dicens: Tunc, qui in Judaea sunt, fugiant ad montes, tunc, inquam, cum videritis abominationem desolationis &c tunc vobis fuga consulite.

.. Est aliquando turpe fugere, sed subinde etiam non modo necessarium, verum etiam honestum. Nimirum quando tam atrox

imminet malum, ut superari ñ possit, majusq ex fuga quam ex temeraria morte speratur emolumentum, nemo dubitat honestam fore fugam. Ad hunc modum Moses fugit Pharaonem Exod. 2-15. David Saulem, Elias Isabelem 3 Reg. 19. Xus infans Herodem Matt. 2., ac deinde ñ semel pharisaeos, qa nondum venerat hora ejus; & discipuli jubentur fugere de civitate in civitatem Matt. 10-23. Ita Paulus in sporta demissus p murum fugit manus insidiantium Act. 9-25. Demq ad eundem modum hodie jubentur fugere fideles, qui instante vastatione Jerosolymae futuri erant in Judaea. Tanta quippe illius temporis futura erat tribulatio, quanta nulla umqm fuerat, aut futura erat in posterum, pro in Judaeis, nam calamitas sub Antichristo, ñ in Judaeos sed à Judaeis potius, qui Antichristo adhaerebunt (Joan. 5-43.) suscitabitur in Xanos, ut notavit Augs Ep. 80. Vel etiam, ita absolutè futura erat tribulatio, ut nulla particularis gens aut regio tam tribulationem unqm passa fuerit aut passura esset, quantam gens et regio Judaeorum.

Tunc igitur qui in Judaea sunt fugiant ad montes. Qui in Judaea st jubentur fugere, quia ibi futura erat tribulatio. Fugiant, inquit, ad montes.

Praevidebat Dns Judaeorum caecitatem, qui etiam post eversionis praedictionem mansuri erant increduli, quasi fieri ñ posset ut caperetur urbs tam sancta tam munita. Sic et ante captivitatem fecisse Babylonicam illorum majores colligitur ex Jeremia monente illos: Nolite

Jerem. 7-4 confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Dni, templum Dni, templum Dni e. Judaei igitur temerariâ ista spe pleni, ñ posse capi Jerosolymam, confluebant undiq in hanc urbem tamqm certissimum contra quosvis hostes munimentum. Ne vero Xani idem sibi persuaderent, praemonet illos Dns et jubet fugere ñ in urbem sed ad montes, ut sibi in speluncis, ac desertis locis periculum

periculum securius declinent.

Sic et Loth in montem fugit, ut evaderet incendium Sodomæ. Sic David, sic Mathathias cum filiis, ut evaderet tyrannidem Antiochi, in montibus quæsierunt perfugium. Sic et hic monet Dns, fugiant ad montes.

Narrat Eusebius Xanos Dnicæ monitionis memores fugisse trans Jordanem, in oppidum cui nomen Pella, sub Agrippa amici et confæderati Romanorum præsidio S. Epiphanius addit initio belli Xanos monitos fuisse singulari oraculo ut eo fugerent — Euseb. Hist. L. 3. c. 5 — Epiph. Heresi. 29. N. 7.

Non fuit Dno satis præscripsisse fugam; sed et docere voluit quam celerem eamdem ee oporteat: Qui, inquit, in tecto ē, ō descendat tollere aliquid de domo sua et qui in agro, ō revertatur tollere tunicam suam.

Qui in tecto ē, ait Xs. Notandum tecta in Judæa fuisse plana, et in iis hoēs solitos versari et negotia obire. de trappen, om op die daken op en af te gaen, quam ingemeenlyk van buiten, zoodat het niet noodig was binnens huis te komen om van het dak op straet te gaen.

Nemo fugam libenter arripit nudus et inops; sed se quid auferre pt in solatium futuræ necessitatis, magnum æstimat lucrum: accidit vero sæpius, ut dum hoēs rebus suis convasandis ferventius aut diutius intenti st præter spem obruantur atq intereant. Ne igitur longa fugæ dilatio similiter noceat Xanis, monet eos Dns hyperbolico loquendi genere, quam citissime illis fugiendum, ne colligendâ suppellectile diutius distentos subita calamitas opprimat.

Subjicit deinde ō nulla celeris fugæ impedimenta Væ autem (ait) prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate autem, ut ō fiat fuga vra in hieme vel sabbatho. Væ, ō comminantis ē, quasi peccatum sit esse prægnantem vel nutrientem; sed commiserantis ob singularem ejusmodi mulierum infelicitatem, quas naalis amor & necessitas iis alligavit oneribus, quæ

fugam reddunt difficillimam: neq enim tam facile est deserere filios, quam tunicam aut pecuniam, aliamve suppellectilem. Væ igitur, inquit, prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. Huc pertinet et illud Dni ad mulieres

Luc. 23-28 pias Ierosolymitanas dictum: Dogters van Ierusalem weent niet over mij, maer weent over u zelve, en over uwe kinderen. want de dagen zullen haest komen, in de men zeggen zal: zalig zijn d'onvrugtbaeren, en de lighaemen die niet gebaerd, en de borsten die niet gezoogen

C. 23-22 hebben. Adeoq verè dies ultionis, uti Lucas addit, qbus in maledictionem ipsa vertitur benedictio, causaq mortis est ipsius vitæ transfusio.

Sequitur aliud impedimentum ab hieme vel sabbatho, ab hieme ob temporis importunitatem, à sabbatho ob religiosam consuetudinem. Hieme via est difficilis propter nives, et pluvias, et lutum, dies sunt breves, nocturnæ sub dio in montibus aut desertis mansiones intolerabiles propter frigora et procellas. Itaq incommodissima est hiems iis qbus velocius et longius fugiendum est. Sabbato vero solet unusquisq splendidioribus et pretiosioribus vestibus indui, quæ itineri impedimento sunt, si cito ingrueret fugiendi necessitas. Sabbato præterea Judæis præscriptum erat certum viæ spacium

Act. 3-32 quod sabbati iter dicebatur, quod ultra progredi prohibebantur. Itaq etiam sabbatum contrarium erat iis quibus subito procul fugiendum esset. Cæterum non vult Dns suos docere ut sabbatum post hac observent, multo minus ut existiment se ea sabbati religione obstringi quæ non permittat procul fugere, etiam vita necessitate urgente, sed loquitur secundum sententiam Judæorum qui ex superstitione censebant illicitam sabbato fugam, verbo, ut sciret Dns quam celerrime fugiendum fore, huncq in finem, omnia impedimenta tollenda, ait orate ut non fiat fuga vra in hieme vel sabbato ne ob temporis importunitatem, vel sabbati religionem in fuga prohiberentur.

Diligent

Diligenter autem notandum, quod jubet Dnus orare videlicet ne fuga illorum incidat in hiemem vel sabbatum; indicat non eo loquendi modo esse in illorum potestate quomodo fugiant; sed dari debere à Deo. Certe pro expedita fuga, Deo gratias agebat David: Wie is'er Godt dan de Heer alleen? of wie is'er Godt buiten onzen Godt? Godt is't die my omgord heeft met kragte, die mynen weg onbevlekt gemaekt heeft, die myne voeten volmaekt heeft als die van de herten, en die my op de hoogten stelt &c. Nec aliter Habacuc: De Heere Godt is myne sterkte, en hy zal myne voeten gelyk maeken aen die van de herten, hy zal my, als overwinnaer, op myne hoogten geleiden, terwyl dat ik lofzangen zinge. Ecce ut isti magnum à Deo beneficium estimant, expeditè fugere. Ps. 17-32. Habac. 3-19

E adverso tam grave supplicium minatur Dnus optimatibus Israel per Jeremiam non posse fugere. Peribit inquit, fuga à pastoribus et salvatio ab optimatibus gregis. Enimvero constat passim quam graviter homines percellantur repentinis casibus incendiorum, inundationum, et similium, in quibus non sunt sui compotes; sed velut amentes hinc inde discurrunt, ut evadant discrimen: verum si naturali consternationi divina accedat ultio res est omnium terribilissima, uti minatur Deus loco citato Jeremiae 25-34. item Amos 5-19. Jer. 25-36.

Quando igitur Dei munus est oportunè fugere, et è contrario grave à Deo supplicium, fugiendi facultate destitui, merito suos orare jubet Dnus, ut amotis fugae impedimentis liceat illis impendens periculum feliciter evadere.

Atque haec hactenus de Jerosolymae excidio, ex quibus facile ad antichristi tempora transferre poterunt quae ad litteralem sensum fugae praescriptae pertinent. Tunc cum antichristus in den tempel Gods zal zitten, en zig zal aenstellen als of hy Godt was &c. Timor qui in Judaea est, qui est inter Judaeos antichristo ad- 2. Thess. 2-4.

adhaerentes sunt colligunt Sacri Interpretes ex Jois S.

2do. Qui in Judaea st, ubi antichrs solium suum collocabit, adeoq ubi tunc gravior erit psecutio, qui tunc ibi st fugiant ad montes, ad tutiora loca. Qui in tecto fugiant quam celerrime poterunt; Orent Deum, ut oia fugae impedimenta avertat.

3tio. Deniq qui in Judaea st, qui veram fidem confitentur (Judas n. hebr. idem sonat quod confessio) fugiant ad montes Eccliae quae dicitur de berg van het huis des Heeren, gesteld op den top der bergen; quae dicitur een stad die boven op een berg leit &c. Orent ne frigescat fides et caritas eorum in Xum, neve onosi in opere torpeant virtutum sabbato.

Isa. 2-2.
Matt. 5-14.

Habetis sensum ejus fugae quam praescribit Dnus sive pro excidio Jerosolymitano, sive pro persecutione antichri. Accipite nunc moralem ejusdem expositionem.

4 Tunc qdo sanctissima quaeq in ata oia desolans ostendere sese incipit peccatum, tunc qui in Judaea st i.e., exponente Isidoro Pelusiano, qui in pietate fixi ac firmati st, fugiant ad montes i.e. ingt Euthijm. Ps. 120-1, ad excelsum Dei auxilium, aut ad excelsa virtutum. Ita monet Dns sub imagine Babylonis: Vertrek (zeit hy) uit haer myn volk, op dat gy niet deelagtig word van haere misdaeden, en niet en ontfangt van haere plaegen. Et apertius Siracides: Vlugt voor de zonden als voor een slange, want zoo gy tot haer naedert, zullen zy u aengrypen, haere tanden zyn leeuwe tanden, doodende de zielen der menschen: alle boosheid is als een twee snydend zwaerd haere wonde is ongeneeslyk. Quis, quis ergo o fugerit peccatum? &c.

Tunc qdo sanctissima quaeq in ata Eccliae profanantur, tunc qui in Judaea, in Eccliast, eam amantes

Apoc. 18-4

Eccli. 21-2.

Quamvis autem oe peccatum st fugiendum, illa tamen prae caeteris fugienda st, quae sive ex naali conditione carnis, sive ex multorum usu et consuetudine, sive denique ex fallaci specie bonitatis ut plurimum incautos alliciunt et illaqueant. Hujusmodi st superbia, avaritia, luxuria

Luxuria et hæresis.

Errora duo vitia admodum periculosa st, qa quidqd illis me fœderans, jam pridem abstersisse vdr inveterata psuasio de honorum ac divitiarum felicitate, quæ torrentis adinstar plerosq secum abripit, dum fatuitatis genus ee æstimant ista spernere quæ oes fere sup modum deperéunt.

Jam ad luxuriam quod attinet, nullum e malum tam contagiosum ob insitam nobis ad carnales illecebras proclivitatem.

Deniq de hæresis periculo monuit Aplus cum dixit, hæreticos p dulces sermones et benedictiones seducere corda innocentum. Rom. 16-18. et 2 Tim. 2-17 sermonem illorum serpere adinstar cancri.

Cum igitur hæc peccata præ cæteris periculosa et contagiosa sint, studiosius st fugienda.

Ac superbiæ quidm fugam, humilis spr docuit Jesus, qui ne rex fieret fugit solus in montem. Jo. 6-15. Et sanè si ullus hoc munere dignus erat, et absq periculo fungi poterat, potuit Jesus: fugit tn, ut fugiendorum nobis honorum, necessarium præberet exemplum.

D: fugienda avaritia, Pauli hbus monitum 1 Tim. 6. ubi postqm divitiarum damna atq pericula exposuisset, serio monet: Tu autem o hoo Dei, hæc fuge q. d. o pt ee hoo Dei, qui e mammonæ. quisqs ergo vis ee Dei, fuge avaritiam.

D: fornicatione clamat idem Aplus: fugite fornicaõem, 1 Cor. 6-18 nam ut ait C. 5. modicum fermentum totam massam corrumpit. Pauli mentem expressit Augº serm. 250. d: temp. cum paulus oibus vitiis prædicaret resistendum, dum ctra libidinem loqueretur, o dixit resistite: sed, fugite fornicaõem. ac si ctra reliqua vitia deo auxiliante dbms in præsenti resistere, libidinem vero fugiendo superare. Sic et alibi in scripturis divinis legimus Eccli. 9-5. houd uwe ogen niet geslaegen op een maegd, op dat haere schoonheid ú tot geen val en strekke. Et beatus Joseph ut impudicam posset evadere dominam, pallium, quo apprehensus fuerat reliquit et fugit. Ergo ctra libidinis imperium, apprehende fugam si vis obtinere victoriam, nec tibi verecundum sit fugere si castitatis palmam vis obtinere.

De hæresi, hæreticisq vitandis e illud Pauli Rom. 16-17. Tit. 3-10

Sed revertamur ad filum Evangelii. Qui in testo e &c. celeritatem hoc loco, quinde modo ad fugam requiri diximus. Ea q prorsus necessaria e ad fugienda peccata, ut merito cum Davide volucrum alas quis exoptet, qbs quam velocissimè et longissimè avolet à contagio criminum. Quis, exclamat Ps. 54-7. Wie zal my vleugelen, als eener duive geven, dat ik mag wegvliegen en rust vinden? Zie ik vlugte verre weg en vertrok my

in de Woestyne.

Caeterum iterum audiendus Isidorus Pel. Lib. 3. Ep. 210. qui haec verba; Qui in tecto e... et qui in agro... ita exponit,, Qui in tecto... i.e. qui praesentem domum contemsit, ac pro nihilo duxit, atq omem hujus vitae scenam pedibus protrivit, vitaeq altus et sublimis effectus e, et intestinos animorum motus ablegavit, nihil ex ipsis attrahat, o merum, o ignaviam, o inanem gloriam, o opum cupiditatem, id n ex alto descensus sciat. Et qui in agro i.e. qui veterem hoiem exuit, rebusq carnalibus nuncium remisit, notum gessit, qui eum ad Dei agnitionem renovavit, atq a fece extollere expurgavit,, Nimirum fugiendum e constanter, o respiciendo, o descendendo, o revertendo, ne posteriora pejora fiant prioribus. &c

Vae autem praegnantibus.. Tales st qui desideriis grande, aut bonorum operum rudibus initiis superbi differunt perfectionis studium in futurum tempus hiemis vel sabbati, i.e. extremum vitae: tunc subito fugient peccata, tunc brevi compendio praeterita damna negligentiae resarcient, tunc unico momento abruptis vitiorum impedimentis evolabunt in caelum. ah miseri! vae praegnantibus et nutrientibus! vae quorum fuga incidit in hiemem vel sabbatum! quos n tunc fugient, quo o licebit ambulare? quin potius nunc tempestivè fugiant dum tempus e. Quis n existimabit tam expeditam onustis peccatoribus futuram fugam? Quid ergo! Orate ne fuga vra... Cogitate illud Pauli Rom. 9-36 Non e volentis, neq currentis; sed Dei miserentis. Orate ergo ut Deus det fugere posse. Audite Dnum monentem: Luc. 21-36 Wackt ten allen tyde biddende, opdat gy waerdig moogt geagt worden alle deze dingen, die toekomende zyn, [redacted] t' ontvlieden, en te staen voor den Zoone des mensche

Conclusio: Agite A. A. quasi à facie colubri fuge peccatum. Quis ausit accedere ad virulentum colubrum? quis velit occurrere irato leoni? quis lethiferum velit sustinere ictum feralis gladii? immo quis o relis remisq hanc fugiat? quos ergo o fugeremus peccatum? peccatum quo nullus coluber ~~violentior~~ virulentior, nullus leo truculentior, nullus gladius funestior? &c

Fugiamus ergo &c jam nunc auspicanda fuga; in tempore orandum, et vigilandum, ut digni vos e fugere oia ista quae futura st &c

Tunc... qui in tecto (-st) non descendat aliquid tollere de domo sua; et qui in agro non revertatur tollere tunicam suam.

Matt. 24. v. 17. 18.

Dominica 24. Pentecostes 1749. 6.

T is niet alleen aan het kruis dat J. C. zijne liefde en genegendheid tot zijne vijanden heeft getoond, als hij voor de zelve zijne dood heeft geofferd aan zijnen hemelschen Vader; als hij in dat heerlijke gebed op zijne kruis outaar voor hen heeft gebeden roepende tot den Vader: Vader vergeeft 't hen, want d.

Niet alleen dus op zijne uiterste heeft Jesus zijne liefde tot zijne vijanden getoond, maar zijne gansche leven door heeft hij hen zijne goedheid en barmhertigheid bewezen, en hunne verbitterde haat met liefde beloond.

Hoe dikwils heeft hij 't verbitterde en verharde Jodendom ~~niet~~ zoeken t' onderregten, en dan met strafheid, en dan wederom met zoetigheid tot hunnen pligt zoeken te geleiden?

Jerusalem die ontaarde, en ondankbare vervolgster van haren Here, Godt, en Messias, die Jesus vervolgde, die zo lang hem zogt ter dood te brengen, en het ten laaste ook heeft gedaan, hoe dikwils heeft hij hare kinderen (volgens zijne eige klagten tegen haar) ~~niet~~ willen vergaderen, als een klokhen hare kuikens, en ogter zij heeft niet gewild?

Ja zo verging de liefde van Jesus tot die vijandlijke en verharde Stad, dat hij, terwijl hij nu tot straf van hare versteendheid, en verhardheid haren ondergang beschoren had, en den zelven aan zijne leerlingen voorspeldde, om z' op zijnen tijd aan dat verharde volk voort te houden, hij ogter hen nog goeden raad gaf, om dat onheil t' ontvlugten, en 't oorlogs zwaard t' ontgaan.

Hiermê was de heiland bezig in ons hed: h: Ev.

Ik zeg ú voorwaar (zei Jesus tot zijne discipelen als zij hem de gebouwen des tempels toonden,) dat hier niet eene steen op den anderen zal blijven, die niet zal afgesmeten worden. Daarop wees hij aan de voorbodens wanneer dit zoù geschieden, en dan met het begin van ons hed: hist: gaf hij goeden raad wat gedaan, als de gruwel der verwoestinge daar zoù wezen, om de zelve nog t'ontkomen; en onder anderen in onzen text: Zo wie dan op het dak is, die kome niet af om iet uit zijne huis te halen nemen; nog die op het veld is, kere niet weder om zijne rok te halen.

Proposito

Wij zullen U. A. deze onderregting van daag eens volgens gew: naar den letter ontvouwen, en terwijl de verwoesting van Jerusalem eene afbeelding is van de toekomende verwoestinge van de wereld, die op eene zekere maniere voor een ijder van ons vergaat, zodra wij sterven, zo zullen wij uit dezen letter eene geestelijke les nemen, hoe wij ons moeten dragen, ten opzigt van deze toekomende verwoestinge. Attendite.

De heiland, die eene levendige en nette denkbeelt wilde geven van de schrikkelijke toekomende verwoesting van Jerusalem, wees met een aan de manier die er voor zommigen nog zoù zijn, om ze t'ontkomen, en met een hoe haastig en onvoorziens hen dit schrikkelijke ongeluk op den hals zoù komen. Om dan uit te drukken met wat eijl en haast men om dien tijd zig zoù moeten oppakken om dien aanstaanden gruwel t'ontvlugten, zeide Jesus: Zo wie dan op het dak is etc.

'T is aan velen van U. A. wel bekend hoe het van ouds onder de Joden met de daken gesteld was. Hunne daken waren, niet, gelijk bij ons, schuins aflopende, maar plat als eene vloer, en men was gewoon 'er verscheide zaken op te verrigten, ook zelfs op te kuijeren en te wandelen. Ze waren, volgens Gods gebod Deut. 22., met eene muur tegen 't afvallen, voorzorgd. 'T was op het dak zijnes

2. Reg. 11. 2 hofs dat David wandelde als hij Bethsabe zag. Op

4. Reg. 23. 12 het dak van den godlozen Achaz hof was eene outaar

Je-

Jesús zelfs beveelde de waarheden, die zijne Apostelen Matt. 10-27.
van hem in't oor, i.e. in't heimelijk gehoord hadden,
op de dàken te prèken. 't Was dierhalven niet onge-
woon voor de Jòden op de dàken te zijn. Hierom wil
Jesús zeggen, indien gij om dien tijd, als de verwoes-
ting van tempel en Stad zal beginnen, bij avantuur (geval)
op het dak mogt zijn, klim niet af om in huis te gaan.
Eenigen hebben dit dus opgevat als of Jesús wilde zeg-
gen, dat men van buiten maar zoù afspringen, of dat
men'er op zoù blijven. dog verkeerd, mits de trappen
der dàken, gemeenlijk van buiten quamen, en mits Jesús raad te vlugten.
Maar Jesús leid het zelf uit hoe hij het meend, naam.
dat men tot dien einde niet van het dak zoù kòmen om,
in zijne huis te verblijven, daar lang te sammelen, of
om met grote zorge alles bij een te ràpen en te pakken,
want daarmè te veel tijds zoù verlòpen. Festinationem
fuga suadet, zeid Aug. Ep. 80. hij eischt d'uiterste haast
opdat de vlugter zig zelve niet verwaarloze terwijl hij
zijne goed zoekt te behoùden. Zo wie dan op het dak is &c.
D'andere manier op dewelke Jesús zig uitdrùkt hoe't in
dit smertelijke voorval van nòden zoù de zijn zig te haas-
ten is: Et qui in agro e, o &c.
Om vèle rèdens is men buiten op den akker of het land,
of wel om het zelve te bewerken, of'er vrugten van te
oesten, of wel om'er alleenig te wandelen, en'er zig wat
te verlùstigen, of wel om'er door te reizen. Nù aan
die allen, zeid Jesús, om wat rèden z'ook op het veld
mogten wèzen, dat, zodra zij de beginzelen van die
grouwelijke verwoestinge zoùden bemerken, zij niet terug
zoùden gaan naam. tot'er huis of woonplaats, maar dat
zij't op een vlugten zoùden stellen. D'H. Luc. voegd'er d' Luc. 21-22
oorzaak bij: Want dit zijn de dàgen der wràke, die zo ge-
swind zal zijn dat men alles zal moeten in den brand làten
om ze kunnen ontvlugten.
Misschien ziet Jesús hier ook zelfs op die plaats Gen. 19-17.
als d'Engelen Lot bevòlen Sodoma te verlàten, dat nù

op het púnt stond om door het straffende vúúr verwoest
te worden. Behoúd úwe ziel (zei d'Engel tot Lot) en
wagt ú dat gij niet te rúgge omziet, nog blijf niet staan
in al de Landstreek hieromtrent. Zo schielijk wilde 't
Engel dat Lot zoú vlúgten, dat hij zelfs niet omzien zoúde.
En zo wilde Jesús ook dat men op het spoedigste zoúde
vlúgten, zo ver dat men zelfs zo ver niet terug zoú gaan
~~dat men~~ om zijnen rok, die men of in húis of agter zig op 't
veld om de warmte heeft neergelegen, te hálen.
Misschien wil Jesús ook zo indrúkken, dat men alles
daar moest láten, om bequamer tot eenen haastigen vlúgt
te zijn, terwijl alle Bagagie op den weg bezwaard.
Waarom hij'er ook bijvoegde: Wè degènen die swanger zijn
of kinderen zúigen in die dagen, te kennen gevende dat
zij ongelúkkig zoúden zijn, die alsdan niet spoedig zoú-
den kúnnen vlúgten, gelijk swangere of zúigende vrou-
wen, omdat d'eene door 't inwendiges, en d'andere door
't úitwendige pak der kinderen te zeer bezwaard zijn.
Het zelve wil Jesús ook nog aandringen met 'er bij te voe-
gen: Bid ook dat úwe vlúgt niet voorvalle in den winter
nog op den sabbatdag, want het 's winters om het natte
en koúde weer moeilijk vlúgten is, en des sabbatdags de Jo-
den niet dúrfden reizen, schoon 't ook noodzakelijk was.
Met een woord dan Jesús wilde zeggen, dat de verwoes-
ting van Jerúsalem zo èlendig zoúde zijn, dat men ge-
daar voor alles zal willen verláten hebben om z' op zijn
tijd t'ontvlúgten, en dat 't ènigste middel zoú zijn om
ze t'ontvlúgten, met niet te rúg te trèden, maar spoe-
dig voor úit voord te gaan, en te vlúgten.
Tot dús verre hebben wij alleen onze geestelij-
ke nieuwsgierigheid voldaan in den Letter na te speuren
van den text. Maar dit zal van gène nút zijn zo wij
den weg der Vaderen niet inslaan, en bij dezen letterlijken
zin ook húnne geestelijke úitleggingen voegen.

Applicaõ

De h. Hilarius c. 25. in Matt. leid het dús op eenen
„ geestelijken zin úit: „ Tectum, o domús fastigium et ha-
„ bitationis totiús celsa perfectio; domús enim nulla dici p-
„ terit vel esse sine tecto. Qui igitur in consummatione domús

„ suæ, hoc e in corporis sui perfectione constiterit, rege-
„ neratione novus, spiritu celsus, et divini muneris absolu-
„ tione perfectus, ō descendere ād humiliora rerum sæcu-
„ larium cupiditate debebit, neq in interioribus corporis
„ illecebras provocatus de tectus sui sublimitate decedere.
„ Et qui in agro erit, ō revertatur ad tollendam tunicam,
„ scilicet positus in operationem præcepti, ō ad curas pri-
„ stinas revertatur. „

S. Ambr. in 17. Luc. Si quis etiam in tecto e positus
„ hoc e superiora domus suæ, eminentiumq virtutum cul-
„ men ascendit, ad terrena hujus mundi ō redeat. „

„ Dat is, om in't kort alles te bevatten, de verwoesting
van de wereld word afgebeeld door de verwoestinge van
Jerusalem. De Zaligm zelf neemt geligendheid om van
de schrikkelijke wereldsverwoestinge te sprekeno nadat
hij van de verwoestinge van Jerusalem had gesproken,
en gaat van die van Jerusalem tot die van de gansche
wereld over, die voor alle menschen op den uiterstendag
staat te geschieden, en die voor een ijder in het bezonder
op eene zekere wijze geschied, als hij door't sterven de
wereld verlaat. Indien wij dierhalven in deze verwoestinge
ons willen bergen voor de woedende toorn van Godt zo
moeten wij von het dak van deugden en hemelsche beschou-
wingen, daar wij door Gods genade opgeklommen zijn,
niet wederom afklimmen om iet uit ons huis te nemen,
ik zeg, om ons in de huizelijke, aardsche, en wereldsche
beslommernissen en zorgvuldigheden weer te versmooren;
op het veld zijnde, ik zeg, in den akker des Heeren, met
vlijt en godvrugtigheid aan't werk onzer ziele zaligheid
gearbeid hebbende, moeten wij wel toezien, dat wij niet
wederkeeren om onze rok, en uitgeschudde zondeklooen
weerom te halen. Met een woord Jesus wil ons door
deze spreekwijzen leeren, dat de volherding in de deugd
ons zo nootzakelijk is, dat wij zonder die de woedende
toorn van Godt in de verwoestinge van de wereld, die voor
ijder een in d'ure des doods begint, niet kunnen ontvlie-
den.

„ De Zaligm drukt zig hier over kragtig uit door eene ge-
lijkenisse Luc. 9. Niemand die zijnen hand aan de ploeg Luc. 9. 62.

staat, en agterwaarts omziet is bequaam tot het rijke Gods
Jesus spreekt hier bij gelijkenisse en wil zeggen, dat die
den weg na den hemel ingeslagen is, niet te rug, maar al-
tyd voorwaarts moet zien en gaan; gelijk eenen akkerman
die zijnen hand aan de ploegstert heeft, altyd vooraf moet
zien en voord reiden om goede vooren te maken, zo moet
eene Christen noit afwyken van zijnen begonnen weg, maar
volherden tot het einde toe.

Dus schreef eertyds Paulus tot die van Philippen
en toonde dat hy niet weer afklom van het deugden dak
nog wederkeerde van het bewerken zijner zaligheid op
des heeren akker om zijne oude kleeren weeraan te trekken
maar altyd voortging en volharden wilde. Broeders
Phil. 3-13. (inquit) ik laat mij niet voorstaan, dat ik het al bekomen
heb. Dog dit doe ik, het gene agter mij is vergetende
en mij zelven uitstrekkende tot het gene voor mij is, loop
ik voord na het doelwit, na den prijs tot w[elke] godt ons van
boven roept door C. J. 't is waar wil d' Apostel zeggen
ik ben op den goeden weg, Jesus heeft mij zelfs geroepen,
en tot zijnen Apostel gesteld; maar hier mede meen ik
nog niet, dat ik het gewonnen heb, en nu al den prijs be-
haald heb. Neen, neen! mijne pligt is al dat 'er tot nu
toe geschied is agter mij te laten, en maar voord te gaan
tot 't einde toe. die te rug gaat, kan den prijs niet beko-
men, den Jesus alleen beloofd heeft aan die voordgaan,
en tot 't einde toe volharden.

Homo, qui Deo servit, inter caetera tribus nominibus
in Scriptura vocatur. 1º. Fidelis. Sic Jesus in parabo-
la de servo cui talenta commiserat, dum cum eis lucra-
Matt. 25. tus e[st], Fidelis vocatur. Euge serve bone et fidelis.
2º. Mercator vocatur. Negotiamini dum venio.
Luc. 19. 3º. Vocatur Miles. Certa bonum
1. Tim. 6-12 certamen.

Maar alle deze 3 titels verpligten alle Christenen om niet
te rug te gaan in de deugd, maar tot 't einde toe te volhar-
den, noit om te zien, noit van 't opgeklommen dak door
gods genade weer af te klimmen, noit van 't werk zijner za-
ligheid op des heeren akker weer af te keeren.

Wat baat het voor enen tijd getrouw geweest te zijn, als
de trouw door ontrouw word gebroken? Wat baat het vo-
enen

eenen tijd wel gekoopmanschapt te hebben, als men daar
na dooreenen quaden koop alles verliest? Wat baat het
vooreenen soldaad wel gestreden te hebben, zo hij op
het laast den moed laat zinken, en zig overwinnen?
Zo ook wat baat 't eenen Christen, die door de deugden nu
al dakwaarts geklommen is, aan zijnen Godt vooreenen
tijd getrouw geweest te zijn? goede geestelijke winst
als eenen geestelijke koopman, voor zijnen meester gedaan
te hebben? wel in den geestelijken strijd gestreden te
hebben? Als hij daarna ongetrouw word aan zijnen Heere
als hij daarna door verkeerde koopmanschap zijne gees-
telijke rijkdom verquist, als hij daarna als een laf sol-
daat, zig van zijnen vijand laat overwinnen?

't volharden in de trouwe, 't volharden in de winst,
't volharden in d' overwinninge verdienen alleen lof
en kroon. Esto fidelis usque ad mortem, zeid d' Engel van Apoc. 2-10.
Gods wegen aan dien getrouwen der Kerke van Smijrna,
Negotiamini dum venio, zeid Jesus. Die in den kamp 2. tim. 2-5.
strijd (zeit Paul) word niet gekroond, tenzij hij wettelijk
gestreden heeft.

Hoe getrouw was Saul eerst aan den Heere, die
hem gesteld had tot eersten koning van Israel? Maar
wat baatte 't hem dat daarna, als hij van zijne trouwe afweek?
Wat was David een man naar Gods hert? En egter
wat baatte 't hem al die voorgaande trouw, als hij te zamen
in eene zonde van overspel en doodslag verviel? ja hij zou
nooit eene loon van Godt te verwagten hebben gehad, zo hij
niet dooreene scherpe boetvaardigheid weder in zijne
voorgaande weg getreden was.

Wat heeft 't eenen Salomon gebaat zo van Godt bemind
te zijn, als hij daarna van zijnen weg afdwaalde, en
te rug ging, vervallende in allerleide schrikkelijke zonden, uit dewelke
hij misschien daarna door den weg van boetvaardigheid
noit is weergekeerd?

Wat heeft 't Apostelschap geholpen aan Judas, als hij
na voor eenen tijd getrouw geweest te zijn, ten laaste is ge-
vallen en vervallen?

Sic currite ut comprehendatis 1. cor. 9-24. Conclusio

leerens, maar na onze kerke zullen wyzen, gelyk w' ook voorgaande zondag uit Augs. hebben aange haald. Quaest. Ev. quaest. 38. item Lib. de Unit. Eccl. c. 3.

Behalven, deze valsche Chssen, hoe veelen, zyn'er ook nog huidigen dagen zelfs in de Cath. kerke. zoo danigen zyn de genen, die Chs in zyne leere en waar heden vervalst hebben, en de vervalste waarheid voor Chs leere en waarheid willen opdringen en doen voorgaan. Ostende in Formulario, item in Bulla Unigenitus.

Et quid hi faciunt ut seducant? Signa magna et prodigia v. g. multitudinis, potentiae, divitia rum, honorum. Signa, horum st excoricare, fulmi nare, damnare. at utinam! ne seipsos condemnent, veritatem ejusq defensores damnando.

Verum ē haec signa ita videntur mi exercitatis ut p haec facile in errorem inducantur. at utinam! nos simus ex electis, qui quidem periculo exponun tur, sed ō seducantur. Deus spa semen suum servabit, uti servavit......... portae inferi ō prae valebunt.

Id nobis hoc miserrimo tpore sit solatio ---
Sed et meminerimus moniti Chri: Nolite credere

Dominica 24
Post Pent:
1738.53.

Ecce prædixi vobis.
Matt. 24. v. 25.

N.B. alia occasione dici poterit; dat 't daer uit voortkomt omdat anderen, die alzoo godloos leven het oordeel niet en vreezen.
vide ibid.

Ik weet niet wat er, in 't hedendaegs h. Ev. meer blykt en uitschynt of wel Gods regtvaerdigheid, of wel Gods goedheid en barmhertigheid. A. A.

De regtvaerdigheid Gods vertoond zig in die droevige tekenen, en schroomige verwoestingen, en in alle die straffen en ellenden, die den zondigen wereld zullen overkomen.

Gods goedheid en barmhertigheid blykt van den anderen kant, in de voorzegginge die de Heere Xus doet van de droevige tekenen, die de voorbodens van de straffen en van zyne naederende gramschap zullen wezen.

Gelyk een blixem (zegt Xus) uit het oosten komt, en schynt tot in het westen, alzoo zal ook de komste van den zoone des menschen zyn,... en aenstonds na de verdrukkinge van die dagen, zal de zon verdonkerd worden, en de maen zal haer ligt niet geeven, de sterren zullen van den hemel vallen, en de kragten der hemelen beroerd worden &c. Zie (zeid hy) ik heb het u voorzeid.

Zie, zoo wonderlyk is de goedheid Gods, dat hy ook vooral eer hy voordvaert om den mensch te straffen, imminentia sua flagella prænuntiare faciat, ut tempestivè a p vitæ correctionem prævenire valeat.

Et sanè usitatus est hic divinæ bonitatis modus iam signis quam verbis præmonere. Sic priusquam Deus mundum diluvii aquis deleret, per Noe prænuntiare fecit: Sic priusquam Deus Pharaonem, et exercitum ejus deiecit in mare per Mosen, cum signis et verbis præmonuit: Sic priusquam

Dominica 24
Post Pent:
1738.53.

Ecce prædixi vobis.
Matt. 24. v. 25.

Ik weet niet wat'er, in 't hedendaegs h. Ev. meer blykt en uitschynt of wel Gods regtvaerdigheid, of wel Gods goedheid en barmhertigheid. A. A.

De regtvaerdigheid Gods vertoond zig in die droevige tekenen, en schroomige verwoestingen, en in alle die straffen en ellenden, die den zondigenden wereld zullen overkomen.

Gods goedheid en barmhertigheid blykt van den anderen kant, in de voorzegginge die de Heere Jesus doet van de droevige tekenen, die de voorbodens van de straffen en van zyne naederende gramschap zullen wezen.

Gelyk een blixem/ zegt Jesus/ uit het oosten komt, en schynt tot in het westen, alzoo zal ook de komste van den zoone des menschen zyn... En, aenstonds na de verdrukkinge van die dagen, zal de zon verduistert worden, en de maen zal haer ligt niet geeven, de sterren zullen van den hemel vallen, en de kragten der hemelen beroerd worden &c. Zie/ zeid hy/ ik heb het u voorzeid.

Zie, zoo wonderlyk is de goedheid Gods, dat hy ook vooral eer hy voordvaert in den mensch te straffen, imminentia sua flagella prænuntiare faciat, ut tempestive ad vitæ correctionem prævenire valeat.

Et sane usitatus e. hic divinæ bonitatis modus tam signis quam verbis præmonere. Sic priusquam Deus mundum diluvio aquis deleret, per Noe prænuntiare fecit. Sic priusquam Deus Pharaonem et exercitum ejus dejecit in mare per Mosen, eum signis et verbis præmonuit. Sic priusquam

Ult: Zaterdag geboden vastendag Zondag vervalt de feestdag

Jerosolijma, devastata, e Xus Dnus in hod. Ev. praemonuit. Et ab hac praemonitione transgreditur, ad alteram scil: interitus universi mundi. Ecce inquit praedixi vobis.
Adeoq AA. hanc praemonitionem divinae bonitatis serio attendamus. 't is d'eeuwige waerheid, die 't ons voorzeid, Hemel en aerde zullen vergaen, maer zyne woorden, zullen niet vergaen. De tekenen, die hy heeft voorzeid, zullen eens verschynen, de straffen, zullen ook na die tekenen volgen. Hy zal zeker komen, om te oordeelen, volgens zyne strenge regtvaerdigheid, die de tekenen, laet voorheen gaen, om ons te waerschouwen, door zyne goedheid en barmhertigheid.

Dus alhoewel het zeker is, en 'er van geen een xtien aen deze zaek getwyfeld word, weynige nogtans zyn 'er meer die voor dit streng oordeel vreezen, of vreezen gelyk zy moeten vreezen.

Propositio

My dunkt 't zal niet onprofytig wezen, eens te onderzoeken, waer het uit ontstaet, en waerom, de menschen, voor dit streng oordeel zoo weynig vreezen. **Attendite**

Des zal't ook niet ondienstig z. A. hier van nader te spreken 1º van de zekerheid van het oordeel 2º Waarom veelen dit niet genoeg vreezen 3º Aanmanen om het zelve te vreezen.

Alhoewel dat alle de waerheden, die wy moeten geloven, even vast gegrond zyn, op Gods onfeilbaer woord, zoo moeten wy nogtans bekennen, en beleiden, dat zommige meer zommige minder in de h. Schriftuer, uitgedrukt worden.

Zommige heeft de h. Geest daer zoo duidelyk en klaer voorgesteld, en met zoodaenige omstandigheden, bekragtigt dat de quaedaerdigheid der ketteren, de zelve noit heeft kunnen in twyfel trekken, nog den zin der woorden, kunnen vervalschen.

Zoodaenig is de waerheid daer de Heere Xus van spreekt in 't hed. h. Ev., te weten de waerheid van 't laetste oordeel. 't Oude niet minder als 't N. Test. spreken van 't zelve even duidelyk. De Heere Xus mag men zeggen heeft niet dan verklaerd en uitgelegt, 't geen de Propheten van dit oordeel voorheen gezeid hadden, Hy heeft het niet alleen in 't openbaer verkondigt om 't volk een schrik aen te jaegen, maer hy heeft het ook menigmael in 't bezonder, herhaeld voor zyne Apostelen hem

het geen hy hier van geopenbaerd had, aen de heele wereldt.
Hy heeft de toerusting en voorbereiding schroomelyk en heel zeldzaem afgemaelt, Hy heeft alle omstandigheden zoo net afgeteekend, hy heeft niet verzweegen de woorden die de regter zal gebruyken, in 't uytspreken van 't vonnis, ja hy schynt daerover uitgeweidt te zyn, om niets agter te laeten, 't geen tot verzekering van deze zaek kon strekken, hy heeft de waerheid van zyn woord bekragtigt met een eede, zoo bondig noit byna, als in dit geval gedaen: Wie ik heb het u voorzeid // ik zeg ú voorwaar: Hemel en aerde zullen vergaen, maer myne woorden zullen niet vergaen.

Deze waerheid is ook zoo diep gegrond in de gemoederen der Xtenen, dat noit eenige dwalinge of kitterye, die zig verstoudt heeft alle andere waerheden aen te randen, deze nogtans niet heeft durven aenraeken.

Onze Moorden, de h. kerk, wiens wederspannige kinderen een onze afgewekene Kinderen broeders wel beknebbelt hebben, de Godheidt van den h. Geest, de Mensch=wordinge van Xus, de h. Sacramenten, &c. is noit ontroerd geweest in 't geloof raekende het laeste oordeel. Alle die oit belijdenisse gedaen hebben van de naem van Xtenen, hebben altyd erkend en vastgehouden, dat Xus zal komen oordeelen de levenden en de dooden.

Maer zie 't geen vreemd is, en te verwonderen staet is, dat veele Xtenen, niet tegenstaende dat zy zoo wel van de zekerheid des oordeels overtuygt zyn, egter voor 't zelve zoo weynig vreezen, zij weeten zeer wel dat Godt hen en yder een zal oordeelen, volgens den eisch van zyne regtvaerdigheid, en nogtans ziet men niet dat zy zig daerover zeer bekommeren.

Dog wat reden? wat zou je denken A. A. dat is 't geen de vreês van 't toekomende oordeel zoo verzwakt in veele Xtenen, ja byna ten eenemael als wegneemt?
Ô dit ontstaet, en komt voort 1mo hier uit, dat de menschen dit oordeel als nog ver afgelegen zig zelven verbeelden, zy zien het oordeel aen, als iet dat nog zoo

zoo haest niet zal gebeuren, en agten, overzulks onno-
dig 't zelve zoo vroeg te vreezen.

't is zoo'er mee gelegen. De quaelen, en ellenden hoe verder zy van ons zyn, hoe veel te minder zy ons ontroeren 't geen eerst na verloop van veele jaeren staet te gebeuren schijnt veeltyds aen den mensch, als noit te zullen gebeuren 't verswakt de hoop zoo 't iet goeds is, 't vermindert de vrees zoo 't iet quaeds is.

En hier van komt 't dat veele menschen 't oordeel niet en vreezen, omdat zy 't zelve niet als van verre aenzien, zy verbeelden 't zig als ver afgelegen, en als iets 't geen nog zoo haest niet zal wedervaeren, petunt à seipsi, quod Apli à Xto, cum eis loqueretur de signis hujus sui adventus ad judicium, de discipelen quamen by hem (zegt 't Ev. Matt. 24. 3.) en zeiden, zeg ons dog, wanneer dit zal geschieden, en wat het teken zal zyn, van uwe komste en van de voleindinge des wereldts, sunt, discipuli, hoc à Xto quaerebant, tum multi a seipsis quaerunt; quando erunt? en zie zy antwoorden, aen zig zelven, dat 't nog zoo haest niet zal gebeuren, zoodat zy dien dag van gramschap niet te gemoet zien, als na verloop van veele jaeren.

Het gaet hier mede gelyk als met iets 't geen men maer van wyd en van verre ziet. Gelyk alle zaeken of voorwerpzels zig op 't oog verklynen, door de wydte en verre afgelegentheid, ja somtyds ten eenemael verdwynen en zig uit ons gezigt onttrekken, zoo is 't ook dat dit voorwerpzel van 't laeste oordeel van verre verbeeld zynde zig verklynd, in d'oogen van onze gedagten, ja zelfs verliest zoodaenig zyn kragt, dat 't niets op het gemoed vermag om den mensch in een heilzaeme en zalige vreeze te houden.

Atq. illud primum e, 't geen den mensch beneemt of ten minsten in hem verzwakt de vreeze van Gods oordeel.

Groot

Groot is 't geluk d'oorspronk van dit quaede te kennen, om des te gemakkelyker het zelve te geneezen. Groot is dit geluk in de natuerlyke qualen en ellenden. Maer veel grooter nog in de geestelyke qualen en ellenden.

Overzulks dan, dewyl het hier uit ontstaet, dat veele menschen Gods oordeel niet genoeg en vreezen, omdat zij 't zelve als verre afgelegen aen zig verbeelden, zoo meine ik niets beters te kunnen doen, als het zelve van naby te vertoonen, om alsdus een ijder het zelve te leeren vreezen.

Om dan tot de zaek te komen, A. A. ô het oordeel is zoo wyd niet eens als veelen zig wel verbeelden.

Si quærat quis quam, quando enim erit? recte respondere possum verbis Xti Dni. Niemand weet van dien dag of uer (scil: van de dag of uer van 't laetste oordeel.) dan alleen den Vader. dog wat de dag van een ijders besonder oordeel aenbelangt misschien zal die voor my, voor u, voor deren en genen in 't besonder, dit jaer, misschien deze maend, misschien deze week of dezen dag nog wezen. Statutum est, zeid d'Ap. Heb. 9-27

De tekenen van Gods gramschap daer 't Ev. van spreekt zullen misschien aen de heele wereld niet verschynen dan na verloop van veele jaeren, maer als de dood iemand van ons, die hier tegenwoordig zyn, van daeg de oogen sluyt, zoo worden de voorzeggingen van die tekenen, ook van daeg in hem vervult. In opzigt van dien zal de zon verduisterd worden, de elementen zullen zyn als of z'er niet geweest eens waeren, hemel en aerde zal voor hem vergaen, de wereld zal voor hem niet meer wezen. al 't geen hem te verwagten staet in 't oordeel, hangt boven zyn hooft, en hoe na de uer van zyn doode is, zoo na is zyn oordeel, met de doode valt hy te gelyk in de handen van den levenden Godt. Dit is 't geen niet wijd van ijder van ons is, niet wyder als de doode, op onze sterfdag zal dat gebeuren, 't geen in 't algemein oordeel voor ijder in 't bezonder zal gebeuren. verre zy dan van ons dat wij denken zouden dat Gods oordeel nog verre van ons is [illegible]

Hoe meinje A. A. zou 't met ons afloopen, zoo een Propheet van Godt gezonden, van zyn kant ons quam boodschappen dat het algemeen oordeel dit jaer zou geschieden? hoe zou

de vreese ons hert niet beklemmen? en wat verbaestheid zou men ydereen niet zien? wat schrik en schroom, zou ons niet benauwen?

Nu zou yder een dan, zoo vreezen, waerom nu niet? daer niemand ons kan verzekeren, dat wy binnen dit jaer voor Gods oordeel niet zullen verschynen: is 't dan zoo naby, waerom, vreesd men dan niet meer voor 't zelve!

Men legt meenigmael, en vreesd voor 't quaede, en onheil dat niet dan in d'inbeeldinge bestaet, en ondertusschen men is gerust voor 't quaede dat schroomelyk, en onvermeidelyk is.

Ô wat een bedroefde zaek! een zaek die waerlyk medelyden van nooden heeft dat veele menschen, dat oordeel niet vreezen of niet genoeg en vreezen, 't w. zy niet ontgaen zullen kunnen.

Hoe ziet men de menschen, zig niet al waepenen tegen 't toekomende? hoe ziet men hen niet vreezen voor honderd en honderde zaeken, die misschien, noit eens zullen gebeuren zy verbeelden zig meenigmael zommige rampen, zy vreezen voor de zelve, zy zyn in honderde benaudheden. zie men vreesd 't geen alleen maer is, en misschien altyd maer in de inbeeldinge zal zyn, en noit zal gebeuren, en het eengste dat men niet en vreesd, of niet genoeg en vreesd is 't geen zeker eens zal wezen, te weten, de dag des oordeels.

Ô hoe mag men dan op dit stuk niet wel met reden zeggen, quod David de aliis impiis dixit, Daer beefden zy

Ps. 13-6. van vreeze, alwaer niet te vreezen was.

Non sic, ô sic A. A. timeamus id, qd. timendum est een oordeel 't geen niet te ontgaen is, en 't geen niet verder als de doodt van ons is, ne imaginemur, nobis illud judicium procul à nobis, mors aliorum monet et nostrum judicium prope esse. zy roepen ons allen toe. ‖ medadigen

‖ Eccli-38-23 Memor esto judicii mei, sic enim erit et tuum. Mihi heri, hodie tibi

Het gaet met de stervende gelyk als met de gevangenen, die d'eene voor, d'andere naer, voor den regter teverschaen, uit den kerken, geroepen worden. Di gevangenen die in een kerken leggen, zoo meenigmael als zy

zy de deur des kerkers hooren open doen, zoo vreezen zy en worden benauwd; omdat zy meenen dat zy nu ook voor den regter verschynen moeten; de medemakkers die men voor heen voorhen weghaelt, stellen d'anderen, die daer nog over blyven, niet gerust, neen, neen, maer zy doen hen des te meerden vreezen, omdat hunne buert ook nadert van voor den regter te verschynen.

Nu deze gevangenen leeren ons daer hun voorbeeld wat ons te doen staet. vreezen de gevangenen, hoorende de deure des kerkers openen, denken zy dat hun verschyn-dag voor den regter nadert of nu gekomen is, hoe moeten wy dan niet vreezen, als wy zien dat onze medemensch.... word weggehaelt uit de kerker van dit leven? hoe moeten wy niet vreezen, of misschien van daeg... de regter ons zal laeten roepen, om voor zyn vierschaer te verschynen? ô vreezen moeten wy, in zoo veel te meerden vreezen, hoe veel te strenger dat het zal gaen, daer niet een mensch alleen, maer een vergramde, een regtvaerdige regter zal zitten om te vonnissen.

Conclusio

Agit. A.A. Ne nosipsos hac in re fallamus.... Tempestivè Dei judicium timeamus, ne in judicium sine misericordia incidamus.

Nihil salubrius nihil utilius quam tempestivè Deum Judicem timere. Multoties S. Scriptura id nobis indicat. Die den Heer vreest (ait Eulus) zal het wel hebben in zyn uiterste, en op zyn sterfdag zal hy gezegend worden. Eccli. 1-13

Item: Die den Heer vreest zal nergens voor schroomen Ibid. 34-16 hy zal niet schrikken, omdat Godt zyne hoope is. Audite Salomonem: Blyf den ganschen dag in de vreeze des Heere Prov. 23-17 want dan zult gy hoope hebben, op uw uiterste; en uwe verwagting zal u niet ontnoomen worden.

Hoc santo timore judicii Dei, sancti hic in terris detinebantur. In Job: Ik was bedugt in alle myne wer- Job. 9-28

werken, weetende dat gy den genen, die zonden bedryft niet zult spaeren. Hinc aiebat: Wat zoude ik gaen maken
Ibid. 33-34. als Godt opstaen zal om te oordeelen, en wat zoude ik
Ps. 118-120 hem antwoorden, als hy my ondervraegen zal. In David
Ik ben beschroomd voor uwe oordeelen. In Paulus: Al
1. Cor. 4-4. hoewel ik my niets bewust ben, daerom ben ik niet geregtvaerdigd: mair 't is de Heer die my oordeelt. In S. Hieron. quidem se ipse fatetur: „Sive comedam, sive bibam, sive „aliquid aliud faciam, semper vox illa vdz. sonare in auribus meis, surgite mortui, venite ad judicium, quoties „diem judicii cogito, toto corde et corpore contremisco„.

Conclusio Agite A. A. et nos hoc sancto timoris medio muniamus contra Deum Judicem, in die illa irae et vindictae. Memoremur, juxta sapientis monitum, novissima nostra; opdat wy de zonden vermeidende zoo hier mogen leven dat wy ten jongsten dagen niet met vreeze maer met vreugde zullen mogen zien komen, de zoone des menschen, met groote magt en heerlykheid, opdat wy uit zyn mondt alsdan zullen mogen hooren: Venite benedicti Patris mei possidete &c.

Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usq ad Occidentem, ita erit & adventus Filii hominis.

Dominica 24 post Pentecost:
1736. 47.
64.

Matt. 24. v. 27.

Reflexionem merentur singularem verba Vatis Habacuc cap. 3. 2. prolata A. R.

Propheta ibidem agens de Dei ira, simul et misericordia ait: Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis. His verbis innuere voluit Propheta: Deum in medio iræ suæ, etiam solere demonstrare misericordiam suam. Atq hoc singulariter elucet, dum, antequam ad executionem iræ suæ in puniendis hoibs procedat, imminentia sua flagella prænuntiare faciat, ut tempestive ea per vitæ correctionem prævenire valeant.

Et sane usitatus e hic Divinæ bonitatis modus, tam signis quam verbis præmonere. Sic priusquam Deus mundum diluvii aquis inundaret, per Noe annuntiare fecit. gen. 6.
Sic et p Loth Sodomæ et Gomorræ incendium nuntiavit. gen. 10 Sic ~~[illegible]~~ Pharaonem antequam Deus ~~[illegible]~~ Ægyptum variis plagis, et Pharaonem cum toto suo exercitu in aquis puniret, multis à Deo signis p Mosen admonitus fuit.

Quod in hisce casibus aliisq innumeris fecit Dnus, idipsum rü ultimi sui supplicii, quod in fine mundi oibs simul peccatoribus infliget, facio. Sic in Ev. hod. de ultimo suo ad judicium adventu loquens oes hoes præmonet, et multis describit qualitatem iræ suæ tunc exequendæ, et terribilitatem hujus sui ad judicium adventus.

Et inter varia alia circumstantiarum gra, quas Xus Dnus rü sui ad judicium adventus, memorare dignatus e, et hoc addit adventum suum ad judicium fore, sicut fulgur. Sic enim in textu ait: Sicut fulgur exit ab Oriente et paret usq ad Occidentem, ita erit et Adventus &.

Propositio Lubet hanc circumstantiam adventus Xti ad judicium, scil: quod eum Fulguri comparaverit, ad nostram instructionem, latius considerare Attendite

Res nota, et obvia, e in historia Ev: quod Xus Dnus suam lutam, aut etiam propriam suam personam, variis rebus comparaverit. Recenti adhuc memoria tenemus qui id fecerit 3 Dnicis proxime praecedentibus (Repete si lubet Evangelia Dnica 4. 5. & 6. post Epiph.)

At o tt personam suam, sed et qualitatem ultimi sui adventus ad judicium, variis rebus comparare dignatur. Sic in hod. Ev. de secundo illo adventu loquens eum comparat ‖ ~~aquilae~~ dum ait: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae q. d. Sic et in textu quem tractandum suscepimus comparat adventum suum fulguri, dum ait: Sicut fulgur erit ab oriente....

‖ corpori, seu cadaveri, ad quod aves carniforae de longinquo advolare solent,

Mirabitur forsan, o nemo, cur Xus Dnus suum ad judicium adventum fulguri comparaverit. At quisquis rem penitius considerat, in fulgure rectissime qualitatem judicii extremi denotari fatebitur.

Ac. 1o. Fulguri adventum suum ad judicium similem fore dicit Dnus, qa visibilem sese exhibebit Dnus, sicut fulgur sese visibile exhibet. Fulgur lumen quoddam e quod paret, et fulgur res, quae prae tenebris videri o poterant, visibiles facit. Hinc qdo graviter fulgurat solemus dicere: Het was zoo ligt als of het dag was. Et hinc adventus Xti erit tqm fulgur, qa adventus ejus visibilis erit. Videbunt Filium hois venientem &c

Et sane sic convenit, quod qui occultum Deum et sub umbris coluerunt manifestissimum illum tunc visuri sint. Stante hoc mundo vivunt hoes quasi in tenebris ru Dei duy credimus in Deum, quem o videmus, et sic Paulus ait fidem ee argumentum o apparentium. Onze godsdienst, die heeft Godt wel tot ~~haar~~ zijn voorwerp, maer dog niet anders dan onder zinnebeelden en figueren. Sic Judaei colebant Deum in figuris vel arcae, vel agnorum et taurorum; sic et fideles adhuc Deum colunt sub sacramentorum

Heb. 11-1

umbraculis, et singulariter in Sacramento Eucharistiae sub speciebus panis et vini latentem. 239
Sicque fideles Deum hic colentes eum non vident. In die
vero judicii sese visibilem exhibebit. Hinc Aug. ait: Fides
est credere quod non vides, cujus veritas, et merces e, videre
quod credidisti.
Et sane sic exigit Dei bonitas ut sese visibilem
demonstret iis qui eum sub umbris coluerunt. Rememo-
rate, quod Mattheus refert de Herode furente in puerum cap. 2.
Jesum. Monebat angelus Dni Josephum: Accipe puerum
et matrem ejus et fuge in Aegyptum. Cur in Aegyptum?
nonne alia suppetebant loca in quibus securus esse posset
Jesus, cur mea elegit Aegyptum? R. Nostis N. A.
quod primus agnus Paschalis occisus sit in Aegypto ipsa
nocte egressus Israelitarum ex Aegypto, nostis itidem,
quod agnus ille Paschalis figura et imago fuerit Jesu
Xti veri illius agni Paschalis, jam autem sicut Aegyp-
tus prima Jesum Salvatorem venerata e sub umbris
agni ~~[illegible]~~ paschalis, sic et illa regio prima vidit Jesum
ipsum in manifesto.
Sic et faciet in extremo judicio manifestum et visi-
bilem se exhibebit illis qui eum hic in symbolis coluerunt.
Atque hic introitus e felicitatis, et gaudii electorum, quod
Deum et Salvatorem suum in manifesto ~~[illegible]~~ visuri sint. Met de
hoop van dit gezigt eenmael te erlangen, kon Job zig lang
voorheen verroolijken: In carne mea videbo Deum meum. Job. 39
Et Paulus: tunc autem facie ad faciem. 1. Cor. 33
Haec ipsa circumstantia quae felicitatem efficit electo-
rum, ~~[illegible]~~ duplicabit terrorem et poenam damna-
torum. Nihil enim terribilius ipsis erit quam Deum ju-
dicem videre. Hinc et clamabunt: Montibus cadite apoc. 6-36.
super nos, et collibus operite nos, et abscondite nos
a facie sedentis super thronum, et agno.
Refert Script. Gen. 45. valde perterritos fuisse fratres
Joseph, quod Josephum, jam ~~[illegible]~~ cognoscentes eum,
videbant, memores videlicet iniquitatis praeteritae in
ipsum commissae. Neque enim poterant (aitter) respon-
dere nimio terrore perterriti. Si hi ad conspectum fratris
sui tto terrore perculsi fuerint.... quantus putas terror in-
vadet damnatos ad conspectum Dei quem toties offen-
derunt?

Gen. 4. Refert Script. qd Cain post fratricidium tto terrore perterritus fuerit ut solum, hoem videns existimarit sibi vitam eripiendam fore. Si ergo Cain ppr malam conscientiam suam, ad conspectum hois ttopere perterritus fuerit, qtus putas terror invadet eos qui......

Gen. 3. Refert Script. qd Adam à Deo ad Judicium vocatus ttopere timuerit ut ẽ ausus fuerit Deo vocanti comparere, sed sub arbore se absconderit: quos ergo x timebunt, et qtopere sese abscondere conabunturià facie Judicis cum post tot patrata scelera, Dei conspectui sistentur? Audite Joem: Videbit eum ōis oculus

Apoc. 1. 7. et qui eum pupugerunt, et plangent se super eum, ōes tribus terræ.

En ergo qtopere impii timebunt cum videbunt advenientem Judicem, tamqm fulgur; et econtra solatio erit piis quod Deum et salvatorem manifeste tqm fulgur sint visuri.

Atq, hæc 3a ẽ rao quare Xus Dnus de suo adventu in tertu loquens eum fulguri compararit.

Ad 2dam nunc rationem transeamus. 2a autem rao quare Xus adventum suum ad judicium fulguri compararir, dum dixit: Sicut fulgur exit ab oriente & 2a, dico rao hæc ẽ omdat de Zonde en de Schandelijke boosheid des Zondaers als door een helder blixemligt des laeste oordeels veropenbaerd, en vertoond zal worden.

Dicebamus modo quod fulgur lumine suo ōia quæ circum circa sunt illuminet, et visibilia reddat. Atq hinc judicium extremum ei recte comparatur, qa judicium extremum peccatores, et eorum malitia turpitudinem palam demonstrabit.

Innata hic videtur hoibs indoles, quod peccata, siqua commiserint conentur abscondere, et ipsi maxime peccatores pro bonis transire allaborent. Sic videmus respicientem Adam, et Evam ad folia ficuum qbs turpitudinem suam absconderent. Sic et audimus Cain abscondentem facinus suum, dum rogatus negat se scire ubi frater ab eo occisus esset: Nescio, inquiebat, num custos fratris mei ego sum? Simile genium videre fuit in Davide, qtopere conatus fuit, et quot modis nitebatur abscondere comissum adulterii peccatum,

(Refer) etiam, dum aliter ō poterat, occidendo Uriam
Hujusce generis adhuc hodiedum sunt hoes, peccata
sua quisq. vult tegere, et peccator magnus reputatur
sæpe bonus.........
Ast clarum illud, blixem ligt des laesten oordeels
zal de zonden en de schandelijke boosheid des zondaers
helder vertoonen: dat ligt zal geene schuijlhoeken over=
laeten voor den zondaer; Dan zal de regter ait Paulus 1. cor. 4-5.
het gene in duisternisse verborgen is aen het ligt brengen,
dan zal hij de raedslaegen der herten openbaeren. Immo
nihil ē occultum (ait ipse Xus futurus judex) quod in Matt. 10-26.
illa die ō revelabitur.
Ipse peccator in ipso fulguris lumine videbit peccata
sua, volens nolens. Hic via agit peccator ut peccata pro-
pria sibi ipsi abscondat, et ea ō videat, vel ō cogitando ea,
vel voluntarie ea obliviscendo, vel gravitate tentaonis, aut
infirmitatis ea excusando. Singulariter ea obliviscitur,
quo die gelukkig afloopen, et dum Deus statim aliqua
adversitate, et pœna, peccatorem ō insequitur. Tales st
de qbs lectus! Ik heb gezondigd, en wat leet is mij dog Eccli. 5-4.
overkomen? Talis ē via mulieris adulteræ, quæ com- Prov. 30-20.
edit, et tergens os suum dicit, ō sum operata malum.
At qtumcumq. peccator ea hic sibi occultet, et oblivis=
catur, in die illa, als dat helder blixemligt des laesten
oordeels schijnen zal, ō poterit ō videre. Sic sapiens
describit impios [struck out] qui hic peccata sua videre nolunt,
describit, dico, quod impii in die judicii peccata sua vi-
debunt, et agnoscent. tunc ipsi impii fatebuntur. Lassati
sumus in via iniquitatis, et perditionis.... quid nobis Sap. 5-7.
profuit superbia, aut divitiarum jactantia, quid con=
tulit nobis?
Eia ergo....
Neq. tt in ipso fulguris lumine videbit quisq. sua
peccata, sed et alius videbit peccata alterius. Sæpius
peccatores, licet in se velint agnoscere se esse peccato-
res, tamen adhuc ab aliis tales videri, et reputari
nolunt, et ideo mala sua coram aliis adhuc tegere norunt.
Sic Saul licet peccatum suum agnoscens exclamaret:
Peccavi, tamen coram aliis tegere volebat, hinc Samuel= 1. Reg. 15-30
em deprecabatur dicens: Peccavi, sed nunc honora me
coram senioribus populi mei. Sic et hodiedum plures

At tunc coram, aliis tegere o peterunt, oes videbunt peccata alterius, tunc Larva detracta erit.

Conclusio. Agite A. A. Repete et Adhortare

1°. Zeiden wij, dat de Heer. Jesus zijne komst ten oordeel bij 't helderblikzem ligt heeft gelieven te vergelijken tot troost der vroomen, die dan zullen zien den génen, dien zij hier door 't geloof gedient hebben, en tot straffe der verdoemden, die dan zullen zien den génen, dien zij hier niet geteld en versmaad hebben? ei! dat dit ons aanzette om den heer Jesus des te trouwer te dienen, door een opregt geloof, 't welk door de Liefde werkt, en des te meer te schroomen voor alle zonden, die ons voor dien regter zouden doen zidderen en beeven. O! dan, als de godloozen op 't verschijnen van dien blikzemenden regter met een schrikkelijke vrees zullen bevangen worden, zij zullen willen, maar niet kunnen voor dat blikzem ligt verbergen, dan, zeg ik, zal Jesus, zijn helderblikzem ligt uitschietende, tot ons roepen: Respicite, et ...

2°. Zeiden wij, dat de Heere Jesus zijne komst ten oordeel bij 't helderblikzem ligt heeft gelieven te vergelijken, omdat hij alsdan de heimelijkste zonden die men voor anderen heeft zoeken te verbergen, die men zelf heeft zoeken te vergeeten, voor al de werreld zal openbaaren? ei! dat dit ons aanzette om, terwijl wij nog op den weg van dit leeven zijn, ons met onzen wederpartije, ik zeg, met God, dien wij vergramd hebben, te verzoenen door een opregte belijdenis onzer zonden, en 't géne 'er verder tot een goed gebruik van 't Sacr: van boete noodig is. dat de schaamte van onze zonden aan God en den Pr. te belijden, ons daar van niet wederhoude. 1°. zonder die belijdenis is 'er geene vergiffenis te verwerven; want Chs aan zijne Apostlen, en hunne naazaaten de magt heeft gegeeven om de zonden te vergeeven of op te houden, en zullen zij weeten wat zij van beiden moeten doen, zoo moeten zij door des zondaars belijdenis weeten, wat 'er misdaan is. zoo dat wij te regt hierop toepassen de spreuk des Wijzemans: die zijne booze daaden

Prov. 28. 13. verbergt zal niet te regt koomen: maar die ze belijd en 'er afstand van doet, zal barmhertigheid verwerven.

2°. dat ons de schaamte voor den Biegtvader altans niet wederhoude. vooreerst heeft Jesus dit, gelijk wij aanstonds zeiden, als een noodzaaklijk middel ter vergiffenisse gelieven

von in te stellen. daar en boven, noit mag een biegtvá=
der door woorden of teekenen 't minste van de biegt ópen=
baaren, ook zelfs niet al was 't om de dood daar door
te ontgaan. 3°. Voeg daar nu bij, dat, bijaldien men
hier iet voor zijnen biegtváder verzwijgt, de Heere
Jesus dit, en alle andere zonden, door 't helder blikzem
ligt van zijne alweetenheid ten jongsten dáge voor
al de werreld zal ópenbaaren. Zouden wij dan niet veel
liever onder vier oogen onze zonden belijden, dan die,
en ook de geveinsdheid van z' in de biegt verzwógen te hebben,
als door een blikzem aan de heele werreld geópenbaard te zien
zullen worden?

Wel aan dan A. F. &c.

Ubicumq fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ Matt. 24. v. 28.

Dominica 24 Pentecostes 1735. 43. 55.

In prælecto Ev. mentionem facit Chs Dns duarum diversarum desolationum A. A.

Prima desolac, de qua Chs in Ev. lqtr, civitatem Jerosolijmos respicit, altera orbem universum.

Illa urbis, e orbis totius prænuntia, ac veluti typica quædam imago. unde et opportune ab illa ad hanc digreditur Salvator.

Est quippe hic mos Biographis usitatissimus ut à typis descendant ad archetypa v. g. à terra promissionis ad regnum cælorum, à Sijnagoga ad Eclam, à Davide, Salomone, regnoq Israel ad Chm, ejusq regnum mijsticum.

Atq ad hunc eundem modum Salvator noster de excidio Jerosolijmitano disserens, descendit ad orbis universi interitum, multaq de utroq prædicit. Wij hebben voorgaande jaar U. A. aangetoond hoe de voorzegging van den Heere Chs vervat in onzen text: alwaar het ligkaam is &c in de verwoestinge van Jerusalem vervuld geworden is. Nu zullen wij U. A. tonen hoe de zelve in de verwoestinge van de wereld vervuld zal worden, en geestelijker wijze reeds vervuld word.

Singula pertractare o fert tempus, quapp solum illam Dni sentiam, textu comprehensam, Ubicumq fuerit &c explicabimus. Vos interim **Attendite**

Propositio

I. Chs Dns o ignarus, quantum perituro orbi à pseudochris, et pseudoprophetis immineret periculum, deceptionis periculo voluit occurrere, fideles de adventus sui qualitate instruendo, quo facti cautiores, quoscumq seductores, alive venientes, devitarent. Zoo iemand u alsdan zal zeggen als Dus! Zie hier is de Chs, of daar is hij: geloofs het niet. want daar zullen valsche Chsen, en valsche propheten opstaan: die groote tekenen, en wonderwerken zullen doen, om ook d' uitverkoornen, was het mogelijk, in doolinge te brengen. Zie ik heb het u nu voorzeid. Indien zij dan tot u zeggen: zie hij is in de woestijne, gaat niet uit: zie hij is binnen in 't vertrek, geloofs het niet. want gelijk een blixem uit het oosten komt, en schijnt tot in het westen, alzoo zal ook

de komste van den Zoone des mensche zijn. q. d. Filius o clan
culò veniet, ut hic vel illic lateat, egeatq praecone, sed...

Primus quidem Chri adventus paucis innotuit, angelo opus
erat, qui ortum illius pastoribus nuntiaret; et stella praeconio
Magis innotuit. Sic ut verè de eo ^ David praedixerit: Hij zal
afdalen als een regen op het veld, en gelijk waterdruppelen die
het land bevogtigen.

ob clanculum ejus adventum

Ps. 72-6

Verum longe ab hoc diversus erit posterior Dni adventus ad
judicium. Sicut n fulgur exit ab Oriente, et paret usq in occi
dentem, ita erit et adventus filii hois i. e. subito, et cum fulgi
da majestate adveniet, sic ut neminem possit latere. Non erit
igr ut dicat quis, ecce hic e Chs, aut illic: notior n erit ejus
adventus, quam ut cujuspiam egeat indicio.

Postqm autem ad hunc modum venturum sese Dns praedixe
rat, subjecit assumti textus sentiam: Ubicumq fuerit corpus.

Sunt haec verba quasi responsio ad objectionem, quam ex iis, quae
Dns dixerat, discipuli potuissent facere. Viz. o nemo objicere po
tuisset: Dne, tu dicis, tantam rerum oium fore perturbationem,
adventumq tuum tam subitum, tamq terribilem, ut fulgur
quod oium perstringit oculos, ecquomodo agere poteris judicem
quos ex oi parte terrarum ad tuum tribunal pervenient judi
candi? Esto, sit notus oibs adventus tuus, ~~Ohn novis~~ quam
tardi sunt hoes? Quid? quod multos feralis sentiae metus
à tribunalis aditu, judiciisq aspectu fortissimè retrahet?
cumq fulguris corruscationi similis futurus sit adventus tuus
adeoq brevissimus, quos judicandi oes tam subito in unum po
terunt convenire locum judicii?

Rt. huic objectioni Dns: Ubicumq fuerit corpus &.
Notum e ~~[illegible]~~ aquilas, caeteras carnivoras aves n'ali quodam
instinctu ad cadaver aliquod, etiam van verre over de z'ëen
~~[illegible]~~ advolare et congregari. Atq sicut hoc sese cum istis
avibus habet (vult Dns innuere) ita oes oio judicandi occulta
quadam vi rapientur ad tribunal judicis. Nec ullum ab hoc
conventu prohibebit tarditas, aut metus, aut quicquid e ejusmodi
nam sicut cadaver naaliter quodamodo allicit ad se carnivoras
volucres, ita Servator noster ex oi parte terrarum adesse jube
bit ^omnes hoes, volentes et nolentes judicandos sistet suo tribunali.

Het audistis ante 7. dies

III S. Hilarius reflectit quod Salvator hisce iisdem verbis etiam
judicii locum o obscurè indigitaverit, viz. ubi corpus ejus in
cruce pependit, mortuumq jacuit in sepulcro. Ubicumq fue
rit corpus, illic & digne illic claritatis adventus expectabitur (ait

Quid ergo vult cadaver, ad quod congregabuntur?

(ait S. Pater) ubi nobis gloriam æternitatis, passionis humili-
tate operatus est. Convenit hoc cum Dei oraculo apud Joelem Joel. 3.
Congregabo oes gentes, et deducam eas in valle Josaphat. Vallis
hæc Josaphat continet suburbana Jerosolijmæ loca, in qbs pro
nobis mortuus e Cbs Dns; et huc congregabuntur oes ad Cbm
judicem, o secus ac ad cadaver advolare videmus naali quo-
dam impetu esurientes aquilas.

Atq hæc quidem gralis prædicta sentiæ e expositio, per-
tinetq ad oes judicandos, sive bonos, sive malos, qui, nullo
excepto, oes ad Cbri tribunal rapientur; juxta illud Pauli: 2. Cor. 5-10.
Wij moeten alle verschijnen voor den regterstoel van Cbs, op-
dat een ijder ontfange, naar het gene hij in zijn lighaam ge-
daan heeft, hij zij dan goedt of quaadt.

Præter jam datam expositionem de oibs oio judicandis
qui instar aliquæ ad Chm judicem rapientur, e et alia, quæ
ad solos justos restringitur. Plures e Patribus hanc Dni
sentiam de aquilis ad solos electos pertinere existimant
ut qbs ma propria sit aquilarum nuncupao, et qualitas. Hanc suam
sentiam confirmant ex Luc. 17. ubi postqm dixisset Dns duos
in lecto futuros, duos in mola, duos in agro, atq alterum
relinquendum, alterum assumendum, i. e. alterum æternæ dam-
nationis sentia relinquendum inferis, alterum assumendum
ad cœlestis regni gloriam; cumq deeo discipuli Dnm rogassent,
quo esset alter assumendus, respondit hisce verbis Dns: Ubi-
cumq fuerit corpus, illic &c tacite innuens assumendos
ad beatitudinem, aquilis esse similes, eosq et electos.

Est autem aquila 1o volucris Regia, cæterarumq avium
Regina, 2o e acuti visus, 3o e volatus mxe sublimis et
expediti 4o deniq perdit veteres plumas, novasq accipit,
eaq ratione dr renovari.

Atq hæc oia aptissime cadunt in justos, quos Cbs instar
aquilarum assumendos ait ad gloriam. 1o Hi, sicuti
aquilæ st volucres Regiæ, spirituales Reges st facti in
Baptismo. Gij zijt een uitverkooren geslagt (ait Petrus 1. Pet. 2-9
Chanos alloquens) een koninglijk priesterdom. Gij hebt Apoc. 5-10
ons (aiunt beati in cœlum assumti) voor godt koningen en
priesters gemaakt, en wij zullen heerschen op der aarde.

2o Sicuti aquila acuti visus st, sic et spirituales aquilæ
dico, justi; hi cordis oculis veluti aquilinis, intuentur illa

ad quæ ois humanus cæcutit intellectus, sicut justi fideles meritò aquilæ; impii autem, et infideles talpæ, et noctuæ dicantur. Unde Paulus: de vleeschelijke mensch neemt de dingen, die

1. Cor. 2-14 van den geest Gods zijn, niet aan, want zij schijnen hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdatter geestelijk van moet geoordeeld worden. Maar de geestelijke oordeeld van alles, atq aeriori fidei oculo limpidum veritatis fontem intuetur.

3° Sicuti aquilæ in sublimè volant, sic et spirituales aquilæ deco, justi licet in terris adhuc positi in cælum usq. volant

Col. 3. Quæ sursum st quærunt, o quæ sup terram, uti Paulus monet

Phil. 3. sic ut cum eodem Paulo dicant: Nostra conversao in cælis ē.

Et sicuti aquilæ expeditè volant, sic et justi, o lassantur, sed quanto feruntur altius, tto volant expeditius juxta illud

Isa. 40-31 Isaiæ: die op den Heer betrouwen, zullen nieuwe kragten bekoomen, zij zullen weer wieken krijgen als aarenden, zij zullen loopen zonder moe te worden, zij zullen wandelen zonder te beswijken. 4° deniq sicuti aquilæ cum senescunt novis plumis renovantur, sic et spirituales aquilæ quotidie

Sap. 9-15 perientes, dat het lighaam, 't welk de bedervinge onderworpen is, de ziele beswaard, en dat d'aardsche wooning het verstand onderdrukt, dágelijks, zeg ik, ondervindende dat zij door de dágelijkse gebréken, zonder den hier niemand leeft, geen lijk als verouderen, ja somtijds ook afnemen, en verminderen confúgiunt ad sacra renascendi præsidia, et celestis grãe vigore spiritalis vitæ detrimenta resarciunt, en dus worden

Eph. 4-23 zij, gelijk Paulus zegd, vernieuwd in den geest hunns gemoeds

Ps. 102-5. et de his aquilis David: dat uwe jeugd vernieuwd worde als die van een arend.

His igr de cãis justi rectè aquilis assimilantur qui illi ubi fuerit corpus, aut potius cadaver, dicuntur congregandi Ubi fuerit corpus (ait Xs) illic....

II. Possumus hac appellatione cadaveris intelligere Xm Dnm ille n pro salute humi gris mortem crúcis oppetiit.

Sed et nil vetat ipsum Xri corpus appellare cadaver, o quidem ex eo quod sit, sed quod aliqdo fuerit, mortem q pertulerit #: dein qa suscepta mortis vestigia, quinq viz vulnera spr retinuerit, quo jugem mortis ~~mortuo~~ memoriam nobis ob oculos poni voluisse videtur.

\# op die wijze als wij voorgaande zondag zeiden, dat hij dem

Neq vero metuendum ē, ne ignominiosa sit Xto ejusmodi

di appellatio, vel memoria, ō m̄a quam ipsa mors quam pertulit; quin potius, teste Paulo, cum ob humilitatem mortis sit à Deo exaltatus, et donatus nomine, quod ē sup oē nomen, ubiq̄ mortis ejus gloriosa vigebit memoria, nec memoria unius viz. gloriae separari poterit à memoria alterius, viz. mortis, quae gloriam Chro peperit. Phil. 2.

Sed et ipse Dn̄s mortem suam nobis quotidie ob oculos versari voluit, et continuam ejusce memoriam injunxit, dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Et quid ē vera Sacrificium Missae, nisi viva mortis ejus memoria et frequenta continuatio? Unde et Ap̄lus: Quotiescumq̄ manducabitis panem hunc, et Calicem biberitis, mortem Dn̄i annuntiabitis donec veniat. 1. Cor. 11.

Itaq̄ ō erit ignominiosa Dn̄o mortis ejus memoria. Immo in supremo orbis judicio, de quo agimus, mxam vim habebit conspectus Dn̄ici Corporis, et recentorum in isto corpore vulnerum. Et quare putamus ~~quod~~ tunc appariturum esse signum Filii hoīs in Cœlo, nisi ut meminerint judicandi, mortuum aliqdo in hoc ipso pependisse Corpus Judicis?

Et certè mxam ex ~~mortis Chri recordatione~~ et signi Crucis appariturae ~~apparitione~~ voluptatem capient Sancti; ~~dum visuri sint instrumentum suae salutis~~ Sed et contra ~~ad aspectum istum crucis, mortis recordatione~~ gravissimo dolore afficientur impii, quod neq̄ post Dn̄icam mortem, mortem ipsi sempiternam modo effugere ō possint. + aspectu corporis Chri cicatrices vulnerum retinentis

Principem itaq̄ locum in judicio habebit mortis Dn̄icae memoria.

Nec tt in judicio, sed et in ipso cœlo, in media Sanctorum felicitate ō cessabit mortis istius memoria. Ik zag op (ait Joes) en zie in 't midden van den throon, en van de 4. dieren, en in 't midden der Ouderlingen, stond een Lam zijnde als geslagt geweest. Ecce Cadaveris imago in ipso cœlo! Hinc et Sancti Dn̄o canunt, ut subdit Joes) Gij, Heere, zijt waardig om het boek te nemen, en zijne zegelen op te breken, omdat gij zijt geslagt geweest, en ons door uw bloed vrijgekogt hebt uit alle stammen, en talen, en volken, en geslagten. Item: Het Lam dat geslagt is, is waardig t' ontfangen de magt, en godheid, en eere, en heerlijkheid, en zegenlof. apoc. 5-6 | H. 9. | H. 12

Vides ubiq̄ Dn̄icae mortis vigere memoriam! Sic ut ō absonum sit, quod Dn̄s de judicio disserens mortis suae nobis

Verum quidem est ô tantum de electis, sed, uti jam diximus, de oibs judicandis

inculcet memoriam, dum se Cadaver nuncupat, dicens: Ubicumq

IV. #Ait (itaq) Dns: Ubicumq. fuerit Corpus, (seu Cadaver,) illic congregabuntur et aquilæ; attamen præcipue in Hac expressione vult Dns innuere quod electos celerrimè ad ipsum ~~ituros~~ advolaturos; sicut n esurientes aquilæ celerrimè advolant ad cadaver, quod visu odoratúq percipiunt, ut illa gratissima sibi esca pascantur, et satientur, ita electi ad Cbm advolabunt, ~~ut~~ in ipso invenient delicias, qbs in æternum sine fastidio satientur, juxta illud

1. Thess. 4-17 Pauli: daar na zullen wij te zamen opgevoerd worden in de wolken, om Cbs t' ontmoeten in de lugt; en alzoo zullen wij altijdt met den Heere zijn.

(Atq hæc quidem quæ hactenus diximus litteralem textus explicationem concernunt.

S. Ambr., aliiq Patres eamdem hanc Dni sententiam spirituali sensû explicant, et p corpus, ad quod aquilæ congregantur, intelligunt 1º Eclam, 2º S. Eucharistiam

Ac 1º quantum ad Eclam, nihil in scriptura notius

1. Cor. 12-13 qm quod sit, et vocetur Corpus Cbri. Wij zijn alle (ait Paul.)

v. 27. in eenen geest gedoopt, tot een lighaam. Item: gijl. zijt het

Colos. 1-24 lighaam van Cbs, en leden met elkanderen. Item: ik vol trek het geene er ontbreekt aan de verdrukkingen van Cbs in mijn vleesche, voor zijn lighaam, hetw de kerke is

Ad hoc Cbri corpus mysticum, vid. Eclam congregantur spirituales aquilæ, viz. fideles, et congregantur ex oi parte orbis in unitate fidei

Et sicut Cbs unum tt Corpus naale habuit, ita eo unicum tt hbt corpus spiritale, sive Eclam. Sive eam in Ev. assimilat unico ovili, regno, agro, reti &c unde in Symbolo:...

Scio et multos alios, uti Lutheranos, Menonitas &c, reclamare se ee corpus Cbri. ijder van hen, schoon zij tegen elkander strijden, wend voor het waare lighaam te zijn van Cbs. de Lutheranen zeggen, wij hebben het waare geloof, wij zijn het regte lighaam, en kerke van Cbs. D' Arminianen zeggen, neen, wij zijn de waare kerke en 't lighaam van Cbs. Idem Menonitæ, et alii dicunt.

Sed oes hi ô st audiendi. Ctra nos monet Dns: Indien zij tot ú zeggen, zie hij is in de woestijne; gaa er niet uit: zie hij is in 't binnen vertrek; geloof het niet.

Et ut sciremus quodnam esset verum suum corpus, dico, Eclam

-culam, subdit: Sicut n fulgur exit ab oriente &c q. d.
Cb'ti ligchaam, mijne kerke is niet in de woestijne, nog in't
binnen vertrek, i. e. in d'eene of andere hoek van de wereld
maar gelijk eene heldere en zigtbare blikzem, die zig alom
verspreid, ook zigtbaar, en de heele wereld door verspreid, zoo is mijne kerk
zij is die hooge berg tot dewelke alle de volken der wereld Matt. 5-34
toevloeijen. Zoodat ook alle andere vergaderingen, buiten
de Katolijke kerke, gevraagd wordende na de Katolijke
kerke, dan vrager niet na hunne bezondere kerke, maar naa
de Katolijke kerke zullen wijzen en verzenden. Vide Augum q. Ev. q. 38.
2°. Jam alterum Cb'ti Corpus mijsticum, quod attinet, item L. de Unit.
viz. in S. Eucharistia, de hoc ipse Cbs, ipsa veritas dixit: Ecta. c. 3.
Hoc ē Corpus meum.

Ad hoc Cbti Corpus aquilæ, dico, fideles congregantur:
de koekoeken, en nagtuilen, de vleermuizen en aardmollen
moeten daar van daan blijven. Alleen de geestelijke arenden
mogen daar vergaderen, viz. 1 illi, qui ut aquila regia st
volucres, qui ut veri Reges dominantur inordinatis suis
passionibus; 2 qui ut aquilæ acutos habent mentis oculos
qui fidei oculis sub panis specie corpus Dni agnoscunt,
et adorant, die van't geestelijke weet t'oordeelen. 3 illi
ad hoc Corpus Dni congregentur qui subnixi pennis di-
vinæ gratiæ, sursum evolant, nec talparum more terræ
sordibus inhærent. 4 illi qui veteres plumas, ut aquila
deponunt, et novis innovantur, dico, qui veterem hoem
cum suis actibus deposuerunt, et sacro usu sacramenti
pœnitentiæ renovati sunt: illi illi congregantur, i. e.
unum quid cum Cbti corpore, aliisq aquilis efficiuntur,
juxta illud Pauli: Wij zijn te zamen een brood, en een 1. Cor. 10-17
ligchaam, naardien wij alle van een brood deelagtig worden.

Habetis A. A. 3plicem textus explicationem, 1am
Litteralem, 2am et 3am mijsticam.)

1743 In 1mo Sacro tractavi prima verba Evangelii.
Mor. 1o abominao e in loco sancto cum peccatum mortale, quod e idolorum servitus, in templo ac ponitur.
2o Cum sanctissima profanantur in Eccla.

D. 1. Adv: 1766. Héden op den eersten zondag van't geestelyke jaar, gelijk voorgaanden zondag op den laatsten, leest de kerk ons wederom voor de voorzegginge van den Heere Kristus raakende de verwoestinge der werreld, en zijne komste ten oordeel, héden uit den Ev: Lukas, en voorgaanden zondag volgens de beschrijvinge van den Ev: Matt: in zijn 24. hoofdstuk. 't onderscheid tusschen beide die beschrijvingen is, dat # Lukas aleen van de verwoestinge der werreld, en volgens Matt: van twe onderscheidene van de verwoestinge van Jerusalem, en die der werreld spreekt, en van d' eerste tot de twede overgaat, ja ook tussen beiden van beide zamen spreekt, als bij v. B. in onzen tekst: Ubicumq &c. Hoe die woorden op de verwoestinge van Jerusalem kunnen slaan, hebben wij U. A. voorgaanden zondag uitgelegd en ter nadere toepassinge daaruit 3 bemerkingen getrokken &c.

Kristus volgens

Propoo Nu is de meening de zelfde met betrek op d' algemeene verwoestinge der werreld naar den letter te verklaaren, en ons toe te passen. Attendite

Zie daar de letterlijke verklaaringe &c.

Applic: Hooren wij, dat, alhoewel alle menschen als arenden tot 't lighaam van Jesus, in tw: zijne vijf doodwonden, nog zullen wézen, zullen vergâderen, om geoordeeld te worden, egter d' uitverkoornen nog bezonder d' arenden zijn, die tot de glorie van't gewondene en verheerlijkte lighaam van Jesus zullen opgenómen worden, terwijl d' anderen zullen gelaaten, en ter eewige verdoemenisse zullen verweezen worden? ei! dat dit ons leere, en aanzette ons als arenden te gedraagen. 1o alle hebben wij 't geluk van door den h. Doop arenden, kóninglijke vógelen, ja zelfs kóningen geworden te zijn, om over onze eige kortstogten, en kwaade begeerlijkheden te heerschen: ten dien einde zijn wij in den h. Doop gezalfd &c.

Dominica 24 Post Pent:
1737. 54.
66.

Ubicumque fuerit Corpus illic congregabuntur & Aquilæ.

Matt. 24. v. 28.

Mos est usitatissimus Hiographis ut typis jungant archetypa, et à typis ad archetypa descendant. A. A.

Sic ubi Scriptura de terra promissionis loquitur, de vera, et cœlesti terra promissionis ~~[illegible]~~ intelligenda est.

Sic ubi de Synagoga, seu Ecclesia Veteris Test. agitur, sub typo de Ecclesia Novi Test. sermo est.

Sic ubi de Davide, Salomone Regnoque Israele sermo est, sub figura, de Xto ejusque Regno Mystico intelligi debet.

Igitur mos est Communissimus est Scriptoribus Sacræ Scripturæ ~~dat zij onder een~~ afbeeldzel spreken van eene zake, en van 't afbeeldsel menigmaal overgaan tot de zake zelfs.

Et ne longius abeam, idipsum occurrit nobis in hodierno Evang. Ibi Xtus Dnus mentionem facit duarum diversarum desolationum. Prima de qua loquitur, Civitatem Jerosolymitanam respicit, altera universum orbem. Illa urbis, est orbis universi prænuntia, ac veluti typica quædam imago. unde eo opportunè ab illa ad hanc digreditur Salvator.

Primò de Excidio Jerosolymitano disserens, descendit ad orbis universi interitum, multaque de utroque hodie prædicit, Et inter alia, de utroque ait: Ubicumque &c

Propositio

Lubet hac Xti Dni verba, nunc Latius per-
tractare, et Licet tam de Excidio Jerosolymitano,
qm de Interitu totius orbis sdum Litteram ex=
plicanda sint, nunc tt considerabimus in quantum
Jerosolymam respiciunt. Atq ex hac explicaone
non nulla ad instructionem nostram observa=
bimus. Interim **Attendite**.

Ut assumti textus verba clarius explicemus,
ante oia videre convenit, quo, et qua occasione prolata
sint. Igitur diligenter annotare oportet, ~~quod~~ Xum
in hoc capite 24. Loqui ~~...~~ de rebus a se invicem valde
diversis, quamquam in eodem contextu. Lpa de rebus quae
o pnt quadrare nisi destructioni Jerosolymitanae,
et de aliis quae o nisi ultimo judicio applicari possunt
et occasione prioris transgreditur ad secundum. ||
~~Igitur, ut Matt refert, Apli monstrabant Xto~~
~~templum~~ ostenderunt Scil: Apli ei aedificaoem tpli. Xus ad hae
Ziet gij dit alleswel? Ik zegu voorwaer, dat hier niet
een steen op den anderen zal blijven, die niet ~~en~~ zal af
gesmeeten worden. Scians satis pp hac verba se de
tpli, et civitatis destructione Loqui. Discipuli vero ~~...~~
volentes quoad hac sese plenius informare, interro
gabant Xum dicentes: Zeg ons doq, wanneer dit zal
geschieden, en wat het teken zal zijn van uwe komste
en van de voleindinge der wereld. Confundebant ~~...~~ ut
patet in his verbis suis, civitatis destructionem cum
totius mundi destructione, imaginantes sibi ac si
esset impble hanc adeo praeclaram civitatem interire
et destrui, absq eo quod et totus mundus simul inter
iret. Xus Dnus ~~...~~ ad eorum petitionem res
pondit, sed ~~non~~ errorem correxit / nondum enim plene istius

||en tussen beide spreekt hij ook van dingen die op alle beiden, zoo op de verwoesting van Jerusalem, als van de gehele wereld passen.
D' Ev. begint deze geschiedenis met te zeggen ..

istius manifestationis tempus advenerat/ sed, tt post varia alia ait: Ubicumq. fuerit corpus, illic et ... Chs spreekt hier van een dood ligchaam, tot 't w. de arenden, vleeschvretende vogelen, door eene natuurlijke drift van verre, ook van over de zee getrokken worden.

Per Corpus, de quo hic Xus, intelligit corpus suum quidem jam mortuum || Et p aquilas intelliguntur Romani. q.d. Petitis à me qdo, et quos hae fient? dico vobis, ubi corpus scil: meum mortuum erit, et qa corpus meum hic violentè mortuum erit, ideirco hic eodem hoc loco congregabuntur aquilae, i.e. Romani cum exercitu suo.

|| sed brevi moriturum, mits Chs deze voorzegginge aan zijne discipelen 2 à 3 dagen voor zijn lijden dede.

Itaq. Per aquilas intelliguntur Romani et quidem merito. Non ignoratis A.A. aquilam esse insigne Romanorum Imperatorum, atq. Urbis Romae sub Imperatoribus. Haec avis sculpta erat in frontispiciis eorum templorum, et in portis, in vexillis, et militaribus vestibus. Censetur avis haec quasi Rex inter oes alias aves. Hinc et Roma quae caeteris dominabatur, olim hac regali ave utebatur pro insigni, suum in eo regimen et amplum dominatum obumbrans.

Igitur p aquilam, qa Romanorum insigne erat, intelliguntur Romani. Et hos ut aquilas congregandos ait Dnus, qa in magna copia venturi erant. Hos congregandos ait eo loco ubi fuerit corpus / cadaver/ scil: corpus suum odio Judaeorum cruci affixum. ubi ergo illud morti traditum, ibi scil: Jerosolymis congregabuntur.

Deinde et sic intelligi pt. ut ipsum corpus suum morti traditum causam esse dicat quare Romani Jerosolymis congregandi essent cum exercitu civitatem destructuri.

Atq. sic Xus indicat causam destruendae Jerosolymae, et p quos destruenda foret.

Quod Xus Dnus hic sub obscuris verbis indicavit alibi ~~Matt. 22~~ aliis apertisq. verbis et parabolis declaravit, scilicet Matt. 21-33 et 22-3. ubi loquens de homicidis, qui servos, et filium haeredem

occiderunt, addit: Rex autem cum audisset iratus est et missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit. Rex hic Deus est; Filius et hæres, Xus Dnus; homicidæ st. Iudæi; exercitus st. Romani milites; civitas illa est Ierusalem.

Quod hic, et in textu assumpto Xus prævidens suis indicavit discipulis, id circiter 40 annis post mortem Xti evenit et veritatem habuit. Romani enim venerunt, et obsederunt Ierusalem, et vexilla aquilis insignita, circumcirca plantata erant, civitatem ad extremam famem perduxerunt, atque civitatem coegerunt zig over te geeven. Titus Imperator intrabat civitatem in fronte exercitus, et postquam totam civitatem dedisset in prædam militibus, cætera vias tradidit igni &c. Vide rem hanc in Flavio Iosepho de Bello Iudaico. Lib. 6. et 7. vel vide ex Flavio Iosepho Barradium Tom. 3. pag. 598...

Sic ergo Deus tali supplicio, ad quod Romanos adhibebat, vindicavit mortem Filii sui, et quod parabolicè ipse Xus Iudæis sæpius tetigit, id eis tandem evenit, atque illud discipulis prædixit dicens: Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilæ.

Ex dictis observandum 1º ~~quod~~ Deum per suam admirabilem sapientiam per hoes, absque eo tamen quod ipsi sciant, implere sua consilia et proposita. Hij weet de menschen te gebruijken, om zijne goddelijke voornemens ~~dessijnen~~ uit te voeren, en zij voeren ze uit zonder dat zij zelfs het weeten.

Ons Romani optrekkende met hun Heijr naer Ierusalem dagten niet minder dan ~~als~~ dat zij daer heen trokken, om te wreeken de doodt van den Heere Xus. Romani tt hebbant in proposito illuc ire et punire Iudæos

Iudæos ob rebellionem suam ctra Romanos, sub quorum dominatu jam modo diu fuerant. Romani solum intendebant Iudæos ad submissionem, et obediam cogere, sed in consilio Dei illuc ibant ad vindicandum Deicidium Filii sui, sicq ignorantes fiunt instrumenta Dei ad ipsius consilia exequenda. te Romen dagt men alleen dat het legertrok der Romijnen op om Jerusalem ten onder te brengen, en de Roomsche Monarchie daer door nog te verheffen, en nogtans in de raedslaegen Gods, diende het om de glorie van d' onnozel gedooden en Iesus Xus door zulken straffe der moordenaeren meer te verheffen;

Sic Deus multoties fecit, immo circa ipsam Filii sui mortem idem contigit. Iudæi Xum quærentes ad necem, et occidentes putabant tt sese satisfacere odio suo, et vindicare opprobria, quæ à Xto multoties accepisse sibi imaginabantur at interim ipsis insciis æterni Dei consilii erant executores. Hinc Petrus ad Iudæos: Act. 4-27.. In woerheid Herodes, en Pilatus zijn met de Heidenen en 't volk van Israël in deze stad te zaemen gekomen tegen uw heilig kind Iesus, dien gij gezalfd hebt, om te doen het gene uwe hand, en uwe raed geschikt heeft te geschieden. En geen wonder! Deeze is gods gewoone handelwijs.

Sic fratres Josephi inscii cooperabantur ad ejus exaltationem, et in eo erant Dei administri, &c (Id ipsum adhuc multoties contingit. Bella movent Reges, invadunt alienas terras, depopulantur eas. Nihil ipsi in eo colimant, quam dilatare fines imperii sui, ambitioni indulgere. Interim Dei sunt administri, Deus secreto suo consilio ipsos, et quidem insuos, adhibet ad puniendam talem aut talem patriam.) Weshalven hij zig aan hen bekend makende zeide 't is niet door uwen raed dat ik herwaerts gezonden ben, maer maar door den wille gods &c gen. 45-8.

Sic Deus ipse de Nabuchodonosore zeit dat hij hem dienst gedaen had, dat hij voor hem gearbeid had in Tyrus te verwoesten; Ezech. 29-29....

Sic Philistini, Ammonitæ, Assyrii Nabuchodonosor, &c

erant occulti Dei administri in puniendo et castigando populo Israel, pugnabant contra eos ista gentes vel ex ambitione dominatus amplioris (ut plerumque regum e iste scopus) at interim inscii erant Dei flagella. Id ipsum adhuc &c, uti pag. praecedenti.

~~Appinon ...~~ Immo saepius sinit Deus Eccl[esi]am suam expugnari et quasi opprimi ab inimicis ejus populi peccata, ea propter, quodque particulares quasdam Eccl[esi]as extingui. v. G. Eccl[esi]am orientalem, Africanam. et in his partibus Eccl[esi]am nostram.

Idem et nos recognoscere ... in iis quo ab hominibus malis nobis obveniunt, scil: Deum per illos nos castigare. Sic David a Semei maledictus aiebat: Godt heeft hem geboden David te lasteren. 2 Sa. 16. ~~...~~ of om ons te zuiveren en te volmaken. Sic in textu audimus Dominum praedicentem, dat de Romeijnen, ook zelfs zonder dat zij zulks zouden weeten, als werenden, ~~...~~, om zijnen doodt in de Joden te straffen, te Jerusalem bij een zouden vergaderen.

// Job aan het gene de Sabeën, of anderen hem deden. Was halven, hij niet zeide, de Sabeën hebben 't mij gedaan, maar: Dnus: sit nomen Dni benedictum. En dus behooren wij ook niet zoo zeer te zien op die ons schelden, lasteren, quaad of ongelijk aandoen, dan wel op Godt, die hen, ook zonder dat zij 't weten, gebruikt als instrumenten om ons te tugtigen, of

(Observandum 2°. Quod, sicut hoc se ipso inscio saepe cooperatur ad exequendo Divina consilia, ita etiam saepe quivis inscius cooperatur ad proprium suum damnum, tum quidem dum illud minime cogitat, immo inde pro bono suo se laborare existimat.

Vide id in Judaeis. Putabant hi, dat het dienstig ja noodzaeckelyk was tot hun welstand, dat ze Jesus van kant hulpen. Salutari consilio putabat Caiphas se dicere expedit ut unus moriatur pro populo et non tota gens pereat. Ad avertendum Romanorum insultum conveniens judicabant Dominum e medio

e medio tollere. Hinc dicebant Judæi: si dimittemus eum, sic omnes credent in eum, et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem. Putabant igitur crucifigendo Christo de Romynen van haer af te weeren, et interim cooperabantur ad eos alliciendos zy doodende Jesus brogten daer door te weeg dat de Romijnen als arenden te Jerusalem vergaderen zouden.

Vide quod Deus confundat politiam humanam, et astutos capiat in astutia sua, et unde Judæi suum bonum putabant quærere, inde inveniunt suum malum, sic cooperantur, ut suum effectum sortiatur horribilis illa execratio, quam ipsi inconsiderate ore suo pronuntiarunt, sanguis ejus super nos et super filios nostros.

Idipsum quod hic in Judæis contigit, adhuc multoties inter hæc contingit. Veele meinen dat ze arbeiden tot haer eigen voordeel, en ach, ze arbeiden tot haer grootste naedeel sic ...... sic ......)

Observ. 2º. Dat Christus in den text wel voorspeldde dat de Romijnen als arenden te Jerusalem, de plaatse daar zijn Lighaam gedood zoude wezen, en om dat hij gedood zoude wezen, zouden vergaderen, maar dat zulks eerst na verloop van 40 jaren volbragt is geworden. Waarin wij levendig zien de langmoedigheid Gods ten aanzien van de zondaars.

't Was op deze zelfde wijze dat Godt met d'eerste zondige wereld ten tijde van Noë handelde etc. zoo ook met die goddeloze steden Sodoma etc. zoo met de Jooden eer hij hen naa Babel liet vervoeren etc. zoo in den text met Jerusalem etc. ens zoo nog menigmaal met den zondaar etc.

Maar ongelukkige zondaar! die, al zoo min als Jerusalem, met deze Gods Langmoedigheid zijn voordeel doet. Schrikkelijk is de bedreiging, die

Rom. 2. 4...

\# en in de verdere Sacramenten den h. geest deelagtig geworden zijnde, en de hemelsche gaaven gesmaakt hebbende, niet wederom te rugge van 't h. gebod het geene ons overgelevert is &c.

Paulus hem doet: versmaad gij &c

Godt verhoede, dat deze schrikkelijke bedreiginge op niemand van ons passen, neen! maar integendeel dat Gods Langmoedigheid ons aanzette om, tot Gods barmhertigheid onze toevlugt te nemen, wetende, dat zijne Langmoedigheid ons uitnodigd tot boetvaardigheid, dat Godt niet wil de dood des zondaars, maar dat hij zig bekeere, en leeve.

handeld Godt dan met ons, gelijk Chs met Jerusalem deede? bedreigd hij ons met zijne straffen? verre van zijne verdraagzaamheid, en langmoedigheid te versmaaden, zoo zullen wij heden zijne stemme hooren, en hem met den Ev. knegt te voet vallen en zeggen: heer heb geduld met mij, en ik zal u alles betalen, niet ik, o heere, maar uwe genade met mij.

Observ. 3tio dat Chs voorspelde, dat de Romeinen als arenden te Jerusalem zouden vergaderen om zijne dood, hem aldaar aangedaan, te wreken, en te straffen, gelijk ook met'er daad geschied is, en op zulk eene gruwelijke wijze ~~dat de Romeynsche velt~~ ~~oversten~~ gelijk Chs er van voorzeid had, dat'er van't begin der wereld noit zulke bedrukte dagen geweest waren, nog oit zijn zullen.

Nu heeft Godt dus de Joden gestraft door de Romeinen omdat zij Chs gedood hadden, wat straf hebben dan die Chnen niet te wagten, die den zoone Gods voor zig zelven opnieuw dooden, en kruissen, gelijk Paulus spreekt heb. 6. de Joden deeden dit als Jesus nog lijdelijk was in dit sterfelijk leeven, maar de Chen doen hem die smaad aan, onlijdelijk en glorieus nu zijnde in den hemel: de Jooden deeden het eenigermaate onweetende, waarom Chs voor hen biddende ook zeide Vader vergeef het hen want zij weeten niet wat zij doen maar de Chnen doen't al willens, en weetens, na dat zij de kennis der waarheid ontvangen hebben (gelijk Paulus heb. 10.) Waarom ook de zelfde apostel van deze zegt dat zij niet, dan zeer moeijelijk, vergiffenis van dit geestelijk dooden van Chs kunnen krijgen.

Is dit dan zulk een schromelijk quaad? ei! laat ~~ons~~ wij dan wel toezien, dat wij, eens verligt zijnde door den h. doop, of ook nog nader door 't h. Sacr. van Pen

Sol obscúrabitúr, et Luna non dabit Lúmen súúm, et stellæ cadint de cælo, et virtútes cælorúm comovebúntúr. Matt. 24-29.

Dom. Ultima Pentecostes 1748.60.

Nauwlijks zijn enige stèden, of rijken door toelatinge van Godt tengrond gegaan, en verwoest, of Godt heeft van te vòren door zijne prophèten deze onheilen, die hen over 't hoofd hingen, làten voorzeggen, of door enige ongemène wondertèkenen bekend gemaakt.

Onder verscheide voorvallen diend ons tot getúigen de Prophect Isaias in zijne 13., alwaar hij de toekomende verwoesting van Bàbel door de Mèders verkúndigende, daar bij voegde de tèkenen die deze verwoesting zoúden voorgaan. De starren des hemels, zei de prophect, en al hare glans zúllen haar ligt niet úitschieten, de zon zal in haar opgang verdúisteren, en de maan zal haar ligt niet làten schieten.

Op de zelve maniere gaat van daag in 't voorgelèzen Ev. voord 't hoofd der prophèten, door wien de prophèten gespròken hebben, en op wien zij meest doelden, de Zaligmaker C. J. Hij wilde zijne Apostelen bekend màken de toekomende verwoesting van de heilige stad Jerúsalem, hoe dat d' ene steen op den anderen niet zoú blijven. Dierhalven toonde hij hen aan de tèkenen die deze grúwelijke verwoestinge zoúden voorgaan. En ter gelegentheid van deze nam hij de gelegentheid om zijne discipelen omtrent d' ondergang van de gansche wereldt t' onderregten, en wees hen ook aan de tèkenen die de zelve zúllen voorgaan en verzellen, tèkenen in de zè, tèkenen op het land, tèkenen in de Lúgt. Van de tèkenen in de Lúgt zeid de heiland in onzen text: de zon zal verdúistird worden, en de maan zal haar ligt niet geven, de d-

Propositio

Wij zullen deze voorzegging des Zaligm voor zo veel die ziet op d'ondergang van de hele wereld, en voor zo veel die in eenijders dood vervuld word nader uitleggen of verklaren. Deze letterlijke, en geestelijke verklaring zal ons dienen om ons allen eene heilige vreze inteboezemen, om Gods regtvaardigheid door ware werken van boetvaardigheid te voorkomen. Attendite

De h. Thomas van Aquinen en andere geleerde schrijvers merken aan, dat alle schepselen tegen den laasten dag des oordeels zig zelven zullen wapenen tegens te de zondaars volgens de spreuk van den Wijzeman. Godt zal de schepselen wapenen om over zijne vijanden wraak tanemen.

Sap. 5-18.

Dit zelve schijnt d' Ezt. ook te kennen te geven als hij van den laasten dag sprekende zeid, dat Godt zijne Engelen zal vooraf zenden onder het geklank der bazuine; want gelijk men de trompet voorn gebruikt om het krijgsvolk bij een te zamelen, en tot den strijd aan te manen, alzo zal Godt zijne Engelen zenden met de bazuine om alle schepzelen tegen zijne vijanden te wapenen.

De manier van deze wapenrustinge, voor zo veel die de lugt betreft, beschrijft ons de heiland in onze opgenome woorden. De zon (ait) zal verduistert worden.

1°. Hoe de verduistering van de zonne zal geschieden daarin komen de geleerden niet allen over een. d. de h. Hier. Chrys., en Theop., die van gevoelen waren, dat deze tekenen op den zelven tijd zouden geschieden als Chus in de wolken met grote magt, en heerlijkheid zal verschijnen, zeggen: dat deze verduistering zal spruiten uit dien voortreffelijken glans, en luister, dien Chus alsdan aan de gansche wereld zal vertonen, in dier voege dat, volgens deze Vaders, de zon in der daad in zig zelven niet zal verduisteren, maar alleen zal schijnen ver-

verduisterd te wezen, om dat de grote glans en't ligt
van Chs Lighaam zo ver haren glans zal overtreffen
dat die haar als onzienlyk zal maken in d'ogen der
aanschouwers. Niet ongelijk aan het gene dagelijks ge-
beurd aan de zonne, die, zo dra zij boven onze kimmen
is, het ligt der sterren zo ver overtreft, dat zij nauw-
lijks schijnt, of aanstonds al de glans der sterren raakt
uit ons gezigt, en de sterren schijnen verdwenen te zijn
met al'er ligt, alhoewel zij zowel bij dag, als by nagt
aan't uitspanzel des hemels schijnen en ligten.

Dog hoe waarschijnlijk deze uitlegging ook schijnt
z'is de regte niet, mits deze tekenen voor, en niet in
de komste van Chs zullen geschieden, volgens dat Joel klaar betuigd: De zon zal veranderen in duisternisse, en de maan in bloed, eer de grote en schroomlyke dag des Heeren komen zal. Ook spreekt Chs in't ev: # Joel. 2-33.

2. Andere uitleggers hebben dierhalven iets waarschijnlijker voor den dag gebragt. Zomige, waar onder Albulensis Carth. en Maldonatus willen, dat Godt door't tussenstellen van eniger dikke wolken, of andere hinderpalen de zon zodanig zal verduisteren dat zij hare stralen niet meer zal kunnen schieten.

eerst van de tekenen, die zijne komst zullen voorgaan, en dan van zijne komste.

3. Andere als Cajet. en zijn van gevoelen, dat Godt de zon niet ten enemaal zal onzigtbaar maken, maar alleen de kragt zal benemen van te ligten, en haar zodanig met droevige wolken zal bekleden, dat egter hare gedaante, alhoewel droevig, en met ene treurgelaat aan de zidderende wereld zig zal vertonen. Dit gevoelen word begunstigd door't gene Joes, als ene voorspook van dien droevigen dag, is vertoond, naam dat de zon zo zwart wierd als ene haire sak. de zon zal &c

Apoc. 6-12

2°. En de maan zal haar ligt niet geven. Dit is een gevolg van't eerste: want als de zon van alle kanten verduisterd is kan de maan gene ligt geven, om dat zij uit haar zelfs gene kragt heeft om te ligten, en alle hare ligt van de zonne ontleend.

2° dog gelijk de Zon, alhoewel verduistered, zig evenwel
zal vertonen, zo zal ook de maan door deze donkerheid
niet onzienlijk wezen, maar zig bekleed vertonen met
ene schrikkelijke, en als bloedige gewaad, om zo d'elende
van den benauwden zondaar door hare gezigt nog te ver-
Apoc. 6-12. meerderen. De maan (zeid Joes dat hij zag) wierd
geheel als bloed. De Zon zal dan verduisterd worden
en de Maan zal haar ligt niet geven.

3°. En de sterren zullen van den hemel vallen,
niet dat z'eigentlijk van den hemel op d'aarde zullen
vallen, maar alleen hare ligt zullen missen, en zo schij-
nen als of zij in der daad uit den hemel gevallen waren.

Ene manier van spreken eigen aan de h. Schrifture
naam zo te spreken van dingen, niet als of de zelve
in der daad zo zijn, maar gelijk de zelve zig aan den
mensche vertonen. zo zeid Moises: fecit quoq duo
luminaria magna, naam de Zon, en de Maan, die
hij beide bij uitnemendheid groot noemd, daar 't even-
wel bij alle hemelkundigen zeker is, dat verscheide
sterren onmetelijk groter zijn als de Maan, maar
hij noemd de Maan groot omdat ze zo schijnd aan
d'ogen der menschen.

Op de zelve manier zeid de text, dat de sterren uit
den hemel zullen vallen, om dat ze bij gebrek van ligt
zullen schijnen als gevallen te zijn.

Het gene deze uitlegging bevestigd is, dat Joel spre-
Joel. 3-15. kende van de sterren in dien dag zeid: de sterren heb-
ben haar schijnsel ingetrokken.

Wel is waar Joes. schijnt hier van zo te spreken
als of de sterren in derdaad zullen vallen, hij schijnd
het door 't afvallen van de vijgen des vijgenbooms te bekragtigen. de
Apoc. 6-13 sterren (zeit) des hemels vielen op d'aarde, gelijk een
vijgenboom zijne onrijpe vijgen afwerpt, als hij door
enen sterken wind getroffen word; dog dit kan men
van enige sterren zeggen B.v. van enige staartster-
ren, die dan, door den hemel zullen dwalen, die alleen
geboren uit de dikke zwevende dampen in die grote
verwarringe al brandende op d'aarde zullen neder
storten

sterren, terwijl de rest aan den hemel blijvende haar
schijnsel zullen intrekken, waardoor zij zullen schij-
nen te vallen van den hemel. Zodat, gelijk wel eer Gen. 1-3.
toen Godt hemel en aarde schiep, 'er ene duisternis
zal zijn over de gansche wereld

Eertijds, ten tijde van den godlozen Pharao, was 'er wel ene duisternis, die men zelfs met
handen kon tasten, maar deze was alleen maar in Egyp-
ten, en nog niet onder d' Jsraëlieten. De duisternis
ten tijde van Chs sterven, was, volgens vele geleerden,
alleen maar in Palestina, maar in die dagen zal de
duisternis zig verspreiden over de gansche wereld.

4°. Maar hiermede zal het droevige treurspel
nog niet ophouden, niet alleen zullen de hemel ligten
niet meer ligten, maar ook de kragten der hemelen,
zeid de text, zullen beroerd worden.
1. Zommigen willen door de kragten verstaan de sterren;
maar ten onregt, mits van de sterren reeds in het bezonder
gesproken is.
2. Anderen willen dat hier door verstaan worden, dat de
steunzels van 't uitspansel zig zullen begeven, waar
door de hemel met enen gewissen val alle d' inwoonders
der aarde zal bedreigen
4. Maar het zekerste is dat Chs hierdoor wil betekenen
dat d' order, die tot dien tijd toe als door ene wondere
kragt is onderhouden, waardoor alle de hemels lig-
ten op hunnen tijd hunnen omloop volbragten, en de
dagen deelden van de nagten, de winter van de Somer,
dat die kragt zal bewogen worden, en dat dat wondere
hemels werk als zal verwarren, en door enen onstui-
migen loop alles zal vernielen, en verdelgen
3. De h. Chrys. en anderen verstaan door de kragten der
hemelen Gods h. Engelen, die de h. Thomas steld als
de bewegers van de hemelen, en dat die als door ene ver-
biedige vrese bewogen zig mede zullen wapenen, om als
Gods heirkragten zig tegen zijne vijanden aan te
kanten.

Ziedaar A. T. alle de hemels ligten, zon, maan
sterren, en alle de kragten des hemels zullen in de weer

zijn om wraak te nemen over de zondaars. De geheele wereld (ait Sapiens) zal met hem tegen d'uitzinnigen vegten.

Sap. 5-21.

2da Pars.

Maar A. T. beeld u niet in als of dit alleen in 't algemeen ten jongsten dage zal geschieden. Wel is waar naar der letter zal dit alleen zo gebeuren in 't algemene oordeel; maar op ene geestelijke ja ook letterlijke wijze zal het geschieden voor ijder van ons in het bezonder op den dag als wij zullen sterven. zodat wij niet moeten wagten tot den jongsten dag om dit droevige treurspel t'aanschouwen. ijder in zijne sterfuur zal het zelve ^ enigzins ontmoeten. voor ijder, die sterft, gaat de wereld als verbij. de zon word voor hem verduisterd, de maan geeft gene ligt meer, de sterren vallen van den hemel, en de kragten der hemelen beroeren. Maar daarenboven ook nog op enen geestelijken zin, zal in ijders dood alles gebeuren, dat Cbs in den laasten dag voorzeid heeft, dat dan dadelijk naar den letter zal geschieden.

^ ook na den letter

1o. Dan zal de Zon verduisterd worden, dan zal de Zon van barmhertigheid C. J. de stralen zijner genaden voor den mensche verduisteren, de genade tijd zal uit zijn, Tempus non erit amplius. te vergeefs zal men dan roepen: Ubi sunt misericordiae tuae antiquae Dne? Dan zullen zij mij aanroepen (zeid God ^) maar ik zal ze niet verhoren, zij zullen al in den morgen stond opstaan (alle mogelijke vlijt aanwenden om iets uit te werken) dog zij zullen mij niet vinden. dan zullen zij aan zijne deure kloppen, en roepen //

Apoc. 10-6.
Ps. 88-50.
Prov. 1-28.
^ sprekende van de zondaars die hier in dit leven hem versmaad hebben
// Dne, Dne aperi nobis; maar de heer zal hun antwoorden Nescio vos.

2o. Dan zal de Maan haar ligt niet geven. dan zal d' Alderh. Maagd Maria, die met regt bij de maan vergeliken word, die al hare ligt ontleent van de Zon van geregtigheid C. J., die die vrouw is, van dew. Salomon, Pulchra ut Luna, die, zeg ik, zal niet meer voor ~~ons~~ den zondaar schijnen. Het gebed dat zij dikwils voor ons bij haren Zone gestort heeft zal dan ophouden

den.

3º. Dan zúllen de Sterren van den hemel vallen, en de
kragten der hemelen beroerd worden, dan zúllen d'
Engelen, en alle regtvaardigen, die als Sterren in den Dan. 12-3.
hemel blinken, die met goúden schâlen vol reúkwerk Matt. 13-43.
staan voor Gods throon, ~~fons~~ [den zondaar] tegen vallen, het regt= # die zig ten
vaardige vonnis van den regter goedkeúren, en bekrag- tyde der genade
tigen. over de bekering
des zondaars zig
verblijden, die,
zeg ik, zúllen
dan

Zie zô, zô schrikkelijk zal het'er toegaan, niet
alleen in het Laaste oordeel, maar ook in ene ijders
sterfúúr in het bezonder, na een ijders dood.

Dat niemand dan zig zelven bedriege met wij-
nig te tellen [de tekenen] die Jesús voorzeid, dat zijne komste
ten oordeel zúllen voorgaan en verzellen ## want stelt # omdat ze
dit nog zô verre afwezig, als gij wild, 't is egter aan nog verre afwe-
een ijder van ons zô digte bij, als is de dood. zig schijnen

Wel aan dan A. T. laten wij bijtijds, dien droevigen
dag voorkômen. ~~Latemwe~~ terwijl wij tijd hebben, Gal. 6-10
zô laat ons het goede doen. De nagt komt (zei Jesús) Jos. 9-4.
wanneer niemand werken kan. Daar is reeds weer omtrent
eene geestelijke kerkjaar verlôpen, en wie weet of hij
't aanstaande ten einde brengen zal? in dan zal
de zon voor hem verdúisterd worden ~~dan~~ Laten
wij dan ~~[illegible]~~ het gène wij de voorgaande jâren
misdaan hebben, door ène wâre boetvaardigheid ver-
wij~~nen~~, ~~ons~~ Latem wij, terwijl [het] nog tijd is van genâde,
den Heer te voet vallen, en met den knegt van 't E[v]-
[an]gelie roepen: Heer heb gedúld met mij, en ik zal ú alles
betalen &c. &c.

Tunc parebit signum Filii hois in cælo, & tunc plangent ots tribus terræ. Matt. 24. 30.

Dominica 24 Post Pent. 1739.

74.

In præcedenti Ev. mentionem facit Jus Dnus duarum diversarum desolationum A.A.

Prima, de qua loqu. Jerosolymitanam civitatem respicit, altera universum orbem.

Nopens beide deze verwoestingen, zoo ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ van de stad Jerusalem, als ~~[illegible]~~ van d'ondergang van ~~de~~ gants~~che~~ wereldt, voorzeid de Heere Jus verscheide tekenen, die beide deze verwoestingen voorgaan zouden.

~~Som~~ Sommige tekenen, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, stelde de Heere Jus dat algemeen zouden wezen, als bij v. b. de oorlogen, en de geruchten van oorlogen, de valsche christussen, en valsche propheeten, die ~~[illegible]~~ in zijnen naame zouden komen, in-: w tekenen, volgens de voorzegginge van de Heere Jus, voor de verwoestinge van Jerusalem zouden, en ook zijn voorgegaan, en ook voorgaan zullen, voor d' ondergang van ~~de~~ gants~~che~~ de wereldt.

Behalven deze algemeene tekenen, zoo voor d' ondergang van Jerusalem, als van ~~de~~ gants~~che~~ de wereldt, ~~[illegible]~~ stelde de Heere Jus ook nog eenige bezondere tekenen, die

'en zullen gaen voor d'ondergang van de heel wereld
en onder deze, stelt Jesus ook dit ~~te weeren~~ dat 't teken
van den zoone des menschen in den hemel zal verschijnen
en dat alle volkeren der aerde alsdan zullen weenen, en
dat z'alsdan den zoone des menschen op de wolken zullen
zien komen met groote magt en heerlijkheid.)

Propositio. 't is ook omtrent dit teken van den zoone des men-
schen, 't welk zijne laatste komste voorgaen zal, dat w'als nu
u. A. zullen onderhouden. Wij zullen zien 1mo wel
~~dat~~ dit teken eigenlijk zal weezen, en 2do waerom dat 't
zelve zal verschijnen 3tio wat dat dit ons moet
leeren. Attendite.

1mo Wat aenbelangt 't teken, 't welk de Heere Jesus
zegt dat 'er in den hemel zal verschijnen voor zijne komst
ten oordeel, en 't welk hij noemt 't teken van den zoone des
mensche, anders word dit genomen van d'onkatolijken
en anders van de katolijken.

D'onkatolijken vreezende, dat zij als voor bijgeloovigen
zouden gehouden worden, indien zij met de hh. Chrijs., Hil.,
Aug. en andere vaders door dit teken verstonden 't teken
des h. kruijs, ~~zoo eist dat~~ sommigen van hun zeggen
dat dit teken niet anders weezen zal dan een wolk of ~~...~~
de regten zal verschijnen. Anderen van hun zeggen, dat
dit teken niet anders weezen zal, dan de glorie en luister
van diem regter, of wel de Regter zelf.

Dog wij katolijken belijden, agter volgens 't eenpa-
rig gevoelen der hh. vaders, dat dit teken zal weezen 't teken
van 't kruijs van Jesus.

't is het teken des kruijs waerdoor Jesus zig zelven he
kenbaer gemaekt aen de wereld, ook eer hij nog aen 't kruijs
zou genageld worden, wanneer hij aen Nikodemus zeide
Jois. 3-14 Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari
12-32 oportet filium hoïs; Item: Als ik van d'aerde zal op-

opgeheven zijn, zal ik alles tot mij trekken. weshalven hij ook menigmaalen aan zijne discipelen, zijne dood voorzeggende, vooruit zeide: dat de zoon des menschen gekruijst zou worden. Matt. 20

Nugelijk Xtus zig onder dit têken des kruijs kenbaar gemaakt had aan de wereld, zoo is hij ook onder de benaaminge van den gekruijsten bekend geweest. Dit blijkt uit 't gene d' Engel, de verrijzenisse van Xtus boodschappende, aan de vrouwen, zeide, weetende dat zij zogten Jesus van Nazareth den Gekruijsten. Marc. 16.

Onder dit têken des kruijs zeide Paulus dat hij Xtus alleen maar kende; Onder dit têken preekte en maakte hij hem ook bekend aan anderen; Hier alleen stelde hij zijnen roem in. &c. (Si lubet dedúc singula) 1. Cor. 2-2 ibid. 1-23 Gal. 6-14.

En dit is ook 't têken, 't wt Xtus in de opgen. woorden noemd 't têken van den zoone des menschen, 't wt voor zijne komste ten oordeel in den hemel zal verschijnen. unde Ecclia annuè in hijmno Inventionis S. crúcis nobis revocat in memoriam, cúm canit: „Hoc Signúm S. crúcis erit in cælo, cum Dnus ad júdicandúm venerit.„

Quod aliqui illud eousq extendant, ut dicant illam eadem crucem, in qua Xtus pependit supra Calvariæ montem, in cælo appariturum, n. e. verisimile; partim qa Xtus solúm dicit: parebit Signúm filii hois, partim qa Sdúm regulas optices, illud lignum crúcis in quo pependit Xtus, istius magnitudinis n fuerit, ut ab oibs hoibs et oi orbis parte videri potuerit. Ita ut n crux ipsa, sed ejus signum in cælo appariturum sit in tali fora et magnitudine, ut ab unoquoq et quavis mundi plaga conspici poterit. Ita ut, cúm sol, luna et stellæ obscúratæ erunt, neq lumen dabunt, túnc quasi alter sol signum illud appariturum sit.

2do Quantúm autem ad 2dúm scil: quare signum illud crúcis Xti apparebit, vera rao e, omdat dit têken dienen zal tot eene aankundiginge, of waarschouwinge

van het aenstaende oordeel, in dus zal dit teken des kruis zijne betrekkinge hebben en op den Regter, en op degenen die geöordeelt zullen worden.

Ac 1° quidem signum illud zal zijne betrekkinge hebben op den Regter, mids dit tot eere en glorie dienen zal van den regter, die er aengehangen heeft: want uit hoofde van de vernedringe des kruijs is hem de magt gegeven is om te oordeelen en te vonnissen, volgens dat hij zelf tot

Jois. 5-27 de joden zeide, dat, omdat hij de zoone des mensche was, de vader hem de magt om t'oordeelen gegeven heeft, of

Phil. 2-8.. gelijk Paulus zegt, omdat hij gehoorzaem geweest is tot de doodt en tot de doode des kruijs, daarom heeft Godt hem ook verheven en een naam gegeven, die boven alle namen is..

zoodat, die als misdadige en pligtige aen 't kruijs gehangen heeft, door dit zelfde teken zig als regter zal vertoonen, zoodat 't kruijs als de roede van justitie wezen zal die voor den regter zal gedragen worden: zijne glorie zal hier in bestaan, dat door dit teken aen de heel wereldt kenbaar gemaakt zal worden, dat hij zelf die regter is die van de joden als een kwaaddoender gekruijst en van de vleesche zondaaren mishandelt is. Want een hij hier in den vleesche was wilden de joden hem niet erkennen, als hij de koopers en verkoopers uit den tempel dreef vraegen zij hem, door wat

Matt. 23 magt hij zulks deede, en wie hem zulken magt gegeven had. Nu nu nog verstooten en versmaeden hem de kwaade Xtenen. Maar op dien dag zal 't teken des kruis tot zijne glorie en eere voor hem verschijnen,

Apoc: 1-7. dan, dan zal alle oog hem zien, ook degenen die hem doorstoken hebben, i.e. de boozen uit en alle de geslagten der aerde zullen zig om hem beklaagen i.e. # vervolgens eerst, en voor al tot eere en glorie van den regter zal 't teken zijns kruijs verschijnen in den hemel.

\# omdat zij hem verstooten hebben.

2° Dit zelfde kruijs zal alsdan ook verschijnen, om de genens die geoordeelt zullen worden, en wel tot troost der regtvaerdigen, en ook tot verwijt schaam

Schaamte, en zwaarden straffen der godloozen,

1 tot troost der regtvaardigen; want in dat kruijs zullen zij beschouwen, de schuilplaarse, daar zij hun verbergen ~~[illegible]~~ der godlooze kunnen in den dag van wraake, en graamschap; Het kruijs zullen z'alsdan aanzien, even als de arke Noachs door welkers kragt alleen zij behouden zullen weezen; Het kruijs zullen zij aanschouwen als een hemelsche regen boog, en een teken van vreede, en verzoening geeft voor de regtvaardigen Dan dan zullen zij overtuijgt zijn, en ook nog voor al de wereld getuijgen, dat al wat z' hier in dit leven goeds gehad hebben, en in den hemel ook nog naar 't lighaam be geniet zien, in verwagten, door het kruis hen toegekomen is, of nog erlangen zullen, zoodat zij 't kruijs zullen aanzien, als de sleutel, die hun den hemel openen zal, volgens gods eigen belofte aan den zoone gedaan, zeggende bij Isaias 22-22. Ik zal hem de sleutelen van Davids huis op zijne schouderen leggen hij zal openen, en niemand zal sluijten, hij zal sluijten en niemand zal openen. dan zal de tijd voor de regt=vaardigen naderen, van den David heeft gezeid: de regtvaardige zal zig verheugen als hij de wraak zien zal, hij zal zijne handen wassen in 't bloed des zondaars. Al 't welk de Heere Jesus zelfs ook in 't heid: h: Ev. te kennen geeft door de gelijkenisse van den vijgeboom, van den hij zegt: Als zijne takken nu teder zijn, en de bladeren uitgeschoten, zoo weet gij dat de zomer nabij is, zoo ook als gij alle deze dingen ziet geschieden, zoo weet dat het nabij, en voor de deure is; vervolgens dan als gij ook dit teken des kruis zult zien verschijnen, zoo weet dat uwe eeuwige zaligheid voor de deure is; des ziet dan om hoog. heft dan uwe hoofden op, want uwe verlossinge nabij is.

Ps. 57-11

2 Dog alzoo zeer, als dit teken des kruijs tot troost zal weezen voor de regtvaardigen; alzoo zeer zal 't ook tot verwijt, schaamte, en zwaarden straffe voor de godloozen weezen.

dan zal tot hen gezeid worden het geene de Engel tot de vrouwen, Xus ten graave zoekende, zeide, wild niet weenen, wild niet vreezen, gij zoekt Jesus, die gekruijst is, dat zijne vijanden, die hem gekruijst hebben voor hem vreezen maar gij l. betrouwd op hem, wiens teken gij hier ziet verschijnen, ter verzekeringe uwer zaligheid.

3 Het kruis zal aan den godloozen verschijnen tot verwijt zijner
ondankbaarheid, die de weldaad van Jesus dood verbruikt
heeft; dan zal 't kruijs aan de gants wereld, en aan alle
verworpelingen, op dien dag toonen de prijs des bloeds waar
door zij verlost geweest zijn, en 't w zij als onrein geägt, en
met de voeten getreden hebben.

2 Ten anderen dat kruijs zal aan den zondaar verschijnen
tot zijne schaamte. (Hier is 't dat de zondaar zijne genoegte
zoekt, geld, goed en vermakelijkheden aanbid hij hier op
aerde even al eens als of ze zyne goden waren; maar op dien
dag als 't kruijs in den hemel zal verschynen, dan zal' er
tot den zondaar gezeid worden 't geen Moyses wel eer tot
de kinderen Israels zeide: Waar zyn nu hunne goden op den
Deut. 32. zy betrouwden, dat ze nu opstaan en u helpen en in den
noodt beschermen. Dog geen hulp of bystand zal'er voor
6 den zondaar te vinden wezen &c.) Immers wat zal de trouwloose
jood dan zeggen, die zig in Jesus kruijs geärgerd heeft
wat zal de godlooze heiden zeggen, aan wien 't kruijs tot
een spot en dwaasheid is geweest? Met een woord: wat zullen
alle die Stenen zeggen, die schoon ze met 't têken des
eerst in den k: doop, en daarna in de mededeelinge der andere h.k. Sakramenten kruijs getêkend geweest zijn # nogtans zig geschaamd
hebben 't zelve te belijden, of hun leven er na te schikken? Ô! dan, dan zal 't têken van den zoone des menschen
Luc. 9-26 hun ook beschaamen, wanneer hij in zijne heerlijkheid
en in die zijns vaders, en der heilige engelen zal koomen.

3. Eindelijk en ten laatsten zal dit têken van den zoone
des menschen ook verschijnen aan de zondaers tot des te
zwaerder straffe. Het gene hun voorheen tot zijn
zaligheid, en behoudenis had kunnen dienen, daar in zullen
zij alsdan straffe, en verloeckinge vinden. 't gezigt van dit têken alleen zal hun zulk een schrik
en vreeze aanjagen, dat zij tot bergen en steenrotsen
Apoc. 6-16 zullen roepen: valt op ons, en verbergt ons voor het aanschijn des gênens die op den throon zit, en voor de gramschap van 't Lam, want de groote dag hunner gramschap
is gekomen, en wie zal kunnen stand houden?

di:

(di Schrift verhaelt dat als Josephs broeders bij hem quamen in Egijpten, en uit des zelfs mond hoorden Ik ben Joseph, uwe broeder, dien gij verkogt hebt in Egijpten. de Schrift verhaelt, zeg ik, dat z'alsdan zoo verslaegen en ontstelt wierden, dat ze niet een enkel woord tot antwoord konden geven. Gen: 45.

Nu waeren Josephs broeders zoo verslagen en met zulken schrik en vrees bevangen als zij hunnen broeder nu verheerlijkt zagen dien zij voorheen zoo mishandelt hadden, ô wat een schrik en verbaestheit zal 't dan niet wezen voor de zondaers te zien 't teken van Jesus kruis, waerdoor hij verheerlijkt geworden is?

O indien de Joden en zoldaeten, die Jesus in den hof wilden vangen, op 't enkel woord van Jesus Ik ben 't, ter aerde neder vielen, wat schrik, wat angst en vrees zal 't in dien dag niet wezen voor de zondaers wanneer Jesus verschijnende in de wolken des hemels met groote magt en heerlijkheit, door 't vertoonen van 't teken zijns kruijs tot de godloozen zal zeggen Ik ben Jesus dien gij gekruijst, en door uwe zonden zoo mishandelt hebt? ô ô 't gezigt van dat teken alleen zal hen zulken schrik aenjagen dat zij, gelijk we zoo even hoorden, tot de bergen en steen-rotsen zullen zeggen &c)

2° vervolgens ziet dan A.A. waarom dit teken van den zoone des mensche, ik zeg, 't teken zijns kruijs in den hemel zal verschijnen, tewaeren deels om den Regter C. J. zelfs, wiens eer en glorie daer in zal uitschijnen, deels ook om de genen die daer geöordeelt zullen worden, en wel tot troost der regtvaardigen en tot [1] verwijt, [2] schaamte, en [3] zwaerder straffen der Godloozen.

Moralia

3tio Nu A.A. zal dit teken van den zoone des menschen verschijnende in den hemel, dienen tot troost en vreugde der regtvaardigen, en tot beswaernisse der

der godloosen? dat dit ons dan leere, als regte discipelen van den gekruisten Jesus, die met 't têken zijns kruis blijden eens ten oordeele zal verschijnen, hem hier in dit leeven naar te volgen

(godloozen, zoo moet ons dit tot een lesje dienen, dat wij hier op aarde 't kruijs beminnen, en ons levens gedrag, na 't zelve moeten schikken, willen w' ons naemals in 't gezigte van 't têken des kruijs niet bedroeven, maar ver- blijden.

'T is een groote, en zelfs ook een zeer gemeene dwaling bij veele Xtenen, dat zij hun inbeelden, dat 't een zwaare last is en een onverdraaglijk jok is, dat men hun spreekt, en aanmoedigd, om zijn kruijs te drâgen, en te beminnen, daar 'er nogtans niets noodzaakelijker is dan zijn kruis te drâgen, en te beminnen;)

Hierom noodigt de Heere Xus ons niet, en moedigt ons aan tot het drâgen, omhelsen, en beminnen van zijn kruis. Dit stelt Xus voor, niet als een raade, maar als een uitdrukkelijk gebód. Si quis vult venire post me abneget se met ipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Het zelfde

Matt. 16-24 herhaald de Heere Xus bij Markus en Lukas; Bij Lukas

Mar. 8-34

Luc. 9-23 voegd hij 'er bij: dagelijks, leerende, dat 't niet genoeg is eens, of nu en dan zijn kruisje te drâgen, maar dat men dagelijks zijn kruis moet opnêmen, en Jesus volgen; en wederöm, op eene andere plaatse bij den zelfden Lukas

Luc. 14-27 zegt hij dat dit zoo noodzaakelijk is dat men zonder dien zijn descipel niet kan weezen, en bij Matt. 10

Matt. 10- zegt hij, zoo wie zijn kruis niet opneemt, en mij volgt is mij niet waardig. Door alle w verscheide uitdrukkingen, en wijze van sprêken, de Heere Xus niet anders zeggen, en leeren wil, dan dat zoo wie zig ten jongste dage, op 't gezigt des kruis verheugen wil, en verblijden, dat die 't nu op moet neemen, en omhelsen;

Dog hoe, hoe, zal iemand zeggen, moet ik mijn kruis opneemen, en omhelsen?

3. O! dan, dan neemen w' ons kruis op, als w' ons zelven uitgaan, en verloôghenen, als w' onze kwâde driften en passien tegengaan, en verbreken, volgens dat Paulus

Gal. 5-24 zegt Qui Xti sunt carnem suam cruci fixerunt cum vitiis

vitiis, et concupiscentiis.

2 Dan, dan neemen w'ons kruis op als w'ons gedrag en leevenswijze schikken naar den genen, die aan 't kruis gehangen heeft, l. J., zoo, zoo zeide paulus: Xto con= gal. 2-19 fixus sum cruci. En zoo, zoo moet ijder Xten met zijn hoofd Xus gekruijst weezen volgens dat paulus leerd: Phil. 2-

Hoc sentite in vobis quod et in l. J.

3 Dema dan neemen, dan draagen w'ons kruis mede als w'in alle onheilen, rampen, tegenspoed, ziektens, of benauwdheden ons met gods wille te vreeden houden, als w'alles geduldig verdraagen, 't gene ons van den even mensche word aangedaan, volgens dat jesus ons door zijn v. B. is voorgegaan, en volgens dat hij ons dage-lijks heeft leeren bidden: Fiat voluntas tua.

(En naarmaate dat w'ons zelven kruijssen, ons leeven naar jesus leeven schikken, en ons kruijsje geduldig draagen, naarmaate zullen w'ons ook op 't gezigt van 't teken des kruis ten jongsten dage verheugen en verblijden. Conc: wel aan dan Heeren

Maar, eilaas! hoe ras past 't ook [struck] op onze dagen 't gene paulus al ten zijne tijde van de philippers zeide: Phil. 3-18

Veelen wandelen als vijanden van het kruis van Xus.

NB quod paulus dicat Multi, et certe multi. Et qui terrena sapiunt &c? quam multi, qui gloriantur in iis de quibus Xanus erubescere deberet &c?

Immo nos ipsos conspiciamus, et videbimus nos saepius ee inimicos crucis Xti.

1 Zeiden wij zoo aenstonds, dat die hun kruis opneemen die hun eigen zelven met hunne kwade passien kruijssen, hoe, hoe hebben wij ons dan gekruijst? integendeel hoe leeven de kwaade driften [struck] in ons? Wij roemen op den naam van 't kruis, wij zegenen en ons dagelijks mee, en ondertussen des zelfs kragten verlooghenen wij.

2 kommen wij te saemen 't kruis draagen, en onze driften

en passiën voldoen, en volgen; O! de wereld zelf zou
dan 't kruijs wel willen dragen; maar omdat 't kruis
strijdig is tegen onze bedorvene natuure, hierom zijn er
veelen vijanden van 't kruijs van Js.

2. Zeiden wij, dat die ~~hun~~ kruis opnaemen, die naar 't
v. B. van den gekruijsten leeven, hoe zeldsaam is dat
onder ons te vinden? waar waar is nu de geest van
Jus? wie heeft zulk een gevoelen als er in C. 9. was? &

3. Zeiden wij, dat die ~~hun~~ kruijs opnaemen, die zig met
't kruijs aan gods wil onderwerpen; hoe verre zijn wij dan
hier nog van? Laat 't ons maar eens wat tegengaan; laat
god ons huis maar eens bezoeken ...... wat ~~murmureeren~~ morren wij
tegen gode? &

Jae hoe verre zijn wij dan nog ~~meer~~ van, ons kruis
op te neemen, en den gekruijsten Jesus te volgen? &

Conclusio. O! Xtenen willen wij ons verblijden, als 't kruijs van
Jesus in den hemel zal verschijnen, ~~zoo laaten~~ laaten wij ons

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Tunc parebit signum filii hois in cœlo, et tunc plangent oes tribus terræ. Matt. 24-30. Dom. Ult. Pentecostes 1759.

Al niets vreemder moet er iemand voorkomen dan
de wondere, en onberottelijke handel van het meeste
Chtendom, als hij eens met ernst van d'n enen kant over
weegt de heiligheid van het Chtendom, en van den an-
deren kant het slordig en zondig leven der meeste Chnen.

Wat reden tog hier van dat de meeste Chnen zo wijnig
beantwoorden de heiligheid van hunnen staat?

Wild gij A. T. de reden hier van weten? 't is omdat de
meeste menschen de gedagten van 't toekomende oordeel
uit hunne gedagten gebannen hebben; de meeste den-
ken niet eens of niet genoeg dat er een dag van rekeninge zal komen,
wanneer volgens den Apostel wij alle zullen moeten ver- 2. Cor. 5-10.
schijnen voor den regter stoel van Chs. opdat een ijder
ontvange, naar het geen hij in zijn lighaam gedaan heeft,
het zij dan goed, of quaad. Men denkt niet genoeg op
dien dierbaren raad van den Wijzeman gegeven in het Ecli. 7-40
boek des predikers: In alle uwe werken denk op uwe uiter-
sten, en gij zult in der euwigheid niet zondigen. De
grote Augustijn zag al over vele euwen deze agteloos-
heid van het meeste Chtendom aan als de bron ader van
alle boosheid. Dit is (zeide die geleerde en heilige man)
„de gehele oorzaak van 't verderf onder de Chtenen, dat
„zij de schrik en gehuegenis van het toekomende oordeel
„verloren hebben."

Ois perditionis Caa in Chnos metum ac memoriam futuri perdidisse judicii. Serm. 34. in app.

't is om deze reden dat onze voorzigtige moeder de H. Kerk
met het sluiten van haar kerkjaar, zo wel als met het begin
van het zelve, ons een Ev. voorleest waarin de Heiland J.C.
dien toekomenden regtdag beschrijft, opdat wij zo zouden
erkennen de grote aangelegendheid van deze waarheid, en
de pligt, die wij hebben om het gansche jaar te betragten;
waar van zij ons, zo wel met het begin als den uitgang
des jaars, telkens vernieuwd de gehuegenis.

Wij zullen dan wederom van daag met het sluiten van
ons kerk jaar U. A. een omstandigheid van dien schrikke-
lijken dag voorhouden. Wij zullen U. A. spreken van ene
dier wondertekens, die zig dan zullen vertonen, naam

van het têken, van den Zône des menschen, waarvan onze text meld dat Jesus voorzeide: Dan zal het têken van den Zône des menschen in den hemel verschijnen, en alle de volkeren der aarde zûllen dan wênen.

Propositio

Wij zûllen U. A. dezen text volg. gew. 1mo naar den letter verklaren, en zien 1. van wat têken Jesus hier spreekt als hij zeid: dan zal het têken van den Zône des menschen in den hemel verschijnen, en,

2. Wat op dit têken onder de menschen zal volgen: En alle de volkeren der aarde &c. 2do dan zûllen wij in het gevolg dit toekomende têken tot schrik der godlôzen, en troost van alle Gods uitverkoornen betragten. Attendite.

I. Onder de wondertêkens, die den laasten regtdag des Zaligm zûllen voorgaan, en die het gansche menschdom van schrik en vreze zûllen doen verdrôogen, steld Matt, alleen onder alle d' Ev., die van 't toekomende oordeel geschrêven hebben, het wonder têken van onzen text: Dan zal het &c.

1. Men kan ligt bevatten van wat zoort van hemel dat hier gesprôken word, naam niet van den hemel d' euwige woonplaatse der uitverkoornen, neen! tot zô verre strekt geen oog van eenige menschen hier op d' aarde, want nog oog heeft gezien, nog oor heeft gehoord... het gene Godt bereid heeft den genen die hem lief hebben; maar Jesus spreekt hier in den text van dien hemel, waaruit hij zeid, dat de starren zûllen vallen, en wiens kragten zûllen beroerd worden, naam van het uitspansel des hemels boven ons, waarin Godt de hemel ligten, zon, maan, en starren geschapen en geplaast heeft. In dien hemel zal dit wonder têken zig vertônen.

1. Cor. 2-9.

Matt. 24-29.

2. De tijd wanneer dit zal geschieden drûkt d' Ev. of Jesus bij den zelven dus uit: Tunc, dan, naam aanstonds na de verdrûkking van die dagen, na dat de zon zal verduisterd zijn, na dat de maan nu niet meer haar ligt zal gêven, na dat de starren, van 't uitspanzel des hemels zûllen gevallen zijn, na dat de kragten der hemelen zûllen beroert weren i.e. na dat alle hemel ligten zûllen verduisterd zijn, in het midden van ene Ægyptsche duisternisse dan zal dit têken verschijnen.

3. Wat dit voor een têken zal zijn, maakt ons Jesus ~~bij geen Ev. verder~~ [2]bekend [1]als [3]alleen met te zeggen, dat het

het têken zal zijn van den Zône des menschen, i.e. van Jesús zelf, die zig zelven dus ~~noemd bij Matt.~~ zeggende tot zijne Apostelen: Wat zeggen de menschen van den Zône des menschen, wie ik ben? En dit heeft aan verscheide Vaders en Uitleggers aanleiding tot verscheide gevoelens gegeven.

Matt. 16 - 13. [meermâlen, als by V. B. Matt. noemd,]

I. Daar zijn 'er geweest, die zig ingebeeld hebben, dat door het têken van den Zône des menschen niet anders moet verstaan worden, als de Zoon des menschen zelf, wiens komst van heerlijkheid in de wolken des hemels een zêker têken zal zijn van zijne aanstonds toekômende oordeel; en dus willen zij dat de glans van zijne komste, die van alle kanten door de dikke duisternissen zal hênen schitteren, waar van hem op Thabor een straaltje zó veel verheerlijkte, het têken zal zijn waar van Jesús zeid: Dan zal het &c.

II. Anderen, die van het zelve gevoelen zijn, dat Jesús komst het têken zal wezen, drukken egter de spreekwijs anders uit, als of d' Sr. het têken van den Zône des menschen wil nêmen voor ~~zeggen~~ den Zoon des menschen getêkend in handen en voeten, en zeyde door de spijkers, en lancie aan het kruis doorboord, die têkens of wonden, die een ongelovige Thomas op Jesús bevel heeft aangeraakt, en waardoor zijne ongelôvigheid genêzen wierd.

Van dit gevoelen was wel eer de Schrijver van 't onvolmaakte werk onder die van den H. Chrys. bekend, 't is waar (zeid die Schrijver) daar zijn 'er die meinen, dat het kruis van Chs zig zal vertônen; maar 't is waarschijnlijker dat Chs zelf zal zijn, die in zijn lighaam de têkenen van zijne lyden zal hebben. En dus past hierop het geen Joes zeid: Zie hij komt op de wolken, en alle oog zal hem zien, ook de genen die hem doorstôken hebben. Apoc. 1-7.

Quidam putant Chi crucem ostendendam in Cælo, verum ã ipsum Chm in corpore suo habentem testimonia passiones; hoc ẽ vulnera lanciæ et clavorum. Aut. op. imp. hom. 49.

III. De H. Hier. meinde dat 't een zêker veld têken of vaandel zoude zijn tot têken van Jesús komste. aliquod vexillum victoriæ triumphantis. Zelf dat groot Oosterligt de H. Chrys. begunstigde dit gevoelen, als hij de komst van Jesús beschrijvende, die vergeleek bij die van ênen keizer of opper veldoversten. Gelijk 'er voor ênen keizer of veldoversten een koninglijke stoet voorafgaat, en de krijgsoverstens hunne krijgsbannieren gewoon zijn voor te dragen, zo zal 't ook gaan (zeid die welsprêkende Biss.) in de komste van Jesús ten oordeel, dan zullen d' Engelen en aartsengelen schâren dit wonder têken als op hunne schouderen drâgen, en zullen ons zó de koninglijke komst van Jesús verkundigen.

S. Hiers. in Matt. 24.

S. Chrysost. de cruce et latrone tom. 3. est q inter opera August. serm. 130. de temp.

IV. Maar onder alle gevoelens is wel 't gemeenste door de
gansche kerk van oude tijden af geweest, dat dit toekomende
tèken niet anders zal zijn als het tèken van het kruis van
J.C. de kerk zelf schijnt dit gevoelen te bekragtigen als zij
van vèle euwen herwaards in hare gemène kerkgebèden zingt
(in Invent. S. Crucis) „Hoc signum erit in cælo cum Dns ad judicandum venerit.„
de h. Chrys. die op de vooraangehaalde plaats dit tèken be-
schrijft als een zoort van Standaard of vaandel, erkend me(de)
dat het zàmen het kruis tèken zal zijn; ja zelf meind hij dat
dit waardig tèken in een zeer helder ligt zal verschijnen, een
ligt waardoor alle hemelligten als uitgedoofd zullen worden
„Sole fulgentior videbitur, nam obscuratur Sol, crux autem
„apparet. hom. 77. in Matt.
dit was al in d' eerste kerktijden het gevoelen van den Ou-
den Origines, die het ligt van dit tèken zò heerlijk beschrijft
dat hij meende, dat het meer als hemels ligt waardoor het zoude
verzeld worden met een d' oorzaak zoude zijn, dat de zonne
maan, en starren haar ligten zouden verliezen, èven ge-
lijk het minder starrenligt verniengd word zòdra 't opper
ligt der zonne begint te schijnen. tract. 3. in Matt.
2. Nadat Jesus dus verhaald had het wondertèken
dat zijne komst ten oordeel zal voorgaan, of verzellen, be-
schrijft hij in 't gevolg van den text d' uitwerkingen hiervan
op d' aarde: Et tunc plangent oes tribus terræ, in alle de
(λ gelijk onze neder-duitsche vertàling en de meeste over-zettingen hebben.) volkeren der aarde zullen dan wènen. ledog indien men
nouwkeurig op 't woord Wènen, zowel in de gr. als lat.
text, wil letten, hiet het zulk een wènen als men door
(λ als het slaan op de borst &c.) uiterlijk misbaar gewoon was te gebruiken, in de droevig-
ste, en smertelijkste voorvallen. dit zal dan d' uitwer-
king zijn van dit droevig tèken in de lugt, gekerm, gewe(en)
borstgeklop, jammer en geschrey tot tèken van d' alder-
grootste droefheid.
de Persònen, die zulk een ongemène droefheid zullen
toonen, beschrijft Jesus aldus: Oes tribus terræ
Men zou dit kunnen verstaan van alle menschen die dan
zullen geoordeeld worden; maar 't waarschijnlijkste is dat
hier alle volkeren der aarde voor allerhande slag van
menschen genòmen worden, voor jòden en heidenen, rijke(n)
en armen, geleerden, en ongeleerden, gelòvigen, en ongelòvigen
uit alle dewelke er verdoemden zullen wezen; want wie zal gelo-
ven, dat om dien tijd de regtvaardigen een naar geween zu(llen)
len màken, zij aan dewelke Jesus zelf zal zeggen: Respicite, et levate

zij

dingenen (zij) daar Paülus van schrijft. diligunt adventum ejus: 2. Tim. 4. 8
't is waar zij zullen zidderen in het begin, over 't ongewoon
têken; maar misdien 't voor hen een têken zal zijn van hunne
euwige verlossinge, zo is 't niet waarschijnlijk dat zij hier over
een jammergeschreij zullen maken. De H. Hier. is van dit gevoelen S. Hier. in hunc
als hij schrijvende over deze plaats de droefheid toepast aan locum.
dat zoort van aardsche menschen, die door hunne voorgaande
boosheid geen regt meer hebben, om burgers te zijn van den hemel. Item Euthym.
Dan, zeid Euthimius, zullen d'ongeloovigen een naar
geween maken, ėnigen omdat zij Chr. gekruist hebben, zoo
de godlooze en heidensche beülen, die dien vreeselijken godsmoord
hebben uitgevoerd; anderen omdat zij de navolgers van Jesus,
de Chrn. hebben gedood, en vervolgd, en dus Jesus in zijne
ledematen hebben gekruist; wederom anderen omdat zij niet
geloofd hebben in dien wiens teken nu zo zal blinken in de lugt; of hebben z' in den gekruisten Jesus al geloofd, om dat zij 'er niet naar geleefd hebben.
Het kruis dan van Jesus, of het têken van het kruis om
heind met een onuitsprekelijke glans, en ook Jesus zelf, wiens won
den têkens, die hij voor onze verlossinge heeft ontfangen,
klaarder zullen blinken als de zon, zullen op dien vreeselijken
dag in de lugt verschijnen. deze vertoning zal de gansche
wereld zien, en zal voor de godlozen een schrikkelijk têken,
têken zijn, tw. in hen d'oorzaak wêzen zal van een droevig
jammer geklag en geween, en een voorspel van 't ėuwig ge-
ween en knarsinge der tanden, waar toe zij door den regter
zullen verwêzen worden. En alle volkeren der aarde &

Toepassing

Zie daar d'uitlegging van onzen text. treed nu
eens wat nader, en betragt eens d'uitwerking van dit te
ken van Jesus helder schijnend kruis, van zijne heilige
wonden vertoond aan de gansche wereld. Alle volkeren der aarde (ait Jesus)
I. Wat schrik, wat inderlijke ziddering zal dit heil
têken niet uitwerken op dien dag in de beklemde herten,
der godlozen?
Yder zoort van godlozen, t zij Joden, heidenen, of godloze
Chr.n, zal hier een bezondere rêden vinden om tot de dood toe
te schrikken, zodra zij zullen zien dit wonder têken in de lugt.
Wat zal een Jood niet schrikken als hij dat wonder têken, zal zien
tw. voor hem een ergernis was (gelijk Paulus zeide)? als hij
dat kruis zal zien verheerlijkt waar aan hij of zijne voorouders
den heiland des wereldts schandelijk vermoord hebben? zo
dra hij dat têken zal zien, zal 'er geen aanklager nodig wezen
om hem t'overtuigen, van ėnen godsmoord, die het gevloekte
geslagt heeft bedrêven. daarom (Chrys.) heeft Jesus daar

Volgens onze uitlegging heeft U. M. gehoord, dat zulks zien op alle de godlozen, en niet op de vromen. zodat de zondaars op 't verschijnen van dit têken van den zone des menschen met d'uiterste vrees zullen bevangen worden, en de vromen zig verblijden.

S. Chryst. hom. 77. in Matt.

bij zig zijne kruis, om zonder getuigen die Gods moordenaars te verdoemen, even gelijk iemand met een steen gequest den steen of bloedige klederen vertoond om den belediger t'overtuigen. En dus zal dit boze Jodegeslagt tot de dood toe zidderen op 't zien van dit heil teken nu verheerlijkt voor hunne oogen.

Wat zal een heiden, en ongodist dan zidderen voor wien (zeit Pau.) het kruis van Jesus een dwaasheid is geweest? wat schrik en vrees zal hem dan bevangen, als hij dat teken verheerlijkt zal zien, waarvan hij of geen kennis heeft gehad, of niet heeft willen hebben? dan zal 't de tijd zijn dat een ongodist met een uiterste schrik zal uitroepen, met de godlozen in 't boek der Wijsheid: Zo zijn wij dan afgedwaald van den weg der waarheid, het ligt der regtvaardigheid heeft ons niet geschenen en de zonder kennisse is over ons niet opgegaan! dan als 't te laat zal zijn om tot de waarheid te geraken, dan als'er niet overig zal zijn als om euwig versmeten te worden van 't aangezigt van dien schrikkelijken regter, wiens teken zij al zidderende zullen aanschouwen.

Sap. 5-6.

Maar voornaam wat schrik, en vrees zal voor dit teken hebben op 't gezigt van die heldere kruisstralen een godloos Chten, die dan niet anders als zijne euwige verdoemenis zal verwagten, als hij niet alleen dit teken des kruis verheerlijkt al zidderende zal zien, maar ook Jesus geteekend met zijne heilige wonden meer blinkenden als de zon.

S. Aug. de Symbolo.

De h. Aug.s, of een ander godvrugtig schrijver, wiens werken onder die van dien h. Leeraar worden gevonden, zeid, dat Jesus op dien dag van gramschap zijne wonden zal tonen aan de godlozen, als eertijds aan den h. Thomas, maar met een gansch ander inzigt. Als Jesus ze aan den h. Thomas toonde was 't om hem te zeggen, omdat gij gezien hebt, hebt gij geloofd; maar hij zal ze de godlozen vertonen om har aan te klagen, te beschamen, en te zeggen: ^ zie daar de zijde die voor, en door uwe zonden, doorboord zijn; zie daar de wonden, die ik voor u heb ontfangen, en die ik zo dikwils door mijne genade voor u heb geopend, en waarin gij niet hebt willen binnen treden om u te verbergen, van den toekomenden toorn.

^ zie daar dien gij gekruist hebt; zie daar de handen, zie daar de voeten

Wat schrik, wat vrees zal dit blinkend, en verheerlijkt kruisteken, dan niet zijn aan den onboetvaardigen zondaar? als een opgeblaze hovaardige dat kruis verheerlijkt zal zien, waar aan Jesus Godt-mensch, zig vernederd heeft tot de dood? als een gierigaard dit verheerlijkt teken zal aanschouwen, waarop Jesus zo mild zijn bloed tot den laasten droppel toe heeft verstort voor de zonden van de gehele wereld. Als een onkuische dat kruisteken, om schenen zal zien, ma

met glans, en heerlijkheid, waarop de wèrendlijke kuischeid,
om zijne onkuisheid te boeten, nakend heeft gehangen, voor
d'oogen van de gansche wereld? Als een vuile dronkaard
zal zien schitteren, als de Zon, dat groot heil tèken, waarop
de sobere Jesus voor zijne gulzigheid den ganschen kelk van Gods toorn
tot het grondsop toe heeft uitgedronken? Met een woord
als ijder zondaar daar zal zien, het tèken, waarop Jesus
voor zijne zonden is gestorven? dan, dan zullen alle de
volkeren der aarde wenen, dan zullen zij roepen, tot de bergen Apoc. 6-15
en steenrotzen: valt op ons en verbergt ons voor 't aanschijn des
genen die op den throon zit, en voor de gramschap van het Lam.

II. Ondertussen, gedrukte regtvaardigen, liefhebbers van
't kruis van Jesus, die uw opgeleides kruis onder Jesus banieren
al geduldig opneemt, meend gij dat dit tèken aan u ook tot
tot schrik, en zidderinge zal verstrekken? ô neen, ô neen!
die Jesus die u bevolen heeft uwe hoofden met vreugde op
te heffen, want uwe verlossing dan nabij zal wesen, zal
dit tèken tot uwe troost en vreugde dan doen verschijnen,
dit tèken onder 'tw als onder uwen standart gij hier zult
gestrèden hebben, dit tèken uit 'tw al uwe sterkte bestaan
zal hebben om alle uwe vijanden duivel, wereld, en vleesch
t' overwinnen, dat tèken 'tw d'eerste oorsprong is uwer
heil en zaligheid.

Als Godt eertijds getergt door de hooggaande zonden Gen. 9.
van d'eerste wereld, wanneer alle vleesch zijnen weg bedorven
had, en de gansche wereld met de gemène zondvloed had
gestraft, zo stelde Godt een tèken van zijne verbond dat
hij de gansche wereld niet meer met een gemène watervloed
zoude straffen, dit tèken was de règenboog aan den hemel,
opdat hij dien aanziende aan Gods verbond gedenken zoude.
en zo zal 't met het kruistèken gaan in de wolken des hemels
ten jongsten dage, wanneer de gansche wereld, niet door
't water, maar door 't vuur zal vergaan. dan zal dit een
bondtèken zijn voor Gods uitverkoornen, een tèken van
vreugde waarin zij zullen verzèkerd zijn, dat zij geen
deel zullen hebben met de gemène ondergang der godlozen,
dit zal hen 't tèken zijn, dat zij die 't kruis bemind hebben,
nu door Jesus kruis voor eeuwig zullen behouden zijn.

't Is al van ouds dat 't kruistèken een tèken van overwin-
ninge is geweest, en tot een voortèken heeft gediend van ène
tijdelijke victorie. Als d'eerste Chr. Keizer Constantijn
met zijn lèger tegen Maxentius optrok, en nu vaardig stond
om zijnen vijand aan te tasten, verhaald ons Eusebius Lib. 3. de vita Constant

dat zig een helder schijnend kruisteken in de lugt vertoonde
met dit opschrift: In hoc signo vinces, een teken dat den kei-
zer met zijne kloeke krijgsbenden een volle verzekering gaf
van zijne aanstaande overwinninge. Maar op dien schrik-
kelijken dag zal dit zelve teken, een zekere voorbode zijn
aan alle Gods uitverkoornen dat zij voor euwig zullen over-
winnaars zijn, dat zij, die hier kloekmoedig hebben gestre-
den, tegen den duivel, de wereld, en 't vleesch, dan hunne volle
beloning staan te verwagten, dat er voor hen geen tijd van
wenen, nog van pijn, en smerte meer zal zijn, dat hunne
strijd ten einde gestreden is, dat hunne loop nu heel vol-
bragt is, en dat er nu niet overig is als de regtvaardige
kroon die voor hen was weggelegt, en hen nu voor euwig
zal gegeven worden.

Betragt dit eens A. T. van beide kanten, en de
vrees der godloozen, en de vreugd der uitverkoornen.
kiest en deeld nu onder wat zoort van twee gij wenscht
te zijn op dien schrikkelijken dag, of onder de genen die
met een doodschrik het heilzaam kruisteken zullen aan-
schouwen, of onder de genen voor dewelke het een vreugdeteken
zal wezen. 't is vast en zeker dat wij allen moeten ver-
2. Cor. 5-10. schijnen voor den regterstoel van Chs. twijfele niet of
een ijder van u zal wenschen op dien dag onder dat geluk-
kig getal te zijn die zig op 't gezigt van dit heilteken
zullen verheugen. Maar bedrieg u niet 't is onmogelijk
tot dat geluk te komen ten zij gij hier door een goed gelooff
door een vaste hope, en een brandende liefde tot godt en
den evenaasten, door werken spruitende uit deze deugden
u daartoe bequaam maakt; want een ijder, die voor Jesus
regterstoel zal verschijnen, zal ontfangen naar het
gene hij in zijn lighaam gedaan zal hebben. 't is onmo-
gelijk te komen in den hemel ten zij wij gedaan zullen
hebben den wille des vaders, die in den hemel is. 't is onmo-
gelijk ten jongsten dage het kruisteken met vreugde te aan-
schouwen, ten zij wij hier ons kruis gewillig opgenomen hebben
ten zij wij hier regt bedroefd geweest zijn over onse zonden
die, die alleen zullen dan vertroost worden. kiest dan
terwijl er geen midden is. — Zoeken wij ons dan te verblijden?
Gal. 6-10 laat ons dan, terwijl wij tijd hebben goed doen. valt dit
2. Cor. 4-17. al eens zwaar te? de verdrukking in dezen tijd, die maar
voor een ogenblik en zeer ligt is, werkt ons een bovenmate
uitmuntend een euwig gewigt van heerlijkheid. —

Dom: Ultim
Post Pint:
1740.52.

Verba mea non præteribunt.

Matt. 24. V. 35.

'T is ~~[illegible]~~ iet zeer gemeen en gebruykelyk by ons menschen, dat men, een zaek in 't wydt en breedt verhandelt hebbende, dezelve op 't laesteals met een woordje nog herhaelt en op nieuw ~~[illegible]~~ aandringt, en besluit.

't is op deze zelfde wyze dat onze Moeder de h. Kerk van daag met ons te werk gaet: 't is van daag de laeste zondag van 't Kerkelyke jaer. De kerk sluyt dit geestelyk jaer met onze opgenome woorden, die ook 't slot zyn van ons hed. h. Ev.: Myne woorden zullen niet vergaen, t' weren zonder volbragt te worden.

Reedts heeft de Kerk nu op de gepasseerde zondagen en h. h. dagen van 't Kerkelyke jaer aen ons voorgehouden, wat dat de begeerte van haeren Bruigom J. C. ten onzer aenziens is, en op wat voorwaerden, of door wat werken, wy tot 't eeuwig leven zullen geraeken. Opdat nu al wat de Kerk ons 't heele jaer door voorgesteld en geleerd heeft, met des te meerder zekerheid aengenomen, en des te standvastiger mag onderhouden worden, zoo herhaeld zy nu vandaag als met een woordje 't geen zy gedurende 't ganschen jaer wydlopig voorgehouden heeft; en zy bevestigt het zelve, om zoo te spreken, met deze korte sluytreden: Verba mea ō præteribunt. q. d. al wat ik U.L. tot heden toe uit naeme van mynen Bruigom J. C. voorgehouden heb zal zeker op zynen tydt volbragt worden; geen van die woorden zullen vergaen.

Dit dan 't inzigt der Kerke, zoo ~~[illegible]~~ zal 't ook ganschelyk niet oneigen wezen, deze opgenome woorden nader te overwegen. Verba mea (inquit Xus) ō præteribunt. Hæc verba mutuæ instructionis ergo explicabimus Attendite. Propositio

De gelegentheid by w. de Heere Xus tot zyne Apostelen zeide Verba mea ō præteribunt, geeft 't Ev. ons ook duidelyk te kennen; naem. dat Xus met hen van de Verwoestinge van Jerusalem, en daernaer van d'ondergang van de gansche weerld gesproken hebbende, zyne redenvoeringe besloot met te zeggen

Hemel en aerde zullen vergaen, maer myne woorden zullen niet vergaen.

Wat nu de Woorden van Xus aenbelangt, die hy zeid dat niet vergaen zullen, op 3 ley wyzen kunnen die genomen worden.

Verba Xti idem qd Mandata. 1o. Men kan die Woorden nemen, voor de Wetten geboden en bevelen. zoo vinden wy dat gods woord of gods wet en gebod veeltyds een en 't zelve zeggen wil. zoo zeide Petrus tot Jesus

Luc. 5 in verbo (in jussu) tuo laxabo rete. In zulk een zin zeide David: Myn yverzugt heeft my doen verquynen, omdat myne vyanden uwe woorden vergeten hebben.

Ps. 118-138. In deze zin zeid Xus zelf sprekende van zyne wetten en geboden die hy in zyne onderwyzinge

Matt. 7-24. op den berg gegeven had: zoo wie deze myne Woorden hoord, en naer de zelve doet, die zal gelyk zyn aen een wys man &c. En in deze zin de Woorden van Xus in den text genomen, zoo zou 't wezen als of hy wilde zeggen: Myne Woorden, of myne wetten en geboden zullen niet vergaen, zullen ten allen tyde betragt moeten onderhouden worden.

Verba Xti minæ & castigationes. 2o. Als Xus zeid: Verba mea &c. zoo kan men die woorden ook voor zyne bedreigingen en straffen nemen. In deze zin zeide David van gods Woorden: Myn hert was bevreesd van uwe Woorden, i.e. voor uwe straffen en bedreigingen. In deze zin word Godt

Ps. 118-161 gezeid zyn woord na te komen, als hy zyne bedreigingen volbrengt en uitvoerd. In zulken zin waerschouwde Samuel d'ondankbaere Israelieten, dat gods woord over hen volbragt zou zyn,

1. Reg. 12. de woorden byaldien zy naer de stemme des Heeren niet en luisterden: zoo dat in dien zin: Myne woorden zullen niet vergaen is, q.d. Myne bedreigingen en straffen, over alle quaeddoenders, die in hunne boosheid voortvaeren, vast en zeker volbragt zullen worden.

Verba Xti promissa & remunerationes 3o. Men kan de Woorden daer Xus van zeid: Myne Woorden zullen niet vergaen, ook neemen voor zyne beloften voor de

Ps. 118. v. 74. 81. 114. 147. vroomen. Hoe seid David, saepius ps. 118 ait: In verba tua supersperavi. door w benaemingen David niet anders wil verstaen als gods toezeggingen en beloften. En in deze zin de Woorden van Xus hier genomen, voor zyne beloften is 't q.d. Myne beloften voor de vroomen zullen ~~worden~~ vast en zeker volbragt worden.

Zoodat in wat zin wy de Woorden van Xus in den text ook nemen, 1 zy voor gods wetten en bevelen, 2 zy voor zyne bedreigingen en kastydingen, 3 zy voor zyne beloften of vergeldingen, altyd waer is dat Xus'er van zeid: Verba mea non praeteribunt.

En wel 1mo byaldien wy de Woorden daer Xus hier van spreekt neemen voor zyne Wetten en geboden, zoo is 't onfeilbaer waer dat

dat de zelve niet vergaen zullen, of wel dat de zelve niet zullen ophouden van te verbinden, maer altyd van ons zullen moeten volbragt worden, zoo verre dat Xus zelf zeid: 't is ligter dat hemel en aerde vergaen, dan dat'er een stippje van de wet zoude vallen. Al wat godt ons geboden heeft zal ook ten allen tyde moeten onderhouden worden. Hinc Joes: Haec e caritas dei ut mandata ejus custodiamus, et mandata ejus gravia o sunt. Hinc Deus Israeli: deze woorden, die ik u heden spreek, zullen wezen in uw herte, ja op dat Israel deze zyne woorden, bestaende in de 10 geboden, des te bestipter zoude onderhouden, welde godt dat zy onophoudelyk en op alle plaetzen de zelve gedenken zouden, zittende in huis, wandelende over weg, slapen gaande, en opstaende. En vervolgens deze woorden of geboden van godt moeten aengezien worden als conditien, en voorwaerdens, daer de zaligheid van afhangt. Unde Xus: Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Geene verschooningen kunnen daer van bygebragt worden, veel min, in tel komen om van d'onderhoudinge dier woorden ontslagen te worden. Luc. 16-17. 1. Jo. 5-3 Deut. 6-6. Matt. 19.

't is waer veelen onschuldigen zig, d'een op deze, d'ander op gene wyze. 1 d'een brengt by 't v. B. van zoo veele andere menschen, die op deze of gene wyze leven, die de geene geboden, maer overtreden, en hier mede meind men zal verschoond te wezen, men meind dat alles wel gaet, als men maer leeft gelyk een ander, zonder dat men eens let of agt neemt, of men wel naer gods woorden en geboden leeft.

Hoe ydel dat men deze verschooning is, dat men zig ontslaet van dee en die geboden, om dat anderen die overtreden, blykt duidelyk uit 't geene godt eertyds tot Israel zeide: ge zult de meenigte niet volgen om quaedt te doen. Dat anderen qualyk doen kan ons niet verschoonen. de meenigte der genen die zondigen kan een niemand (ait Hier.) tot verschoninge dienen; mits yder een rekening zal moeten geven van zyn bedryf, en zyn eeigen doen of laeten. Al deed dan byna de heele wereld qualyk, de woorden van Xus zouden evenwel niet vergaen, de verbintenisse van gods geboden zou altydt blyven duuren. Exod. 23.

2 Anderen meinen zig van 't overtreden van gods geboden te verschoonen, om dat zy niet beter weeten, of van anderen qualyk onderwezen zyn.

't is zonder twyfel een droevige zaeke, die niet genoeg betreurd kan worden, dat men zoo veelen, ja zoo veele duizenden van menschen ziet, die by dit gebrek gods geboden

overtreden. Maer egter blyft altydt waer 't geen Xus zeid
Verba mea non praeteribunt.

D' quade leeringe van den Leeraer zal den leerling niet
verschoonen; want als d'eene blinde den anderen leidt
Matt. 15 (aït Xus) zoo vallen zy beiden in de gragt.

Ook kan d'onwetentheid van Gods geboden, al 't hans der
10 geboden, niemand van der zelvers onderhoudinge verscho
nen. Dit is 't geen de h. Aug. agtervolgens de leere van Pau
lus duidelyk en zonneklaer voorstelt. Paulus sprekende
van de heidenen die Gods geschreven wet niet gehad of ge=
kend hebben, en daer van gezeid hebbende: quicumque sine le
ge peccaverunt, sine lege peribunt; zoo zeid Aug. daerop: ver=
gens zoo is alle zondaer onverschoonbaer, 't zy dat hy de wet
weet, 't zy dat hy die niet en weet: want voor eerst (ingt Aug.)
zoo is d'onwetentheid een zonde in die genen die 't heeft kunnen
weeten, en ondertussen niet heeft willen weeten. Daer en boven
zoo is ook d'onwetentheid in die genen die 't niet heeft kunnen
weeten een straf der zonden, en bygevolg ook in die en hooft
den onverschoonbaer. Hinc Xus de ignorantibus voluntatem
dei et peccantibus ait: Die de wille zyns heere niet geweten
Luc. 12-48 heeft, en strafwaerdige dingen gedaen heeft, zal weinig
slagen krygen.

En vervolgens d'onwetentheid kan, al zoo min als de mee
nigte der overtreders, iemand van d'onderhoudinge der
geboden verschoonen. Want de regel, waer na w'allen zullen
geoordeelt worden, zoo als Xus zeid, is: Het woord dat ik ge
Jois 12-48 sproken heb, zal hem oordeelen in den laesten dag.

Nu gelyk de dezen zonder verschoninge zyn, zoo zyn ook
nog veel minder te verschoonen, die, wetende en kennende Gods
geboden, de zelve egter overtreden; van deze zeid Xus: De
ibid. knegt die den wille des Heere geweeten heeft, en egter zig niet be
reid gehouden, nog naer zyne wille gedaen heeft, die zal veel
slagen krygen... zoo wien veel gegeven is, dien zal veel afge
eischt worden, en wien men veel toebetrouwd heeft, daer zal
men meer van eischen. Zoodat zyn d'onwetenden niet te
verschoonen; nog veel min de weetenden verschoond zullen
worden, &c.

3. 't is waer de dezen en ontbreekt ook niet al 't een of
ander voor te wenden; zy schuyven 't op haere zwakheid.
Maer hoor wat de geleerde discipel van den h. Aug., de
h. Prosper hem, tot antwoorde geeft: „ Zal mögelyk ! vraegt hy

vraegd hy! zommigen verschoonen, de zwakheid des vleesches?
Geenzins: want de v. b. van voorige Heiligen, die in het
vleesche zynde de zwakheid des vleesches overwonnen hebben,
wyst aen, dat het geen zy zwak zynde gedaen hebben, wy
zwak zynde dat ook doen kunnen, en dat des te meerder
omdat ook zy zelfs niet door eige kragt, maer door de
hulpe van eenen barmhertigen Godt, de zonden wederstaen
hebben, die zig vertoond aen degenen, die hem niet zoekt,
opdat hy gezogt en geloofd zou worden.

En vervolgens 't is waer de mensch is zwak, en broos
van zig zelven, maer ondersteund door Gods genade
is hy sterk en onbuygbaer. Die op den Heere betrouwen Ps. 124-1
zegt David, zyn als den berg Sion, die vast staet in Jerusa
lem, en nimmer wankelt. die kunnen en mogen met Pau Phil. 4-13
lus: Oia possum in eo qui me confortat.

Zoodat dan, vast gaet 't geen Jesus zeid: Verba mea o..
die verbinden altoos en altydt, door geene verschooningen
't zy van v. b. van anderen, 't zy van onwetenheid, 't zy
van zwakheid kunnen die verijdelt worden.

2do Dog schoon nu de geboden of woorden Gods
niet verbygaen in haere verbintenisse, zoo gebeurd 't egter,
en maer al te veel dat zy verbygegaen worden in haere on-
derhoudinge, ik zeg, dat z' over 't hoofd gezien, en gansch
vergeten worden. Maer worden Gods woorden zoo verby-
gegaen, ô zy en zullen niet verbygaen, voor zoo veel Gods
woorden hier voor zyne bedreigingen, straffen en kasty-
dingen genomen kunnen worden.

Het geen de meeste zondaers gerust in hunne zonden
doet blyven zitten, is dat zy geen levend denkbeeld van
Gods bedreigingen en straffen hebben. Ik heb gezondigt Eccli-5-4.
zeid de zondaer, en wat leed is my dog overgekomen? want
d'alderhoogste is een langmoedige vergelder. Hinc Eclesiast Eccle. 8-11
Omdat het vonnis tegen den godloozen niet ten eersten ge-
veld word, zoo is het dat de kinderen der menschen, zonder
eenigen schroom, zonden bedryven. doch hoe zeer de zondaer
zig ook in mag beelden, dat Gods bedreigingen en kasty-
dingen schynen verby te gaen, altydt zal waer blyven het
geen Jesus zeid: Verba mea o praeteribunt. Geen magt
zoo groot, die de zelve zal kunnen wederstaen; Geen list
of loosheid, die der zelve zal kunnen ontsnappen; Geen Verdrukking Rom. 2-9.
tydt zoo lang die zelve zal kunnen eindigen.

en benauwdheid (ingt Paulus) over alle ziele des men
sche, die quaed doet,

Sap. 6-7. 2 dat is (ait Chrys.) nog Vorst, nog Koning, nog Kei-
zer, als hy quaed doet, zal Gods straffen kunnen ont=
wyken. Ja integendeel de magtigen (ait Sapiens) zullen
magtig gepynigd worden. Vultisne exemplum, porentis
alienjus, qui sua potestate dei poam meinde tegen te gaen,
en egter bedroogen wierd, lege quod habetur Exod. 5. ubi
invenies Pharaonem dicentem: Wie is de Heer dat ik na
zyne stemme zoude hooren, en Israel laeten gaen? ik ken
dien Heer niet, nog ik zal Israel ook niet laeten gaen.
Maer zie hoe zeer dat Pharao ook meinde Gods magt te
verendelen, hy is bedrogen geworden, 't geen Godt hem be-
dreigde is hem ook overkomen, Gods woorden en straffen
zyn voor hem niet vergaen.

2 Gelyk nu gene magt Gods bedreigingen en straffen
kunnen wederstaen, zoo ook gene list, loos of wysheid
kan de zelve ontkomen. 't is dikwils de laeste en eenigste troost
als men ziet, dat men met geen magt wederstand kan bieden,
men 't dan met list en loosheid zoekt t' ontsnappen. Maer
hoe erg, hoe loos, hoe wys iemand ook wezen mag, de wol-
dende straffen en kastydingen van Godt kan hy daer door niet
ontkomen. Want gelyk 'er geen magt of kragt tegen Godt is,

Prov. 21-30. zoo is 'er ook gene wysheid, geen verstand, geen raed of
overleg tegen den Heer, al wist men zynen toevlugt te nemen
tot den hemel, al wist men zyne schuilplaets te zoeken in de
helle, Gods hand zou daer ook zelfs den zondaer wel weeten
te vinden.

3 En daerom gelyk gene magt Gods bedreigingen en
kastydingen kan wederhouden, gelyk gene list of loosheid
de zelve kan ontsnappen, zoo ook geen tyd, hoe lang, kan
de zelve eindigen. Verba mea o praeteribunt, i.e. myne
straffen en kastydingen zullen voor den zondaer eeuwig
dueren. Het vuur is ontstoken door myne verbolgentheid

Deut. 32-22 (ait Deus) en het zal branden tot in het onderste der helle
Sic et Xus ait, dat hunne knagende worm, niet zal sterven
dat 't vuer eeuwig wezen zal zonder uitgeblust te
worden, zoodat z' eeuwig zullen branden zonder ooit te
verbranden. Verba mea o &c. quam terribile impiis!

3tio At quam formidabile impiis tam consolatione plenum e piis, quod Xus: Verba mea o.. Want
gelyk Gods bedreigingen en kastydingen niet verbygaen
voor

voor de godloozen, zoo zullen Gods woorden i.e. Gods beloften en vergeldingen ook niet verbygaen voor de vroomen.

3 't Schynt zomwylen, hier op deze wereld als of de vroomen heel en gansch van Godt verlaeten worden, zy leven ar=moedig, gebrekkelyk, in droefheid, benauwtheid en aller=hande ongemakken, zoo verre dat zomtyds ook d'aller=heiligste menschen als zy integendeel den voorspoed der godloozen zien, schier beginnen te wankelen, en met David zeggen: zoo heb ik dan te vergeefs myn hert ge= Ps. 72-13
zuyverd, en onder d'onnoozelen myne handen gewassen, daer ik dog dagelyks gegeezeld ben, en myne kastyding van 's morgens vroeg aenvangt? Maer zie hier de troost die Jesus aen hun geeft: Verba mea &c... myne beloften en belooningen zullen volbragt worden.

Godt mag zomwylen wat uitstellen en vertoeven, maer de loon zal niet verbygaen voor de genen die zyne woorden hebben onderhouden. Al wat Godt belooft heeft, is hy ook magtig en getrouw te doen. By de menschen word men zomtyds hierin bedro=gen, niet altoos krygt men in de wereld 't geen ons, na dit of dat werk gedaen te hebben, beloofd is. Wy zien 't in Jacob Gen. 31-7
die van Laban, wy zien 't ook in David, die van Saul niet 39.
eens, maer meermaelen misleyd en bedrogen geworden zyn. 1. Reg. 18
Maer by Godt is niets diergelyks te vreezen. Godt is getrouw (zegt David) in alle zyne woorden. Ja zoo getrouw is Godt, zoo zeker heel, dat hy dat de h. Chrys. zyne beloften zoo zeker heel, dat hy zeide, dat de dingen, die w' in onze handen houden, zoo ze=ker niet en zyn, als die dingen die wy door de hoop bezitten, en eens zullen genieten.

2 Ten anderen Gods woorden en beloften zullen ook niet vergaen in zulken zin, als wy zoo eventjes zeiden, dat is zyne woorden of straffen niet en zullen vergaen, dat is geen einden zullen nemen, zoodat gelyk de straffen voor de godloozen, zoo ook de belooningen voor de vroomen zullen eeuwig wezen.

Alle geluk en vermaek 't welk de wereld geven kan, heeft dat eigen dat 't haest een einden neemt, jaa dikwils al schielyk door droefheid agtervolgd word. Waerom Salomon Prov. 14-13
Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat
Maer dat Godt den vroomen naemaels belooft, zal noit met droefheid vermengeld of in droefheid veranderd worden

Ps. 16-11 maer zal een eeuwig geluk voor hen wezen. De wel-
lusten (zeit David) aen uwe regterhand zullen eeuwig
Jo. 16-22 zyn. Xus: Gaudium vestrum nemo tollet a vobis

Conclusio

In Habetis A. A. quo sensu Xus dixerit: Verba m(?)
(Repete)

Agite A. A. haec serio et saepe meditemur. 1 Laeten wy wel terdeeg gedenken dat nog t'. B. van anderen, nog onkunde nog zwakheid ons verschoonen, van 't onderhouden van gods woorden en geboden, daerom Si vis ad vitam ingredi serva mandata. 2 Laeten w'ook wel gedenken dat gods woorden, of bedreigingen en kastydingen, niet vergaen, dat nog magt, nog list of tijd de zelve zal ontwyken. Qibs improbis judex dicturus e: Discedite maledicti in ignem ae[t]. 3 ~~Laeten~~ Laeten w' ons ook troosten, dat byaldien wy gods woorden niet verby laeten gaen, ook zyne woorden of beloften voor ons niet vergaen en zullen. Steld godt 't nog wat uit, wy zullen ondertussen met Paulus zeggen: Ik

2. Tim. 1-12 weet wien ik myn pand vertrouwd heb, en ben verzekerd dat hy magtig is het zelve te bewaeren tot dien dag. Ja als die dag, ik zeg, ons laetste uurtje eens zal gekomen zyn, o dan zullen w'ook met een gerust gemoed, nopens 't voor-

ibid. 4-7. gaende met den zelven Paulus mogen zeggen: Ik heb een goeden stryd gestreden, mynen loop voltrokken, het geloove behouden. Voordaen is my de kroon der regtvaerdigheid toegeleide, met w my de Heer, in dien dag vergelden zal, als een regtvaerdig regter, en niet alleen my maer ook dengenen, die zyne toekomste lief hebben.